

GEORGE BARIȚ și contempor
săi

GEORGE BARIȚ ȘI CONTEMPORANII SĂI

Coperta: ***Victor Feodorov***

GEORGE BARIT
ŞI
CONTEMPORANII SĂI

VOL. I

Corespondenţa primită de la

ARON FLORIAN, AUGUST TREBONIU LAURIAN
ŞI IOAN MAIORESCU

EDIŢIE DE ŞTEFAN PASCU, IOSIF PERVAIN, IOAN CHINDRIŞ şi TITUS MORARII

COORDONATORI: ŞTEFAN PASCU şi IOSIF PERVAIN

STUDII ŞI DOCUMENTE

EDITURA MINERVA
BUCUREŞTI — 1973

SECRETARIATUL EDIȚIEI

Ioan Chindriş, secretar; ***Ana Ciurdariu,*** consultantă pentru limba germană; ***Carol Engel,*** •consultant pentru limbile maghiară şi latină; ***Virginia Negru,*** fotograf

CUVÎNT ÎNAINTE

în diferite fonduri arhivistice din ţară şi străinătate se păstrează zeci de mii de scrisori ale oamenilor noştri de seamă din trecutul mai îndepărtat şi mai apropiat, inventariate şi neinventariate. Cele rămase de la Bariţ şi de la contemporanii cu care a corespondat sau de la cei ce au corespondat cu el ori cu redacţiile ***Foii literare, Foii pentru minte, inimă şi literatură, Gazetei de Transilvania, Transilvaniei*** şi ***Observatoriului*** se cifrează la aproximativ unsprezece mii. Impresionat, în 1877, de imensitatea materialului documentar pacare îl acumulase de-a lungul vremii, Bariţ spunea în rîndurile introductive la ***Epistole familiare:*** „Colecţiunea subscrisului se întinde pe 40 de ani. Conversaţiunile epistolare de înainte de 1848, cîte au putut scăpa de focurile şi devastaţiunile belului civile, sunt parte mare instructive pentru periodul dezvoltărei, cum am zice, preparatoare de eman. cipare, însă sub tutorat, ***cenzură,*** poliţie, spionagiu, presiuni directe şi indirecte. Ar trebui să purcedem în ordine cronologică şi să începem de înainte cu 40 de ani, dară acel material este aşa de variat şi vast încît, de es(emplu), numai punerea în ordine a corespondenţelor rămase de la bărbaţi pe care D-zeu i-a chiemat de mult ia sine, apoi însoţirea cu note necesare la multe pasage, pe care descendenţii lor nu mai au cum să le înţeleagă, ar cere un an întreg de lucrare" [1]. Pînă la moartea, în anul 1893, a marelui cărturar „colecţiunea'^ i s-a îmbogăţit simţitor şi — în consecinţă — şi-a sporit valoarea. Lăsată moştenire Biblio^ tecii Academiei Române şi, parţial, familiei, ea reprezintă astăzi un tezaur inestimabil.

Corespondenţa cuprinde, pe lîngă un mare număr de documente foarte rare, scrisori „de taină" şi „deschise" de ale lui Bariţ, Timotei Cipariu, loan Lemeni, Simeon Bărnuţiu*- Vasile Pop, Aron Pumnul, Pavel şi Andrei Vasici, August Treboniu Laurian, Alexandru Gavra, loan Maiorescu, Al. Papiu Ilarian, Atanasie Şandor, Aron Florian, loan Raţiu,. Gheorghe Asachi, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, C. Aristia, loan Ghica, N. Istrati, Alexandru Odobescu, G. Sion, loan Bianu ş.a. ş.a. Din păcate, pînă acuma fondul Bariţ a fost numai incidental şi nu prea temeinic investigat. Tot incidental s-au manifestat şi încercările de a publica selecţiuni din scrisori. Autorii selecţiunilor (A. A. Mureşeanu^ G. Bogdan-Duică, N. Bănescu, Enea Hodoş, Liviu Maior ş.a.), nedispunînd — presupunem — de timp suficient ori apelînd la ajutoare de a doua şi chiar de a treia mină, au reproduc textele cu greşeli, unele destul de grave. Fruntaşi sînt în această privinţă Bănescu şi Hodoş

[1] ***Transilvania,*** X, 1877, p. 172.

[2] Vezi ***Din corespondenţa lui Simeon Bârnuţiu şi a contemporanilor săi*** de Enea Hodoş, Sibiu, 1944 şi, în acest volum, n. 2 la consideraţiile preliminare despre scrisorile lui Aron Florian către Bariţ. Hodoş transcrie ***de Romanulu*** pentru ***de Romanul de la Orade,.***

Preocupaţi de mai mulţi ani de tezaurul Bariţ şi conştienţi de însemnătatea lui deosebită pentru istoria şi istoria literară a secolului al XlX-lea, ne-am hotărît să îl restituim integral culturii române, pînă în anii 1976—1977. Colecţia va însuma, probabil, 12 volume masive. Primele cinci sînt rezervate corespondenţei lui Aron Florian^ Aug. Treb. Laurian, loan Maiorescu (voi. I), Pavel Vasici, Atanasie Şandor, Al. Papiu Ilarian, Alexandru Roman, -Axente Sever (voi. II), N. Istrati, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Gostache Negruzzi, -Matei Millo, Gheorghe Sion, A. D. Xenopol, G. Asachi, Iordachi şi Gheorghe Mălinescu, Scarlat Vîrnav, Gheorghe Săulescu, Teodor Stamati şi Ion Ionescu de la Brad (voi. III), -corespondenţa emisă de Bariţ (voi. IV şi V); tomurile VI—X vor cuprinde epistolele provenite de la alţi cunoscuţi şi amici ai lui Bariţ, de mai mică însemnătate, nu însă lipsită de interes, aşezaţi în ordine alfabetică (Petru Cermena, P. M. Cîmpeanu, Ştefan Neagoie, Constantin Platon, Gherman Vida ş.a.); volumul al Xl-lea va cuprinde alte documente de arhivă, adaosuri şi îndreptări la volumele I — X şi, dacă va fi nevoie, un glosar. Ultimul volum, al XH-lea, va cuprinde un studiu cu privire la însemnătatea corespondenţei pentru istoria şi istoria culturii române, în afară de acest material ***variat*** şi ***vast,*** cum îl considera cu dreptate Bariţ, fiecare tom va mai oferi stampe de epocă, fotocopii, xilo-gravuri, fotografii etc. Se înţelege, lucrarea depăşeşte posibilităţile coordonatorilor ei, dar nu şi ale unui colectiv însufleţit pentru realizări de mare însemnătate în domeniul atît de prosper al culturii noastre socialiste. De aceea, ne-am asociat eîţiva colaboratori talentaţi şi pasionaţi: pe loan Chindriş, Ana Ciurdariu, Titus Moraru, Mircea Popa, Măria Protase, Aurel Sasu şi Valentin Taşcu. Celui dintîi îi revin şi îndatoriri de secretar de redacţie.

Prima grijă şi preocupare a colectivului a fost stabilirea profilului ediţiei, pentru a corespunde cît mai bine conţinutului şi a fi cît mai utilă cercetătorilor istoriei noastre culturale, şi nu numai culturale. S-a ajuns la concluzia organizării corespondenţei pe tomuri, potrivit cu bogăţia şi însemnătatea acesteia, Jn raport de emitent şi adresant. De asemenea, ?tntrucît corespondenţa cuprinde anumite lucîkiri şi fapte care se cuvin explicate, epistolele vor fi însoţite de note. Aceleaşi considerente justifică şi comentariile ce preced scrisorile :şi în care se subliniază elementele noi faţă de informaţia cunoscută.

întocmirea notelor şi a comentariilor nu este o muncă totdeauna uşoară; adeseori lămurirea unui amănunt a necesitat investigaţii laborioase, epuizante. De exemplu, în 6 şj 17 martie 1844 Florian îi scria lui Bariţ: „îţi mulţumesc pentru cartea omului-cumnatului; -o voi citi-o, îmi voi face reflexiile şi pe urmă o voi trimite Nitului (= loan Maiorescu), după cum îmi scrii"...; „Cartea omului-cumnatului am citit-o. Asupra celor ce scrie despre Moldova nu poci zice nimic, pentru că nu cunosc nici ţara, nici pe oameni. Cît pentru cele ce «atinge despre ţara noastră, ca un ***strein,*** le-a cunoscut ***destul*** de bine, dar — ca om slobod — nu le-a înfăţişat destul de tare. Mai avea multe de cunoscut şi putea să le arate într-o lumină işi mai izbitoare. Ori că noi sîntem nemulţumiţi cu noi şi ne plac moldovenii, ori că el s-a scîrbit de moldoveni şi le-a dat cu cenuşă în cap". Abia după zile de căutări infructuoase şi abandonarea vrafului de false ipoteze, am reuşit să-l identificăm pe ***străin*** ; el se numeşte C A. Kuch, a fost reprezentant diplomatic al Prusiei la Iaşi şi a publicat în 1844, la Leipzig^ «cartea ***Moldawisch-walachische Zustânde in der Jahren 1828 bis 1843,*** tradusă în limba română în „Convorbiri literare" (1891).

conversaţiile — conversaţiunile, cind — fiind, 3 1/2 ore — 3 ore şi 1\2, dacă mai sînt — daca mai ai, torent — torinte, diamantul — diamantele, datoare — detoarie, mai arată — măi urată încă, asta — aceasta, sanctuarul — sîntuariul etc. etc.

Atunci cînd, în ciuda eforturilor noastre, nu vom izbuti să lămurim anumite îl vom avertiza pe cititor. Avertismentul este şi o rugăminte mărturisită, ca el să ne jine pentru a putea face, în volumul XI, unele completări şi corecturi la tomurile anter De altfel, persoane din afara colectivului ne-au mai venit într-ajutor, semnalîndu-ne mente şi scrisori aflate în posesia unor colecţionari particulari. Am fi bucuroşi, din ra de ordin ştiinţific, dacă exemplul lor vrednic de laudă i-ar contagia şi pe alţii.

Dificultăţi serioase am întîmpinat şi în stabilirea normelor generale de trans interpretativă. Sute de condeie, dintr-o perioadă de aproximativ şapte decenii (1829— au scris în chirilică, în alfabet de tranziţie şi latin, după canoane ortografice foarte sebite, unele rebarbative. Faţă de această situaţie, am socotit că trebuie să procedă multă prudenţă şi, ca atare, ne-am fixat asupra unor reguli aplicabile şi lui Bariţ şi pondenţilor săi. Dar pentru a nu greşi cu bună ştiinţă, am indicat cu acurateţa oric tere flagrantă de la aceste reguli.

Cu riscul de a îngreuna lectura corespondenţei, nu am cedat tentaţiei moder textelor. Ar fi însemnat să cădem înşine în păcatul reproşat lui Bogdan-Duică şi N nescu. La început de drum, cînd apele încă nu s-au despărţit de uscat, tendinţa de nizare şi inconsecvenţa în aplicarea regulilor stabilite, (în special inconsecvenţa), le cercetătorului capcane feline.

Eliberarea definitivă din cursele inconsecvenţei se operează treptat, pe măsu un colectiv cîştigă experienţă, se desăvîrşeşte. Năzuinţa către perfecţionare nu ne-a şi nu ne lipseşte, însă urcuşul spre ea, o ştim cu toţii, este anevoios. Nespus de gre primele şi ultimele trepte. Pe cele dintîi le-am urcat odată cu terminarea volum iar pentru suişul următor aşteptăm încrezători cuvîntul şi sfaturile specialiştilor

*!

Ca să nu ne conformăm unui tipic fastidios, consumator inutil de hîrtie şi tipografic, am renunţat să indicăm în josul fiecărei scrisori din ce manuscris face p unde se găseşte acesta. Am opinat pentru ***tabelele sinoptice,*** în care se specifică nu scrisorii (scrisorilor), autorul (ori autorii), data epistolei şi locul unde se păstreaz soarea (scrisorile). S-ar fi cuvenit, poate, să arătăm tot aici şi ***cine a mai publicat scris*** (scrisorile), ***în ce periodic*** sau ***în ce volum.*** Deoarece referinţe de acest gen se dau în cierile de ansamblu despre corespondenţa unuia sau altuia dintre autori, am rubricatura.

Bariţ şi contemporanii săi nu este, fără îndoială, o lucrare comodă pentru cel încumetă să o dea la lumină, dar sacrificiile pe care le angajează sînt răscum generos de volumul imens şi noutatea ştirilor despre frămîntările unui secol i de semeţi oameni de cultură români. în faţa lor Bariţ îşi deschide larg sufletul, — la rîndul lor — îşi caută în el un reazim şi un mentor. Mentorul era o perso înzestrată cu aptitudini excepţionale. Darul său cel mai de preţ trebuie căutat lentul de a fi ştiut să mobilizeze continuu energiile pentru resurecţia naţională porului român. Lupta le-a fost dramatică şi probabil de nicăieri dimensiunea şi seţile acestui dramatism nu ni se dezvăluie mai plenar decît din filele de a tezaurului de documente şi scrisori din corpus-ul Bariţ.

Cluj, 25 martie 1971

ŞT. PASCU şi I. PER

NORME DE TRANSCRIERE

In pregătirea scrisorilor pentru tipar, ne-a călăuzit ***principiul interpretativ.*** Am păstrat fgrafia originală în cazurile cînd ea consemnează o realitate lingvistică (ex. ***amerința, ăia, >boltă, căpeneag, dezghinare, firșit, fiitori, grige, împrotivâ, incâtrâu, mine, pariu, poci, trâ-ntite, tutulor*** etc), formele arhaice ***(carii, carele, nescareva, pre, a zicere*** etc), precum și neologismele neadaptate încă spiritului limbii române moderne ***(aghenție, auctoritaie, ^budget, cantelarie, curespundință, desputâ, disponiver, a escuza, espres, filologhie, gubern, maghistrat, miniștri, ofiț, prepuzițiune, prințip, proțent, punt, siguritate, sotial, tractat*** etc.)! In schimb, am sacrificat particularitățile grafice inutile și formele ortografice rebarbative. ODe asemenea, ani corectat punctuația ori de cîte ori, din cauza ei, textul ni s-a părut confuz.

In aplicarea transcrierii interpretative am întîmpinat însă numeroase greutăți, nunele deosebite. Ele se datoresc, pe de o parte, sistemelor ortografice diferite ale corespondenților, iar pe de altă parte, inconsecvențelor și fluctuațiilor existente în epistolele unuia și aceluiași autor. S-a impus, astfel, de la caz la caz, specificarea în aparatul critic a abaterilor mai importante de la normele generale de transcriere.

Pentru orientare și exemplificare dăm mai jos soluțiile la care ne-am oprit pentru o serie de fapte:

— nume proprii românești ca ***Meszaros, Kutyan, Zsipa*** le-am redat prin ***Mesaroș, >€utean, Jipa;***

— ***u*** final posteonsonantic nu l-am păstrat decît atunci cînd marca articolul. De ex. ***as căi u s-a întors ; a dusu, curendu*** au devenit ***a dus, curînd.*** A rămas ***u*** final în ***voi-oriu, ajutoriu, tîlhariu.*** Se exceptează ***astfeliu*** transcris ***astfeli;***

— nu am unificat forme duble ori chiar triple, de felul lui ***aceștia — aceștia, care — carii*** și ***cari, către*** și ***câtră, exemplar*** și ***esemplar, biserică, beserică*** și ***besereca ; explica — espli-€a, fras — frază, maghiari — magiari, meu — mieu, mine — mîine, mănăstiri — mînâ-•știri — monastiri, națiunei — națiunii, naturei — naturii, nimica — nemica, niște — nește, •noștri — noștri, poștă — postă — poștie, prenumărați — prenumerați — prenumăranți, sînt — tsunt.*** Dintre formele oscilante, revine insistent alternanța ***j — g,*** menținută și ea ***(dojenit — dogenit, grijesc — grigesc, împrejur — împregiur, necăjii — necâgit, prilej — prilegiu, spri-jini — sprigini etc).***

într-o altă serie de cazuri, am procedat după cum urmează:

— ***a*** pentru ***ea*** (în formele articulate ale substantivelor terminate în ***-ie): Mariea — Măria, reflexiea — reflexia, intențiea — intenția, mărturiea — mărturia, redacțiea — redacția, datoriea — datoria;***

— ***â*** pentru ***e: respuns — răspuns, reul — răul, ved — văd. seu — său; me — mă, Me [meargă] — să.***

Excepție face ***resfira,*** care — probabil — redă o realitate fonetică;

— ***e*** pentru ***ă*** (în cuvintele terminate în ***-ie): bucuria — bucurie, fiă — fie, filozofia — filozofie, funcția — funcție, gloria — glorie, viâ — vie, foaia — foaie, poliția — poliție ;***

— ***ă*** pentru ***a: filologica — filologică, votârile — votările, facutu — făcut, bagatu — hăgat.*** Se exceptează ***dascălul*** și ***daca;***

— ***î*** pentru ***a: cativa — cîțiva, atat — atit, ansa — insă, rugandu — rugind, sânge — sînge, anca — încă, cârtit — cîrtit ;***

— ***î*** pentru ***â: âmblâ — îmbla, ansă — însă, ândoialâ — îndoială, când — cîn***

Formele cu ***â*** se întîlnesc mai ales în corespondența scrisă în alfabet chirilic (sem fiind folosit frecvent în locul lui ^);

— ***î*** pentru ***e: vertosu — vîrtos, vrestâ — vrîstâ, întelnim — întîlnim, întrebendu — trebînd, curendu — curînd ;***

— ***î*** pentru ***i: strimt — strimt, stringere — strîngere, ris — rîs, sin — sin.*** S-a p însă ***tinâr ;***

— ***i*** pentru ***e: bene — bine, temp — timp ;***

— ***ie*** pentru ***e: eri — ieri, ertare — iertare, spue — spuie, voește — voiește.*** Păs ***perdut, pedecâ, mercuri;***

— ***ea, ia*** pentru ***e, e: eta — iată, era — iară, voteza — votează, merga — Ardelu — Ardeal, deca — deacâ, treba — treabă, sema — seama,, pedeapsa — pe petra — piatră, pute — putea.*** Păstrat: ***vreu.***

— ***oa*** pentru ***o, 6 : omeni — oameni, pota — poată, tote — toate, nostra — morte — moarte; socra-sa — soacrâ-sa ;***

— ***ou*** pentru ***o : a doa — a doua*** (formele ***doă, doâ, doauâ, duâ*** au fost transcrise ***noă — nouă, dioa — ziua, voauâ — vouă;***

— ***h*** pentru ***ch: chotârire — hotârîre, epocha — epoca, character — caracter, odichn odihnit, paroch — paroh, monarchic — monarhic ;***

— ***șt*** pentru ***sc: se fălesce — se fălește, voesce — voiește, nisce — niște, scire — sciintia — știința, Bucureșci — București;***

— ***ș*** pentru ***s[i]: Clusiu — Cluș, asia — așa, împărtăși — împărtăși;***

— ***ș*** pentru ***s: strașnic — strașnic, nâdâsduiescu — nâdâșduiesc, vrăjmaș — v misloci — mișloci.*** Păstrate: ***noștri (nostrii), miniștri, iuristi.***

— ***ț*** pentru ***ci: facia — fată, faciaria — fâțârie ;***

— ***ț*** pentru ***t(i) : tiară — țară, disposiiiuni — dispozițiuni, națiunea — naț intielesei — înțelesei, ti-am — ți-am ;***

— ***u*** pentru ***o: potea — putea, molțumit — mulțumit, potință — putință, soferi suferință, rogat — rugat;***

—, pentru ***s*** intervocalic: ***ocasiunea — ocaziunea, disposiiiuni — dispozițiuni, nasial — gimnazial, causa — cauza, musicei — muzicei, presentul — prezentul*** Păs ***presidiu, casino, censura, desertația, gelosie, emfas, analis, fras, abus*** etc.

— ***z*** pentru ***s*** (înainte de ***b, d, g, v*** și ***l, m, n, r): desbateri — dezbateri, casnâ — desbăra — dezbăra, desdăuna — dezdăuna;***

— ***z*** pentru ***d(i) : astadi — astăzi, auditu <— auzit, cadiura — căzură, dile — dicu — zic ;***

— ***x*** pentru ***cs: ecsistatu — existat, ecsamenu — examen.*** Păstrate: ***es desteră.***

— S-au înlăturat consoanele duble: ***Popassu — Popasu, assupra — asupra, s nere — supunere, adduce — aduce, esspresâ — espresă, bellice — belice.***

Am scris ***efemer*** pentru ***ephemer, Cânuș — Canusch, chintesență — quintesentia secvent — consequent, Baț — Batz, școală — schola*** etc

în textul scrisorilor și în note am folosit următoarele semne speciale:

— ***steluța {*),*** pentru a indica nota (notele) făcute de autorii scrisorilor; ale sînt însemnate cu cifre arabe;

— ***bara oblică*** (/), pentru a arăta unde sfîrșește fila ***(recto*** și ***verso)*** din ma

— ***parantezele*** (), pentru întregirea prescurtărilor de felul următor: ***eppul — ep (is 836 -*** (1) 836, ***837 -*** (1) 837 etc.

— ***parantezele*** [], pentru completarea numelor de persoane, titlurilor sau prescurtări frecvente în epocă, precum și în cazuri ca ***D. Marcovici — D[omnul] viei,*** cu scopul de a evita confundarea lui ***D*** cu prenumele cuiva;

— întregirea unor litere sau cuvinte uitate, în graba scrisului, de autori (ex ***cele pînă acum — cele [de] pînă acum, între candidați de domnie — între candidați[i] de do***

Am mai cuprins între paranteze drepte semnul întrebării, care marchează lec nesigure, precum și unele ***litere*** sau ***cuvinte*** restituite de noi, manuscrisul fiind det

ARON FLORIAN

Nr. scrisorii	Data — Anul	Data — Luna	Data — Ziua	Locul expedierii	Biblioteca (arhiva, revista) în care se găseşte sau a fost publicată scrisoarea	Fila sau pagina
1	2	3	4	5	6	7
I	1838	februarie	7	[Bucureşti]	B.A.R., ms. rom. 992	126 r —127 v
II		aprilie	11		II u a a	128 r—131 v
III	"	mai	2		i,	132 r+v
IV		decembrie	23		a	135 r—136 v
V	[1840]	februarie	19			139 r—140 r
VI		mart.—apr.	–			141 r—142 v
VII	1840	iunie	15	Bucureşti		143 r—144 v
VIII		decembrie	27		»	145 r—145 v
IX	1841	octombrie	20		a	146 r—147 v
X	1842	iulie	13			148 r—149 v
XI	"	septembrie	17		a a	150 r—151 v
XII		octombrie	26			152 r—153 v
XIII	1843	iunie	15			154 r—455 v
XIV	1844	ianuarie	17		»	158 r—159 r
XV	"	"	sfîrşitul lunii	[Bucureşti]	» a a	156 r—157 v
XVI		februarie	7	Bucureşti	»» »t a a	160 r—161 v
XVII		martie	6			162 r—163 v
XVIII		"	17		a	164 r—165 v
XIX		mai	1		n II ii i	166 r+v
XX	"	iunie	3	11		168 r -f v
XXI		t>	16		II	172 r+v
XXII		>,	23		II II ii tt	174 r+v
XXIII	"	septembrie	22	"	II II	176 r—177 v
XXIV	"	noiembrie	6			178 r+v
XXV		decembrie	11		ti li	179 r—180 v
XXVI	1845	februarie	23	"	",t	183 r—184 v
XXVII		mai	1		II 11	185 r+v
XXVIII		"	11		I* II ii a	187 r—188 v
XXIX			28		II u II ti	189 r
XXX		iunie	11	»	II	193 r—194 v
XXXI	1846	februarie	1	Bucureşti	B.A.R., ms. rom. 992	195 r
XXXII		mai	22		i>	198 r—199 r
XXXIII		iulie	3		» » » a	200 r+v
XXXIV		octombrie	4		» » » a	202 r—203 v
XXXV	1847	ianuarie	21		» » t> tt	205 r—206 v
XXXVI		februarie	13	[Bucureşti]	» ,, a a	209 v—210 r
XXXVII	1848	iunie	10	Bucureşti	"	215 r—216 r
XXXVIII			12		» ,t a. a	217 r— 218 v
XXXIX	1850	ianuarie	3	Sibiu	t, a a	219 r+v
XL			10		a >> a a	221 r+v
XLI			22		» i> a a	222 r—224 r
XLII		aprilie	4		a a >t a	225 r—226 v
XLIII			10		a >» a >>	227 r—228 v
XLIV		mai	4	ti	a a a a	229 r—230 v
XLV		septembrie	26		,, i, a a	231 r—232 v
XLVI	1852	mai	3		» » a >i	233 r—234 r
XLVII			12		» a a >i	235 r—236 r
XLVIII	"	iunie	6			237 r—238 v
XL IX	1853	februarie	15		a a a a	239 r+v
L	1854	t,	27	Viena		241 r—242 r

A. T. LAURIAN

Nr. scrisorii	Anul	Luna	Ziua	Locul expedierii	Biblioteca	Fila
I	1840	ianuarie	2	Viena	B.A.R., ms. rom. 996	132 r—133 v
II		martie	1		» »	134 r—135 v
III	1845	ianuarie	12	Bucureşti	a a a	136 r—137 v
IV	1846		14		a a a	138 r+v
V			17	t,	a a a	139 r
VI		februarie	1		i» a a a	140 r—141 v
VII	[1846]	[februarie]	—	[Bucureşti]	» i, ,i i,	157 r—158 v
VIII	1846	martie	29	Bucureşti	a t» a	142 r—143 v
IX		mai	22		a a a	144 r—145 r
X		iunie	21		a a a	146 r—147 r
XI		august	3	Bucureşti	H H II	148 r—149 v
XII			29		11 II II	151 r—152 v

continuare

1	1 *	1	1 *	1	1	7
XV	1847	ianuarie	9	București	B.A.R., ms. rom. 996	161 r—162 v
XVI		februarie	25			163 r—164 r
XVII		martie	11	"	" " "	165 r—166 v
XVIII		mai	6		"	167 r—168 r
XIX		"	18		" "	169 r—170 r
XX		iulie	13			171 r+v
XXI	"	octombrie	23			172 r—173 v
XXII		decembrie	28		" "	174 r+v
XXIII	1848	ianuarie	12		" "	176 r+v
XXIV		februarie	1		" " " "	177 r—178 v
XXV	"	martie	18		" "	179 r+v
XXVI		"	29		"	180 r+v
XXVII		aprilie	8		" "	181 r+v
XXVIII		iulie	9	Sibiu	"	182 r+v
XXIX		"	30		"	183 r—184 r
XXX	"	octombrie	2		" " " "	185 r+v
XXXI	1849	mai	18	Viena		188 r
XXXII		iulie	31		" "	189 r—190 r
XXXIII		noiembrie	15	Sibiu	"	191 r
XXXIV		decembrie	29	Viena		192 r+v
XXXV	1850	ianuarie	16	"	"	196 r—197 r
XXXVI			25			198 r
XXXVII		februarie	6		" " "	199 r—200 v
XXXVIII		mai	16		"	201 r—202 r
XXXIX	1851	martie	14			203 r+v
XL		aprilie	4		"	205 r—206 r
XLI			16		" "	207 r—208 v
XLII	"	iunie	24	"	" " " "	209 r—210 r
XLIII	1857	mai	9	Iași	" "	213 r—214 v
XLIV		octombrie	3		" " " "	217 r—218 v
XLV		decembrie	26		" " "	219 r—220 v
XLVI	1858	februarie	5		" "	221 r—222 r
XLVII	"	martie	22		" " "	226 r+v
XLVIII	1868	decembrie	21	București	" " "	227 r—228 v
XLIX	1870	"	17		" " " "	229 r—232 v
L	1873	septembrie	12		" " " "	233 r
LI	"	noiembrie	22			235 r
LII	1 1875	"	23	"	"	238 r—239 r

ION MAIORESCU

continuare

1	2	3	4	5	6	7
I	1838	iunie	13	Craiova	B.A.R., ms. rom. 997	135 r+v
II	[1838]	[iunie—iulie]	—	[Craiova]	" " " "	134 r+v
III	1838	august	26	Craiova	" " " "	136 r—137 v
IV			27		" " " "	138 r—141 v
V		septembrie	29		" " " "	140 r—142 r
VI		octombrie	24		" " " "	143 r—144 v
VII			28		" " " "	145 r+v
VIII		decembrie	9		" " " "	146 r+v
IX			20		" " " "	147 r + v
X			25		" " " "	148 r+v, 155r+v
XI	1839	ianuarie	9	"	" " " "	151 r—152 v
XII			13		" " " "	153 r
XIII	1840	februarie	26		" " " "	154 r + v
XIV		martie	8		" " " "	156 r + v
XV		aprilie	4		" " " "	157 r—158 v
XVI		mai	13		" " " "	159 r—160 v
XVII		iunie	18		" " " "	163 r—164 v
XVIII		august	10		" " " "	167 r—168 v
XIX		decembrie	9		" " " "	169 r—170 v
XX		"	20		" " " "	171 r—172 V
XXI	1841	februarie	2		" " " "	173 r—174 v
XXII		iunie	2		" " " "	161 r—162 r
XXIII			20		" " " "	165 r—166 r
XXIV		noiembrie	3		" " " "	175 r—176 v
XXV	1842	ianuarie	3		" " " "	218 r+v
XXVI	1843	februarie	1	Socola	" " " "	177 r—178 v
XXVII		aprilie	29	Iași	" " "	181 r—184 r
XXVIII		mai	30	"	" " " "	185 r—187 r
XXIX		iunie	7		" " " "	189 r—190 v
XXX	"		12	"	"	191 r—192 v, 386 r+v
XXXI		iulie	15			193 r—194 v

1	1 *	1 ³	4	1	1 6	1
XXXIV	1843	octombrie	29	Craiova	B.A.R., ms. rom. 997	198 r—199 r
XXXV	„	noiembrie	26			200 r—201 v
XXXVI	„	decembrie	13			202 r—203 v
XXXVII	1844	ianuarie	4			204 r+v
XXXVIII	„	„	12	M	»	205 r—206 v
XXXIX		februarie	18			209 r—210 v
XL	”	martie	22	„	>> yy yy	211 r—212 r
XLI	„	mai	5	„	yy yy yy	213 r—214 v
XLII	„	iunie	14		yy yy yy	215 r+v
XLIII		iulie	5			216 r+v
XLIV		octombrie	22			217 r+v
XLV	1845	februarie	5			207 r—208 r
XLVI		iunie	20	»	B.A.R., Filiala Cluj, fond coresp. nr. 3711	
XLVII	„	decembrie	17		B.A.R., ms. rom. 997	219 r
XLVIII	1846	iunie	17	[Craiova]	yy yy »> >	224 r+v
XLIX		noiembrie	11	Craiova	yy yy >> >	225 r—226 v
L	„	„	12	[Craiova]	yy yy yy	227 v+r
LI		decembrie	17		yy	229 r + v
LII	1847	ianuarie	20	Craiova	yy yy yy	231 r—232 v
LIII	„	februarie	28			233 r—234 r
LIV		martie	3	„	yy yy yy	235 r+v
LV	„		31		yy yy yt yy	236 r—237v
LVI	„	„	31		»	238 r—239v
LVII		„	31		tt y>	240 r
LVIII		mai	19		n yy yy	241 r—242 v
LIX		iunie	6	„	»» »> 11 11	243 r—244 v
LX	„	decembrie	8		»	245 r—246 v
LXI	1848	ianuarie	26	[Craiova]	i» 11	248 r
LXII		martie	1	Craiova	n	253 r+v
LXIII		septembrie	22	Frankfurt am Main	>i	254 r+v
LXIV	1849	mai	19	Viena	n y> yy yy	260 r—261 v
LXV		august	24			262 r—267 v
LXVI	„	septembrie	2		în „Transilvania**, X, 1877	p. 197
LXVII		noiembrie	18	Sibiu	i» n ty yy	p. 197—198
LXVIII	1850	ianuarie 1	20		I? *> tt i)	p, 260—261
LXIX			26		„ „ „ „	p. 270
LXX			26		» „ » „	p. 270—271
LXXI			27	[Sibiu]	t, „ *>	p. 271
LXXII		februarie	17	Viena	a »» •»	p. 279—282
LXXIII	[1850]	[mart.—april.]	—	[Viena]	>t ,t tt ”	p. 260
LXX IV	1850	aprilie	1	Viena	In „Transilvania", X, 1877	p. 271
LXXV	[1850]	mai	14		B.A.R., ms. rom. 997’	277 r—279 v
LXXVI	1850		31		în „Transilvania", X, 1877	p. 272
LXXVII		iunie	30		„ „	
LXXVIII		iulie	8		„	p. 282—284
LXXIX			9		a tt XI, 1878	p. 4
LXXX			17		B.A.R., ms., rom. 997	282 r—283 v
LXXXI	[1850]		17	[Viena]	„ „	387 r+v
LXXXII		[iulie]	—		în „Transilvania", XI, 1878	p. 5—6
LXXXIII	1850	august	3	Viena	„ „	p. 6
LXXXIV	„	septembrie	12	„	a ti „ „	p. 15—16
LXXXV	[1850]	[septembrie]	—	[Vienal	a tt X 1877	p. 259
LXXXVI	1850	septembrie	15	Viena	XI, 1878	p. 16—17
LXXXVII	„		30	y>	*> a „ „	p. 17—18
LXXXVIII	[1850]	[octombrie]	—	[Viena]	X 1877	p. 259—260
LXXXIX	1850	octombrie	31	Viena	n a XI, 1878	p. 18
XC	[1850]	[octombrie]	—	[Viena]	i$ n X 1877	p. 259
XCI	1850	noiembrie	3	Viena	„ // XI, 1878	p. 32—33
XCII	[1850]	„	5	[Viena]	// ti „ „	p. 33
XCIII	1850		12	Viena	B.A.R., ms. rom. 997	284 r—285 v
XCIV	[1850]	.—	—	[Viena]	în „Transilvania", X 1877	p. 258—259
XCV	1851	ianuarie	2	Viena	a *i XI, 1878	p. 33
XCVI		aprilie	26		B.A.R., ms. rom. 997	286 r—287 v
XCVII	[1852]	[iunie]	—	[Viena]	în „Transilvania", XI, 1878	p. 41—42
XCVIII			—	„		p. 42
XC IX	1852	iulie	1	Viena		p. 42—43
C			20			p. 43
CI		august	23		„ „	p. 52
CII		septembrie	12		B.A.R., ms. rom. 997	288 r—289 r
CIII		noiembrie	14	„	în „Transilvania", XI, 1878	p. 52—53
CIV	[1853]	[ianuarie]	—	[Viena]	// o „ „	p. 53—54
CV	1854	septembrie	17	Viena	B.A.R., ms. rom. 997	310 r—311 v
CVI		octombrie	10		a »i a	312 r—313 v
CVII	lt	decembrie	9			314 r—317 v
CVIII			10	[Viena]	» a a	318 v

ARON FLORIAN

(7 februarie 1838 — 27 februarie 1854)

V-/a mulţi din generaţia sa de luptători intrepizi şi temerari pentru idealurile revoluţiei de la 1848, Aron Florian a purtat o întinsă corespondenţă cu numeroşi contemporani din Transilvania, Ţara Românească şi Moldova. în fruntea lor se găseşte loan Maiorescu^ unui dintre „intimii" săi şi George Bariţ, căruia îi adresează — în anii 1838—1854 — zeci de epistole. Cîteva s-au pierdut[1]. Cele păstrate sînt în număr de cincizeci şi au fost publicate, parţial, de Gheorghe Bogdan-Duică şi de N. Bănescu, reputat bizantinolog român[2]. Amîndoi, dar mai ales Bănescu, au lucrat insuficient de conştiincios sau, poate, cei ce au copiat penifru ei. Le treci cu vederea lipsurile, numai gîndindu-te că „osteneiele celor dinainte se fac folositoare urmaşilor, iar timpul dezvoltă lucrurile omeneşti şi esperiinţa — luînd învăţătură din greşalele şi rătăcirile precedente — le aduce la perfecţie"[3].

Beneficiind de „osteneiele" predecesorilor, am urmărit să punem corespondenţa Florian-Bariţ la îndemîna cititorilor într-o formă cît mai apropiată de textul autograf al scrisorilor. în ce măsură am reuşit, vor judeca alţii.

[1] Vezi scrisorile XXXVII (primul alineat) şi L (începutul alineatului al 3-lea).

[2] G. Bogdan-Duică, ***George Bariţ şi amicii săi. Corespondenţă,*** în ***Tribuna-poporului,*** VII, 1903, nr. 11, 18, 19 s.a.; N. Bănescu, ***Din corespondenta lui Gheorghe Bariţ,*** în ***Neamul romanesc,*** III, 1908,'p. 1451-1454,1470-1472, 1516-1519, 1549-1551, 1659-1661, 1740-1741, 2039-2042, 2137-2140, 2285-2288 si în ***Neamul românesc literar,*** I, 1908, p. 390-395, 533-537, 642-646 şi 772-774.

Asupra unor ***modernizări*** operate de Bogdan-Duică în textul corespondenţei şi a cîtorva ***lecţiuni greşite*** s-a atras atenţia în articolul lui I. Pervain, ***Scrisorile lui Florian Aron către Bariţ, din 1838,*** vezi ***Cercetări de limbă şi literatură*** (Oradea), II, 1969, p. 169, n. 1. Mult mai numeroase şi mai grave, sînt erorile* la Bănescu. Exemplificăm: ***am întrebat*** în loc de ***am cercetat, silitoare — siluitoare, sfioasă — sfiicioasă, n-am părăsit — n-am păzit,, împăratul — imperatorul, greşelii — greşalii, Constantin — Constandin, în soarta — şi soarta,, mulţămirea — mulţumirea, de peste Carpaţi — du peste Carpaţi, Agenţie — Aghenţie, prieteni — prietini, nimeni — nimini, guvernului — gubernului, înmînez — înmînuiez, scrisoarea — scrisorica, n-am alt a zice — n-am alt ce zice, puncte — puncturi, s-a tălmăcit — s-au tălmăcit, chestia — cvestia, pot — poci, sentimentul — sintimentul, bolile — boalele, sexe — sexele^ conştiinţa că — conştiinţa sigură că, şcolile — şcoalele, răspund — râspunz, iatâ-mâ — iată că mă, amănunţez — amărunţez, acestei — aceştii, stindardul — stindartul, poporul — populuî^ revoluţiei — revoluţiunei, să nu fie — să^nu-i fie, deputăţie — deputaţiune, intenţia — intenţiunea, opiniile — opiniunile*** etc. etc. în plus, Bănescu a omis propoziţii şi fraze, nu a publicat unele scrisori preţioase, iar din altele a tipărit numai excerpte/

[3] Gr. Papadopulu, ***Disertaţie pregătitoare la Dixionarul românesc, latinesc ii nemţesc,*** în „Curier de ambe sexe", ed. I-a, periodul IV, p. 59.

în anul 1834 Zaharia Carcaiechi, editorul „Bibliotecii româneşti", a rostit un adevăr -trainic: vatra ***puterii*** românilor se găseşte în principate[4]. Timotei Gipariu şi Bariţ împăr* iăşesc printre cei dintîi această credinţă mîntuitoare şi cu ea în suflet întreprind, în august-septembrie 1836, o importantă călătorie în Ţara Românească. Notele lor de drum, tipărite abia în secolul nostru, consemnează şi numele cărturarilor pe care i-au cunoscut atunci în capitala „Valahiei" şi cu care au angajat discuţii fructuoase în probleme de politică naţională şi de ordin cultural. în afară de I. Heliade Rădulescu, G. Boliac, I. Cîmpineanu, Iancu Văcărescu, Petrache Poienaru, Eft. Murgu, Gherasim Gorjan ş.a., este amintit în ambele jurnale de călătorie şi Aron Florian[5], plecat din Transilvania — în anul 1826 — în Ţara Românească, unde se remarcă prin activitatea desfăşurată la şcoala din Goleşti, prin lecţiile sale de istorie de la „Sf. Sava", cuprinse, unele, în ***Idee repede de istoria prinţipatului Ţârii Rumâneşti*** {voi. I, Bucureşti, 1835).

Bariţ, asupra căruia personalitatea lui Florian a făcut o puternică impresie, îşi va aduce aminte de el la începutul anului 1838, cînd editează la Braşov ***Foaia literară,*** urmată — în cursul aceluiaşi an — de ***Foaie pentru minte, inimă si literatură*** şi de ***Gazeta de Transilvania.*** Revista şi ziarul porneau la drum cu un program ambiţios; Bariţ avertiza că în foile sale „cele ce sînt românilor de neapărată ***trebuinţă*** vor cumpăni pe cele folositoare sau numa desfătăcioase"[6]. Printre lucrurile de ***neapărată trebuinţă*** românilor transilvăneni redactorul, bine inspirat, a înscris şi informarea despre progresele realizate de munteni şi moldoveni în administraţie, agricultură, industrie, pe tărîm sanitar, în presă, mişcare teatrală, învăţămînt, literatură etc. Bariţ a apreciat că pentru Ţara Românească un corespondent potrivit era, pe lingă loan Maiorescu, Aron Florian. Trăind de peste un deceniu acolo, el cunoştea mai bine decît alţii stările locale şi, fiind un publicist talentat, putea să le înfăţişeze la un nivel care să ajute creşterea popularităţii foilor ardelene în ^Principate.

îndemnat de considerentele invocate, dar — cu siguranţă — şi de nevoia de a avea încă un prieten căruia să i se confeseze şi să îi ceară sfat în ceasuri de grea cumpănă, Bariţ <i se adresează lui Florian în 20 ianuarie 1838, expunîndu-i convingător motivele care l-au determinat să apeleze la colaborarea sa. Răspunsul acestuia, din 7 februarie, începe cu cîteva rînduri calde, de bun augur: „Scrisoarea domniei-tale de la 20 ian. m-a umplut de o bucurie care cu atît a fost mai mare, cu cît a fost mai neaşteptată. Nădăjduiesc «că începutul acesta va întemeia între noi o corespondenţă pe care o doresc din toată inima". (I*). Sincer dispus să sprijine înfăptuirea angajamentelor ce şi le asumase Bariţ în prospectul ***Foii*** şi al ***Gazetei de Transilvania,*** timp de 16 ani Florian va confirma cu prisosinţă speranţele pe care cel dintîi şi le pusese într-însul, în capacitatea de a-i relata lucruri însemnate din viaţa politică şi culturală a Ţării Româneşti şi de a-i sugera reflecţii „ponderoase" pe marginea informărilor transmise. Deoarece exemplele abundă şi o selecţie, într-un crochiu, este întotdeauna necesară, ne vom raporta numai la unele «mărturii din această corespondenţă, lăsînd celor interesaţi satisfacţia descoperirii altora prin propria lectură. Selecţia şi-a asociat şi gîndul de a stîrni interesul cititorului pentru ^întreaga corespondenţă Florian-Bariţ. Multe date de aici vor trebui să intre în preocupările cercetărilor consacrate perioadei paşoptiste, căci altminteri va continua pe?petuarea greşelilor, a clişeelor şi a anacronismelor debitate uneori cu emfază.

[4] ***Călătoria mea la Bucureşti, adecă un cuvînt sau două despre redutul (balul) din Bucureşti,*** în „Bibliotecă românească", IX, 1834, p. 56. Citatul sună astfel: unii „mă mîna la Ţara Românească şi la Moldova, că acolo este puterea românilor".

[5] Vezi ***Prietenii istoriei literare,*** voi. I, Bucureşti, 1931, p. 377—381 si revista ***Studii,*** nr. 1, **1958,** p. 130.

[6] Vezi ***De la redacţie,*** în ***Foaie literară,*** 1838, nr. 1 şi 2.

* Cifra romană indică numărul scrisorii din volumul nostru.

Chiar în scrisoarea de invitaţie la schimbul de epistole, Bariţ se ***minuna*** de ***înaintările**** spectaculoase ale Ţării Româneşti şi îi fericea pe românii transcarpatini că trăiesc „într-un* stat cu oarecare existenţă a sa politică". Bariţ, crede Florian, vedea epoca regulamentară în roz. Fără îndoială, Regulamentul organic era o legiuire destul de bună, o „carte sfîntă". Sfinţenia i-o ştirbeau însă „cîteva întocmiri barbare" şi îndeosebi faptul că toate prevederile sale au fost trecute „în mîna" boierilor: ...„Ei legiuiesc şi ei execută cele legiuite". Boierimii Ţării Româneşti, considerînd-o global, Florian - „cu inima pătrunsă de durere şi cu ochii înecaţi în lacrimi" — îi execută portretul în aqua forte. Portretul este aidoma celui schiţat de Bălcescu în ***Question economique des Principautes danubiennes*** (1850), un. chip de hidră cu păcate abominabile, în cap cu falsul patriotism. „Aş cunoaşte, scrie eminentul profesor, două mijloace prin care să se dărapene aristocraţia [...] Cel dintîi mijloc ar fi ca să se formeze o aristocraţie secondară, după cum sînt Wighs în Englitera. Această, aristocraţie ar putea să dărapine pe cea mare şi atunci s-ar putea nădăjdui bine pentru* ţară. Dar, domnule, nobilimea cea mare a închis drumul nobiîimei cei mici de a nu se putea înălţa sau a molivsit-o de toate relele în care se tăvăleşte ea. Aşadar, acest mijloc nu poate izbuti. Celalalt mijloc este ca ***popului celalalt sâ-şi cunoască drepturile sale şi să ia sau sâ-şi facă singur aceea ce aristocraţia nu va să-i dea sau nu va să-i facă. Ah, domnule, acest mijloc-ar fi cel mai sigur si mai drept !*** (sublinierea noastră), dar este foarte primejdios" (II, 1838). Atribuind ***poporului celalalt,*** adică maselor, un rol decisiv în lupta pentru instaurarea unei ere de dreptate socială, Florian îi anticipa la noi pe Bălcescu şi Boliac. Concepţiile lor despre-popor izvorau dintr-o observaţie directă a realităţilor societăţii acelei vremi, la care se adaugă influenţa istoriografiei romantice străine, în special a celei franceze.

Convingerile democrate şi patriotismul său ardent îl vor face pe Florian să examineze-şi să judece prin prisma lor şi alte seisme politice din Ţara Românească, de exemplu, debarcarea lui Alexandru D. Ghica (1842), maşinaţiile facţiunilor boiereşti în anii domniei lui Gheorghe Bibescu, opoziţia Obşteştii Adunări faţă de reformele ce afectau interesele de? clasă ale protipendadei şi, nu în ultimul rînd, faţă de orice acţiune a elementelor progresiste, care pregăteau pe căi legale şi ilegale revoluţia. A colaborat activ la această pregătire şi Florian, iar atunci cînd — în sfîrşit — revoluţionarii inundară străzile Bucureştilor, el evocă istoricul eveniment în rînduri vibrante: „Ziua de ieri, 11 iunie 1848, este o zi de la care începe o epohă nouă în analele Ţării Româneşti. Deviza populiior civilizaţi — Libertate, Egalitate, Frăţietate — este şi deviza românilor de aici. Constituţia, această zicere» fermecătoare, această faptă fericitoare, s-a proclamat şi la noi [...].

Oameni de toate clasele, de amîndouă sexele, uitînd cu totul holera ce domneşte, se îmbulzeau pe uliţele Capitalei, cu fruntea cea mai senină. Dar cu înaintarea timpului, către seară, creştea tot mai mult zgomotul de strigări vesele. Deodată se auzi în toată Capitala că trupe de ţărani din multe părţi, cu stindarde naţionale, sosesc în Capitală.. Atunci populul Bucureştilor, ne mai putîndu-şi cumpăta bucuria, aleargă în trăsuri, pe jos, la barierele oraşului. întîmpinarea orăşanilor cu ţăranii a fost ceva sublim în felul său. Se îmbrăţişară, se sărutară; ţăranii fără arme, fără nimic, cu merindea numai în traistă, cu punturile nouăi Constituţii în mîini, intrară în Capitală, sub stindartele lor, strigînd ***Dreptate !*** Şi orăşanii, unindu-şi glasurile cu dînşii, repetau: ***Dreptate ! [...]***

După ce Prinţul primi şi subscrise toate cererile ce i se făcură, populul adunat se împrăştie pe toate uliţele. Muzica militară cînta Marseileza română, populul striga: « Să trăiască Constituţia! » Cocardele naţionale se împărţeau pe la toţi şi stindartele tricolore

iiîlfăia în toate părţile. De seara şi pînă dimineaţa Bucureştii întregi s-a aflat în cea mai mare mişcare; gloate de oameni pe jos se plimbară necontenit în deosebite direcţii; trăsuri cu stindarte umblară pe toate uliţele. La toate bisericile se trăgeau clopotele şi toată atmosfera era înzgomotată de neprecurmatele strigări [...].

Asfel se fini ziua de ieri [=11 iunie], zi memorabilă pentru totdauna pentru români" (XXXVIII, din 12 iunie 1848).

Părţi întinse din această scrisoare au fost şi sînt citate elogios în numeroase studii consacrate revoluţiei. Mai puţin valorificate au rămas informaţia şi comentariile critice privind viaţa culturală şi literară din Ţara Românească. Ele îmbrăţişează un cîmp foarte larg de probleme: situaţia critică a învăţămîntului şi condamnabilele tărăgăneli ale stăpînirii de a o redresa[7]; mania franţuzismului şi efectele sale pernicioase asupra educaţiei în spirit naţional a tineretului[8]; lectura curentă a boierilor ştiutori de limbă franceză („în casele aristocraţilor se citesc scrisele lui Voltaire, Rousseau, Diderot, Helvetius» Abbee, Lamennais şi jurnalele cele mai liberale franţozeşti", II, 1838); molima traducerilor („...Toată literatura noastră stă în nişte traducţii, care văd lumina din cînd în cînd", ***ibid.),*** sesizată înainte de ***Introducţia*** lui Kogălniceanu la ***Dacia literară;*** periodicele din principate, cu dificultăţile întîmpinate şi neajunsurile lor[9]; lupta pentru înlocuirea «alfabetului chirilic cu cel latin şi pentru desăvîrşirea limbii române[10]. Relativ la această problemă, Florian dezvăluie amestecul arbitrar al lui Bibescu: acesta, într-o duminică din luna februarie 1845 a criticat aspru, de faţă cu multă lume, strădaniile lui Eliade Rădulescu pentru înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin şi pentru înnoirea limbii, sub pretext că strică limba, că scrie pe neînţelesul poporului. Critica domnitorului a fost însoţită de măsuri concrete, dînd poruncă lui Petrache Poienaru, directorul şcolilor să ia măsuri împotriva acestor „rătăciri".

Acest fapt a indignat pe toţi cei doritori de înnoiri?(XXVI, febr. 1845)[11]. Certat cu realităţile, Bibescu cerea moderaţie şi o muncă în ritm de melc într-o vreme cînd spiritele „fierbeau" şi cînd oameni ca Heliade Rădulescu sau Boliac nu-şi cruţau de loc forţele,

[7] „Proiectul pentru noua organizaţie şi administraţie a şcoalelor doarme şi va durmi insă multă vreme, pînă cînd Obşteasca Adunare se va îndura să-1 închieie, dînd bani mulţi «pentru înfiinţarea lui; apoi bani zice că n-are de unde, pînă cînd nu vor contribui şi mînăstirile închinate; apoi aceste D-zeu ştie cînd se vor putea sili să dea a[?] 1/3 [parte] din venituri pentru cheltuielile statului"'(IX; vezi şi VII).

[8] „Rugina grecismului nu s-a şters încă, galomania împărăteşte cu un schiptru de tfier" (I); „Directorul Poienarul, după o lipsire de 5 luni de la posturile sale, se întoarse ieri în Bucureşti. Astăzi am vorbit ceva cu dînsul şi ceea ce mi-a făcut plăcere mai mare »este că mi-a spus că o să se apuce de reforma instrucţiii publice şi baza tuturor studiilor o să puie limbile clasice. S-a speriat şi Vodă şi Mitropolitul şi toţi, în sfîrşit, de efectele •franţozismului şi prin clasicitate vor să facă o reacţie energică. Dumnezeu să le dea gînd bun/ activitate şi statorniciei" (XXIII).

[9] „Din gazetele politice ce avem astăzi, ***Albina*** însămnează ceva, dar în Ţara Românească abia numără 12 abonaţi. ***Curierul*** a şchiopătat de tot şi în toată ţara n-are mai mult ***de*** 80 abonaţi. ***Cantorul*** este un hoţ care fură din ***Albina*** şi din ***Curier*** şi din ***Gazeta*** dv., şi n-are nici un preţ, nici chiar la aceia care îl iau de mila lui Carcaiechi" (VII).

[10] Vezi XXXIII.

[11] Biboscu ***a luat de pe masă*** nr. 2 din periodul V al ***Curierului de ambe sexe,*** care — spre deosebire de periodurile I—IV — s-a tipărit în alfabet latin. Adoptînd literele latine, Heliade Rădulescu susţinea că îndeplineşte o dorinţă ***naţională*** (vezi ***Curierul românesc,*** 1845, nr. 17 şi 18). — în ceea ce priveşte'numărul prenumeranţilor, Heliade Rădulescu afirma că pentru periodul V a avut 1300 de abonaţi (vezi ***Oarecare rugăciuni ale redacţiii,*** în ***Curier de ambe sexe,*** ed. II, per. V, p. XII).

pentru a înlesni desfacerea din negurile trecutului a zbuciumatei noastre istorii. îndeobşte, domnii regulamentari au abuzat şi cu alte prilejuri de prerogativele lor, mai ales prin înăsprirea regimului cenzurii[12]. O racilă greu încercată a fost, în anii anteriori revoluţiei^ presa, atît cea din principate, cît şi cea din Transilvania. Cenzorul sista publicaţii, mutila articole şi adeseori oprea samavolnic numere întregi din ziarele timpului.

Urgia s-a abătut şi asupra foilor scoase de Bariţ, şi mai cu seamă asupra ***Gazetei de Transilvania,*** ale cărei remarci despre anumite evenimente din Ţara Românească erau, scrise cîteodată cu prea ascuţit condei. Fireşte, nu toate observaţiile critice îi aparţineau lui Bariţ, ci corespondenţilor săi statornici, lui I. Maiorescu, August Treboniu Lauriau şi Florian. Cu încuviinţarea acestuia („Dacă te folosesc ceva aceste, întrebuinţează-le"), redactorul braşovean reproducea fragmente mai lungi sau mai scurte din epistotele sale, cu adnotaţia: „după o scrisoare prietenească" ori „după o scrisoare particulară"[13]. In ciuda desăvîrşitei discreţii a lui Bariţ, autorităţile bucureştene începură să îl suspecteze pe Florian, dar lipsindu-le probele materiale, au trebuit să se resemneze. Taina se dezleagă acuma; deconspirarea invită la retuşuri în aprecierile despre ziaristica lui Bariţ şi, evident, despre activitatea publicistică a lui Florian. în acest sens, cel mai pasibil de corn. pletări şi de revizuiri este capitolul închinat răsunetului ***Foii pentru minte...*** şi al ***Gazetei de Transilvania*** în Ţara Românească, pentru întregirea căruia corespondenţa Florian — Bariţ furnizează ştiri ca cea de mai jos: „Românii de aici afară că n-au altă gazetă să cunoască cursul îumei, apoi foaia d-tale a ajuns o trebuinţă neapărată pentru cei ce o cunosc. Că nu greşeşti suindu-i preţul, poţi să te convingi şi din progresia în care s-a întins din an în an în ţara noastră; 3—4 ţvanţighi mai mult sau mai puţin nu bate la ochi şi pentru atîta cititorul foii d-tale nu-şi jertfeşte mulţumirea de a o avea ca şi pîinea de toate zilele.

Dar pentru ca foaia d-tale să se întinză şi mai mult între românii de aici, ai vrea să faci o chiemare simţitoare, printr-o înştiinţare energică, la toate duhurile înţelegătoare, la toate inimile nobile. Foarte bine! Eu unul mă însărcinez prin scrisori particulare ale mele să trimit asemenea înştiinţări în toate judeţele, cu recomendaţie la dd. profesori. Canţelaria şcoalelor îmi va face negreşit această slujbă, fără să-i rămîn dator" (X, 1841).- Devoţiunea pentru soarta — de interes panromânesc — a gazetelor lui Bariţ s-a manifestat divers. De obicei, ea se concretiza în sfaturi pentru îmbunătăţirea muncii redacţionale, folosirea moderată a satirei, sincronizarea cuprinsului ***Foii...*** şi a ***Gazetei*** cu imperativele, epocii, precum şi în recomandarea ca Bariţ să traducă şi să publice unele articole referitoare la români din presa franceză şi germană, de pildă, din ***Siebenbiirgische Wochenblatt,*** care apărea la Braşov. Aici, spune Florian, amicul său tipărea anonim ***articoli solizi*** despre „starea sau soarta prinţipatelor" şi, adaugă el, „aş dori numai ca soru-sa, romana, să nu fie aşa de sfiicioasă în reproducerea acelor articoli [„.] Filistii sînt obraznici, semeţi cu revoluţia lor, şi cîştigă simpatii, ameţind capetele cele uscare aîe românilor. Nu strică a li se tăia nasul cînd şi cînd" (XVII, martie 1844). Sub filistini Florian înţelegea „partida" grecească munteană şi moldoveana, care a pretins în 1844 ca românii zişi „ungureni" să fie alungaţi din principate.

[12] Amănunte în X (13 iulie 1843). - S-a încercat, în 1842, pînă şi cenzurarea lui Goethe: Gavril „Munteanu traduse pe ***Verter*** (sic), producţie clasică, de autor care se afla în mînile oricărui copil mucos de neamţ şi din care nu e slobod a scoate nici o particula. Stii d-ta că cenzura noastră a schimonosit multe fraze întregi şi vrea să scoată şi chiar pasage întregi, dacă nu prindeam eu de veste şi daca nu amerinţam cenzorului că mă duc la Vodă să mă plîng?" (XII).

[13] Atestări în II, 1838, VI, 1840 ş.a.

Lui Florian „partida" grecească îi trezea repulsii, pentru că — principial — nu concepea şi nu admitea nici o tentativă de imixtiune „străină*[4] în „treburile dinlăuntru" ale românilor. Iar atunci cînd alţii, fie şi prieteni, cugetau diferit, reacţiona prompt. Cazul ***din*** toamna anului 1846 este concludent. Năpădit de necazuri, Bariţ se hotărîse să abandoneze gazetăria, încredinţîndu-şi foile lui Klosius. Aflînd de acest lucru, Florian îi scrie: „N-ai prietini pe lîngă tine care să-ţi facă distracţie şi să te abată din drumul acelor gînduri ;şi închipuiri mincinoase, care îţi amărăsc viaţa şi te îndeamnă să încetezi de la o lucrare în care nimeni altul n-ar fi putut izbuti mai cu norocire decît ai izbuti tu? Du-te, fugi cu aceste păreri şi socotinţe greşite, care nu se potrivesc nicidecum nici cu caracterul tău, nici cu principele (sic) cu care ai început şi ai dus publicitatea română pînă aici, încît toţi cei bine gînditori zic, fără frică de a greşi, că fără gazeta ta românii nici în 50 ani n-ar fi ajuns unde se află astăzi. Dar să-ţi conced că sănătatea ta dăulată cere neapărat ca să te uşurezi de această treabă obositoare; bine, însă cum şi în ce chip zici tu că dacă ar începe sasul Klosius, te-ai retrage cu cugetul mai liniştit? Socoteşti tu că sasul, ca sas, va continua publicitatea română cu acelaşi duh şi cu aceeaşi tendinţă ca şi tine? Cînd aş fi sigur «că tu laşi gazeta negreşit şi că nu o să se găsească acolo români care să o dea afară, precum ai făcut tu în 10 ani, eu aş renvia ***România,*** o aş face foaia românilor şi o aş da în toate zilele, cu feileton. Şi pentru a intra slobod şi în ţările austriace, aş lucra la Viena ca să i se facă cenzura la Aghenţia de aici. Auzi tu?"[14] (XXXIV, oct. 1846). Asemenea pasaje se întîlnesc nu"weori în corespondenţa lui Florian, ele izvorînd dintr-o acută conştiinţă a /îndatoririlor unui bun patriot, generate fie direct, fie indirect de momentul 1848.

în anii 1848 — 1849 Aron Florian a fost un slujitor credincios şi de prestigiu al revoluţiei[15]. O ştim din alte surse, nu din scrisorile către Bariţ, puţine la număr în acest timp. -Reîntors în Transilvania, unde întîmplări „momentuoase" îi solicitau prezenţa, Florian participă intens, — umăr la umăr cu Bărnuţiu, Timotei Cipariu, Avram Iancu, Bariţ, Axente Sever, Aron Pumnul, August Treboniu Laurian, Simeon Balint ş.a. —, la importantele iniţiative şi acţiuni prin care românii ardeleni se zbăteau să îşi croiască un nou destin. Angajarea sa totală în revoluţie continuă şi după stingerea încleştării armate, în •condiţiile terorismului „infernal" instaurat de regimul absolutist al lui Bach. Deşi conştient de faptul că ***noua*** acest regim ***ne-a astupat gura*** şi că unii dintre tovarăşii săi de drum „au părăsit trebile naţionale", Florian nu se lasă învins. Fire optimistă, scriitorul şi-a păstrat intactă convingerea că „biata" sa naţiune trebuie să-şi regrupeze forţele, pentru a sili autorităţile imperiale, care se luptau „ca românii să nu primească nimic", să le acorde drepturile ce i se cuveneau. Din această cauză, Florian urgentează trimiterea de deputaţi la Viena, dezaprobă politica ezitantă a lui Şaguna în „cauza naţională", redactează — pe baza unor însemnări răzleţe („din petecele ce le-am avut la îndemînă") — memoriul lui Axente Sever -către guvernatorul Wohlgemuth, discută abil cu potentaţii regimului habsburgic legitimitatea doleanţelor româneşti şi-i obligă moral să nu temporizeze exasperant luarea de hotărîri în favoarea transilvănenilor, insistă pentru întemeierea unei tipografii, condusă de Bariţ, la Braşov sau pentru grabnica înfiinţare a unei societăţi literare, proiectată de Avram Iancu, Axente Sever şi Simeon Balint. Cităm dintr-o scrisoare, datată Sabiniu, 21 aprilie/3 mai 1852: „Ştii că după ce Iancu, Auxenţiu şi Balint au dat cu mîna în foc

[14] Indicaţii bibliografice despre ziarul ***România*** la Iosif Pervain, ***art. cit.*** p. 171, n. 4. Florian a mai intenţionat să reînvie cotidianul din 1838 şi în anul 1841 (vezi IX).

[15] Informaţii interesante la M. Regleanu, ***Aaron Florian ca participant la revoluţia din 1848 în Ţara Românească,*** în „Revista arhivelor", 1958, nr. 2, p. 32 — 59.

şi au căpătat bani, s-au înduplecat a consecra ceva pentru un scop naţiunale[16]. Generoşi precum au fost bravi, au destinat 2500 fl[orini] C. M. [= în monetă convenţională] pentru? fundarea unei societăţi literarie române, al caria scop să fie cultura şi dezvoltarea limbei şi publicarea de cărţi folositoarie. în actul de fundaţiune ei au denumit 5 bărbaţi carii să compună statutele societăţii, să le subştearnă la Guberniu spre aprobaţiune şi să facă paşii trebuincioşi ca societatea să intre în viaţă. Aceşti 5 bărbaţi [...] sunt: Dorgo, Vasici,. Andrei Mureşanu, tu şi eu [...]. Am scris ieri la Viena, ca să ne comunice ideele lor asupra organizaţiunii societăţii[17]; astăzi ţi-a venit rîndul tău [...] înţelege-te cu amicii de acolo [= de la Braşov] şi pune pe hîrtie tot ce ştii că e de lipsă spre a aşeza instituţiunea aceasta pe fundamente, încît să nu ne fie ruşine a ieşi în lume cu dînsa" (XLVI).

Referinţele despre Florian din corespondenţa cu Bariţ se completează cu datele inedite privind istoricul ziarului ***România,*** scos împreună cu G. Hill în anul 1838; lecturile sale din Benko Jozsef ***(Transilvania,*** 1778***),*** F. Colson ***(De Vetat present et de Vavenir des Principautes de Moldavie et de Valachie...,*** 1839^, C. A. Kuch ***(Moldawischwalachische Zustände in der Jahren 1828 bis 1843),*** Schlosser ***(Weltgeschichte fur das deutsche Volk),*** David Urquhart ş.a.; relaţiile cu loan Maiorescu şi Pavel Vasici; viaţa familiară a autorului, mai, norocoasă abia în a doua căsnicie, dorinţa-i trecătoare, din 1850, de a se dedica economiei? rurale, precum şi mîhnirea cu care se desparte, în februarie 1853, de plaiurile natale, pentrua se stabili temporar la Viena: „încă două zile fără aceasta, şi apoi am plecat din Sibiu [...] Aş fi vrut poate să rămîi pe aici, unde îmi era plăcut a răsufla şi aura română, dar ursita mea, interesul meu şi viitoriul meu cere ca să mă duc acolo unde sunt chiemat. Cu mine va fi în Viena un român mai mult şi apoi, adunîndu-ne toţi, nu vom putea oare face ceva pentru biata naţiune şi acolo?" (XLIX) Florian nu numai că putea, dar a şi făcut, la Viena multe pentru români, lucru demonstrat însă nu de corespondenţa cu Bariţ, ci dealte izvoare.

.

învăţat să nu corespondeze doar de dragul de a se întinde la vorbă, Florian a găsit, în Bariţ un interlocutor preocupat, ca şi el, de problemele mari ale actualităţii româneştii din vremea lor. Ambii le abordează cu deplină seriozitate şi răspundere. Pentru Florian, aceasta a însemnat un bun prilej de a-şi pune în valoare spiritul clarvăzător, în folosul cititorilor ***Foii pentru minte, inimă şi literatură*** şi ai ***Gazetei de Transilvania,*** în folosul lui Bariţ, însuşi, la a cărui maturizare politică a contribuit, şi în folosul său. Dialogul intermitent, dar îndelungat cu Bariţ, într-o perioadă de continue frămîntări sociale, l-au ajutat să-şi cristalizeze crezul democrat, care — la rîndul lui — îşi revarsă luminile asupra ideologie^ sale naţionaliste. Iar această ideologie, prin notele care o definesc, îl situează pe Aron Fio--rian printre luptătorii democraţi-revoluţionari ai generaţiei de la 1848.

[16] Explicaţiile necesare în XLVI, n. 1.

[17] A scris lui August Treboniu Laurian şi loan Maiorescu.

I

7 fevr. 1838

Domnule şi frate,

Scrisoarea domniei-tale de la **20** ian. m-a umplut de o bucurie care €u atît a fost mai mare, cu cît a fost mai neaşteptată. Nădăjduiesc că începutul acesta va întemeia între noi o corespondenţă pe care o doresc din toată inima. Sînt român şi transilvănean şi am datorii netăgăduite de a cunoaşte starea ţării aceia [citeşte: a-ce-i-a], pe care o poci afla totdauna de la domnia-ta.

în scrisoarea adresată către mine te minunezi de înaintările noastre de aici, ne fericeşti că trăim într-un stat cu oarecare existenţă a sa politică şi dai dreptate sporurilor ce ies în toată vremea din opintirile noastre. Crede-mă, însă, că eho face mai mare zgomot decît însuşi sunetul \ Nu zic că nu facem ceva, dar nu cu chipul acela eu care se aude şi cu folosul acela ce se aşteaptă de toţi românii binegînditori. Rugina grecismului nu s-a şters încă, galomania împărăteşte/ cu un schiptru de fier, 126
literatura rumână n-are adoratori decît pe tinerimea care se formează acum prin scoale; aşadar, orice producţie literală întîmpină piedici, sau e zadarnică, ori — în sfîrşit — n-are nici o cinste. Cu toate aceste, tot iese, tot se face cîte ceva, pentru că se găsesc entusiasti sau zeloţi care îşi jertyesc şi punga şi viaţa, lucrînd pentru a grăbi viitorul acel slăvit la care trebuie să ajungă posteritatea, căci de noi s-a trecut.

Domnia-ta te plîngi pentru piedica acea fatală care vă opreşte de a citi producţiile literale de aici, şi pe noi ne lipseşte de plăcerea acea simtimentală că lucrăm pentru toată românimea! Vina o arunci asupra magnaţilor noştri; ai dreptate, dar nu-i osîndi mult. Ei sînt crescuţi greceşte sau franţozeşte, prin urmare nu sînt români. Afară de aceasta, ei închipuiesc o castă, o aristocraţie. Cum socoteşti dar acum că aceşti oameni, povăţuiţi de un egoism atît de înghiesuit, pot a se gîndi şi a *26[w]
lucra pentru un interes naţional?/

Eu şi un alt coleg al meu ne-am apucat ca să dăm afară un jurnal politic, industrial, comerţial şi literal, care să iese pe toată zioa. Această foaie a început la 1 ian. şi urmează regulat[2]. Ca să dăm o întindere mai

mare acestui jurnal, noi am scris de atunci la Viena, cerînd voie şi slobozenie ca acel jurnal să fie primit şi în provinţiile austriace, după tarifa celoralalte gazete. De vom fi norociţi ca să dobîndim ceea ce cerem, atunci curaj numai; biruinţa este a trei particulari şi triumful al tuturor românilor. Mă tem însă mult că nu o să izbutim nimic. Oricum, noi am cercat, ne-am făcut datoria, şi cînd ceialalţi toţi nu făcea nimic, noi avem mulţumire că am mişcat treaba.

Atît pentru comunicaţia stabilită.

Mă bucur că *Foaie literară* a căzut sub mîna d-tale şi nădăjduesc să vedem lucruri care o să-ţi facă cinste înaintea a toată românimea [3]; îmi pare rău însă că mie nu-mi vine, după cum eram prenumărat la *Foaia duminecii.* Ai bunătate, domnule, şi socoteşte-mă între prenumăranţi, trimiţîndu-mi totdeodată şi foaia politică nemţească [4]. Acea
127 foaie literară eu nu ţiu să o/ complimentez altfel, decît să o publicez prin organul *României.*

Cît pentru jurnalul ce zici că ţi-ar face trebuinţă, adică *Curierul de ambe sexele* şi *Muzeul naţional,* îţi fac cunoscut că cel dintîi umblă cam schiopătînd, ieşind abia din cînd şi cînd, *Muzeul naţional* a degenerat cu totul [5]. El mai nu este altceva decît ceea ce era *Foaia duminicii* a d-voastre. Alte jurnale literale n-avem. Daca pofteşti, eu poci să strîng numerile ce au ieşit atît din *Curierul de ambe sexele,* cît şi din *Muzeu,* şi să ţi le trimit, dar sînt puţine şi puţin folos poţi să tragi, căci — după cum zic — unul abia iasă, altul a degenerat.

Soţietatea noastră literală abia îşi ţine numele [6]; toată literatura noastră stă în nişte traducţii care văd lumina cînd şi cînd. Vezi, dar, că nu e aşa după cum s-aude. De-mi vei da voie, în toată sinceritatea voi descri mai pe larg toate aceste pe care aici abia ţi le ating.

îmi pare dar răii că nu poci să-ţi slujesc acum cu nimic, mă bucur numai că am dobîndit prilej de a întinde cu domnia-ta o corespondenţă care mă va folosi mult. Primeşte acum te rog, domnule, încredinţările cinstirei mele.

Al domniei-tale frate şi slugă,

FI. Aron,

profesor de istoria generală şi viţe director

127* al Colegiului din „Sf. Sava"./

[1] în ***Gazeta de Transilvania,*** 1838, nr. 7 redacţia, respectiv G. Bariţ, se ocupă mai pe larg de Ţara Românească. Anumite idei şi chiar expresii de aici sînt luate din scrisorile I şi II ale lui Florian, cum atestă — între altele — rîndurile de mai jos: „...Căci noi [= transilvănenii], sîngele lor [de aceeaşi origine cu românii din Muntenia], am simţi jale nespusă cînd am cunoaşte în urmă, cum că doară răsunetul (echo) care-1 fac alte neamuri pentru români este mai mare decît însuşi sunetul". — Fără semnătură, Bariţ a publicat în 1838 relaţii despre Ţara Românească şi în ***Siebenbiirger Wochenblatt.***

[2] Ziarul se intitula, semnificativ, ***România;*** date despre el la Victor Popa, ***Aron Florian (1805—1887),*** Cluj, 1956 (extras din ***Buletinul universităţilor „V. Babeş" şi „Bolyai" Cluj,*** voi. I, nr. 1—2,1956, ser. ştiinţelor sociale); idem., ***Cîteva date în legă* tură cu adoptarea numelui de „România",*** Cluj, 1959 (extras din ***Studia Universităţi»*** "Babeş-Bolyai", 1959, ser. IV, fasc. I, Historia); Gh. Bulgăr, ***O contribuţie la dezvoltarea stilului publicistic: România, primul nostru cotidian (1 ian. — 31 dec. 1838),*** în ***Limbă-literalură,*** IV, 1960, p. 27—38.

[3] ***Foaie literară*** (1 ian.—25 iunie 1838) continua — pe alt plan şi cu alte exigenţe — ***Foaia duminecii,*** scoasă de loan Barac în 1837. Revista lui Barac a stîrmt insatisfacţii în rîndurile unor cărturari ca Cipariu, Bariţ, Florian ş.a.; amănunte la Iosif Pervain, ***„Foaia duminecii (1837).—Contribuţii la istoria presei româneşti din Transilvania,*** Cluj, 1961 (extras din ***Studia Universitatis „Babeş-Bolyai",*** ser. IV — Philologia, fasc. 2, 1961).

[4] Este vorba de ***Siebenbiirger Wochenblatt.***

[5] „Curier de ambe sexe" ***şchiopăta*** într-adevăr. Anunţat în decembrie 1836, numărul 1 al revistei apare abia în iulie 1837. Heliade Rădulescu motiva neregularitatea apariţiei prin „lipsa" de tipografi, ceea ce nu este credibil. — Remarcile privind ***degenerescenta Muzeului naţional*** (1836—1838) ni se par exagerate. Sînt în acest periodic foarte multe lucruri preţioase, care ar trebui cîndva cercetate.

[6] ***Societatea literară*** a luat naştere la Bucureşti, cu misiunea de a se ocupa de problema limbii române literare; date, în ***Muzeu naţional,*** I, 1836, nr. 34 şi supl. la nr. 36; ***Foaie literară,*** 1838, nr. 4, p. 27-30 şi la Iosif Pervain, ***Timotei Cipariu şi „Foaia literară" (1838),*** în ***Cercetări de lingvistică,*** VII, 1962, nr. 1.

II

11 aprilie 1838

Domnule şi frate,

Iacătă-mă, cam tîrziu, gata a-ţi răspunde la întrebările ce mi le tăcuseşi, din acel instinct naţional ce caracterizează pe românii cei buni. Ar fi trebuit de mult să mă uşurez de această datorie cu care m-am însărcinat de bunăvoie, făgăduindu-ţi a te domiri asupra unor neîmpăcări ale d-tale. Dar nici acum nu aştepta de la mine o dezvoltare întinsă de răspunsuri; o mie de greutăţi, o mie de piedici nu mă lasă ca să poci a-ţi mulţumi curiozitatea după cum aş dori. Cu toate aceste, ia aceste ce-ţi scriu acum în nume de bine şi mulţumeşte-te, pînă cînd vremea şi alte împrejurări mă vor înlesni ca să te poci îndestula după cum pofteşti.

Domnia-ta priveşti lucrurile ţării noastre dintr-un punct teoretic, le priveşti, adică, ca un filozof: cum ar trebui să fie. Eu, din parte-mi, le voi privi dintr-un punct practic şi mă voi sili cît se poate mai pe scurt a-ţi arăta pricinile care opresc orice înaintare spre bine, care stăvilesc orice pîşire spre fericire, după care oftăm.

Ţara Românească, obosită — după cum ştii — de lungile suferiri ce i le pusese năpasta în spinare, vremile cele grele trecute, avea trebuinţă de reformă. întîmplările au adus cu sine ca să o dobîndească. Regulamentul organic, afară de vreo cîteva întocmiri barbare, este o carte sfîntă, în care este brăzdat drumul fericirii Ţării Româneşti. Dar ce folos, cînd atît dezvoltarea lui, cît şi punerea în lucrare a întocmirilor se face de nişte oameni care nu ştiu să preţuiască facerile de bine ale reformii şi pe care/ egoismul lor cel înghiesuit îi face ca să-şi bată 128
joc şi de cele mai sfinte întocmiri. Dar, domnule, Regulamentul este în mîna aristocraţilor; ei legiuiesc şi ei executeazâ cele legiuite. Acum, daca voi putea fi norocit ca să-ţi arăt nimicia, mişălătatea şi despreţul acestii caste urîte, socotesc că-mi voi fi isprăvit rola pe cît se poate

şi d-ta vei fi luat o înţelegere de starea în care ne aflăm, fără nădejde de îmbunătăţire.

Nimic nu e mai lesne decît a-ţi arăta că aristocraţia noastră poartă întipăririle aristocraţiei tuturor naţiilor, cu această deosibire însă că aristocraţia altor naţii s-a silit totdauna a-şi îmbunătăţi starea sa, în vreme ce a noastră se înrăiază din generaţie în generaţie, se prăpădeşte singură pe sine şi trage în prăpastie naţia întreagă, care este osîndită să plătească păcatele ei. Aristocraţia noastră este fără creştere şi săracă, două defecturi care nenorocesc ţara. Cît pentru creşterea ei intelectuală şi estetică, maimuţează superfiţialitatea franţezilor fără leac de soliditate, fără prinţipe şi fără nici o ispravă. M-aş mulţumi cînd şi creşterea aceasta rea ar fi comună, publică şi în armonie pentru toţi, dar individualismul a biruit şi casa fiecăruia aristocrat este şcoală în care fiii săi se mînjesc cu limba numai franţozească şi grecească, făr'a învăţa româneşte nici măcar să scrie; ajunge să ştie a se iscăli. La o creştere atît de individuală, atît de superfiţială, ei abia învaţă să cunoască după idee slobozenia, dreptatea, patriotismul şi altele ca aceste.

12S Daca creşterea intelectuală este/ într-aşa proastă stare, te încredinţez, domnule, că creşterea morală este cu totul nebăgată în seamă. Aş putea zice că moralitatea nici după nume nu se cunoaşte, necum să se practiceze. Năravuri bune nu se pomenesc, ocara le este cinste, nedreptatea dreptate, tirania slobozenie şi virtutea tot felul de viţii; în scurt, aristocraţia noastră — în diametru — nu ştie ce e moralitatea şi Dumnezeu!...

Pe lingă acest defect al necreşterii aristocraţiei noastre, se adaogă sărăcia ei cea mare. Domnule! Din familiile cele mari abia 2—3 nu sînt datoare vîndute; celelalte trăiesc prin silnicie. Sărăcia cea mare nu împiedică pe aristocraţi de a nu cunoaşte mii de trebuinţi de prisos. S-ar zice că Viena, Parisul şi Londra lucrează ca să îndestuleze aristocraţia Ţării Româneşti, care fiind săracă îşi vinde cinstea, îşi vinde dreptatea, îşi vinde ţara, ca să cîştige bani să-şi mulţumească deşertăciunile. Nu e nimic legiuit, nu e nimic sfînt, care să nu fie mijloc de speculaţie, cu care aristocraţia să astupe găurile sărăciei cei mari. Poci zice că Ţara Românească întreagă lăcuieşte în bordeie, umblă desculţă, mănîncă mămăligă de mei, ca să îndestuleze luxul aristocraţiei noastre, care n-are soţ nici într-o parte a Europii.

Acum, cînd o aristocraţie ca aceasta ţine în mîna sa destinaţia ţării, cînd ea legiuieşte şi execută cele legiuite pentru ţară, poţi, domnule, să aştepţi vreun bine, vreo înaintare, vreo fericire ? Domnia-ta ştii prea bine că, ca să se facă o ţară fericită, trebuiesc două lucruri: oameni şî
129 bani.|Din cele zise ai văzut că/ Ţara Românească n-are nici oameni, nici bani. Trei-patru inşi în aristocraţie sau alt clas — care *se văd a fi mai buni, slobozi, patrioţi — nu pot face nimic împrotiva mulţimei cei mari. Vorbesc şi sfătuirile lor zboară în vînt şi intreprinderile lor mor deodată cu naşterea lor, pentru că acei 3—4 patrioţi tuni nu sînt ascultaţi, nu sînt sprijiniţi de nimini. Stingîndu-se aristocraţii de acum, aşteptăm alţi aristocraţi şi mai răi. Cei buni, daca n-avea .învăţătură. nu cunoştea nici trebuinţe; cei care vor urma au o învăţătură rea şi cunosc trebuinţe mai multe, pentru că au fost pe la Paris şi pe la Londra, ca să aducă poliţi pe care să le plătească Ţara Românească, cu dobînzi mai grele decît cele [de] pînă acum. Nu ne rămîne dar nici o nădejde de îndreptare pentru aristocraţia noastră. Durerile ţării nu se vor sfîrşi, şi nefericirea ei nu ştiu cînd va înceta de a mai creşte!...

Aş cunoaşte două mijloace prin care să se dărapene aristocraţia, dar şi aceste, atît în teorie cît şi în practică, nu se potrivesc nicidecum cu scoposul meu. Cel dintîi mijloc ar fi ca să se formeze o aristocraţie secondară, după cam sînt Wighs în Englitera. Această aristocraţie ar putea să dărapine pe cea mare şi atunci s-ar putea nădăjdui bine pentru ţară. Dar, domnule, nobilimea cea mare a închis drumul nobilimei cei mici de a nu se putea înălţa sau a molivsit-o de toate relele în oare se tăvăleşte ea. Aşadar, acest mijloc nu poate izbuti. Celalalt mijloc este ca *popului celalalt sâ-şi cunoască drepturile sale şi să ia sau să-şi facă singur ceea ce aristocraţia nu va să-i dea sau nu va sâ-i facă. Ah, domnule, acest mijloc ar fi cel mai sigur şi cel mai drept !* (s.n), dar este foarte primej-
dios. Cea/ mai mică mişcare a norodului de aici ar hotărî umbra de 129
neatîrnare de care se mai bucură Ţara Românească şi s-ar da pradă .... Alt mijloc nu mai cunosc prin care s-ar putea schimba mai curînd starea aceasta ticăloasă a lucrurilor în care ne aflăm, decît vremea care ce ştii — cu încetul — ce poate să aducă şi pentru Ţara Românească![1]

Asfel, domnul meu, o castă stricată şi înrăutăţită tiraniseşte o ţară ursită, după cum se vede, numai ca să sufere; asfel, patrioţii cei buni gem sub jugul ei, făr' a putea cu învăţătura, poveţile sau lucrările lor a face ceva folositor pentru tot publicul; asfel, toţii românii dintr-această ţară aşteaptă încremeniţi ceasul cînd să se sfîrşască durerile lor, făr* a putea ei să-**1** grăbească. Cel puţin se mîngîie cu nesimţirea şi cu neştiinţa că ei pot fi vrednici şi de altă stare mai bună!

Eu isprăvesc această materie ticăloasă, despre care îţi scriu cu inima pătrunsă de durere şi cu ochii înecaţi în lacrămi. Dîndu-ţi pe scurt izvorul, domnia-ta lesne vei putea să-ţi faci o idee bunicică despre
toate pricinile care opresc înaintarea Ţării/ Româneşti. Avînd prin- 130
tipul, poţi argumenta despre toate cum îţi va plăcea, şi atunci încetează de a ne mai învinovăţi că aici nu se face nimic, că acele care se întreprind a se face mor deodată cu naşterea lor.

Aceste ţi le scriu, domnule, numai spre ştiinţa domniei-tale, iar nu ca să umple rînduri în foaia domniei-tale. Mie mi[-i] ruşine să ne scrim ocara, dar să o mai vedem şi tipărită! Insă ce zic ? Şi cu scrisul şi cu tipăritul putem să dăm de primejdie, pentru că înrăutăţiţii vor să treacă înaintea lumii de oameni virtuoşi. Păstrează dar aceste secrete pentru domnia-ta şi pentru prietenii domniii-tale şi fii încredinţat că nu *dinafară,* ci dinlăuntrul nostru vine tot răul de care pătimim şi vom pătimi încă multă vreme, fără nădejde de tămăduire[2].

Cu prilejul âcelii scrisori a domnii-tale ce ai binevoit a-mi adresa, m-ai întrebat daca foloseşte a satiriza. La aceasta răspunz că o naţie

neînvăţată, cum sînt românii, trebuieşte mai întîi să se înveţe/, şi neascultînd sau urmînd rău, atunci să se încordeze satira şi să-i muşte amar. Orişicum, trei pilule de învăţătură în doză mare şi două pilule de satira în doză mică socotesc că foloseşte mult la boala de care pătimesc românii peste tot.

Am făcut punere la cale ca să ţi se trimită *România* noastră, dar te rog nu o supune la o critică aspră. Socoteşte că aici la noi *Dant veniam corvis, vexant censura columhas*[3]. în casele aristocraţilor se citesc scrisele lui Voltaire, Rousseau, Diderot, Helvetius, Volney, Abbee Lamennais şi jurnalele cele mai liberale franţozeşti, (pe semne, ca să se strice şi mai rău)[4], şi norodului celuilalt nu-i dă voie să ştie nimic,, mai cu seamă din ţara sa! Sîntem siliţi să scrim secaturi, ca să astupăm ochii aristocraţilor şi să împrăştiem gustul cititului. Fiind norociţi ca cu mijlocul acesta să fermecăm pe publicul cel de jos, atunci la anul o să schimbăm coarda. Apoi iese unde va ieşi!

La prenumăranţii cei vechi, te rog adaogă şi pe preasfinţia-sa părintele Neofit, episcopul Rîmnicului, la — Bucureşti.

Prenumăranţii domniii-tale de aici mă supără, întrebîndu-mă care este preţul cel adevărat al foilor d-tale şi de cînd pînă cînd se socoteşte vremea prenumăranţiei. Ei nu înţeleg din însemnările ce s-au făcut în pricina aceasta.

Aştept să dobîndesc vreme pacinică, ca să-ţi scriu pe larg despre cele ce ţi-am însemnat aici pe scurt. Pînă atunci, te rog să primeşti încredinţările cinstirei mele.

Al domniei-tale frate şi slugă,

Fl. Aron.

P.S. Acuşi, în grabă, o să-ţi scriu despre o altă materie, rugîndu-te
işţv ca să-mi dai o deslușire la cele ce voi cuteza a te întreba./

[1] Vorbind în asemenea termeni despre rolul maselor în lupta pentru instaurarea unei ere de dreptate socială în Ţara Românească, Florian îi anticipează pe mulţi dintre contemporanii săi, de exemplu, pe Cezar Boliac, cititor asiduu al cărţii lui Jules Michelet, ***Le peuple.*** De altfel, în anii de pregătire a revoluţiei de la 1848 periodicele noastre se arată din zi în zi mai preocupate de noţiunea de ***popor (popul, norod),*** definindu-l uneori în modul următor: „Norodul! în două chipuri se înţelege această zicere: unii o rostesc cu dispreţ şi alţii cu obrăznicie. La unii norodul este un fel de dobitoc nedomerit şi ticălos, la'alţii, o putere augustă şi vrednică de temut. Unii zic că norodul este făcut pentru lacrămi şi suferinţe şi alţii din norod îşi închipuiesc un obiect de închinare. Sărmanul Norod![...]

Nu iubesc pe aceia ce împilează norodul şi iubesc ceva şi mai puţin pe aceia ce îl amăgesc, spre interesul lor, cu vorbe mari" (J. de F., ***Norodul,*** în ***Curier românesc,*** IX, 1838, nr. 7. — Mai multe amănunte la I. Pervain, ***Scrisorile lui Florian Aron către Bariţ, din 1838,*** în ***Cercetări de limbă şi literatură,*** Oradea, 1969, p. 169 şi urm.

[2] în pofida rugăminţii de a păstra „secretele" pentru sine şi pentru amicii săi, Bariţ a făcut uz de ele, dar fără să se refere la Florian, în mai multe articole privitoare la stările din Ţara Românească; vezi ***Gazeta de Transilvania,*** semestrul I, 1838, nr. 7, 15 ş.a.

[3] Versul este din satira a 2-a, ***Făţarnicii,*** a lui Juvenal:

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Traducerea în volumul Persius, Juvenal, Marţial, ***Satire si epigrame*** (Bucureşti, 1967, p. 42):

Tu mărită-te, dar ochii să-i închizi, şi să nu vezi!
Pietre scumpe vor fi preţul, dacă taina o păstrezi.
Vreţi să aruncaţi ocară tot asupra bietei rochii?
Osîndiţi-o pe columbă! Corb la corb nu scoate ochii!

Alte tălmăciri posibile ale ultimului vers: Critica cruţă corbii şi năpăstuieşte porumbeii; Pentru unii mumă, pentru alţii ciumă.

[4] în ***Tribuna poporului,*** 1903, nr. 19, G. Bogdah-Duică observă: „Nu putem trece peste acest şir de nume, fără a remarca că Aron nu înţelegea, nu vedea influenţa bună ce-au avut-o acei pe care-i cultiva, mai mult decît alţii, tocmai puţinii oameni buni ce-i laudă chiar el mai înainte".

III

2 mai 1838

Domnule şi frate,

Mă grăbesc a te înştiinţa că articolul d[-lui] Maiorescu, ce s-a văzut în *Foaia literară* cu n° 16, a făcut aici o întipărire foarte tristă şi a băgat pe om în primejdie, încît nu ştiu cum va putea să iese. Atît numai zic: Domnul să-1 scape![1]

Domnule! Pentru binele ce doreşti la toţi românii, fie din orice
ţară vor fi, te rog eu şi toţi care simt bine, încetează cu/ articole de **132**
acelea care supără şi vatămă, căci în loc de a folosi ceva strică foarte mult, încît nu-ţi poţi închipui. Mărgineşte-ţi condeiul mai mult a învăţa decît a satiriza. Aceasta o aşteaptă de la domnia-ta toţi cei buni, aceasta o doresc şi eu, al d-tale plecată slugă,

Fl. Aron.j 132»

[1] Articolul lui loan Maiorescu se intitulează ***Domnule redactor!*** Polemica şi invectivele la care a dat naştere, la V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor, de la 180Q-1864,*** voi. II, Bucureşti,'1892, p. 65—81; N. Bănescu şi V. Mihăilescu, ***loan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 22 şi urm.

IV

Bucureşti, 23 X^rie [decembrie] 1838

Domnule şi frate,

*" ^a din urmă scrisoare a domniii-tale adresată mie, te plîngi ca de mult tăcem. Aşa e, ai dreptate; dar aceasta nu curge din pricină ca m-aş fi supărat pe ceva. Nu, domnule, să nu fii nicidecum în părerea aceasta. Depărtarea locului, ocupaţiile mele şi nişte împrejurări pe care mai mult le poţi gîndi d-ta decît să ţi le mai scriu eu, aceste sînt pricini adevărate, care mă făcură să întîrziez cu scrisoarea mea.

Eu ştiam prea bine despre cele ce s-au urmat din partea noastră de aici, ca să vă supuie foaia politică a d-voastră la cenzură mai aspră [1]. Făr' a şti care ar putea fi rezultatul acestor mişcări antinaţionale, am scris Maiorescului ca să-ţi facă cunoscut toată împrejurarea'. Mă bucur că, după cum îmi veseşti, n-au izbutit nimic, decît au întărîtat gazetele ungureşti ca să scrie mai amar despre noi.

Cînd am scris Maiorescului ca să-ţi scrie, aceasta n-am făcut-o din pricină că mi-a fost milă sau ruşine de noi; nu, domnule, nicidecum
135 aceasta să nu o / gîndeşti niciodată. Mie mi-a fost numai teamă să nu se întîmple ca foaia d-voastre să se oprească la graniţă. Daca socoteşti că aceasta nu se va întîmpla şi daca crezi că foii d-voastră nu i se va pricinui nici o vătămare, atunci, domnule, urmează cu foaia politică după cum ai început, căci folosul va fi mare şi recunoştinţa naţională va fi răsplata zelului şi ostenelii ce pui. Cît pentru foaia literară [2], aş socoti ca articolele stricte literare să fie mai cumpătate, pentru că publicul nostru [...] caută plăcere, iar nu învăţătură, pe care nu este încă în stare a o preţui. Apoi literaţii noştri de aici îi vezi bine că ei şi-a croit sistema după planul lor şi tot ce nu este ca al lor nu numai că n-are nici un farmec trăgător pentru dînşii, ci neştiind a se cumpăta, izbucnesc în vorbe care nu le face cinste.

Fiindcă cu sfîrşitul anului curgător, adică a. 1838, *României* o să-i citim molitvele de îngropare şi să-i zicem „Vecinica ei pomenire" [3], eu
135v rămîi slo / bod şi atunci, în momentele mele de odihnă, voi compune cînd şi cînd cîte un articol, pe care ţi-1 voi trimite pentru foaia literară, rugîndu-te a-1 primi ca să-1 publicezi. Articolele nevinovate vor fi iscălite de mine şi aşa se vor şi tipări; cele care vor fi mai înţepătoare se vor tipări anonim sau cu litere iniţiale schimbate. Daca şi Maiorescul va face tot ca mine, atunci noi ne vom bucura că putem să te uşurăm cînd şi cînd pe domnia-ta şi putem să aducem un mic folos dragii noastre naţii. Aşa socotesc că foaia va rămînea tot cu acel scop ce l-ai publicat prin programa trimisă; te-aş ruga însă, domnule, daca s-ar putea ca hîrtia foii literare să fie ceva mai fină. N-ar strica cînd s-ar putea schimba şi slovele, că prea sînt lăţoase, ca barba lui Chirii. Foaia politică se citeşte numai de bărbaţi, foaia literară, şi de bărbaţi şi de dame.

Ştiu că eşti curios a şti pentru ce încetează *România.*

[1] ***Foaia politică*** este ***Gazeta de Transilvania.***
[2] ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură.***
[3] „Nişte abonaţi din Cîmpulung şi Piteşti" (adică I. Heliade Rădulescu) comentează „pogribania" ziarului în ***Curier românesc,*** X, 1839, nr. 6, p. 21—24 (la p. „28, erata). Citez începutul din ***Domnule redactor:*** „Ca abonaţi la ***România,*** ne-am întristat cînd prin n-rul ei cel din urmă am văzut că încetează/pentru că noi, o parte de rumâni, ne bucurăm de cîte ori vedem că se începe ceva folositor şi contrebuitor spre înaintarea noastră, şi ne mîhnim cînd — din nenorocire — încetează", în continuare se stăruie asupra dificultăţilor activităţii gazetăreşti la noi, se loveşte în F. Valbaum („un om închinat cu totul interesului şi cîştigului"), în a cărui tipografie a ieşit ***România,*** se arată cît de păgubitoare este „maimuţărirea" de către români a diferite „marafeturi" străine şi, în final, se deplînge faptul că redacţia nu a făcut suficiente eforturi pentru a salva de la moarte ziarul. A ţinut într-adins să compromită numele de ***România?*** Dacă da, a greşit colosal! ***România*** nu „s-a îngropat la 31 decern. 1838. Rumânia stă şi a stat, după cum zice însuşi d. Aron".

Făr' a-i număra eu aici virtuţile sau viţiile, zic / numai atît că fata- 136
lităţile ei sînt multe, ca şi ale tuturor lucrurilor din ţara noastră, care se încep cu un zgomot repezit, de un entuziasm nespus, şi încetează cu încetul de a mai fi, ca cum nu s-ar fi început niciodată. Ah! Vorbind asfel, îmi vin în minte o grămadă de lucruri care îmi storc dm ochi lacrămi. •.

Eu isprăvesc scrisoarea mea şi aflînd că domnia-ta primeşti propunerile mele în privinţa foii literare, eu mă recomandez favorului prie- 136"
tinesc al domniii-tale.

Frate şi slugă,

FI. Aron.f

Bucureşti, 19 fevr. <1840 [1]>

Domnule şi frate,

Ţi-am primit scrisoarea din 10 fevr. Eu îţi eram dator un răspuns mai lung la o scrisoare încă din 9bre [= noiembrie], dar mă vei ierta ca să-ţi răspunz altă dată la aceea. Acum, la aceasta.

Îţi mulţumesc pentru articolul din *Satel[l]it.* Nu pentru că mă grămădeşte cu laude care nu le meritez, ci pentru că vorbeşte de ţara noastră. Cu toate că forma este adevărată, dar materia e cam plină de minciuni [2]. Aş vrea totdauna şi dumneata să crezi aşa după cum ştiu cu. Oricum, însă mai bine e să'ne "laude decît să ne hulească lumea. Cînd în foaia d-tale ai împărtăşi românilor de aici asfel de articoli, de care zici că se aflâ cîteodată şi în gazeta de la Cluj şi Pojon, ne-ai aduce mare slujbă. 139

Maiorescu? Eu ţiu cu dînsul corespondenţă în toată săptămîna. / Niciodată nu mi-a scris de d-ta decît cu laude pentru ostenelile ce pui pentru, români. Altceva ce poate să mai fie nu ştiu. Cu espediţia viitoare o să-i scriu de dumneata, ca să văz ce pricină poate să fie de te-a uitat asfel. Orice va fi, el trebuie să-mi scrie, pentru că este din *intimii mei,* şi eu nu voi întîrzia a te înştiinţa despre toată curgerea pricinii.

Din gazeta d-tale am înţeles că d-tale îţi este cunoscută cartea lui Colson care a făcut-o asupra ţărilor româneşti şi anume: Ţara Românească şi Moldova [3]. Asupra aceştii cărţi *Jurnalul de Debats* a făcut o critică analitică pe scurt. Traducîndu-se articolul acesta în româneşte, umblă pe aici pe la noi din mînă în mînă. Eu ţi-1 trimit şi dumitale, şi ^
dacă socoteşti că poate / să intereseze pe toată românimea, precum socotesc eu, apucă-te şi scoate un estract zdravăn Uintr-însul, (se înţelege, pe cît te vor ierta foarfecile cenzurei), şi dă-1 în foile dumitale cît mai curînd. Te încredinţez că se va citi cu plăcere şi toţi cei buni îţi vor mulţumi. Mă înţelegi cam ce voi, dar îţi mai pomenii de nodul *questionis orientalis.*

Iartă-mă, că mă grăbesc. Nu-ţi uita însă de a pune acel articol cît se va putea mai curînd.

Al d-tale frate şi slugă,

Fl. Aron./

[1] Aron Florian nu indică anul. Este, însă, vorba de 1840; motivarea, în n. 2.

[2] în ***Satellit,*** I, 1840, nr. 9 (13 fevr.) şi 10 (17 fevr.) apare o ***Corespondenţă — Korrespondenz. Walachei, Februar 1840,*** fără semnătură; ea a fost scrisă, probabil, de Bariţ. – în ***Siebenbürger Wochenblatt*** din 1839 (nr. 19) s-a tipărit, scrie corespondentul, un articol despre începuturile şi situaţia înfloritoare a literaturii române. El a citit acest articol cu mare plăcere şi a sperat că ziarul va continua să împărtăşească şi alte ştiri referitoare la Moldova şi Ţara Românească, la „principatele prietene". Văzînd că aşteptarea îi este zadarnică, s-a decis să dea cîteva relaţii despre progresul culturii, al artelor şi ştiinţei în cele două ţări de dincolo de Carpaţi.

Ceea ce uimeşte pe un observator atent şi nepărtinitor, arată corespondentul» este progresul impetuos al literaturii, artelor şi ştiinţei, dar mai cu seamă al învăţămîntului („instrucţiunea publică înaintează în progresie geometrică spre desăvîrşire"). Dovadă peremtorie sînt examenele publice de la Bucureşti, Iaşi sau Craiova, ţinute în săli de clasă fastuos decorate, de către profesori vrednici, îmbrăcaţi în „uniforme sclipitoare". Impresionează, de asemenea, purtările, înfăţişarea şi realizările elevilor, printre care afli „acum" şi numeroşi fii de boieri bogaţi. înalta treaptă la care a ajuns învăţămîntul public pretutindeni, chiar şi în orăşele şi la sate, este opera unor oameni inteligenţi şi activi, sprijiniţi efectiv de domnie. Din păcate, meritele domnitorului [Alexandru D. Ghica] încă puţini le recunosc.

în ceea ce priveşte literatura, corespondentul relevă înfăptuirile lui Damaschin Bojincă în domeniul legislaţiei, ***Vocabular-ni purtăreţ rumânesc-franţozesc si franţozesc-rumânesc*** (1839), alcătuit de J. A. Vaillant, şi ***Idee repede de istoria prinţipatului Ţării Rumâneşti*** de Aron Florian, lucrată după Engel şi după documente din diferite fonduri arhivistice autohtone. Lucrarea lui Florian a fost primită cu mult interes; ea stimulează studiul istoriei şi contribuie la întărirea patriotismului,

Lucrări ca cele amintite ajută mult la propăşirea limbii române, la „înnobilarea" ei. în surmontarea greutăţilor întîmpinate, un rol de seamă joacă limba latină, cu care romana se înrudeşte.

Se aşteaptă cu nerăbdare apariţia, în cursul anului 1840, a unui studiu închinat paralelismului dintre limba română şi cea italiană, care se va publica în ***Curierul românesc*** şi într-una din foile lui Bariţ. Adaug: autorul studiului este I. Heliade Rădulescu.

în finalul corespondenţei, autorul se ocupă de accesul ***Gazetei de Transilvania*** şi al ***Foii pentru minte, inimă şi literatură*** în ţările transcarpatine: „Bucuria cu care au fost şi sînt primite aceste foi este de nedescris. Mulţi din popor văd în amîndouă cărţile lor de învăţătură (ihre Lehrbucher) şi nu rareori am auzit pe unii dintre admiratori spunînd că nu se vor despărţi" niciodată de ele. Cinste lui Gheorghe Bariţ! Spirit intrepid şi neobosit, Bariţ — care simte „adînc nevoile naţiunii sale" — trebuie să persevereze pe drumul ce'şi l-a ales, să trezească din amorţeală forţele intelectuale româneşti, să promoveze moralitatea şi patriotismul, fiind convins că sămînţa împrăştiată prin foile sale va da roade. Posteritatea, recunoscătoare, îi va aprecia după cuviinţă strădaniile. Enigmatic îi pare corespondentului un singur lucru: de ce transilvănenii, spre deosebire de moldoveni şi de munteni, nu-i sprijinesc în suficientă măsură eforturile patriotice şi naţionale. Dar „fraţii" ardeleni, spre cinstea lor, vor şti să pună capăt acestei „anomalii".

[3] F. Colson a publicat la Paris, în 1839, ***De l'etat present et de l'avenir des Principautes de Moldavie et de Valachie, suivi des traites de la Turquie avec les puissances europeennes et d'une carte des pays roumains.*** — Citim în ***Gazeta de Transilvania*** (III, 1840, nr. 5, p. 18): Colson este „autorul unei cărţi interesante pentru prinţipaturile Moldova şi Valahia". Neîndoios, Florian se referă la această notă. Vezi şi Cornelia Bodea, ***Lupta românilor pentru unitatea naţională, 1834—1849,*** Bucureşti, 1967, p. 21—27.

II

[Bucureşti, martie-aprilie 1840]*

Domnule si frate,

Socotesc că vei fi primit o scrisoare a Maiorescului ce eu am trimis-o prin poştă. Asemenea crez că vei fi primit şi o scrisoare a mea trimisă prin d. dr. Vasici, pentru care aştept o urmare din partea d-tale. Primeşte acum, dimpreună cu o foaie a Maiorescului, şi aceste vreo 3—4 rînduri ale mele. Bănuiala ce aveai despre Maiorescul ţi se va ridica, văzind că împrejurări neştiute au mijlocit neînţelegerea între, d-ta şi între el.

Obşteasca Adunare a noastră îşi urmează lucrările sale în pace / 141
şi în linişte. Daca mădularii ei ar fi toţi crescuţi bine, ar înţelege formele parlamentare şi nu s-ar povăţui de un egoism înghiesuit, ar aduce roade bune. D-ta ştii că partea cea mai mare a boierilor noştri sînt datori vînduţi. Guvernul, care are iniţiativa, a propus un proiect ca să-şi plătească boierii datoriile, spre a se întemeia un credit obştesc. Cu toate că acest proiect, ce se află acum în dezbatere, află multă împrotivire, dar 141*
mulţi deputaţi vorbesc ca patrioţi buni. /

în urma cercetării socotelilor şcoalelor, Obşteasca Adunare a făcut raport către M. S. Prinţul, cerînd a se face reformă în scoale, fiindcă după sistema ce s-a urmat pînă acuma nu s-a văzut nici un spor. Către aceasta, a recomendat milostivirii sale pe d. Aristia, pentru Omer, pe d. Vailant (sic), pentru vocabularamul (sic) său, şi pe mine, pentru *Istoria* ţării, ca să ni se facă o răsplătire pentru ostenelile noastre[2].

Reforma şcoalelor este închipuită şi se aşteaptă proiectul. Socotesc că experienţa va povăţui pe acei ce se vor însărcina cu redacţia 142
acestui proiect ca să facă un lucru zdravăn, / după cum cere obştea, insuflată de vreo cîteva capete bune.

Cîmpineanul sade afară din Bucureşti la o grădină a sa închis, astfel încît n-are relaţie cu nimic. El n-are voie să iese afară, nici alţii să meargă la dînsul. Care va fi sfîrşitul, nu ştie nimini[3].

Toţi cei buni de aici aşteaptă cu nerăbdare dezlegarea pricinii Răsăritului, ca să ne vedem soarta: unde rămînem şi cum[4].

Primeşte, domnule şi frate, încredinţările cinstirii mele.

Al d-tale frate şi slugă,

Fl. Aron.

/ P.S. / Aceste ce ţi le scriu, numai spre ştiinţa d-tale. / 142*

[1] Scrisoarea este nedatată. Pentru datarea propusă aici pledează:

— epistola trimisă de I. Maiorescu lui Bariţ, în 8 martie 1840, cuprinzînd rînduri despre malentendu-urile dintre ei (vezi N. Bănescu şi V. Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 442, 444 şi 447);

— „raportul" Obşteştii Adunări către Alexandru D. Ghica, prezentat domnitului înainte de 15 martie 1840 (vezi V. Urechia, ***Istoria şcoalelor...,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 147-148).

[2] Fuseseră-propuşi să fie premiaţi: C. Aristia, pentru traducerea parţială a ***Iliadei***, J. A. Vaillant, pentru ***Vocabular purtăreţ rumânesc-franţozesc şi franţozesc-rumânesc*** (Bucureşti, 1839), iar Aron Florian, pentru volumele din ***Idee repede de istoria prinţipatului Ţării Rumâneşti.***

pentru îndrăS^ac^tătH î e ^măăs ft'5ea ^gineni, apoi la Plumbuita

^ania y^z a i8 ' S ^ s ^ v r Cauza

VII

București, 15 iunie 1840

Domnule și frate,

Cam tîrziu viu să-ți răspunz la scrisoarea d-t. Cursul trebilor noastre de aici mi-a încurcat mintea atît de mult, încît daca d-t nu m-ai fi întrebat punturi, punturi, cu toată dorirea ce aveam a-ți seri multe, multe, mai că nu știam ce să-ți răspunz. Dar să vin *aci rem.*

Cea dintîi pricină este a școalei, pentru reforma caria ai citit destule bune, dar multe și foarte rele, din *Cuvîntul* d. Eliad. Este cu adevărat că înainte de *Cuvîntul* acesta noi ne-am apucat, cu o căldură nebunească, de o reformă radicală. După multe zile și nopți de muncă, am alcătuit un regulament de vreo 18 coaie manuscrise și din care a furat Eliad cele bune ale sale. Dîndu-se acest regulament **I.** S. Prințului, s-a și orînduit o comisie de 6 bărbați, din care era 2 greci împroclețiți, ca să-1 cerceteze, și pe urmă, făcîndu-i-se observațiile trebuincioase, să se, dea în formă de proiect în cercetarea, dezbaterea și aprobația Obșteștii Adunări. Comisia n-a apucat să se adune măcar o dată spre a-și începe lucrările și Obșteasca Adunare, înțelegînd de la dînsa că pentru punerea în lucrare a acestui regulament nou se cer peste 20.000 galbeni, a strîmbat din nas, a cîrtit că n-are vreme de a-} cerceta în sesia aceasta, în sfîrșit, că n-are poftă de a se reforma școalele!!! Iacă unde am ajuns cu reforma școalelor!!! Unde ajungem aici cu toate începuturile cele bune!!![1]

Proiectul pentru ca să-și plătească boierii datoriile, să se întemeieze un credit obștesc-și să se poată statornici o bancă s-a primit de Obșteasca Adunare. Creditul obștesc negreșit că pe moșii și orice avere nemișcătoare trebuie să se întemeieze. Dar cu toate aceste, acesta e un temei slab, cînd inima și sufletul oamenilor sînt stricate, pentru că atunci ei își bat joc și de cele mai sfinte legiuiri. Mi[-i] frică că acest proiect / s-a primit numai ca o mască sub care boierii, care nu mai avea nici un credit, să mai poată stinge casele neguțetorești care se află aici.

Recomendația făcută de Obșteasca Adunare către 1. S. Prințul pentru o răsplătire cuvenită la cei trei triumviri n-a avut pînă acum nici un rezultat[2]. Raportul acela stă fără rezoluție. Pină cînd? Nu știu. Atît știu că î. S. Prințul are'destui bani în dispoziția sa, ca să răsplătească prințește, căci [?] venitul ce aduce exportația bucatelor peste graniță, și care taie peste 1.000.000, Obșteasca Adunare 1-a încredințat discreției î. S. ca să-1 întrebuințeze ia gratificații, încurajeri ș.c.l. Cît pentru mine, eu socotesc că noi nu vom lua nimic!

Orientul este nodul gordian pe care numai sabia lui Thiers ori că-**I** va dezlega, ori că-1 va mai încurca. într-adevăr, noi sîntem foarte îngrijați pentru chipul cu care se va dezlega, fiindcă de aci atîrnă existența politică a noastră. Cu toate că după chipul cu care se oblăduiește această țară în vremea de acum, lumea nemulțumită strigă că [...] sub turci n-ar putea fi mai rău!!! Dar ce scumpă e neatîrnarea, ce dulce e naționalitatea!

Cu articolul știut fă cum te vor învăța împrejurările. Eu mi-am făcut datoria ca să ți-1 trimit; ceea ce urmează atîrnă de Ia d-ta[3].

în zilele trecute *Naționalul* franțozesc a publicat un articol care a dezbătut toate scandalele și rușinile guvernului nostru și a izbit fără crutare, cu trăznetele hulei, pe toți cîți ocărăsc posturile în care se află. *Sed surdit cantatur !*[4]

Pentru nota făcută la pericopa din manualul de istorie al meu nu numai că n-am nici un cuvînt de a mă supăra, ci — dimprotivă — îți mulțumesc că nu lași să treacă prilejuri în care poți să faci aducere aminte de mine[5]. Asemenea și recenzia ce zici că se gătește îmi va fi bine primită, fie și măcar crîncenă. De va face trebuință, voi răspunde. /

Pentru gazeta dv. mi se pare că ți-am mai scris o dată că dîndu-se de două ori pe săptămînă s-ar citi cu mai multă sete și ar aduce mai mult folos. Foaia literară este binevenită oricînd și măcar numai o dată pe săptămînă, dar știrile politice cu cît mai proaspete, mai dese, cu atît mai prețuite. Din gazetele politice ce avem astăzi, *Albina* însămnează ceva, dar în Țara Românească abia numără 12 abonați. *Curierul* a șchiopătat de tot și în toată țara n-are mai mult de 80 abonați. *Cantorul*^ este un hoț care fură din *Albină* și din *Curier* și din gazeta dv., și n-are nici un preț, nici chiar la aceia care îl iau de mila lui Carcaiechi. Gazeta dv., în forma, redacția și alegerea articolelor, n-are rivală; așadar, oricum o vei întoarce, ea va izbuti. Urcarea prețului să nu te sperie nimic, căci acel ce da acum o sumă pentru o dată pe săptămînă, dă bucuros și îndoit pentru de două ori, și încă ea va număra mai mulți abonați, căci atunci este gazetă politică zdravănă, fără asemănare.

Regulamentul organic al nostru nu s-a tipărit decît o dată, cînd s-a publicat, la 1834. De atunci și pînă la 1837 a pătimit mari schimbări, s~au îmbogățit cu multe proiecte. La acest an, din îndemnul Rusiii, guvernul nostru a hotărît să facă o revizie la tot Regulamentul tipărit, după originalul manuscris, adăogîndu-i proiectele legiuite și scoțînd articolele desființate, și pe urmă să-1 tipărească întreg [...] Cu prilejul acela s-a făcut vrednică de pomenire pentru totdauna sesia din 1837, cmd s-a închis Obșteasca Adunare pînă în anul acesta, făr' a se mai face vreo pomenire pentru revizuirea și tipărirea Regulamentului[7],
si •^e§u^amentul Moldovii s-a lucrat aici în București, cînd s-a lucrat *A* al nostru. Dacă nu greșesc, mi se pare că au fost numai trei mădulari comitetul însărcinat cu acea lucrare: Sturza, care este astăzi prinț, ^ostache Conachi și aga Asachi. Deosebire între regulamentele acestor de^ *n^CreZS^ ^emare'ma* cuseama *n așezămintele și întocmirile căpetenie, fiindcă amîndouă s-au lucrat după aceleași instrucții și

&44 aceeaşi direcţie; aşadar, şi între umanitatea lor nu poate să fie mare deosebire. /

Despre populaţia Moldovii poci da aici o idee, iar despre a ţării noastre iţi însemnez un extract după conscripţia făcută în anul trecut; însă ţifrele arată numai familiile:

291.365 dajnici de sate
17.306 dt°, de oraşe
14.424 patenturi, între care se coprind negoţetori, meşteri care plătesc un ducat de patentă pe tot anul
5.714 ţigani ai statului, care asemenea plătesc dajdie
5.446 mazili, care plătesc şi ei ceva pe an, avînd însă oarecare scutiri
5.785 preoţi de mir, în slujbă
1.118 dt°, fără slujbă, căci după Regulament trebuie să fie numai cîte doi de o biserică
866 diaconi in slujbă
897 dt°, fără slujbă, pe care i-a depărtat Regulamentul
2.999 boieri de neam cu rang
547 postelnicei, un fel de boieri fără rang, un abuz pe care l-a trecut Regulamentul
896 dajnici de oraşe, iertaţi de la stăpînire
18.595 dajnici de sate, asemenea iertaţi
37.447 văduve, în toată ţara
4.838 sudiţi nemţeşti, ruseşti, englezi ş.c.l.
2.353 fii de boieri cu rang şi de postelnicei, care sînt scutiţi ca şi boierii
1.177 cu deosebite caractere, precum doftori, profesori ş.c.l.

Acesta e tot numărul familiilor lăcuitoare în Ţara Românească. Daca vrei să scoţi toată populaţia, înmulţeşte eu 4 sau cu 3 suflete de fiecare familie şi vei avea suma a toată suflarea. Dar nu uita că aici - miliţia nu este pusă, şi care este aproape 4000 oameni, călugărimea, •care se urcă la 5000 cu totul, ţigani robi boiereşti, care pot să fie aproape 15.000 familii[8]. ' :

Kogălniceanul a fost în iarna trecută aici la noi; am avut vreo oîteva întîlniri eu dînsul. Este un tînăr bărbat, un om deplin, un bărbat învăţat şi patriot. Am vorbit multe cu dînsul, şi poate oricine să se mulţumească. Şi-a făcut creşterea şi învăţătura în Berlin, nu în Paris, *ca stricaţii noştri!

Moldovenii ne-a luat in picioare, înaintează tare şi sigur. Sturza «-a îndreptat minunat şi după ce a strîns bani destui, acum trăieşte pentru ţara sa.

Cîmpineanui este tot la Mărgineni; pînă cînd? Nimeni nu ştie. Vezi cît e de primejdios a începe lucruri mari fără oameni. Vezi cum s-a vîndut, săracul, chiar de aceia care i-au mîncat plinea şi sarea!

Obştească Adunare nu s-a închis încă. A lucrat multe bune în sesia aceasta, dar înzadar, căci, pe urmă ajung toate forme numai şi alt nimic, într-altă scrisoare poate să-ţi însemnez cîteva din cele ce a săvîrşit.

Era o vorbă, dar nu numai vorbă, ci chiar şi proiect s-a fost făcut, ca să se regleze veniturile mitropoliii şi ale episcopiilor, adică să se hotărască legea acestora, şi ceialalţi bani să intre în casa statului. Dar casta cea neagră, pe de o parte, a înfricoşat pe bigoţi cu afurisanii, pe ceialalţi i-au momit cu bani, şi aşa Obştească Adunare a hotărît ca lucrurile sfinte să nu se atingă de mîni profane!!!

Peste 5—6 zile vom avea şi mitropolit, pentru că se strîng acum deputaţii pentru Obştească Adunare estraordinară, pentru alegerea capului bisericii.

Tomul IV al *Istoriii* va ieşi către primăvară. Doară isprăvesc şi eu, că destul am scris.

Frate şi slugă,

Fl. Aron. / 144^

(Marginal, f. 143:) Am isprăvit tom. I al dicţionarului ce lucrăm, şi acum ne aflăm la lit. *m*[9]. Acum ne aflăm în examinele publice; la 30 iunie va fi solenitatea împărţirii premiilor şi pe urmă vacanţa. Daca nu vom lucra la dicţionar şi în zilele acele de odihnă, apoi mai, mai că viu la Arpătac / — Vîlcele /, dar nu poci hotărî încă.

[1] ***Cuvîntul*** este, de fapt, un memoriu amplu ***Despre învăţătura publică,*** adresat,, în 20 aprilie 1840, „Domnului marelui ban M. Ghica, capul Departamentului Dinlăuntru, prezidentul Eforiei şcoalelor etc. etc." S-a tipărit în ***Curierul romanesc,,*** 1840, p. 131— 146, de unde a fost republicat în ***Foaie pentru minte, inimă si literatură,*** 1840, p. 169—175, 177—182, 185—191 şi în ***Dacia literară,*** 1840, nr. 3 şi'4, p. 222—277 (p. 274—277, ***Tabla învăţăturilor în cursul sâptămînei).*** într-o notă a redacţiei ***Daciei literare*** (p. 222) citim: „Ca să nu ni se împută camaraderia, noi ne vom opri de a zice cea mai mică laudă asupra acestui articol interesant, ce se recomendă desineşi prin sujetul său şi chipul în care s-au tractat. Acest articol trebuie să fie binevenit şi noă, moldovenilor, într-o vreme cînd, de ia noa întocmire a Epitropiei şcoalelor naţionale, acest ram important a fericirei unui stat trage o deosebită luareaminte a stăpînirei şi a publicului. Nime nu poate tăgădui că multe reforme ar fi încă de dorit în Regulamentul scolastic şi că instrucţia publică în principatul nostru,, deşi bună, ar putea fi şi mai bună". — Vezi şi V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor...,*** voi. II, p. 147 şi urm.

Cei „6 bărbaţi" intraţi în comisie, pe lîngă efori, erau: logof. Ştefan Bălăceanul, logof. Mandlache Băleanul, paharn. C. Faca, vistierul Alecu' Ghica, aga G. Suţu şi doctorul Arsaki. Suţu şi Arsaki par să fie grecii „împrocleţiţi".

[2] Vezi supra, VI,

[3] Vezi supra, IV, de la ..Asupra acestii cărţi", pînă la „toti cei buni îti vor mulţumi".

[4] De-a surda, degeaba, fără folos (sînt criticaţi).

[5] Cu cîteva elogii la adresa lui Florian, Bariţ a reprodus în ***Foaie pentru minte...*** (1840, nr. 21, p. 161—166) un fragment din ***Idee repede de istoria prinţipatului Ţării Rumâneşti,*** sub titlul: ***Ţara Românească după pacea de la Adrianopol, din 2 sept~ 1828.***

[6] ***Cantorul*** = „Cantor de avis şi eomers", Bucureşti, 24 apr. 1837—30 ian. 1857. Redactor: Zaharie Carcaiechi.

[7] „Articolul acela spinos" este asa-numitul ***articol adiţional,*** despre care vezi ***Istoria României,*** voi. III, Bucureşti, 1964, p. 989 şi urm.

[8] Datele comunicate de Florian au fost utilizate de Bariţ în ***Gazeta de Transilvania, III, 1840,*** „ . 28 (7 iulie), p. 109—110: ***Ţara Românească şi Moldova.***

.[9] Florian lucra, împreună cu P. Poienaru şi G. Hill, la redactarea ***Vocabula- ^ .' franţezo-românesc.*** Amănunte şi aprecieri la Mircea Seche, ***Schiţă ' florie a lexicografiei române,*** voi. I, Bucureşti, 1966, p. 45.

tiu

București, 27 **Xvrie** [decembrie] (1)840

Domnule și frate,

Nu mai ţiu minte de cînd nu ţi-am scris şi, cu toate aceste, cit de mult am dorit! împrejurări fatale, neobişnuite, m-au împiedicat şi d-ta mă ierţi.

Intîmplarea, (îţi scriu în credinţă), m-a adus ca să-ţi scriu şi aceste puţine rînduri, dar pentru aceea să n-o iai in nume de rău că am zis că intîmplarea m-a adus să-ţi scriu.

Scrisoarea Maiorescului, cu datul de la 16, mi-a picat în mină abia ieri, alaltăieri, cînd nu era zi de poştă. Fiind în plicul meu pecetluită cu un fel de ceară scurupoasă, cind am spart scrisoarea mea s-a zdrobit pecetea de tot de la scrisoarea către d-ta. Atunci vrlnd, nevrînd am deschis-o şi făcîndu-i altă cuvertă am băgat şi eu aceste două rînduri. înţelegi acum intîmplarea?

Du pe la noi n-am ce-ţi mai seri, decît că comisia însărcinată de către Prinţul cu cercetarea regulamentului celui nou al şcoalelor şi-a început
145 lucrările sale înaintea sărbătorilor. Patru seanţe au fost regulate, la care / ne-am aflat faţă şi noi, vreo 2—3 profesori. In acele seanţe abia s-a citit regulamentul, rămîind ca fiecare comisar să-1 mediteze şi să-1 compareze cu cel vechi, şi pe urmă — fâcindu-şi idee — la seanţele următoare să înceapă dezbaterile. Cînd era să se înceapă lucrul serios, au sosit sărbătorile şi lucrul a rămas pînă mai tirziu.

Din puţinele conferinţe ce s-au ţinut în acele 4 seanţe, s-a văzut un duh de dezghinare între efori şi — deobşte — o nu prea mare dorire de a face o reformă radicală în scoale şi, în sfirşit, o nu prea mare tragere de inimă de a da banii ce îi cere înfiinţarea regulamentului. Ce se va face în pricina aceasta după sărbători îţi vpi împărtăşi. Pentru acum mă mărginesc a-ţi arăta că Prinţul nostru, temindu-se de concurenţa moldovenilor, a hotărit să nu cruţe bani pentru scoale. Ei, dar Prinţul nu poate da nimic fără Obşteasca Adunare!

145v Frate şi slugă,

FL Aron

IX

București, 20 8vrie [octombrie] (1)841

Domnule și frate,

Am primit scrisoarea ce mi-ai trimis şi iată că îţi răspunz. Luai o coală de hîrtie ca să-ţi scriu multe, dar nu ştiu cum voi ieşi la căpătîi.

Mai întîi ţi-oi spune că întoarcerea noastră de la Braşov acasă a fost norocită. Elopatak-ul mie unuia — care n-aveam aşa trebuinţă — mi-a făcut mult bine; nevastă-mea cleşi se simte scăpată de patima ficatului, dar ştii — ca toate nevestele tinere — este nemulţumită, pină cînd nu va avea nădejde de a fi mumă, lucru care mie. unuia, după stările noastre împrejur, poate să-mi şi lipsească, fără să-mi pară rău. D'-altmintrilea sîntem bine şi petrecem ca in Bucureşti.

Acum să viu la ale d-tale. Din deosebiţi articoli ce ne-ai împărtăşit prin foaia d-tale, am pătruns ce se lucrează între naţiile Transilvaniii, am cunoscut tendenţa ce a luat-o acest organ al românilor şi nu poci decît sa-i poftesc noroc. Niciodată foaia d-tale nu putea sluji pricinei acestei naţii urgisite cu mai mare folos decît în vremea aceasta, cînd lupta se începu. Daca în zioa de astăzi sînt puţini români care să ştie preţui într-adevăr meritul acestii foi, posteritatea îţi va duce atît tributul mulţumirilor din partea sa, cu dobîndă, cît şi chiar al celor puţini buni de acum îl va împlini. îmbărbătează-te numai cu curaj şi cu moderaţie, ca izbînda pricinei cei năpăstuite ce o apără foaia d-tale să fie triumful ei cel mai strălucit. / Dar pînă atunci îţi trebuie ajutor
şi sprijinire, o ştiu atît de bine şi o simţ aşa de adînc ca şi d-ta. Neavînd **146**
alte mijloace la îndemînă, ai vrea să urci preţul foii şi stai la îndoială. Suie-1 fără frică şi nu te teme că se va împuţina numărul acelora care o citesc şi o cinstesc. Românii de aici afară că n-au altă gazetă să cunoască cursul lumei, apoi foaia d-tale a ajuns o trebuinţă neapărată pentru cei ce o cunosc. Că nu greşeşti suindu-i preţul, poţi să te convingi şi din progresia în care s-a întins din an în an în ţara noastră; 3—4 ţvanţighi mai mult sau mai puţin nu bate la ochi şi pentru atîta cititorul foii d-tale nu-şi jertveşte mulţumirea de a o avea ca şi pînea de toate zilele. Dar pentru ca foaia d-tale să se întinză şi mai mult între românii de aici, ai vrea să faci o ehiemare simţitoare, printr-o înştiinţare energică, la toate duhurile înţelegătoare, la toate inimile nobile. Foarte bine! Eu unul mă însărcinez prin scrisori particulare ale mele să trimit asemenea mştinţări în toate judeţele, cu recomendaţie la dd. profesori. Canţelaria şcoalelor îmi va face negreşit această slujbă, fără să-i rămîi dator ceva.

Eli bine! Să zicem că înştiinţarea d-tale va produce un efect minunat şi-ţi va încherba o sumă de prenumăranţi în toate judeţele, dar oare expediţia foilor pe toată săptămînă, de aici din Bucureşti, în toate părţile ţării, cum se va putea face? *Hic labor! Hoc opus !*[1] Canţelaria noastră nu crez să voiască a se însărcina cu trimiterea foilor pe toată săptămînă, pentru că şi espediţia sa este supusă espediţiei cei mari a statului. Cîteodată, cind şi cînd, s-ar putea face mijlocire prin scriitori,
Ştii, pe sub mînă. Ei, dar atunci ce plăcere pentru prenu/măranţi să 146v
primească foi vechi şi să citească ştiri trezite ? Cît pentru poştele noastre, nu-ţi mai scriu, căci le cunoşti organizaţia, şi este un canal foarte nesigur a trimite foile prin espediţia poştelor. Către aceasta, ai a face cu mulţi contraccii, de deosebite duhuri şi simtimente. Ar fi sigură şi lesnicioasă espediţia Statului sau a guvernului, care în toate săptămînile de două ori trimite cuverte mari de porunci în toate judeţele; dar ca să dobîndeşti acest favor, de care se bucură astăzi Carcaiechi, Eliad şi alţii s-au bucurat mai nainte, către cine ar trebui să te adresezi? Ştiu că Ştii către cine, dar ai curaj ? A rămas să mai scarmăn Aghenţia[2]. Aici . cunosc pe strajemeşterul Korban, care cu o mică răsplată poate că ar lua asupra sa această treabă, dar oare va putea acesta în toate săptă-

mînile să trimită foile în toate judeţele, sub cuverta Aghenţiii, către starosti, fără să încurce pe Aghenţie în platcă către contracciii poştelor?

îmi scrii că la Iaşi îţi faci treaba prin Aghenţia de acolo. Se poate, fiind poştele organizate altfel, dar aici la noi e lucru cam ciudat.

Iată dezbaterea ce am făcut asupra mijloacelor prin care s-ar putea înlesni trimiterea foilor; cu toate aceste, d-ta poţi să te adresezi către cine vei socoti că poate să-ţi facă treaba bine. Mie unuia îmi pare rău şi foarte rău că nu sînt în stare să-ţi fac în pricina aceasta înlesnirea ce aş dori.

Dar du pe la noi ce să-ţi mai scriu? Aş avea atîtea şi atîtea, crede-mă însă că pentru unele n-am vreme îndestulă ca să ţi le înşir cum se cade, pentru altele n-am chef nicidecum. Să încep de la scoale.

147 Proiectul pentru noua organizaţie şi administraţie a şcoalelor doarme şi va durmi încă multă vreme, pînă cînd Obşteasca Adunare nu se va îndura să-l închieie, dînd bani mulţi / pentru înfiinţarea lui; apoi bani zice că n-are de unde, pînă cînd nu vor contribui şi mînăstirile închinate; apoi aceste D-zeu ştie cînd se vor putea sili ca să dea 1/3 din venituri pentru cheltuielile statului!

Obşteasca Adunare? Aceasta se va strînge mai tîrziu, dar mai întîi vor trebui a se alege deputaţii, că s-a împlinit sorocul de 5 ani. Dea Domnul ca să vie duhuri luminate, patriotice şi care să lucreze în armonie, spre a povăţui pe guvern, iar nu spre a-l îndărătnici.

D[omnul] Eliad nu glumeşte cu paralelismul limbei române cu italiana. Profesorilor de clasele elementare le-a făcut lecţii asupra aceştii materii şi le-a dat şi table lancastrice după această metodă, ca să le puie prin clase. Acum are de gînd să ţie vreo cîteva seanţe şi cu profesorii de clasele umaniore tot asupra acestii materii[3]. Scopul d[omnului] Eliad este de a introduce literile latine nu d-a dreptul, ci pieziş, sub mască, că se învaţă limba italiană, care este aproape de cea română, că intr-alt chip guvernul nu poate să poruncească a se primi literile latine, învăţaţii încă nu îndrăznesc a izbi prejudiciile obştei. Rămîne acum să se dezlege întrebarea aceasta: oare întroducţia literilor latine va îmbunătăţi starea noastră morală şi politică? Oare românii scriind cu litere latini vor face mai mult spor în literatură, mai multă înaintare în moralitate? [...] Urma va alege!

Foaia grecească? Aceasta este un monstru în literatura Ţării Româneşti, o iasmă pe care au născut-o nu grecii ce se află aici, nu românii greciţi, ci lipsa unei foi zdravene româneşti. Iată încintarea [?] Ţării Româneşti în veacul al 19-lea şi după Regulament, după epoha care se zice a renaşterii ţării! De cumva această foaie va trăi încă pînă la Anul nou, apoi ea trebuie să moară, şi ca să moară trebuie înviată „România", numai şi numai ca să o omoare[4].

Dar spălaşi pe Ştefaneseul cum se cade! Mi-a plăcut ce i-ai făcut, căci prea îşi lungise nasul să miroase unde nu-i pute. Pentru ca să linguşească nişte fliorţe cărora le sărută mîna, să se facă el şampionul făţărniciii, al minciunii?[5]

Ţi-aş mai seri, dar vezi că s-a umplut coala; abia mi-a mai rămas atîta'hîrtie, ca să scriu doamnei d-tale complimente din partea a lei mele si să-i aduc aminte de la Popa Odor du pe Tîmpa şi...

Fii sănătos şi iubeşte-mă cum te iubesc,

FL Aron

[Marginal:] Iaca prefaţa de la *Vocabular,* ce mi-o ceruşi, iaca şi jumătatea de coală ce zici că-ţî lipseşte[6].

Era să-ţi scriu de mult, dar vream să-ţi trimit şi aceste foi, care abia s-au găsit după o numărare a tuturor foilor, în mai multe zile. / 147*

[1] Traduse liber, expresiile însemnează: ***Aicea-i aicea.***

[2] ***Aghenţia*** = Agenţia consulară austriacă.

[3] Pentru întreaga discuţie privitoare la ***Paralelism între dialectele român şi italian,*** vezi 1. Heliade Rădulescu, ***Opere,*** voi. II, Bucureşti, 1943, p. 548 şi urm.

[4] ***Foaia grecească*** = 'O Zsqvjpog xoo 'Iarpou (30 august 1841 — 1 martie 1842). Redactor: D. Arghiriadis. — Aron Florian nu voia să înţeleagă un lucru: că mişcarea revoluţionară a lui Tudor Vladimirescu a pus capăt domniilor fanariote, dar nu şi influenţei grecismului în Ţara Românească şi în Moldova, unde fulguraţiile ei trec dincolo de pragul anului' 1850. — Trebuie relevată intenţia lui Florian de a edita o nouă serie din ziarul ***România,*** din motive de ordin naţional.

G. Bariţ a comunicat date sumare despre ***„foaia grecească"*** în ***Gazeta de Transilvania,*** IV, 1841, nr. 31, p. 124.

* Transcriem din ***Foaie pentru minte...,*** 1841, nr. 33, p. 262—264: ***„Căsătoriile între boierii româneşti. — O mică aieptare spre îmbărbătarea bărbaţilor, afară din Ţara Românească.***

„Nu că doar ar **fi** treaba redacţiei acestor foi a trage văluri la o parte, dupe cea mai delicată relaţie a vieţii soţiale; nu că doar patrioţii români ar avea trebuinţă de dăscălirea noastră, spre a-şi cunoaşte poziţia şi toate relaţiile soţiale, zic, nu din acestea îndemnuri împărtăşim noi articolul ce urmează aci tradus, ci o facem aceasta, pentru ca să arătam şi astă dată cetitorilor cum zugrăvesc condeiele altor naţii unele sau şi toate relaţiile românilor. Icoana este cam posomorită; vedeţi-o şi o judecaţi. Iată-o tradusă din ***Satellit,*** nru. 65, din 22 august 1841: «Fără îndoială, între boierii români sînt cele mai multe împerăcheri de-a căsătoriţilor. Cu adevărat, strănepoţii lui Adam vor fi avînd şi [în] alte ţări a se văiera cîteodată asupra căpriţelor **Şi** a poftii de domnit a nepoatelor Evei, dar totuşi mai nicăieri nu le poate merge bărbaţilor mai rău decît aici. Pricina la aceasta este o cumplită putere: banii. Căsătoriile din dragoste în România sînt cunoscute numai din nume; pilde în faptă abia pot fi despre aceasta. A se căsători însemnează aici atîta, cît a încheia contracturi soţiale pe cîştig sau pe pagubă, cum va fi norocul.

Voind un boieriu a se căsători, el caută mai întîi o fetiţă, care după rangul naşterii să fie sau deopotrivă cu dînsul, sau de unul mai nalt, iar de bani şi averi să fie mai bogată decît el. După ce el află o aşa fetiţă, atunci adeseori, deşi nu i se va fi întîmplat sa aibă măcar o întîlnire cu dorita sa, pofteşte de la părinţii ei foaia de zestre, care a lui cerere totdeodată este şi ca o întrebare pentru mîna fetiţei. Dacă peţitorului i se dă acea listă de zestre, lucru ce mai cu seamă se face prin a treia pînă, atunci este semn că cererea lui se primeşte. Deci, după împrumutata învoială se face pasul pentru cununie, fără ca să-i mai pese cuiva şi de voinţa fetiţei».

4 „După nuntă, bărbatul se foloseşte de «veniturile moşiilor... ca de ale sale», beneficiu plătit ca un preţ greu, căci — pe lîngă alte neajunsuri — el trebuie să suporte fără crîcneli patima luxului nemăsurat: «...Damele româneşti sînt prea raari închinătoare a tot feliul de mode în veşminte, mobilii (sic) şi căleşti (pentru că pedestru merge aici numai ***bas monde),*** şi aşa sînt mii de pretenzii, care bărbatul, nerespectîndu-le, îşi aude mii de mustrări şi de milioane ori este poftit a da seamă de averile lui încredinţate. De aci se poate cunoaşte cîte certe se nasc în casă din viaţa căsătoriţilor între' asemenea împregiurări trăite. Se adaogă la aceasta, adeseori,

antipatia personală a căsătoriţilor, căci — după cum am pomenit mai sus — rareori face bărbatul o cunoştinţă mai de aproape cu viitoarea sa soţie mai nainte de nuntă. Aşa, această înstrăinare face pe bărbaţi a-şi căuta ei afară din casă îndestularea feîiuritelor pofte şi dorinţi».

« Necrezuta lăţire a luxului», asociindu-se altor păcate, duce ia scăpătarea chiar şi a celor « mai bogate familii» şi, ceea ce este mai grav, la un « bancrot en general» al ţării, « de care singur şi numai prin o educaţie din casă, ce ar fi a se da fiicelor de acuma a tinerei Românii, ar putea dînsa scăpa».

„Ştefan Adolf Vilhelmi îşi încheie corespondenţa astfel: „Femeile aici [în Ţara Românească] poartă grija numai a toaletei, a vizitelor, a promenadelor, a istoriilor de amor şi a călătoriilor de primblare. Economia casei, bucătăria şi creşterea pruncilor sînt lăsate în seama ţiganilor şi a ţigancelor, robi şi roabe la boieri".

Bariţ comentează: domnul „Vilhelmi, spre a încredinţa pe cetitori de adevărul ziselor sale, ar fi făcut foarte bine dacă ar fi cercetat şi izvoarăle acestor abuzuri şi socotim că le-ar fi aflat pe acelea 1. în corupţia adusă încă de la capetul veacului trecut prin oştirile străine; 2. în demoralizaţia şarlatanilor străini; 3. chiar şi în unii articoli ai Pravilei civile ş.c.l. ş.c.l.".

nr>m*uh,iVnJi7'V-^uua i* ameninţări, indignat, tfariţ îl execută: ***Somnului Vasile Ştefanescu*** dm Bucureşti, care pretinde a i se tipări'băcănie de seama făcute la articolul lui Ştefan A. Vilhelmi, tradus si la n-rul 33 a (sîc)^tel

Domnule !

Redactorul cătră care te-ai adresat cu băgările de seamă ale d-tale din 25 august a.c. ţi le-ar fi publicat pe acelea bucuros, însă iată ce îl împedeeă de la aceasta, întîi, că scrisoarea d-tale avea a trece prin cenzura din patria mea, a subscrisului; a doua, că iscălindu-te d-ta ***teolog,*** şi redacţia neştiind pînă acuma că în ***Ţara Românească*** ar fi atîţi teologi, şi încă tocma teologi publicişti, ci cunoscînd numai „ascultători de unele părţi ale teologiei prin seminare", veni la acel naiv cuget, că doar iscălitura de „Vasile Ştefanescu, teolog", ar fi numai un pseudonim, şi redacţia are a tracta un articol pseudonim cu totul altfeli. într-aceea, ca redacţia să fie deplin încredinţată şi ca nu cumva să compromiteze fără voia şi vina sa pe vreun mădulariu al clerului Ţării Româneşti, socoti a fi lucru cu sfat a supune pomenitele ***băgări de seamă*** chiar la o ***cenzură bisericească*** în patria de unde veniră, şi aceasta cu atît mai vîrtos, cu cît băgările de seamă ale d-tale atingea strune religioase cu o mînă netolerantă, prea nevrednică de un teolog din veacul al 19-lea. Deci, scrisoarea d-tale încă de atunci se află la o mînă de unde sînt sigur că în scurtă vreme o vei primi d-ta sau eu.

Nici atîta, nici mai multe n-aveam de gînd a-ţi spune în public, însă la aceasta, mă silişi chiar d-ta, prin a doaă scrisoare dată cătră mine, din 26 septemvrie a.c., întru care provocînd la scrisoarea-ti din august îmi ameninţezi că dacă nu o voi publica, îmi vei pricinui alte neplăceri şi vei da în toate foile d-lor voastre nu ştiu cîte feliuri de desluşiri.

Subscrisul te pofteşte ca şi pînă cînd corespondenţa d-tale, scăpată de supt cenzura unde se află, o vei putea citi publicată chiar prin foaia aceasta, d-ta — nu din petrecere de vreme, ci chiar într-adins —, să mai citeşti următoarele materii ***Călătoria*** f. Constandin Radovici Golescul, tipărită la Buda, 1826; prefaţia d-lui Pleşoianul la ***Aneta şi Luben;*** şi iarăşi, articolii din foile publice moldavo-româneşti: ***Au mai păţit-o şi alţii,*** în ***Curierul de ambe sexele,*** per. II, de Cari Nervii; ***Provinţialul,*** în ***Albina rom.*** şi în ***Curierul românesc,*** precum şi ***Du-te la dracu,*** tot în ***Curier.*** Dar şti ce, domnule? Eu încă te poftesc, pe caracterul d-tale, ca din alte multe de acelaşi color să citeşti măcar aceste puţine producte ale minţii, publicate acolo, acasă la d-ta, şi să le pui în cumpănă cu articolul lui Vilhelmi. Cred că în cumpăna d-tale articolul străin va trage mai mult; însă Vilhelmi trăieşte de cîţiva ani la d-voastră, în Brăila, şi scrie foarte multe despre, pentru şi asupra românilor. D-ta fă bine trage-ţi seama cu dînsul chiar. Cu aceasta, ferească Dumnezeu ca să vreau a zice că apăr maniera acelui neamţ şi complimentele ce face el boierimii românilor; atîta însă trebuie să ţi-o spui că, de trebuia dat vreun răspuns lui Vilhelmi, la aceasta alt condei se cerea, cu totul altul. Cu aceasta iarăş să nu gîndeşti că m-aş feri de a-ţi publica retorsii sau contorsii şi de ale d-tale. îţi public tot ce trece prin cenzură. Şi fiindcă îmi amerinţi cu alte foi publice, iată că poftesc pe toţi d. redactori ca la o pricină aşa să uite de orice prietenie, cameraderie sau favor şi să publice oricîte vor socoti în contra mea, căci — adecă — de mine era vorba.

Aş încheia, dar uitam ceva. Domnule, ca teolog ce eşti, îţi recomînd ca oricînd ai vreme slobodă să iai în mîna Biblia, să-ţi alegi lectură din aceea şi — anumit — îţi sfătuiesc ca să nu laşi necitite, cu multă luare-aminte, capetele 1, 7, 9, 24, 28, 29, 30 de la Isaia proorocul. Te vor mîngîia şi te vor astîmpăra.

D-ta îmi zici cum că cei mai delicat punct al vieţii soţiale la d-voastră nu trebuie cumpănit după cutare şi după cutare pravili. Domnule, acel punct ştiam că la d-voastră trebuie cumpănit după ***canoanele bisericii răsăritului*** şi după Pravila civilă a Ţării Româneşti, mai mult — nimic. — G. Bariţ" ***(în Foaie pentru minte...,*** 1841, nr. 41, p. 325—327). Citez două, trei versete din „capetele" indicate de Bariţ, pentru ca cititorul să poată înţelege mai uşor de ce acesta a consiliat pe Ştefanescu să le citească: „Din creştet şi pînă în tălpi, nu-i nimic sănătos' Răni şi vînătăi şi carne vie, nelegate şi neunse cu untdelemn" ***(Biblia,*** Bucureşti, 1939, p. 667); „Pămîntul se mişcă încoace şi încolo, ca un om beat, se dă în sus şi în jos ca un scrînciob ; păcatele îl apasă, cade, ca să nu se mai scoale" ***(ibid.,*** p. 685); „Un cuptor de multă vreme este înfierbîntat, hotărît pentru Moloch; vatra lui de foc e mare şi largă; jăratic şi lemne sunt din belşug. Suflarea Domnului, ca o vijelie de flăcări, î! va aprinde" (ibid., p. 690).

Vasile Ştefanescu pare să fie Ştefan Neagoie.

[6] Vezi supra, VII, n. 9.

Bucureşti, 13 iulie (1)842

Domnule,

Prin scrisoarea din 29 iunie îmi faci cunoscut că mi-aţi fi trimis două scrisori, la 15 şi 22 iunie. Eu îţi răspunz că n-am primit alta decit un petec scris de Maiorescu şi de d-ta şi vîrît într-un număr de *Gazetă;* afară de acest petec am primit de la d-ta scrisoarea de la 29 iunie, la care îţi răspunz acum şi de la Maiorescu o scrisoare lungă, al caria dat l-am uitat şi la care asemenea îi răspunz tot acum. Altă scrisoare n-ara mai primit; mi se pare că şi eu nu v-am prea îndesat cu ale mele. Cu începerea vremii băilor vă vin acolo destui [români] d'-ai noştri, de la care puteţi afla [ori]ce novităţi mai cu amăruntul [decît] s-ar putea seri. Pentru (...) n-am de ce să mă sfiesc (...) [1] / ca să mi le trimită; ci i avînd altă ocazie, voi cîteodată să-1 şi uşurez de îngreuieri.

Mă întrebi să-ţi dau o desluşire pe larg despre cele ce s-a întîmplat cu *Gazeta* secuestrată. Multe şi cu amăruntul nu ştiu; din toate însă îţi împărtăşesc aceste. Intîmpîările noastre dînd pricină gazetelor franţozeşti şi nemţeşti a vorbi cîte ceva, au făcut şi pe gubern băgător de seamă şi la *Gazeta* d-tale, ca una ce poate fi mai primejdioasă pentru dînsul, căci se citeşte de români. Tocmai in aceste împrejurări s-a făcut schimbările în ministeriu şi anume în Secretăria Statului, la care priveşte censura[2]. E de prisos a-ţi spune de ce colore noul secretar [al] Statului; iţi spui numai că el, / îndată după numirea sa, a chiemat pe toţi redactorii de foi şi pe tipografi, poruncindu-le straşnic ca să păzească dispozi-

țiile censurii, ce îi s-au făcut cunoscute încă de mult. Cu prilejul acesta, d. Eliad a arătat o împrotivire bărbătească, zicînd că el nu va fi nici mai strîns, nici mai larg de cum a fost pînă acum. într-aceste, iacă că *Gazeta* d-tale a început a vorbi cîte ceva despre ceea ce se întîmplă pe la noi. Atunci censura a trebuit să-și deschiză 4 ochi, ca să nu scape ceva ce ar supăra. Așadar, din partea Secretariii Statului s-a făcut poftire Âghențiii austriace ca de aci înainte să nu se împarte *Gazeta* Brașovului mai nainte de ce ar trece prin censura țării aceștia. Tocmai în împrejurările aceste veni *Gazeta* cu pricină; / i se păru censurii că supără,
149 așadar o opri și dete abonaților numai *Foaia.* Aceasta e intîmplarea cu n° censurat. Censor al părții românești este Simeon Marcovici, grec[3] de neam, ca și Secretarul Statului. Către aceasta, e sărac, are casă grea, deși are posturi multe ca să o ție; pe urmă, are înaintea sa intîmplarea lui Picolo[4] și așa tremură la orice frază, la orice zicere.

Aceasta e starea censurii noastre.

Cit pentru pachetul Craiovii, vei afla din scrisoarea Vrăbiescului, ce o alătur -aici.

O, cit doresc să viu ia Cîmpulung și de acolo să trec în Brașov! încă puțin și vă voi spune curat dacă viu negreșit sau nu.

Sint al d-tale frate și slugă,

149^ *FL Aron. /*

[Sus, pe f. 149v, această însemnare a lui Bariț:] *Gazeta* oprită, 1842.

[1] F. 148r este degradată. Punctele de suspensie indică ceea ce nu am putut descifra, iar cuvintele cuprinse între paranteze drepte, textul probabil.

[2] între 1 ianuarie — 13 iulie 1842, ***Gazeta de Transilvania*** a publicat numeroase știri referitoare la Țara Românească (vezi nr. 3, 4, 8, 9, 11, 17, 19, 24 ș.a.). Eîe privesc meritele lui Alex. D. Ghica în procesul de „civilizare" a țării („Astfel, domnilor, mașina patriei noastre își prefăcu cursul, și românul triumfă împotriva soartei ce-l amerința. Fie dar binecuvîntat cel ce a știut să-i 'dea un asemenea curs energic"), tarele administrației, unele schimbări în componența guvernului, dar mai ales „turburările" de la Brăila, adică „întîmplările noastre". Istoria acestora la Constantin N. Velichi, ***Mișcările revoluționare de la Brăila din 1841 — 1843,*** București, 1958.

Schimbările... în Secrătăria Statului: logofătul Cantacuzino a fost înlocuit cu C. Suțu.

[3] Om cu studii în străinătate, Marcovici a fost un eminent profesor la „Sf. Sava", publicist și zelos traducător. Pe lîngă altele, a tălmăcit — după Le Tourneur — părți din ***Nopțile*** lui Young. — Despre voi. I din ***Idee repede de istoria prințipatului Țării Rumânești*** a lui Florian a scris elogios în ***Curier de ambe sexe,*** periodul I (1837).

[4] Colaborator al Eforiei școalelor, dr. Piccoîo a lucrat cîtva timp și la cenzură, activitate de pe urma căreia s-a ales cu ponoase.

XI

București, 17 7™ [septembrie](1)842

Frate Bariț,

Scrisorile fratelui Maior[escu], deși una, care era cea din urmă, avea data 23 aug., le-am primit la 10 7[vrie]- Fiindcă îmi scria că are mare trebuință de cărți, la 12 7[vrie] i le-am și pornit la Iași. M-am bucurat

din suflet că s-a așezat acolo atît de bine și am rămas îneîntat de starea lucrurilor ce a găsit în Moldova. Dea Domnul ca acolo să fie mai departe de ispitele de care aici, la noi, nu s-a putut feri! Pierderea lui atît Craiova, cît și tot corpul învățător al nostru o va simți multă vreme.

Pe cuverta scrisorii fratelui Maior mi-ai dat să înțeleg că aveai poftă să-mi scrii ceva, pentru care și fratele Maior mă pregătea în scrisoarea sa, dar n-ai avut vreme, fiindcă a și plecat mișeaoa de ocazie. Sînt nerăbdător foarte ca să aflu ce o să-mi încunoștiințezi. Îmi mai ziceai ca să întreb la Aghenție pentru pachetele Craiovăi. M-am dus, am 159
cercetat și îmi ziseră că ei de aci pornesc gazetele cum le primesc. /

Ei, dar în n° *Foii pentru minte* ș.c.l. compromitași comisia noastră. Ziseși că s-ar fi găsit un hrisov al lui Radu Negru, ceea ce nu e adevărat, și-mi aprinseși pe idioți ca să mă cicălească; apoi mai puseși și trecerea lui peste Carpați la 6723 — 1215 și mă băgași într-altă belea[1]. Ascultă! Maior, luindu-se după o inscripție de la Cîmpulung, pusă la biserică de Matei Basarab, a fost cel dintîi care a semănat greșala, zicînd că Radu Negru a trecut aici la anul de mai sus. Cercetînd eu hrisoavele Cîmpulungului, am găsit cu adevărat un hrisov al lui Matei Basarab, în care zice: *„Această biserică de la Cîmpulung s-a zidit întîi biserică de mir de Radu Negru, descâlicâtorul țării, la 6723 = 1215 ș.c.l. Iar acum re^nnoindu-o eu, am făcut-o să fie obște de călugări ș.c.L".* Cu toate aceste, eu tot nu m-am apucat de anul acela cu mîinile și cu picioarele, ci am așteptat să mai capăt și alte dovezi, mai vîrtos că Matei Basarab nu arată de unde știe că Radu Negru a venit la 6723 = 1215. £50

N-a trecut mult și între / hrisoavele mînăstirii Tismenii am dat peste un hrisov al lui Matei Basarab în care, vorbind pentru o moșie a aceștii mînăstiri, zice: *„Și am văzut Domnia-mea cartea lui Radu Negru, cu anul 6802 — 1294 ș.c.l.".* Ce zici acum de Matei Basarab? Sau trebuie să primești doi Radu, unul la 6723 și altul la 6802, sau trebuie să zici că pînă în al 3-lea an al domniii sale, cînd a re'nnoit biserica din Cîmpulung, el nu căpătase la mînă vreo carte a lui Radu Negru ca să-i știe anul venirii lui, precum s-a întîmplat mai tirziu, cînd a dat Tismenii hrisovul de mai sus.

Am mai găsit și alt hrisov la Tismana, a lui Costandin Șerban Basarab, în care asemenea se zice: *„Și am văzut Domnia-mea cartea lui Radu Negru, cu anul 6802 = 1294 ș.c.l.".* Asemenea, și între hrisoavele Coziii am dat peste un hrisov al lui Mircea cel Bătrîn, care a fost mai aproape de Radu Negru decît Matei Basarab și Costandin Basarab, 15
și care asemenea zice: *„Si am văzut Domnia-mea cartea lui Radu Negru, cu anul 6804 = 1296 ș.c.l.". /*

După aceste dovezi temeinice, mi se pare că se ridică toată bănuiala despre anul venirii lui Radu Negru și se poate hotărî că aceasta s-a întîmplat pe la 1290. Dar să nu ne pripim, căci poate să mai găsim și alte dovezi.

Eu vream să fac o disertație asupra acestii materii, însă o am lăsat mai tîrziu; arh scris numai lui Maior oareceva despre acele daturi, ca să-1 scoț din părerea sa; dar d-ta de unde ai luat știrile acele greșite, că

s-a găsit hrisovul lui Radu Negru şi că el a venit aici la 1215? Mi se pare că aceasta e rodul greşalei lui Maior.

Ţi-aş mai scrie, dar vezi că se isprăveşte hîrtia. Atît acuni: altă dată mai multe.

Fii sănătos, dimpreună cu doamna. Ai vreun copil? Eu n-am,

FL Aron. f

[1] Bariţ a publicat în ***Foaie pentru minte...*** din 1842 studiul lui I. Maiorescu ***Despre vechimea romånilor în Ardeal şi deosebit în Pămîntul ce se zice F u ?idus Regius, adecă „Pămîntul săsesc".*** Studiul este însoţit de note, ale autorului şi ale lui Bariţ. Florian se raportează la o notă din nr. 23', p. 177 — 178 pe care o reproduc: „înscrisul de pe piatra aceasta l-am cetit însum[i], după ce cu mult mai înainte cetisăm ***Hronica*** „Nenumitului" românesc, peste care a dat şi părintele ***Clain*** şi dm care împărtăşeşte lui Engel o bucată tradusă în latineşte, de acolo de unde se începe şirul prinţilor în acei Nenumit (vezi ***Engel, Geschichte der tValachei - Einleitung,*** S. [= pagina] 95), căci exemplarul peste care a dat Clain nu era întreg. Chipul cu care acest hronist vorbeşte despre greşeala de 75 ani (de la 1215—1290) şi silinţa lui de a îndrepta hronicele româneşti, împlinind şirul domnilor după hrisoave şi după alţi scriitori, nu lasă nici o îndoială că acest scriitor a lucrat cu toată seriozitatea şi a scris după deplina sa încredinţare. Deşi prinţii pe carii îi vîră cînd din hrisoave, cînd din alţi scriitori, nu se pot primi'toţi, — anumit, Ştefan Mailat —, dar înscrisul de la Cîmpulung este un document viu. Si după contrazicerile ce am aflat între hrisoavele Ţărei Româneşti, şi de multe ori chiar între hrisoavele aceluiaş[i] domn, — să tac alte cuvinte fireşti —, fără îndoială mă tii de înscrisul acesta. Piatra pe care a văzut-o Nenumitul este tocmai aceea'de pe vremea lui Matei Basarab, cînd s-a re-nnoit biserica; pe aceasta s-a întemeiat şi înscrisul cel din urmă, de pe vremea răposatului Grigorie Ghica voivod. De unde şi urmează că şi dacă s-ar găsi vreun hrisov de la Matei Basarab cu alt an, acela e' smintit şi trebuieşte îndreptat după înscrisul de la Cîmpulung.

Comisia alcătuită pentru cercetarea actelor mănăstireşti în Ţara Românească poate să ne aducă vreo lumină. Dar mi se pare că multe hrisoave sînt răpuse de cătr'ă alţii mai din vreme şi multe, după cum spun cei ce ştiu, cărate afară din ţară, in deosebite vremi".

XÎI

Bucureşti, 26 8vrie [octombrie] 1842

Domnule şi prietine,

De n-aş fi fost şi eu odată jurnalist, de joi pînă apoi, nu ţi-aş crede pîingerile de care îţi sînt pline scrisorile către mine, că n-ai vreme şi n-ai vreme. însărcinarea aceasta.singură şi numai singură nu ţi-ar mînca toată vremea, încît să nu rămîie şi pentru prietini vreo cîteva minute, daca n-ai avea şi pe ceealaltă. Tocmai într-această poziţie mă aflam şi eu atunci[1], şi nu socoti că acum sînt cu mult uşurat; lucrările comisiii noastre sînt multe, şi cînd vei lua seama bine', toate sînt în spinarea secretariului său[2]. Dar, la lucru!

într-o scrisoare mai de demult te plîngeai pentru neregularea trimiterii gazetelor din Bucureşti prin judeţele ţării, şi anume la Craiova. Mi se pare că an sau anţărţ ţi-am fost făcut băgarea aceasta de seamă, că în privinţa aceasta o să tragi anevoie cu poştele noastre. Eu ce poci face mai mult decît să întreb la Aghenţie daca se trimit gazetele, şi la poştă, daca se espediază; apoi pe d-ta te foloseşte ceva răspunsul ce-l primesc de la amîndouă locurile, că se trimit, se espediază / negreşit? io2
De ai şti-cită este plîngerea şi a redactorului *Curierului* şi a *Cantorului de avis,* tot pentru această pricină, nu te-ai necăji aşa mult d-ta, care îngrijeşti de treaba aceasta du peste Carpaţi dintr-altă ţară. Alte vremi pot să'aducă alte năravuri.

In altă scrisoare mă întrebai pentru cenzura noastră, daca ar fi bine ca să te adresezi cu o scrisoare către cenzorul (pentru a dobîndi mai multă voie?). Eu Ia aceasta, fără să-l întreb, îţi răspunz şi fii încredinţat că ai pierde numai vremea şi hîrtia cînd i-ai seri. Cenzura noastră e cu toane; şi apoi, daca cenzorul va fi sărac, fricos şi nu va fi român curat în trupşi în suflet, o face ca să aibă şi mai multe. Iată un exemplu: Munteanu traduse pe *Verter,* producţie clasică, de autor care se află în mînile oricărui copil mucos de neamţ şi din care nu e slobod a scoate nici o particulă. Ştii d-ta că cenzura noastră a schimonosit multe fraze întregi şi vrea să'scoată şi chiar pasage întregi, dacă nu prindeam eu de veste si'daca nu amerinţam cenzorului că mă duc la vodă să mă plîng ?[3]

Pentru Timoni nu-ţi scriu nimic, nu pentru că n-âş şti, ci pentru că aceea ce ştiu eu poţi'să o şti mai bine d-ta de acolo, pentru că de la lipsirea lui de aici, pînă acum aţi putut căpăta ştiri destul de sigure în pricina aceasta[4].

Mă întrebi pentru Seminarul de aici. După ce a dormit mai bine de un an, cu toate că profesorii îşi primeau leafa, s-au reparat astă-vară 152'
nişte case, ca să se deschiză acolo. După venirea mitropolitului, / care se'aşteaptă peste 10 zile, se va hotărî şi cu dînsul; dar nădăjduim prefaceri care să-l recomandeze mai bine de cum a fost pînă acum. Mitropolitul a scăpat din cătuşi; socotesc că slobozenia sa o va întrebuinţa spre mulţumirea de obşte; dar şi el este rău încunjurat.

Curierul? Zău, nu ştiu ce să-ţi scriu despre dînsul, nici lam, nici ralam. Vremea cea îngreunată de întîmplări mari, din care unele le-am văzut, altele se aşteaptă să vie, va hotărî şi soarta lui, precum şi a tuturor instituţiilor şi aşezămintelor publice şi private.

Acum, la scrisoarea din urmă, ce mi-ai trimis cu recepisse.

Testimoniul Munteanului l-am pornit astăzi la Buzău, dar ce are de gînd cu dînsul, nu ştiu; el [?] s-a cam supărat la Buzău. Nu cumva poziţia cea de pizmuit a lui Maior îl va trage şi pe el acolo?[5] Dar poate ea aşteaptă şi el ceva din schimbările aceste mari, al cărora teatru este ţara noastră acum şi pe care nimini nu le cunoaşte daca se vor sfeti spre norocirea sau nenorocirea ei.

Fermanul se citi în sala tronului, în auzul obştii, şi unul din auzitor am fost şi eu singur. Caracterul lui nu ţi-l poci descri; trebuie să primeşti o copie/ca să-l poţi judeca. în puterea acestui ferman, se va aduna Obşteasca Adunare obicinuită, cam pe la jumătatea lui noiemvrie. Scopul' strîngerii aceştii adunări va fi ca să pregătească pe cealaltă Obştească Adunare estraordinară, caria îi este încredinţată alegerea domnului şi care trebuie să se săvîrşeasă în 61 de zile de la / citirea ferma-

nului[6]. Publicul ar dori să se aleagă domn acela care nici el să nu fie sărac, nici să aibă rude multe sărace; să nu fie bătrîn, spre a nu putea îngriji de trebile ţării, şi să fie luminat, versat în cunoştinţa Regulamentului şi a trebilor publice ale statului. între candidaţip] de domnie părerile sînt împărţite şi se aţintesc asupra Bibescului, Iancu Filipescu, Alecu Ghica, fostul vistier, Costache Suţu, secretarul statului actual, şi Ştirbei. Boierimea vorbeşte pentru cei patru dintîi, şi pe Ştirbei nu-l voieşte, căci acesta fiind domn, o să-i ia în bice; dar publicul îl voieşte, mai cu seamă că se vorbeşte că şi voia Rusiii ar fi ea să se aleagă el, şi Obşteasca Adunare alegătoare ar fi numai o formă. în sfîrşit, publicul tremură între nădejde şi frică.

Aceste putui a-ţi seri acum. Ştiu că nu o să te mulţumească, fiindcă sînt sărace de împrejurări, de descrieri întinse, de reflexii ale mele; dar gîndeşte-te bine, că aceasta e maniera mea de a seri.

De la fratele Maior am primit şi eu o scrisoare mai de mult.

Mi-a părut bine pentru Tipar că s-a făcut canonic.

Mai scrie-mi cîteodată, şi eu nu te voi uita.

Prietenul d-tale,

FL Aron. /

[Pe f. 152r acest] P.S. în minutele aceste se vorbeşte că comisarul Porţii, care aduce fermanul, este împuternicit ca să ia de la fostul domn sabia şi decoraţia ce i le dăruise.

Alta. Se vorbeşte în public că s-ar fi poruncit ţării ca să nu se grăbească cu alegerea! — ?

Alta. N° din urmă al foilor d-tale s-au oprit iar de cenzură; socoteşte lucru!!! Dar ce-i fi scriind aşa amar! Sînt nerăbdător, pînă voi afla de la cenzorul.

[1] Adică în 1838, cînd Florian şi G. Hill au editat cotidianul ***România.***

[2] Comisia, numită de Florian ***mănăstirească,*** a luat fiinţă în iunie 1841, avînd ca sarcină „de a înscrie în întreite condice documentele mănăstirilor închinate şi neînchinate, pe care-şi sprijină proprietăţile lor" (vezi V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 203-205). în ***Gazeta de Transilvania,*** V, 1842, nr. 1, p. 2-3 şi nr. 2, p. 6-7 Bariţ reproduce, din ***Buletin, gazetă oficială*** (nr. 86 din 12 dec), decizia de constituire a comisiei. „Nimic mai interesant", afirmă redacţia, decît acest document. De asemenea, privitor la „mănăstirile ***închinate"*** comentează: „închinate la locurile sfinte, unde se şi strecoară veniturile aceloras, destul de mari" (p. 2).

[3] Volumul cuprinzînd ***Suferinţele junelui Werther*** a apărut la Bucureşti, în 1842. Traducător: Gavril Munteanu. Vezi Ion Gherghel, ***Goethe în literatura română,*** voi. I, Bucureşti, 1931, p. 53. Bariţ elogiază tălmăcirea lui Munteanu în ***Foaie pentru minte...,*** 1842, nr. 17, p. 128.

[4] Timoni — consul al Austriei la Bucureşti.

[5] Adică, la Iaşi.

[6] Este vorba de firmanul prin care a fost demis, în 7 octombrie 1842, domnitorul Alexandru Ghica. In ***Gazeta de Transilvania,*** V, 1842, nr. 44, p. 173—174 Bariţ comentează demiterea, stăruie asupra procedurii de alegere a unui nou domnitor, conform prevederilor Regulamentului organic, iar la sfîrşit adaugă: „S-au zis mai de multe ori cum că natura cea ferbinte a românilor, supt clima lor cea meridională, este cîteodată poftitoare de răzbunare, primejdioasă; altă dată, iarăşi, prea sentimentală. Fie ca fiii României de astăzi să stea departe, deopotrivă, de ambele aceste estreme. S-au zis iarăşi, cum că fiii oamenilor — cînd se află în bine mare... se fac scurt văzători, ba chiar orbi pentru viitoriu;... prezentul îi bucură într-o măsură care îi face să uite şi de cel mai aproape viitoriu. Un astfel de bine, în care fiind omul uită de sine, recunoaştem noi în oricare ţară binecuvîntată de la natură asa bogat, cum e Ţara Românească. Noi nu vorbim aci către mulţimea, către sîmburele naţiei româneşti, care sau nu se află în vîrstă a ne înţelege, sau că în starea în care se află nici vre a ne pricepe; noi să fim iertaţi a ne îndrepta acestea frăţeşti cuvinte către boierimea ţării, care poate ici-colo ar avea trebuinţă de a i se face cîte o reflexie prietenească. Vedeţi voi ce ţară frumoasă aveţi? Să nu ne părem a dăscăli, tăcem".

XIII

Bucureşti, 15 iunie (1)843

Mâi Bariţ,

La dracu cu tăcerea ta cea lungă! Este vreo cîtăva vreme de cînd îţi scrisesem multe **şi** mărunte **şi** tu nu răspunzi nici măcar de **ai** primit o* asemenea scrisoare. Spre aducere aminte, **ţi-aş** însemna bucuros datul scrisorii, dar şi eu am uitat data ei. Să nu te dezvinovăţeşti cu lucrul cel mult ce te sugrumă; asemenea ocupaţii siluitoare am şi eu, dar, cu toate aceste, nu rămîi dator nimănui [cu] răspuns la scrisorile ce-mi 154
adresează *j*

în Braşovul vostru o fi venit potop de bucureşteni fără lucru, care omoară vremea lui Dumnezeu cu călătoriile în ţări streine, fără folos si cu stingerea stării lor. De la aceşti oameni vei auzi multe, şi cu atît mai multe, cu cît tu eşti un sfredel al dracului şi vrei să pătrunzi pînă dincolo. Ei, dar vezi că nu tot ce zboară se mănîncă, nu tot ce se vorbeşte este adevărat. Strînge, adună tot ce auzi, dar rumegă-le bine; 154*
pune-îe în teasc si stoarce esenţa, căci într-alt chip / te înşeli grozav.

Pe la Elopatak fost-ai pînă acum? O să te duci? Daca pe mme nu mă ţinea comisia noastră mănăstirească legat de mîni şi de picioare, apoi'mai-mai că vedeam Tîmpa. La anul, fiind sănătoşi, o să facem o gustare tocmai în vîrf.

Cum îţi chiamă fata? Blîndă este ca maică-sa, ori arţăgoasa ca tatăl său?

Am auzit că si A. Murăşanul s-ar fi însurat; este cu adevărat? 155

Peste puţin, pe bucerdeanul[1] îl voi strînge în braţe în Bucureşti, la / trecerea lui de la Iasi la Craiova, tot pentru postul ce l-a avut.

Nevastă-mea e dusă la Brăila, unde va zăbovi vreo lună de zile, spre a face băi reci în Dunăre.

Scrisoarea alăturată trimite-o în grabă la protopopul Popaso.

Rămîi sănătos, cu toată familia ta, al tău, 155*

FL Aron. /

[1] ***Bucerdeanul*** este loan Maiorescu, născut în Bucerdea.

XIV

Bucureşti, 17 ianuarie (1)844

Frate Bariţ,

Putere-ai crede că scrisoarea ta din 13 dechemvrie, împreună cu două foi, abia am primit-o la 15 ale curgătoarei luni? Văz din scrisoarea ta că şi tu te plîngi că scrisoarea mea, dimpreună cu ale Nitului, le-ai primit foarte tîrziu. Nu ştiu ce dracu să zic pentru asemenea piedici, care îngreuiază atît de mult corespondinţa noastră.

îmi pare bine că eşti sănătos; asemenea sînt şi eu, şi trupeşte şi sufleteşte. Scîrbele ce te ispitesc cîteodată trebuie mai mult să te îneuragiează decît să te slăbească. împrotiva luminii poate întunerecul să bată război; dar nu e nimic, căci noi ne aflăm în veacul înaintării. Hodoroagă cu ... ici şi cu ... of[1], cu toate opintirile lor, nu vor izbuti a ciunti aripile foilor tale, ca să nu zboare peste Carpaţi, Tu ai în favorul tău îndemnul guvernului tău şi opinia românilor de aici. Cu toate aceste, daca poţi, dă-i o trînteală lui Hodoroagă, ca să simtă toţi partizanii fanariotismului.

Camera noastră s-a deschis prin ofiţ domnesc şi nu prin cuvînt de tron, căci vodă n-a fost faţă. După nişte dezbateri agere, în vreme de trei seanţe, asupra unor forme organice ale Camerii şi în care se dezvolta duhul de partidă, s-a ales secretăria Camerii şi comisiile pentru cercetarea socotelilor. După semne, noi vom vedea în Cameră o opoziţie
158 în majoritate, o opoziţie din / sistemă, din răzbunare. Aceasta e alcătuită din partida ghiculească, care e număroasă, şi din numărul acelor nemulţumiţi, care au lucrat pentru suirea în scaun a noului prinţ, dar neputind a dobîndi un portofel, un rang mare sau un post gras, au dezertat şi s-au înşiruit sub steagul opoziţiii. însemnează că atît secretăria Camerii, cît şi comisiile sînt alese în duhul opoziţiii. De unde urmează că proiectele şi toate propunerile gubernului sînt în primejdie de a nu se primi. Minoritatea numără, cu adevărat, pe cei mai buni oratori, dar ce, folos, căci balotaţia biruieşte cu numărul[2].

în programa proiectelor pentru Obşteasca Adunare de est timp pentru scoale nu e nimic!!! Ieri, după ce stropii urît pe un deputat însemnat şi cu influenţă în minoritate, îi zisei: „Nu e ruşine ca Braşovul să aibă două gimnazii şi acuşi şi pe al treilea, şi Ţara Românească întreagă să n-aibă nici unul bun?" După ce i-am spus că în Colegiul evangelic se pregătesc tineri pentru Berlin şi Oxford, mă rugă ca să-i dau o relaţie de starea acelui colegiu, adică de fondurile lui şi catedrele ce sînt şi mi se jură că o să o arate lui Vodă. Daca poţi şi ai înlesnire, fă-mi o însemnare despre aceasta şi trimite-mi-o curînd.

Dumneaiei vorniceasa Ştirboaica m-a însărcinat ca să o abonez la foile tale. începe dar numaidecît a-i trimite, subt adresa aceasta: *Dumneaei marii vornicese Elisaveta Ştirbei.* Aceasta e singura damă la care te poţi închina aici / în Bucureşti.

îmi făgăduiseşi că o să-mi scrii mai des; n-am văzut nimic pînă acum. Ţine-te, măi române, de cuvînt, nu fii fleac!

Fii sănătos!

Al tău credincios, *FL Aron. j* 159

[Adresa:] *Spectabili ac generoso domino Georgio Baritz, ephemeridum valachicarum redactori, d(omi)no suoque colendissimo, Franco, a Coronae,* in Transylvania.

[1] Hodoroagă probabil, Carcaiechi (cf.XV) ceilalţi doi sînt, probabil, Simeon Marcovici,'cenzor al periodicelor în 1844, şi I. A. Daşcov (ortografiat şi Daşcof), consul ţarist.

[2] Despre dificultăţile întîmpinate de Gh. Bibescu în primii săi ani de domnie, îa care se raportează Florian, vezi ***Istoria României,*** voi. III, Bucureşti, 1962, p. 994 şi urm.

XV

[sfîrşitul lunii] ianuarie (1)844

Prietine [1],

Am primit *[Foaia, Gazeta?],* în care găsii şi o scrisoare (...). După o zi [mai?] primii şi (...), şi iar cu o scrisoncă din 11 ianuarie.

[îţi?] mulţumesc pentru gazete, căci eu, pre legea mea, uitasem să zic lui Romanov ca să mă însemneze între *prenumeraţi.* Asemenea îţi mulţumesc şi pentru că ai îngrijit de a trimite gazete marii vornicese, Elisaveta Ştirbei. Atît pentru mine, cît şi pentru această nobilă damă preţul foilor îl voi răspunde eu sau la Valbaum, sau la Romanov[2]. N. B. Se înţelege că prenumeraţia merge pe un an întreg.

«Ns 7 din „Wochen]bl[a]tt" e minunat, însă ce folos, că românii nu-1 pot citi. Ai fi un erou cînd ai avea curaj de a aiepta ceva din el şi în foaia ta. Nu zic întreg, căci ar fi prea mult; dar tu eşti ghibaci de a şti cît şi ce trebuie[3].

Mă întrebi care or fi spurcaţii calomniatori care cutează a lăţi că voi n-aţi voi binele gubernului român şi eu anume nu-ţi poci seri nimic. Tu nu eşti copil în cunoştinţa relaţiilor politice şi soţiale ale românilor noştri de aici, precum şi a moralului ce domneşte în caracterul şi simtimentele lor; la ce mă întrebi un lucru ce singur îl poţi ghici?

Atît M...i, cît şi C...i[4] mi-au arătat scrisorile ce le-ai adresat. Cel dintîi, subt un aer făţărnicit, îmi ascunsă necazul şi nu zicea alt decît 156
că tu nu-1 cunoşti şi pentru aceea / îţi iartă orice (...); iar Hodoroagă [e?] foc şi [pară?]. A umblat cu scrisoarea de la [unul?] la altul, aci [zicea?] că o să o (.....), aci că o va [publica?] [în gazetă] cu reflexii, îndestul că i-ai potcovit bine.

Niţă îmi trimise scrisoarea ta către el din 30 decemvr., în care îi făceai cunoscută intîmplarea lui Vasici. M-am turburat mult pentru goanele ce i se fac şi pentru suferinţele la care se împilează[5]. Ce să facem? Eu n-am avut norocire de a avea dese întîlniri cu bărbatul,

clar l-am cinstit şi l-am preţuit totdauna în inima mea, pentru vorbele şi faptele lui de român.

Eu cu Nitul[6] am o corespondinţă foarte deasă. Pe toată săptămînă îi trimit cîte două scrisori, fiecare de cîte o coală. îi scriu şi bune şi rele şi verzi şi uscate. El s-a făcut un leneş şi jumătate, şi cînd îl învinovăţesc că nu-mi scrie sau că-mi scrie foarte puţin, îmi trimite cîte o ieremiadă lungă, că eu sînt omul dracului şi fără treabă, iar el — bietosul — are să facă cataloage, liste, să îngrijească de maturatul claselor, curăţirea hornurilor etc. etc. îi făgăduisem că la Paşti mă duc negreşit la el la Craiova, ca să petrecem vreo pereche de zile bune, căci cele de la Bucureşti sînt cam acre.

Ştii că era p-aci, p-aci să mă însor al doilea în carnavalul ăsta.
156* Slavă / Domnului că scăpai (...); şi frică de sfintul Gheorghie să [nu-mi pună ?] suliţa în coaste, ca să intru [iară în ?] rîndul oamenilor cinstiţi, căci (...) m-au trecut (...) noştri în lista lor cea faimoasă. Cusătoria asta a mea va fi mai mult o căsătorie de convenţie; mai toate celelalte căsătorii ce se fac aici din alte motive sînt greşite. Aşadar, eu voi privi zestrea (...) a convenţiii mele, fiindcă văz că toate celelalte ale nevestii nu sînt sigure ale mele şi că perzindu-le toate, zestrea îmi rămîne. Dar să mai vedem. în materia asta atit eu, cît şi Niţu am scrie testele de hîrtie unul altuia.

Dar cînd o să-mi trimiţi scrisoarea ce mi-o făgăduieşti la 24 ianuarie o aştept cu mare dor, pentru că poate îmi va da pricină ca să-ţi scriu şi eu alta asemenea [de?] serioasă, despre pricini interesante. Păcat că corespondinţă noastră e aşa tîrzie, adică că le primim scrisorile după cîte o lună şi mai bine. Cînd ar fi altmintrelea, cîte lucruri n-am putea învăţa unul de la altul!

De cînd m-am descăsătorit, m-am făcut un deşuchiat; Nitul îmi zice că sînt un fiţifac. Carnevalul acesta m-a înebunit. N-am pus mîna pe condei decît ca să scriu scrisori la cunoscuţi şi priei/eni, şi şi acele ca
157 vai de ele. De la Crăciun şi pînă acum mai n-a trecut seară să nu mă duc sau la club, sau la baluri / ori soarele. [Voi?, rigoristilor, asceţilor, moraliştilor, trebuie să-mi iertaţi de astă una [dată?]. Va veni o vreme ca să mă îndreptez, (...) căci (vai?) cei îndărătnici.

Camera noastră? Obscura (...), îi zise Nitul, dar eu aş vrea să-i [adaug?] un epitet; încă nu-l găsesc acum [în grabă?], lasă pînă altă dată. Opoziţie şi iar opoziţie şi încă o dată opoziţie. Vorbe, gălăgie şi zgomot neînţeles. Toate le trec cu vederea, toate le iert, dar de se vor apuca şi şcoalele la mînă, apoi osîndă, blestem, anatemă. Mă, ne-am prăpădit! De nu se va primi o nouă sistemă de instrucţie, de nu se va face reformă în lucru, cap şi mădulări, apoi tinerimea noastră cea fără temere de Dumnezeu, fără ruşine de oameni, obraznică şi desfrînată, ajungînd a fi odată bărbaţi, vor da foc ţării de la toate căpătîiele. Nicicodată ide[e]a aceasta grozavă nu mă goneşte şi zioa, şi noaptea ca acum.

Ai citit *Cuvîntul* ce l-a rostit Kogălniceanul la deschiderea Cursului de istoria naţională? Ai citit prorociile noului Agatanghel, ce sînt puse în calendarul popular care iese sub redacţia tot a Kogălniceanului ?[7]

Ascultă ceva. D.[omnul] Aristia reprezentează in Bucureşti *un dram,* şi Mărirea Sa Craiul de la Tombuctu îi trimite o corună de stejar, adică *ghindar;* prin urmare, d. Aristia *are ce paşte*[8].

Dar iacă că se isprăveşte hîrtia şi vezi că n-am umplut-o decît cu secături. Lasă să vie postul şi începînd pocăinţa mă voi aşeza acasă şi-ţi voi scrie tot lucruri pline. 157*

Al tău, *I FL Aron.j*

[1] Manuscrisul este degradat. Punctele de suspensie indică ceea ce nu ara reuşit să descifrăm, iar cuvintele cuprinse între paranteze drepte, textul probabil.

[2] F. Valbaum şi Iosif Romanov, doi cunoscuţi librari din Bucureşti.

[3] ***Siebenbiirger Wochenblatt*** din 1844, nr. 7 (21 ianuarie), p. 26—27, publică 0 corespondenţă, nesemnată, trimisă de la Piteşti în 13 ianuarie. La început, corespondentul voroeşte în termeni duri despre epoca fanariotă, căreia îi atribuie — pe drept şi nedrept — un potop de calamităţi sociale şi naţionale, apoi despre rolul mare pe care grecii îl mai joacă în principate, ceea ce a determinat pe românii „naţionalişti" din Muntenia să ceară, în primăvara anului 1843, scoaterea lor din toate funcţiile publice. Cererea nu a fost luată în considerare, fiind irealizabilă. Din fericire, sînt printre grecii trăitori în Ţara Românească şi Moldova şi oameni cinstiţi, oneşti. Lor trebuie să li se spună însă răspicat că au datoria să lupte ***pentru*** şi nu ***împotriva*** intereselor naţionale româneşti.

în afară de greci, corespondentul se ocupă de românii din Transilvania şi Banat, trecuţi peste Carpaţi în ultimii 30 de ani. Oameni docţi şi patrioţi vrednici, ei au contribuit serios la trezirea şi progresul vieţii naţionale din Principate, îndeosebi prin activitatea desfăşurată în învaţămînt şi răspîndirea de „cărţi bune". Toţi sînt duşmani declaraţi ai „partidei" greceşti. Din această cauză, numita partidă a pus Iacale, pare-se, un straşnic ccmplot („ein sauberes Ccmplott"), vezi ***Idem*** nr. 2, p. .5) împotriva lor, pretinzînd stăpînirii să-i alunge din ţară. Dar stăpînirea nu a cîntat în struna complotiştilor; din contră, i-a certat aspru, precum şi meritau.

[4] Este vorba, credem, de Simeon Marcovici şi de Zaharie Carcaiechi.

[5] Pavel Vasici, colaborator fecund la foile lui Bariţ, era medic şi director al „contumaţiului" (= carantinei) de la Timiş, un post care îi ajuta să activeze relaţiile românilor ardeleni cu cei din Muntenia şi Moldova. Mai ales din această cauză, dar şi din pricina ideilor propagate prin scrierile sale, Vasici a stîrnit împotrivă-i autorităţile, care s-au gîndit să numească în locul său un alt director. Aceste prigoniri au „turburat" nu numai pe Florian, ci şi pe alţii (Bariţ, Aug. Treboniu Laurian, loan Maiorescu). Vezi si Ion Breazu, ***Studii de literatură română si comparată,*** **Voi.** I, Cluj, 1970, p. 375.

[6] loan Maiorescu.

[7] Kogălniceanu şi-a rostit celebrul ***Cuvînt pentru deschiderea cursului de Istorie naţională în Academia mihăileană*** la 24 noiembrie 1843. „A fost acesta un mare eveniment nu numai în şcoală, dar şi în toată lumea românească" (V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor,*** **voi.** II, Bucureşti, 1892, p. 239). — Bariţ a tipărit ***Cuvînt-nl*** în ***Foaie pentru minte...,*** VII, 1844, nr. 11, 12 ***şi*** 13, împreună cu o notă a sa despre importanţa studiului istoriei pentru români.

Referitor la ***calendarul popular*** şi la ***prorociile noului Agatanghel*** vezi N. Iorga» ***Istoria literaturii romaneşti în veacul al XIX-lea,*** voi. II, Bucureşti, 1908, p. 95 — **96** şi Dan Simonescu, ***Contribuţii la bibliografia operelor lui M. Kogălniceanu,*** p. 3 si 9. (Extras din ***Studii si materiale de istorie modernă,*** voi. I, Bucureşti, 1957.)

[8] Bibliografiile şi studiile consacrate lui C. Aristia nu menţionează acest ***„dram"'.*** Trebuie să fie vorba, presupunem, de „stanţele epice" din ***Prinţul român*** (Bucureşti, 1843), adaptate — ocazional — pentru scenă, întru slava lui Gheorghe Bibescu.

XVI

București, 7 fevr. (1)844

Măi Bariț!

In zilele trecute ți-am trimis prin Romanov o scrisoare, însoțită de alte două: una de la Munteanul[1] și alta de la Nițu. în acea scrisoare ți-am scris multe și de toate, nimicuri, fleacuri și mascaratîcuri. Acum încă îți scriu despre un lucru greu, serios și foarte important. Ai putea să ghicești, pînă a nu citi mai la vale? Ei bine, tu — ca publicist al românilor, care ai a face cu lumea — n-ai vreme să pierzi, scărpinîndu-te în cap spre a ghici. De aceea, nici eu nu voi să abuzez cu răbdarea ta. Ascultă!

Cu toate că de cînd m-am descăsătorit și am rămas burlac aș fi vrut să nu mai țiu casă pentru masă, decît numai pentru culcat, dar la
160 noi nu e înlesnirea, nici moda care-i la voi. Am fost silit, și sînt încă, a ținea cuhnie, a face foc și a fierbe bucate. Bucătăreasa mea e o bătrînă cinstită, fierbe / și spală bine, încît sînt prea mulțumit cu dînsa. Dar e greoaie, nu se poate suci, nu se poate pleca, nu poate a îmi face oarecare trebi în casă pe picior. Și apoi, tu știi că eu sînt iute, arțăgos și nerăbdător. Mi-a declarat că de nu-i voi băga încă o fetiță drept ajutor, care să alerge la trebile din casă, apoi ea mă lasă. Mi-ar părea rău să o perz, pentru că alta ca ea, aici în București, nu găsesc. I-am căutat aici o asemenea fetiță, dar nu e cu putință a-i găsi. Daca e mică, nu știe face nimica; daca e mai mare, apoi sau e hoață, sau curvă, sau și amîndouă deodată. Către aceasta, nu sînt învățate să slujească la un loc mai mult de o lună, mult două, și atunci te lasă cînd ți-[i] lumea mai dragă. Eu te rog sau, daca vrei, îți poruncesc ca să rogi pe Măria ta[2] să facă bine pentru mine și să-mi caute și să-mi găsească o fetiță, fie sască, fie ungură au săcu-
160v iancă, ori română, și mai buna. Virsta / să nu-i fie mai mică de 13, dar nici mai mare de 15 ani. Slujba ei este să dea ajutor bucătăresii, care e și spălătoreasă, și să facă cîte o treabă prin casă, precum măturat, frecat seînduri, adus apă ș.c.l. Pe lună îi plătesc simbrie pînă la 10 țvanțighi. Să nu fie urîtă, căci cu urîți nu mă învoiesc nicidecum, cu toate că eu sînt puțintel mai frumos decît dracu. Cu cît va fi mai frumușică și mai curată, cu atita îmi va fi mai bine primită. Eu știu că tu o să rîzi de această condiție a mea, o să mă înjuri și o să mă spurci, dar departe de latine o asemenea gîndire mefistofelică. Un bărbat ca mine, pe care Știrboaica, — auzi tu, Știrboaica[3] —, l-a ales și i-a încredințat 4 fete ale sale, doua
161 mari și două mici, ca să le învețe religie și moral, nu e om ca să spui despre dînsul corupție, demoralizație ș.c.l. /

Lasă gluma! Zi Măriii tale să mi-o caute, să mi-o găsească. Tu să-i faci contract în numele meu și să-i găsești și ocaziune să vie cît se va putea mai curînd, că-mi crapă' buza, pentru că nu mai poci suferi bombăniturile bucătăresii care, ca o Xantipe, toată zioa mă cicălește și, în necaz, aci îmi face bucate prea sărate, aci nesărate. Dar eu aștept această treabă de la Măria ta. Și la vacanța viitoare, fiind sănătos, am nădejde să viu în persoană la'voi, ca să-i mulțumesc, mai cu seamă daca va fi și frumușică fetița.

Iaca știri politice; pune, umple-ți foaia. Despre aceste, altă dată. Acum am hotărît să-ți scriu numai ca să închei armistiție cu Xantipe a mea. Mă, da nu zăboviți cu fetița, că Xantipe iar începe vrăjmășiile și eu sînt nepregătit.

Rămîneți sănătoși cu toții, dar nu uita să spui Mariii ca fetița să nu fie urîtă, c-apoi...

Al tău, *Aron.*

[P.S.] In două, cel mult trei săptămîni eu o aștept; tu să o trimiți cu scrisoare către mine. Să mă caute la „Sf. Sava", dar să fie frumoasă, i6i[v]
frumoasă și iar frumoasă!/

1 = Gavrii Munteanu.
2 Măria Velisar, o grecoaică, era soția lui Bariț.
3 Mare vorniceasa.

XVII

București, 6 martie 1844

Frate Bariț!

Sîmbătă, la 4 martie, am primit scrisoarea ta cea lungă, dimpreună cu slujnica și cartea scrisă de omul cumnatului. Zicîndu-mi cărăușul, — pe care l-am mulțumit, socotesc, cum se cade —, că pleacă duminică, adică ieri, ți-am făcut un răspuns frumușel, dar el, omul de nimic, m-a înșelat: a plecat fără să vie să ia scrisoarea. De necaz, am sfîșiat-o și iată că în locul acelia iți trimit pe aceasta, făgăduindu-ți că prin alt
^P* canal îți voi trimite una lungă, întocmai ca a ta.

Mai întîi iți mulțumesc pentru slujnică, dar aș vrea să întrebi pe Măria ta de ce s-a sfiit și nu mi-a ales una mai frumușică? Cei 16 1/2 sfanți cheltuiți cu dînsa era să ți-i trimit cu cărăușul; acum rămine să ți-i înmînuiez în chipul ce-mi vei arăta, iar pentru 15 cr. aramă, ce ai dat cărăușului arvună, îmi păstrez datoria de a te cinsti cu o fele de vin, la norocita noastră întîlnire. ,

Iți mulțumesc pentru cartea omului — cumnatului; o voi citi-o, îmi voi face reflexiile și pe urmă o voi trimite Nitului, după cum îmi scrii, și pe care l-am prevestit încă de astăzi, trimițîndu-i / și scrisorica 1^2
adresată către el[1].

Constitutionelle Jahrbucher fiir Deutschland nu sînt cunoscute aici la noi, unde oamenii nu știu altă limbă decît franțozește și nu le place a citi decît ceea ce scriu romanțiarii și publiciștii franțezi. Fiindcă eu cunosc pe Urcart [=Urquhart] și duhul cu care scrie, mă voi sili a mi le cîștiga cu orice mijloc și cu orice preț. Oare cînd ar putea ajunge omul acesta în fruntea unei partide și ar putea îmbrăca postul de premier, ce f a ț£ ar] ua Răsăritul?[2]

Nu socoti că nu cunosc din ce condei ies articolii cei solizi clin „Wchbltt" Siebenbiirger Wochenblatt] și care se ating de starea sau soarta prințipatelor. Aș dori numai ca soru-sa, romăna, să nu fie

aşa de sfiicioasă în reproducerea acelor articoli, după cum s-a arătat la articolul datat din Piteşti. Filistii sînt obraznici, semeţi cu revoluţia lor şi cîştigă simpatii, ameţind capetele cele uşoare ale românilor. Nu strică a li se tăia nasul cînd şi cînd[3].

La cele 5 punturi ale tale, ce-ţi slujesc de baze la redacţia foilor / tale, n-am alt ce zice decît că daca trebuia românilor un publicist mai înţelept şi îndrăzneţ, în aceste împrejurări critice în care se află existenţa lor politică şi chiar naţionalitatea, altul nu putea fi decît tu[4]. Ştiu că la acest lucru mare, ce-1 ai de ţintă, îţi trebuie ajutoare şi, după cum văz, nici aceste nu-ţi lipsesc, deşi ştirile ce-ţi dau sînt luate din deosebite punturi de vedere. Orişicum, tu eşti dăruit cu aceea agerime de duh, cu acel tact rafinat prin esperienţă, ca daca nu nimereşti chiar mijlocul cel drept, cel puţin să nu te arunci în extreme. Aş vrea să filozofesc cu tine mai mult asupra aceştii materii, dar vezi prea bine că aici nu e locul. Cind vei primi de la mine o coală, atunci să ştii că vei găsi ce cauţi.

Camera noastră se închise, prin ofiţ domnesc, sîmbătă, în 4 martie! încordarea între dînsa şi guvern se apropia de extrem; opoziţia era asmuţată de agheţi streini şi Cabinetul, ca să ocolească scandale şi să
163 dobîndească vreme, închise Camera, rămîind bugete neîntărite, rapor- turi necitite, socoteli neisprăvite. Toţi ne / aflăm între nădejde şi frică. Opoziţia a protestat prin grai înaintea lui D[uhamel], dar diplomatul ii ceru act oficial, ceea ce nu se poate, fiind Camera închisă. Iată unde sîntem!

Nu pune temei aşa mare pe *Soţietatea literară,* care se îndeletniceşte, fără bază şi scop, în cercetarea ceaiului, cafelii, fumului de tutun etc. etc.[5]

Fraza: „Rugaţi-vă ca fuga voastră să nu fie iarna ş.c.l.", din articolul tău, s-au tălmăcit aici in sens politic de către nişte capete seci şi au pricinuit mare groază[6].

Am primit răvăşelele trimise prin — poştă.

Şi nu glumiţi voi cu corpul de observaţie? Degetul Providenţii arată destinul nostru!

Şeful complotului descoperit la Brăila s-a osîndit la ocnă pe 15 ani! Tovarăşii săi, unii tot la ocnă, pe vreme mai puţină, sau la alte munci[7].

Cvestia minelor e nehotărîtă; după punerea la cale şi măsurile gubernului, e legală, iar după protestul Camerii, ilegală.

Triandafilov a dat pricină unei alegorii poetice, în care figurează *of* în coadă[8].

Ţi-aş mai scrie, dar vezi că se isprăveşte hîrtia, fără să-ţi poci zice
63v să fii sănătos, cu toţi ai tăi, căci este şi al tău prietin,

Aron/.

[1] Indubitabil, Aron Florian se referă la C. A. Kuch, fost consul al Prusiei în Moldova, care a tipărit la Leipzig, în 1844, ***Moldavisch-walackische Zustände in den Jahren 1828 bis 1843.*** Sub titlul de ***Starea de lucruri din Moldova şi Valahia, pe anii 1828 pînă la 1843,*** cartea lui Kuch a apărut în ***Convorbiri literare,*** XXV, 1891, nr. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, şi 10.

[2] David Urquhart (1805 — 1877). Născut în Scoţia, l-au pasionat problemele Europei răsăritene, pe care a avut prilejul să le cunoască bine mai ales în timpul îndelungat petrecut la Constantinopol, ca secretar al Legaţiei britanice. Intre 1847 — 1877 este membru al Parlamentului. A fost un duşman înverşunat al lui Palmerston. A scris şi publicat mai multe cărţi despre Turcia, Polonia, Rusia etc.

[3] Lămuririle necesare înţelegerii acestui pasaj supra, XV, n. 3. — In plus, trebuie reţinută informaţia că unele articole ce „se ating de starea sau soarta principaţelor" din ***Siebenbürger Wochenblatt*** sînt scrise de Bariţ.

[4] Comentariile par ocazionate de articolul ***Pe loc sau înainte?*** (vezi ***Gazeta de Transilvania,*** VII, 1844, nr. 5 şi 11), în introducerea căruia Bariţ critică pe cei care cred că o gazetă este menită să publice „...numai, iacă aşa, ştiri fabuloase, comedioase, mincinoase, ca să te ţii de foaie cînd le citeşti, iar nu lucruri mai cu măduvă, dătătoare de vreo învăţătură folositoare şi deschizătoare de mulţi ochi sufleteşti, bătuţi de prietenii intunerecului cu orbie vecinică". Este drept, adaugă redactorul, că uri ziar nu poate să se ocupe mereu de lucruri grele, „necuprinse de mulţimea cea mare", însă nici să ocolească problemele serioase. Tocmai de aceea, arată Bariţ, el va împărtăşi din cînd în cînd „unele discursuri, disertaţii, dezbateri mai lunguşoare, mai vîrtos politice. Pentru ce numai noi, românii, să rămînem şi pe viitoriu tot leneşi de a cugeta ceva mai mult, a ne încorda şi a ne ageri puterile minţei? Pentru ce să aşteptăm, spre multa noastră ruşine, ca tot alţii să poarte lumina ştiinţelor înaintea noastră?"

[5] ***„Soţietatea"*** s-a constituit la începutul anului 1844. Din ea făceau parte Heliade Rădulescu, Bălcescu, Boliac, Gr. Alexandrescu, I. Voinescu II, Aug. Tr. Laurian, N. Bălăşescu, Tell ş.a. Pe toţi i-a proslăvit pe vremuri V. A. Urechia: „Ce constelaţiune frumoasă pe ceriul literaturei naţionalei Nume ilustre şi scumpe românilor, capacităţi şi talente cari au lăsat dîră neştearsă de lumină în urma lor chiar cînd au încetat a mai lumina în mijlocul naţiunei, ca sori neînseraţi" ***(Istoria şcoalelor,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 268 — 269). — Asociaţia a avut strînse legături cu ***Frăţia.*** Date vrednice de reţinut, în ***Istoria literaturii române,*** voi. II, Bucureşti, 1968, p. 248—249. La p. 247, antecedentele asociaţiei.

Evident, rîndurile lui Florian despre ***Soţietatea literară*** sînt nedrepte.

[6] Nu am descoperit articolul lui Bariţ.

[7] Despre „turburările" de la Brăila vezi supra, scrisoarea X, n. 2. Şefii complotului, condamnaţi la 15 ani ocnă, erau Vilkov şi Deşu (vezi ***Istoria României,*** voi. III, Bucureşti/1964, p. 992 — 994). Bariţ anunţă condamnările pronunţate la terminarea procesului intentat „complotiştilor" în ***Gazeta de Transilvania,*** 1844, nr. 22, după o „corespondenţă particulară" (recte: după relatările lui Florian Aron).

[8] în legătură cu „cvestia minelor", Bariţ a dat ample informaţii în ***Gazeta de Transilvania,*** 1844, nr. 17, 24, 25, 40 ş.a., exprimîndu-şi dorinţa ca ***şi ai noştri*** să se deprindă „la ştiinţa montanistică şi metalurgică". Despre încercările lui Al. Trandafilof „de a acapara prin monopol exploatarea minereurilor din Carpaţi" vezi şi ***Istoria României,*** voi. III, Bucureşti, 1964, p. 966.

Alegoria poetică de care aminteşte Aron Florian este, cu siguranţă, fabula politică a lui I. Heliade Rădulescu, ***Măciaşul şi florile.*** Bibliografia necesară, în ***I. Heliade Rădulescu, Opere.*** Ediţie critică, cu introducere, note şi variante de D. Popovici, voi. I, Bucureşti, 1939, p. 558 şi urm.

XVIII

Bucureşti, 17 martie (1)844

Frate Bariţ,

Scrisoarea ta din 6 am primit-o în 13. Pe cea către Nitul am pornit-o către Craiova în aceeaşi zi a primirei, iar pe a lui Romanov i-am dat-o a doua zi.

După cum mă însărcinezi, m-am dus la Aghenţie, ca să dau în urma plicurilor cu gazetele Craiovii. Am întrebat şi în dreapta şi în stînga, pe toţi cîţi iau parte la primirea şi espeduirea gazetelor streine

şi toţi îmi răspunseră că la Aghenţie nu se află asemenea plicuri, cu
gazete de ale Braşovului şi cu adresă'către Craiova. A doua zi, din întîm-
plare, întîlnii şi pe împărţitorul de gazete şi scrisori aici în oraş şi care
este în slujba Aghenţiii, şi acesta asemenea îmi dete un răspuns ca al
164 celor de sus, că el n-a văzut, nici că a auzit / să se vorbească prin Aghenţie
de plicuri cu gazete de ale Braşovului, cu adresă către Craiova. îmi
pare rău că, cu toată cercetarea mea, n-am isprăvit nimic. După cum se
vede treaba, acele plicuri trebuie să zacă altundeva.

Cartea omului-cumnatului am citit-o. Asupra celor ce scrie despre
Moldova nu poci zice nimic, pentru că nu cunosc nici ţara, nici pe oameni.
Cît pentru cele ce atinge despre ţara noastră, ca un *strein,* le-a cunoscut
destul de bine, dar; ca un om slobod, nu le-a înfăţişat destul de tare.
Mai avea multe de cunoscut şi putea să le arate într-o lumină şi mai
izbitoare. Ori că noi sîntem nemulţumiţi cu noi şi ne plac moldovenii,
164* ori că el s-a scîrbit de moldoveni şi Ie-a dat cu cenuşă in ochi./

In săptămînă viitoare, mercuri sau joi, plec la Niţu la Craiova. Ce ştii, poate că în petrecerile de acolo voi ochi vreuna care să-mi placă în toate privinţele şi să intru iar cu capul în jugul căsniciii. Mi s-a urît a fi slobod! In zilele ce voi fi cu Nitul, vom vorbi despre toate, vom dezbate mult, şi daca ni se va urî cu de aceste, ne vom apuca de chefuri, ca îh Turkos[1] la popa Odop. Ce mai petrecere! Ah! *Tempi passati!*

Ştiu că tu nu te mulţumeşti cu d-alde astea şi ştiu că o să mă înjuri
şi o să mă numeşti hoţ de vremea ta cea scumpă. Dar ce să-ţi fac, cînd
nu poci, nu sînt în stare de a-ţi seri acum altele mai bune? Rabdă,
înghite şi tu, cum răbdăm şi înghiţim şi noi. Mîngăie-te cu nădejdea / cu
165 care ne mîngăiem şi noi, că poate va veni o vreme mai bună.

Procop al nostru e bolnav de moarte; astăzi primii o scrisoare de la Rîmnic, în care mi se veseşte că doctorii, după consultul ce i-au făcut, au hotărît că nu e nădejde de scăpare. Săracul tînăr!

Trandafilov şi Zaparovski încheie mereu la contracte[2].

Cadeţii noştri n-au plecat pînă acum în Rusia.

Banii ce-ţi sînt dator pe gazeta mea şi pe a madamii Ştirbei, precum şi cei 16 1/2 sfanţi daţi slujnicii, îi dau Ia/Orghidan mîine sau poimiine. Inţelege-te cu el, pentru a-i primi tu.

Rămîi sănătos, căci şi eu sînt asemenea.

Al tău, *Aron./*

[1] Azi: Turcheş.

[2] Vezi supra, XVII, n. 8.

XIX

Bucureşti, 1 mai 1844

Frate Baril!

Eu nu ţi-am scris de mult, dar de la tine eu am primit, daca nu totdauna scrisori mari, cel puţin cîte un petecel. De la mine tu aştepţi ştiri importante, daturi interesante şi nu ştii că nu am nimic, sau şi de am, nu voi să-ţi scriu, pentru că nu poci. Să-ţi mai zic să aştepţi, parcă mi[-i] ruşine,' căci de cînd te afli aşteptînd ţi s-or fi lungit urechile. Dar ce să-ţi fac ? Aşa e vremea.

Ai primit banii dupe gazeta mea şi a abonatei mele? Apropos la abonata. Ştii că sub patronatul ei s-a întemeiat o şcoală de fete sărace, despre care s-a vorbit mult în *Curierul* lui Eliad şi în *Vestitorul^* lui Carcaiechi. Ei bine, ca să faci o plăcere acestii române bune, zi şi în *Gazeta* ta ceva despre acel institut.

Fratele Moroi[1], care în anii trecuţi era abonat regulat la Elopatak
şi la Borszek[2], estimp — din deosebite împrejurări — nu poate merge,
dar ar vrea să facă o mică cură acasă, cu apă minerală de la Elopatak.
M-a însărcinat să te rog ca să-i procurezi o ladă cu apă de la Elopatak,
însă proaspătă, bună, şi totdeodată să ai şi bunătate de a i-o şi trimite 166
cît s-ar putea mai în grabă. Pentru plată, îi vei orîndui unde vei vrea
ca să ţi-o răspunză./

Nu'lua în nume de rău că nu ţi-a scris chiar el, ci m-a pus pe mme. Să ierţi, el e cam leneş la scris şi pre cît îi e de uşoară limba în gură, pe atît îi e de grea pana în mînă.

Vasici scăpat-a de cotoarba lui? Mai alaltăieri fiind la mitropolitul, mă întreba de* această pricină şi nu ştiam sigur ce să-i răspunz[3].

Daca strechea însurătorii, care mă împunge în cur, nu mă va goni pînă acolo ca să-mi leg slobozenia de gîtul unei coconite pînă la vacanţa viitoare, apoi am de gînd să trec Carpaţii şi să te îmbrăţişez. Ce bine ar fi cînd ar veni şi Niţu, ca să facem o triadă desăvîrşităl

Dar tu ce mai faci?'Fraţii Murăşani cum se află? Eu sînt sănătos,
dar vezi bine că atîta nu-mi ajunge. 166'

Să trăieşti!

Al tău, *Aron.!*

[Adresa:] *Herrn Herrn Georg Baricz, Redacteur der walachischen Blätter, in Cronstadt, in Siebenbiirgen. Per Hermannstadt. Franco.*

[Pe plic şi următoarea însemnare, nu pe de-a-ntregul descifrabilă:]

In minutul cînd era să pui scrisoarea pe poştă, primii... aceasta de la Niţu, cu însărcinarea de [a ţi-o trim]ite fără zăbavă. Alăturai pe a [mea la a] lui şi le dedei lui Romanov[4]... *qui intus[5].*

[1] Constantin Moroi, profesor de drept.

[2] = Vîlcele şi Borsec

[3] Vezi supra, scrisoarea XV, n. 5.

[4] Vezi XV, n. 2.

[5] Probabil: Cel iniţiat ştie d?spre ce este vorba.

XX

Bucureşti, 3 iunie (1)844

Prietine !

înfăţişătorul acestii scrisori este un tînăr crescut mai mult de mine decît de părinţii pe care nu-i are. Isprăvind cursul învăţăturilor ce se află în colegiul nostru, a dobîndit o staţie la Departamentul Dinlăuntru. Aci lucrează cu vrednicie, potrivit cu cunoştinţele sale. De

constituţie cam slab, aplicaţia sa şi alte împrejurări l-au adus ca, după povaţa doctorilor noştri, să aibă trebuinţă de apele minerale de la Borsec. El vine deocamdată în Braşov şi de aci să găsească vreo ocazie spre a putea merge unde doreşte. Necunoscînd nici locul, nici oamenii, mă rugă ca să-i dau scrisoare de recomendaţie către cineva. îndreptîndu-l către tine, te rog fii pentru el un povăţuitor bun la cele ce va avea trebuinţă de sfat. Pentru orice vei face, îţi va fi recunoscător, căci el este un tînăr foarte bun şi crescut în sărăcie, în nevoi şi între streini, a învăţat să fie mulţumitor făcătorilor săi de bine. Ca să-l cunoşti mai bine,' el este autorul articolului întitulat *Recunoştinţa,* care s-a publicat în foaia
168 ta şi care era dedicat mie[1].

În vacanţa viitoare, pe la începutul lui iulie, însoţit de vreo cîţiva / de ai noştri, am de gînd să trec Carpaţii dincolo; voi să-mi văz locul naşterii, pe care de 19 ani mai l-am uitat. Aş vrea să vizitez şi Blajul In treacăt şi de acolo, prin Sibiu, să viu la Braşov să te văz.

Niţu din Bucerdea încă ar vrea să vie, dar zice că drumurile i-au turburat bilanţul economiei şi nu ştie hotărît daca va putea şi el veni la Braşov.

Cu prilejul întîlnirii, îţi voi desluşi pricina tăcerii mele în materiile despre care mă întrebi.

Fii sănătos, că eu sînt.

168" Al tău, *FL Aron.j*

[Adresa:] Domnului domn Gheorghie Bariţ, redactorul foilor româneşti, la *Braşov*

[1] Tînărul se numeşte A. Zâne. *Recunoştinţa,* dedicată lui F[îorian] Afron,] în *Foaie pentru minte...,* VII, 1844, nr. 3 şi 4. Vezi şi George Em. Marica, *Foaie pentru minte, inimă şi literatură.* Bibliografie analitică, cu un studiu monografic, Bucureşti, 1969, p. 198. Marica nu a dezlegat iniţialele *F.A.*

Mi se pare că ţi-am mai scris că aştept cu nerăbdare vacanţa, ca să trec Carpaţii. La întoarcerea mea de acasă, pe la Sibiu, voi veni si la Braşov, dar daca nu mă vei scoate din bănuieli pentru lunga ta tăcere, mă voi feri de tine, ca să nu te întîlnesc. înţelegi?

La Sibiu nădăjduiesc să întîlnesc pe canonicul Teodor Aaron de la Buda, care îmi scrie că vine în părţile locului să-şi vază rudele[1] cu toate că eu sînt silit a face călătoria în iulie, şi el zice că pe la începutul lui august o să se afle la Sibiu; dar eu i-am scris astăzi ca să-şi grăbească venirea şi să apuce şi din iulie, căci numai într-acest chip putem a ne vedea.

De-mi va veni bine, de acasă mă voi repezi şi pînă la Blaj, pentru 2—3 zile. Aş / vrea prea mult să mai văz o dată acest loc plin de suve- 172
nire plăcute de anii nevinovăţii! mele.

Maiorescu, într-o vreme, era hotărît să-şi trimită nevasta la Braşov mai nainte, şi în vacanţă să meargă şi el să o readucă. Acum îmi scrie că nu ştie ce să facă, căci drumurile cele multe ce le-a făcut i-au cam turburat bilanţul economiii. Eu cu el ţiu o corespondinţă regulată, de 2 ori pe săptămînă; şi fiindcă aceasta corespondinţă este cu totul nevinovată, cînd n-avem ce ne scrie unul altuia, ne întrebăm de sănătate, după maniera lui Ciceron.

Alta n-am ce-ţi seri; ba aş avea, dar nu voi, pentru că nu poci, căci sînt strîns de gît, încît îmi' iese ochii. Dea Domnul să ne intîlnim şi să ne vedem sănătoşi şi apoi gura nu mă va ţinea chirie. Pînă atunci, aşteptînd de la tine să mă luminezi cum sînt eu la tine şi cum eşti tu către mine, sînt al tău prietin,

FL Aron.j 172»

[Adresa:] Domnului domn Gheorghie Bariţ, redactorul foilor româneşti ş.c..., la *Braşov*

[1] T. Aron era cenzor al cărţilor româneşti tipărite la Buda.

XXI

Bucureşti, 16 iunie 1844

Prietine !

(Şters: Eşti supărat pe mine? Ţi-am greşit eu în ceva, cu ceva?)

Tăcerea ta, după o grămadă de scrisori ce ţi-am trimis, nu o poci descurca. Cu adevărat, nu ţi-am scris niciodată lucruri mari, ca să fi meritat un răspuns zdravăn, dar eu mă mulţumeam şi cu 2—3 rînduri înşirate pe o făşie de hîrtie băgată în foi. Ceea ce merita mai mult un răspuns, fie cum, era rugăciunea ce-ţi făcusem din partea fratelui Moroi, pentru o ladă de borviz de la Elopatak. Iţi crez că eşti copleşit de lucru şi n-ai avut vreme de a te gîndi la această bagatelă, pentru care silit ţi-am scris; nu te iert însă că nu mi-ai dat un răspuns, ca să odihnesc pe om, care după o aşteptare destul de lungă s-a lăsat de a mai face cură cu borviz.

XXII

Bucureşti, 23 iunie (1)844

Mâi Bariţ!

In sfîrşit, îmboldit şi înţepat de scrisorile mele, te lăsă Neaga de ureche şi îmi răspunseşi la 8 iunie. Iţi mulţumesc. Nu cei de la tine nici să-mi scrii des, nici scrisori lungi: cei numai atît, ca să-ţi aduci aminte de mine, seriindu-mi 2—3 rînduri pe un petecel de hîrtie şi eu atunci sînt liniştit.

Vrei să ştii apriat daca eu vin într-acolo. Iţi răspunz că da. La 11 sau 12 iulie plec negreşit la Bucureşti, la 15 trec ca săgeata prin Sibiu la Rod, unde voi zăbovi pînă la 20—21. La 22 sau 23 sînt iar în Sibiu, unde voi zăbovi cel mult j)înă la 26 sau 27 şi de unde viu drept în Braşov. Aş fi nemîngăiat daca nu te-aş găsi pe tine aci, şi la aceasta irni dă'bănuială scrisoarea ta, în care îmi vesteşti o călătorie a ta de

50—60 niile. De voi putea pomi din Bucureşti mai în grabă decît la 11 sau.12, apoi mai-mai că voi vedea şi Blajul; dar nu crez să mă poci
174 pregăti. Noi acum facem examene şi abia la 2 iulie va fi împărţirea / premiilor. Apoi pînă îmi voi scoate voie şi paşaport şi bani, mai trec vreo cîteva zile.

Maiorescu nici acum nu e hotărît ce să facă în vacanţă. Familia sa vine la Braşov cu Pleşoianul \ iar el aci zice că se duce cu Bibescu, cîrmuitorul Craiovii[2], la Mehadia, la Pesta, aci zice că vine la Bucureşti şi, în sfîrşit, zice că nu ştie ce va face.

Moroi nu poate să vie estimp într-acolo.

Mitropolitului[3] îi voi căuta vreme să-i vorbesc despre *Macrobioticâ,* dar Vasici de ce n-a făcut o dedicaţie ţapănă şi să mi-o fi trimis, şi cu chipul acesta făceam treabă mai bună. Ce voi isprăvi, ţi-oi seri înainte de a trece Carpaţii[4].

Caut să întîlnesc un adiutant de ai lui Vodă, ca să-i vorbesc pentru banii prenumeraţi la foaia ta.

74v Fii sănătos! Pînă la întîlnirea noastră, al tău

Aron.j

[Adresa:] Herrn Herrn Georg Baricz, Redaoteur der walachischen Blätter, în Cronstadt în Siebenburgen. — Per Hermanstadt, *Franco*

[1] Grigore Pleşoianu (1798—1857) a fost un faimos profesor şi un deosebit de harnic traducător de literatură străină, mai ales franceză. De consultat: Al. P i r u, *Literatura română premodernă,* Bucureşti, 1964, p. 266 — 270.

[2] loan Bibescu, fratele domnitorului G-Bibescu.

[3] Mitropolitul Ţării Româneşti, Nifon.

[4] Anunţul de prenumeraţie ia *Macrobioticâ sau măiestria a lungi viaţa, după Hufeland, tradusă şi întocmită pentru orice român cultivat de P a v el V a s i c i,* a apărut în *Foaie pentru minte...,* 1843, nr. 40, p. 316; ia p. 317 — 318, o caldă recomandaţie a lui Bariţ. Pentru acoperirea cheltuielilor de tipărire, Vasici a apelat, prin intermediul lui Florian, şi ia munificenţa mitropolitului Nifon.

XXIII

Bucureşti, ***%2*** 7^rie [septembrie] (1)844

Mâi Bariţ,

In sfîrşit scăpai de bănuiala în care mă aflam la tine, că eu n-aş , fi răspuns banii lui Cozma[1] încă din săptămînă mare, de lingă Paşti., îmi pare bine. Altă dată crede-mi mai mult mie decît unui neguţetor, care nu se ţine om de nu va înşela şi nu va minţi.

Maiorescu îmi scrie ca să-ţi spui că sumuliţa ce ţi-a venit de la M. S. V[odă], (cită e, nu ştiu, pentru că nu mi-ai scris), a venit după mijlocirea fratelui său celui mai mic, de la Craiova[2], şi că — prin urmare — n-ai face rău cînd i-ai mulţumi. Nu te teme că acest lucru îl ştie altcineva, afara de mine şi Maiorescu, de cumva nu-1 vor fi trîmbiţat cei de pe lingă M.S.V., care nu ştiu să păzească nici o taină.

176 , Ştii că Neofit e supărat pe tine, pentru articolul asupra Seminarului? Mi-a spus oarecine că după ce i-ar fi dat Cîrcală[3] foc, / ar fi zis:

„O să vorbesc cu Timoni ca să astupe gura lui Bariț, să nu se mai lege de noi".

Răspunsul tău la critica Penescului a plăcut mult; dar după cum ți-ai luat rămas bun pentru totdauna de la el şi de la Cîrcală, ține-te de vorbă. *Nequid nimis*[4].

Munteanul, nemaiputîndu-se învoi cu Chesarie Buzăul[5] şi-a dat demisia, şi acum se află în Bucureşti, aşteptînd vreo prefacere, ca să dobîndească vreun post profesoral sau altul.

Directorul Poienarul, după o lipsire do 5 luni de la posturile sale, se întoarse ieri în Bucureşti. Astăzi am vorbit ceva cu dînsul şi ceea ce mi-a făcut plăcere mai mare este că mi-a spus că o să se apuce de reforma instrucțiii publice, şi baza tuturor studiilor o să puie limbile clasice. S-a speriat şi Vodă, şi Mitropolitul / şi toți, în sfîrşit, de efectele fran- 176v
tezismului şi prin clasicitate vor să facă o reacție energică. Dumnezeu să le dea gînd bun, activitate şi statornicie!

Ce socoteşti de relațiile lui Marcovici asupra călătoriii lui Vodă? Aşa e că linguşitorii din stăpînitorul cel mai bun pot să facă cel mai rău prinț? Pe la noi acele relații, pe care numai *Vestitorul* le poate publica, se critică straşnic[6].

Cum ți se pare parentația ce se făcu pentru pomenirea ducesei Alexandrovnei[7] tocmai pe vremea cînd simtimentul național căuta să răsufle, prin poeziile poețaşilor asupra mormîntului lui Mihai Viteazul, *Umbra lui Mircea* şi altele? Mie unuia asemenea poezii şi asemenea simtimente mi se par un foc de cîlți sau de paie şi socotesc că mai mult strică decît folosesc. Creştere clasică / ne trebuie, ca să începem a fi 177
oameni, şi atunci vom isprăvi a fi patrioți şi naționalişti.

Cînd îmi trimiți pe Benko pe [nume indescifrabil]? Dar la *Istoria* lui Schlosser prenumeratu-m-ai ?[4] Nu uita, căci într-alt chip te împung al dracului, ca să-ți aduci aminte.

Iacă scriu lui Vasici, că Neofit îi primeşte dedicația şi îi dă şi bani. Abia am isprăvit cu dînsul în zilele aceste[5].

Eşti sănătos? Măria ta ce face? Copilita creşte mare?

Complimente fraților Murăşani.

Al tău, *Aron.*

P.S. Ți-aş mai fi scris cîte ceva, dar mă doare gura...

Maiorescul are gratificație, făgăduită de la Vodă; era să i se dea un rang, dar el a preferat banii. *Vive Vargent!* / 177»

[1] Negustor şi încasator al abonamentelor la foile lui Bariț.

[2] Se numea I. Bibescu: vezi XXII, n. 2.

[3] Zaharia Carcaiechi.

4 După informații primite — bănuim — de la Florian şi I. Maiorescu, *Gazeta* ***Transilvania*** (VIl', 1844, nr. 60) se ocupă de examenele ținute la „Sf. Sava", uraiova şi la Seminarul teologic din Bucureşti, care funcționa pe lîngă mitropolie. Seminarul, rămas doar cu doi profesori (Anton Pann şi Dionisie [Romano]), merge prin urmare, ar trebui redresat. Deşi uşoară, critica îl supără pe mitropolitul ^Neofit, pornit să-l terifieze pe Bariț prin Timoni, şeful Agenției consulare habsburgice. Aceeaşi *critică uşoară* a generat încă două replici, scrise' de Zaharie Carcaiechi ***^yală)*** şi de I. Penescu, care îl atacau pe Bariț (vezi *Vestitorul românesc,* 1844, - «2 şi 63). Bariț numeşte atacurile ..manifeste lungane", atunci cînd le răspunde

amîndurora (vezi ***Domnului pitar I. Penescu şi d-lui redactor de la Vestitorul din Bucureşti, ibid.,*** nr. 69. p. 276). De asemenea, pe un ton muşcător, le reproşează că nu înţeleg adevăratul rol al presei. Culmea ironiei: cînd a apărut numărul cu bucluc din ***Gazeta de Transilvania*** (nr. 60), el — Bariţ — era plecat din Braşov, petrecînd îa Vîlcele „în plăcuta soţietate a mai multor oaspeţi de la Bucureşti şi de aiurea".

Nequid nimis = pentru a nu le da mai multă'importanţă decît li se cuvenea.

[5] Gavril Munteanu şi Constantin Chesarie, episcopul Buzăului.

[6] Vezi M.[arcovici] S., ***Relaţie a câlătoriii Mâriii Sale Prea-luminatului nostru domn de la Bucureşti la Constantinopol,*** în ***Vestitorul românesc,*** VII, 1843, p. 269-270, 277-278, 281-282, 293-294, 297-298, 305-306, 314, 317-318 si 329-330.

[7] Ducesa Rusiei

[8] Josephus Benko (1740—1814), polihistor maghiar din Transilvania. Pe lingă alte lucrări mai modeste, a publicat: ***Transsilvania, sive Magnus Transsilvaniae Principatus...,*** 1778; ***Milkovia, sive antiqui episcopatus Milkoviensis,*** 1781; ***Erdelyi olăh nemzef kepe,*** 1785; ***Diaetae, sive rectius, Comitia Transsilvanica, eorumque decreta...,*** 1791. Probabil că Florian i-a cerut lui Bariţ să îi trimită ***Transsilvania...,*** pe care au pus-o la contribuţie şi corifeii Şcolii ardelene.

Istoria lui Friedrich Christoph Schlosser se intitulează ***Weltgeschichte fur dos deutsche Volk.*** Unter dritwirkung des Verfassers bearbeitet von G. L. Kriegk, voi. I-XIX, Frankfurt a.M., 1844-1857.

[9] La insistenţele lui Florian, Neofit a acceptat să i se dedice ***Macrobioticâ sau măiestria a lungi viaţa, după Hufeland. Tradusă şi întocmită pentru orice român cultivat de P av el Vasici.*** Tălmăcirea cuprinde 2 volume, apărute în 1844—1845. Anunţul de prenumeraţie, am mai arătat (vezi XXII, n. 2), în ***Foaie pentru minte...,*** 1843, nr. 40, p. 316; el este urmat de recomandaţia lui Bariţ, din care citez: „Precum văzurăm aci mai sus, d. director doctor P. Vasici, voind a mai dărui pe românime şi cu ***Microbiotica*** vestitului medic Hufeland, apelă la bunătatea cărţei, spre a recomînda pe aceeaş. Domnia-lui mai bine nu putea face decît atîta; căci, în adevăr, care nu se va interesa de o carte ca aceasta, aceluia nu-i poate păsa de sănătatea şi viaţa sa. într-aceea — să rămîie vorba între noi — d. dr. Vasici, spre norocirea redacţiei acestor foi, uită a apela şi la prietinie, prin urmare ne lăsă noaă calea deschisă şi vreme încă destul de lungă, spre a dovedi pînă încît iubim noi pe prietinul nostru al tuturor carii scriu sau citesc la foilea acestea publice (= la ***Foaie pentru minte...*** şi ***Gazeta de Transilvania).***

Noi sîntem convinşi că binevoitorii şi prietinii foilor noastre sînt totdeodată si prietinii productelor scientifiee a domnului director Vasici" ***(ibid.,*** p. 317).

XXIV

Bucureşti, 6 noiemvr. 1844

Mâi Bariţ,

Eu eram chotărît a nu-ţi seri pînă cînd nu-mi vei seri tu sau cel puţin pînă nu-mi vei trimite cărţile. Dar cine dracul să se puie cu tine, [care eşti?] mic şi mare, blînd şi arţăgos, moale şi îndărătnic, slab şi tare ca stînca în mijlocul valurilor mării!

Ieri fusei la Alecu Racoviţă[1] ştii cela pe care îl cunoşti de la Zaison[2]. Intre altele, mi se plîngea că nu găseşte un pedagog român care să cunoască bine limba nemţească şi latinească, se înţelege că trebuie să aibă si alte cunoştinţe, şi pe care ar vrea să-1 ia în casă pentru 2 copii ce-i are, unul în vîrstă de 10 ani şi altul de 8. I-am făgăduit că-ţi voi seri ţie ca să-i cauţi un astfel de tînăr român şi să mă înştiinţezi în ce condiţii ar vrea ca să vie şi să intre în casa aceasta, care / este una din cele mai cinstite şi mai neprihănite. Aci în casă fiitorul pedagog va avea

lăcaşul, mîncarea, luminarea şi spălatul; de la el se cere acum să hotărască plata şi alte condiţii ce va socoti. [De în]dată ce se va hotărî a veni încoa[ce] şi-şi va arăta cererile sale, tu să [nu] zăboveşti a-mi seri, pentru ca şi eu să poci arăta unde se cuvine şi să mă descarc de însărcinarea pusă asupră-mi.

Lui Vasici i-am trimis ieri dedicaţia, călită ceva şi plinită de mine şi primită de mitropolitul[3]. Pe lingă aceasta, îţi voi trimite şi 100 galbeni, în două rînduri, după cum mi-i va număra şi mie Zosima[4] secretarul lui.

Maiorescu e sănătos cu toţi[5] /

[1] Boier muntean.

[2] = Zizin.

[3] Este vorba de mitropolitul Neofit, căruia Vasici i-a dedicat ***Macrobioticâ.*** Date despre această carte, în notele la scrisoarea anterioară. De reţinut amănuntul că textul dedicaţiei a fost retuşat şi „plinit" de Florian.

[4] Sfîrşitul scrisorii lipseşte.

[5] Gr. Zosima.

XXV

Bucureşti, 11 dechemvr. (1|844

Mâi Bariţ!

Scrisoarea ta cu data de la 16 noiemvr[ie] o primii abia la 5 dechemvrie] ! N-ajunge zăbava primirii ei peste douăzeci zile de la pornirea-i, ci o primii şi pecetluită cu pecete streină! Ca cînd ar fi fost în ea bancnote de furat sau secrete de speculat! Dar, fie! D[omnul] Romanov are puţintică pică pe mine. Sînt mărinimos, căci într-alt chip îl învăţam minte. Cu toate aceste, tu poţi a-i face băgare de seamă că scrisoarea ta către mine purta pecete streină.

în scrisoarea aceea îmi vesteai că peste o săptămînă îmi vei trimite vreo cîteva exemplare din *Macrobioticâ,* spre a le împărţi la Mitropolitul] şi alţii, precum şi cărţile mele. Iată luna, şi nu săptămînă, şi nici o carte n-am primit. Cît pentru ale mele, nu-mi pasă atît cît pentru *Macrobioticâ.* După publicaţia făcută prin *Gazeta,* ea era gata înainte de a vă trimite eu dedicaţia. Apoi, pentru tipărirea acelii dedicaţii Şi pentru legatul a vreo cîteva exemplare se putea să treacă atîta vreme ?[1]

Tot în acea scrisoare mă întrebai că d. Zosima nu voieşte a-mi slobozi şi pe ceilalţi / 50 # pînă **nu** va vedea *Macrobioticâ ?* Eu îţiVăspunz *m* *m* a?a-e-' Cu adevărat> num_amdus te el să-i cei, dar nici mă duc fără *Macrobioticâ.* Mi-e ruşine şi ştii pentru ce ? După ce am trimis cei dintîi p0 d[omnului] Vasici, pe lîngă altele, i-am scris că daca voieşte ca mai *n grabă să-i trimit şi restul, apoi d-lui, daca nu va putea a-mi trimite ln grabă vreo cîteva bucăţi din *Macrobioticâ,* să-mi trimită cel puţin revers că a primit acei bani, ca cu acest revers să mă poci înfăţişa înaintea ^ **X** ^°.sima să_icei ceilalţi 50 #. Socoteşte în ce neodihnă mă lasă d- yasici! După ce nu-mi răspunde că a primit dedicaţia, nu-mi răspunde ni pi că a primit banii şi nu-mi trimite nici revers, ca să-i poci scoate pe Ce i ramaşi. De vreo două ori, în două rînduri, a venit la mine Tutoreştii

prahoveni, trimişi de d-lui, ea să mă întrebe daca am să-î trimit ceva. însă [?] ce o fi pricina, nu ştiu; atîta ştiu că daca vreţi bani, trimiteţi-mi
179v *Macrobioticâ,* trimiteţi-mi' revers, căci într-alt chip nu pupaţi bani. Auzitu-m-ai ?! /

Scrisoarea ta, încît pentru pedagogul român, am citit-o d-lui Racoviţă. El s-a arătat plin de mulţumire pentru interesul cu care te arăţi spre a-i sluji. A cam dat din cap la observaţiile tale cele româneşti şi a zis că ai dreptate, că aşa e. Cu toate aceste, fiindcă voieşti în tot chipul a-l îndatora, şi pentru aceea cei şi condiţiile, el mi-a dictat aceste: lăcuinţă deosebită, — se înţelege, însă, că cu copiii la un loc, în curte — încălzire, luminare, spălătură, mîncare la masa familiii şi chiar călească de preumblare cu copiii, cînd va fi vremea rea de a nu putea merge pe jos sau cînd va fi preumblarea mai departe. Toate aceste le va avea pedagogul cum trebuie. Pe lîngă aceste, va avea şi o plată de la 40—50 galbeni pe an, din care — precum se vede — nu va avea a chieltui nimic decît numai curat pentru hainele sale, pe care bine ar fi de şi le-ar face acolo, căci aici sînt foarte scumpe. Dictîndu-mi aceste condiţii, d. Racoviţă îmi zisă că găsind tînărul pe care îl cere şi care s-ar învoi cu propunerile d-lui, să se facă contract pe patru ani, ca şi d-lui şi tînărul să fie siguri pentru o vreme mai îndelungată. Poţi şi din parte-ţi să-l încredinţezi că în curtea, casa şi familia d-lui Racoviţă, care deşi nu este prea'bogată dar poate este cea mai cinstită şi mai virtuoasă în toţi Bucureştii, va fi tractat cu cea mai mare bunăvoinţă şi prietenie, şi în vremea în care se va afla la dînsul poate a-şi găsi şi alte prilejuri prin care să se recomande pentru altceva şi mai folositor. Vezi
180 dar, cercetează şi înştiinţează-mă. /

îmi mai zisă că daca cumva găsitul pedagog ar avea trebuinţă de ceva bani pentru a se urni de acolo, el e gata — pe cuvîntul tău, sau făcîndu-se şi schimbîndu-se contractele *de la unul la altul* — a-i da si bani înainte.

După semne, nu vom avea Obşteasca Adunare, pentru că...

Ştii că Nitul s-a boierit la sf. Nicolaie, făcîndu-se pitar? El s-ar fi mulţumit mai mult daca lua o gratificaţie de vreo 100-150 #.

Nitul îmi scria odată, după ce i-am trimis scrisoarea ta către I.B. -[2], că acesta ar avea de gînd să-ţi dăruiască şi el un prezent, un oriol.

Dar ştii tu că cenzura noastră s-a strîns? Fireşte că trebuie să fii auzit că ţi s-au oprit vreo cîteva n°. înfrînează-ţi pana, să nu atingă..., căci ne face rău chiar nouă...

Oh, cîte aş avea să-ţi scriu, şi n-am vreme!...

Macrobioticâ, mă, şi cărţile mele!

180^ Rămîi sănătos, cu toţi ai tăi!

Al tău, *Aron.j*

[1] *Gazeta de Transilvania* a anunţat ieşirea volumului I din *Macrobioticâ* la 2 noiembrie 1844 (vezi nr. 88, p. 352).'Tot atunci, ziarul îşi îndemna cititorii să se prenumere la volumul al II-lea.

[2] Col. loan Bibescu, fratele lui Gheorghe Bibescu.

XXVI

București, 23 fevr. (1)845

Frate Bariţ!

îţi sînt dator răspuns la două scrisori ale tale; aş vrea să-ţi scriu multe şi mult, ca să mă plătesc de tine, dar nu ştiu cum o să o scot la cale. Să vedem.

Mai întîi voi să-ţi desluşesc îndoiala, pentru ce M-me Ştirbei **nu s-a** abonat la foile tale şi pe anul acesta. Această nobilă damă'este prietină a tot felul de reforme spre bine, dar nu-i plac nicidecum neologismii cu carul, ce-i întîmpină în scrierile unora şi altora. **în** multe rînduri am avut dispute iuţi cu dînsa şi pentru limba foilor tale, pe care **o** află prea silită. I-am arătat argumentele pe care te întemeiezi tu, de a face foile **să** vorbească limba ce le-o pui în gură, însă ea totdauna isprăvea cu: „Fie, mie nu-mi place, după cum nu place multora ce citesc aceste foi; prea să ia după Eliad şi consortes". Pe la sfîrşitul anului, îmi zise categorice că nu se mai abonează, numai din pricina limbei foilor. Eu am uitat să-ţi scriu, şi tu ai făcut prea bine de nu **i** le-ai mai trimis.

Ţi-a scris cineva de chipul cu care Vodă s-a declarat împotriva sistemei lui Eliad şi consortes de a cultiva limba ? Duminică din săptămînă trecută, fiind mult public — amestecat — la Curte, după obicei, Vodă zări pe Boliac şi numaidecît îl apostrofă: „Cine v-a pus pe dumneavoastră să stricaţi limba ? Nu ştiţi că limba îi este sfîntă poporului, **ca şi** religia sa? Aflaţi că nu sufer, nu primesc nici ca să se scrie după **cuni** aţi început, nici să lepădaţi ziceri vorbite de popul în / vreme de 183
mai multe veacuri şi să băgaţi în limbă altele, pe care nu le înţelege românul. Şi eu doresc cultura limbei, însă după o sistemă moderată, cerută de vreme". Zicînd aceste, luă după masă no. 2 din *Curierul de ambe sexele* şi, adresîndu-se către public, adaogă: „—Poftim, citiţi dumneavoastră şi înţelegeţi, daca puteţi!" Eliad nu era de faţă, dar **era din** boieri partizani ai lui, şi unul, vrînd să-i apere sistema, zise: „—Măria Ta! publicul singur cere ca să se scrie aşa; *Curierul de ambe sexeh* are 800 (?) abonaţi". „—Nu-i adevărat", răspunse Vodă. Şi intrînd **după** aceasta în cabinet, zise d[omnului] Poienarul, directorul şcoa**lelor** şi Ministrului Instrucţiii Publice, ca să ia măsuri spre a nu se rătăci publicul în sistemele ce s-au luat pentru cultura limbei de către unii **şi** alţii etc. **etc.**[1] Cum îţi place aceasta ?

Duminică ce a trecut acum fusei la d. Racoviţă, care din nou mă pofti ca să te rog să nu uiţi îndatorirea ce ai primit asupră-ţi, de a-i **găsi** pedagog **şi** de a **i-l** trimite cît mai curînd. **îmi** mai zise că dumneaei? **la** mai viitor, dimpreună cu cei doi copii, va veni iar pe acolo, la Zaizon sau Arpătac, şi atunci va lua şi pe pedagog cu sine. Tot atunci aflat de la d-lui că cernicanii s-ar fi sculat în gloată şi ar fi cerut **de la** stariţul ca să gonească pe Bălăşescul din mînăstire, căci el, ca **nusionar** al Papii, de la care primeşte leafă, lucrează ca să întinză *unâţia*[2]. **Această** năpaste s-a aruncat şi chiar asupra lui Eliad; şi între mulţi **boieri** este vorba că şi Eliad e apostol al papismului, căci[3] pentru aceea **'~a** apucat **să** scrie / cu litere latine, pentru aceea face din *duh* spirit, 183*

din *trup* corp ş.c.l.; pentru aceea s-a preumblat în Transilvania cu Bălăşescul etc. etc. Lucrul a trecut peste glumă. Unul din zeloţi făcu un articol critic împotriva sistemii lui Eliad şi, între altele, îl învinovăţeşte de papist; cenzura însă, pentru ferirea scandalului, cionti articolul unde atinge această coardă religioasă. Dar aceasta cum ţi se pare? De
184 unde socoteşti că vine? Oh, nu sînt lîngă tine ca să-ţi vorbesc cu / [în continuare, ruptă scrisoarea, pînă la] apuc pe Zosima ca să mi-i dea; atunci îţi voi trimite şi eu pe ai tăi[3]. Dar broşura I din Schîosser cînd mi-o trimiţi?

Viind popa de la Codlea cu scrisoarea ta a doua zi, m-am dus şi eu la Mitropolitul. I-am dat scrisoarea biráului şi după ce i-am vorbit
i8^v cîte ceva, l-am făcut să chieme pe Zosima şi să-i poruncească ca să-i facă carte cît de mică. A doua zi s-a făcut şi popa plecat în treabă-i. / [în continuare, ruptă scrisoarea.]

[1] Despre activitatea lingvistică a lui I. Heliade Rădulescu şi despre lupta sa pentru introducerea alfabetului latin, Vezi D. Popovici, ***Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu,*** Bucureşti, 1935, p. 243—296. Atacurile lui Gh. Bibescu vizau, în primul rînd, încercările lui Heliade Rădulescu de a impune, prin ***Curier de ambe sexe,*** adoptarea alfabetului latin.

[2] Nicolaie Bălăşescu era profesor de teologie. Fiind originar din Transilvania, bănuiala că ar fi „misionar al Papii", deşi gratuită, putea să se nască uşor, mai cu seamă în capetele acelora care nu-i prea agreiau pe dascălii ardeleni trecuţi în Ţara Românească, cum erau călugării de la mănăstirea Cernica (cernicanii)

[3] **în** legătură cu pah. Zosima, vezi infra, XXVII.

XXVII

Bucureşti, 1 mai 1845

Frate Baril!

Cînd am primit scrisoarea din urmă, mă aflam pătimind de o boală care mă împiedică de a-ţi răspunde în grabă. Tot din pricina acestii boale, prin nebăgare de seamă, pierdui scrisoarea, încît uitînd ce mi-ai fost scris atunci, nu sînt în stare acum de a-ţi răspunde punt după punt. Tu eşti bun şi crezi la slăbiciunile omeneşti şi de aceea nădăjduiesc că mă vei ierta.

în sfîrşit, am primit de la paharnicul Zosima rămaşii 504j=, pentru prietinul Vasici. îţi alătur aici o scrisoare către dînsul, prin care îi fac cunoscut aceasta şi îl poftesc să însărcineze pe vreun prahovean cinstit, ca să vie să-i dau spre a-i duce. Cu prilejul acela aş vrea să mă curăţ şi eu de datoria ce am către tine. Dar, bunul meu, fă bine şi-mi trimite
i85 un cont curat, căci eu, pre legea mea, nu ştiu cît îţi sînt dator.

Ţi-o fi scris Niţu că el îşi trimite acum nevasta la Braşov şi pe urmă, în vacanţă, pe la începutul lui iulie, / vine şi el. Daca cumva in lunile acele de vacanţă nu se va începe lucrarea reorganizaţiii şcoalelor noastre, după cum se vorbeşte, şi daca nu vom fi trebuincioşi a ne afla şi noi faţă la acea schimbare, apoi nădăjduiesc ca să ne vedem iar în persoană în Braşov. Am trebuinţă de Elopatak şi de Borszek. De cînd mă aflu în Ţara Românească am auzit, dar n-am simţit simptomele emoroîdelor. **în** iarna şi mai cu seamă în primăvara aceasta, poate din pricina neregularităţii timpului, am pătimit grozav de ameţeală de cap etc. Unii din prietinii doftori m-au sfătuit ca negreşit să vizitez şi să întrebuinţez ape minerale de băut, pînă nu apucă răul să se înrădăcineze şi să se învechiască.

Fii sănătos, cu toţi ai tăi, şi iubeşte pe al tău 185*

Aron.l

XXVIII

Bucureşti, **11** mai **1845**

Mâi Bariţ!

Deunăzi, cînd ţi-am scris, eram atît de ameţit încît nu ştiu ce ţi-**am** scris; atît numai ştiu că am uitat un lucru, pentru care mă grăbesc **a-ţi** seri acum.

De cîte ori mă întîlnesc cu d. Racoviţă, totdauna mă întreabă daca m-ai înştiinţat că i-ai găsit pedagogul cerut. Afară de cele ce mi-ai scris tu în pricina greutăţii de a găsi un tînăr după cum pofteşte d-lui, am mai adăogat şi de la mine cîte am ştiut, spre **a** dezvinovăţi zăbava negăsirii, sau chiar şi neputinţa de a găsi asemenea ora. D-lui este un om cu destulă pătrundere de a mă **fi** înţeles la toate cîte i-am arătat. Dar ce să faci omului, cînd nu voieşte a băga în casa sa franţezi, de care avem destui, ci doreşte din toată inima a-şi încredinţa copiii unui tînăr crescut în statele Austrii! După mai multe dezbateri ce am avut amîndoi în obiectul acesta, d-lui mi-a declarat că daca nu e cu putinţă **a se găsi** un tînăr român spre a fi pedagog copiilor / săi, este silit **a** se mulţumi 187
şi cu altul, de naţie sas, german sau ungur, numai să cunoască bine limba latină şi germană, să aibă cerutele calităţi pedagogiale şi să se **invoiască** cu condiţiile cerute, şi pe care ţi le-am însemnat de la începutul corespondenţii noastre în pricina aceasta. Daca vrei să îndatorezi **pe** om, vezi, conformează-te cu instrucţia aceasta şi sileşte-te a-**i** găsi **şi un** asemenea pedagog. Eu mă grăbesc a-ţi face cunoscut aceasta şi din alt motiv. D[omnul] Racoviţă, peste puţine zile, vine la Braşov, cu doi copilaşi ai săi, ca să treacă la Zaison pentru cură; aş vrea, întîlnindu-**te** cu dînsul, să ştí a-i vorbi despre aceasta ca cum ţi-aş fi scris **de mult.** ' ' 18 7®

Directorul şcoalelor noastre, împreună cu idrotectul franţez Marsillon, au plecat în Banat, la băi de fer, / spre a tocmi olane de fer turnate, pentru fîntînile ce sînt a se face în Bucureşti. La plecare-**i,** i-a zis Vodă **ca** să grăbească întoarcerea, pentru ca să se apuce de reorganizarea **Şcoalelor.** Voi crede cînd voi pune degetul. Dar iar, ce să zic? Poate să se facă ceva la scoale şi din altă pricină. Şcolarii noştri pensionari, din pensionul **sf.** Sava, mergea la teatru, pe rînd, cîte 12—15, de trei ori Pe săptămînă. într-o seară, acum de curînd, în înţelegere cu alţi şcolari esterni, făcură la ieşirea din teatru un exalt. Bătură pe un ovrei, pe un

subcomisar de poliţie, pe un comisar şi alţi dorobanţi. Vodă s-a făcut foc şi, drept pedeapsă, a gonit din pension şi din şcoală pe 5. Intîmplarea aceasta l-a încredinţat că şcoala n-are direcţie, n-are disciplină, n-are nimic; prin urmare, ori trebuie să se reorganizeze, ori să se închiză
188 de tot ***K I***

De la lucrarea *Vocabulariului franţezo-românesc* ne-am folosit noi, colaboratorii, fiecare, cu cîte 300#. Am făcut cerere la Departamentul Instrucţiii Publice, pe care Departamentul o înainta la Vodă, şi el ne rezolvă răsplătirea[2].

Niţu e sănătos. Daca în vacanţă nu ne va opri pricina reorganizării şcoalelor, o să ne vezi pe amîndoi.

Ţi-aş mai seri, dar..., apoi şi...

188v Al tău, *Aron.j*

[1] Asupra necesităţii unei *noi şi desăvirsite organizaţii* a învăţămîntuiui în Ţara Românească a stăruit Gh. Bibescu la 1 iulie 1845, în *Cuvîntul de răspuns* la discursul rostit de P. Poienaru, „directorul şcoalelor noastre", cu ocazia împărţirii premiilor. Citām din acest *Cuvînt:* „Nu ne facem iluzii asupra trebuinţelor învăţăturilor publice. Cunoaştem multele ei lipse şi îndeplinirile ce neapărat cere, care astăzi sunt cea mai mare a noastră neodihnă şi care nu socotim că se vor putea înfiinţa fără o nouă şi desăvîrşită organizaţie. Dar pînă vor ierta mijloacele a se face aceasta, noi suntem încredinţaţi că şi mărginiţi fiind la cele ce avem astăzi, tot am putea dobîndi un rezultat plăcut şi folosuri însemnate, printr-o mai aproape băgare de seamă asupra părţei morale a'educaţiei [...] Nu putem dar povăţui îndestul pre d-nii profesori a fi cu cea mai mare luare'-aminte asupra părţei celei morale a educaţiei şi a se feri de a scăpa, fără socotinţă, sau cuvinte, sau opinii cari, aruncate în duhuri fragede, nu pot da decît rezultaturi vătămătoare" (cit. apud V.A. Urechia, *Istoria şcoalelor,* voi. II, Bucureşti, 1892, p. 299).

[2] Volumele I—II ale *Vocabularului franţezo-românesc,* „cel mai complet şi cel mai bun din toate dicţionarele care s-au ivit pînă acum în limba românească" (M. Kogălniceanu), au fost întocmite de P. Poienaru, Aron Florian şi G. Hill. Dicţionarul s-a publicat la Bucureşti, în 1840—1841.

XXIX

Bucureşti, 28 mai 1845

Frate Bariţ!

Deodată cu banii ce trimit d[omnului] Vasici, îţi trimit şi ţie 7 galbeni, pentru care am rugat pe doctorul ca să ţi-i trimită, dimpreună cu scrisoarea aceasta. Tu vezi bine că pină la 33 f. şi 40 cr. CM. mai trebuiesc 3 ţvanţighi, dar aceştia ţi-i voi da cînd voi veni la Braşov, de nu se va întîmpla ca pricina reorganizării şcoalelor, despre care se vorbeşte atît, să mă oprească aici. Orişicum, la 15 iulie eu cei voie de a veni la voi; de va fi să se facă ceva în vacanţă, mă vor opri; de nu va fi nimic, apoi plec. Am trebuinţă de ape minerale, pentru că au început a mă supăra emoroidele; dar şi afară de aceasta, am trebuinţă de a răsufla afară din graniţele ţării, în petrecerile cu voi acolo.

Mitropolitul nostru peste vreo cîteva zile pleacă la Viena, pentru căutarea sănătăţii (?).

D[omnul] Ştirbei şi-a logodit pe fata sa cea mai mare cu un fecior al lui Toderiţă Ghica de la Iaşi. Zestrea ce dă fetii este 24.000 galbeni în numerar şi 6.000 în scule etc.

Spune Maioreschi[1] că Niţu e sănătos, după cea din urmă scrisoare a lui, ce o primii alaltăieri.

Am uitat. Nu mai lua pe Schlossers *Weltgeschichte* de la Nemeth, dar pe *Romischergeschichte* să mi-o trimit. Pentru Schlosser am făcut, rînduială mai bună aici[2].

Fii sănătos, cu toţi ai tăi!

Al tău, *Aron.j* 189

[Adresa:] Herrn Herrn Georg Baricz, Redacteur der walachischen Blätter, in *Cronstadt*

[1] Emilia Maiorescu, soţia lui Ion Maiorescu.

[2] Nemeth, librar braşovean; prin intermediul lui mulţi învăţaţi din Ţara Românească îşi procurau unele cărţi mai greu de găsit la Bucureşti. Lucrarea cu titlul *Romischer Geschichte* poate fi a lui B. G. Niebuhr, al cărui tom. III a apărut în 1832.

XXX

Bucureşti, 11 iunie 1845

Mâi Bariţ!

Scrisoarea ta cu data de 31 mai am primit-o ieri, la 10 iunie; prin urmare, şi eu îţi poci face întrebare: de ce scrisoarea ta făcu un drum de 10 zile din Braşov pînă aici? Ori tu ai greşit data?

Una pentru alta!

Scrisoarea către Craiova am pornit-o astăzi la Niţu, prin Canţelaria şcoalelor, prin care mă corespunz totdauna cu dînsul.

D[omnul] Racoviţă, deznădăjduit de pedagog român, a fost silit 193
să bage în casă un neamţ prusian. D-lui a intrat într-o cură omiopatică Şi nu ştiu / daca estimp va vizita Zaizonul.

N° 42 al foilor s-a primit şi s-a împărţit, dar 43 lipseşte cu totul. Hil[l] îmi spuse că cenzura nu l-a oprit. Se vede că în numărul acesta rătăcit ai vîrît biletul cu conto a lui Nemeth, căci eu n-am primit asemenea petec.

Am trimis banii lui Vasici; ţi-am trimis şi ţie ce-ţi eram dator, afară de 3 ţvanţighi, ce nu-i aveam mărunţi. Socotesc că şi Vasici şi tu veţi fi primit ce era al vostru.

în săptămînă trecută am răcit al dracului. Mi s-au zgîrcit mîinile
Şi picioarele / şi abia cu frecături eroice şi năduşeli mari m-am îndrep- 193v
* t. Acum sînt bine.

Astăzi, luni, s-a făcut raport la Vodă, din partea Ministeriului Instrucţiii, ca să-mi dea voie peste graniţă, la ape minerale. Pînă mercuri va ieşi rezoluţia, joi voi scoate pasportul, vineri mă gătesc şi sîmbătă sau duminică, daca nu mai nainte, plec negreşit, încît daca şi scrisoarea

aceasta va avea soarta celorlalte, apoi eu voi sosi înaintea ei. Fiindcă eu viu aşa de curînd, e de prisos să-ţi înşir pe hîrtie ceea ce mai bine
94 ţi-oi spune prin grai./

Să vă găsesc sănătoşi pe toţi!

Al tău, *Aron.*

P.S. Manuale istorice nu se mai găsesc. De mă vei crede, nici eu singur n-am, căci mi-1 luară de mult. *Patriotism* îţi voi aduce, de nu-mi voi uita[1].

Hil[l] pleacă şi estimp, şi anume joi, cu persoana cu care a fost
'4* şi an, în Germania, Franţa etc. etc.[2]./

[1] Presupunem că Bariţ i-a cerut lui Florian ***Manualul de istoria lumii*** (Bucureşti, 1845) şi ***Patria, patriotul şi patriotismul*** (Bucureşti, 1843). Din ultima carte, ***Cîteva pericope*** în ***Foaie pentru minte...,*** 1843, nr. 24, p! 186—190. La sfîrşitul fragmentului reprodus, o remarcă a redacţiei: „După aceste cîteva idei împărtăşite din sus arătata carte, sfătuim fieşcărui cetitoriu ca să o citească întreagă (p. 190). Remarca fusese anticipată de o notă ***Despre patrie (ibid.,*** nr. 22, p. 169): „Cu adevărată bucurie a sufletului cetirăm doaă cărţi ieşite de curînd la Bucureşti [la subsol: Titula lor am împărtăşit-o altă dată], întru care conceptul şi ideea patriei, a patriotului şi a patriotismului se desluşi mai cu grijă şi în limba noastră şi dădu la o mulţime de români prilejul foarte dorit de a cugeta mai cu de-adinsul şi mai serios asupra acestei prea scumpe materii. Tot ce ne veni noaă cam neaşteptat este că doi bărbaţi ai Ţării Româneşti, amîndoi puternici în cuvînt, se întîlniră pe acest cîmp cu opinii, pre cît judecă unii, deosebite. Ce e drept, publicul nostru are mai mult a se bucura pentru aceasta, din pricină că poate fi cum că unul sau altul din acei patrioţi azi, mîne se va înflăcăra şi mai mult de iubirea adevărului, şi ideile aduse odată în public le va lămuri mai cu scumpătate şi va învăţa pe român a da patriei, patriotului şi patriotismului definiţii lămurite şi mîntuitoare. Pînă atunci însă fie-ne iertat şi noaă a ceti publicului nostru singur puţinele cuvinte a vestitului scriitorii! german Goethe, scrise asupra materiei atinse. Pe aceleaşi le aflăm în cartea sa titulată Wilhelm Meisters Wanderjahre, c. 9, aşa: „S-au zis mai de multe ori: „Acolo este patria mea, ***unde-mi*** merge bine!" însă această zisă mîngăioasă ar suna mai bine aşa: „Acolo este patria mea, unde eu folosesc!" Acasă poate fi cineva netrebuitoriu, făr' a se prinde aşa curînd de veste; afară în lume, netrebnicul curînd se da pe faţă. Deci, dacă eu zic: Silească-se fieşcare pretutindeni a fi de folos sie şi altora, aceasta nu este nici învăţătură, nici sfat, ci ea este însuş espresie (Der Ausspruch) a vieţii".

La cuvintele aceste preţioase întindă alţif comentariul".

A doua carte ieşită „de* curînd la Bucureşti", al cărei titlu a fost împărtăşit „altă dată", trebuie să fie volumul lui C. Aristia, ***Prinţul român. Stanţe epice,*** despre care vezi ***ibid.,*** nr. 10, p. 80.

[2] Cu G. Hill, Florian a scos ziarul ***România*** şi, mai tîrziu, ***Vocabularul franţezo-românesc.***

XXXI

Bucureşti, 1 fevr. 1846

Frate Bariţ![1]

Nu ţi-am scris de mult, şi pricina a fost că de astă-toamnă am fost tot necăjit, pentru că am fost mai tot bolnav cînd de una, cînd de alta. Şi nici acum nu sînt bine.

Dar tu de ce eşti supărat pe mine? Pentru că nu ţi-am scris ori pentru că nu ţi-am trimis pe Schlosser?[2] Pentru cea dintîi m-am dezvinovăţit, pentru cea de a doua, te încredinţez că în scurtă vreme îl vei primi. Am însărcinat pe d. Andrei Adamovici ca cu orice mijloc să ţi-1 trimită cît mai curînd.

Dar foile de ce nu mi le trimiţi şi pe anul curgător? Nu ţiu minte daca pentru cele din anul trecut ţi-am plătit, [par] că în anul trecut m-am răfuit de [toate dara] verele ce era între noi. Apoi daca [ati] ta piedică la mijloc, eu ti-am zis odată pentru totdauna ca să n-aştepţi de la mine abonaţie, ci să mi le trimiţi.

[Pentru ?] iuristul Tomici, n-am putut face [nimic?]. De cîte ori am fost la Prel [...am] aşteptat ca el să deschiză vorba, [...] urmez, dar a tăcut. Cu toate aceste, [eu?] voi cerca; îmi place a face bine. [Rămîi?] sănătos, cu toată familia! 195

Al tău, *Aron.l*

P.S. Înaintează [...] rata după adres.

[Adresa:] Herrn Herrn Georg Baricz, Redacteur der walachischen Blätter, in *Kronstadt,* în *Siebenburgen. — Franco*

[1] Scrisoarea este deteriorată, în locurile indicate prin puncte de suspensie, în două cazuri, am dat textul probabil.

[2] De mai multe ori, Florian i-a cerut lui Bariţ să-i achiziţioneze voi. I din ***Weltgeschichte fur das deutsche Volk*** de Fr. Chr. Schlosser, dar acesta nu a izbutit să i-l procure. între timp, şi 1-a cumpărat Florian, la Bucureşti; Bariţ îl roagă să-i împrumute volumul, şi pentru că prietenul său zăboveşte, redactorul braşovean se supără.

XXXII

Bucureşti, 22 mai 1846

Frate Bariţ,

Era odată o vreme cînd scriam mai des unul altuia. Trebile tale şi boalele mele ne-au făcut să tăcem. Nu e nimic. Eu te iubesc ca şi mai dinante, fără ca să-ţi mai scriu; şi sînt sigur că tot aşa stau şi eu latine.

Iţi sînt dator gazeta pe semestrul II din anul trecut şi pe anul acesta întreg. Daca cumva împrejurările nu mă vor ierta ca în vacanţa viitoare să viu pe la voi, apoi voi îngriji ca să-ţi trimit bani cu altă ocazie sigură.

Părintele Efrosin Poteca m-a însărcinat ca să-ţi trimit un exemplar
din cartea ce a tălmăcit şi a tipărit, întitu / lată *Obiceiurile şi nara-* 198
vurile israiltenilor etc.[3] Eu îmi împlinesc datoria, trimiţîndu-ţi-o acum.

Novitale? De acum înainte începe vremea băilor; Braşovul o să geamă de oameni de ai.noştri; o să auzi din gurile lor mai multe decît *? pute$ eu să-ti scriu.

Fii sănătos!

Al tău, *Aron.*

P.S. Scrisei lui Vasici, după ce i-am mai scris şi mai demult, că
198* n-aveam trebuinţă să-mi trimită tom. II din *Macrobioticâ,* ci tom. I.
199 Aşa, acum / eu am 14 tom. II şi nici unul tom. I. Ce să fac cu ele? /

[1] Eufrosin Poteca, *Obiceiurile Israilitenilor şi ale creştinilor,* tălmăcită din greceşte, Bucureşti, 1846,

XXXIII

Bucureşti, 3 iulie 1846

Frate Bariţ,

Dar eşti om cum trebuie. Pentru că eu am rărit puţintel corespondinţă, tu ai precurmat-o de tot. Nu va să zică aceasta om de consecuinţă?

Am făcut examenul, dar eu n-o să mă folosesc estimp de vacanţă ca să trec Carpaţii. Am venit prea des pe la voi; n-o să viu pînă mă veţi dori, daca veţi avea pentru ce.

Ţi-aş mai seri cîte ceva, dar aceasta e vremea cînd parte mare din Bucureştii noştri se strămută la voi şi tu poţi să afli de la dînşii mai multe şi mai mărunte decît aş putea eu să-ţi scriu. Aş avea totuşi cîte ceva, ceea ce n-o să auzi de la nimini, însă...

Iţi sînt dator plata *Gazetei* şi a *Foii* pe semestr. II al anului trecut şi pe anul acesta întreg. îţi făgăduiesc că, de nu voi veni eu la Braşov, îţi voi trimite banii cu ocazie sigură. Primeşte aşadar de la d. Ioanid[1]^
200 adu / cătorul acestii scrisori, 36 ţvanţihi, căruia i-am numărat aici, şi cu aceasta mi se pare că sîntem evit pînă la dechemvr. viitor.

Mi se pare că ştii că catedra limbei latine pentru şcoala din Craiova s-a dat prin concurs. Concurenţi sînt doi: Vasilie Maiorescu[2] şi un bănăţean, Petru Popescu. Ieri au dat concurs în scris; astăzi se cercetează lucrarea fiecăruia şi să hotărăşte. După semne, crez că Vasilie va triumfa.

Luni, după examenul ce s-a sărbat în 29 iunie, s-a hotărît, în adunarea profesorilor Colegiului, ca cu începutul anului scolastic viitor să
ţ introducem literele latine, însă nu deodată în toate clasele, ci treptat,
* în fiecare an în cîte un clas. La septemvr. viitor, adunarea profesorilor va aşeza oarecare regule generale de a seri cu litere, rămîind cîmp slobod învăţaţilor de a născoci metoade nuoă ortografice.

în luna lui iulie o să fiu tot în Bucureşti; în august o să ies să fac o preumblare pe la munţi şi mînăstiri.

Vezi că mă grăbesc.

200t? lubeşte-mă cum te iubesc eu. Complimente fraţilor Murăşani,

Aron.j

[Adresa:] Domnului domn Gheorghie Bariţ, redactorul foilor române, la *Braşov.* — *Cu 36 sfanţi*

[1] Gheorghe Ioanid, librar în Bucureşti.
[2] Vasile Maiorescu, fratele lui Ion Maiorescu.

XXXIV

Bucureşti, 4 8^ octombriejţ 1)848

Frate Bariţ,

Abia acum îţi răspunz la scrisoarea ta din 12 septemvrie. Am fost bolnav vreo două săptămîni de răceală; acum sînt sănătos. Mă vei ierta, după cum te-am iertat şi eu, pentru lunga ta tăcere de mai nainte.

M-am întristat pentru vestirea ce mi-ai făcut de necazurile ce ai suferit şi am compătimit cu nenorocirea ce te-a izbit. Mai mult însă m-am mîhnit că ai avut slăbiciunea de a te lăsa ca să cazi in ipohondrie. Ştiu că temperamentul tău, poziţia ta, cu necazurile ei, şi toate împrejurările tale au putut să conlucreze ca să te aducă la această patimă, dar tu, care ai avut curagiu de a te lupta cu atîtea şi atîtea piedici şi împrotiviri în drumul ce ai apucat şi care ai conştiinţa sigură că, deşi n-ai biruit cum ai fi dorit, însă nu te-au biruit, cum ai putut a te pleca, ca să te tîrască o patimă asupra căreia puteai să fii stăpîn? N-ai prietini pe lîngă tine care să-ţi facă distracţie şi să te abată din drumul acelor gînduri şi închipuiri mincinoase, care îţi amărăsc viaţa şi te îndeamnă ca să încetezi de la o lucrare în care nimini altul n-ar fi putut izbuti mai cu norocire decît ai izbutit tu? Du-te, fugi cu aceste păreri şi socotinţe greşite, care nu se potrivesc nicidecum nici cu caracterul tău, nici cu principele (sic) cu care ai început şi ai dus publicitatea română pînă aici, încît toţi cei bine gînditori zic, fără frică de a greşi, că fără gazeta
ta românii nici în 50 ani n-ar fi ajuns unde se află astăzi\ j Dar să-ţi 202
conced că sănătatea ta dăulată cere neapărat ca să te uşurezi de această treabă obositoare; bine, însă cum şi în ce chip zici tu că daca ar începe sasul Klosius, te-ai retrage cu cugetul mai liniştit? Socoteşti tu că sasul, ca sas, va continua publicitatea română cu acelaşi duh şi cu aceeaşi tendinţa ca şi tine? Cînd aş fi sigur că tu laşi gazeta negreşit şi că nu o să se găsească acolo români care să o dea afară, precum ai făcut tu în 10 ani, eu aş renvia *România,* o aş face foaia românilor şi o aş da în toate zilele, cu feileton. Şi pentru a intra slobod şi în ţările austriace, aş lucra la Viena, ca să i se facă cenzura la Aghenţia de aici. Auzi tu?[2] Dar să las aceste, căci poate tu ai glumit cu ipohondria ta, ne-ai speriat numai cu retragerea, şi poate că acum eşti bine, cum erai mai de mult.

în scrisoarea mea din iulie îţi vestisem că avem de gînd să hotărîm soarta slovelor şi să introducem literile în şcoalele publice. Să nu socoteşti că a fost glumă; eu ţi-am scris-o după cum am auzit-o chiar din gura directorului nostru şi după cum ne-am învoit toţi profesorii care eram faţă atunci. La începutul anului scolastic ţinurăm noi, profesorii,
o seanţă în pricina aceasta şi ne sfătuirăm ca ce fel de ortografie trebuie 202'
sa primim, pentru ca şi copilului de ţăran, învăţând a cu / noaste literile, să nu-i fie cu greu a citi şi a scrie. în vremea dezbaterilor acestora, inii veni ide[e]a să întreb pe directorul, trăgîndu-1 la o parte, daca e cu Ştirea şi cu voia lui Vodă ca să lepădăm potcoavele [...] şi să primim literile. Această idee îmi veni din pricină că ştiam pe Vodă cu totul îniprotivitor atît neologismilor ce se primesc în limbă, cît şi împrotiva literilor. întrebarea mea deşteptă pe directorul ca din somn şi se gîndi

la greşeala ce era să facem şi pentru care puteam să păţim ruşine. Mai întîi, şcoala e publică; aci numai gubernul poate porunci ce şi cum trebuie să se scrie: daca cu slove sau cu litere; apoi, lepădarea slovelor şi introducerea [literelor] nu e lucru mic: izbeşte prejudicii ruginite de sute de ani, răscoală Biserica Răsăritului şi încrucişează interesele unei puteri care ne protegează. Aşa, a rămas ca să se întoarcă Vodă din călătoria sa prin judeţe, să-1 întrebe şi pe urmă să vedem ce vom face. După cum cunosc toate împrejurările, poci zice sigur că daca el nu ne-a lăsat să ridicăm monument lui Lazar, nu o să ne dea voie sa primim literile» Dar nu e vina lui!.....

Astăzi primii scrisoare de Ia Craiova, prin care mi se vesteşte că
203 Vodă, cu prilejul aflării sale acolo şi al vizitării / şcoalei acelui* oraş, pe Maiorescu l-a înălţat în rang de sărdar, iar Doamna a dăruit Emiliii Maioreschi o brăţară preţioasă. A făgăduit că şcoala de acolo o va pune pe un picior cu cea din Bucureşti, cu toate că organizaţia nu-i place nici a unia, nici a altia, dar va îndrepta tot. Pia desideria, de vreo 3 ani!

Ştii una? Peste 3—4 săptămîni mă cunun cu o fată a pitarului Drăghici Budişteanul din Piteşti. Fata e tînără, frumoasă, crescută bine moraliceşte. îmi aduce zestre o moşie aproape de Dunăre, lîngă Zimnicea, lată 900 stînjeni, lungă 18.000 şi cu venit anual, arendă, 200 galbeni; afară de aceasta, 500 galbeni bani gata, un loc de casă în Piteşti, 15 stînjeni latul şi vreo 30 lungul şi alte mărunţişe. Dea Domnul ca să găsesc fericirea ce n-am putut-o afla întîi!

Iaca şi o scrisoare streină. Mi-a mîncat urechile ca să i-o trimit eu. Îmi făcui datoria; acum rămîne ca să faci şi tu ce-i vrea şi ce-i putea.

Mai adă-ţi cîteodată aminte de mine, căci eu sînt tot al tău,

Aron.

203y P.S. Dă şi alăturata scrisorică, fără zăbavă, după adres. /

[1] 1845 şi 1846 au fost pentru Bariţ ani ai „năcazurilor"; în 5 iulie 1846 i-a murit o fiică, Mariţa, iar în ceea ce priveşte editarea ***Foii pentru minte...*** şi a ***Gazetei de Transilvania,*** el a întîmpinat în aceşti ani nenumărate greutăţi din partea stăpînirii vieneze, care voia să sisteze ambele jpublicaţii. Suferinţele' personale şi greutăţile îl fac să se gîndească la părăsirea gazetăriei/Pentru detalii, vezi ***George Rariţiu, 12—24 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12—24 mai 1892,*** Sibii, 1892, p. 16—17 si ***Însemnări din viata mea căsătorită,*** în ***Studii literare,*** I, 1942, p. 192-193.

[2] Prin urmare, gîndul de a reînvia ziarul ***România,*** decedat la sfîrşitul anului 1838, i l-a trezit intenţia trecătoare a lui Bariţ de a abandona redactarea foilor braşovene.

XXXV

Bucureşti, 21 ianuarie (1)847

Frate Bariţ,

Şi est timp am păţit-o ca în anul trecut: am rămas fără *Gazetă.* Nu te învinovăţesc că nu riii-ai trimis-o, pentru că eşti dator a te uita pe lista în care figurează iţumele celor ce s-au prenumerat, şi apoi — numele meu nu este nicăiri. Ştiu că trebuia să fac şi eu ca ceialalţi: să mă prenumăr la unul din locurile cu care ai corespondinţă, dar crede-mă că în vremea aceea cînd trebuia să fac aceasta m-am bolnăvit rau, foarte rău, şi am păzit patul şi casa multe zile. îmi aduc aminte să-ţi fi scris şi să-ţi fi zis şi prin grai că ori te voi înştiinţa sau nu, tu să-mi trimiţi *Gazeta.* Se vede că treburile cele multe te-au făcut să uiţi; îţi dau dreptate. îţi scriu dar acum ca să mi-o trimiţi şi costul ei îl răspunz la Romanov.

Obiectul care ocupă la noi duhurile în zilele aceste este alegerea episcopilor la cele trei eparhii vacante. între aspiranţii mai mult sau
mai puţin recomendaţi / pentru cualităţile lor este şi economul episco- 205
piei Buzăului, bărbat cu minte sănătoasă, de la care am putea aştepta multe, cu încredinţare că le vom dobîndi. Dar acestuia îi aruncă năpastea în spinare că ar fi ungurean din Săcele, de la Cernat. Mi se pare că protivnicii săi, spre a-1 putea surpa, — (fiindcă Regulamentul organic zice ca mitropolitul şi episcopii să se aleagă dintre bisericaşii pămînteni) —, au trimis acolo, la locul naşterii sale, ca să ia dovezi în scris că cu adevărat este născut în Cernat. Daca ai vreun mijloc, osteneşte şi încredinţează în partea locului că este un mare cîştig pentru noi să-1 vedem înălţat pe scaunul episcopesc şi că aceasta nu se poate decît arătînd că deşi tatăl său, român din Ţara Românească, s-ar fi însurat în Cernat, dar s-a întors iar la locul său, unde a născut pe economul şi unde a rămas pentru totdauna, neguţetorindu-se cu amîndouă ţările \ în fevruarie nădăjduim să primim binecuvîntări de la episcopi noui; dea Domnul să fie cei mai buni, dar economul Buzăului să nu lipsească!

Ştii că Regulamentul organic în privinţa indigenatului, a dreptu-
rilor ci/vile şi politice, pe noi, românii din statele Austrii, nu ne deose- 205"
beşte de ceialalţi streini: greci, sîrbi, bulgari, nemţi, franţezi etc. Ca să astupăm gurile acelora care ne numesc ungureni, ca să nu ne mai socotim streini în sînul fraţilor noştri români şi ca să dobîndim indigenatul ca români, iar nu ca streini, am făcut o jalbă ca să o dăm la Vodă, şi Măria Sa — rezolvîndu-o şi motivîndu-o — să o trimită la Obşteasca Adunare. Jalba este subscrisă de vreo 30 de ai noştri şi cerem ca români bărbaţi, cu argumente, şi nu ca cerşătorii streini, milă. Vom produce, socotesc, în deputaţi o mişcare mare. Să vedem. E tocmai vremea pentru jalbă, căci nu ştiu vreo altă Obştească Adunare, de la înfiinţarea ei, să se fi împiedicat aşa mult de streini ca aceasta de acum, ʻară ca vreunul din deputaţi să' fi făcut vreo deosebire între românii din statele Austrii şi alţii, de alte naţionalităţi.

Mi se pare că ţi-am'scris că eu am luat zestre o moşie de 900 stînjinî latul şi 18.000 lungul. Poziţia moşiii este foarte favorabilă; este la
cîm P, aproape de Dunăre, aproape de două scale a Zimnicei şi / a Tur- 2()6
n ului. Curge apa Vedea printr-însa şi are şi păduri. închipuieşte-ţi
e a această moşie, cu atîta întindere, n-are decît 51 case sau familii, în vreme ce s-ar putea hrăni pe dînsa de 4—5 ori atîtea familii. în Transilvania, în multe locuri, pe care le cunoşti mai bine decît mine, este prisos de lăcuitori, şi n-au pămînt să lucreze. Ce zici, oare n-aş putea trage pe moşia mea, vreo 20—30 familii, sau şi mai multe, cu încetul,

cîte puţine deodată ? Cu chipul acesta mi-aş îmbunătăţi moşia, mărindu-i venitul şi ^aş înlesni şi pe acele familii ca să aibă pămînt îndestul, spre a trăi o viaţă mai desfătată. Acestor familii, în vreme de 3—4 ani, nu le-aş cere nimic, pînă s-ar aşeza bine şi şi-ar întocmi toată economia; dimprotivă, le-as ajuta la facerea caselor, cu lemne şi cu bani, şi la alte trebuinţe ale industriei lor.

Scrie-mi atît în pricina aceasta, cît şi altele ce vei socoti.

206 Eu rămîi, iubindu-te ca totdauna, al tău prietin,

FL Aron. /

[1] Bariţ urma să „ostenească" pentru „ştersul" Pilotei, originar din Transilvania, urmaşul lui Chesarie în scaunul episcopesc de la Buzău (vezi N. Iorga, ***Istoria bisericii româneşti si â vieţii românilor*** voî. **II,** Vălenii de Munte 1909* **p.-** 271—272). - - - » • • : '

XXXVI

[Bucureşti], 13 fevruarie (1)847

Frate Bariţ,

Biletul acesta îl primii de la fratele Maiorescu încă la 4 fevr. ÎI perdui prin hlrtiile mele, şi cînd era să-i scriu Maiorescului, intîmplarea, dădui peste el şi iată că mă grăbesc a ţi-1 trimite, cu ceva adaos şi de la mine [1].

Biletul tău din fevr. 3 îl primii abia ieri.

Banii *Gazetei* îi voi răspunde, după cum cei, lui Lauriani (sic).

Alegerea episcopilor se pare a se amina pînă către sfîrşitul Camerii noastre, care va fi, după cum se zice, către 15 martie. îndată ce se va isprăvi lucrarea, îţi voi seri rezultatul alegerii. Vorba ce răsuna tare deunăzi în pricina aceasta a dezvălit opinia publică pentru persoanele chiemate la episcopii.

Am făcut jalbă pentru indigenat, dar, din privinţe politice^ nu ni s-a primit. A rămas ca fiecare îndeosebi să ceară şi, de va merita, să dobîiidească. Eu, pentru mine, am dat, ^ste acum [o] săptămînă; s-a rezolvat la Obşteasca Adunare. Voi vedea ce va ieşi.

Pentru interesul moşiii mele, aştept rezultatul socotinţei tale şi şi al sfătuirii cu alţii. Deşi citirea gazetelor tale mă încurcă în planul meu,)v dar eu tot nădăjduiesc, căci / ştiu că nu se fac toate cîte se vorbesc.

Marţi, la 11 fevr., Camera noastră aduse omenirii o jertvă.frumoasă. Cum s-a adus şi s-a citit proiectul pentru dezrobirea ţiganilor Mitropoliii, episcopiilor şi ai tuturor mînăstirilor, s-a primit fără dezbatere, cu o conglăsuire generală.

Astăzi, joi, se supune Camerii proiectul cel nou al şcoalelor, pentru a căruia înfiinţare se cer 850.000 pe tot anul şi—o dată pentru totdauna — 500.000 pentru zidiri de scoale. N-am vreme să-ţi amărunţez coprinderea acelui proiect în privinţa învăţăturilor, administraţiii'etc. Altădată, mai mult.

Al tău, *Aron.*

P.S. Cu ocazie, îţi voi trimite un exemplar din *Micul pc* după *Petit careme* a lui Massillon de păr. Efrosin[1] şi un cuvîn spus la pomenirea de 40 zile pentru răposatul episcop [de] B

[1] Iată ***biletul :***

31 ia

Bariţ,

Craiovenii vin tot a treia zi după Scripturi. Mai na doi abonaţi; să le faci exemplarele de la nr. I:

— paharnicul Gheorghie Maghieru

— căpitanul (sic) Nicoiae Pleşoianu.

Oare Cherban nu s-ar mulţumi să-i dăm lui zeciuiala foilor ce vin ne vie prin Agenţie gratis, adică cu zeciuiala la Craiova? O să-i scriu voi înştiinţa.

N-am pe cine să-ţi trimit critica asupra lui Şuller [= J. K. Şch trebuie să capăt în săptămînă viitoare[4]

întoarce/

"/ întoarce! priveşte post scriptum-ul Scrisorii lui Florian: ***Critica Suller = Refutarea părerei d-lui I. K. Şuller despre germana origine a lin*** în ***Foaie pentru*** mmte...,1847, nr. 15—22. Refutarea este semnată ***1.Ma***

[1] I. B. Massillon, renumit predicator, membru al academiei traducătorul Eufrosin Poteca.

[2] Chesarie.

[3] Gheorghe Magheru şi Nicoiae Pleşoianu, viitorii conducători a din 1848 din Ţara Românească.

[4] I. K. Şchuller, ***Entwichelung*** *der* ***wicktigsten Crundsätze*** *fur die* ***E der rumunischen*** *oder* ***walachischen Sprache, in Archiv des Vereius*** *fur* ***sie Landeskunde,* I,|** 1843, p.69.. 108

XXXVII

Bucureşti, 10 i

Frate Bariţ!

Ieri am primit pachetul ce mi-ai adresat; voi face cu dî cum îmi zici. Dar tu primit-ai scrisoarea ce ţi-am adresat, c Ştiu că-i fi strîmbat din nas la ide[e]a ce ţi-am recomendat. curînd sau mai tîrziu te vei convinge că numai în realizarea a toată românimea poate a-şi găsi mîntuinţa, a reconstitui şi a- esistinţa naţională şi politică pentru totdauna. Alte planuri, specioase, nu le poci aproba, pentru că nu văz că printr-î putea dobîndi mai uşor şi mai curînd rezultatul la care aţin tuturor românilor. Mai întoarce acea idee şi mai suceşte-o, apoi iar apucă-o, şi crez că în sfîrşit te vei familiariza cu dînsa.

Ştii că la noi'era să izbucnească un complot, conspiraţie, revoluţie, nu ştiu cum se o numesc pe nume bun. Nu mi-a pl început, pentru că n-avea cap, decît coade multe. Astăzi d *a 3 ore dimineaţa, era să se dea semnalul, spre a se aduna la u Porni, unde / şi pentru ce, nu ştia nimini. Tot lucrul era înch Plan şi pentru'aceea s-a isprăvit ca o farsă. Fiindcă în insurec

figura mai mult tinerimea, aceasta n-a ştiut păzi secretul, pe care a ajuns să-l cunoască şi babele. Poliţia cunoştea de mult ce se cloceşte, dar ori n-a vrut, ori n-a putut să înăbuşească izbucnirea, pînă în ajunul ei. Ieri seară nişte tineri esaltaţi au tras cu pistoale în Vodă, pe cînd acesta ieşise la preumblare. Poliţia, speriată, după ce a prins pe criminalii aceştia, a pus mîna şi pe capii conspiraţiei. Noaptea trecută a fost o noapte de lucru pentru dînsa, pînă la zio. Lucrarea energică a poliţiei a paralizat mişcarea conjuraţilor; semnalul nu s-a dat şi bieţii tineri, care aşteptau adunaţi într-o parte şi alta, au căzut în mîinile poliţiei. Comisiile, Agia şi Cazarma gem de criminali prinşi. Goleştii, Voinescu, Grădişteanu, Floreştii etc. etc. sînt în mîna poliţiei. Se vorbeşte că ar fi mişcări şi între ţărani, prin judeţe. Nu ştiu ce va fi[2].

Iartă-mă, că m-am grăbit peste măsură.

Mă cunoşti.

[Adresa:] Herrn Herrn Georg Baricz, Redacteur des rumänischen Blätter, in *Cronstadt,* in *Siebenbiirgen. — Franco*

[1] Scrisoarea la care se referă Florian aici nu există în Fondul de corespondentă Bariţ.

[2] Atentatul contra lui Gheorghe Bibescu menţionat, sub *Ţara Româneasca şi Moldova,* în *Gazeta de Transilvania,* 1848, nr. 49; *ibid.,* nr. 48, p. 20 citim: *„Mai nou!* în 9/21 iun. seara la 81/2" trei „procleţi puşcară pe Domnul ţărei, pe Şoseaua Kiseleff, însă nu-l nimeriră. Revoluţia se sugrumă". Fragmentar, relatarea lui Florian despre „conspiraţie" a fost reprodusă în *Anul 1848 in principatele române,* voi. I, Bucureşti, 1902/ p. 506—507. Cei arestaţi sînt fraţii şi verii Golescu, maior I. Voinescu II, Gr. Grădişteanu fraţii şi verii Florescu.
Vezi şi *Istoria României,* voi. IV, Bucureşti, 1964, p. 71 şi 73.

XXXVIII

Bucureşti, 12 iunie 1(848)

Frate Bariţ!

Zioa de ieri, 11 iunie 1848, este o zi de la care începe o epohă nouă în analele Ţării Româneşti. Deviza popullilor civilizaţi: Libertate, Egalitate, Frăţietate este şi deviza românilor de aici. Constituţia, această zicere fermecătoare, această faptă fericitoare, s-a proclamat şi la noi. Administraţia naţională dinlăuntru a ţării, dupe cum o coprind tractatele, nu va mai fi o vorbă goală. Noi sîntem emancipaţi şi ne vom bucura de aici înainte de toate drepturile de care sîntem vrednici. Înaltei Porţi îi vom rămînea credincioşi, îi vom plăti tributul; Rusia ne va protegia cînd turcii ne vor supăra şi cind noi nu vom fi în stare de a ne apăra, dar în administraţia dinlăuntru a ţării nu vom suferi ca să se amestice nimini. Constituţia proclamată ieri va fi un adevăr, şi noi vom şti a muri pentru dînsa. Să trăiască românii!!

După nenorocitul rezultat ce avu revoluţiunea care era să izbucnească miercuri dimineaţa[x], poliţia a fost neobosită zioa şi noaptea, spre a prinde pe toţi complicii. Dar urzeala acestii mişcări patriotice era mai încurcată decît să se poată descoperi. Cînd poliţia credea că puind mîna pe mai mulţi capi ai revoluţiunei a înăbuşit izbucnirea ei, a uitat că nu e numai Bucureştii care cere reforme, îmbunătăţiri, emancipaţie de sub tutoratul cel tiranic ce-l eserţa puterea protectriţă. Spiritele, în general, era toate înflăcărate şi — de la o margine a ţării pînă la ceealaltă — toţi simţea trebuinţa de'o prefacere mare în toate, o îmbunătăţire radicală în tot corpul soţial. In toată întinderea ţării circulau proclamaţii tipărite, ce cuprindeau punturile nouăi Constituţii. Va să zică, toată ţara era revoluţionată. Aşadar, era deşartă bucuria poliţiei că şi-a jucat rola cum se cade în Bucureşti, înghiesuind casarmele, încăperile poliţiei şi ale comisiilor cu prinşi revoluţionari; era deşartă energica stăruinţă a comisarului Diuhamel[2] ca să nu scape nici unul dintre complici.

Joi seara se primi ştire sigură că în mai multe punturi ale ţării s-au mişcat populul şi că se pregăteşte a veni la Bucureşti, spre a cere dreptate 1 Această ştire înfricoşa pe guberniu, dar ceea ce i-a paralizat toate puterile de a mai lucra împrotiva revoluţiunei a fost altă vestire, ce tot atunci a primit, că du peste Olt patru capi, în frunte cu mai multe mii, pîşesc bărbăteşte către Capitala ţării. De la aceşti capi primi Prinţul o proclamaţie, că daca va subscrie punturile nouăi Constituţii, ce o cere populul, să şează în tron şi să hotărască a se pune în fruntea românilor, iar daca nu, să se tragă la o parte. într-o clipă se adună sfatul miniştrilor, la care s-a aflat faţă şi comisarul Diuhamel. Miniştrii îşi pierduseră cumpătul; Diuhamel stăruia ca să se ceară ajutor de trupe ruseşti. Prinţul, în alternativa / de a sta singur, cu vreo cîţiva sateliţi ai săi, în contra generalii mişcări a ţarii sau de a cere ajutor de trupe ruseşti, a declarat că e gata mai bine a-şi da demisiunea şi a se trage din tron. Cu toate aceste, se mai luară oarecare măsuri şi se espediiră mai mulţi curieri cu ordonanţe în deosebite direcţii, spre a potoli fierberea spiritelor şi spre a opri mişcarea. Speranţa însă cea mai mare a Prinţului şi a miniştrilor era în miliţia ce se afla în garnizoană, cu care spera a opri revoluţiunea. Speranţă deşartă!

Ieri, vineri dimineaţa la 11, pe cînd Capitala se afla într-o neodihnă neastîmpărată, pe cînd se pregăteau izbucniri de nouă mişcări revoluţionare, Prinţul vru să cerce credinţa garnizoanei pe care se întemeia. Se duse mai întîi la casarma cavaleriii şi după ce se adresă către ofiţeri ca în împrejurările de faţă, cînd ţara este amerinţată de rebeli, să păzească credinţa către gubern, aceştia îi răspunseră că ei sînt gata a-şi vărsa sîngele în contra vrăjmaşilor patriei, dar sînge român, sînge patriotic nu vor vărsa niciodată.

Manifestaţia însă cea mai evidentă de spiritul general de care este însufleţit tot românul din Ţara Românească i-o dete Prinţului ofiţerimea de la casarma de infanterie. Aici nu numai i se declară, în terminii cei ᶦⁿᵃᶦ luminaţi, că ei nu se vor bate cu fraţii lor, ci arătîndu-i-se totdeodată dorinţa generală de îmbunătăţiri radicale, numaidecît se scoase un stmdart naţional tricolor, declarînd că sub steagul acesta sînt juraţi a *nuri pentru patrie, naţie. într-aceste împrejurări, Prinţul îşi însemnă

numaidecît calea pe care trebuie să apuce, luă stindartul în mînă şi jură că se va pune în fruntea românilor şi va apăra drepturile lor pînă la cea mai după urmă picătură de sînge. Aceste vorbe ale Prinţului a sancţionat revoluţiunea ţării. Strigările „Să trăiască prinţul!" „Să trăiască românii!" au făcut să răsune atmosfera. Proclamaţiile tipărite, cu puntele nouăi Constituţii ce o cerea popului, se împrăştiau pe toate uliţele fără frică. Poliţia şi-a isprăvit misiunea sa. In locul fricei ce a perit, a urmat bucuria cea mai zgomotoasă. Oameni de toate clasele, de amîndouă sexele, uitînd cu totul holera ce domneşte, se îmbulzeau pe uliţele Capitalei, cu fruntea cea mai senină. Comisarul Diuhamel plecă numaidecît la Rusia. Dar cu înaintarea timpului, către seară, creştea tot mai mult zgomotul de strigări vesele. Deodată se auzi în toată Capitala că trupe de ţărani din mai multe părţi, cu stindarte naţionale, sosesc în Capitală. Atunci popului Bucureştilor, ne mai putîndu-şi cumpăta buciuria,. aleargă în trăsuri, pe jos, la barierele oraşului. întîmpinarea ^orăşanilor cu ţăranii / a fost ceva sublim în felul său. Se îmbrăţişară, se sărutară; ţăranii fără arme, fără nimic, cu merindea numai în traistă, cu punturile nouăi Constituţii în mîini, intrară în Capitală, sub stindartele lor, strigînd: „Dreptate!" Şi orăşanii, unindu-şi glasurile cu dinşiî, repetau: „Dreptate!" Asfel ţăranii cu orăşeni, înfrăţiţi între răsunete de glasuri detunătoare, înaintară pe uliţele Capitalei către palatul Prinţului. Mulţimea populului adunat aci era nenumărată. Prinţul primi pe ţărani cu cea mai mare blîndeţă şi bunătate şi le făgădui împlinirea cererilor lor. Dar popului bucureştean, care creştea pe fiecare minut, încît se părea că s-a golit tot oraşul şi s-a strîns la Palat, nu s-a mulţumit numai cu atît. Tinerimea, ca pretutindenea, dă ton la toate mişcările, la toate dorinţele gloatelor. Mii de strigări se repetau una după alta, cerînd ca Prinţul să subscrie puntele Constituţiii. Aceasta se făcu numaidecît. Vezi hîrtia verde! După aceasta se îndesiră (sic) alte glasuri: „Jos cu guberniul vechi 1" „Miniştri nuoi I" Lista de miniştri se dete şi Prmţul o primi cu toată bunăvoinţa. Ministrul Dinlăuntru fu proclamat Nicolaie Golescu, care de la Palat şi pînă la Departamentul său fu dus pe umerii popu[lu]lui, ai Finanţii G. Magherul, al Justiţiei Ştefan Golescu, al Cultului şi al Instrucţiei I. Miade, secretar de stat N. Bălcescu, cap al Miliţiei Odobescu, cap al Poliţiei Capitale G. A. Roset[t]i

După ce Prinţul primi şi subscrise toate cererile ce i se făcură, popului adunat se împrăştie pe toate uliţele. Muzica militară cînta Marseileza română, popului striga: „Să trjiască Constituţia!" Cocardele^naţionale se împărţeau pe la toţi şi stindartele tricolore fîlfăia în toate părţile. De seara şi pînă dimineaţa Bucureştii întregi s-a aflat în cea mai mare mişcare; gloate de oameni pe jos se plimbară necontenit în deosebite direcţii; trăsuri cu stindarte umblară pe toate uliţele. La toate bisericile se trăgeau clopotele şij toată atmosfera era înzgomotată de neprecurmatele strigări. Nicăiri nu s-a făcut cea mai mică neorînduială, cel mai mic esces.

Asfel se fini zioa de ieri, zi memorabilă pentru totdauna pentru români. Constituţiile în toate ţările şi la toate naţiile se dobîndiră cu sînge; românii n-au să plîngă nici măcar o picătură. Ei arătară Europei civilizate că ştiu ce vor, ştiu cum să o ceară si era siguri că o vor do- 218
hindi [...]/

Isprăvesc, pentru că — nedormind toată noaptea — sînt ostenit prăpădit. Caz din picioare, mi s-a ameţit capul, mi se închid ochii etc.

Daca te folosesc ceva aceste, întrebuinţează-le.

Nu-ţi mai scriu ca să-ţi trimit acum ... foile fără frică[3], 218

[Aron.]

[1] Vezi supra, XXXVII.

[2] Gen. Duhamel, comisarul rus din Principate.

[3] Pe ultima filă a scrisorii Bariţ a notat: „FL Aron, iun. 1848". *Gazeta de Transilvania* s-a ocupat de Ţara Românească şi de evenimentele revoluţionare de aici, din zilele de 11 şi 12 iunie 1848, în nr. 49 (17 iunie), p. 202—204.-Aceste evenimente le considera drept un semn de viaţă din partea românilor, care ştiu să fie la înălţimea vremii. *Gazeta* transcrie şi fragmente dintr-o „scrisoare prietenească". Amicul era Florian Aron.

Scrisoarea lui Florian, întreagă, în *Anul 1848 în principatele române,* voi. I, Bucureşti, 1902, p. 540—544.

. ,XXIX

Sabiniu, 22 dechemvr. 1849/3 ianuar 1850

Măi Jorjiu,

Ţi-am primit petecul virit în coperta foilor. Iţi mulţumesc că nu ţi-ai uitat de mine. Datoria o voi depune la colectanţii tăi de aici [...].

Lui Ştirbei n-am scris şi, după încordăciunea împrejurărilor în care se află, mi se pare că nu e consult a scrie. Apoi, crede-mă, că şi el singur mai că n-ar şti ce să zică. Să mai lăsăm, să vedem.

In zilele aceste am avut de lucru cu eompilaţiunea raportului lui Auxentie[1]. Hîrtiile lui, înşirarea faptelor, toate sînt încurcate ca capul lui. Am tras nevoia dracului. Ion a făcut rapoartele lui Iancu şi Balint în faţa locului şi faţa cu auctorii, dar eu pe Axentiu unde dracu îl
aveam![2]/ 219

De nu se va întîmpla cumva ca să mă răpez şi eu la Viena, apoi niă ţiu de parolă şi-ţi voi cîrpi şi eu vreo spărtură din foi. Dar daca mă voi duce?!

Auzim de sigur că trei din preoţii arestaţi, fiind neuniţi, se slobod niîine pe chiezăşia epis(copu)lui Şaguna. Dar al 4-lea, care e unit, pe a °ni chiezăşie se va slobozi ?[3]

D[omnul] Begnescu, unul din nuoii feld-caplani pentru regimentele române, prenumerant al foilor tale, admiratoriu al Iancului, sub care **3-**Şi militat în munţi, şi cîntăreţ de rangul întîi, mă-pofti ca să-ţi trimit alăturatul cîntec popular, care, cu aria sa originală, se cîntă de moţi I' de sexul frumos de la ei. Daca îl socoteşti că răspunde cu provocaţmnea ta făcută prin foaie, dă-1 publicităţii[4].

Aşteptăm pe Ion cu familia[5].

Primeşte şi tu de la mine ce am primit eu de la tine: ţie sărutare în bot, nevestei tale sărutare de mîini şi fie-tii ceea, ceea ce fac fie-mii.

Al tău, *Aron*

P.S. Am auzit că pe Andrei Murăşanu l-ar fi arestat poliţia
219* voastră 1 oră. Adevărat e? Pentru ce?

[1] Este vorba de raportul prefectului Axente Sever, redactat după documentele acestuia de Aron Florian.

[2] Baronul Ludovic Wohlgemuth, guvernator al Transilvaniei, a cerut lui Avram Iancu, I. Axente Sever şi Sirnion Balint să întocmească rapoarte privind evenimentele revoluţionare din anii 1848—1849. Cum reiese din scrisoare, rapoartele au fost definitivate de loan Maiorescu şi de Aron Florian. Memoriul lui Iancu s-a tipărit, parţial, în ***Foaie pentru minte...,*** 1850, nr. 2—7; după Foaie..., 1-a republicat ***Gazeta de Moldavia,*** în 1850, nr. 8, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24 şi 25. Textul integral la A. Tr. Laurian, ***Die Romänen der osterreichischen Monarchie,*** voi, II, p. 3—68.

[3] „...în 2/14 decembre [1850] escortară la Sibii, cu dragoni, pe alţi patru preoţi şi-i trîntiră în prinsoare. între aceştia era şi un protopop, anume' loan Roman [...] Cei trei preoţi arestaţi au fost Pavel Lebu din Şaldorf, Ieremie Constandin de la Igisdorf şi Nic. Sinai din 11inbav. Braţul militariu îl ceruse şi scoase asupra lor primăria din Nocrich [...] Şi care a fost crima acelor preoţi? Nici unica (sic). Ei locuiau în acele părţi ale Albei superioare care, prin împărţirea nouă [administrativă], se încorporaseră la Saehsenland", ajungînd astfel sub „domnia patriciatului săsesc din Mediaş şi Sighişoara, care în acea epocă diferia prea puţin de feudali în brutalităţi. Românii voiau ca să se cerce o dată în viaţă şi cu funcţionari din sîngele, din rasa lor. Spre acel scop, au subscris şi preoţii plenipotenţe pentru deputaţii de la Viena, ceea ce li s-a imputat ca rebeliune, şi funcţionarii i-au trimis la Sibii.

Au mai fost arestaţi şi în alte ţinuturi preoţi şi mireni tot sub preteste de nimic, iară după ce li se cercetau hîrtiile puţine cîte apucau de la ei şi nu se afla nimic într-insele, erau puşi în libertate, fără a vedea vreo sentenţă cu ochii [....]

în toate acele cazuri de batjocură, episcopul Andrei Şaguna protestase atît în scris, cît şi prin graiul viu la gubernator, pentru liberarea preoţilor de ambele confesiuni [...]", Georgie Bariţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă de...,*** voi. II, Sibii, 1890, p. 654—655.

[4] în decembrie 1849 (vezi ***Foaie pentru minte...,*** nr. 11, p. 87—88), dar şi cu ani înainte (vezi George Em. Marica, ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** Bucureşti, 1969, p. 491 şi urm.), Bariţ „provocase" pe români să culeagă poezie populară, angajîndu-se să o publice în periodicele sale. Cîntecul ***popular*** trimis de Begnescu, prin Florian, nu s-a tipărit în ***Foaie...***

[5] îl aşteptau pe loan Maiorescu, împreună cu familia.

XL

Sabiniu, 29 dec. 1849/10 ian. 1850

George,

Iată o scrisoare care pentru noi toţi cei de aici este o enigmă. Maiorescu nu ştie nimic de dînsa, Cipariu asemenea. Episcopul[1] încă nu precepe nimica. Toţi am dat cu socoteala că ea priveşte pe persoana lui Hurmuzache cel mare şi se vede că s-a greşit adresa. De cumva tu ştii mai mult decît noi, bine; răpede-o la Bucovina.

Ion [Maiorescu] şi Cipariu s-au apucat de traducerea raportului lui Auxentiu, pe care îl compilasem eu din petecele ce le-am avut la îndemînă. Aici n-avem nici copişti de dai Doamne şi caută să-I pu
îii germăneşte[2].

Astăzi am pornit la Iancu o nouă scrisoare, subscrisă de ma
spre a-l îndupleca să meargă la Viena, dimpreună cu colegii să
şi Balint. Ace[a]sta am făcut-o în urma unei nouă scrisori ce am
ieri de la Lauriani din Viena. Ne scrie că a fost bolnav de răceal

Bărnuţiu, după ce i s-a înrăutăţit reumatismul în Viena, a
de mult la Garând, în Saxonia, spre a face băi de aburi[3]. Zice că
a plecat n-a primit nici o literă de la dînsul şi se teme să nu-i
rău. Scrie că în urma arestării preoţilor şi a infernalului terorism,
şi a intrigilor ce se ţes în contra românilor, a compus un me
pe care îl vor subşterne la ministeriu. Ne scrie că deputaţii de la
carii s-au dus la Viena, au vorbit cu /imperatorul româneşte[4]. î
că de ce zăbovesc deputaţii noştri. Cere ca Iancu, cu colegii săi, să
negreşit şi zice că şi el a scris Iancului deosebit. întreabă că cum l
Universitatea sasă în timp de obsediu şi esclamă: „Doamne, ce
tate!" Ne însărcinează ca să spunem teologilor de Viena să se duc
că s-au deschis stipendiile. Ne zice că mai sunt vreo cîteva stipe
dat şi ne pofteşte ca să provocăm pe tinerii carii au absolvit F
cu succes bun să-şi trămită atestatele acolo, spre a le scoate s
de la 160—200 Rf. C.M., pentru Legi. Anume ne zice să spunem
lui Armatu, Roman, Barbu şi alţii[5]. Roagă pe episcopul ca să
drepturile românilor cu tărie, căci inimicii lor sunt mulţi şi pu
Ne provoacă ca să scrim la gazete şi să învăţam pe român a-şi c
drepturile sale şi aşteaptă ca să trimitem la Viena ştiri secure d
se întîmplă aici. Zice că articolul lui Palacki a făcut mare senza
Viena şi ne însărcinează să-1 traducem, ca să-1 puni şi tu în gaz

Acesta e spiritul scrisorii; n-ai trebuinţă de original.

în cauza eliberării celor 4 preoţi, e(pisco)pul Şaguna s-a
tolerant, naţiunalist şi român. Fără a căuta că unul din preoţi e
1-a luat şi pe acela sub cauţiunea sa. Frumos!

Ceremonia din zioa de Crăciun şi a treia zi ţi-o vor fi desc

Fii sănătos!

Al t

(P.S.) Zioa defiptă pentru plecarea noastră este marţi, în
mina viitoare[7]. /

[1] Andrei Şaguna.

[2] Vezi supra, XXXIX şi n. 1.

[3] Amănunte despre plecarea şi petrecerea lui Bărnuţ în Saxonia,
pondenţa lui Aug. Tr. Laurian din acest volum, XXXV, ***n.*** 5.

[4] Este vorba de deputatiunea formată din C. Udrea, Al. Atanasiev
^opovici (G. Bariţiu, ***Părţi alese...*** II, p. 661).

[5] Elisei Armatu şi Const. Romanu-Vîvu, conducători ai revoluţiei

[6] Articolul lui Frantisek Palacky, celebru istoric ceh şi cunoscut
pentru cîştigarea de drepturi naţionale, a apărut în ***Ost-Deutsche Post*** di
"r. 291. Nu ştim exact ce cuprinde articolul, pentru că ziarul vienez nu se
"J^ă, dar presupunem că Palacky punea în circulaţie idei folositoare şi r
ardeleni. In ***Gazeta de Transilvania,*** XI, 1848, nr. 98, p. 400—401 se dau f
aintr-o cuvîntare a lui Palacky.

Plecarea, deşi „defiptă pentru... marţi, în săptămînă viitoare", s-a

nat. Citām din G e o r g i e B a r i ţ, *Părţi alese din istoria Transilvaniei...,* voi. II, Sibii, 1890, p. 669 — 670: „După liniştirea ţărei, cei mai mulţi membri ai deputaţiunii naţionale de la Viena se întoarseră fiecare în patria lor, atît ca să-şi mai vază şi de afacerile proprie, cît şi spre a se orienta în ţară şi a se înţelege cu comitenţii lor. în cele de întîi trei luni ale anului 1850 au călătorit din nou la Viena nu numai deputaţii vechi, ci şi alţi bărbaţi de încredere din diverse regiuni locuite de români, anume:' din Transilvania, canonicul T i m o t e u C i p a r i u, care încungiurase înadins pe la Cernăuţi, în onoarea familiei H o r m u z a c h e; mai deodată cu dînsul, pe alte drumuri, Sim. Bărnuţiu, A. T. Laurian, Simeon Balint, loan Maiorescu, protopopii Gregorie Mihaii de la Zlatna, Avram Iancu, acesta cu Balint, pe la Oradea Mare, Aron Florian şi cîţiva tineri [...]. Destul că pe la începutul lunei lui marţiu se aflau în Viena 37 membri ai deputaţiunii naţionale".

XLI

Sabiniu, 10/**22** ianuar (1)850

George,

Noi n-am plecat încă. O mie şi o sută de pedeci ne-au stătut contra. Cu toate aceste, vom porni mîne.

Ieri către seară au sosit aici şi Iancu cu Balint, ca să-şi scoată passuri pentru Viena. Balint zice să plece cu noi; Iancu voieşte a se întoarce iară la Abrud şi de acolo, prin Beiuş, să o croiască drept la Solnoc. Auxenţiu se aşteaptă astăzi de la Bălgrad, să-şi scoată şi el pass. Acum, Dumnezeu să-i ţină în hotărîre nestrămutată, căci noi mai mult din ce am făcut pînă aici nu putem.

Noi mergem cu ruşine, pentru că unde se proiectase o deputaţiune grandioasă, ne pomenim că plecăm 2—3 inşi noi, pe lîngă ceilalţi carii au mai fost. Dumnezeu să ierte păcatele lui Şaguna, care este vină capitală la aceasta. După ce nu merge el, din cauzele lui cunoscute, ar fi vrut ca să nu mai meargă nici alţii şi au îndărătnicit şi pe cei ce ar fi putut şi ar fi vrut să meargă. Toate semnele dovedesc că omul acesta
222 s-a dezbinat de cauza naţiunală şi numai prin vorbe seci şi prin oarecare fapte speciale mici voieşte a se recomenda românilor. Ce dovadă mai curată vrei, pentru simtimentele lui cele dubie, de- / cît vorbele cele despreţuitoare ce le împrăştie ciocoii lui asupra deputaţilor carii s-au dus şi care se gătesc a pleca? Sub vorbele lui cele dulci, cu care face paradă înaintea noastră că îl doare /de cauza naţiunală, zace o inimă rece şi vicleană. Acesta e Şaguna înantea noastră! Bagă de seamă şi privigiază ca să nu te înşeli. Sprijine tu cauza şi onoarea deputaţiunei şi trăzneşte pe cei ce clevetesc în contra lor.

Şaguna ar fi putut îndemna spre a se face o colectă bunicică de bani. N-a făcut nici aceasta şi nici că va face, pentru că mai mult îi pasă de el decît de naţiune[1]. Deputaţii, deşi nu mult, dară tot vor face chieltuială, şi apoi tu ştii că ei duc puţini bani cu dînşii. îmbrăţişiază şi obiectul acesta tot tu; fă apel la inima românului şi el, săracul, din gura copiilor săi va trage un creiţariu şi pentru acei ce se ostenesc ca să-i scoată drepturile la lumină.

Şaguna ne-a zis că el va merge la Viena, dară nu mai curînd decît
222ᵛ după Paşti. Atunci el nu merge pentru cauza naţiunală, ci pentru sinodul epis / copilor de Biserica răsăritului. Timpul acestui sinod era prefipt de ministrul înantea Paştilor, în post; Şaguna a arătat lui Bacii şi l-a rugat să scrie fratelui său că acel soroc nu e potrivit, ci să-l pună după Paşti, ceea ce se va şi face[2]. Aşadară, cînd va merge Şaguna la Viena, va fi tîrziu, cauza naţiunală va fi hotărîtă; şi apoi, el merge curat pentru sinod. încă o dată, bagă de seamă să nu te înşeli în vorbele şi simtimintele lui.

In zilele trecute ţi-am trămis o scrisoare germană din Viena, care pentru noi era enigmă, şi ţi-am scris că dacă tu ştii ceva mai mult decît noi, să o răpezi la Bucovina. Acum ni s-a dezlegat enigma. Am primit acum de curînd, de la aceeaşi mînă, încă două scrisori, din care am înţeles că sunt adresate lui Lauriani. Se vede că corespundentele nu e în Viena şi nu ştia că Lauriani este acolo. Una din scrisori cuprinde lucruri momentoase; n-am curagiu nici a ţi-o trămite, nici a-ţi trage estract. Numai printr-o mînă secură ţi-aş fi putut comunica.

Ţi-o fi scris Iuon [Maiorescu] despre convorbirea ce a avut cu Gubernatoriul, în care acesta a declarat că Lemeni nu va mai fi episcop **223**
şi că a scris la Viena, pentru a se lua măsuri spre alegerea altuia. Acum, / în părţile vest-nordice se fac cercetări secrete pentru vicariul Şuluţiu. Nu se ştie scopul acestor cercetări: pentru ca să-i afle virtuţile ori păcatele este? Pe lîngă Capitulul [din] Blaş şi pe lîngă toţi carii suspină pentru perderea lui Lemeni, Şuluţiu a fost unul din cei mai ferbinţi colectori de subscripţiuni de pe la preoţi, carii cu toţii cerură *rehabilitarea celui mai bun dintre arhierei, pe care numai moliminile unor neastîmpâraţi l-au adus in starea în care se află.* Şuluţiu au cules singur 73 subscripţiuni în cauza aceasta. Avem documinte[3].

Mă grăbesc; din Viena ţi-om scrie mai multe. Deie Domnul ca să fie şi bune! Să ne vedem sănătoşi.

Vale, cu toată familia ta! Al tău,

Aron.

Vezi *Postscriptum.* \ 223ᵛ

P. S. Iancu şi Balint au fost la Gubernatoriul, ca să ceie passuri pentru Viena. I-a primit cu toată afabilitatea şi cordialitatea obicinuită. Ei au spus curat că merg să se înfăţişeze la Imperatoriul. Le-a lăudat intenţiunea, că fac foarte bine, încredinţîndu-i că şi el a făcut estracte din rapoartele lor şi le-a trămis la Viena. Pentru Auxenţiu, a zis că este un om neregulat, pentru că nu i-a dat raportul, şi a adăogat că trebuie să meargă şi el la Viena, spre a se înfăţişa cîtetrei (sic) la Imperatoriul. A poruncit lui Glanz, care era de faţă, ca să le facă passuri.

Eu, cu Maior[escu] şi cu Balint vom pleca odată, poate sîmbătă, cu Malleposte, prin Cluş,' Oradia etc, dacă nu vom găsi altă ocaziune ^ai grabnică, ca să plecăm mîne, poimîne.

Pentru deseară suntem invitaţi, toţi carii mergem la Viena, să ciflam la Şaguna. Cu prînzuri şi cu cine nu se recomandă el înaintea acelor °arn nu caută la cele dinafară, ci pătrund inima şi rărunchii lui.

Idem. / **224**

[1] Despre politica îndoielnică a lui Şaguna şi a grupării conduse de el vezi *Istoria României,* voi. IV, Bucureşti, 1964, p. 128.

[2] în locul unui sobor al „episcopilor de Biserica răsăritului", Şaguna a exoperat permisiunea de a convoca un *sinod diecezan,* care s-a ţinut la Sibiu, în 24 martie 1850. Importanţa acestuia a relevat-o G. Bariţ, în *Părţi alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă,* voi. II, Sibii, 1890, p. 658 şi urm.

[3] îndepărtarea forţată a lui loan Lemeni din scaunul episcopesc şi cauzele destituirii au fost tratate, relativ pe larg, ***ibid.,*** p. 663 şi urm. La p. 664'se indică şi bibliografia necesară. Vicarul Şuluţiu este Alexandru Sterca Şuluţiu, vicar în ţinutul Silvaniei, viitor episcop' şi mitropolit al Blajului.

XLII

Sabiniu, 23 mart./4 apr. 1850

Frate George,

Ieri dimineaţă, adică mercuri, am primit scrisoarea ta. M-am grăbit a trămite fără zăbavă la birtul lui Caspaiy ea să caute pe I. G. loan, dară el plecase de marţi seara.

Venirea mea la Sabiniu este numai şi numai ca să văd ce să fac cu familia, să primesc banii arendei moşiei şi să fac dispoziţiune pentru vinderea caselor mele din Bucureşti, pentru care s-a găsit un eumpărătoriu. Pentru amîndouă obiectele aceste din urmă am scris fratelui Adamovici încă din Viena şi i-am repeţit şi după sosirea mea aici; pînă astăzi însă nu am primit nici un răspuns. îndată ce prin energica interesare a fratelui Adamovici voi primi banii şi voi pune la cale modul vinderei caselor, îmi pornesc familia la Piteşti, la socrul meu, pentru că ducerea ei cu mine la Viena, numai pentru vreo cîteva luni, îmi vine cu greu şi constătoriu, iară eu cu ce întîi ocaziune plec la Viena, unde ne aşteaptă camerazii. Cînd va fi aceasta, nu pot hotărî; toate atîrnă de la circumstanţele atinse. Orişicum, după cum văd, mai-mai
225 că o să zăbo/vesc vreo 10 zile; mai mult nu cred, dară nici nu pot.

Familia lui Ion [Maiorescu] încă rămîne în Transilvania şi numai atunci va merge la Viena, cînd s-ar întîmpla ca Ion să se stabileze în vreun post acolo. Pînă atunci, la ce chieltuieli de prisos? Părinţii într-o parte şi copiii într-alta, şi aceasta numai pentru un timp de 3—4 luni! Nevasta lui Ion s-a dus la Vingard, la yasilie, unde este şi Titu \ Acolo va şedea, după circumstanţii. Deacă Titu acolo perde timpul, ea se va întoarce cu dînsul la Braşov.

Fetiţa despre care zici că caută un protector spre a merge în sus cătră Viena, deacă are încredere în onoarea mea, eu prea bucuros primesc a-i fi apărătoriu şi îngrijitoriu pe drum. Preţuiesc recomendaţiunea ta şi mă doare inima pentru humanitatea necăjită. Deacă voieşte, să se afle în Sabiniu mai nante de 10 zile.

Pentru a simţi ce cale a apucat petiţiunea d. Orghidan în privinţa
225^ tipografiei, voi căuta pe cineva cu influinţă la Gl. Chavane, ca să cerceteze. Neputînd găsi om de încredere, cei voie de la / tine să mă duc eu în persoană la dînsul şi în calitate de însărcinat din partea d. Orghidan să-1 întreb. Ce zici?[2]

Asupra tipografiei cumpărate cu banii Iancului nu pot să-ţi dau nici o informaţiune mai acurată decît ţi-a scris Ion. Dacă Laurian te

îmbie cu dînsa, şi tu ai vrea să o cumperi, pentru ce nu te adresez dînsul? între amici se fac tranzacţiunele mai iute şi mai bine. S -coaste pentru bani nu-ţi va pune nimine[3].

Fii sigur că înante de a pleca îţi voi trămite date atingătoare diul în care a ajuns cauza naţională. Pînă atunci cumpăneşte c ne-a zis ministrul Bach cînd am fost la dînsul cu deputaţiunea, pore: „Constituţiunea Transilvaniei se află în lucrare; într-însa găsi şi românii drepturile lor!"

Sauciul[4], după o mie şi o sută chicane, în fine astăzi primeşte portul şi peste 3—4 zile cugetă a părăsi Sabiniul.

Munteanul[5], săturat de şedere inertă şi cu chieltuială grea, la Vingard, acasă, unde cel puţin nu va plăti quartir, mîncare e /va putea şede acolo, singur nu ştie.

Despre *Gazetă* n-am aflat nimic. Eu am fost tot cam şubred în -trecute, n-am pre ieşit afară, n-am avut de la cine să aud ceva.

Iancu a primit o scrisoare de la tine; apoi — nu ştiu — din s-a întors aici, ori din Braşov a venit.

Fii sănătos, cu toţi ai tăi!

Mai scrie-mi pînă voi fi aici, că nu-ţi voi rămîne datoriu.

Al tău sincer amic,

P.S. Dă biletul acesta fratelui Andrei Mureşanu[6].

— Uitasem. Ce zici de apelul gazetei *Siidslavische Zeitun* îndeamnă pe toate seminţiile slavice ca să primească limba rusea

[1] = Vasile Maiorescu, frate cu loan. Vasile era „comisarul subcerculu gard. Fusese profesor în Ţara Românească; Titu e fiul lui loan Maiorescu

[2] La începutul anului 1850, Bariţ i-a propus lui loan Maiorescu să scoată ună un ziar şi să întemeieze o tipografie, ca să-şi poată cîştiga „o pîine de toat (N. Bănescu şi V. Mihăilescu, *loan Maiorescu,* 1912, p. 297). M stabilindu-se pentru un timp la Viena, Bariţ şi-l asociază pe Rudolf Orghid care solicită autorităţilor dreptul de a înfiinţa un aşezămînt tipografic. Ce s-a aprobat. Bariţ perseverează pe drumul apucat şi în decembrie 1851 ac «noua tipografie din Braşov, a lui Romer & Kamner" (vezi *Studii literare,* p. 194). Mai multe detalii la Al. Bărbat, *Lupta românilor pentru î unei tipografii la Braşov (1850—1851),* în *Studii si articole de istorie,* voi. V p. 145—159.

[3] Pe o filă răzleaţă din ms. 992, următoarele rînduri: „Fusei eu la El îţi trimite în zilele aceste şi probe de litere, cum s-au turnat, după for el, pentru *un* teasc. De-ti va plăcea, îl vei primi. Şi apoi trimiţîndu-se îndoi preţul".

[4] Să'fie vorba de loan Suciu, colaborator la foile lui Bariţiu ?

[5] Gavril Munteanu.

[6] Nu am dat de urma biletului către Mureşanu.

XLIII

Sabiniu, 10 apr

Frate,

Ieri, după primirea scrisoare! tele, dto 7 aprile, m-am dus ralul şi i-am vorbit atît pentru petiţiunea dată în privinţa tip cit şi pentru cealaltă, în privinţa corporaţiunelor industriale.

dintîi, mi-a răspuns că a trămis-o la Magistratul din Braşov ca să-şi dea părerea deacă este vreo pedică care să oprească aşezarea unei'nouă tipografii în acel opid. I-am observat că părerea Magistratului de acolo putem să ştim mai nante că nu va fi în favoarea noastră; el mi-a zis că rezoluţiunea definitivă nu atîrnă de la Magistrat şi că trămiterea petiţiunei la dînsul este numai formalitate, care trebuie păzită. I-am mai reflectat că noi suntem cei mai nedreptăţiţi, fiindcă în timpul cînd celelalte naţiuni se bucură de dreptul publicităţii, nouă ni s-a astupat gura. El mi-a spus că îi pare rău de cele întîmplate cu *Gazeta,* dară toate se
227 vor face bune[1]./

Pentru a doua petiţiune, în privinţa corporaţiunelor, mi-a răspuns că a trămis-o la generalul Schobein de la Braşov,'ca să facă cercetările cuviincioase; mi-a adăogat că poate că va fi'trebuinţă ca — cu cercetări cu tot — să supună petiţiunea şi la Guberniu. La aceste i-am făcut o observaţiune generală, că pînă cînd cercetările asupra românilor şi asupra drepturilor şi intereselor lor le vor face aceia cărora le zace pe inimă ca românii să nu dobîndească nimic, pînă atunci nu e speranţă de mîntuire pentru români. Mi-a repeţit fraza uzitată, că noi n-avem încredere în dreptatea Guberniului. I-am răspuns că nu vedem nimic ce iie-ar încuragia ca să avem încredere. Cu aceste, am ieşit.

M-am dus după aceasta la episcopul şi am vorbit în privinţa camerei de comerţiu. El mi-a răspuns rotund că nu ştie nimica deacă s-a făcut
227^ ceva şi cum s-a făcut ori cum se va face lucrul acesta. M-a / încredinţat însă că va căuta a se informa, cu toate că de se făcea ceva s-ar fi auzit[2].

Eu sunt desperat cu totul, pentru că după trei scrisori ce am trămis lui Adamovici, de cînd mă aflu în Sabiniu, n-am primit nici un răspuns de la dînsul. Nu ştiu bolnav e, ori arestat, păzit de cineva că stă in corespondenţii cu noi. Gîndeşte, frate, după atîţi ani perduţi in Bucureşti, şi cu rude, şi să n-am un om care să umble în treaba intereselor mele! E trist!

Munteanul ar fi primit vreun post, cînd i l-ar fi oferit. Lui nu-i vinea a cere, temîndu-se că-i cer limba germană ca condiţie *sine qua non*[3].

Plîng soartea fetiţei, pentru că-i cunosc necazurile. Dumnezeu să o lumineze ce trebuie să facă. Tot ce pot eu, ţi-am scris mai nante.

Moriu de urît în Sabiniu. Mai nantei îmi venea *Wanderer* pe numele meu; cu quartul întîi al anului a încetat de a mai veni. Apropos! Dară
228 cu / *Bucovina* ce s-a întîmplat? Mă tem că şi-a spart capul lovind pe colos. O presimţeam[4].

Ep(isco)pul cere formal de la Gubernatoriul satisfacţiune pentru calumniile lui Schmidt, care de 3 săptămini lipseşte din Sabiniu[5]. Tot el arată o bucurie nespusă că Gubernatoriul, în raportul către ministeriu, laudă pe Comitet etc.!

Mai scrie-mi, pînă voi fi pe aici; cînd va fi să plec, te voi înştiinţa.
228* Complimente la toţi şi toate, al tău,

Aron. I

[1] Despre „petiţiunea dată în privinţa tipografiei", vezi scrisoarea XLII şi n; 2. *Foaie pentru minte...* şi *Gazeta de Transilvania* fură „închise" în 9 martie 1850 (vezi George Bariţ, *Părţi alese din istoria. Transilvaniei...,* voi. I
reşti, Sibii, 1890, p. 655 şi urm.).

[2] în perioada imediat următoare revoluţiei, se fac eforturi susţinu
redresarea vieţii economice din Transilvania. Românii vor şi ei să propăşe
aici petiţiile pentru admiterea lor în „corporaţiunele" de meseriaşi şi încer
a întemeia o cameră de comerţ. Rezultatele obţinute au fost însă minim
1850—1860 (vezi *Din istoria Transilvaniei,* voi. II., Bucureşti, 1961, p. 133

[3] Gavril Munteanu, profesor, fusese expulzat din Ţara Românească,
cu alţi dascăli transilvăneni. încercările de a-şi găsi un rost în ţara sa d
sînt paralizate de teama semnalată aici de Aron.

[4] „Ge s-a întîmplat" cu publicaţia fraţilor George şi Alexandru Hu
O ducea din ce in ce mai greu, din cauza persecuţiilor la care supusese pres
„absolutistic" al lui Bach. Va fi suprimată la 20 septembrie 1850.

[5] După înăbuşirea revoluţiei din 1848 — 1849, avocatul sas Conrad
şi alţi publicişti străini tipăresc în presa vieneză şi în cea germană din Tr
articole în care românii şi luptătorii lor de frunte (de exemplu, Avram Ianc
Sever, S. Balint) erau denigraţi (vezi, între altele, *Zur charakteristik der*
felde in Siebenbilrgen, în *Satellit,* 1850, nr. 13 şi *Die Romanen des Osterr*
Kaiserstaates., ibid, nr. 31 şi 32). Spre cinstea Iui, Şaguna ia atitudine î
calomniilor debitate de Schmidt.

Vezi şi corespondenţa Laurian — Bariţ (XXXIX).

XLIV

Sabiniu, 22 april/4

Frate George,

Scrisoarea ta de la 30 am primit-o abia ieri. Sta.la postă
deacă din întîmplare nu trâmiteam eu ca să întrebe de sun
pentru mine.

De vreo 4 zile m-am ridicat şi eu din pat. Mîna mă tot do
din zi în zi pare că se mai lasă, încît — după cum vezi — pot a
cu dînsa, spre a scrie la masă.

Eu aştept de mult un răspuns de la Ion [Maiorescu], dară f
Mercuri ce a trecut mă chiemă Şaguna şi-mi arătă o scrisoare d
Văzui că Comisiunea terminologică n-a început încă a lucra;
zachi şi Mocioni nu s-au dus pînă acum la Viena. Ion scrie lui Ş
să mă pornească pe mine mai curînd, spre a începe lucrarea nu

Ştiu că pe lingă spălarea ruşinei înantea Ministeriului, c
sunt tirzii la toate, apoi graba luî Ion de a începe este şi lipsa
Ion, în scrisoarea către Şaguna, dezvoltează intrigele lui Erdel
sili pe betul Lemeni ca'să resigneze. Ii face lui Şaguna lau
zelul şi stăruinţa cu care apără cauza naţiunală din toate pu
roagă ca şi de acum înante să pună peptul spre a sprijini
românilor,' carii sunt uitaţi de sus şi săpaţi pe dedesubt de jos.
/principal al laudelor ce Ion plouă asupra lui Şaguna este co
nea Sinodului, cu care el a inspirat suflet de viaţă în Beserica
etc. etc.[3]

Are dreptate Ion să se plîngă că toţi au părăsit trebile
Unii se duseră care încotro; Bărnuţiu, bolnav, Lauriani a slăbi
giul, de cînd a văzut că rezultatele nu corespund aşteptării,

carii mai sunt n-au în inimă focul sacru pentru cauza naţională. Apoi,, pe lîngă toate aceste, mai adaogă sărăcia! Dară lui Ştefan, la Mediaş,, cine să-i scrie pentru banii adunaţi pe seama deputaţilor? Ştiu bine că şi Micaş, la Cluş, strînsese o mică colectă, apoi — de ce nu o trămite ?[4]

în zioa plecării din Viena către Sabiniu, ştiu că Iancu scrisese în albumul trămis din Tirol o epigrafă scurtă, dară măduvoasă, cu litere în limba română. Ştiu că era vorba că, ca membru al acelii asociaţiuni,. trebuia să contribuie ceva bani şi să răspundă, întorcînd albumul ce i s-a fost trămis. De s-a făcut ori nu, îmi este necunoscut. Suntem cruzi! [5]

Alaltăieri, joi, mi-am pornit familia la Piteşti, la socrul meu. După Paşti, joi sau vineri, plec şi eu la Viena. Deacă pînă atunci nu-mi va trece la mînă, apoi vreo cîteva băi de aburi în Viena vor scoate toată /
22b^v răceala. Eu n-aş fi mai chieltuit cu trămiterea familiei la Piteşti, dar in grija cui să o fi lăsat aici în Sabiniu?

Despre cocoana Măria mi se pare că ţi-am mai scris că este dusă de o lună la Vingard, la Basilie, unde se află Titul de mult. Emilia este aici, într-un pensionat[6].

Zici că m-am grăbit cu vinderea caselor ? Aceste case avea un defect mare, pe care nu l-am observat la cumpărarea lor. Îmi pare bine că am scăpat de ele. Deie Domnul ca vînturile plăcute ce zici că au început a sufla asupra acelii ţări să aducă starea dorită de toţi! Bani să fie, şi case se găsesc multe în Bucureşti, deacă cumva soartea mea va fi ca să mă întorc iară acolo. De va fi adevărat ceea ce cavalerul Nicolaie scrie lui Pavel[7], apoi cred tare şi sper că, după ce vom isprăvi în Viena, peste 4—5 luni voi revedea iară ţara. Să-ţi spun un adevăr: nu mă pot aclimatiza aici, nu-mi place nimic! Sunt sătul de viaţa publică; aş dori să mă trag la moşia mea şi să-mi închin viaţa economiei rurale.

De tipografia sau *Gazeta* ta n-am aflat nimic; şi de unde era să aflu, cînd eu am fost în pat ? Acum aş ieşi cîte puţintel pe afară, dară timpul e afurisit: ninge, plouă, suflă vîntul, e tină, — tot pedici care mă ţin
230 în casă /.

In zilele aceste, îndreptîndu-se timpul, voi lua curagiu de a mă duce la generalul Chavane şi la Gubernatoriul şi voi întreba pentru tipografie şi pentru *Gazetă.* Ce-mi vor răspunde, îţi voi scrie, spre ştiinţă. Ajungînd sănătos la Viena, ne vom înţelege cu ceilalţi şi vom lucra ceva la ministeriu în treaba aceasta.

Despre cauza ta cu orăştienii încă n-am auzit nimic[8]. De va fi răsuflat la faţa locului, apoi Munteanul face rău că nu te avizează.

De nu eram bolnav atîta timp şi deacă şi acum n-aş fi tot şubred, ţi-aş fi mai făcut şi eu cîte ceva.

Mai nainte de a pleca, îţi voi mai scrie o dată; mi se pare că şi tu ai putea să-mi mai scrii.

Fii sănătos, cu toată familia şi cu toţi amicii!

Al tău, *Aron.*

230^v P.S. Alexandrina ce face, cum o mai duce? [9]/

[1] Relativ la *Comisiunea terminologică* sau *filologică,* iată ce scrie Bariţ *(Părţi alese din istoria Transilvaniei...,* voi. II, Sibii, 1890, p. 656 — 658): „Tot pre cînd se

oprise *Gazeta* şi *Foaia[=* la 13 februarie 1850], ministrul Justiţiei denumise
o comisiune de 7 bărbaţi români, cari avea misiunea de a compune un vo
de termini technici juridici, finanţiali ş.a., corespunzători la terminologiile
în limba germană, ca limbă a Monarchiei; o problemă, aceasta, din cele
pentru acea epocă, pre cînd pentru atîtea idei şi aşezăminte nouă, necunos
atunci în acestea ţări, chiar şi în limba germană se mai simţea lipsa de ter

Relativ la traducerea şi publicarea legilor în limba noastră naţional
escă şi altă dificultate specială, românească. S-a pus, adecă, întreba
între români şi anume între membrii deputaţiunei de la Viena, cu care lit
tipărească legile Monarchiei în limba noastră/cu cele ciriliane, care se văd
bisericeşti, sau cu litere latine, şi în cazul din urmă, cu ce ortografie. Di
nu era tocma plăcută. Cei care apărau literele ciriliane aveau de argum
puţina preparare a cititorilor pentru citirea cu litere latine, cum şi scrupo
sionali, cari — mai vîrtos în Banat — erau încă mari; alţii iarăşi reflect
simplu la facilitatea de a reproduce cu ajutoriul cirilienilor toate sunetele
noastră. Din contră, aşa numiţii latinişti pretindeau scrierea cu litere l
din punct de vedere mai înalt, naţionale, adecă al descendenţei latine şi al
de către elementele slave, cît şi din al culturei europene, al apropierei de p
latine.

Pînă cînd ventilau românii ştiinţa lor grafică, Ministeriul ceru în acee
şi opiniunea Gubernului provincial. Atunci fu apoi, cînd referentele Glan
ca textul românesc din *Buletinul legilor* să se tipărească duplu, unul cu lite
pentru partea românilor unită cu Biserica latină, iară altul cu ciriliene, p
mânii neuniţi cu Roma; căci, adecă, prin o măsură ca aceea s-ar mai aju
alt scop din sfera politicei mai înalte, de a nutri şi lărgi încă şi prin literatu
narea acestui popor, carele dacă va fi suferit ca să rămîie unit şi solidariu p
naţionale, mai curînd sau mai tîrziu poate deveni foarte periculos pentru al
nalităţi şi chiar pentru stat. Adecă, tot cunoscutul fir roşu din politica tra
machia velistă.

Din zioa în care deputaţii români din Viena aflară despre acel plan
Gubernul Transilvaniei, disputele asupra alfabetului încetară; tipărirea
se începu şi se continuă cu litere ciriliane, aşa numite civili, mai rotunde, m
ochilor, acomodate destul ca tipariu de tranziţiune, pînă cînd într-aceea
se încerca să apropie vreo două, trei litere latine de cele ciriliane, tot ca
tranziţiune. Cei de întîi translatori la textul românesc au fost Ioan Mai
Şi Vi'ncenţiu Babeş, acesta însă trecînd — pare-mi-se în 1852 — î
Justiţiei, în 1853 a ocupat acea funcţiune Florian Aron, care pîn
aeputînd a se mai întoarce la catedra sa de istorie generală în Bucureşti,
familia sa în Sibii". Cu privire la numirea lui Aron în redacţia *Foaiei leg*
riale, în calitate de „concipist ministerial", vezi *Gazeta Transilvaniei,* 1852
(**3.1.** decembrie), p. 391.

Remarci interesante găsim şi în *Despre comisiunea terminologică*
pentru minte..., 1850, nr. 8, p. 64) •/ „Această comisiune, a cărei membri fu
de cătră însuşi ministeriu, în iarna trecută, după o lucrare întinsă de cî
°'te pe aproape ca să puie capet lucrărilor. însărcinarea ei au fost frumoas
£' să traducă toate legile austriaco din nemţeşte în româneşte, întrebu
limbă şi termini cu atîta riguroşitate, încît apoi traductiunea să cîştig
autentic.

Am zis că această însărcinare era mare şi frumoasă; mai adaogem
era şi g.... Deşi limba română, în doaă ţări, au fost şi pînă acum limba
aaministrăciunei, deşi bărbaţii Comisiunei terminologice sînt din cei din
ai noştri, deşi limbele romanice rudite cu a noastră îi ajută mult, totuş
trebuia să se' simtă mult. întîi, pentru că limba germană se traduce pres
&'eu în limbele romanice decît acestea în ceea; apoi iarăşi, pentru că tra
^vea să fie cu mare luare-aminte ca să nu prea încarce stilul cu prea mul
necunoscuţi şi carii să nu seamene nicidecum a româneşti ori romanici.
cestea, termini necunoscuţi tot vor întîmpina cititorii; apoi, se vor afl
°'*i. Insă acestor din urmă le recomîndăm ca mai nainte de a cîrti să-şi ia
" "Puca chiar d-lor de traducerea legilor din limba nemţească în român

ne pasă — în oricare alta europeană, pe care o cunosc bine. Să mai facă bine a număra chiar în limba germană măcar numai cuvintele latine şi grece, cîte aceea fu, şi mai este, şi va mai fi silită a le lua şi a le ţinea, şi va afla cel puţin trei mii! întocma este şi cu alte limbi; nici una nu scăpă ca să nu împrumute de la elina si latina cu sutele şi miile, chiar şi cele siavoane, care se ţin atît de lăţite si avute. însă oamenii carii pînă acum n-au avut idei, să nu se mire dacă nu au nici terminii sau îmbrăcămintea lor. Pentru ca să ştim, se cere să învăţăm". E vorba de Petru Mocioni conducătorul delegaţiei de bănăţeni şi ^-obabil Constantin Hurmuzachi a celei de bucovineni.

[2] loan Erdeli, episcopul greco-catolic de Oradea.

[3] Mult mai tîrziu decît I. Maiorescu, tot în termeni superlativi va vorbi despre ***Sinodul diecezan,*** deschis la Sibiu în 24 martie 1850, Barit, în ***Părţi alese din istoria Transilvaniei...,*** voi. II, Sibii, 1890, p. 658 şi urm.

[4] Ştefan Moldovan, prieten cu Bariţ; Florian Micaş, care a jucat un rol destul de important în mişcarea revoluţionară din anii 1848—1849.

[5] Nu am găsit datele necesare, pentru a lămuri satisfăcător acest pasaj din scrisoarea lui Florian.

[6] Este vorba de familia lui loan Maiorescu, adăpostită la fratele acestuia, Vasile.

[7] Cred că e vorba de Nicoiae, ţarul Rusiei, sau Pavel ?

[8] Cu privire la ***cauza*** cu cei din Orăştie, vezi, în volumul de fată, corespondenţa I. Maiorescu-Bariţ (LXVIII, n. 3).

[9] în drum spre Italia, Alexandrina Magheru a poposit cîtva timp la Braşov. Florian o cunoştea bine şi de aceea se interesează de soarta ei.

XLV

Sabiniu, 14/26 7vr [septembrie] (1)850

Frate George,

Eu sosii în Sabiniu de vreo 4—5 zile, întreg, sănătos. Deacă n-ai scrisoare recinte, apoi află de la mine că ai noştri sunt toţi sănătoşi. Trebile noastre stau tot după cum eşti informat; particularităţi ţi-aş putea spune cu gura.

Sunt între drumuri. Cînd aş căpăta aici vreun post pentru care aş avea capacitatea, aş rămînea bucuros în patria vechie, dară, la din contra, oe va debui să fac ? Voi mişca cerul şi pămîntul ca să mă duc peste Carpaţi şi să-mi văz de moşie, care mă va nutri pe mine şi familia mea. în zilele aceste se va decide soartea mea.

Ducîndu-mă la Gubernatoriul si Glanz pentru vizită, între altele mă întrebară deacă voi să accepţez vremi post şi în care ramură. Le-am răspuns că aş dori la scoale, pentru care am cunoştinţe şi teoretice şi
231 practice. Mi-a zis ca să dau recurs. Voi vedea. PentrVtreaba / aceasta am vorbit şi în Viena cu Dobran, care poate mult la Heufler, şi în Sabiniu, cu ep(isco)pul Şaguna[1].

De 5 luni lipsesc de lîngă familia mea. Aş vre să mă duc in terra [in Ţară, în Ţara Românească], ca să-mi regulez şi oarecare interese. Dară cum? Gubernatoriul mi-a zis ca să dau şi 'pentru aceasta recurs, şi el va vedea deacă poate a-mi esopera voie ori directe prin Agenţie, ori prin ministeriu. Eu luai altă cale, mai scurtă.

încă în Viena fiind, am scris principelui Ştirbei. Mi-a răspuns ca să am îngăduială 2—3 luni şi mi se vor împlini dorinţele. Terminul acesta s-a împlinit. Astăzi îi scrisei iară, aducîndu-i aminte. Aştept răspuns.

Dară Vasici ce face, de nu vine la postul său ?

Ieri seară a sosit ep(isco)pul Erdelyi în Sabiniu[2].

Astăzi poliţia căută la mine acasă, să găsească broşura ce o publicară tinerii din Viena relativă la Adunarea / de la Blaş şi care, prin ordinaţiune oficială, se confiscă. N-a găsit nimic, nici broşură, nici alte hîrtii ce mai căuta[3].

De voi căpăta ocaziune, mă duc şi eu la Blaş.

Deacă Popasul[4] n-a plecat încă, spune-i că i-aş fi scris ceva, însă eu îl aştept aici.

Am salutat *Gazeta !* Dumnezeu să dea redactoriului putere, paţienţă şi prudenţă, ca să o ducă cu pace![5]

Ducîndu-mă la Blaş, marţi sau mercuri sunt iarăşi aici.

Fii sănătos, cu toţi ai tăi!

Al tău, *Aron Florian.* \ 232

[1] După înăbuşirea revoluţiei din 1848, pe Florian l-a ispitit de mai multe ori ideea rămînerii sale în Transilvania, deşi avea în Ţara Românească soţie şi o moşioară. Pentru a-si găsi o ocupaţie corespunzătoare, face apel şi la Dobran, „agent de Curte", funcţie care i-a îngăduit să ajute, cu diferite prilejuri, pe numeroşi români din Transilvania, ba chiar şi din Moldova şi Munteania.

[2] Adeseori, episcopul greco-catolic de Oradea, Vasile Erdelyi, a manifestat atitudini contrare intereselor naţionale româneşti. Din fericire, rătăcirile sale nu au durat: „Era submisă la monarcti şi de la Oradea Mare o petiţiune, subscrisă— din ianuariu 1850 — numai de către episcopul diecezan Vasilie Erdeli, însă de un coprins atît de naţional românesc, precum de atunci încoace rar se va fi mai văzut din acea dieceză un act românesc scris cu atîta bărbăţie. A şi fost foarte la timp, ca episcopul să se dreagă cu acel act în opiniunea publică a românilor" (George Bariţiu, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei...,*** voi. II, Sibii, 1890, p. 670). Episcopul soseşte, deci, la Sibiu după schimbarea sa la faţă.

[3] în martie si septembrie 1850 s-au întrunit în sinod, la Sibiu şi Blaj, reprezentanţii Bisericii ortodoxe si, respectiv, greco-catolice. Mai mulţi studenţi români de îa Universitatea din Viena (I. Papiu Ilarian, Iosif Hodoş, loan Raţiu, Oprea Moroianu ş.a.) înaintează celor două sinoade cîte un ***memoriu,*** în care cer respectarea întocmai a nnor revendicări înscrise în programul aprobat de Adunarea din 3/15 mai 1848, ţinută la Blaj. în acest sens, ei transcriu din ***Program:*** „Biserica română, fără distinctiune de confesiune, să fie şi să rămîie liberă, independente de la orice altă biserică, egală în drepturi şi foloase cu celelalte Biserici ale Transilvaniei. Ea, [Adunarea] cere restabilirea mitropoliei române şi a sinodului general anual, după vechiul drept, în care mod să fie deputaţi bisericeşti şi mireneşti. In acelaşi sinod să se aleagă şi episcopii româneşti liber, prin majoritatea voturilor, 'ără candidatiune". Prin aplicarea prevederilor Adunării se va ajunge, arată studenţii, la democratizarea vieţii bisericeşti, se va asigura neamestecul Strigoniului şi a mitropoliţilor sîrbi în treburile Bisericii române şi se va înlesni, în folosul naţiunii, apropierea dintre ortodocşi şi unili.

Textul memoriilor, la B.A.R., ms. rom. 1060, f. 283-387 şi 311-313; m broşură s-a tipărit, se pare, la Gerold, în Viena.

De consultat: Vasile Pârvan, ***Anul 1850 şi studenţii români ardeleni din Viena,*** în ***Luceafărul,*** 1903, p. 89—92, iar în ceea ce priveşte ***moda percheziţiilor*** samavolnice, în 1850 si în anii următori, vezi ***Din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Bucu-'eŞti, 1961, p. 171-172.

[4] loan Popasu, protopopul Braşovului.

[5] Pentru că Barit a refuzat să cînte în struna autorităţilor administrative şi Pplitice, acestea au suprimat ***Gazeta Transilvaniei*** la data de 13 februarie 1850. ^nd reapare, în 9 septembrie 1850, redactor nu mai era Bariţ, ci Iacob Mureşanu. florian urează succes noii conduceri.

XLVI

Sabiniu, 21 aprile/3 mai 1852

Frate George,

Văd că ţi-a venit ocaziunea de a lua vindictă despre mine, pentru necazul ce ţi-am făcut odată. Nu ţi-am răspuns la scrisoarea ta mai multe lune şi acum mă faci tu să aştept lune răspuns la scrisoarea mea. Dar iată că eu nu mai pot aştepta şi-ţi scriu şi acum.

Ştii că după ce Iancu, Auxenţiu şi Balint au dat cu mîna în foc şi au căpătat bani, s-au înduplecat a consecra ceva pentru un scop naţiunale. Generoşi precum au fost bravi, au destinat 2500 fi. C.M. pentru fundarea unei societăţi literarie română, al caria scop să fie cultura şi dezvoltarea limbei şi publicarea de cărţi folositoarie. In actul de funda-
233 ţiune ei au / denumit 5 bărbaţi carii să compună statutele societăţii, să le subştearnă la Guberniu spre aprobaţiune şi să facă paşii trebuincioşi ca societatea să intre în viaţă. Aceşti 5 bărbaţi, aleşi din apropiare, pentru mai uşoară înţelegere, sunt: Dorgo, Vasici, Andrei Mureşanu, tu şi eu. Pînă ca una-alta, noi am pus banii în Casa de păstrare de aici. Am scris ieri la cei din Viena, ca să ne comunice ideele lor asupra organizaţiunii societăţii; astăzi ţi-a venit rîndul tău. Ai face foarte bine cînd te-ai răpezi pînă aici, ca să ne consultăm ce şi cum trebuie să facem. Deacă însă împregiurările tele sunt de natură ca să nu te lase a veni,
233v apoi / înţelege-te cu amicii de acolo şi pune pe hîrtie tot ce ştii că e de lipsă spre a aşeza instituţiunea aceasta pe fundamente, încît să nu ne fie ruşine a ieşi în lume cu dînsa

Te dispensez de detoria ce ai de a-mi răspunde la scrisoarea mea de mai înainte, dar la aceasta trebuie să dai răspuns, căci n-ai a face cu mine, ci cu biata naţiune.

Fii sănătos, cu toţi ai tăi.

234 Al tău sincer, *Arorie Florian.*

[1] La propunerea prinţului Karl von Schwarzenberg, guvernator al Transilvaniei în anii 1851—1858, împăratul de la Viena a decis, în 31 decembrie 1851, ca Avram Iancu, Simeon Balint şi Axente Sever să fie „dezdăunaţi" pentru pagubele suferite în timpul revoluţiei şi recompensaţi pentru „virtutea" şi vitejiile lor cu cîte 9500 fiorini, în monedă convenţională (vezi *Foaie pentru minte...,* 1852, nr. 15 et 16, p. 64 şi nr. 17, p. 65). După ce şi-au ridicat banii, la Sibiu, ei au căzut de acord să dăruiască 2500 de fiorini pentru întemeierea unei „Societăţi literare române, care va avea de scop cultura şi dezvoltarea limbei şi publicarea de cărţi folositoare". Suma dăruită a fost depusă la „Banca de păstrare" din Sibiu (vezi *Gazeta Transilvaniei,* 1852, nr. 32, p. 124 şi nr. 35, p. 137—138; ambele corespondenţe, nesemnate, ie atribuim lui Aron Florian). Cum reiese din scrisoarea lui Florian, întocmirea statutelor *Societăţii literare* cădea în sarcina lui G. Bariţ, Pavel Vasici, Andrei Mureşanu, Aron Florian şi Dorgo, director al şcolilor româneşti transilvănene.

Momentul de a întemeia o societate care să realizeze obiectivele amintite a fost nimerit ales, lucru atestat de periodicele ardelene din 1852, bogate în studii şi articole consacrate accelerării ritmului general de propăşire în cultură, dezvoltării limbii şi literaturii noastre. Citām, în acest sens, două contribuţii valoroase: F l o r i a n A a r o n e, *Ceva despre literatură în genere şi despre literatura română în parte* (în *Gazeta Transilvaniei,* 1852, nr. 43, 44, 45, 46—47 şi 48—49); [G h e o r g h e B a r i t], *Ce a fost românul ? Ce este acum ? Ce poate şi trebuie să fie în viitoriu? [idem,* nr. 34/35, 36 şi 37).

Intenţia fondatorilor *Societăţii literare* a fost frumoasa, dar ea nu a putut prinde cu adevărat viaţă, nu din vina românilor, decît odată cu înfiinţarea *Astrei,* în 1861.

Vezi şi XLVII şi XLVIII.

XLVII

Sabiniu, 12 mai/30 aprile 1852

Frate George,

Am primit scrisoarea ta, la care mă grăbesc a-ţi răspunde.

Nu eu, nici noi, ci cei trei bărbaţi te-au ales, cu uşa închisă, precum au ales şi pe ceilalţi membri, pentru compunerea statutelor. Cînd ar fi vorba de dispensaţiune de la această lucrare, aceasta ar trebui să o cei de la dînşii şi nu de la noi. Aici se lucră despre voinţa ta şi aceasta nu poţi să nu o ai, căci atunci ai fi un păgîn şi vameş. Te cunosc foarte bine pe tine şi toate împregiurările tele, dar acestea toate nu-ţi pot da cuvînt de a te retrage. Cînd m-aş pune în cumpănă cu tine, mi se pare că şi eu aş putea zice ceea ce zici tu. Deacă crezi că subşternerea statutelor la Guberniu, cu numele tău / sau al meu, poate să fie periculoasă „Socie- 235
taţii", atunci aceste scandale pot să rămînă afară şi să figureze numai numele celorlalţi trei membri, nepătaţi. Acum e vorba numai de lucrarea statutelor, pentru care este absolute necesarie inteliginţa ta şi de la care sub nici un pretest nu te poţi retrage. Deacă interesele tele sunt de natură ca să nu poţi lăsa Braşovul nici pentru 2—3 zile, nu-ţi pune nimene sula în coaste ca să-ţi lapezi banii venind la Sabiniu. Sacrifică pentru acest institut născînd 2—3 ore sau adună-te cu ceilalţi de acolo într-o seară, consultaţi, deliberaţi şi puneţi pe hîrtie ce vă va dicta mintea şi inima. / Dar orice veţi face, faceţi curînd, căci timpul gră- 235v
beşte. Am scris şi la Viena şi la Blaş, şi aşteptăm şi de acolo opiniunile bărbaţilor noştri. Isprăvesc scrisoarea zicîndu-ţi că de vei codi şi acum, apoi hai să desperăm cu toţii, hai să ne schimbăm numele, să ne denegăm originea, să ştergem din cartea vieţii noastre anii cei plini de sudori, sacrificaţi pentru o chimeră şi hai cu toţii să ne facem — ce vei vrea, numai români să nu mai rămînem![1]

AI tau, *Arone Florian.* 235

[1] Vezi supra, XLVI,

XLVIII

Sabiniu, 6 iuniu 1852

Frate George,

Iţi multămesc, în numele tuturor fraţilor de aici, pentru aliniamentele de statute cu care v-aţi grăbit a ajuta lucrarea noastră. Noi vom începe în săptămînă aceasta redacţiunea, vom face subşternerea

la Guberniu, care, după semnele ce se arată, nu cred să fie contrariu. Deacă însă vreun demone ne va ieşi în cale, atunci, — atunci va trebui toţi, cu puteri unite, să sărim pe el şi să-l nimicim. Auzitu-m-ai? Inţelesu-m-ai ?[1]

E de prisos să-ţi mai spun şi acum dorirea ce am avut de a veni la voi. Dar, ascultă-mă! Ştii că eu n-am alte izvoare de unde să-mi ţin familia decît o mică moşioară din Ţară. Mai întîi, află că un boier mare, vecin, mă calcă rău; după aceea, cunoşti că principele Ştirbei a publicat neşte dispoziţiuni nouă în respectul clăcei. Nu ca să măresc venitul
237 acei[i] moşioare, / ci ca să nu perd ceea ce am avut, e de neapărată trebuinţă ca să mă duc în Ţară, să-mi regulez interesele şi trebele (sic). Am făcut un pas desperat şi am trimis o petiţiune ministrului Buol-Schauenstein. Prin argumente tari ca ferul, l-am strîns aşa de grozav, încît — de ruşine — trebuie — deacă nu mai mult ceva — să-mi exopereze de unde va şti permisiune, cu termin de un an, ca să mă duc în Ţară. In tot cazul, eu sunt silit acum să aştept rezultatul acestei petiţiuni. De-mi vor da voie, apoi mă răped în Ţară pentru un an, să-mi văd de moşioară; de-mi vor da negativă, apoi zbor la voi şi mă aşed acolo.

M-am bucurat foarte mult că te-ai apucat de *Dicţionariul germano-*
237v *român,* de care pătimim nespus de mult. De la unul ca tine, ros / în amîndouă limbele, putem aştepta un lucru solid. Dar, după cum observaşi tu, lucrul e mult şi greu, şi ar trebui să fii ajutat[2].

Foaia literarie încă e o idee norocită; şi eu, de cînd meditez asupra statutelor „Societăţii literarie", am socotit că trebuie băgată în statute şi ieşirea unei foi. Dar zi (sic) că foaia „Societăţii" va fi cu totul filologieă-limbistică; şi, aceea ce zici tu, va trebui să fie acomodată publicului[3]. Oricum, eu nu-ţi pot da acum, deocamdată, parola nici pentru dicţionariu, nici pentru foaie că voi conlucra, pînă nu se va alege cu rezultatul petiţiunii trimise la Ministeriu. întîmplîndu-se ca să nu mă duc în Ţară, ci să vin la voi, apoi micile mele talente sunt în dispoziţiunea ta.

238 Nu mai e nimica nou, de Dai-Doamne, ce ţi-aşi mai putea însemna / pe lîngă cele ce-ţi scrie totdeauna fratele Andrei Murăşanu. De popi m-am lăpădat, precum am scuipat pe Satana cînd m-am botezat[4].

Fii sănătos, cu toţi ai tăi!

238v Al tău sincer, *Arone Florian.*

[1] Vezi supra, XLVII.

[2] Pentru istoricul şi importanţa *Dicţionarului germano-român* (voi. I—II, Braşov, 1853—1854) de văzut Mircea Seche, *Schiţă de istorie a lexicografici româneşti,* voi. I, Bucureşti, 1966, p. 36—38. Vezi si *Gazeta Transilvaniei,* 1852, nr. 36 şi 61.

[3] O mostră din epistolă, scrisă în alfabet latin: „Foia literariâ ânquâ e o idea norocita, si eu de quând meditediu assupra statuteloru Sociâtâtii literariâ amu socotitu quâ trebue bâgatu in statute si esirea unei foi. Dar di quâ foia Sociâtâtii va fi cu totulu filologica limbisticâ; si aceea ce dici tu va trebui sâ fie accomodatâ publicului".

[4] Lepădarea de popi a fost temporară; la sfîrşitul anului 1852, înţelegîndu-se cu Mitropolia din Sibiu, Florian se angajează în redacţia *Telegrafului român,* al cărui prim număr apare la 3 ianuarie 1853.

Sibiu, 15 fevru

Frate George,

încă două zile fără aceasta, şi apoi am plecat din Sibiu
smuls toate rădăcinele care se întinsese aici şi nu las nemica în
decît onoarea mea, la vreo cîţiva amici. Aş fi vrut poate să
aici, unde îmi era plăcut a răsufla şi aura română, dar ursita
resul meu şi viitoriul meu cere ca să mă duc acolo unde sunt
Cu mine va fi în Viena un român mai mult, şi apoi, adunînd
nu vom putea oare face ceva pentru biata naţiune şi acolo? C
mai mare a mea este că nevestei mele nu-i va plăcea a se vedea
de murii cei înalţi. Copiii se vor deda mai uşor.

înainte de plecarea-mi, mă simt detoriu a-mi lua adio d
Aşadar, rămîi sănătos, cu toţi ai tăi! Păstrează suvenirea
şi ca să / fiu încredinţat că nu m-ai uitat, răpede cîteodată cîte
rică şi pînă la mine; o voi citi cu plăcere şi-ţi voi răspunde
precum doreşti. încă o dată, rămîi sănătos, cu toţi ai tăi.

Al tău, *Aron*

ii

Viena, 27 fev

Frate George,

La o lună şi cinci zile după scrisoarea ta, iacă că vin
şi eu. Mai întîi, îţi mulţămesc pentru informaţiunile ce mi
privinţa locului unde îmi am elocat micul capital. Aceşti
i-am adus din ţară, era ţvanţighi şi galbini, însă omul me
a-i lua în moneta aceasta şi am căutat să-i schimb cu un ag
timpul acela era numai cam jumătate pe cît este acum. Mă
mulţi că în monetă sunătoare nu i-ar fi primit nimene şi aşa,
m-am învoit şi la schimbare. După cum s-a urcat metalul
perdut la suma acelor bani vreo cîteva sute, însă acum e tî
ce face. Numai omului meu de i-ar merge bine, ca cînd îi v
aibă de unde mi-i da şi să nu mai intru în neplăceri nici cu
cu garantele lui, care, după cum zici, e om cu frica lui Dum
şi cu casă grea. învoirea *salvis juribus cambialibus* e ca v
dintre noi a renunţa, să comunice aceasta celuilalt cu trei lu
de termin. Terminul e pe la 15 decembre. Vom vede pînă a
mai aduce timpul cu sine. /

Cu dicţiunarul e lucru curios.

Eu ştiu că acum mai un an, după sosirea mea aici, ţi-
trămiţi pentru cumnatul meu *Dicţiunariul* lui Stamati. M
unul defeptuos, pentru care ţi-am şi făcut reflesiunea cu
Şi tu mi-ai răspuns că precum l-ai găsit aşa l-ai trămis. Bine!

ieşind dicţiunariul vostru, cumnatul meu a cumpărat unul de aici şi mi-a cerut bani ca să se prenumere şi pentru partea II, ca să-i vină mai ieftin, ceea ce i-am şi dat. Apoi eu nu ştiu cum şi cine ţi-a scris ţie ca să trămiţi partea I tot pentru cumnatul meu, căci eu, zău, nu-mi aduc aminte să-ţi fie scris. Dar nu e nimica; cumnatul meu va vinde un esemplar, şi cu banii aceia va cumpăra partea II, cind va ieşi[1].

Cînd ţi-am scris pentru Stamati, ţi-am trămis şi banii şi atunci — detractis detrahendis — îmi ramaseşi detor 1 fl. Alţi bani eu nu ţi-am trămis pentru dicţiunarul vostru, deacă nici nu ţi-am scris pentru dînsul. Apoi tu pe ce comput l-ai trămis? Ori că ţi-a venit cei 5 fl. ce i-am dat cumnatului să prenumere aici> la iuristul Maior, pentru partea II, şi tu ai socotit că se cere partea I? Încurcătura e mai mare decît a cauzei Orientului, atîta numai că pentru descurcarea ei nu e de lipsă
241 sabia. /

Dar cum se poate să nu mai ai nici un *Calendar* ca să-mi trămiţi?[2] Biata nevasta-mea nu mai ştie cînd sunt sărbătorile noastre; ea lucră, şi păcatul va fi al tău. Deacă n-ai tras esemplare mai multe ca sa ai vreunul nou, trămite-mi unul, — din pămînt, de sub pămînt —, fie şi ponosit.

De Pompilie, cu care mi s-a înmulţit familia, ţi-a scris Ion [Maiorescu], asemine şi de naşul său, care a treia zi după botez a plecat unde e chiemat şi aşteptat. Plîngerea mea că mi se înmulţeşte familia nu e că copiii vor muri de foame, că în timpii aceşti grei e anevoie de a le da o creştere şi învăţătură bună, ci că e un lucru cu anevoie a îmbla cu ei dintr-un loc într-altul, — pe vînturi, ploi, viscole, pînă la aşezarea definitivă!

Cum îmbla timpul pe la voi? Aici ne-am spăriat de iarnă lungă şi aspră, cum nu-şi aduc aminte vienezii. De la optobre pînă acum, am ars lemne numai de 80 fl. C M . Dar apoi să vezi lucrurile celelalte în ce progresiune se urcă! Zău, nu e glumă! De-ar vini primăvara mai curînd, să scăpăm de multe neplăceri ce le suferim acum!

Se duce minune! De pe la decembre, s-a grămădit lucrul unul peste
242 altul; / vrînd-nevrînd, caută să petrecem în cancelarie 5 ore înainte de prînz şi 2—3 după prinz. Din cele cinci ore de dimineaţă mîneăm 1/2 oră cu citirea lui *Wanderer,* foaia matutinale şi 1/2 după prînz, cu foaia pomeridiană. La 6 ore seara trîntesc condeiul cu negreala chimică cu care scriem pentru litografitul ordinaţiunilor etc, ce se trămit pentru buletinele provinciali; mai las pe Ion singur în cancelarie şi eu o tulesc într-o căfană. Aici iau pe ordine foile de seară ale jurnalelor *Ost-deutsche-Post, Presse, Lloyd,* apoi citesc tot aceste jurnale în foile matutinali, ia cari adaug *Morgen-Post, Humoriste* etc. Pentru varietate, iau în mînă *Wochen Krebs, Fliegende Blătter, Hansdampf, Dorfbărbier, Journal pour rire,* ilustraţiunea germană, francesă şi anglică etc. După aceasta mă apuc de jurnalistica străină: *Debats, Independence belge, Moniteur universel, Journal de Constantinople, Triester Zeitung, Schlesische Zeitung, Aachener Zeitung, Norddeutsche Zeitung, Frankfurter-journal, Post-Zeitung* etc. Şi apoi închei cu + *[Kreuţ] Zeitung*

" ^ r Ă , ^ S, ^ - «> — » « * « £ Armj 242"

• • *1* i«i T Stamati adică despre ***Vocabular de limba*** **i** Date despre ^ « " " A ***f,™f Schiţă de itorie a lexicograf*» ro-*** ***germană si română,*** apud **M: 1 r c e a &** , ***mâne,*** voi. I, Bucureşti, 1966 ***V-J*>- „*** Heun ***Calendariu pentru po-***
între 1852-1865, Bariţ a scos ***^Ss^Calendariu-l*** pe 1853, din care s-a ***porul românesc...*** Aron îi cerea, pentru n vasta sa Ca ^ ^ „ tras si o a II-a ediţie, fiindcă „pnmaL-JP " £ ,mai r5mase" (vezi ***Gazeta Transil-*** petrlcu şi se vîndu toată, încît ™ ™ ™ " ^ , ™ ? ^ *T Î* o n M u ş **1** e a, (vezi ***laniei,*** 1852, **p.** 386 , De» **^ndarele** lu^ ^ ^ ***Z e d i t e privitoare laednarea,***
SS£ţi ^ / M J ^* **** 1957 p255 261) -

AUGUST TREBONIU LAURIAN

(2 ianuarie 1840 — 23 noiembrie 1875)

^**Corespondenţa** lui Laurian cu Bariţ nu este o corespondenţă personală, **intimă, cum** există **atîtea în** arhiva de scrisori rămasă de **la** cărturarul braşovean. Ea se **încadrează într-o** altă mare categorie din corespondenţa bariţiană, pe care **am numi-o** „corespondenţă angajată".

Scrisorile acoperă toate perioadele mari din viaţa lui Laurian; anii de studii la Viena, profesoratul şi activitatea iştorico-publicistică în Ţara Românească în anii dinaintea revoluţiei, activitatea din timpul revoluţiei şi în anii următori, pentru exoperarea de drepturi naţionale şi sociale pe seama românilor, perioada de inspectorat şcolar în capitala Moldovei, bătrîneţea zbuciumată de la Bucureşti. Ele sînt concentrate în momentele mai importante ale acestor perioade, atunci cînd activitatea obştească a scriitorului atingea culmea intensităţii ei. Epistolele din primul grup (I—II) sînt scrise în 1840, cînd Laurian îşi tipărea şi difuza prima carte, ***Tentamen criticum...;*** un al doilea grup, cel mai important şi mai bogat (III—XXV), oglindeşte eforturile depuse pentru editarea şi răspîndirea ***Magazinului istoric pentru Dacia;*** un alt mănunchi (XXVI—XXX) ni-l înfăţişează pe Laurian în miezul evenimentelor revoluţionare de la 1848, ca unul dintre principalii factori politici ai revoluţiei, preocupat de realizarea unităţii naţionale a românilor; scrisorile XXXI—XLII dezvăluie avatarurile delegaţiei româneşti de la Viena, trimisă de Adunarea de la 3/15 mai 1848 ca să trateze cu împăratul doleanţele naţiunii române; din anii inspectoratului şcolar de la Iaşi, epistolele XLIII—XLVII cuprind doar momentul cînd reputaţia lai Laurian a fost pusă la grea încercare prin intrigile reacţiunii moldovene. **în** fine, ultimele cinci scrisori (XLVIII—LII) aduc ecouri din cei mai rodnici ani ai bătrîneţii, cînd cărturarul, ajuns în fruntea Societăţii Academice Române, avea un cuvînt greu în cultura românească. **în** astfel de momente culminante, cînd intra în joc interesul întregii naţiuni, Laurian, asemenea tuturor oamenilor noştri mari din secolul trecut, simţea nevoia nu atît a confesiunii, cît mai ales a consultării cu alţi factori de răspundere din ţările române. Apreciate **în** ansamblu, se poate spune că scrisorile lui Laurian către Bariţ nu numai că-i ׀ntregesc portretul cultural şi literar, ci, proiectîndu-l în mijlocul marilor evenimente poliţe şi culturale ale vremii, ele completează însăşi viziunea asupra epocii în care a trăit Şi activat.

înainte de orice, scrisorile ni-l înfățișează pe Laurian drept un om de mare cultură, care acordă o importanță deosebită publicisticii[1]; el este unul dintre cei mai vechi colaboratori ai foilor lui Bariț. La 1 martie 1840, într-o epistolă adresată din Viena (vezi II), Laurian scrie cîteva rînduri ce-i definesc atitudinea față de publicistică: „Ideea domniei tale pentru publicarea unei priviri spre literatura românească în foile de icea îmi place foarte, şi eu din partea mea mă voi sili a face cîtu-mi va fi cu putinţă, şi mai vîrtos pentru că-mi spui că printr-însa ar mirui şi ***Gazeta*** de la Braşov, ***care se poate numi gura rumânilor.*** Eu voi scrie aşadară, şi de socoteşti d-ta că împărtăşirea mai multor idei [...] ar fi de lipsă a să face, mă rog să mi le comunici într-acest timp, ***că îs gata a face tot ce poate servi spre folosul natiunei noastre"*** (subl. ns.). Laurian consideră că trebuie să lucreze „spre folosul naţiunei", prin „gura românilor", în sensul edificării acestora asupra trecutului lor istoric şi a limbii naţionale.

încă în 1839, Bariț îi publică în ***Foaie pentru minte...*** traducerea comentată — după moda vremii — a studiului unui celebru geograf francez din secolul XVIII, J. B. Bourguignon d'Anville (1697—1782), ***Memoire sur les peuples qui habitent aujourd'hui la Dace de Trajan.*** Tălmăcirea apare sub titlul ***Pentru istoria românilor***[2], dar cu atîtea greşeli încît Laurian, care semnează pentru prima dată cu numele latinizant A. Trebonie, se simte obligat să se plîngă redactorului, în ianuarie 1840, pe mai bine de trei pagini de scrisoare Totodată, corespondentul notează: „Trimit aici încă un articul, dară mă rog să să tipărească aşa cum este, că nu vreu ca neci păcatele altuia sa cază pre capul meu, neci ale mele pre capul altuia" (I). Este vorba de ***Limba românească în a şasa sută,*** apărut fără semnătură, îa cîteva zile după trimitere, în ***Foaie pentru minte***[3]. Articolul reproduce, cu o scurtă introducere, un pasaj latinesc din ***Chronografia*** lui Theophanes, în care apare mult discutata expresie „Torna, torna fratre!" — dovadă, după Laurian, că în muntele Haemus la anul 579 se vorbea româneşte.

Deşi în anii dinaintea revoluţiei Laurian are la dispoziţie coloanele ***Magazinului istoric...,*** totuşi nu încetează să colaboreze la foile lui Bariț; dimpotrivă, el întăreşte şi mai mult legăturile cu acesta, făcîndu-şi servicii reciproce în ceea ce priveşte difuzarea publicaţiilor. Scrisorile lui Laurian din aceşti ani, exceptînd unele pasaje, au aproximativ acelaşi conţinut: liste de abonaţi la ***Gazetă*** şi ***Foaie*** sau informaţii legate de difuzarea acestora în Ţara Românească, iar pe de altă parte, informaţii despre tipărirea ***Magazinului istoric...*** şi indicaţii privind desfacerea revistei în Transilvania. Strădania de răspîndire peste munţi a foilor braşovene (printre abonaţi se numără N. Bălăşescu, N. Bălcescu, G. Cantacuzino, G. Boliac, I. Ghica, Şt. Golescu, Gavril Munteanu, Eufrosin Poteca, I. Voinescu II ş.a.) depăşeşte interesul strict al unui schimb de serviciu, vizînd mai degrabă o convingere adîncă a lui Laurian în privinţa rolului de liant naţional pe care-l putea juca presa în viaţa

[1] Activitatea publicistică a lui Laurian este încă puţin cunoscută, în ciuda faptului că a fost cea dintîi cercetată. Aria acestor cercetări s-a restrîns, însă, la ***Magazinul istoric pentru Dacia*** (vezi N. Iorga, ***Despre „Magazinul istoric",*** în ***Prinos lui D. A. Sturza,*** Bucureşti, 1903; G. Baiculescu, ***„Magazinul istoric pentru Dacia" în Ardeal,*** în ***Arhiva românească,*** Bucureşti, 1941, p. 381; Pompiliu Teodor, ***Din nou despre „Magazinul istoric pentru Dacia",*** în ***Acta Musei Napocensis,*** III, 1966, p. 511—519; Augustin Z. N. Pop, ***Abonaţii la „Magazinul istoric pentru Dacia",*** în ***Luceafărul,*** 1967, nr. 10; Horia Nestorescu, ***Ştiri inedite privind tipărirea şi răspîndirea „Magazinului istoric pentru Dacia",*** în ***Studii şi articole de istorie,*** XI, 1968, p. 49—50; Ilie Popescu Teiusan si Vasile Netea, ***August Treboniu Laurian,*** Bucureşti, 1970, p. 52-80).

[2] Vezi ***Foaie pentru minte...,*** 1839, nr. 47, p. 369—374; nr. 48, p. 377—380; nr. 49, p. 385-389.

[3] 1840, nr. 2, p. 13-14.

românilor. în 1847, vorbind despre furtunoasele dezbateri ale dietei din Cluj pe tema relaţiilor urbariale, amplu prezentate în ***Gazeta de Transilvania,*** corespondentul notează: „Cei ce pricep lucrurile citesc dezbaterile de la Cluj cu multă plăcere. Tipăreşte cuvinte de ale lui Kemeny D. cît mai pe larg. Pot să folosească şi aici, indirecte" (XVII). Grija pe care o poartă foilor din Transilvania şi-o trădează aproape cu fiecare scrisoare, fie că îl roagă pe Bariț să trimită regulat foile îa Bucureşti, căci altfel se descurajează abonaţii, fie că îl îndeamnă să renunţe la alfabetul chirilic: „Vedeţi de mai latinizaţi şi d-voastră literele, că noi avem aici de gînd să introducem în anul viitor cu totul pe cele latine" (XIV). Alteori nu e de acord cu publicarea unor articole ce ar putea să provoace discordii (cum este cel în care se aminteşte de conflictul blăjean[4], de care „mulţi s-au scîrbit, socotind că d-ta vrei să le mai zgîrii rănile" (VII), sau încearcă să aplaneze unele neînţelegeri, bunăoară cu Ion Ghica, „supărat că nu-i tipăreşti tot articîul" (XXI)[5]. îi scrie îngrijorat lui Bariț despre Oprirea unor numere de către cenzură: ***„Gazeta*** d-tale dimpreună cu ***Foaia*** 19 s-a oprit de cenzura de aici. Nu ştim pentru ce. Unii zic pentru că aţi îi scris despre nişte boiari că sînt în prepus că ar fi oameni necinstiţi, pe carii aici toată lumea îi ştie că sînt oameni răi şi despre nişte fii de boiari că ar fi rău crescuţi, pe carii iar toată lumea îi cunoaşte de stricaţi" (XIX). în martie 1847, la puţină vreme după apariţia ***Organului luminării,*** îi comunică lui Bariț: „Mă întrebi ce zic de ***Organul*** Blajului. Eu încă zic ca d-ta: bine că au început şi ei odată. Afară de aceasta, se văd încă fără practică în fabricarea jurnalelor, dară se vor forma" (XVII).J

Multe dintre scrisorile lui Laurian din această perioadă i-au servit lui Bariț drept sursă de ştiri despre Ţara Românească. E un procedeu obişnuit al redactorului de la Braşov, o mare parte dintre corespondenţii epistolari fiindu-i şi corespondenţi de presă. Laurian n-are nimic împotrivă, cu condiţia ca sursa să rămînă anonimă: „Ce-ţi place pune la ***Gazetă*** supt X, dară taciturnitate confesională!" ***(ibid.).*** Prudenţa nu era gratuită, de vreme ce însuşi domnitorul Bibescu se interesa la un moment dat despre filiera prin care îi parvin lui Bariț anumite informaţii, ca de pildă în cazul unui reportaj despre calamităţile naturale care au bîntuit în Ţara Românească în 1847: „Carcaiechi mi-a spus că s-a supărat Măria Sa pentru n-ru. 17, unde vorbeşti de înecăciuni, ş-a zis că ar vrea să ştie cine vă este corespondentul, ca să-l înveţe" (XXV). Ca atare, colaborarea de acest fel a lui Laurian s-a desfăşurat „sub rosa", uneori sub semnătura X, alteori fără nici o semnătură, astfel că abia o consultare atentă a epistolelor ne ajuta să stabilim volumul acestui aport. De pildă, din scrisoarea a XVII-a Bariț extrage o amplă informaţie despre desfăşurarea lucrărilor Adunării Obşteşti din ianuarie — februarie 1847; pe baza scrisorii a XIX-a întocmeşte, în mai 1847, necrologul logofătului Emanoil Băleanu; scrisoarea a XXIV-a (1 februarie 1848) îi serveşte — alături de alte surse — drept material pentru un îndrăzneţ comentariu în legătură cu o crimă de larg răsunet săvîrşită la Bucureşti[6]. Laurian nu trimite ştirile în formă brută, ci filtrate printr-un proces de intenţie, care ni-l arată drept un observator fin al vieţii sociale, urmărind plin de speranţe structurarea, sub imperativul ideilor veacuîui, a unor nucîeie democratice în mijlocul tristelor realităţi feudale din Ţara Românească Gînd şi cînd, el trimite chiar reportaje distincte, separat de scrisori, cum este ***Despre monumentul lui Lazăr,*** publicat în primele zile ale anului 1846, a cărui paternitate o putem stabili pe baza scrisorii a IV-a[7]. Mai există relaţii şi despre alte articole trimise de Laurian

[4] ***Gazeta de Transilvania,*** IX, 1846, nr. 13, p. 49.

[5] Vezi şi n. 7 la aceeaşi scrisoare.

[6] ***în Gazeta de Transilvania,*** XI, 1848, nr. 12 .

[7] ***Ibid.,*** IX, 1846, nr. 3, p. 11. Vezi şi nota 3 la IV.

dar pe care — din motive necunoscute astăzi — Bariț nu le va publica (vezi VI, XIII, XVIII ș.a.).

După revoluție, colaborarea lui Laurian la foile brașovene scade simțitor; de altfel, chiar în corespondența cu Bariț se înregistrează un hiat, între 24 iunie 1851 — 9 mai 1857. Scrisorile de față nu ne ajută să lămurim refluxul colaborării, dar putem presupune că asprimea condițiilor de inspectorat școlar în Moldova (1852—1858), călătoria din acești ani în Europa occidentală, cît și faptul că redactor al ***Gazetei*** și ***Foii pentru minte*** nu mai era Bariț ci Iacob Mureșanu — toate au concurat în egală măsură la acest reflux.

în primăvara anului 1855, Laurian face o călătorie în Europa, vizitînd Germania, Franța, Anglia și Italia, după care, timp de aproape un an, publică în ***Gazeta Transilvaniei*** și în ***Foaia pentru minte...*** relatări din această călătorie[8]. Autorul se dovedește un bun scrutător al vieții sociale din țările vizitate, insistînd mai ales asupra istoriei și instituțiilor acestora. Laurian este fascinat de frumusețea Dresdei, unde admiră galeriile de artă, Academia artelor frumoase, grădina botanică. Mai mult este însă interesat de mersul învățămîntului în țările germanice, el fiind în continuă căutare de soluții pentru emanciparea instrucției publice în Moldova. Cînd, în schimb, pașii i se abat pe pămîntul greu de amintiri romane al Italiei, condeiul lui Laurian este purtat de fiorii unor alte simțăminte, peregrinul încercînd să reînvie, în fraze simple dar inspirate, timpurile de glorie ale strămoșilor. Tonul este asemănător cu acela al lui Cipariu, care străbătuse și el pămîntul italian în 1852, pe o rută îombardo-venetă[9].

Cu aceasta, colaborarea lui Laurian la foile din Brașov încetează, dacă facem excepție de doua mențiuni, din 1860 și 1861, despre intenția de a reanima ***Magazinul istoric...***[10], și nu va mai fi prezent aici decît cu reproduceri ale unor lucrări și articole publicate în altă parte. în 1858 încearcă, împreună cu Al. Papiu Ilarian, să publice în foile lui Iacob Mureșanu o amplă relatare despre conflictul cu Bărnuțiu, intervenit în toamna Iui 1857, dar nici redactorul, nici Bariț nu optează pentru tipărirea acestui material, care-i punea pe fruntașii transilvăneni de la 1848 într-o lumină defavorabilă[11]. în aceeași perioadă îi parvine, printr-un articol rău interpretat al lui Bariț, știrea că Iacob Mureșanu ar vrea să renunțe la ***Gazeta Transilvaniei***[12]: „Mie îmi pare rău de această întîmplare, că oricum erau împrejurările, dară o foaie politică ne era neapărată în limba română [...] Pentru foaia literară ne vom sili cu toții. Publice-se încai aceea". Este ultima referire a lui Laurian la gazeta brașoveană din întreaga corespondență cu Bariț; ea trădează îngrijorarea cărturarului pentru soarta publicației, care își cîștigase atîtea merite între românii de pretutindeni.

.

La începutul anului 1848, Laurian și-a legat numele de o altă publicație periodică — o apariție pitorească în peisajul publicisticii noastre din secolul al XIX-lea — revista ***Universul.*** Ea apărea din 1845, sub redacția profesorului Iosif Genilie, dar la 12 ianuarie

[8] Jurnalul lui Laurian s-a publicat în ***Gazeta Transilvaniei,*** XVIII, 1855, nr. 44, p. 169 și nr. 45, p. 173 și în ***Foaie pentru minte...,*** 1855, nr. 24, p. 131—134; nr. 25, p. 137—139; nr. 28, p. 153-157; nr. 30, p. 166-168; nr. 31, p. 176-177; nr. 32-33, p. 184-188; nr. 34, p. 191-193; nr. 35, p. 195; nr. 37, p. 208; nr. 38-39, p. 212-213; nr. 42, p. 232-235; 1856, nr. 12-13, p. 41-42; nr. 18, p. 65-67 și nr. 22, p. 81-83.

[9] Vezi ***Gazeta Transilvaniei,*** XV, 1852, nr. 75, p. 289—290; nr. 76, p. 333-334; nr. 87, p. 336 și nr. 88, p. 341. Republicat în „Steaua", XXI, 1970, nr. 5, p. 114-122.

[10] Articolul ***Bibliografie,*** în ***Foaie pentru minte...,*** 1860, nr. 24, p. 184 și ***Bibliografie. „Magazin istoric pentru Dacia", idem,*** 1861, nr. 4, p. 32.

[11] Relatarea evenimentelor, în XLIV, n. 3.

[12] Vezi XLV, n. 3.

1848 Laurian îi comunică lui Bariț că în soarta ei s-a petrecut o schimbare: „Noi încă ne-am împreunat, mai mulți, cu Genilie, ca să dăm o nouă viață ***Universului***" (XXIII). Această „nouă viață" viza transformarea revistei dintr-un magazin de curiozități despre „cer", „pămînt", „omenire", „literatură" și „romanitate" într-o publicație general-culturală, cu preponderență istorico-filologică. Pasajul citat este prețios, pentru că lămurește rolul lui Laurian în metamorfoza ***Universului.*** în scurta viață a noii serii, influența lui Laurian asupra publicației este covîrșitoare. Pe lîngă faptul că se va tipări cu litere latine, pe lîngă faptul că în paginile revistei își găsesc loc studii istorice de erudiție și dispute filologice, printre colaboratori întîlnindu-l și pe I. C. Masim, personalitatea mentorului se mai face simțită prin retipărirea studiului său ***Temișana sau Scurtă istorie a Banatului temișan,*** prin cîteva articole noi, ca ***Legile romane, Limbistica,*** precum și prin prezentarea unor învățați din antichitate: Socrate, Platon, Aristotel, Epicur, Zenon. Aceste prezentări au fost scăpate din vedere de biografi, care afirmă că preocuparea lui Laurian de a alcătui un curs sistematic de literatură filozofică clasică are loc în jurul anului 1859, cînd el editează ***Instrucțiunea publică.***

Viața ***Universului*** în varianta lui Laurian a fost scurtă, ultimul număr apărînd la 9 mai 1848. Momentul rămîne însă ca o experiență publicistică valoroasă, Laurian încercînd aici unele soluții pe care le va relua și dezvolta în ***Instrucțiunea publică***[13].

Monografia ***A. T. Laurian*** de Ilie Popescu Teiușan și Vasile Netea, o valoroasă contribuție la cunoașterea vieții și activității lui Laurian, acordă o lungă analiză activității sale la ***Magazin istoric pentru Dacia.*** Autorii operează și un act de dreptate istorică, recunoscîndu-i cărturarului ardelean principalul merit în editarea importantei publicații[14]. Corespondența lui Laurian cu Bariț (vezi III—XXVI) aduce prețioase argumente în sprijinul calor doi monografi. Eforturilor de a scrie și edita ***mai ales singur*** revista li s-au adăugat — reiese cu claritate din aceste epistole — neobositele sale eforturi de a o difuza în toate provinciile, fiind vorba de o publicație ***pentru Dacia.*** Din scrisori aflăm numele „colectanților" lui Laurian în Transilvania, adică ale celor care se ocupau cu difuzarea publicației în rîndul românilor: Bariț, Pavel Vasici, Alexandru Gavra la Arad, Ioan Miescu ia Lugoj, Nicoiae Maniu la Sibiu, avocatul Ioan Dragoș la Oradea, Ioan Munteanu la Deda, Moise Sora Noac în Sătmar, Nicoiae Tincu Velia în Banat, Timotei Cipariu la Blaj. în Transilvania numărul abonaților se ridica la peste 200.

Pentru opera lui Laurian, ***Magazinul istoric...*** înseamnă cea mai masivă contribuție pe tărîmul istoriei. Studiile și articolele publicate aici ***(Discurs introductiv la istoria românilor, Istriana, Documente istorice despre starea politică și religioasă a românilor din Transilvania, Cronologia Daciei și a românilor, Temișana sau Scurtă istorie a Banatului temișan)*** fac din autorul lor o reușită contribuție transilvăneană la curentul istoriografiei noastre romantice, declanșat în principate odată cu ***Dacia literară*** și ***Arhiva românească.*** Pe acest fundal, care încadra preocupările istoricilor români în circuitul istoriografiei occidentale a epocii, Laurian a gravat cîteva trăsături proprii: erudiția, cîștigată în școlile germane, un simț al romanității care-i depășește pe marii săi înaintași Micu, Șincai, Maior, pasiunea documentului istoric. Episodul ***Magazinului...,*** o adevărată școală istorică pentru Laurian, este cu atît mai important cu cît revista nu reprezenta un redactor sau o redacție, ci idealurile unui partid politic în devenire, ***partida națională.*** Faptul a fost subliniat de majoritatea

[13] Revistă editată de Laurian între 1 noiembrie 1859 — 15 iulie 1861, ca urmare a hotărîrii Eforiei școalelor de a scoate o revistă destinată exclusiv problemelor învățămîntului. Vezi Ilie Popescu Teiusan si Vasile Netea, *op. cit.,* p. 181—187.

[14] Vezi p. 54-75.

cercetătorilor, reieşind cu claritate şi din lucrarea Corneliei Bodea, ***Lupta românilor pentru unitatea națională, 1834—1849***[15]. Anii de editare a revistei corespund astfel cu anii de formare politică a redactorului, care va rămîne fidel programului revoluționar format în semilegalitatea de dinaintea lui 1848.

Laurian nu a fost, în egală măsură, şi autor de scrieri politice, ca Mihail Kogălniceanu, Bariț, Bălcescu, C. A. Rosetti. Şi totuşi, el ocupă un rol de frunte în viața politică a românilor. Anul 1848 îl situează în miezul evenimentelor şi, spre deosebire de alți fruntaşi din Țara Românească şi Transilvania, care au luat calea exilului (Bălcescu, Goleştii, C. A. Rosetti, I. C. Brătianu ş.a.) sau au căzut în aspră disgrație politică (Avram Iancu, Axente Sever, Bărnuțiu, Papiu Ilarian, Bariț), roiul politic al lui Laurian a crescut în anii de după revoluție, cînd este martorul înfiripării unui nou destin pentru poporul român.

în lipsa altor documente, pe omul politic Laurian îl putem reconstitui pe baza corespondenței, mai ales a scrisorilor către Bariț. O sursă de a doua mînă este cartea ***Die Romänen der osterreichischen Monarchie,*** mult mai puțin sinceră din cauza conținutului ei diplomatic. Adăugind aici sensul faptelor sale politice, obținem portretul unui bărbat pentru care politica n-a fost o ***profesie,*** ci o ***datorie*** împlinită exemplar.

Concepția politică iluministă era încă actuală pentru românii transilvăneni din deceniul al cincilea al secolului trecut. Peste aceasta se suprapune, fără a o contrazice, ci dimpotrivă, raționalismul kantian, captat prin intermediul lui W. T. Krug, şi liberalismul teoretizat de Karl Rotteck. Această nouă viziune, aplicată condițiilor concrete din Transilvania, impune cîteva concluzii ferme în ceea ce-i priveşte pe români: dreptul existenței naționale, al libertății şi limbii naționale. Concluziile completează armonios principala cucerire a luminismului politic românesc ardelean: constatarea priorității vechimii şi numărului românilor din Transilvania. Noile idei aduceau un aport calitativ necesar.

Ajuns în Țara Românească cu această concepție, Laurian îşi maturizează ideologia politică prin adăugarea unor meditații asupra destinului românilor în general, asupra necesității unei renaşteri a acestora, asupra drepturilor pe care poporul român le are în spațiul său național. Viziunea unității naționale a românilor, — întrevăzută, afirmată chiar, de Şincai sau Budai-Deieanu —, căpătase o expresie clară şi publică în şi după 1840»

Exceptînd numeroase pasaje de incisivă critică politică din epistolele anterioare, observațiile lucide şi sfaturile politice, scrisoarea din 8 aprilie 1848 rămîne primul document de seamă despre atitudinea politică a iui Laurian în preajma evenimentelor revoluționare, schițînd un program energic şi avansat, pe care îl trimite iui Bariț spre popularizare:

„1° Independență națională. Românii să figureze în numele lor, să-şi aibă reprezentanții lor, să se servească cu limba lor în toate trebile lor.

2° Independență religioasă. Românii să-şi aibă religiunea lor română, fără dezbinare în uniți şi neuniți [...]; toți românii să fie numai de o lege: românească.

3° Restabilirea Mitropoliei române în Transilvania, supt care să fie episcopii de la Vîrşeț, Temişoara, Arad, Oradie, Maramureş şi Bucovina. Pe tot anul să se strîngă un sinod general la Mitropolie, din toate episcopatele române.

4° Scoale române în toate satele şi oraşele, dotate din fondurile alodiale.

5° întrarmare generală a românilor.

6° Ştergerea iobăgismului, fără vreo despăgubire" (XXVII).

[15] Bucureşti, 1967.

în acele zile în Transilvania se elaborau alte cîteva schițe de program revoluționar, foarte asemănătoare cu al lui Laurian, dar nici unul din programele dinaintea Duminicii Tomei, nici cel al canceliştilor de la Tîrgu Mureş, nici cel al adunării tineretului din Cluj nu se ridică la înălțimea celui preconizat de Laurian. Doar al lui Aron Pumnul şi mai ales al lui Bărnuțiu în cele mai multe puncte îi stau alături. Punctul 5, prin care se depăşesc toate aceste programe, va intra într-o nouă formulare („garda națională", „miliția română") în marele program al revoluției din Transilvania, definitivat pe Cîmpia Libertății la 3/15 mai 1848, unde se afla şi Laurian.

O altă scrisoare din anul 1848, purtînd data „Sibiu, 27 iunie/9 iulie", reflectă efor turile depuse de cărturarul român pentru menținerea mişcării transilvănene pe linia hotărîrilor de la Blaj. Este o măsură de apărare luată de revoluționarii grupați în jurul lu Bărnuțiu, în Comitetul permanent, unde Laurian deținea un rol foarte important, repro şîndu-i lui Şaguna — ca şi Papiu Ilarian — tratativele cu oficialitățile maghiare, care nu figurau în programul națiunii: „Noi ne-am înțeles aici [la Sibiu] cu Bărnuț şi cu Mani şi cu alți români ferbinți, ca să scriem d-lor la Pesta să se ție strîns de hotărîrile de la Blaj (XXVIII).

în zilele cînd revoluția din Țara Românească îşi începea agonia, sub presiunile Porți Laurian îi scrie lui Bariț: „Lucrurile românilor din principate se tot mai încurcă. Să l stăm într-ajutoriu cu peptul" (XXIX). După cum vedem, el nu se referea numai la Țar Românească, ci şi la Moldova, unde mişcarea revoluționară eşuase în faşă încă în primă vară. Cel care, la 8 aprilie, dorea înarmarea generală a românilor îşi dezvăluie ideile, c mai multă claritate, la 2 iulie, într-o scrisoare către Bălcescu: „Ar trebui să stăruim ca s facem un congres general dintre toți românii". Este punctul maxim atins de gîndirea noast revoluționară la 1848. în vreme ce însuşi Bălcescu, minte lucidă şi revoluționar cu ma experiență, investea încredere în posibilitatea unei înțelegeri cu fruntaşii revoluției ungar Laurian vedea sursa puterii şi izbînzii în unirea națiunii sub stindardul: „Libertate .eg litate, frățietate!" Realizarea acestui deziderat era posibil, ținînd cont de faptul că ideal rile erau comune pe ambele versante carpatine, iar între fruntaşii din Țara Româneas şi Transilvania existau legături consultative încă din zilele Adunării de la Blaj. început l-a făcut însuşi Laurian, cu sprijinul lui loan Maiorescu, Constantin Romanul Vivu şi alț recrutînd voluntari transilvăneni pentru Țara Românească. După o listă ştiută de Co nelia Bodea[16], ar fi trecut atunci Carpații floarea junimii intelectuale din Transilvani Aron Pumnul, Papiu Ilarian, Elisei Armatu, Alexandru Bătrîneanu, loan Puşcariu, I Codru Drăguşanu, Constantin Romanul Vivu, Nicolaie Găietan, Irimie Verzea ş.a. T aceştia vor servi în corpul de comisari revoluționari înființat de Bălcescu. Vremurile evenimentele nu i-au îngăduit iui Laurian să facă mai mult decît atîta pentru înfăptui Dacoromaniei cu armele revoluției. Va încerca din nou peste un an, pe cale diplomati la Viena.

în septembrie 1848, cînd războiul civil bătea la uşă în Transilvania, Laurian asumă o grea răspundere, îndemnînd pe români să riposteze cu armele împotr execuțiilor vreo 6 armate ale aristocrației maghiare. între 3 şi 16 septembrie 1848, Blaj, românii se întîlnesc din nou, în număr de 50.000. Laurian este conducătorul adun „marțiale" şi-i comunică lui Bariț: „Guardia română s-a format în toată țara. Avem p 200 mii români înarmați" (XXX). Acum se trăieşte şi acea experiență unică, puțin diată de istorici, pînă în ultima vreme, a instalării administrației româneşti în Transilva în organizarea şi nomenclatura romană a căreia se simte puternic influența lui Lauria

[16] Şt. ''0P-^V A^£L, *Viața ,t faptele unui erou ,t marii,* **Bucure*!, 1**

Peste un an cărturarul îi scrie lui Bariț din Viena: „Noi muncim tot mereu, nu mai încetăm cu memoriale, petițiuni la Imperatoriul și la miniștri, facem vizite neprecurmate și, cu toate acestea, izbutim puțin. Avem mulți și mari vrăjmași și aici" (XXXII). Scrisorile XXXI—XLII sînt documente impresionante ale prăbușirii iluziilor românilor transilvăneni în urma revoluției; ele constituie pagini de încredere spulberată, autorul lor îndoindu-se în egală măsură de cinstea Curții vieneze și de reușita acestei acțiuni, de faptul că ar putea fi obținute rezultate capitale pentru națiune. S-a străduit însă pînă în ultima zi a activității delegației, pe de o parte ca să smulgă Vienei cît mai multe înlesniri, e drept, mărunte, dar singurele posibile, iar pe de altă parte, pentru a da de înțeles oligarhiei habsburgice că românii nu și-au lepădat năzuințele, că știu să și le susțină. „Noi — scrie Laurian — am hotărît să nu lăsăm cauza românilor niciodată cu capul, să stăruim și să stăruim." Soarta îi va rezerva însă o surpriză și mai tristă, la bătrînețe, cînd desființarea principatului Transilvaniei și înglobarea lui în regatul ungar îl va lovi ca un cuțit: „Naționalitățile s-au stins, Transilvania s-a șters" (XLVIII), notează el în anul instaurării dualismului austro-ungar, iar în 1875, în ultima scrisoare: „Mai toate organele române din Dacia Superioară au căzut sau sînt în punctul de a cădea. Nu lăsați să cadă și Transilvania" (LII).

Corespondența lui Laurian cu Bariț pune cercetătorul în fața unei nedumeriri. Unde este redutabilul și neînduplecatul latinist, omul care a stîrnit, poate, cea mai îndîrjită dispută lingvistică la noi? Căci din aceste epistole, scrise în cea mai autentică, mai simplă și mai bună limbă românească, nu răzbate nici măcar un ecou al latinismului feroce cu care l-au stigmatizat contemporanii răuvoitori și urmașii pripiți. Din întreaga corespondență a cărturarilor transilvăneni de la mijlocul secolului trecut, în ambianța cărora a luat ființă curentul latinist, epistolele lui Laurian sînt printre puținele care nu se resimt de imitarea topicii latine, de folosirea unor construcții calchiate după limba latină, de prețiozitatea savantă a aceleiași limbi. Iată, spre exemplificare, două texte paralele, unul dintr-o scrisoare a lui Bărnuțiu către Papiu Ilarian din 8 noiembrie 1852, iar al doilea din epistola lui Laurian către Bariț, datată 3 octombrie 1857, anul cînd boierii ieșeni se plîngeau că vrea să le latinizeze limba:

„în 2 nov. m-am dus la canțelariul universității; mi-au zis că voi debea să fac esame din studiale care le-am ascultat în Viena și din care n-am făcut esamen; dară să dau o petițiune la direpțiunea studialor politico-legali" (Bărnuțiu).

„Vei crede că acestea sînt ficțiuni. Eu însumi auzeam de mult că Bărnuțiu intrighează în contra mea, dară nu vream să cred nimica pînă ce nu i-am văzut subscris numele pe jalba din 18 septembrie" (Laurian).

O altă nedumerire rezultă din faptul că 47 din cele 52 de scrisori către Bariț sînt în alfabet chirilic. El care, în 1846 îl îndemna pe Bariț: „Vedeți de mai latinizați și dumneavoastră literele", își mai îmbrăca gîndurile intime către prietenul de la Brașov în haină chirilică. Separe chiar că, spre deosebire de majoritatea contemporanilor, nici măcar nu-i refuza acestui alfabet capacitatea de a exprima o limbă latină ca a noastră. Dacă Laurian a luptat pentru introducerea ortografiei latine în scrisul românesc, el se rezema pe argumente mai puternice : necesitatea de a racorda limba română la uriașul filon al tradiției latine, considerîndu-se un simplu combatant într-o luptă ortografică declanșată de alții. N-a manifestat însă niciodată semne de pripeală în privința adoptării literelor latine. Atunci cînd, în **1847,** Cipariu redactează ***Organul luminării*** cu alfabet latin evoluat, lipsit de semne diacritice» Laurian îi scrie lui Bariț că „ar fi făcut bine dacă ar fi pus semne pe vocale încai un an, pînă s-ar deprinde cititorii" (XXVII). Pe drumul pe care singur și l-a ales, de a „deștepta romanitatea în contra tuturor ce se împotrivesc", exagerările sale s-au manifestat mult mai tîrziu, odată cu ***Dicționarul limbei române,*** și și-a ales drept obiect o altă componentă a problemei, lexicul limbii.

La început, odată cu ***Tentamen criticam...,*** cînd își propune să stabilească „pe ce fundament e așezată natura limbii", Laurian constată că limba românilor este profund latină, revelație pe care a avut-o după ce a reușit „a o supune la o critică riguroasă, a o dezvăli în toate părțile sale, a o alătura fără prejudecăți cu cea latinească, [...] a o înfățoșa cu surorile sale, cea italienească, frîncească și spănească" (I). De asemenea, el se lasă prins de ideea purificării limbii române de „barbarismi", adică de cuvintele nelatine. Cu toate acestea, Laurian nu se arată grăbit să-și aplice în propriile scrieri teoria privind purificarea limbii, deși speră că „în scurt timp o să ne vedem limba curățită de turcismi, de slovenismi, de ungurismi și de alți barbarismi" (IX), declarînd apoi cu emfază: „Eu sînt autorul ***Tentamenului,*** prin urmare purist radical" (XVII).

Epistolele lui Laurian către Bariț, redactate într-o limbă românească simplă, clară și elegantă, întregesc portretul literar și moral al scriitorului, prezentîndu-ni-l ca pe un patriot militant, ca pe un luptător neobosit pentru realizarea marilor idealuri ale neamului. Publicarea acestor scrisori însemnează o binevenită contribuție la valorificarea paginilor inedite rămase de la învățatul transilvănean.

Onorate doamne!

Pentru publicarea *Anunției literale* în nro 40[1], precum şi pentru adaugerea domniei tale mulţămesc foarte şi te înştiinţez că din opera anunțiată s-au tipărit pînă acum 6 coaie şi bucuros ţ-aş fi trimis un esemplariu, dară pre postă nu mi-au fost cu putinţă, cumpătînd preţul cel sus la care vine, şi altă ocasione n-am aflat. Eu socotesc că, după data *Anunție,* cei ce vor fi voit a să suscrie îşi vor fi trimis numele la redacţie pînă acuma; acelea mă rog să mi le trimiţi d-ta încoace şi să faci bine să pui următoarele rînduri în foaia de lîngă *Gazetă :*

[„Anunţie literală[2]:

Gramatica rumânească subt titul de *Tentamen eriticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in Dacia vigentis vulgo valachicae,* auctore A. Trebonio, în numărul 40 [al] anului trecut anunţiată în foaia aceasta, geme acuma subt tipariu; opt coaie zac tipărite, şi celelalte vor ieşi de bună seamă pînă în capătul lunii lui fevruarie [a] anului curgătoriu. Preţul s-au hotărît, pentru cei prenumăraţi, 1 fl. 30 cr. pre hîrtie de tipariu şi 2 fl. bani buni pre hîrtie velină. Cei ce au binevoit a să suscrie pînă acuma şi cei ce vor binevoi a să prenumăra de ici
înainte îs rugaţi să trimeaţă banii socotiţi, prin domnii colectori, / pînă 132
în terminul mai sus zis, adecă 29 fevruarie, pînă cînd ţine preţul de prenumăraţie, şi după ce îndată va începe preţul mai înalt de librerie, ca si autoriul să le poată trimite esemplarele fără zăbavă şi perdere de timp".

Cartea scrisă de d-ta în octovre d-lui Boer[3] în treaba articulului meu despre români[4] mi-au cauzat o mare bucurie, indicîndu-mi marea d-tale grijă care porţi cătră lucrurile ce mă ating. Bucuros aş fi răspuns eu însumi, de nu aş fi fost împrejurat cu diverse ocupăţioni şi de nu aş fi fost într-aceeaşi socotit că două vorbe prin altul zise pot în acest lucru ţinea loc de o carte lungă de mîna mea scrisă, cînd nu era alta de lipsă decît a lăsa tot judecăţii d-tale, de a cărui justeţă îs încredinţat. Spui dirept că pentru cele ce ai binevoit a corege mă bucur foarte,

că cunosc că scriptul avea lipsă de coregeri; iară pentru greşălile cele grase cari mi le-au făcut tipograful, mărturisesc sincer că mă supăr. Că: 1° interpunctiones aşa au fost de rău aplicate, cît mai rău nu să poate. Eu ştiu însumi că mai cu samă în come îs foarte prodig; aceasta e o slăbiciune a mea, născută din slăbiciunea acelora cari-s prea păstrători şi întunecă stilul, însă totuşi nu le pui unde nu să cade; 2° accentus s-au omis pretotindine, cu foarte mare pagubă a înţelesului. Unde era *mută,* nu ştia omul să citească *mută* (mutat) au *muta* (mutavit); aşaşi *mişcă:* oare *mişcă* (movet) au *mişcă* (movit). Şi de acestea mai multe.
132*> Care greşală e aceptată de tipografie într-adins, precum am luat / apoi de samă, cînd n-am văzut nici un acent în toată *Foaia;* iară e foarte rău aleasă, mai vîrtos unde omiterea acentului poate produce ambiguitate în sîns; 3° s-au omis cuvinte întregi, cumu-i *un unnu* (unus Hunnus): s-au tipărit numai *un,* fără *unnu; Gibbon însuşi zice* s-au tipărit numai *însuşi zice,* fără Gibbon etc. De aceste greşăli nu fac nici tipografii cei mai răi; 4° s-au schimbat cuvinte întregi, cumu-i: *ne îndoim* s-au tipărit *ne în frim,* ce n-are neci un sîns, *deseamnâ* s-au tipărit *de seamînâ îs* s-au tipărit *au,* ce va să zică altă ceva; 5° s-au mutat litere, care greşală e mai de iertat, uitîndu-ne la lesnirea ei. Insă zic că după ce am numărat numai cele mai mari, am căpătat mai multe de 80, şi acestea îs foarte multe pre 7 foi. Şi redacţia şi tipo(gra)fia îşi perd toată reputaţia cu astfel de nebăgări în samă, şi autoriul sufere, măcar că un cetitoriu cu judecată, care vede zece sîntenţe bine scrise, conchide că acela care au ştiut scrie acestea bine, au putut scrie şi celelalte. Eu ştiu ce secaturi îs coregerile tipariului, mai cu samă cînd culegătoriul nu precepe limba, dară ştiu şi ce despreţ cade pre capul corectonului cînd vine [de acesjtea în mînile lumii.

Trimit aici încă un articul[5], dară mă rog să să tipărească aşa cum este, că nu vreau ca neci păcatele altuia să cază pre capul meu, neci ale mele pre capul altuia. Să se oserve acentele unde le-am pus, mai cu
133 samă [deteriorat]*în urmă,* pre cele *tonice* şi *acutus* în mijlocul [deteriorat] *e* şi *o* cari am ales în loc de *ea* şi *oa* [deteriorat]; cumva n-ar avea tipograful aceste vocali acentuate, să se puie pretotindene *ea* în loc de *e* şi *oa* în loc de *6.*

De binevoieşti d-ta a-mi trimite un esemplariu de gazete pre semestrul acesta, pre socoteala unor esemplare din *Gramatica* mea, îţi voi fi foarte mulţămitoriu. Cartea mă rog să o' îndireptezi la d. Boer, închisă sau deschisă, în foile la dînsul trimise, fiindcă n-avem neci un secret.

D. Erdelyi[6] să închină cu sănătate la d-ta şi la d. Maroşan[7], asemine şi suavissimus noster Ursu[8]. D[omnul] Maczedonfy[9] vă salută pre amîndoi, şi lui d. Maroşan tremite aicea adresa; de-i vrea, scrie-i pînă în februarie, cînd dînsul socoteşte să plece acasă.

133' [Al] d-tale umilit, *Aug. m.* pria.
Viena, 2 ianuariu (stil vechi), (1)840/

[1] A apărut în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** 1839, p. 319, vestind iminenta apariţie a cărţii lui A. Treboniu Laurian, ***Tentamen criticum... Anunţia ...*** provine de îa Laurian însuşi, fiind datată: Viena, 24 septembrie 1839. O reproducem aici în întregime, întrucît ea exprimă gîndurile care-l frămîntau pe cărturar în ajunul apariţiei celei mai importante dintre scrierile sale: „Limba românească, cunoscută de cei învăţaţi ca limbă ordinarie a poporului roman, al lumei domnitoriu au tras de mai mulţi ani spre sine ochii şi luarea aminte a naţiilor europene celor mai de frunte. Mai mulţi bărbaţi cu înţelepciune şi învăţătură împodobiţi, mai vîrtos din timpurile prea glorioasei împărăţii a lui Iosif II, pînă acuma, neîncetat au lucrat spre dezvălirea şi cultura acestei limbi, mai cu samă învăţatul Petru Maior, cărui destul nu putem mulţămi, şi alţi bărbaţi vestiţi, ale căror nume în zilele noastre sînt tuturor mai cunoscute decît ne-ar fi'cu putinţă al le lăuda.

Totuşi, împedecările ce-i sta împotrivă, parte prin întrebuinţarea literelor sârbeşti şi parte prin necunoaşterea întemeierei limbei, nu să putură cu totul ridica pînă acuma. Pentru aceasta, să socoti de lipsă a o supune încă la o critică riguroasă, a **6** dezvăli în toate părţile sale, a o alătura fără prejudecăţi cu cea latinească, a cerceta toată etimologia,[3] a o înfăţăşa cu sororile sale — cea italienească, frîncească şi spănească — şi a străbate toată analogia, ca mai pre urmă, cunoscîndu-i firea, să-i cunoaştem şi împedecările ce-i stau înprotivă, cu izvoarele lor, şi aşa, să le putem celea ridica şi acestea astupa.

S-au lucrat aşadară toată gramatica, întrebuinţînd literele latineşti, s-au aşăzat regulile ortografiei după natura limbei şi s-au hotărît pronunţia din firea literilor, fără a le schimosi, s-au simplificat toată conformaţia şi s-au'lesnit sintaxul, fără a-l răpi de frumuseţele sale, şi s-au destupat un izvor nou spre cultura şi deplinirea limbei. Iară mai vîrtos, s-au deschis un cîmp larg, celor mai mulţi, au în parte, au de tot, necunoscut, spre cercetarea tainelor limbii aceştia, spre nutrirea minţii celor învăţaţi şi spre folosirea celor de învăţătură iubitori". ***Anunţia...*** este urmată de o recomandare călduroasă a cărţii către public, semnată de Bariţ.

[2] Această a doua ***Anunţie*** ... a ***Tentamen-ului*** Bariţ nu o va mai publica.

[3] Dimitrie Boer, autor al unui studiu de ortografie în litere latine.

[4] Se referă la ***Pentru istoria românilor,*** din ***Foaie pentru minte...,*** 1839, nr. 47, 48 şi 49. Este o traducere comentată a studiului celebrului geograf francez Jean Baptiste Bourguignon d'Anville (1697—1782), ***Memoire sur les peuples qui habitent aujourd'hui la Dace de Trajan.*** Semnat: A. Trebonie.

[5] Credem că este vorba de ***Limba românească in a şasa sută,*** nesemnat, apărut în ***Foaie pentru minte...,*** 1840, nr. 2, în care se reproduce pasajul din Theofanes cu „Torna, torna fratre". G. Em. Marica ***(Foaie pentru minte, inimă şi literatură,*** Bucureşti, 1969, p. 437) nu stabileşte autorul acestui material. După ***Foaie pentru minte,...*** este reprodus de Aron Pumnul în ***Lepturariu,*** II, 2, p. 126—127.

[6] ***Nicoiae Erdelyi,*** student medicinist la Viena.

[7] ***Andrei Mureşanu,*** care îl ajuta masiv pe Bariţ în munca de redactare a foilor sale.

[8] ***loan Ursu,*** alias Medvesi de Caţa, student medicinist în Viena, mai tîrziu medic şi dascăl la Biserica Sf. Barbara din capitala austriacă. în locuinţa sa de pe Landstrasse (Spitalgasse 15) se întîlneau revoluţionarii din Principate în anii pregătirilor,, găsind în prietenul transilvănean un mentor şi ajutor preţios. (Vezi Cornelia Bodea, ***Lupta românilor pentru unitate naţională, 1834—1849,*** Bucureşti, 1967, p. 39.)

[9] ***Iosif Pop de Macedonfi,*** originar din Năsăud, se afla la Viena în calitate de „Rechnungsofficial", slujbaş mărunt în aparatul birocratic austriac.

II

Viena, 1-a mart. (1)840

Mult estimate amice!

A domniei tale preţioasă scrisoare de la 6 febr. am primit prin suavissimul nostru Boiariu, împreună cu 4 numere din *Gazetă,* pentru care foarte mulţămesc, la 10 februarie. Ideea domniei tale pentru publicarea unei priviri spre literatura rumânească în foile de icea îmi place foarte, şi eu de partea mea mă voi sili a face cîtu-mi va fi cu putinţă,

şi mai vîrtos pentru că-mi spui că printr-însa ar mirui şi *Gazeta* de la Braşov, care să poate numi gura rumânilor. Eu voi scrie aşadară, şi de socoteşti d-ta că împărtăşirea mai multor idei, cari doară mie nu-mi vin au nu-mi pot veni in cap, despre acesta obiect, ar fi de lipsă a **să** face, mă rog să mi le comunici într-aeesta tîmp, că îs gata a face tot ce poate servi spre folosul naţionei noastre, numai mă rog vreo cîteva zile de indulgenţă, că acuma-s prea năcăjit şi prea împresurat cu tot feliu de lucruri, atîta spre adunarea încă unor cunoştinţe cari îmi vor
134 / fi de mare lipsă după ce mă voi depărta din această capitală[1], şi cari în alt loc nu mi le voi putea agonisi, cît şi cu necesitatea susistenţei, care iară mă sileşte a face o grămadă de lucruri şi fără de voia mea, şi apoi — de altă parte — şi cu tipărirea acestei cărţi nenorocoase[2], care după ce mi-au făcut atîtea cheltuieli şi mi-au răpit atîtea nopţi, mă aruncă acuma în a grijă tristă, cu ceva să-i plătesc tiparul? Cît m-am înşălat de tare lăsîndu-mă, de o parte, pre vorbele domnilor celor [de] dincolo de munţi şi de alta, pre zelul naţionaliştilor cari vor fi gata a se prenumăra pre o operă care e făcută spre folosul lor!

Spune-mi, rogu-te, ce drac va să facem cu ea? Toată cartea, tipărită, va să vie la 400 f. C M .; de unde îi vom lua? Pune-o rogu-mă,
134v pune-o de mai multe ori în *Gazetă*[3], şi pune-o cu cele mai ascuţite vorbe / ale d-tale, care îţi cunoşti cu mult mai bine oamenii decît mine, şi pune-o fără termin cînd va fi gata, că eu o voi întîrzia cît îmi va fi cu putinţă, pînă ce mă voi vedea afară din imbaraţ. Intr-atîta, voi scrie şi la caiafii[4] noştri, poate că din ruşine, deacă nu din zel, fac ceva bine.

Pentru tînărul Săcăreanu[5], îmi pare foarte rău că n-am dat de mai multe ori de faţă unul cu altul de cînd e dînsul în Viena, decît o singură dată; mi-ar fi părut foarte bine de aş fi putut face ceva pentru dînsul; iară şi acuma abia am înţeles prin a tria şi a patra gură, cînd pleacă de icea. Trimit prin dînsul două esemplare din opera cunoscută[6], unul pre hîrtie de tipariu şi altul pre velină, fieştecare 8 coaie, cari-s tipărite gata pînă acuma; două încă aş mai fi adaos, dară una e încă
135 udă şi ceialtă e sub corectură. La toţi cîţi o au văzut pînă acum / au deşteptat mai multă mirare decît plăcere; poate că acela efect produce şi în d-ta, dară mă rog suspende-ţi judecata pînă o vei avea toată în mînă, că-mi pare că necunoştinţa cu *Toiul* înăspreşte pre oamini cătră *Partea.* Şi apoi, nu să cade a-şi uita că eu nu fac gramatică, iară dezvălesc limba, propui unele şi indirept la altele şi arăt cum s-ar putea face o gramatică, fără a pretende că a mea e făcută şi că de dînsa ar trebui să să ţie toţi, cum au făcut ceilalţi gramatici, ale cărora cele mai multe nu-s cu lapte, măcar că au impertinenţa a să numi clasici.

Domnul Boiariu să miră foarte că dînsul încă nu au căpătat *Gazeta,* fiindcă banii pre dînsa i-au trimis încă în anul trecut.

135v

Al d(o)mniei tale plecat, *Aug.* m. pria. /

[1] Laurian părăseşte Viena în 1840, plecînd în Ţara Românească. în „-nul 1840 îl găsim profesor la Bucureşti unde, după unele referinţe, şi-ar fi tipărit, la sfîrşitul aceluiaşi an, un curs de filozofie (vezi V. A. Ure'chia, ***Istoria şcoalelor de la*** *1800-1864,* voi. III, Bucureşti, 1892, p. 189).

[2] ***Tentamen criticum...***

[3] Dorinţă nesatisfăcută, pentru că foile de la Braşov nu vor mai publica, pînă în 1847, nici o altă înştiinţare despre apariţia cărţii. Bariţ considera, probabil, că ***Anunţia...*** din 1839, nr.' 40,'a constituit un gest suficient din partea redacţiei.

[4] Se referă, fără îndoială, la episcopii loan Lemeni şi Vasile Moga.

[5] ***Constantin Secăreanu,*** fiu de negustor din Braşov, era la acea dată „student" la Liceul piarist din Cluj, în prima clasă de filozofie. Doi ani mai tîrziu, îl întîlnim între cursanţii Facultăţii juridice din cadrul aceluiaşi liceu (vezi Axente Banciu, ***Studenţii academici din Cluj de acum un veac,*** în ***Anuarul Institutului de istorie naţionala*** (Cluj), IX, 1943-1944, p. 477-498.

[6] ***Tentamen criticum...***

III

Domnule profesori

Eu şi prietenul Bălcescu am făcut o întreprindere[1], care d-voastră puteţi să o cunoaşteţi din aici alăturata înştiinţare; şi pentru ca să se poată aduce la cunoştinţa şi celorlalţi români din părţile Transilvaniei şi ale Ungariei, vă rugăm să aveţi bunătate să ne tipăriţi *această înştiinţare* în tipografia gazetei d-voastră, după chipul următor: hîrtia să fie de scris, mărimea a jumătate de coală, aşa ca pe un cuart să vie textul înştiinţării, iar pe celalalt rubricile (cele însemnate cu blaiştift pe aceasta)
/ pentru subscrierea prenumeranţilor. Esemplare să se tipărească atîtea **136**
cîte esemplare de gazetă obicinuiesc a se tipări, şi trei sute (300) mai mult peste acestea. Acelea să binevoiţi a le trimite cu *Gazeta* dimpreună la d. abonaţi, iar acestea trei sute din urmă să ni le trimiteţi nouă la Bucureşti. Chetuiala tiparului să binevoiţi a ne-o face cunoscută totdeodată cu trimiterea esemplarelor şi a o ridica prin o poliţă adresată la o casă cunoscută d-voastră din Bucureşti.

Domnul Eliade ne-a tipărit-o şi în / *Curierul românesc,* precum 136v
puteţi vedea din n-rul 3 al acestui an[2]. Dacă socotiţi şi d-voastră de cuviincios, puneţi-o şi în foaia literară[3]. Şi ne veţi îndatora prea mult dacă veţi adăuga şi părerea d-voastră, care ştim că nu poate să fie decît numai în favoarea acestei întreprinderi.

Nădăjduim în bunătatea d-voastră, rugîndu-ne ca, daca se poate, să nu întîrzieze tipărirea.

Al d-voastră prietin, *A. T. Laurian* m.p., pentru amîndoi./ 137

Bucureşti, (1)845, ian. 12

P.S. Eu mă mir că încă n-am primit *Gazeta* d-voastră. Poate că părintele Bălăşescu[4] încă nu v-a înştiinţat. De cumva s-ar fi întîmplat aceasta, mă rog să nu mă uitaţi.

Noi pătimim prea mult eu rigoarea censurei, care ne face să perdem pînă la 6—7—8 numere pe an. Apoi şi purtătorul postii e foarte neregulat.

Eratele cele însemnate pe foaie să se îndrepteze pe ceea ce se va tipări.

137 Adieu! /

[1] Este vorba de ***Magazin istoric pentru Dacia.***

[2] La p. 11—12, ***Curierul românesc*** (XVII, 1845, nr. 3) publică prospectul prin care Laurian şi Bălcescu anunţau apariţia ***Magazinului istoric pentru Dacia,*** programul revistei şi condiţiile de' prenumerare.

[3] Vezi ***Foaie pentru minte...,*** VIII, 1845, nr. 5, unde un lung anunţ vesteşte apariţia ***Magazinului istoric pentru Dacia.*** Intenţiile celor doi redactori sînt pătrunse de entuziasm: „Istoria este cea dintîi carte a unei naţii. într-însa ea îşi vede trecutul, prezentul şi viitorul. O naţie fără istorie este un popol încă barbar, şi vai de acel popol care şi-a perdut religia suvenirilor". Spre deosebire de ***Tentamen...,*** faţă de care se poate presupune o aversiune din partea redactorului de la Braşov, Bariţ va acorda acestei reviste o atenţie deosebită. în 1845 publică nu mai puţin de 5 anunţuri ***(Gazeta de Transilvania,*** p. 75, 268; ***Foaie pentru minte...,*** nr. 5, p. 33—35; nr. 29, p. 236; nr. 44, p. 356 şi nr. 49, p. 396) şi două extrase din revistă: ***Discurs introductiv la istoria românilor*** de A. T. Laurian ***(Foaie pentru minte...,*** nr. 34, p. 272-275; nr. 35, p. 277-281; nr. 36, p. 285—290; nr. 37, p. 293-295; nr. 38, p. 301—304 şi nr. 39, p. 309—311) şi ***Cuvînt preliminariu despre izvoarăle istoriei românilor*** de N. Bălcescu ***(Foaie pentru minte...,*** nr. 33, p. 361—364).

[4] ***Nifon (Nicoiae) Bâlăşescu.***

IV

București, 14 ianuar (1)846

Iacă aici 1, 1/2 coală, şi nu voi întîrzia a-ţi trimite şi urmarea. De, vrem să mai deşteptăm romanitatea în contra tuturor celor ce se împotrivesc! Mie mi se pare că acest articul va să aibă un loc tocmai cuvinit în *Foaie,* după extractele făcute din Gerando[1].

D-l prof. N. Bălăşescu îţi trimise un articul tipărit asupra dicţionariului *latino-român* încă în luna lui octovrie, rugîndu-te să-l pui în *Foaie.* Ge s-a făcut cu dînsul ?[2] Asemine, îţi trimise o scrisoare în luna lui dechemvrie (sau cătră sfîrşitul lui noiemvrie) şi se miră di ce nu-i răspunzi. D-lui ştie că s-a desfăcut cinstit de ceea ce era dator.

Articulul pentru monumentul lui Lazar l-aţi pus prea bine[3]. Te-aş mai înştiinţa despre ceva de interes public, dară, zău, nu ştiu nimica.

Alta: zici că popa Munteanu a scris un articul asupra mea; nu poţi să mi-l trimiţi să-l văz, daca zici că m-ar compromite publicîndu-l ?[4]

Nu poci păzi rîndul, că am grabă! îndată ce se isprăveşte această [a] 2[a] broşură, tom II, noi retipărim broşura 1, tomul I[5]. Deci, încă

138 puţină răbdare şi /[îi vom] mulţămi pe toţi.

D-l Gavra[6] îmi scrie că-mi trimite nişte anunţe; încă nu mi-au venit.

Adieu, că pleacă poşta. *Laurian* m.p.

Umple-mi ceea ce doresc, să nu-ţi fie cheltuiala degeaba că am încărcat acest plic. /

[1] Laurian trimite, desigur, primul capitol din studiul său ***Istriana,*** care apare în ***Foaie pentru minte...,*** 1846, nr. 11, p. 81—85; nr. 12, p. 89—92; nr. 13, p. 97—101; nr. 14, p. 105-108; nr. 15, p. 117-120; nr. 16, p. 121-124; nr. 17, p. 129-134 şi nr. 28, p. 137—141. Laurian tipăreşte studiul şi în ***Magazin istoric pentru Daciia,*** II, 1846, p. 65—128. Observaţia lui G. Em. Marica ***(op. cit.,*** p. 428) după care studiul ar fi fost reprodus de Bariţ din ***Magazin...*** este infirmată de scrisorile VI—VIII (vezi infra).

Laurian dorea ca ***Istriana*** să i se publice în continuarea celor cîteva articole ale lui Bariţ în legătură cu A. de Gerando, ***La Transylvanie et ses habitans,*** Paris, 1845, 2 voi., în care se fac largi referiri şi la români. ***(Augustine de Gerando,*** 1820—1849, scriitor francez, căsătorindu-se cu o contesă Teleki, vine în Ungaria la 1840. In 1848 participă la revoluţia ungurească. A scris: ***Essai historique sur Vorigine de Hongrois,*** Paris, 1844, ***La Transylvanie et ses kabitants,*** Paris, 1845, 2 voi., ***Uesprit publique en Hongrie depuis la revolution francaise,*** Paris, 1858.) Primul articol al lui Bariţ este analitic: ***Românii la d. A. de Gerando (Foaie pentru minte...,*** 1845, nr. 51, p. 405—411 şi nr. 52, p. 413—418), după care, la începutul anului 1846, publică în ***Foaie, Cap. al treisprezecelea din cartea d. A. de Gerando. Românii*** (vezi nr. 1, p. 15; nr. 2, p. 9—13; nr. 3, p. 17—21 şi nr. 4, p. 25—28). Mai tîrziu (vezi ***Ibid.,*** 1846, nr. 6, p. 41—48 şi nr. 7, p. 49—56) va insera un lung material de ***Reflexii la descrierea românilor prin d. A. de Gerando.***

[2] „Articulul" lui Nifon (Nicoiae) Bălăşescu, întitulat ***O probă din limba noastră,*** va mai întîrzia puţin, fiind tipărit în ***Foaie pentru minte...,*** nr. 11, p. 85—88. Cuprinde consideraţii cu privire la necesitatea unui dicţionar etimologic şi a cultivării limbii române, precum şi la posibilitatea ei de dezvoltare. Ulterior ***(Foaie pentru minte...,*** nr. 35, p. 277—279), Bălăşescu îşi va anunţa propria sa operă ***Dicţionariu latino-român,*** însoţind prospectul cu o invitaţie la subscriere.

[3] ***Gazeta de Transilvania,*** IX, 1846, nr. 3, p. 11, publică la rubrica ştirilor o informaţie datată „Bucureşti, 27 dec. 1845", aparţinînd — deducem din acest pasaj al scrisorii — lui Laurian. Evocînd gestul lui Petrache Poenaru, care deschisese la 5 decembrie 1845 o listă de subscripţii pentru ridicarea unui monument lui Gheorghe Lazăr, articolul e de fapt un îndemn către „credincioşii prieteni ai şcoalelor şi literaturii naţionale" de a contribui la realizarea monumentului. într-o notă la subsolul paginii, Bariţ trimite cititorul la articolul lui Heliade, ***Gheorghe Lazăr,*** publicat în ***Foaie pentru minte...,*** III, 1£40, nr. 6, p. 41—47 şi nr. 7, p. 49—50.

[4] Este vorba de preotul ***loan Munteanu*** de îa Deda (Vezi şi nota 4 la scris. IX, infra).

[5] Din ***Magazinul istoric pentru Dacia.***

[6] Despre ***Alexandru Gavra*** vezi infra, scris. IX, n. 6.

București, 17 ianuarie (1)846

Domnul meu!

Redacţia *Magazinului istoric* **vă trimite d-voastră, pentru abonaţii din părŞfacele? două pachete de numitul** *Ma*g*aun,* **unul cu semnul**

G.B!.i pentru Braşov, cu 101 exemplare, şi altul cu semnul N.M.[2] pentru Sibiu, cu 63 exemplare. Chiria şi vama s-a plătit aici.

139 Al d-tale plecat, *Laurian* m.p., redactor. /

[1] ***George Bariţ.***

[2] ***Nicoiae Maniu,*** protopop greco-catolic la Sibiu.

Bucureşti, 1 fevr. (1)846

Domnule Barit /

Scrisoarea d-tale im 21 ian. o am primit numai astăzi. Lucrurile merg încet şi pe un drum şi pe altul. Cele ce mi-ai scris *notavi diligenter* > ca sa vorbesc cu papa Inocent; de, păcălitură! Să treacă'

Asculta! Abonaţii sînt aceştia la *Gazetă:*

1 Ştefan Golescu
2 Maior Voinescu
3 Arhim. Eufrosin Pot[eca]
4 Arh. Gavril Bistriceanu
5 prof. Munteanu
6 prof. Bălăşescu
7 prof. Laurian
140 8 d-l N. Bălcescu
9 procuror Predescu
10 căpitan Cozacovici
11 marele logofăt Cost. Cantacuzino
12 Maior Costache Filipescu
13 căpitanu Pleşoianu
14 parucicu Hristofi
15 cluceru loan Vlădoianu
16 d-l Grigorie Arghiropolo
17 aga Scarlat Bărcănescu
18
19 fără adres /
20
21

Acum d-ta regulează-le adresele. Fă, care încă nu sînt făcute. N.B.: toţi la Bucureşti, afară de prof. Munteanu[2] care e la Rîmnic. Dară a Munteanului pune-o în plicul cel adresat către redacţia *învăţătorului satului*[3]. Nu-ţi uita!

Nu-mi scrii daca ai primit şi nr. 1, tom II din *Magazin.* L-ai primit ? Scrie-mi.

Zici că nu ştii cîte ţ-am trimis din nr. 1, tom. I. Ţ-am trimis din nr. 1, tom. I numai 40, dară din 2, 3, 4, 5 şi 6 cîte 101, dintre care unul gratis, d-lui dr. Vasici. M-ai înţeles? Acum vezi daca le ai pe toate. Tot 101 ţ-am trimis şi din n. 1, tom. II, împreună cu un pachet către Sibii.

140' Tocmai astăzi am isprăvit şi / n-r. 2, tom. II şi îţi voi trimite în scurt şi pachetul. Aici însă deocamdată îţi trimit un esemplar cu Kreuzband pentru pregustare. D-ta grăbeşte!

Coredactorul Bălcescu pleacă mîne la Iaşi[4]. Multe complimente de la dînsul.

Ei, eram să-mi uit: a nyilt level[5], cumu-l numeşte d-ta, încă nu ţi-l trimit, dară nu-l voi ţinea mult.

încă una: din *Filosofie*[6] am tipărit un tomuleţ, manualul lui Delavigne.

De altă dată mai multe.

D-lui dr. Vasici, multe complimente, dară mai întîi rugare de iertăciune!

Vaiete et favete!

Laurian m.p. / 141

P.S. La un abonat n-a venit n. 3 din *Gazetă* şi n. 2 din *Foaie.* Trimite-mi-le, ca să le completez. Trimite-mi şi IV Heft din *Magazinul* lui Kurz[7]; şi apoi cel unguresc al lui Kemeny[8] încă nu l-am primit. Lăcuieşte Kurz la Braşov?

Cu nr. 1 din tom. I nu mai este glumă, luni îl pui supt tipariu să-l retipăresc. încă puţină paţienţă şi o să-l aveţi.

Adieu. / 141*

[1] Le notai cu atenţie.

[2] Gavril Munteanu.

[3] Pentru ***învăţătorul satului,*** vezi XI, n. **7.**

[4] Cornelia Bodea ***(op. cit.,*** p. 65—66) pune plecarea lui Bălcescu la Iaşi pe seama mişcărilor ţărăneşti care au avut loc în Moldova în primele luni ale anului 1846. La 4 martie 1846, Alex. Kogălniceanu îi comunică fratelui său Mihail, la Paris, vestea prezenţei lui Bălcescu în Moldova: „Il y a quelques jours que j'ai fait connaissance avec un Valaque arrive de Bucarest, nomme Balschesko, et qui m'a demande de vos nouvelles" (B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 95.965).

[5] Scrisoarea deschisă (trad. din maghiară).

[6] ***Manual de filosofie lucrat după programa Universităţii de la Paris din 1840 de A. Delavigne. Tradus de A. T. Laurian, prof. de filosofie în Colegiul Naţional,*** Bucureşti, 1846. ***Foaie pentru minte...,*** nr. 23, va publica ***Prefaţa*** lui Laurian la această carte, în care traducătorul vorbeşte de greutatea intreprinderii, din cauza lipsei unei terminologii filozofice româneşti.

[7] ***Magazin fur Geschichte, Literatur und oile Denk- und Merkwiirdigkeiten,*** voi, I, Braşov, 1844, 448 p. + 1 pl.; voi. II, Braşov, 1846, 415 p. Editat de Anton Kurz! în 1852 va apare voi. III, publicat de Eugen Trauschenfels, iar între 1859—1861 acelaşi va edita primele două volume ale unei noi serii, cu acelaşi titlu.

[8] Magazinul liii Kemeny: ***Erdelyorszâg tbrteneti tara. Egykoru es magyar nyelven keszitett tortenet iratok, levelek, orszăggyulesi vegzetek es torveny czikkelyekbol.*** Kiadjâk grof Kemeny J6zsef es Nagy Aitai Kovâcs Istvân. I kotet (1540—1660), Koiozsvârt, 1837, XXV + 256 p.; II. kotet (1566-1613), Kolozsvârt, 1845, XIII + 291 p.

[Bucureşti, ^februarie 1846]^

Domnule Bariţ!

Iacă, îţi mai înşir aici încă o dată numele abonaţilor la *Gazeta* d-tale, pentru care am să-ţi răspunz eu banii:

1 postelnicu Ştefan Golescu
2 maiorul loan Voinescu
3 arhimandritul Eufrosin Motreanul[2]
4 arhimandritul Gavriil Bistriceanul
5 profesorul Gavriil Munteanu de la Rîmnic
6 profesorul Nicoiae Bălăşescu
7 profesorul A. T. Laurian
8 d. Nicoiae Bălcescu
9 procuratorul Eughenie Predescu

10 domnul căpitan Cozacovici
11 marele logofăt Costând. Cantacuzino
12 maiorul Costând. Filipescu
13 căpitanu Pleşoianu
14 parucicu Hristofi
157 15 clucerul Ioan Vlădoianu
16 aga Scarlat Bărcănescu
17 domnul Grigorie Arghiropolo
18 procuratorul C. Bolliac
19 pitarul Ioan Gheorghe Florescu
20 pitarul Costache Robescu
21 parucicu Nicoiae Lahbvari
21 esemplare, cu *Foaia* dinpreună./

Şi te rog să le face la toţi adrese şi să le trimiţi gazetele de-a dreptul, afară de a domnul[ui] prof. Munteanu, a căruia să o trimiţi în pachetul cel adresat cătră redacţia *învăţătorului satului.* Dară dintre aceşti abonaţi, unul n-a primit nr. 3 din *Gazetă,* cu nr. 2 din *Foaie,* şi apoi de la *n-rul 7 din Gazetă, cu nr. 5 din Foaie inclusive,* pînă acum, adecă, n-a mai primit nimica, şi nenorocitul acesta sînt eu; te rog, aşadară, să mi le împlineşti. Apoi cu Bistriceanul stă lucrul la îndoială daca a mai primit celea de la n-ru 6 încoace. D-ta vezi în lista d-tale daca este trecut într-însa. Poate că se află aici la purtătorul poştei, care dăunăzi n-a putut să-mi dea răspuns desluşit. Dară trebuie să-ţi spui că acesta este un om de nimica şi nu duce gazetele regulat pe la abonaţi; din cauza
157^ aceasta mulţi abonaţi / se descurajează. Scrie-i d-ta să fie mai esact, că^ţi aduce mare pagubă. Dară nu-ţi uita de toate ce ţi-am scris.

Acum altceva: d-ta nu-mi scrie desluşit dacă pachetul meu cu nr. 1 din tom. II a umblat pe la censura din Sibii, sau numai foile din n. 2? Ai trimis pachetul lui Maniu? El nu mi-a răspuns încă. în zilele acestea espedesc şi nru. 2, tom. II, exemplare 150.

A ieşit de supt tipariu *Manual de filosofie lucrat după programa Universităţii de la Paris din 1840 de A. Delavigne, tradus de A. Treb. Laurian, prof. de filosofie in Colegiul naţional.* Mă rog pune-1 în *Gazetă* cu *litere mari*[3]; preţul, 3 sfanzigi.

Broşura nr. 1, tom. I din *Magazin* este încă supt tipariu; în scurt
158 se isprăveşte şi ţi-oi trimite / cîte exemplare vei pofti.

Grăbeşte cu publicarea *Jstrianei*[4], că am să-ţi mai trimit şi altele.

Bălcescu e acum la Iaşi. Era să o păţim şi noi cu mişelul de Nica[5].

D-ta nu-mi trimiţi cărţile pentru care ţi-am scris. Ce e cauza? Am scris la Viena ca să trimită un număr de exemplare din *Tentamen criticum* la d-ta; primeşte-le cînd vor sosi şirvom vedea. Stai în relaţie cu librariul Tiltsch de la Cluj ?

Părintele Eufrosin îţi mulţămeşte pentru cele ce ai scris în nru. 7 din *Foaie,* în reflesiile asupra lui Gerando[6].

N-ai făcut bine că ai publicat vestea aceea de la Blaj[7]; mulţi s-au scîrbit, socotind că d-ta vrei să le mai zglrii rănile.

158^v Adieu, *Laurian* m.p.

[1] Scrisoare nedatată, dar după conţinut e posterioară celei din 11 febr. 1846.

[2] Eufrosin Poteca.

[3] Vezi nota 4 la scris. VI.

[4] Vezi nota 1 la scris. IV.

[5] Aluzie la încurcăturile provocate de negustorul Gh. Nica de la Iaşi, prin intermediul căruia primeau plata abonamentelor atît Bariţ pentru foile braşovene, cît şi Laurian pentru ***Magazin istoric.***

[6] Vezi nota 1 la scris. IV. ***Reflexiile*** lui Bariţ la cartea lui A. de Gerando au un puternic caracter polemic.

[7] „Vestea aceea de la Blaj": în ***Gazeta de Transilvania,*** (IX, 1846, nr. 13, p. 49) apare o informaţie datată „Blaj, 4 februarie", despre slujba de mulţumire oficiată de canonicii şi profesorii blăjeni în catedrală, cu ocazia împlinirii unui' an de cînd viaţa episcopului a fost salvată, ca prin miracol. Faptele le evocă însuşi redactorul, într-o notă de subsol: „Tocma în ziua sus însemnată a anului trecut, în călătoria întreprinsă către Cluj, la apa Mureşului, în satul Sîncrai, spăriindu-se caii, răpiră caleaşca, o răsturnară, iar episcopul, căzut afară, acăţîndu-i-se un picior de călească, fu tîrît departe, pînă ce pică de pe un pod într-un adînc de un stînjen şi jumătate. Măcar că şi caleaşca s-a prăvălit asupră-i, îl mîntui Dumnezeu că nu ş-a perdut viaţa". Laurian, referindu-se la pasajul în care se spune că toţi se bucură de sănătatea lui Lemeni ***„după ce încetară acum odată neîmpăcările" (s. ns.)*** se temea să nu reînvie scandalurile care au avut loc la Blaj în anii 1842—1845, ca urmare a conflictului^ public dintre episcopul Lemeni şi profesorii blăjeni, în frunte cu Simion Bărnuţiu. în afara unor motive intime extrem de jenante, un motiv serios alconflictului 1-a constituit poziţia echivocă a episcopului în problema naţională. „încetarea neîmpăcărilor" însemna, de fapt, victoria episcopului, soldată cu înlăturarea profesorilor rebeli. Vezi C o r i o l a n S u c i u, ***Preambule la procesul lemenian,*** în ***Cultura creştină,*** XVIII, 1938, nr. 6—7, p. 384-388; nr. 8—9, p. 501-520; nr. 10—11, p.' 640-663 şi nr. 12, p. 731-745, G. B o g d a n - D u i c ă, ***Viaţa si ideile lui Simion Bărnuţiu,*** Bucureşti, 1924.

VIII

Bucureşti, 29 martie (1)846

Domnule Bariţ!

în săptămînă trecută am espedit de aici două pachete către obrazul numit de d-ta, unul cu 150 esemplare din *Magaz.* nr. 2, tom. II şi altul cu 100 esemplare de manuale de filosofie. Poate că le-aţi şi primit pînă acum. Mai înainte însă vă rugasem să puneţi în *Gazetă* titlul manualul [ui], aşa precum este tipărit pe scoarţă, preţul 3 Zwanziger. Daca nu l-aţi făcut pînă acum, vă rog să nu uitaţi[1].

Din aceste 100 manuale, să trimiteţi 20 la popa Munteanu la Deda, 10 la prof. Gavra la Arad, 10 la prof. Miescu, cel recomandat de dv., la Logoj, 10 la prot. Man la Sibii, 30 la canonicu Tipariu, sau la altcineva, la Blaj[2].

Acum au ieşit de supt tipariu şi n. 3, tom. II şi pînă la Paşti iese şi n-ru. 1, tom. I. Cu espedierea nu voi întîrzia. Marţi a trecut pe aici Hofrath Baron Geringer, către noul său post, precum ştiţi, la Constantinopoli. Aici a tras la consulatul austriac; întrebarea cea dintîi i-a fost de *Magazinul istoric* şi de editor. El vrea să vie la mine *pour me surprendre,* dară eu auzind de aceasta m-am grăbit a-l preîntîmpina. Se vede foarte zelos pentru literatura română. în scurta petrecere ce am **3vut,** am vorbit multe şi de alţii, şi de d-ta. Te laudă şi te stimă. Mi-a adus şi un esemplar din *Magazinul* lui Kurz, dară nu l-am putut primi, fiindcă primisăm pe cel de la d-ta.

Apropos! Eu te rugasem numai pentru broşura 4ª din Kurz, căci aveam cele 3 dinainte. Acum fie! Ieri am avut / o adunare literară la **143**
A. Golescu[3], unde comitetul ş-a dat socoteala din cele ce a făcut în anul

trecut. D-l Voinescu a lucrat un *compte-rendu,* cumu-i zicem noi pe româneşte, foarte bine şi o să-l trimitem să-I publicaţi în gazeta d-voastră[4].

Cele ce-mi scrieţi dv. în cauza aceasta sînt secături goale. „Soţietatea" n-are nici un scop, decît să tipărească cu un preţ mai scăzut cărţile de care avem trebuinţă, adecă cărţi elementare, ştiinţifice, morale, religioase, de rugăciune. Că v-ar fi compromis cineva, e vorbă goală. Poate că aţi văzut şi programa de bibliotecă a d-lui Eliade[5], foarte bună; păcat că nici cei ce vor binele nu se învoiesc toţi împreună.

Dăunăzi vă întrebai daca staţi în relăciune cu librariul Tiltsch de la Cluj. Cauza a fost că am scris la Viena ca cînd vor trimite la d-ta 50 esemplare din *Tentamen criticum,* să le trimită şi la Cluj vro 25 şi nu ştiam la cine să le adresez. Deci, vă rog să-i îndreptaţi vreo cîteva rînduri, căci eu nu voi să încep corespondenţa, din certe cauze. Puteţi să-i scrieţi cam aşa: „Herr Lauriani schickt Ihnen in Commission 25 Exemplarien von seinen Werke *Tentamen Criticum in linquam Romanicam,* a 2 fl. C. Mz. Die Rechnung iiber den Verkauf werden wir mit dem Herrn Verfasser am Ende dieses Jahres machen. Das Werk muss in kurzer Zeit von Wien ankom[m]en, haben sie die Gute es zu ubernehmen, und die etwaigen Trachtspesen welche Ihnen beim Beschîusse abgerechnet werden, zu zahlen"[6].

Vă rog nu întîrziaţi, că într-adevăr cărţile trebuie să fie pe drum.

Gazeta domnului Alexandrescu[7], cea politică, s-a schimbat în gazetă literară, dup-aceea s-a schimbat în nimica şi nu va ieşi.

La mine ai d-ta să-ţ răspunz pentru 21 esemplare de *Gazetă.* Părintele Bistriţeanu e abonat la mine şi eu am să răspunz şi pentru dînsul. Părintele Poteca a dăruit pensionatului colegial 1200 galbeni, ca din venitul lor să se ţie totdeauna doi tineri în pensionat şi la şcoală. Dea D-zeu şi la alţi călugări acest cuget D[umne]zeiesc. La colegiu s-a mai înfiinţat un clas de latineşte, la Craiova încă are să se mai înfiinţeze unul; pentru aceasta din urmă se va face concurs.

143v Vaiete et favete!

Laurian m.p.

[1] Vezi scrisoarea VI, n. 2. Manualul va fi anunţat în *Gazeta de Transilvania,* IX, 1846, nr. 31, p. 124; nr. 35, p. 140 şi nr. 36, p'. 144.

[2] loan Munteanu, Alexandru Gavra, Nicoiae jVlaniu, Timotei Cipariu, prof. Miescu de ia Lugoj u-a putut fi identificat.

[3] Alexandru G. Golescu-Aibul.

[4] Probabil că n-a mai fost trimis; *Foaie pentru minte...* nu va publica nici în 1846, nici în anul următor vreun articol scris de I. Voinescu II.

[5] De altfel, însuşi Heliade Rădulescu îi scrisese lui Bariţ, cu un an în urmă (18 martie 1845), în legătură cu planul său pentru o bibliotecă de literatură universală (B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 33.521). într-un volum următor vom publica şi corespondenţa lui Heliade cu Bariţ. Reproducem aici doar fraza prin care Heliade îşi caracterizează, în stilul său specific, proiectul: „Planul e mare şi gigantic; punerea lui în lucrare atîrnă de ia simţirea românilor şi alergarea lor la mîntuire". Gu aceeaşi ocazie îi trimite lui Bariţ nişte „table" cuprinzmd autorii programaţi pentru traducere în limba română. Totuşi, anunţarea proiectului în foile de la Braşov va întîrzia mai bine de un an, pînă la 1847, cînd *Foaie pentru minte...* (nr. 1, p. 8), publică prospectul *Pentru „Biblioteca Universală".* La bătrîneţe, revizuindu-şi corespondenţa, Bariţ adnotează scrisoarea: „Eu m-am încercat a propaga ideea după putinţă ; dară' după cîteva luni m-am convins de mărimea greutăţilor şi mulţimea pedecilor [...] Cîţiva autori din cei destinaţi ca să fie traduşi, în Imperiul Habsburgic erau *opriţi* chiar în textul lor original".

[6] „D-l Laurian vă trimite în comision 25 exemplare din lucrarea sa *Tentamen criticum in linguam romanicam,* a 2 fl. G. Mz. [=Conventions-munze]. Socoteala asupra vînzării o vom face cu domnul autor la sfîrşitul acestui an. Lucrarea trebuie să sosească în scurtă vreme din Viena. Aveţi bunăvoinţa de a o prelua şi de a achita eventualele spese de transport, care vă vor fi scăzute la sfîrşit."

[7] Este interesantă informaţia privind intenţia lui Gr. Alexandrescu de a scoate o publicaţie periodică în 1846.

IX

București, în 22 mai (1)846

Domnule Bariţ I

Sînt patru săptămîni de cînd vă trimisei 2 pachete, unul cu 150 exemplare n-ru. 3, tom. III pentru d-voastră, şi altul mai mic, N.M., cu 16 exemplare din *n*ʳᵒ 1, 2 et 3, tomul II din *Magazinul istoric,* pentru d. protopop Maniu de la Sibii. Acum vă trimit prin d. Tipie[1] un pachet mai măricel, cuprinzmd: 160 exemplare n-ru. 1, tom. I şi 150 exemplare n-ru. 4, tom. II, apoi 50 exemplare *Coup d'oeil sur Ihistoire des Roumains*[2]; preţul unui exemplar este 2 Zwanziger. Aveţi bunătate, după ce va trece prin cenzură, de-l puneţi în gazetă, cum aţi pus şi *Filosofia*[3].

Acum socotesc că veţi avea destule esemplare din n-ru. 1, tom. I. Deci ştiţi că lui *Munteanu^,* la Deda, trebuie 40 ex., lui *Dragoşi loan*[5] 40 ex.', lui Gavra[6], nu ştiu, 20 sau 29 ex., la Logos (lui Miescu ?) 23 exemplare. Toate însă rămîn în dispoziţia d-voastră, ca în a unui comisionarul. Numai la Buda, la d. Teodor Aron[7], să trimiteţi: / 2 exemplare, 144
n-rii 1, 2, 3, et 4, tom. I şi 10 esemplare n-rii. 5 et 6, tom. II, apoi 10 exempl. n-rii. 1, 2, 3, 4 etc, tomul II şi aşa, în viitor, tot cîte 10 exemplare.

Tentamen criticum se vede că încă nu v-a venit. Cînd vă va sosi, să aveţi bunătate să-mi daţi de ştire.

Ceva nou: domnii noştri, al Ţării Româneşti şi al Moldavii, au plecat de aici marţi 14 la Giurgiu, unde au aşteptat pînă luni în 20, cînd ajungînd Sultanul la Ruşciuc, au trecut şi Măriile lor Dunărea. Din partea Roşiei au venit general Grabbe, din partea Austriei Feldmarschal Lieutenant Hesse, însoţit de Fiirst Lichtenstein şi de alţi 10. Se vorbeşte că de la Constantinopol vin şi trimişi de partea Franţei şi a Britaniei. Se poate că venirea şi întîlnirea tuturor acestora la Ruşciuc nu este numai ca să vază Dunărea. Nota bene: cu Sultanul vine şi Reşid Paşa[8]. Bucureştenii care merseseră la Giurgiu ca să treacă Dunărea fură opriţi printr-un ofiţiu domnesc. Di ce? / !44^

Mai dăunăzile, postelnicul[9] (sau secretariul statului, supt care stă şi censura) a dat o poruncă către censori, ca în scrierile ce li se vor supune să nu mai lase să treacă nici o vorbă străină. Cu aceasta sperăm că în scurt timp o să ne vedem limba curăţită de turcismi, de slove-

nismi, de ungurismi şi de alţi barbarismi, care ni-o spurcă aşa de urît şi o să dobîndim o limbă *curat românească.*

Alta: directorul Poenariu s-a cununat duminecă la Buzău cu coconita Hrisoscoloaia. Astăzi îl aşteptăm să-1 vedem în Bucureşti cu d[oamna] directrice.

T-aş scrie mai multe d-al de astea, dară ştiu că nu te interesează. Vale et fave!

Al d-tale plecat, *Laurian* m.pr.

P.S. Domnului *Arkossy* la Arad[10], pentru coaiele cele încurcate
145 din n-ru. 1, tom. I, trimite-i un esemplar bun din aceste de acum. /

[Adresa:] *Dumnealui* domnului *Gheorghe Bariţ*
Redactor al *Gazetei de Transilvania* la *Braşov*

[1] Comisionar neidentificat.

[2] ***Scurtă privire asupra istoriei românilor,*** Bucureşti, 1846, pe care Laurian o va scoate, în acelaşi an, şi în limbile latină şi germană: ***Brevis conspectus historiae Romanorum*** şi ***Schneller Ueberblick der Geschichte der Romänen.*** Bariţ anunţă traducerea franceză, din cauza cenzurii, abia în 23 septembrie ***(„Foaie pentru minte...,*** 1846, nr. 39, p. 312), iar pe cea germană, în 21 octombrie ***(ibid.,*** nr, 43, p. 344,).

[3] Vezi scrisoarea VI, n. 2.

[4] ***loan Munteanu,*** paroh în Deda, comitatul Bihor. Vezi corespondenţa acestuia cu Bariţ, la B.A.R., ms. rom. 999, p. 404—409.

[5] Avocatul bihorean ***loan Dragoş,*** care va fi ucis de moţi la 10 mai 1849, după nefericita sa încercare de a angaja tratative între Avram Iancu şi Kossuth. în corespondenţa sa din 1846 cu Bariţ (B.A.R., ms. rom. 995, p. 1 — 12), Dragoş confirmă mai multe expedieri de cărţi şi reviste către Oradea.

[6] Despre ***Alexandru Gavra*** (1797—1884), eminent cărturar şi pedagog din Arad vezi V. Popeangă, E. Găvănescu şi V. Ţîrcovnicu, ***Preparandia din Arad,*** Bucureşti, 1964, p. 41 şi urm.

[7] ***Teodor Aron*** (1803-1859), profesor la Gimnaziul din Beiuş (1829-1836), apoi paroh greco-catolic în Arad, director al Gimnaziului beiuşan, cenzor şi revizor al cărţilor româneşti la Tipografia Universităţii din Buda. La sfîrşitul vieţii a fost canonic capitular şi prepozit al Episcopiei greco-catolice de Lugoj/Cărturar harnic, influenţat de ideologia Şcolii Ardelene, Teodor Aron a alcătuit o serie de lucrări istorice şi religioase, dintre care unele vehiculează idei valabile: ***Scurt apendice la Istoria lui Petru Maior,*** Buda, 1828; ***Catehetica practică,*** Buda, 1843 ; ***Cuvîntări bisericeşti despre cele şepte păcate ale căpeteniei pe duminecile păresimilor,*** Buda, 1847 ; ***Adnotări din istoria eclesiastică despre urzirea şi lăţirea credinţei creştine între români,*** Pesta, 1850. Vezi corespondenta lui Teodor Aron cu Barit la B.A.R., ms. rom. 992, f. 243—265.

[8] La sfîrşitul lunii martie 1846, Sultanul Abdul Medzid pleacă de la Constantinopol spre Varna, Silistra şi Ruşciuc, „pe unde adică a călătorit şi fericitul sultan Mahmud". Domnii regulamentari ai celor două ţări româneşti, Gheorghe Bibescu şi Mihail Sturdza, îl întîmpină în luna mai la Ruşciuc. Sturza a trecut prin Bucureşti, ocazionînd o zgomotoasă festivitate, care a costat vistieria domnească 17.575 galbeni, întâlnirea propriu-zisă a costat aproape 100.000 de galbeni, încît căpitanul Eliat, însoţitor al lui Bibescu, scrie versurile: „Udina glava /A luat slava/ De la Sultanul/ Chiar de muşir, /Iar prinţii noştri/ Au luat fireşte/ De la-mpăratul/ Gîte-un sictir"? Evenimentele sînt amplu*relatate în ***Vestitorul românesc,*** X, 1846, nr. 30—42. Vezi şi C. D. Aricescu, ***România sub prinţul Bibescu,*** Bucureşti, 1862, p. 16; loan C. Filitti, ***Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834—1848,*** Bucureşti, 1915, p. 343-344.

[9] Secretar al statului în 1846 era postelnicul Emanuil Băleanu.

[10] loan Arcoş fruntaş român din Arad.

Bucureşti, 21 iunie (1)846

Domnule Bariţ!

Apropiindu-se al doilea semestru de abonament la *Gazetă,* mă grăbesc a vă scrie, ca lucrurile fără de nici o zăbavă să poată merge pe drumul cel cuvinit. Aşadară, aceştia sînt abonaţii carii continuă şi pe al doilea semestru:

1 postelnicu Ştefan Golescu	**11** d. Grigorie Arghiropulo
2 maioru loan II Voinescu	**12** cluceru loan Vlădoianu
3 arhimandritu Eufrosin Motreanu	**13** maior Costaehe Filipescu
4 arhim. Gavriil Bistriţeanu	14 aga Scarlat Bărcănescu
5 profesor G. Munteanu	15 căpitanu pi[illegible]oianu
6 profesor A. Treb. Laurian	16 [illegible]
7 d. Nicoiae Bălcescu	
8 procuror Eughenie Predescu	17 marele logof. Cost. Cantacuzmo
9 procuror Chesar Bolliac	18 pitaru loan Gheorghe Florescu
10 d. căpitan Cozacovici	19 pitaru Costache Robescu.

Urmaţi, aşadar, cu adresele lor neîntrerupt.

încă nu m-aţi înştiinţat despre primirea n-rului 4, tom. II, despre n-ru 1, tom. I şi despre broşurile franţozeşti. Le-aţi primit? Au trecut prin censura ? Aţi mulţumit pe toţi cu n-ru 1, tom. I ? Să ştiţi că pachetul cu *Gazeta* n-ro. 47 s-a perdut de curier şi toţi românii au rămas făr-de / 146
dînsul. Mă rog trimite-mi încai mie un esemplar, dimpreună cu *Foaia pentru minte* etc. cea alăturată (care, fireşte, s-a perdut dimpreună cu *Gazeta).*

Bălcescu m-a lăsat iarăşi singur. Duminecă au fost trei săptămîni de cînd a plecat la Paris, dimpreună cu maioru Filipescu şi cu Cost. Negri de la Iaşi. Alecsandri (moldoveanul) a plecat în Persia, frate-său cu tată-său, la Paris. O mulţime de tineri, încă alţii şi în vîrstă foarte înaintată, parte pregătiţi, parte nepregătiţi, au plecat de aici în anul acesta la Paris, spre a-şi face un curs de învăţătură sau spre a cheltui banii părinţilor[1].

Madame Eliade a sosit din Italia.

Domnul (prinţul) în scurt timp va merge la Breaza şi de acolo la Comarnic. Se vorbeşte mult despre schimbarea miniştrilor. Alţii zic că vor rămînea tot aceştia, pînă la deschiderea Obşteştii Adunări, ce are negreşit să se facă în toamna aceasta, după ce se vor alege noii deputaţi.

Trimite-mi şi tomul I din *Magazinul* /lui Kurz[2] (adecăbroşuraV), 146v
precum şi broşura a V [-a] din *Archiv des Vereines*[3] (cele patru dintîi le am), apoi şi *Denkblätter der Siebenbiirger Deutschen* von G. Trausch[4].

Ce mai fac blăjenii noştri? Se strînge soboru? Sibienii au dobîndit vicariu ? Cînd se sperează alegerea de episcop ?[5]

Domnul Bălăşescu o să facă o călătorie, prin Braşov, pînă la Pesta, pentru tipărirea *Dicţionariului*[6].

Aveţi bunătate de păziţi regularitatea întru împărţirea *Magazinului istoric,* căci se plîng mulţi că odată le vin mai multe, de altă dată mai puţine.

Al d-tale plecat, *Laurian* m.pr.

Tocmai acum ne curg esamenile; iertaţi-mă că nu poci să vă scriu mai lămurit. In săptămînă viitoare vă trimit şi n-ru 5, tom. II.
147 Noatele care d-voastră vi le-a îngăduit censura,.nu ni le îngădue nouă. /
[Adresa:] *An* Herrn *Georg Baritz*

Redacteur der *Gazetta de Transilvania* Wohlgeboren zu *Kronsîadt*

[1] Despre plecarea lui Bălcescu la Paris în 1846, vezi G. Zâne, ***Aspecte noi ale vieţii lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite,*** în ***Studii,*** XIII, 1960, nr. 1.

[2] Vezi supra, scrisoarea VI, n. 3.

[3] ***Archiv des Vereines fur Siebenburgische Landeskunde,*** publicaţie a Reuniunii pentru cunoaşterea Ţării Transilvaniei; a apărut la Sibiu, între 1843—1918. în răstimpul 1853—1871, publicaţia s-a editat la Braşov. De la 1853 a apărut în serie nouă. Vezi şi Heinrich Rez, ***Deutsche Zeitungen und Zeitschriften in Ungarn,*** Munchen, 1935, p. 47, nr. 62.

[4] în 1846 Joseph Trausch lansează prospectul unui lexicon: ***Biographisch-literărische Denkblătter der Siebenbiirger Deutschen.*** Se va publica abia în 1868, sub titlul ***Schriftsteller-Lexicon oder biographisch-literărische Denk Blătter der Siebenbiirger Deutschen.*** I. Band, Kronstadt, 1868, XXX + 393, p.; II. Band, Kronstadt, 1870,463 p.; III. Band, Kronstadt, 1871, 604 p. Bariţ anunţase proiectul lui Trausch în 3 iunie (vezi ***Gazeta de Transilvania,*** IX, 1846, nr. 45, p. 180). De aici a aflat Laurian despre lexicon.

[5] „Sibienii", adică ortodocşii din Transilvania, vor dobîndi un vicar la 21 august 1846, în persoana lui Andrei Şaguna, pînă la această dată arhimandrit al mănăstirii Covil, dependentă de episcopia sîrbească a Neoplantei. în anul următor, la 2 decembrie 1847, are loc alegerea de episcop neunit al Transilvaniei. în urma alegerii, după instrucţiunile impuse de Viena, a trei candidaţi (loan Moga, Moise Fulea şi Andrei Şaguna), împăratul îl numeşte episcop pe acesta din urmă, în primele zile ale anului 1848, cu toate că obţinuse cele mai puţine voturi în sinod. Vezi Nicolau Popea, ***Arhiepiscopul şi metropolitul Andrei baron de Şaguna,*** Sibiu, 1879, p. 28—38. Cf. si scrisorile lui Pavel Vasici către Barit din anii 1847—1848, la B.A.R., ms. rom. 1003, f. 7-16.

[6] Despre promisiunea lui Nifon (Nicoiae) Bălăşescu de a da un ***Dicţionar latino-român*** vezi amănunte interesante la V. A. Urechia, ***Op. cit.,*** tom. II, p. 308—309. Din acest dicţionar se va tipări abia în 1848, la Sibiu, fasc. 1 (A-Aula) a tomului I, sub titlul ***Dictionarum latino-romanorum.*** Restul lucrării va rămîne pentru deceniile următoare.

XI

Bucureşti, 3 august (1)846

Domnule Bariţ I

De la începutul lunii lui iulie mă lupt tot cu boalele şi abia m-am mai întremat puţintel în zilele trecute. Ieri am espedit prin librariul Visarion (adecă el, prin un cărăuş) şi n-rile 5 et 6 din *Magazinul istoric,* fiecare cîte 150 exemplare, cărora am mai adaus şi 100 *Schneller Ueberblick der Geschichte der Romănen*[1] (a 2 Zwanziger). Domnul dr. Vasici, către care sînt adresate, după obicei, va avea bunătatea a vi le amanua[2]!

Vă rugasem să puneţi în *Gazetă* că au ieşit la Bucureşti *Coup d?oeil sur Vhistoire des Roumains, par A. Treb. Laurian etc.*[3] a 20 Zwanz. şi că se află exemplare la redacţia *Gazetei,* dară se vede că v-aţi uitat, cu toate că esemplarele trebuie să le fiţi primit cu n-ru. 4, lînga care au fost împachetate. Dară daca a rămas pînă acum, acum vă rog de nou pentru/ 148
această mică osteneală. Mai tîrziu, ca peste o lună, să aveţi bunătate să puneţi şi cele nemţeşti, şi din aceste din urmă să aveţi bunătate să trimiteţi cîte 10 exemplare la ştabul fiecărui regiment românesc; socotesc că vor afla amatori. Puteţi să puneţi în *Gazetă* şi cuprinsul n-rilor 3, 4, 5 şi 6 din tomul II.

Din cauza boalei n-am putut să scriu încă la Arad pentru beiuşani, dară de nu s-au prenumerat la începutul tomului, (neavînd să plătească anticipando), de bună seamă că vor primi acum tomul întreg tipărit şi aşa socotesc că nu faceţi rău dacă li le trimiteţi acum pe cinste. Crez că dacă avem noi atîta încredere către dînşii şi ei se vor purta cinstit către noi. Din multe locuri, mai ales din Ungaria, de la Pesta, de la Deda etc, se plîng că sau nu / primesc esemplarele de loc, sau le primesc nere- 148^
gulat (p. sem., primesc n-ru. 2, apoi 4 apoi 6, şi 3 et 5 nu primesc de loc), sau că primesc mai puţine din unele numere decît le-ar trebui să le vie regulat. De aceea vă rog, pe lîngă toate greutăţile care le ştiu că le aveţi, să îngrijiţi ca să le primească toţi toate şi regulat. Gavra se plînge că n-a primit nici un esemplar din manualele de filozofie, cu toate că eu vă rugasem să-i trimiteţi 10 esemplare.

Espediţi-mi cît mai curînd *Istoria despre începutul românilor*[4] a lui Petru Maior, precum şi cea bisericească a aceluiaşi. Nu s-ar putea afla manuscrisul continuării, tomul al II[-lea] al acestei din urmă?[5]

Eu v-am mai făcut doi abonaţi la *Gazetă* şi la *Foaie* de la începutul lui iulie: unul e d. *Vasil. Urzescu,* profesor la Ruşii-de-Vede, altul e *părintele Nichifor,* arhimandrit al s-tei episcopii Rîmnic. / **149»**

D. Bălcescu o să zăbovească iarna aceasta la Paris[6], aşadară eu am dat esemplarul Bălcescului la d. Urzescu. D-ta, aşadară, schimbă adresa Bălcescului cu a Urzescului. Exemplarul meu, de la întîia iulie, l-am dat părintelui Nichifor, aşadară de la primirea scrisorii acestei fă **0** adresă pentru Nichifor pe gazetele următoare din acea zi, şi mie îmi trimite un esemplar întreg, de la începutul lui iulie.

Eu îţi scrisesăm dăunăzi, între ceilalţi abonaţi, şi pentru d. prof. Munteanu; acum văz că de la 1[a] iulie nu-i mai vin gazetele la redacţia *Învăţătorului satului*[7]. Ce faceţi? Le espediţi de-a dreptul? Aveţi, poate, altă înştiinţare ? D. căpitan Cornescu-Olteniceanu[8] se plînge că nu-i trimiteţi gazetele pe semestrul acesta, cu toate că el s-a înţeles cu d-voastră pentru totdeauna ca să i le trimiteţi şi să primiţi banii din loco. Mă rog regulaţi lucrurile cît mai bine, atît pentru interesul cît şi pentru cinstea d-voastră.

D-l dr. Vasici să facă bine să ne ierte pentru multele supărări care 1 le cauzăm; noi îi mulţămim pentru osteneala d-lui.

Esemplaru d-lui vine gratis, din toate numerele.

Laurian m.p. / 149[v]

[1] Vezi scrisoarea IX, n. 2.

[2] Ca să adoarmă vigilența autorităților vamale austriece, Laurian nu-i expediază lui Bariț direct coletele cu cărți, ci'prin intermediul doctorului Pavel Vasici, directorul Carantinei Timiș. Cele 400' de exemplare de care pomenește Laurian au fost primite de Vasici împreună cu următoarea scrisoare (la B.A.R, ms. rom. 996, f. 150):

„Domnule doctor.

Noi vă trimitem aici 150 exemplare n-ru 5, t. II și alte 150 exemplare n-ru. 6, t. II din ***Magazinul istoric*** și 100 exemplare ***Schneller Ueberblick der Geschichte der Romänen.*** Aveți bunătate de le primiți și le espediați mai departe, observînd formele cuvenite.

Laurian m.p.

București, 3 august (1)846".

[3] Vezi scrisoarea IX, n. 2.

[4] Petru Maior, ***Istoria pentru începutul românilor în Dachia întocmită de...,*** Buda, 1812.

[5] Idem, ***Istoria besericei românilor atît a acestor dincoace, precum și a celor dincolo de Dunăre,*** Buda, 1813. Ineditele lucrări în: T. Cipariu, ***Acte și fragmente,*** Blaj, 1855 și în ***Anuarul Institutului de istorie din Cluj,*** IX, 1966.

[6] Bălcescu va reveni în țară abia în aprilie 1848.

[7] ***învățătorul satului,*** publicație a Colegiului „Sfîntul Sava", a apărut de la 1 oct. 1843 pînă în decembrie 1852. Ieșea de două ori pe lună, sub redacția lui Petrache Poienaru. De la 1 ianuarie 1849 s-a numit ***Foaia satului,*** iar în 1852 ***Foaie sătească.***

[8] Pentru numele de abonați din această scrisoare vezi supra, scrisorile VI, VII și X.

XII

Bucur[ești] 29 august (1)846

Domnule Barit!

Eu nu mai cutez a vă scrie prin ocaziuni particulare, că mi se pare ca nu-mi primiți scrisorile, precum cea din urmă, trimisă la 3 august prin dascălul Militar din Veștem. Prin acea scrisoare vă rugasăm să-mi mai trimiteți un esemplar de *Gazetă* și de *Foaie* de la 1 iulie începînd; 2) adresa Bălcescului să o schimbați cu a d-lui *Vasile Urzescu,* profesor la Rușii-de-Vede, pentru că Bălcescu o să rămîie în anul acesta, pînă la primăvară, la Paris; 3) vă rugasăm să-mi trimiteți *Magazinul* lui Kurz,
151 ce a ieșit din tomul II, adecă broșura a 5ª etc, apoi broșura / a 5ª din *Archiv des Vereines etc.*; 4) să-mi trimiteți *Istoria* lui P. Maior *pentru începutul românilor,* și cea bisericească^La aceste mai adaug: 5) să-mi trimiteți *Sylloge tractatuum Transilvaniae* de la Szâsz Kâroly *K* Dară cît se poate mai în grabă, că am mare trebuință de dînsele.

Îmi pare rău că trebile *Magazinului* nostru merg așa slab. Abonații să plîng din toate părțile Ungariei și ale Transilvaniei că sau nu primesc broșurile, sau nu le primesc regulat unul după altul. La Arad se plînge
151v Gavra că nu i s-au trimis nice manualele de filosofie. Pentru be / iușani am scris lui Gavra. Pentru poștă, sperez că pe anul viitor ne vor trece în tarifă. Aveți bunătate de îngrigiți pînă atunci și d-voastră mai cu căldură. Vă rugasem să dați vreo cîteva esemplare la librari. Acum Nemet[2] scrie aici la Winterhalder[3] să-i trimită atîtea esemplare din *Magazin,* din *Manual de fii.,* din *Tentamen criticum* etc. Nu mă poci destul mira cum el nu știe că la d-ta se află acele cărți!? Puteați să depuneți la dînsul vro 10 esemplare din fiecare operă. Vă rugasem să puneți în *Gazetă* că la București a ieșit de supt tipariu / și se află de vînzare și în Brașov 152
Coup d^oeil sur Vhistoire des Roumains par A.T.L. etc, precum se află pe scoarța titlului, și acum mă pomenesc că d-ta pui anunța din dosul acelei broșuri. Aveți bunătate de o puneți acum și mai tîrziu puneți și *Schneller Ueberblick der Romänen, von A. T. L.,* iarăși precum e scris pe scoarță. Prețul, pentru fiecare, e 2 Zwanz[4]. Pentru Maniu vă rog faceți un pachet de 16 esemplare n° 4, 5 et 6, tom. II și 10 esem. de manuale și i-l trimiteți la Sibii. D-lui Gheorghe Dragomir Grădințu dați nrii 3, 4, 5 et 6, tom. II (pe Zwanziger gata).

Al d-tale plecat, *Laurian* m. pr. / i52ʸ

Censura de aici a oprit n-rile 64, 65 et 66 din *Gazetă.* Aceasta dezgustează mult pe abonați. / 151

[1] ***Szemerjai Szâsz Kâroly*** (1798—1853), jurist și profesor de drept la colegiul din Aiud. Vezi despre el la Szinnyei Jozsef, ***Magyar irok elete es munkâi,*** voi. XIII, Budapesta, 1909, p. 427. Lucrarea cerută de Laurian se intitulează: ***Sylloge tractatuum aliorumque auctorum publicorum historiam et argumenta B. Diplomatis Leopoldini, resolutionis idem quae Alvincziana vocatur, illustrantium,*** Cluj, 1833.

[2] Wilhelm Nemeth, librar în Brașov.

[3] Despre activitatea de librar și tipograf a lui Wintherhalder vezi Florica Em. Condurachi, ***Enric Winterhalder, tipograf și revoluționar. Cîteva scrisori inedite,*** în ***Studii și cercetări de bibliologie,*** I, 1955, p. 240—243; Nicoiae Liu, ***N. Bălcescu, E. Winterhalder și biblioteca „Magazinului istoric", tot acolo,*** II, 1957, p. 137—166; Corneliu Dima Dragan, ***Completări și precizări asupra studiului N. Bălcescu, E. Winterhalder și biblioteca „Magazinului istoric", tot acolo,*** III, 1960, p. 280-281; Vasile Netea, ***CA. Rosetti,*** București, 1970, p. 33-35, 82, 101, 108, 112 etc.

[4] ***Coup d'oeil...*** va fi anunțată în ***Foaie pentru minte...,*** 1846, nr. 40, p. 320: „Literatură. în București au ieșit, dar de vînzare se află și la redacția noastră, cum și la d. librariu W. Nemeth în Brașov, următoarea broșură: ***Coup d'oeil sur Vhistoire des Roumains*** par A. Treb. Lauriani, professeur de pliilosophie au College National, Bukuresti, Imprimerie du College National, 1846". în nr. 43, p. 344 se anunță în termeni similari și ***Schneller Ueberblick der Geschichte der Romänen versiunea germană a aceleiași cărți.***

XIII

[București, septembrie—noiembrie 1846][1]

Frate Bariț!

Am primit scrisorile d-tale. Am primit și pe Maior[2], și broșura 2 din tom. II[1e] al lui Kurz, dară di ce nu mi-ai trimis și broșura 1[1e] din acel tom?

Eu espedesc mîne-poimîne un pachet cu 50 esemplare n-ru. 2, 3, 4, 5 et 6, tomul I și 50 n-r. 1, tomul II, ca să aibi din toate broșurile, din amîndouă tomurile, cîte 150 esemplare. Apoi mai adaug 16 esemplare n-ru. 4, 5 et 6, tomul II pentru Maniu. Pe lîngă acestea, 200 esemplare *Brevis conspectus histor. rom.** Nota bene: exemplare[le] *Magazinului* trimise aici trebuie să fie toate censurate și de aceea vei scăpa de năcazuri, îmi pare rău că cu nr. 3 încă nu s-a isprăvit comica călătorie. Numai dacă nu s-ar perde! Mă bucur de *Chinezaturile*[4] care mi le făgăduiești;

le aştept cu nerăbdare, că tocmai acum lucrez şi eu ceva despre tran-[silva]nii noştri, dară chiar pentru aceea te rog trimite-mi cît mai în grab
159 *Syl[loge] tractatuum Tran[silva]niae,* de la Szâsz Kâro[l]y,că am/prea mare trebuinţă chiar acum, şi apoi îmi vei trimite *Chinezaturile* cînd le vei primi d-ta. Cu aceasta, nu uita de broşura 1, tom. II a lui Kurz, nici de cele ce au ieşit din *Archiv des Vereines.* In genere, trimite-mi orice iese sau au ieşit asupra Tran[silva]niei, în orice limbă, fără a mai aştepta ca să-ţi scriu eu. Dară nu-ţi uita nici de *Notitia Archivi Capituli D. Carolinensis* de Kemeny[5] şi de *Kritische Studieri* (sau cum se chiamă), de Şchuller[6].

Domnul căpitan Olteniceanu primeşte *Gazeta*; mai trimite una lui *spătariu loan Ghica,* de la 1[a] iulie 1846, tot pe seama mea. Apoi, arhimandritului Nichifor nu i s-a trimis n-ru 70; acesta pune-1 într-a mea, ca să i-1 dau.

Dumneata-mi spui să facem socoteala. Iacătă-o: eu-ţi sînt datoriu a-ţi plăti 2 exemplare de *Gazetă* şi *Foaie,* de la 1 ianuar pînă la 1 iunie
159v 1845; apoi, 3 exem. pe semestru 2[le] acelaşi an; apoi 21 esemplare / pe semestru 1[u], anul 1846; 23 exemplare pe semestru al2[le] idem. Totul face 580 Zwanz. Apoi, un exemplar *Magazinul* lui Kurz, 1 exem. *Magazinul* lui Kemeny, ungureşte, *Istoria* lui Maior şi cele ce-mi vei mai trimite. Preţul acestora însemnează-1 d-ta!

D-ta mi-ai fi dator pe 150 exemplare *Magazin* tomul I —1050 Zwanziger; scoate zeciuiala pe seama d-tale de 105 Zwanz.; rămîne 845 Zw. Aşadară, diferenţa ar fi = 845 — 580 = 265 Zwanziger; mai scoate şi preţul cărţilor trimise x, şi apoi rămîne: 265 — x = S.

Din broşurile latineşti trimite gratis 50 la Blaj, 25 la Sibii, 25 la Cluj, 40 la Orade, 20 la Timişoara, ca să se dea studenţilor români din clasele umanioare şi din cele mai înalte.

încă o dată, pentru că — nu ştiu cum — nu mă înţelegi: pune în *Gazetă* titlul broşurei franţozeşti, *Coup d'oeil etc,* cum stă pe scoarţă
160 şi / preţul de 2 Zwanz.; două vro 3—4 numere, pune şi al celei nemţeşti, *Schneller Ueberblick etc,* iarăşi cum stă pe scoarţă, preţul 2 Zwanz.; şi mai tîrziu al celei latineşti, *Brevis conspectus histor.* etc, cum stă pe scoarţă, preţul 1 Zwanz.; dară nu mai uita, că mă năcăjeşti.

Iţi retrimit *Acclusum;* nu e nimic Pentru Popescu-mi[7] pare rău, că am auzit că e un român prea de treabă. Popazu[8] şi Moga[9] au făcut prea rău pîrîndu-se unul pe altul. Pentru dînşii, românii o să mai piarză un drept, cum au perdut mai multe altele, tot prin vina lor.

Toţi abonaţii din Tran[silva]nia şi din Ungaria să-ţi plătească d-tale preţul *Magazinului* şi al altor cărţi de la mine, prin urmare şi Gavra. Eu îi voi scrie si lui.

Adio!

Noutăţi n-am ce să-ţi scriu. Domnul se tot primbla prin ţară; acum e dincolo de Olt. O să avem şi noi Adunare generală.

160v *Laurian,* /

[1] Scrisoare nedatată; după conţinut este ulterioară celei din 29 aug. şi anterioară zilei de 1 dec. 1846 data deschiderii Adunării Obşteşti.

[2] ***Istoria pentru începutul românilor în Dachia,*** cerută în scrisoarea XI, din 3 august.

[3] Broşura latină tipărită de Laurian la Bucureşti. Vezi supra, scrisoarea IX, n. 2.

[4] „Chinezaturile" promise de Bariţ, broşura anonimă maghiară ***Vizsgâlodâs az erdelyi kenezsegekrol; egyszersmindt az erdelyi ket olâh puspok igazolâsâul felelet Trausch es fokep Şchuller câfolataira. Irta egy igazsâgkedvelld hazafi, kiadtâk tbbben. Nyomtatott N[agy] Enyeden, 1846. Foaie pentru minte...,*** 1846, nr. 41 inserează, la p. 327 — 328, uni lung anunţ-analiză despre această publicaţie, favorabilă românilor transilvăneni. Broşura, de fapt un act de manevră politică din partea nobilimii maghiare, îi apără formal pe românii transilvăneni, aflaţi în dispută cu patriciatul săsesc încă din 1842, pentru lămurirea situaţiei locuitorilor români din „Pămîntul crăiesc".

[5] ***Magyar-Gyerd-monostori grof Kemeny Jozsef*** (1795 — 1855), istoric maghiar din Transilvania, despre care vezi date interesante la Szinnyei Jozsef, ***op. cit.,*** voi. IV, Budapesta, 1897, p. 1435 — 1441. Lucrarea cerută de Laurian este: ***Notitia Historico-diplomatica archivi et literalium Capituli Albensis Transilvaniae,*** Cibinii, 1836, în 2 volume.

[6] Despre ***Johann Karl Şchuller*** (1794—1865), vezi Joseph Trausch, ***Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literârische Denkblätter der Siebenbiirger Deutschen,*** Kronstadt, III. Band, 1875, p. 248—261. Laurian îi cere lui Bariţ cartea lui Şchuller întitulată ***Umrisse und kritische Studien zur Geschichte von Siebenburgen. Mit besonderer Berilcksichtigung der Geschichte der deutschen Colonisten im Lande,*** al cărui prim volum apăruse la Sibiu în 1840.

[7] Vasile Popescu profesor la Blaj.

[8] ***loan Popasu*** (1808—1889), viitor episcop ortodox al Caransebeşului, era în 1846 protopresbiter în Braşov.

[9] ***loan Moga,*** nepotul episcopului Vasile Moga. Era arhimandrit în Sibiu, iar la sfîrşitul anului 1847 va concura pentru scaunul episcopesc ortodox al Transilvaniei. Vezi şi scrisoarea X, n. 5.

XIV

București, 22 dechemv. (1)846

Frate Bariţ!

Am primit scrisoarea d-tale cea din urmă şi, conform aceleia, am primit si cei 33 Zwanz. de la Romanov \ Aici mă grăbesc a-ţi trimite numele'abonaţilor la *Gazeta* şi *Foaia* d-tale, pentru anul viitor 1847:

1 Postelnicu Ştefan Golescu
2 arhimandritul Eufrosin Poteca
3 arhimandritul Nichifor de la Rîmnic
4 profes. Seminariului episc. Râmnic, Gavr. Munteanu
(Ide nu sînt abo-/naţi prin alt co-|lector)
5 prof. Seminariului episc. Buzău, Petru Suciu
6 profes. Şcoalei centrale de la Ruşii-de-Vede, Vasile Urzescu
7 procurorul Eughenie Predescu
8 marele logofăt Constantin Cantacuzino
9 pitarul Gheorghe Florescu, judecător]
10 căpitanul Constantin Olteniceanu
11 spătarul loan Ghica
12 domnul Alesandru Gugiu
13 magistratul oraşului Giurgiu
14 profesorul de filosofie, A. T. Laurian.

4».

f

N.B. Na mai scrie *de ţisicâ,* ca pe cele din anul curgător! Şi-mi mai trimite încă vreo 6 esemplare fără nume, pentru care gîndesc să aflu încă abonaţi, aşa ca să fie 20 esemplare. Pe cele cu nume tipăreşte în-
155 dată adresele, dacă se poate, şi le trimite de-a dreptul la abonaţi. /

Pentru librariul care mi-l recomandezi în privinţa *Magazinului istoric,* cu 20—25%, sunt mulţumit a i-le da, numai să se însărcineze a trimite toate esemplarele la abonaţii din Banat, Ungaria (Oradia, Pesta etc.) şi din deosebitele părţi ale Transilvaniei, fără a-mi mai face altă socoteală de nu ştiu ce, şi de a îngriji iarăşi de la sine pentru trimiterea şi retrimiterea la Cluj, precum se ofticinuieşte. Dară să nu le ţie numa în libreria d-lui şi să le vinză numai la cei ce se vor arăta, că aşa nu facem nimica, şi apoi este chiar şi în contra scopului acestei publicări. Cu o vorbă, eu le trimit de aicea la Braşov cu cheltuiala mea; apoi de acolo mai înainte (cu condiţia trimiterii în alte locuri) să îngrijească d-lui, cu cheltuiala d-saie, şi eu îi dau cele 20—25%.

Aici curge Uuşteasca Adunare[2], dară nu cu uşile deschise, precum s-au obicinuit mai înainte, ci cu ele închise, prin urmare nu e o adunare obştească (generală, publică), ci o adunare secretă. Deocamdată se iau la socoteală cheltuielile făcute în deosebitele ramuri ale administraţiei.
i 5 5 ^ Cuvîntul răspunzător / la cuvîntul de deschidere al lui Vodă poate că l-ai cetit din *Curierul român*[3].

Aici îţi trimit o înştiinţare a „Asociaţiei literare"[4] din anul curgător. Comitetul vă roagă să o puneţi şi în gazeta d-voastră.

In zilele acestea voi espedi şi pachetul cu cîte 200 exemplare n-rii 5 et 6, tom. III, din *Magazinul istoric.* Aveţi bunătatea de îngrijiţi cît se poate mai bine pentru censurarea acestui tom; aş dori în tot modul să treacă nevătămat şi nebintuit. De cumva s-ar întimpla vreo împotrivire, aveţi bunătate a mă înştiinţa praevie, ca să vedem cum putem să-l mîntuim. Eu am suferit şi aici ceva năcaz, din cauza că avem censor de altă naţie şi de altă lege[5].

Vedeţi de mai latinizaţi şi d-voastră literele, că noi avem aici de gînd să introducem în anul viitor cu totul pe cele latine. N-ar face cinste transilvanilor, cind ei au început mai întîi cu litere latine, şi acum să rămîie cei din urmă!

D. Eliade încă n-a mai ajuns de la Lipsea. Nu cumva se află pe la d-v?[6]

Poftindu-vă An Nou fericit, am cinstea a mă însemna al d-v. sincer amic,

1 5 6 *Laurian.* \

N.B. Din cartea tipărită *Prietinul tinerimii*[7], o să trimită Romanov un esemplar; ar fi bine dacă s-ar putea vinde şi în Tr[ansilv]ania. Preţul
156v ei este numai 3 lei = 25 cr. C. M. /

[1] ***Iosif Romanov,*** librar din Bucureşti. Pentru perioada 1846—1848, relaţiile lui Bariţ cu el se pot urmări în corespondenta de la B.A.R., ms. rom. 1004, f. 103, 154, 165, 190, 197, 201, 203, 206.

[2] Despre lucrările Obşteştii Adunări a Ţării Româneşti în sesiunea din iarna 1846—1847 vezi ***Vestitorul'românesc,*** X, 1846, nr. 90—102*; 1847, nr. 1—15.

[3] Cuvîntul de deschidere a lucrărilor Obşteştii Adunări din decembrie 1846, rostit de Bibescu, s-a publicat în ***Curierul român,*** XVIII, 1846, nr. 95, p. 369—372. Răspunsul Adunării, prezentat de mitropolit, banul Teodor Văcărescu, vornicul Ştefan Bălăceanu, marele logofăt Dimitrie Ralet şi marele logofăt Grigore Grădişteanu, apare tot acolo, nr. 95, p. 377—378.

[4] Despre activitatea Asociaţiei literare din Bucureşti o analiză competentă, pe bază de bibliografie mai veche dar şi de inedite, la Cornelia Bodea, ***op. cit.*** înştiinţarea trimisă de Laurian este, probabil, aceea referitoare la iminenta apariţie a ***Bibliotecii Universale (Foaie pentru minte...,*** 1847, nr. 2, p. 8), combinată cu ştirea trecerii lui Heliade prin Braşov, în drum spre Ţara Românească.

[5] Cenzorul de „altă naţie şi de altă lege" era Simeon Marcovici. Următoarea scrisoare a acestuia către Bariţ, păstrată la B.A.R., Fond. coresp., inventar nr. 33.535, dezvăluie un crîmpel din pătimirile redactorului braşovean cu cenzura:

„Bucureşti, 1843, martie 16

Domnul mieu,

Măria Sa Prea înălţatul nostru Domn, luînd cunoştinţă deplină de rugăciunea ce faceţi domnia voastră prin scrisoarea ce i-aţi adresat, cu cel din urmă număr al ***Gazetei domniei*** voastre, a poruncit suptiscălitului a vă face cunoscut că lasă întru a domniei voastre loialităţi şi dreaptă judecată alcătuirea articolelor ***Gazetei,*** adăogînd că nu aveţi a vă atinge cituşi de puţin cu expresii supărătoare de puterile vecine, care să află întru de-a dreptul înclinare cu acest principat.

îndeplinind luminata poruncă, mă socotesc norocit de prilejul ce mi s-a dat, de a face a domnii voastre cunoştinţă, prin înscris, şi a mă putea însemna, cu cea mai deosebită cinstire, a domnii voastre plecată slugă,

Simeon Marcovici."

La bătrîneţe, Bariţ va adnota scrisoarea în următorii termeni: „Din ordinul Consulatului Rusiei, ***Gazeta*** şi ***Foaia pentru minte etc...*** mi se oprise din Muntenia. Marcovici era pe atunci censor. L-am rugat ca să fie mijlocitorul la Domnul ţărei, G. Bibescu, ca să se ridice interdicţiunea. Acilea se vede răspunsul primit.

în august 1845 am cercat o mijlocire la Viena, dară ministerul poliţiei, coruptele] Sedlnitzky (polon), cunoscut de om foarte sever, îmi dete rezoluţiunea verbală apăsată: „Despre amica imperiului nostru, Rusia, să nu mai cutezi a scrie nimic, nici de bine, nici de rău. Tot aşa, să nu cutezi a turbura, prin publicaţiunile d-tale, întru nimic relaţiunile de buni vecini (die Freundnachbarlichen Beziehungen) cu cele două principate valahe".

[6] Va face popas la Braşov peste cîteva zile. în ***Foaie pentru minte...,*** 1847, nr. 2, p. 8, apare următorul anunţ: ***„Pentru Biblioteca Universală.*** D. paharnic Ioan Eliade, arhivariul statului în Ţara Românească şi proprietariu al unei tipografii, în călătoria sa de la Lipsea cătră Bucureşti, trecînd pe aci tocma de Anul Nou şi arătîndu-ne că spre realizarea măreţei întreprinderi de ***Bibliotecă universală,*** înştiinţată în a tr., cumpără cinci teascuri de fer, cum şi cîteva măji de litere nouă, noi grăbim a încunoştinţa publicului această ştire cu atît mai vîrtos, cu cît sîntem pătrunşi că la un asemenea se cuvine să dăm cu toţii, după putinţă, mînă de ajutor. Deocamdată se vor tipări clasicii elini şi romani, traduşi în limba noastră".

[7] ***Prietenul tinerimii,*** manual pentru clasele primare tipărit la Bucureşti, la sfîrşitul anului 1846, din iniţiativa Asociaţiei literare. A avut un succes atît de'mare încît în anul următor s-a pus problema scoaterii unei noi ediţii. Vezi Cornelia Bodea, ***op. cit.,*** p. 45—46.

XV

Bucureşti, 9 ianuar (1)847

Frate Bariţ!

Mă grăbesc a te mai înştiinţa despre patru abonaţi la *Gazeta* şi la *Foaia* d-tale:

1 părintele Filotei, economul St. Episcopii de la Buzău, la *Buzău*

2 domnul căpitan Cozacovici, la Bucureşti

3 domnul Grigorie Arghiropolu, idem

4 domnul Elisei Armei[1], econom, idem

Deci, te rog ca pe patru din cele şepte exemplare trimise mie să pui aceste adrese şi pentru celelalte trei vom mai vedea în viitor. Totdeodată te rog să scrii la împărţitorul gazetelor de la poşta de aici ca să fie mai esact şi mai cinstit întru împărţirea foilor şi să îngrijească cu scumpătate pentru trimiterea celor adresate pe afară pe la judeţe, că se plîng foarte abonaţii din această cauză, şi aceasta îţi aduce mare pagubă d-tale. Mulţi se dezgustează şi se lipsesc.

Trebuie să fi primit şi pachetul cu n-rii 5 şi 6 din *Mag. istor.* îngri-
161 jeşte, mă rog, ca să / treacă cît mai nevătămat prin foarfecile censurii. Mă interesează prea mult ca tran[silva]nii să-l primească întreg.

Din cele patru numere censurate, trimite 16 exemplare la prot. Nic. Maniu la Sibiu.

Bălăşescu se află încă tot la Sibii, din cauza tipăririi cărţilor sale[2]. Dacă ţi-ar cere esemplare din *Magazin* sau din *Filosofie*[3], trimite-i cîte va pofti. Domnul doctor Vasici să primească totdeauna esemplariul gratis.

Apropos! Eu încă n-am primit *Archiv des Vereines etc.* care anticipando a trecut în socoteală. Trimite-mi-l cît mai în grabă, dimpreună cu *Sylloge tractatuum Transilv.,* de la Szâsz Kâroly[4]. Cum aş putea să capăt *Decretum tolerantiae* al lui Josef II?[5] Nu-l ai d-ta?

Ce fac predicele lui Sigismund Pop ?[6] La mine s-au arătat următorii abonaţi pentru acele predice:

1 părintele Alesandru Popescu, protonotariu şi efemeriu la biserica Colegiului naţional din Bucureşti

2 părintele Costandin, idem

161v 3 păr. Ioniţă, protonotariu la Biserica „Sf. Nicolaie" din Lipscani /

4 părintele Anghel, sechelariu şi efemeriu la Mănăstirea Sărindariul din Bucureşti

5 părintele Ioan Carp, diacon la Mănăstirea Sărindariul din Bucureşti

6 părintele Gheorghie, preot la Biserica dintr-o Zi din Bucureşti

7 A. T. Laurian, prof. de filosofie, /2 exempl.

Peste tot, 9 esemplare.

Nota bene: părinţii sînt ambiţioşi şi vor să-şi vază numele tipărite. Vă rog scrieţi autorului. Numai dacă şi predicele ar fi bine scrise [deteriorat] că cei de aici nu prea pot să mistuiască stilul ungurenilor.

Noutăţi n-avem acum; [deteriorat] Eliade a ajuns la Bucureşti. Buletinul i s-a luat, *Curierul* a încetat[7]. Domnul Brăiloiu are de gînd să dea o gazetă politică şi literară; încă n-a început[8]. Schweder ş-a reînceput gazeta germană; primeşte 300 de la stăpînire, subvenţiune[9].

Academia Iaşului ştii din gura Ionescului că s-a desfiinţat. Poate că ai cetit ofiţiul prin care se vesteşte că tinerii boieri să vor primi pe viitor în Univers, de la Petersburg ca să înveţe legile[10] sau, cum zice Ulpian, *justi injusti[que] scientiam*[11].

Adieu, *Laurian* / 162

[Adresa]: An Herrn *Georg Baritz*
Redacteur der *Gazetta de Transilvania zu Kronstadt*

[1] ***Elisei Armatu*** (sau Elisei Armei, Iuniu Armatu, Eliseu Iuniu Armatu), transilvănean stabilit în Ţara Românească. Va juca un anumit rol în revoluţia de la 1848 din Ardeal.

[2] Vezi scrisoarea IV, n. 2 şi X, n. 6.

[3] ***Manual de filosofie*** ... după Delavigne. Vezi scrisoarea VI, n. 5.

[4] Vezi supra, scrisoarea XII, n. 1

[5] ***Edictul de toleranţă,*** importantă reformă iluministă a lui Iosif II, pe linia consolidării despotismului luminat. Emis la 1781, edictul vizează instaurarea calmului confesional în imperiu, prin tolerarea tuturor religiilor. Menţinîndu-se supremaţia religiei catolice, se lasă exerciţiu liber şi celorlalte religii. Pentru românii din Transilvania, actul a însemnat intrarea confesiunii ortodoxe în rîndul religiilor recepte şi, implicit, întărirea politică a acestora. Edictul de la 1781 nu-şi limitează însemnătatea la domeniul religios, ci cuprinde şi prevederi de ordin social, pe care românii transilvăneni le puteau exploata în favoarea lor, ca de pildă indicaţia împăratului ca la numirea în funcţiile administrative să nu se ţină cont de confesiune.

[6] În ***Foaie pentru minte*** 1846, nr. 46, p. 367—368, apare o ***înştiinţare despre tipărirea cuvîntărilor bisericeşti,*** în care Sigismund Pop, preot greco-catolic şi profesor în Beiuş, anunţă că a dat la tipar un volum de ***Cuvîntări bisericeşti pe sărbători, dumineci şi deschilinite întîmplări, pentru folosul tuturor preoţilor, păstorilor sufleteşti şi mirenilor români de prin cetăţi şi de prin sate.***

[7] între 1 ianuarie—24 iunie 1847, ***Curierul român*** n-a apărut. La reluare (vezi an. XIX, 1847, nr. 1) Heliade Rădulescu dă lămuriri în legătură cu încetarea temporară a publicaţiei: „Lipsa redactorului din patria sa, de cîteva luni (vezi scrisoarea XIV, n. 6), spre aducerea celor trebuincioase pentru începutul unei Biblioteci Universale, ocupaţiile sale necontenite de la a lui reînturnare întru cele ce se ating de acelaşi scop a făcut să înceteze această foaie în acest semestru". în tipografia lui Heliade Rădulescu se tipărea şi ***Buletin, gazetă oficială.*** La 4 ianuarie 1847, publicaţia oficială capătă un nou redactor, pe Zaharia Carcaiechi, devenind ***Buletin ofiţial al Principatului Ţârii Româneşti,*** şi un format nou. Vezi consemnarea acestei schimbări în ***Gazeta'de Transilvania,*** IX, 1847, nr. 5, p. 19.

[8] Este vorba de publicaţia ***Album ştiinţific şi literar,*** din care au apărut doar două numere, în 9 şi 10 februarie 1847. Editată de C. N. Brăiloiu, revista voia să fie continuatoarea *Propăşirii*. Vezi G. Baiculescu, *O revistă puţin cunoscută din prima jumătate a sec. XIX: Album ştiinţific şi literar, Bucureşti, 1847,* în ***Studii şi cercetări de bibliologie,*** III, p. 153—158,

[9] ***Bukurester Deutsche Zeitung*** a apărut între 30 dec. 1844—1 ianuarie 1845, de două ori pe săptămînă. Publicaţia a reînviat la 1/13 ianuarie 1847. La 1/13 ian. 1852 îşi schimbă numele în ***Bukurester Deutsehe-Walachische Zeitung,*** iar la 1/13 mai 1852 revine la vechiul nume. în 1857 Karl Schweder, redactorul ziarului, moar«, iar publicaţia e continuată de Wallenstein. Ultimul număr a apărut în august 1861. Vezi ***Publicaţiunile periodice româneşti,*** voi. I, Bucureşti-Leipzig-Viena, 1913, p. 85. Ştirea reînvierii ziarului german Bariţ o înserează în ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 5, p. 19: „D. Schweder reînvie ***Bukurester Zeitung,*** ajutat de stăpînire", sursă fiindu-i scrisoarea lui Laurian.

[10] „Din gura Ionescului" = Ion Ionescu de la Brad. în legătură cu evenimentele care au dus la suprimarea învăţămîntului naţional în Moldova, vezi V. A. Urechia, *op. cit.,* voi. II, p. 279—330. Foile lui Bariţ se vor ocupa intens de situaţia

184[a]7 nr ... publicată în Foaie »

... un lung articol despre ***Prefacerile învăță-*** ... numeri ... sinteză a problemei în ***Contribuții la istoria*** ... ***1860-1960,*** voi. 1, București, 1960, p/65-72 ... btnnța nedreptății drepte.

XVI

București, 25 fevr. (1)847

Frate Bariț!

De astă dată gazetele mi-au venit tîrziu, abia le-am primit în ceasul acesta. Am primit și hîrtiile dumnitale. Voi vedea ce voi putea face cu ele. Despre acestea îți voi scrie mai tîrziu.

Acum ceva despre cele trecute.

Mai înainte cu vro două-trei săptîmîni primisem prin d. doct. Vasici *Gruss zum neuer Jahr* [1] al lui Gott, dimpreună cu vreo trei epistole de la d. doct. Răspunzînd îndată la scrisoarea dumnealui, am alăturat și una către d-ta, supt tot aceeași copertă, și o am dat aducătorului, Niță Lingură, cărăușul. Mie mi se pare că d-ta n-ai primit nimica, de vreme ce nu-mi faci nici o pomenire despre cele ce-ți scrisesem în acea epistolă. Poate că s-a perdut. întreabă pe d. doct., a primit el vro scrisoare de la mine prin acel cărăuș, și dacă nu, întreabă și pe cărăuș. D-ta trebuie să-1 cunoști. Mi-ar părea rău să se fie rătăcit, căci îți scrisesem multe și nu-mi mai aduc aminte de toate. De acestea îmi mai aduc aminte:

1° Am mai făcut doi abonați la *Gazeta* d-tale:

a) domnul sărdar Chesar Bolliac

b) părint. arhimandrit Ioanichie Dideșteanu, ecleziarhul Sfintei Mitropolii.

63 Pune, așadară, pe două dintre cele patru exemplare care / mi le trimiți mie aceste nume (Bolliac, Ioanichie Did.) Nota bene: Chesar Bolliac mi-a plătit pe anul trecut, 1846. Așadară, această pricină s-a desfăcut. Și mie îmi trimite totdeauna două numere, dară bagă bine de seamă, că s-au încurcat multe. Din pricina aceasta, te rog ca să mi le integrezi. Adecă îmi mai trebuie:

3 esemplare n-ru. 1
1 esemplariu n-ru 2 (cu *Foaia)*
2 esem. n-ru 3
3 esem. n-r. 4 (cu *Foaia)*
3 esem. n-ru 11
1 esemplariu n-ru 12 (cu *Foaia).*

Dar pricinile încurcării au fost și altele. Una, că ai greșit adresa prof. P. Suciu [2]. El nu e la *Rîmnic,* ci la *Buzău,* așadară îndreptează-i adresa. Alta, că Cantacuzino s-a socotit acum să nu o mai primească, și n-rele trecute le-a perdut. Vezi minte boierească I Cu toate acestea, d-ta urmează a le trimite. Eu le dau la altul. Apoi mai trimite un esemplar de *Gaz.* et *Foaie,* de la început, pentru domnul *Costache Gheorghe Olarescu,* tot în socoteala mea. Și așa, ai la mine 22 abonați.

2° Profesorul P. Suciu și iconomul de la Buzău, părintele Filotei, te întreabă cine e P. Elisei, eco / nomul St. Episcopii Buzău? Și cine 163
vi 1-a recomandat? Că omul acesta nu se află în ființă (vezi *Gaz.,* n. 12). Supărați lumea făr-a fi vinovat [3].

3° Din *Arhivul Transilvaniei* (des Vereines) [4] nu mi-ați trimis nimica. Așadară, îl aștept tot de la început, cît a ieșit pînă acum.

4° Bălășescu îmi scrie că v-a espedit de la Sibii 50 esem. *Tentamen criticum.* Vă rog îngrijiți cît puteți pentru vinderea lor. Dați și la librari. La Blaj și la Cluj o să trimită Bălășescu de la Sibii, așadară nu vă mai osteniți pentru alte locuri.

5° Din *Manual de filosofie* [5] ați trimis și la Blaj, Cluj, Oradea, Arad, sau încă nu? Dacă ați trimis, cereți-le socoteala, că nu mă amestec, pîntru nimica. Dacă n-ați trimis încă, trimiteți-le cît mai în grabă.

6° Din *Magazinul istoric* a ieșit n-ru 1, tom. IV. Voi face încercarea care mă sfătuiți.

Adio, că pleacă poșta.

Al d-tale sincer, *Laurian* m. pr.

P.S. Aș fi dat și această scrisoare la un prahovan, dar mă temeam să nu umblu ca cu cea dintîi. Deci iertați că vă fac cheltuială.

Lucrurile Obșteștii Adunări puteți să le cunoașteți din *Album* [6]. 164

[Adresa:] An Herrn *Georg Baritz*

Redacteur der *Gazetta de Transilvania* zu *Kronstadt*

[1] ***Urare de Anul nou.***

[2] ***Petru Suciu,*** transilvănean trecut în principatele române. A fost profesor la Rîmnicul Sărat, apoi la Academia din Iași, unde a predat istorie, drept roman și pandecte la Facultatea juridică și filozofică (vezi V. A. Urechia, ***op. cit.,*** voi. III, București, 1896, p. 136).

[3] Confuzie de abonați din partea lui Bariț: în loc de „Elisei Armei, econom, în București", a adresat „părintele Elisei, economul Episcopiei Buzău".

[4] Vezi supra, scrisoarea X, n. 3.

[5] De data aceasta este vorba de ***Manual de filozofie și de literatură filosofică de W. Traug. Krug. Tradus după a treia edițiune de A. Treb. Laurian, profesor de filosofie,*** tom. I, București, 1847. Vezi G. Bogdan — Duică, ***Kantianii români,*** în ***Semănătorul,*** III, 1904, p. 81 — 84.

[6] ***Album științific si literar,*** editat de C. N. Brăiloiu. Vezi scrisoarea precedentă, n. 8.

XVII

București, 11 martie (1)847

Frate Bariț!

Adunarea generală din București curge cu pășuri repezi; se fac puține dezbateri și se hotărăsc lucruri mari în puține minute. E o deosebire înfricoșată între Camera deputaților de la București și între Dieta de la Cluj. Aici, vorbe puține și fapte multe; acolo vorbe multe și frumoase, dar și fapte nimica. Dară și punctul pe care se află Țara Românească și Transilvania sînt cu totul deosebite. Aici sînt hotărîte

încă de mult raporturile între proprietarii de pămînt şi între ţărani, acolo sînt încă încurcate şi învăfl]măşite cum a dat D-zeu şi cum a vrut maliţia proprietarilor. Aici e contribuţia regulată şi fixată', acolo încărcată pe capul contribuenţilor, după piacul dregătorilor interesaţi. Deci, tot omul recunoaşte greutăţile cu care are să se lupte Dieta cea compusă mai toată de oameni luminaţi, dară poate nu toţi bineintenţioşi.

Dar să revenim la a noastră. In cursul anului acestuia, Adunarea generală a emancipat pe ţiganii mănăstirilor[1] (ai statului sînt emancipaţi de mult), a regulat învăţăturile publice (veţi fi primit şi cetit n-r. 16 din *Vestitorul românesc*[2] şi n-ru 17 din *Buletinul oficial*[3]); joi în 6 martie a regulat veniturile episcopale, cu chipul acesta: mitropolitul să primească leafă pe an 200.000 lei, fiecare dintre cei trei episcopi, cîte 100.000 lei, şi moşiile episcopale (al căror venit anual se urcă pînă la trei milioane lei) să se administreze de stat, şi prisosul lefilor episcopale să intre în casa centrală, ca şi al mănăstirilor. In urma acestor dispoziţii, au să se organizeze seminarele supt îngrijirea Logofeţiei bisericeşti; numai seminariştii absoluţi să se facă preoţi pe viitor; preoţii să fie mîntuiţi de toate taxele episcopale, de cîrjă, de dîrjă ş.c.l. Preoţii de la ţeară să primească de două ori atîtea pogoane cîte are un ţăran, fără nici o îndatorire cătră proprietari. Protopopilor să [li] se facă leafa şi să fie scutiţi de toate dăj-
165 diile episcopale şi estra-episcopale[4]. / Acum aşteptăm cu nerăbdare ca legiuirea privitoare asupra mănăstirilor pămînteşti şi a episcopatelor să se întinză şi asupra mănăstirilor închinate la locuri străine. Dea Domnul D-zeu ca să izbutească şi aceasta!

După Paşti are să se strîngă Adunarea generală estraordinară, pentru alegerea episcopilor[5]. Socotim că această alegere o să fie cu atît mai norocită (şi mai cinstită), cu cît s-a amorţit îndemnul spre simonism, prin hotărîrea de joi.

Mai uitasem hotărîrea pentru tribunale. Dară efectul acesteia se va lămuri mai bine prin punerea în lucrare şi prin priveghiarea stăpînirii. (Ce-ţi place, pune în *Gazetă* supt X, dară taciturnitate confesională!)[6]

Acum de ale noastre.

Aducătorul acesteia e domnul Elisei Armei, economul, abonatul d-tale; dară nu *Elisei,* economul Episcopiii Buzău, care încă n-a venit pe pămînt. Vi-1 recomînd! E om zdravăn, copt la minte; ş-a ales o chemare bună: economia rurală. Cu aceasta o să facă bani, nu ca noi cu literatura. Vă trimit prin dînsul un pachet cu 200 esemplare *Magazin istoric,* n-ru 1, tom. IV şi cu 50 esemplare *Prietenul tinerimii* (după comîndul d-tale) şi un plic cu 5 esemplare *Magazin* (după sfatul d-tale). De la Romanov am primit 60 fl. C. M. (nu ţi-am scris şi în altă epistolă?), de la ceilalţi voi vedea ce poci primi.

N-ai greşit că mi-ai trimis esemplare întregi din *Gazetă* pentru Bolliac şi păr. Ioanichie Dideşteanul, că eu ţ-am mai făcut un abonat, pe *Manoil Popovici, neguţător în Lipscani,* deci trimite-i pe viitoriu de la n-ru 18 începînd, inclusive. Şi mai am speranţă — cu toate că numai probabilă, încă nu secură — că mai fac încă unul; deci, trimite-mi şi pentru acesta un esemplar întreg, de la n-ru 16 inclusive; şi aşa, mie pe viitor, totdeauna, cîte trei esemplare. (Dară al lui Man. Popovici, extra, supt adresa lui.) / Domnu Cost. Gheor. Florescu vă întreabă dacă mai aveţi 165
esemplare întregi din *Foaie,* pe anii 1843 şi 1845; ar vrea să le aibă şi să le plătească, şi încă şi celelalte de pe anii dinainte de 1843, adecă 1842, [18]41, [18]40 etc, regresive. Ba şi mie mi-ar trebui. Daţi-ne un răspuns decisiv şi curînd la aceasta!

Întrebuinţezi o manieră curioasă de a-mi trimite scrisori. Bine faci. Dară dacă ai foi de gazetă din anii trecuţi, mai bine trimite-mi asa: n-ru 63, 64, 65 et 66, anul 1846; şi 41 pînă [la] 47, apoi 51, 95, anul 1844; si din foaia liter. n-ru 3, 27, 28 pînă [la] 52, anul 1842; 14, anul 1843; 3, 8, 15, 24, 30, anul 1844; 1 pînă [la] 21, 49, anul 1845; 32, anul 1846.

Ce, încă n-ai primit *Tentaminile*[7] ? Bălăşescu îmi scrie de două săptămîni că ţi le-a trimis. Cum se poate ?! Cu *Filosofiile*[8] mergem rău. Blăjenii s-au arătat prea indiferenţi. Trimite din manual 30 esemplare lui Tipariu (adresează-le la Bălăşescu la Sibii, la Hochmeister[9], şi el le va trimite la Blaj). Voi scrie şi lui Tipariu; socotesc ca vom face ceva.

Te plîngi de Gavra. Acel om e ciudat. El mă însărcinează cu multe şi nu face nimica pentru mine. Vezi de îl prinde d-ta.

Mă întrebi să-mi dau părerea cum am putea să facem pe români cititori ? La aceasta nu ştiu ce să răspunz. Eu am încercat cu ruginismul, am încercat cu mijlocismul şi cu radicalismul, şi tot nimica. Românii noştri se împart în patru clase, din două puncte de vedere: în *bogaţi* şi *săraci,* apoi în *cultivaţi* (cu ceva cunoştinţe) şi în *proşti* (ignoranţi). Acum am băgat de seamă că cei mai mulţi bogaţi sînt proşti şi cei mai mulţi cultivaţi sînt săraci. Pe lîngă acestea, mai pune şi lenea şi nepăsarea, cea înnăscută românului, (nu te supăra!), şi vezi cît de puţini cetitori rămîn. Numai una îmi pare rău: că şi eu sînt sărac, că dacă aş fi bogat, le-aş face cărţi şi le-aş da gratis la săracii cultivaţi şi ai vedea ce de cititori aş avea.

Mă întrebi de *Album*[10]. Numai în trei dumineci a văzut lumina şi a ... murit. L-a oprit stăpînirea. De ce? Nu-ţi mai spun.

Mă întrebi ce zic de *Organul* Blajului[11]. Eu încă zic ca d-ta / bine 166
că au început şi ei odată. Afară de acestea, se văd încă fără practică în fabricarea journalelor, dară se vor forma; *omne initium durum.* In privinţa literară, mi se pare că cît ţin de bine etimologia, aşa ştiu de rău sintactica. Dară se vor îndrepta! D-ta ştii că eu sînt autorul *Tentamelui,* prin urmare, purist radical. Cu toate acestea, socotesc că la un journal ar fi făcut bine dacă ar fi pus semne pe vocale încai un an, pînă s-ar deprinde cititorii. Eu le-am făcut aici vreo 25 abonaţi, dară leiden, mai toţi dăscăluţi, numai trei boiari, şi pe unul dintre aceştia cam cu sila. Cu toate acestea, eu am bune aspecte pentru viitorul *Organului;* socotesc că o să stîrpească aplecarea multor blăjiani de a Se unguriza; apoi spre cler in genere poate să aibă mare influinţă; de aci poate apoi să-şi întinză foloasele şi mai departe.

Intra paranthesim. Blăjenii şi moldovenii au un viţiu gramatical adînc înrădăcinat. Ei zic: „Acest cal e a meu", „Aceşti cai sînt a domnului", „Aceste scrisori sînt a părintelui". Românii de aici nu pot suferi aceste fraze. Ei zic: „Acest cal e *al meu*", „Aceşti cai sînt *ai domnului*", „Aceste scrisori sînt *ale părintelui*". Şi, cu dreptul. La acestea, iartă-mă

să-ţi mărturisesc sincer că nici d-ta nu bagi destul de seamă: cînd le zici bine, cînd rău, blăjeneşte.

Ducă-se! Altele: am primit 8 esemplare din *Predicele* lui Aron[12]. Le voi vinde.

N.B. Preţul unui esemplar de *Prietenul tinerimii* este aici de 3 lei, sau 64,1/4 cr. Dară nu mi-au lăsat nici un rabat pentru cheltuielile drumului şi ale vînzării; aşadară, publică-le pentru Transilvania cu cîte 80 cr., ca să-ti iasă cheltuielile d-tale, şi mie îmi fă socoteala pe preţul lor de aici, adecă: 50 X 67,1/4 = 3362'er. = 56 fl. m.c. == 150 lei, cum am să le plătesc la editori.

Dară tot ai uitat să îndreptezi adresa lui Suciu: *Buzău,* în loc de Rîmnic.

Din *Gazetă* mai trimite-mi un n-r. 10 din acest an (fără *Foaie).*

Mă întrebasăşi dăunăzi ce senzăciune a făcut articlul din *Satelit* pentru Brăila[13]. Nici una. Cine drac îl ceteşte! Al d-tale încă a trecut prin censura. Anul acesta am fost norociţi. Nu s-a oprit nici un număr din *Gazetă.* Cei ce pricep lucrurile, citesc dezbaterile de la Cluj, cu multă plăcere. Tipăreşte cuvinte de ale lui Kemeny D. cît mai pe larg. Pot să folosească şi aici, indirecte[14].

Bine faci că mai pui cîte un adaus. Mai multe n-ar strica.

Am suprascris numele alia Romana, că nu mi-a mai rămas loc pen-
1QQv tru dînsul să-l subscriu. /

P.S. Domnului Trausch[15] multă închinăciune. Recomîndă-mă domnului Kurz[16] şi contelui I. Kemeny[17]. Socotesc că la vară să le fac cunoştinţa în persoană. Pregăteşte-mi drumul. Am citit cu mare interes articulul lui Kemeny despre chinezate. Ai dreptate că de şi se pare a fi în contra rom[ânilor] dară ne spune altele, încă şi mai importante. la-te
165 bine cu ei, ca să scoată la lumină cît mai multe documente de acest fel. /

P.S. Domnului doctor Vasici, multă plecăciune. întreabă-1, n-a mai primit scrisoarea mea de la Nica Lingură (de la acela pe care îmi trimisese şi d-lui una). Mişelul! I-am dat un Zw., numai să o ducă.

P.S. Dară *Sylloge, Sylloge!* Mult întîrziază, parcă Clujul e în America. Din *Archiv des Vereines* încă tot nu mi-ai trimis nimica. Apoi *Kritische studien* ale lui Şchuller! Mi se pare că el încă începuse un
165^ *Archiv* îs. trimite-mi-le toate! /[19]

[1] în şedinţa din 13 februarie 1847 a Adunării Obşteşti, Bibescu prezintă un proiect de lege pentru dezrobirea ţiganilor mănăstireşti, cu următoarea remarcă: „Cunoscînd sentimentele de care se află insuflaţi mădularii Cinstitei Obşteşti Adunări, nu sîntem la îndoială că vor vedea întru acest proiect prilejul de a dobîndi unul din cele mai mari drepturi la a omenirei şi a posterităţii recunoştinţă" (vezi ***Vestitorul românesc,*** XI, 1847, nr. 13). în acelaşi număr se publică şi proiectul de lege compus din 3 articole: a) ţiganii tuturor aşezămintelor bisericeşti „şi ai oricărui aşezămînt public" vor fi slobozi şi volnici a se' însoţi cu români, parte bărbătească şi femeiască; b) „capitaţia" dată de ţigani pentru dezrobire se va folosi spre eliberarea ţiganilor vînduţi de proprietarii particulari; c) se vor lua măsuri pentru răscumpărarea familiilor de ţigani de la particulari. Vezi şi loan C. Filitti, ***op. cit.,*** p. 349 — 350.

[2] în numărul 16, din 25 februarie, ***Vestitorul românesc,*** publică ofisul Domnitorului către Departamentul Credinţei, referitor la aplicarea legii pentru emancipărea ţiganilor. Timp de trei ani, ţiganii dezrobiţi vor fi scutiţi de orice datorie către proprietari, după care „vor întfa în rîndul celorlalţi clăcaşi".

[3] Acelaşi ofis.

[4] ***Legiuirea despre regularea averilor şi veniturilor Mitropoliei şi ale episcopiilor şi despre îmbunătăţirea soartei preoţilor,*** în ***Vestitorul...,*** XI, 1847, nr. 21, P. 82-84.

[5] Adunarea va fi amînată, din cauza pustiitorului incendiu care a izbucnit in Bucureşti în ziua de Paşti, 23 martie 1847.

[6] Mare parte din scrisoarea lui Laurian s-a publicat, sub iorma de ştire şt sub semnătura X, în ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 23, p. 91 — 92.

[7] Exemplarele din ***Tentamen criticum.***

[8] Adică cele două manuale.de filozofie traduse de el: după Delavigne şi după Krug.

[9] Librar şi tipograf sibian.

[10] Vezi scrisoarea XV, n.

[11] De îa 1 ianuarie 1847, Timotei Cipariu începuse^ la Blaj, tipărirea unei noi publicaţii periodice româneşti, ***Organul luminării. A*** apărut pînă în septembrie 1848, cînd încetează în mod fortuit, ca urmare a izbucnirii războiului civil.

[12] Este vorba de cartea lui Teodor Aron, ***Cuvîntări bisericeşti despre cele sepie păcate de căpetenie pe duminicile păresimilor.***

[13] Indicaţie greşită. De fapt, articolul a apărut în ***Siebenbiirger Wochenblatt,,*** 1847, nr. 21, p. 143 — 144. Foarte bine documentat, autorul, care se ascunde după semnul-ft-, critică vehement administraţia oraşului Brăila, pe care o face răspunzătoare de aspectul edilitar extrem de neîngrijit ai urbei; Din venitul de 100.000 de piaştri realizat de municipalitate, abia 10.000 — 20.000 au fost învestiţi în lucrări cu caracter edilitar. Construcţiile evoluează anevoie, întrucît regimul economic a! acestora este neavantajos. Strada Galaţilor, de pildă, în lungime de 600 metri, nu are decît 7 construcţii din cărămidă. Nu există un spital modern, lipseşte un hotel atît de necesar într-un port, nu există restaurant. însuşi portul reclamă urgente măsuri de renovare. Se impune cu necesitate construirea unui drum terestru între Brăila şi Galaţi.

[14] Laurian se referă îa lucrările Dietei de la Cluj, deschise în septembrie 1846, în problema relaţiilor urbariale. Readuse în dietă după 25 de ani, discuţiile au provocat o sciziune serioasă între aristocraţia retrogradă şi partida liberală, reprezentată de conţii Bethlen -Jânos, Teleki Domokos, Bethien Sândor, Rhedei Jânos, Gyulai Lajos ş.a., dar mai ales de baronul Kemeny Denes. Scrisoarea face aluzie la tuvîntările acestuia din urmă, pătrunse de înţelegerea că problema urbariilor nu se mai poate reglementa în spiritul vechilor principii şi că este nevoie de reforme care să îmbunătăţească situaţia ţărănimii din Transilvania. ***Gazeta de Transilvania*** publică aproape număr de număr, din septembrie 1846 pînă în noiembrie 1847, informaţii despre lucrările Dietei, fragmente din actele şi documentele elaborate de forul legislativ de la Cluj. Despre rezultatul descurajator al acestei sesiuni dietaîe vezi Al. Papiu Ilarian, ***Istoria românilor din Dacia Superioară,*** tom. I, Viena, 1851, p\ 186 — 210. Este cel mai complet izvor românesc asupra acestui moment. Papiu Ilarian analizează hotărîrile Dietei, dezastruoase pentru români, prin prisma unei concepţii sociale înaintate.

[15] ***Joseph Trausch*** (1795 — 1871), cărturar sas, autor a peste 50 de lucrări despre Ire'cutul politic şi cultural al Transilvaniei. Date utile în ***Schriftsteller-Lexicon...,*** voi. III, p. 409 —421. Lexiconul, de fapt o bio-bibliografie a literaţilor saşi din Transilvania, a fost editat chiar de Trausch.

[16] ***Idem,*** II, p. 314 — 319, un interesant capitol dedicat lui Anton Kurz.

[17] Vezi scrisoarea XIII, n. 5.

[18] începuse într-adevăr, în 1840, sub titlul ***Archiv fiir die Kenntniss von Siebenbürgens*** *Vorzeit und Gegenwart. In Verbindung mit mehreren Mitarbeiten und in zwanglosen Heften herausgegeben* von I. K. Schuller, vol. I, Sibiu, 1840. Majoritatea articolelor sînt ale lui Schuller. Vezi si *Schriftsteller-Lexicon...,* v. III, 1875, p. 253; la Heinrich Rez, *op. cit.,* p. 47 referinţa despre această publicaţie este greşită.

[19] Cele trei post-scripturnuri sînt plasate pe marginile filei 165 r + v.

XVIII

București, 6 mai 1847

Domnule Baril!

Cu ocazionea venirii domnului Molnar, vă trimit aici un pachet cu 200 exemplare *Magazin istoric* n-ru 2, tom. IV. Aş fi vrut să vă mai trimit şi 5 exemplare consumo, dară nu mi-aţi răspuns la trimiterea celor 5 din n-ru 1 şi aşa nu ştiu dacă **au** putut să vă serbească scopului d-voastră.

Am primit şi abonamentul domnului maior Stoica[1] dară se plînge aspru pentru neorînduiala împărţirii. N-a primit n-rile începînd de la 9 pînă la 19 inclusive, deci să roagă să binevoiţi a i le trimite, că vrea să le conserveze. Pentru *Organ*[2], se roagă ca domnul Nica[3] să i-l trimită regulat. Numai cînd şi cînd primeşte cîte un număr mînjit. Să vede că i le întrebuinţează la băcănie. Pentru semestrul II se mulţumeşte să nu i se mai trimită (scil[icet] *Organul).* Mie îmi lipseşte n-ru 18 din *Gazetă,* dimpreună cu n-ru 9 din *Foaie,* deci vă rog serios să mi le trimiteţi, ca să
167 le am complete. /

V-am mai făcut un abonat, pe domnul pitar Matei Conţescu; acesta vrea să le aibă de la începutul anului; trimiteţi-i-le de-**a** dreptul, supt adresa d-lui. Adresa profesorului P. Suciu tot nu aţi schimbat; el e la *Buzău,* nu la Rîmnic; se face învălmăşeală, îndreptaţi-o.

.Veţi fi auzit că Ţirca s-a omorît la un sat de lîngă Buzău, pe Moşia Chirculescului. Intîmplarea se povesteşte în deosebite chipuri; unii zic că vrînd el să omoare pe Chirculescul pentru că i-**a** atacat nevasta şi ne izbutind într-aceasta, apoi s-ar fi omorît pe sine. Alţii zic că **l**-ar fi omorît chiar Chirculescu cu slujile lui, care e cunoscut de om crud. Nu se ştie pentru ce, **luGrul** nu s-a luat încă la cercetare, cu toate că au trecut două săptămîni[4].

Vă trimit aici o foiţă din partea francezilor, pentru o întîmplare neînsemnată, dară adînc simţită de dînşii. Dacă socotiţi, puneţi-o în
167^ *Gazetă*[5]. /

Alte noutăţi n-am să vă scriu. Veţi fi primit înştiinţarea despre schimbarea ministeriului[6].

Pentru ce nu publicaţi prin gazetă *Tentamen criticum,* care acum trebuie să vă fie venit?

Ce isprăvi aţi făcut pe la Presburg, Viena etc. ?[7]

Al d-v sincer, *Laurian.*

P.S. Dacă n-a venit cumva d-l Bariţ, d. Murăşanu e rugat, pre cît
168 va putea, să răspunză la cele însemnate în aceasta.[8]/

[1] Ştefan Stoica, ofiţer şi scriitor.

[2] ***Organul luminării.***

[3] ***Gheorghe Nica,*** negustor din Braşov. S-a ocupat şi de expedierea foilor transilvănene în principatele române.

[4] ***Gazeta de Transilvania*** relatează intîmplarea în nr. 38 din 12 mai, p. 150, sperînd că „cititorii vor ierta a jărtfi cevaş mai multe rînduri la acel nenorocit bărbat, prieten însă de cruce al redactorului acestor foi". Se specifică şi felul cum a fost omorît: i s-a tăiat gîtul în pat, noaptea.

Gheorghe Ţirca, fiul bogatului agricultor Oprea Ţirca din Săcele, făcuse studii gimnaziale la Blaj, liceale în Cluj, la piarişti, iar la Viena se pregătise pentru cariera de preot. Nu şi-a încheiat studiile teologice, din motive pe care i ie arătase lui Bariţ: „Starea unui preot neunit, dacă nu e cu totul desperată, este însă pururea nesigură, atîrnătoare numai de la placul şi capriţul unora şi al altora". După un an de studii politehnice, tot în Viena, pleacă în Ţara Românească, pentru a-şi face o stare. Era arendaş pe o moşie a boierilor Chirculescu, atunci cînd o mînă criminală — „ucigaşul ar fi însuşi un boier", notează Bariţ — îi ia viaţa la 34 de ani.

[5] în ***Gazeta de Transilvania*** nici o relatare despre vreo „întîmplare neînsemnată" a unui francez.

[6] ***Vestitorul românesc,*** 1847, nr. din 2 mai, publică ofisul lui Bibescu, prin care aduce la cunoştinţă Sfatului administrativ noua compoziţie a cabinetului: logofătul Emanoii Băleânu la Departamentul Dreptăţii, logofătul Alexandru Villara la Interne, logofătul Constantin Cornescu la Departamentul Credinţei, logofătul Constantin Herăscu îa Vistierie, iar logofătul Constantin Filipescu la Secretariatul Statului. Cîteva zile mai tîrziu (vezi ***idem,*** nr. 37, din 13 mai) Emanuil Băleanu şi Alexandru Villara sînt ridicaţi la rangul de mare vornic.

Bariţ publică, după ***Vestitorul...,*** o ştire comasată a celor două evenimente, în ***Gazeta de Transilvania,*** 1847, nr. 41, p. 162—163.

[7] La începutul anului 1847, Bariţ a fost invitat să facă parte dintr-o comisie în problema construirii căii ferate transilvănene. Rolul comisiei era extrem de dificil, întru cît oraşele mai mari din principat îşi disputau cu rivalitate înfocată traseul „drumului de fier" preconizat. Membrii trebuiau să cunoască realităţile şi perspectivele economice ale diferitelor centre şi să se orienteze în consecinţă. Cooptarea lui Bariţ în comisie este o dovadă a prestigiului de care se bucura redactorul de la Braşov. Comisia s-a transformat într-o delegaţie de studiu, care a efectuat o călătorie pe ruta Arad-Budapesta-Bratislava (Presburg)-Viena. La întoarcere, Bariţ publică în ***Gazeta de Transilvania*** (X, 1847, nr. 39, p. 131—132) ***Unele observaţii despre cărăuşii noştri.*** Vezi şi George Em. Marica, ***Notele de călătorie ale lui George Bariţ,*** în ***Anuarul Institutului de istorie din Cluj,*** VI, 1969, p. 123—149.

[8] Pe plic, lîngă adresă, Laurian notează: „Pachetul nu s-a putut trimite".

XIX

București, 18 mai (1)847

Frate Baril!

Din tăcerea d-tale asupra puntelor însemnate într-o scrisoare a mea din 5 mai[1] (mi se pare), trimisă prin d. Molnar, trebuie să conchiz că încă nu ţ-a venit acea scrisoare. M-am scîrbit cu totul a mai scrie prin ocaziuni private.

Iacă puntele de atunci, dimpreună cu altele de acum:

Doi inşi mai doresc a avea *Gazeta* d-tale, dimpreună cu *Foaia:*

1 d. *pitariu Matei Conţescu,* la Bucureşti

2. d. *pitariu Teodosie Ghica,* la Giurgiu.

Aceştia vor să le aibă de la început. Trimite-li-le de-a dreptul, dară cît mai în grabă, pînă ferbe focul, că ştii că oamenii noştri se răcesc cam iute. Factorul de la poştă (împărţitorul) tot face secături. Pe semestru II vor să-l scoată şi să puie altul în locul lui. O să vedem dacă acela va fi mai exact. La mine se plîng de lipse:

1 maghistratul de la Giurgiu n-are n-rii 11, 14 şi 28

2 maior Stoica n-are 9—19 inclusive

3 Laurian n-are n-ru 18, împreună cu *Foaia* 9.

Faceţi tare bine dacă le împliniţi, mai vîrtos la cel din urmă, că oamenii vor să le conserveze pro memoria.

Alta: *Gazeta* d-tale n-ru 38 dimpreună cu *Foaia* 19, s-a oprit de cen-
sura de aici. Nu ştim pentru ce. Unii zic pentru că aţi fi scris despre
nişte boiari că sînt în prepus că ar fi oameni necinstiţi, pe carii aici
169 toată / lumea îi ştie că sînt oameni răi, şi despre nişte fii de boiari că
ar fi rău crescuţi, pe carii iar toată lumea îi cunoaşte de stricaţi. D-ta
vei şti mai bine ce ai scris. Aici nobilimea e persoană sacrosanctă şi nu
e iertat nici a zice că se pare a fi oameni răi, nici chiar atunci cînd faptele
lor strigă la cer[2].

„Bucureşti. Ţara Românească[3]

Vineri în 16 mai, după mezul nopţii, muri Marele Vornic Ştefan Bălăceanu, mădulariu al Înaltului Divan, în vîrstă de 64 de ani. Vrednicul român moştenise virtuţile părintelui său, Costandin Bălăceanu, prin a cărui stăruinţă se introduseră în scoale învăţăturile în limba, română, supt profesorul Lazar, de nemuritoare pomenire. Ştefan Bălăceanu, care din copilărie se adăpase cu cele mai frumoase cunoştinţe, ajută pe zelosul său părinte cu luminile sale şi-l îndemnă spre înfiinţarea scopului celui naţional. Mai în urmă, împlini el însuşi onorabilul post de efor al şcoalelor. In slujbele politice se arătă pururea cel mai mare apărător al dreptăţii. El fu singurul boiar care cunoscu legile patriei şi păzi sfînta dreptate cu toată străjnicia.

Ieri, în 17, se îngropa la Mitropolie, însoţit de toţi ce i-au cunoscut
169v lăudabilile sale calităţi. Fie-i ţarina uşoară!"/

Pentru n-ru 38 *Gaz.* şi 19 *Foaia,* vă rog să mi le trimiteţi dacă puteţi. Socotesc că mîine, poimîine să vă espeduiesc n-ru 2, tom. III din *Magazin.* Ce s-a făcut cu n-ru 1 din acest tom? Intra paranthesim: mîine se zice că Doamna o să plece la Ems în Germania[4]. Censorul Hill o va întovărăşi, ca şi de alte daţi.

Prin arderea focului[5], am rămas fără hîrtie şi din cauza aceasta se întîrziază ieşirea broşurilor următoare. Dacă se află la vreun neguţătoriu în Braşov hîrtie de maşină n-ru 6 (ca aceea pe care s-a tipărit pînă acum *Magazinul),* trimiteţi-mi vro 20 topuri, pînă cînd îmi va veni a mea de la Orlat.

Am primit de la Sibii *Archivul* şi *Sylloge;* aşadară, nu mi le mai trimiteţi. Acum trebuie să vă fie venit şi *Tentamen criticum;* puneţi-l în *Gazete,* a 2 fl. C. M. Dară nu mai întîrziaţi[6].

Vale!

170 Al d-tale sincer, *Laurian.* j

[1] De fapt, 6 mai (vezi scrisoarea precedentă).

[2] Laurian nu este departe de adevăr. în numărul 38 al ***Gazetei de Transilvania*** (p. 150) relatînd despre uciderea lui Gheorghe Ţirca (vezi scrisoarea precedentă, inclusiv n. 3), redactorul bănuie că „ucigaşul ar fi însuş un boieriu". Motivul confiscării foilor este însă legat de relatările cuprinse în legătură cu incendiul catastrofal de la Bucureşti, din luna martie. ***Gazeta de Transilvania*** cuprinde în numărul cu pricina (38, p'. 152) ştirea cum că, după incendiu „s-ar mai fi pus foc", sporind nenorocirile capitalei. Cît despre ***Foaie pentru minte...*** nr. 19, aceasta trebuia să fie cu atît mai neplăcută autorităţilor din Bucureşti, cu cît inserase un articol caustic despre ***Educaţia băiatului care aprinse Bucureştii în ziua de Paşti 1847*** (p. 155), care se încheie astfel: „Neroni de aceştia sînt preste tot unde starea educaţiei este asemenea celei de la noi. între cîteva sute pe carii poliţia i-au închis pentru furtişaguri, săvîrşite cu prilejul arderii se aflâ şi feciori din case bune, crescuţi şi învăţaţi acasă cu gubernori străini". Pasajul face aluzie clară la măsurile iniţiate de Bibescu pentru desfiinţarea învăţămîntului naţional în favoarea celui francez, în aceeaşi primăvară.

[3] Pasajul care urmează, pus de noi între ghilimele spre a-l departaja de scrisoarea propriu-zisă, este destinat ***Gazetei de Transilvania,*** unde a şi apărut, fără modificări (vezi an. X, 1847, nr. 42, p. 166).

[4] Ştirea se va adeveri, dar plecarea doamnei Bibescu va avea loc fără publicitate. Abia la întoarcere, ***Vestitorul românesc*** (XI, 1947, nr. 49) publică următoarea informaţie: „Sîmbătă 21 ale curgătoarei luni, Măria Sa Prea înălţata noastră Doamnă a sosit cu vaporul de la Viena la Giurgiu împreună cu dumneaei marea logofeteasa Elena Herească şi cu toată suita Măriei Sale, şi fu întîmpinată de excelenţa sa marele logofăt al trebilor bisericeşti, Constantin Gornescu, de d. maior loan Florescu şi de d. maior Constantin Villara. M. Sa porni de la Giurgiu la 10 ceasuri de dimineaţă şi la al doilea poşte fu iarăşi întîmpinată de către M. Sa Prea înălţatul nostru Domn, însoţit de d. marele logofăt loan Bibescu. La trei ceasuri după amiază au întrat în capitală, cu toată cuvenita ţeremonie". După ***Vestitorul românesc, Gazeta de Transilvania*** redă ştirea în nr. 53, p. 211.

[5] Uriaşul incendiu din Bucureşti, izbucnit în ziua de Paşti, 23 martie 1847. Ample relatări în ***Vestitorul românesc,*** XI, 1847, nr. 24 şi urm.

[6] ***Tentamen criticum...*** va fi anunţat în nr. 42 al ***Gazetei de Transilvania*** (p. 168), împreună cu alte multe cărţi care se aflau de vînzare la redacţie, însoţit de următoarea specificare: „Această carte trebuie să aibă pentru literaţii'noştri un mare interes, tocma acum cînd natura limbei noastre se esamină din alte două părţi, cu rezultate dorite". Cele „două părţi" sînt învăţatul sas I. K. Şchuller şi Ion Maiorescu. Şchuller publicase în ***Archiv des Vereins fur Siebenbiirgische Landeskunde,*** I, 1843, nr. 1, p. 67—108 articolul ***Entwicklung der (vichtigsten Grundsätze fiir die Erforschung der rumänischen oder walachischen Sprache*** (Dezvoltarea principiilor celor mai importante pentru studierea limbei române sau valahe), în care emite părerea că limba română ar fi ***de*** origine germană. într-un lung şir de reflecţii critice din ***Foaie pentru minte...*** (vezi 1947, nr. 15, p. 117—121; nr. 16, p. 125—131; nr. 17, p. 133—139; nr. 18, p. 141-143; nr. 19, p. 151-155; nr. 20, p. 162-164; nr. 21, p. 165-168 şi nr. 22, p. 172—178) Ion Maiorescu polemizează cu Şchuller, concluzionînd: „D[omnul] Şchuller, în fundul inimei sale, simte că în români nu sînt multe dramuri de sînge german, căci atunci nu s-ar purta astfel cu noi, nu şi-ar ascuţi pana aşa tare în contra noastră. Ori şi cum, nu şeade frumos a se cîrmui condeiul unui om învăţat de astfel de motive".

XX

Bucureşti, 13 iulie (1)847

Domnule Bariţ!

V-am mai făcut încă trei abonaţi:

1 d. Alesandru *Gugiu,* la Bucureşti

2. *Agop, cafegiul* de la Hanul lui Simeon

3 d. *Petru Suciu,* profesor la Seminariul de la Buzău *{Buzău,* şi nu altmintrelea!)

N.B.: pentru *Gugiu* şi *Agop. caf.,* de la începutul semestrului, iară pentru Suciu, numai de la primirea acestei scrisori şi cele precedente (de la începutul semestrului pînă la primirea acestei scrisori) să le puneţi în adresa mea, pentru că pînă atunci i le dau din ale mele.

Dintre cei trimişi prin scrisoarea trecută, pit. *Sache Episcopescu* n-a primit n-ru 53; *Manuel Popovici* zice că n-a primit nimica din al doilea sem. Vedeţi de li le trimiteţi!

Eu tot n-am primit încă cele trei exemplare n-ru 47. Le aştept.

Popa *Ioachim P. Bojinca* de la Gherlişte din Banat îmi scrie că
171 ar vrea să aibă 2 exemplare / din *Manualul de filozofie* şi 2 din *Schneller Ueberlick der Geschichte der Romänen.*

Aveţi bunătate de le trimiteţi la Logoj, către colectantul d-voastră, cu îndreptarea către părintele loahim P. Bojinca, la Gherlişte.

Uitasăm, mi se pare, în scrisoarea trecută, că lui N. Maniu la Sibiu, pe lîngă cele 3 exemplare din *Magazin* de la început, îi mai trebuie încă patru din broşurile: franceşti, ghermaneşti şi latineşti, şi apoi 5 exemplari din *Manualul de fii.* Vă rog, aşadară, ca dacă îi veţi fi trimis acelea, să grăbiţi a-i trimite şi acestea, sau de nu, să i le trimiteţi toate deodată.

Reforma şcoalelor încă nu s-a făcut şi se pare că pînă la 1 septemvrie n-o să se ştie nimica sigur; atunci vom vedea[1].

Eu încă nu poci să hotărăsc cînd o să ies din capitală afară.
Vaiete!

171' Al d-tale sincer, *Laurian.* /

[1] Despre „reforma" şcolară din Ţara Românească, vezi V. A. Urechia, *op. cit.,* II, p. 311—319.

XXI

Bucureşti, 23 octomvrie (1)847

Frate Bariţ!

Am primit toate scrisorile cîte mi-ai trimis în deosebite rînduri. Am primit acum mai în urmă, prin Romanov, şi tom. II, broşura 4, din *Magazinul* lui Kurz şi *Geschichte von Siebenb.* de Schuller[3]. Bine ai făcut că mi le-ai trimis. Eu am tot întîrziat a-ţi răspunde pînă acum, din cauză că nu puteam să-ţi dau răspunsuri îndestulătoare. Acum, văzînd că eşti în neodihnă, nu pot să te supăr mai multă vreme cu tăcerea, dacă nu poci să-ţi aduc vreo mulţumire pozitivă cu scrierea.

Pentru Găitan n-am putut să fac pînă acum nimica, din cauză că economul n-a venit pe aicea şi să i le trimit numai aşa la Buzău, n-o să facă nici un efect; aşadară, aştept ca să mă duc eu pe acolo şi să i le dau cu mîna mea[2]. ' / '

Cu hirurgul lui Sora-Noac încă n-am putut să mă întîlnesc, ca să-i vorbesc pentru cărticele. D[omnul] Sora îşi închipuieşte că a făcut un lucru mare cu acele cărticele şi aşteaptă o senzaţione deosebită asupra mai marilor Ţării Româneşti şi nu ştie că ei nu se mişcă la alte lucruri, de mii de ori mai mari şi mai însemnate. De făcut n-o să facem cu ele nimica; de dăruit, putem să le dăruim cui vrea d-lui; dacă pofteşte un schimb cu mine, eu poci să-i dau *Manual de filosofie şi Tentamene critice,* însă *Magazinele* nu sînt numai în dispusăciunea mea. Ga să le aducă

iară înapoi, nu l-aş sfătui; o să-l custe greutăţi şi cheltuie decît ar preţui ele.

Pentru Vergiliu / nu ştiu ce să zic. Soţietatea pentru ţilor folositoare nu o să-l primească, dacă nu din altă cauz că e scris cu litere latine şi în dialectul *ungurenesc,* cum zic va primi Eliade, cînd va începe *Biblioteca.* Pentru asta o Librari n-avem aici care să întreprinză tipăriri cu spesele

D-ta mă întrebi ce efect a făcut extractul din cron îmi pare rău să vă repetesc tot ceea ce zisesem mai su noştri sînt groşi la pele şi nu se sperie aşa lesne. Dacă vrei ceteşte articolul Bălcescului din tomul IV, *Mag.*[5], care e tare decît cele ce scriu cronicarii saşi, şi cu toate acestea, vro cîţiva tineri* *Regis ad exemplum totus componitur* apatie, in toţi!

Dar alta: Ghica s-a supărat di ce nu-i tipăreşti tot că dacă nu vrei să i-l tipăreşti, să i-l trimiţi înapoi. [...] Bo dăunăzile am trimis pe feciorul meu să-i ceară preţul (pe tot anul acesta), îmi răspunsă că el ţ-a plătit *Gazeta* d adevărat este? Nu poci să crez pre un astfel de om! Dacă înfruntă-l cum îndrăzneşte să mintă astfeli şi-i scrie să am trimis la el mai mult de douăzeci de ori pentru preţ dată s-a escuzat cu o minciună, o dată cu alta. Acum zice d-tale. Îmi pare imposibile! / Secul de Conţescu încă mă din luna lui mai; scrie-i şi lui o poliţă, adecă aşa ca să-i Mie îmi pare prea mult rău cînd văz că şi d-ta ai tot asem cu *Magazinele* mele. Ce să facem cu ele ? Tiltsch[8] se dezv vrea să se mai însareine. Ei bine, nu se mai află altul ? La români! Ocaziuni vin şi se duc atîtea! Ce dracu ?! Atît de comerţul într-o ţară ca Transilvania?

Aţi căpătat alt censor la Cluj ? Spune-mi, cum şi ce numai îmi tot arăţi greutăţi, dara nu-mi spui chipul cum Dară ce mă plîng?

Eu-ţi făgăduisem să-ţi trimit broşurile următoare cu şi pînă acum tot nu am aflat. Pachetele zac la mine. Da aflu. Paţienţă! D[omnul] Carcaiechi[9] îmi spuse dăunăz Winterhalder vro 17 # (nu ştiu bine) ca să ţi-i trimită.

Poate că mă întrebi de noutăţi. Nu ştiu nimica. Pen nu e ce să-ţi scriu. La judeţe s-au pus cîte doi profeso şcoală ţinutală. Toată ţara s-a împărţit în trei revizorate Oltenia, Aron[10] şi suptînsemn[atul], judeţele dincoace d veniră: *Prahova, Rîmnic, Buzău, Brăila, Ialomiţa* şi *Vlaşca.* o să începem să ne facem vizitaţiunile canonice. Aştepta ca să se întoarcă de la Craiova. Clasele cele vechi (5 la nu nioare, s-au mutat la Radu Vodă şi au început lecţiile Acolo au rămas loniţă, Marcovici, Vasile Maiorescu, I Pavlici cu Hill, cu alţi 2 nemţi şi cu 2 francezi (dintre car dimisiunea). La St. Sava încă nu s-a început nimica şi începe pînă la venirea francezilor (poate pe la Anul Nou).

n-o să se mai auză româneşte. Precum vedeţi din Programă, o să se înveţe mai tot limbi, ştiinţe aproape nimica[12]. Se vorbeşte că Voinescu cu nu ştiu cine o să înceapă iară un jurnal.

N.B. D-ta, care ai ochi pătrunzători în trebile politice, gîceşte ce vor să zică întocmirile noastre, că noi nu le putem gîci. Cum că *Latet anguis in herba*[13], nu e nici o îndoială, dară unde, şi ce fel? Asta n-o ştim. Mai lesni de iertat ar fi un capriţi rezultat din nişte principe greşite. Dară nu mi să pare.

Vale.

Al d-tale plecat, *Laurian.*

P.S. Nu te înţelegem bine în foaia trecuta. Acum se candidează episcopi, unde?[14]

P.S. Di ce nu publici în *Gazetă* că au ieşit *Manual de filosofie* de Krug,
173v a 2 fl. C. M.? Dă-o cît mai iute[15]. /

[1] De fapt, ***Umrisse und kritische Geschichte von Siebenburgen,*** I. Heft, 1840. Vezi şi supra, scrisoarea XIII, n. 5.

[2] ***Nicoiae Gâietan,*** fiu de ţăran din Săcele, teolog la Viena. Peste un an îl găsim în rîndul voluntarilor veniţi în sprijinul revoluţiei din Ţara Românească. Pasajul din scrisoare se referă, probabil, la un comision din partea lui Găietan către Episcopia Buzăului, prin intermediul lui Laurian.

[3] ***Moise Sora Noac*** (sau Novacul) s-a născut la Haţeg, în 1805, părinţi fiindu-i preotul Matei Soranul şi Măria Novac (după fantezia fiului, o strănepoată a lui Baba Novac!). A învăţat la călugării franciscani din Haţeg, la Blaj, Alba Iulia, Cluj şi, în fine, la Oradea (teologia). A fost apoi recrutat în rîndul conţopiştilor de pe lîngă Consistoriul orădean, dar, din cauza unor conflicte cu autorităţile ecleziastice, a trebuit să părăsească Oradea, căci „fu trimes pururea de la o comună săracă şi rea la alta mai săracă şi tot mai rea" (Aron Pumnul, ***Lepturariu rumânesc,*** tom. IV, Viena, 1865, partea 2, p. 37—38). Laurian se referă la ***Cărticică de rugăciune compuse cu ocaziunea înscăunării episcopului Vasiliu Erdeli*** (evenimentul a avut loc în 1842), tipărită la Oradea în 1846. La 1864 Aron Pumnul îşi amintea, la ***loc. cit.*** despre următoarele alte scrieri ale lui Moise Sora Noac, fără a specifica dacă sînt manuscrise sau tipărituri: ***Eneida lui Virgiliu, tradusă toată în versuri albe*** („Această traducere s-a făcut în răstimp de şapte ierni, numai noaptea, căci ziua trebuia să-şi cîştige cele de trebuinţă spre susţinăciunea vieţei".), ***Predice la toate duminicile şi sărbătorile de preste an, precum şi la solemnătăţi private ocajiunale, Poezii şi satire feliurite, Desluciri mitologice pentru înţelegerea oratorilor clasici greci şi latini cu un cuvînt despre toate numele vechie ale bărbaţilor însemnaţi, ale munţilor şi rîurilor, ce se află prin scriptele clasicilor, Răspuns îndreptat contra profesorului ungur Andrăssy carele, depunîndu-şi tot simţul de iubire de adevăr, zise public în scoale în Alba Iulia „că românii s-ar trage cu viţa din tîlharii trimeşi de prin temniţele Romei"'.***

A fost un asiduu colaborator al ***Foii pentru minte...*** unde a publicat poezii: ***Fabulă. Ochiul şi ochenaşul (Microscopium)*** şi ***Elegie. La prea îndurată numire a Mării Sale prealuminatului domn Vasile Erdeli de episcop g.c. al Oradiei Mari,*** în 1842 (nr. 39, p. 310; nr. 42, p. 334), ***Luna mai din anul 1845,*** în 1845 (nr. 21, p. 172), ***Numa poet să nu fiii,*** în 1846 (nr. 27, p. 215, 216), ***Hora din Sătmar*** şi ***Ceres din anul 1847,*** în 1847 (nr. 7, p. 56; nr. 38, p. 312), ***Anul mercuresc 1851,*** în 1853, (nr. 6, p. 47—48) şi ***Către conferenţia naţională din Sibiu,*** în 1861 (nr. 12—13, p. 96, 104), apoi articole filologice: ***Manuscrise româneşti cu litere avitice*** (XIV, 1843, nr. 12, p. 94,-95), statistice: ***Statistica satului Nanda, geografică, topografică şi istorică*** (XVI, 1853, nr. 6, p. 43—44) şi ***Date statistice despre cele cinci puteri mari europene*** (XIX, 1856, nr. 16, p. 58—59)', reportaj: ***Corespondenţă*** (XIV, 1851, nr. 36, p. 279—280) sau traduceri: ***Tristia, L. IV. Eleg. 6*** de Ovidiu (II, 1839, nr. 17, p. 135-136).

Inedite de ale lui Moise Sora Noac vezi la B. A. R., ms. rom. 1000, f. 1—37 împreună cu 16 scrisori către George Bariţ. Din scrisoare reiese că Bariţ a propus celor de la Bucureşti să tipărească traducerea lui Sora Noac din Virgiliu.

[4] în ***Foaie pentru minte...,*** 1847, nr. 30, găsim următorul anunţ: „în Braşov şi în Sibii se află de vînzare o carte de foarte mare interes pentru toţi istoricii şi publiciştii patriilor noastre: ***Chronicon Fuchsio-Lupino Oltardinum sive Annales Hungarici et Transilvaniei. Edidit Josephus Traus, Coronensis. Pars I. Complectens Annales Ann. 990—1630. Coronae*** (Braşov n. ns.), ***1847.*** Această parte I cuprinde 41 coaie tipărite: preţul îi este numai 1 f. 40 c[ruce]ri arg. Partea II va cuprinde coaie şi mai multe. Are cîteva daturi de mare însemnătate şi pentru români". „Estractul" care i-a lăsat reci pe cei din Ţara Românească se întitulează ***Spice istorice*** şi s-a publicat ***idem,*** 1847, nr. 33, p. 266—271; nr. 34, p. 273—277; nr. 35, p. 284—288; nr. 36, p. 293-296; nr. 37, p. 301-304; nr. 38, p. 307-312; nr. 39, p. 313-317; nr. 40, p. 321—325; nr. 41, p. 329—332; nr. 42, p. 337—342. Traducerea aparţine lui Andrei Mureşanu. Bariţ însoţeşte articolul cu numeroase remarci la subsol, ca următoarele: „Foame de bani, la ce nu sileşti muritoarele pepturi!"; „Apoi tot mai au unii obraz a zice că românii s-au învăţat a mitui 1" (referire la popii săseşti); „Pentru cititorii istoriei este de cel mai mare interes a cunoaşte bine motivele, îndemnurile cutăror fapte şi întreprinderi de ale oamenilor mari. Acest paragraf al hronicei arată lămurit că Mihai nici astă dată n-au călcat în Transilvania numai din capriţ, din pofta seacă de a ocupa o ţară, cum cred unii, ci de nevoie, că după ce se stricase de tot cu turcul, apoi pe creştini îi vedea purtînd tot mască, tot două feţe".

[5] ***Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595,*** în ***Magazin istoric pentru Dacia,*** voi. IV, 1847, p. 3—20.

[6] Lumea-i făcută după chipul şi asemănarea regilor.

[7] Este vorba de articolul ***Bucureşti 1847, iulie 27. Domnule redactor!*** — în care Ion Ghica analizează starea învăţăturilor în Ţara Românească şi expune un proiect pentru organizarea învăţămîntului mediu şi elementar. Vezi ***Foaie pentru minte...,*** 1847, nr. 31, p. 249—252; nr. 32, p. 257—260; nr. 33, p. 265—266. Continuă, de fapt, consideraţiile sale întitulate ***însemnări asupra învăţăturii publice*** (în ***Propăşirea,*** I, 1844, nr/2, p. 9—12; nr. 2, p. 17—19; nr. 10, p. '73—75; nr. 24, p. 185—189; nr. 25, p. 193—195). în urma „supărării" lui Ghica, transmisă prin Laurian, Bariţ publică şi urmarea, ***Bucureşti, 1847. Domnule redactor! [Foaie pentru minte...*** 1847, nr. 43, p. 348—352; nr. 44, p. 357—360; nr. 45, p. 364—365), în care expune programa materiilor umaniste.

[8] Librar din Cluj. Vezi supra, scrisoarea VIII.

[9] Scriitorul Zaharia Carcaiechi.

[10] Ion Maiorescu şi Aron Florian.

[11] Petrache Poenaru, directorul şcolilor.

[12] Ecouri ale reformei şcolare pomenite în scrisoarea precedentă, n. 1.

[13] ***Şarpele se ascunde în iarbă.***

[14] Probabil o confuzie, căci numerele anterioare din ***Gazeta de Transilvania*** şi ***Foaie pentru minte...*** nu publică nimic în acest sens.

[15] ***Manual de filosofie şi de literatură filosofică*** de W. Traugott Krug, al cărui tom. I apare la Bucureşti în 1847, în traducerea lui Laurian, va fi anunţat în ***Foaie pentru minte...*** abia în 24 noiembrie (vezi 1847, nr. 47, p. 383—384). Redactorul arată că publică această apariţie „cu dorinţa de a-i mijloci lăţire mai mare între junimea noastră voitoare de a se ocupa mai mult cu ştiinţe serioase". Apoi reproduce ***Advertismentul din partea traducătorului,*** unde, între altele, Laurian se plînge de insuficienţa terminologiei filozofice româneşti.

XXII

Bucureşti, 28 dechemvrie (1)847

Frate Bariţ!

înţelegerea Eforiei cu Departamentul administrativ în respectul înlesnirilor pentru cercetarea şcoalelor din principat prin revizorii generali si pentru îndreptările ce au să se facă au întîrziat plecarea noastră

pre la judeţe pînă în luna lui dechemvrie. Atunci, în mijlocul iernii, am fost siliţi să plecăm pe afară ca să vedem cum stau lucrurile şi să reportăm ce **vom** afla de cuviinţă pentru îndreptarea lor. Eu m-am întors în Bucureşti numai în ajunul Crăciunului. Aşteptam ca la întoarcerea mea să aflu o scrisoare cît de scurtă de la d-ta, ca să ştiu ce s-a făcut cu pachetele care ţi le-am trimis prin Torna loan, şi dacă v-aţi putut înţelege cu censura de acolo pentru cele ce vă scrisesem. Poate că ocupăciunile cele multe nu v-au iertat. Acum vă mai fac odată aceeaşi cerere şi mă grăbesc a **vă** face socoteala pe *Gazeta* din anul acesta (1847), semestrul al doilea.

Eu am primit banii de la 29 abonaţi, a 12 Zw., suma 348 Zw. Intre aceştia nu se află d. *Munteanu,* care mi-a plătit numai pe semestru I, nice *Conţescu,* care mi-a plătit iar numai pe semestru I, nice *Chesar Bolliac,* care nu mi-a plătit pe tot anul, cu toate că eu îl trecusem pe
174 semestru I / între plătiţi. Ca să potrivim această greşală şi să nu mai introducem încurcare în socoteala care ţi-o am trimis către sfîrşitul lui iunie, n-am trecut în socoteala de **aGum** un esemplar dintre cele trimi[se] subt coverta mea pe semestru I. Pentru scoaterea banilor de la Munteanu, d-ta scrie la Maiorescu[1], căci crez că îi va plăti, cu toate că nu ş-a primit leafa pe tot anul acesta (de la 1 ianuar) de la Episcopie, însă e om onest. Mai scrie o dată şi la Conţescu, care e o secătură. Am trimis la dînsul mai mult de douăzeci de ori şi abia am scos preţul pe 1[ui] semestru. Cu Bolliac încă te înţelege cum poţi. Secul de om s-a abonat şi la *Organul luminării* şi nu l-a plătit, zicînd că-1 vei plăti d-ta din preţul **Gărţilor** ce ţ-a trimis. Ca să nu rămîi de ruşine cu d. Cipariu, treci oricum în socoteala ce o aveţi (pentru 12 Zw.). Făcîndu-ţi socoteala de 24 Zw. pentru *Gazeta* d-tale, pe tot anul şi de 12 Zw. pentru *Organ,* dacă poţi să scoţi aceşti 36 Zw. pe cărţile care ţi le-a trimis, apoi nu te-aş mai sfătui **să**-i mai faci vreun credit, că e omul cel mai sec din lume. /

[1] La Craiova, adică mai aproape de Rîmnicul Vîicea, unde se afla Gavril Munteanu.

XXIII

Bucureşti, 12 ianuariu (1)848

Frate Barit!

Nu ştiu din ce pricină zăbovesc gazetele d-tale. Poate că scrisoarea mea ţ-a venit prea tîrziu, poate că nu ţ-a venit de loc. Iţi scrisesem pentru 13 abonaţi, cu adresele lor, şi pentru 10 exemplare, supt adresa mea. Acum am mai făcut aceştia:

pitarul *Nic. Tătăranu,* 1 exempl. /
parucicu *Grecianu,* 1 ex.
maior *Ştefan Stoica,* 1 ex.
d. pit. *Zah. Carcaiechi,* 4 exempl. (supt o singură adresă, a lui Carcaiechi).

Noi încă ne-am împreunat mai mulţi cu Genilie ca să dăm o nouă viaţă *Universului. Vezi* dacă-ţi place[1]. Iţi trimit aci un exempl[ar]. Am trimis la dr. V[asici] 50 exem.; ţi le va da. împarţi-le pe la colectanţii d-tale din Transilvania şi Ungaria. Anunţă-1 şi în *Gazeta* d-tale, zicînd că vei primi abonament. Am scris şi la Viena' ca să ne dea voie şi să-1 primească în tarifă, şi *Universul* şi *Magazinul.*

Ce mai face *Magazinul ?* Cum te-ai înţeles cu censura? Aşa e că din n-ru 1 ţ-am trimis 300 şi din n-ru 2 numai o sută? Faci bine că-mi retrimiţi 100 n-r. 1 (dacă sînt într-adevăr 300).

D[omnul] Adam, directorul tipografiei, te roagă să-i scrii ce n-ri îţi lipsesc din *Învăţătorul satului,* ca să ţi-le trimită. El aşteaptă *Gazeta,* / 176

Am un năcaz: Bălcescu de la Paris mi-a scris să-i trimit nişte cărţi, dar acum iarna e greu, nimene nu pleacă la Paris. Uită-te ce am făcut: am făcut un pachet, l-am sigilat la vama de aici, l-am dat lui Popazo[2] ca să-1 ducă la dr. Vasici, să-i spuie sincer ce este şi să facă, dacă se poate, să se sigileze şi la vama austriacă, de aci să se espeduiască la Braşov, la *Rudolf Orghidan*,* care să-1 trimită la Pesta sau la Viena la un espeditor al său şi apoi acela să-1 trimită la Bălcescu la Paris, *n-ru 94, Rue de VUniversite*[4]. Te rog stărui şi d-ta într-ajutoriu, că mi-a scris mai mult de 20 ori în cauza aceasta. Pe d-ta te salutează în toate scrisorile.

D-ta trimiţi gazetele la Biblioteca română din Paris (Bibliotheque roumaine, N-ro, 3, Place Sorbona)?[5]

P.S. Abonaţii care ţi-i făcusem dăunăzi, şi pentru care ţ-am scris atunci, sînt aceştia (dacă nu vei fi primit scrisoarea):

1 postelnicii St. Golescu
2 arhim. Eufrosin Poteca
3 Prof. Petru Suciu, la *Buzău*
4 economul Filotei, la *Buzău*
5 arhim. Nichifor, la *Rîmnic*
6 căpit. Cost. Olteniţeanu
7 sărdaru loan Ghica
8 sărdaru Eughenie Predescu
9 arhim. Ioanichie Didişteanu
10 pitarul Sache Episcopescu
11 Agop, cafegiul
12 Alecu Gugiu
13 pit. Mihail Gheorghică.

Şi pentru suptînsemnatul, 10 exemplare, supt o singură covertă.

Laurian m. pr. / î?6*>

[1] La 16 mai 1845 profesorul bucureştean Ion Genilie tipărea o ***înştiinţare*** despre iminenta apariţie a unei noi publicaţii, revista ***Universalul.*** Programul se arăta neobişnuit pentru peisajul publicisticii româneşti a vremii: „Văzînd că frumosul semn de civilizaţie, acea mare, zic, curiozitate ce ferbe prin tot publicul cere din zi în zi o mai multă întindere despre noutăţi serioase, subînsemnatul va să cerce a adăoga şi el o picătură la oceanul dorinţei publicului românesc.

Va începe dară o foaie periodică numită, după însăşi materia şi coprinsul ei, ***Universalul. Noutăţi din natură, cultură şi literatură.*** Aci se va descrie, pe scurt, tot noul ce se va afla curios şi interesant, prin toată firea şi măestriile; objectele lui vor fi minunile naturei, ştiinţei şi ale artei. Şi, ca articolii să nu se înşire fără vreun rînd regulat, planul ***Universalului*** va fi cu totul nou şi natural, după cum firea în veci îl va înfăţişa omenirei. De aceea, titlurile materiilor vor fi luate din cele ce produc minunate fenomene, nouă şi interesante noutăţi:

I ***Cerul,*** despre stele, soare, comeţi, planeţi şi lună;
II ***Pămîntul,*** despre atmosferă şi meteore, oceane, continente, plante şi vite;
III ***Omenirea,*** despre religii, civilizaţie, iluştri, invenţii şi memorabile;

ÎV. ***Literatura,*** cum scripturi, novele, istorii, oraţii şi poezii originale;

V. ***Romanitatea,*** despre litere, vorbe, cuvinte şi scripturi româneşti, căci o analiză istorică şi filosofică a romanităţii sau a limbei româneşti va forma'un curent principal într-această foaie şi va sluji apoi drept fondament unei gramatice şi dicţionarul, rezonate şi analitice, după materialele culese şi mai gata.

Toate acestea sînt objecte de unde scriitorii şi cetitorii sorb şi spun tot ce aflâ frumos, şi după a căror cunoştinţe apoi se compănesc stima şi meritul personal prin toate soţietăţile. ***Universalul*** va ieşi într-o foaie pe săptămînă, sau două coaie pe lună.

Preţul acestei foi, după acest format, va fi numai un galben împărătesc pe an. Redactorul ar dori ca această plată să fie şi mai mică, ci el nu va cruţa nimic spre a înscrie lucruri numai de un viu interes dar, ca să se îndeplinească cele ce să făgăduiesc, pentru îndestularea şi mulţămirea publicului, trebuesc înzecite şi lucrul şi cheltuelile. încă el doreşte şi nădăjdueşte mai apoi a mai mări şi înavuţi şi forma şi materia acestui jurnal, după ajutoarele ce le va afla de la zeloşii patroni generoşi ai binelui obştesc, cei insuflaţi de nobilele simţăminte pentru tot ce priveşte luminarea şi înaintarea fiilor patriei.

Amatorii se pot subscrie în Bucureşti la biblioteca din Colegiul „Sf. Sava" iar prin judeţe la d. profesori ai şcoalelor normale.

Ca să se înceapă anul 1846 de căpătîi, d. abonaţi vor plăti numai şapte sfanţi, pe şase luni. După numărul întîi se va trimite cîte o foaie numai la cei ce au plătit. De aceea redactorul roagă pe d. amatori să răspunză preţul îndată, ca să nu se stînjinească trimiterea şi suma de cîte foi trebuesc a se tipări.

Bucureşti, 1845, mai „6. /. ***Genilie"..,***

Primul număr al revistei a ieşit duminică 8 iulie, deci la mai bine de două luni după lansarea înştiinţării volante, sub titlul ***Universul. Noutăţi din toată natura, cultura, literatura,*** cu motto-ul ***:„Mens agitat molern".*** Peste un an, în 7 iulie 1846, subtitlul devine: ***Minunate noutăţi de prin toată natura, cultura, literatura.*** Structura rubricilor anunţate în program se menţine, cu toate că nu sînt foarte inspirate, pînă la mijlocul anului 1847, după care încep să dispară, făcînd loc unor titluri specifice. Această scrisoare ne ajută să deducem că schimbarea în bine a intervenit în momentul cînd Laurian începe să se intereseze de soarta revistei. Spre sfîrşitul anului 1847 apar şi primele colaborări distincte ale lui Laurian, ca de exemplu ***Testamentul politic al lui Ştefan cel Mare, prinţul Moldovei*** (III, nr. 51). La începutul următorului an, Laurian va reuşi — scrisoarea lămureşte acest lucru preţios — să schimbe cu totul profilul foii, transformînd-o într-o revistă general-culturală, cu preponderenţă istorico-filologică. Lungul subtitlu care definea ***Universul*** drept o publicaţie în primul rînd de ştiinţele naturii, dispare. Rămîne motto-ul din Virgiliu: ***„Mens agitat molem".*** în plus, revista se va tipări cu alfabet latin. încep, din primul număr al noii serii (4 ianuarie 1848), disputele filologice, printre autori întîlnindu-1 pe I. C. Massin. Influenţa lui Laurian asupra revistei este acum covîrşitoare. Din primul număr, acesta îsi înserează lungul studiu istoric asupra Banatului, întitulat ***Temişana*** (IV, 1848, nr. 1, p. 4-8; nr. 2, p. 12-14; nr. 3, p. 20-23; nr. 4, p. 30-32; nr. 5, p. 38-40; nr. 6, p. 44-47; nr. 7, p. 52-56; nr. 8, p. 62-64; nr. 9, p. 69-72; nr. 10, p. 77-80; nr. 11, p. 85-88; nr. 18, p. 141-142. Ultimul număr a apărut în 2 mai 1848.

[2] loan Popasu.

[3] Mare negustor braşovean.

[4] Laurian îi scrie şi lui Vasici, în aceeaşi zi:

„Bucureşti, 12 ianuarie 1848

Domnule doctor,

Coredactorul meu de la Paris, Nic. Bălcescu, mi-a scris să-i trimit trei ***esemplare Magazin istoric,*** tom. I—IV, şi trei ***broşuri din tomul III şi un tom al IV.*** Afar-de acestea, ***trei esemplare Filosofie*** după Krug, 6 ***Coup d'oeil sur Vhistoire des Roumains,*** 1 ***Scriptores Rerum hung. et trans.*** şi 1 ***Tentamen criticum in linguam romanicam.*** Eu am făcut toate aceste cărţi un pachet, supt marca N.B., şi l-am plumbuit la vama de aici. Dară fiindcă n-am alt drum, îl adresez la d-voastră, ca să aveţi bunătate a-1 face să treacă prin vamă, să se dea la d. Rudolf Orghidan, care să-1 adreseze la vrun corespondent de ai săi la Pesta sau la Viena şi de acolo apoi să se espeduiască la Paris la ***Nic. Bălcescu,*** nr. 94, Rue de PUniversite. Aveţi bunătate a face ce vă va sta prin putinţă, şi mă îndatoraţi foarte mult.

Al d-voastră plecat serv, ***Laurian.***

Dacă vor fi să se facă cheltuieli, le va acoperi d. Bariţ".

(Scrisoarea, la B.A.R., ms. rom. 996, f. 175).

[5] Biblioteca română din Paris a luat fiinţă la sfîrşitul anului 1846, prin rîvna şi donaţia lui Scarlat Vîrnav. Deschiderea festivă a avut loc în 8/20 decembrie. Ea urma să fie noul sediu al Societăţii studenţilor români de la Paris, în acelaşi timp bibliotecă şi loc de întîlnire „pentru romănimea aflătoare la Paris". într-o scrisoare din 3 februarie 1847 către Ion Ghica (vezi N. Bălcescu, ***Opere,*** voi. IV, corespondenţă, ed. de G. Zâne, Bucureşti, 1964, p. 75—76), Bălcescu vorbea despre noul crezămînt patriotic în termeni exaltaţi: „Duhul junimei d-aici încă s-a format bine. Avem acum un cabinet de cetire, c-un salon minunat, făcut de Vîrnav. Acesta este un centru de adunare a romănilor". Cornelia Bodea, ***op. cit.*** anexa 55, p. 297—298 publică invitaţia lansată de Scarlat Vîrnav pentru deschiderea festivă a bibliotecii.

XXIV

Bucureşti, 1 febr. (1)848

Frate Bariţ!

D-ta se vede că n-ai înţeles scrisorile mele din urmă. Iţi scrisesem să trimiţi lui *Carcaiechi 4 esemplare* de *Gazetă,* supt o singură a lui cuvertă, de la început. D-ta îi trimiţi numai un exempl. de la n-ru 6 încoace. Pentru *parucicu Grecianu* încă n-ai trimis de la început. Lui *Scarlat Voinescu,* la Buzău, încă nu i-ai trimis. Lui Sache Episcopescu nu i-a mai venit de la n-ru 6 încoace, dară bine că nu. Pune în locul lui sau pe *Scarlat Voinnescu* sau pe sărdaru *Grigorie Florescu.*

îndreptează toate acestea, căci altmintere se supără oamenii şi pe mine şi pe d-ta. Mai vîrtos Carcaiechi mă omoară cu cele 4 exemplare de la început. Gruici, Brieftregerul[1], zice că d-ta n-ai făcut pe semestru
II, anul 1847, cum ţ-a scris el. El ţ-a / scris să-i trimiţi patru exemplare 177
supt o singură a lui cuvertă. Dumneata i-ai trimis totdeauna numai unul. Văzind că merge lucrul aşa, el nici n-a mai cerut banii de la ceilalţi trei abonaţi, socotind că vor fi plătit la alt colectant. Pe anul acest încă primeşte pînă acum numai un esemplar pentru sine. Mi-a făgăduit însă că va vorbi cu abonaţii aceia, şi dacă nu vor fi plătit în alt loc, le va cere banii.

Cu *Universul* nostru încă nu faci bine de nu-1 anunzii prin *Gazeta* d-tale. A trecut luna şi n-ai făcut nimica[2].

Pentru cele 50 esemplare din *Prietenul tinerimii,* soţietatea îmi cere banii.

Eu îţi trimit aici cuvîntul cu care a răspuns Adunarea generală la cuv. lui Vodă. Dara ce e mai însemnat, tot în acea zi a mai zis Adu-
narea un cuvînt, prin care a dăruit lui Vodă / prisosul veniturilor vă- 177
milor (adecă cel de la vite, care n-a intrat în unirea vămilor). Carcaiechi nu 1-a publicat decît în răspunsul lui Vodă face pomenire de dînsul. De atunci pînă acum au mai ieşit nişte oficie, dară nensemnătoare[3].

Mercuri, 28 ian., un arnăut, care avea o pricină la tribunal şi de doi ani se tot trăgănea, intră cu cuţitul în canţelaria Departamentului

dreptății, răni pe un șef de secție, doi alți amploiați și pe un dorobanț, însă [nu] omorî pe nimeni; pe judecătorii de la întîia instanță, care-l osîndiseră în pricina judecății ce avea, nu-i află aci și, prin urmare, nu-i omorî, căci asupra lor plecasa de acasă. El fu prins pe uliță și dus tot într-acea zi înaintea Tribunalului criminal, care-l osîndi la moarte. Vineri se osîndi de către tribunalul de a doua instanță și sîmbătă de către înaltul Divan. în toată apărarea sa, arnăutul a arătat
178 un curagiu și o serenitate ne /obicinuită. Acum așteptăm să vedem ce va zice Domnul, care a luat însuși la cercetare pricina, care — prin suciturile judecătorilor și ale Departamentului — îl adusese la desperație [4].

Âm primit 93 de bucăți din *Cartea de rugăciune* a lui Sora Noac [5]; voi face cu ele ce voi putea. Propune-i din partea mea: 1 exemplariu *Magaz.* tom I—V, 1 exem. *Tentamen criticum,* 1 ex. *Filosofia* lui Delavigne, 1 exem. Krug, 1 ex. *Brevis conspectus,* 1 ex. *Schneller Uerberb.* și 1 ex. *Coup d'oeil sur Vhistoire.*

178» *Laurian* \

[1] Poștașul.

[2] Noua serie a *Universului* (vezi scrisoarea precedentă, n. 1). Nu va fi anunțată.

[3] Bariț nu a publicat nici cuvîntul lui Vodă, nici răspunsul Adunării. Zaharia Carcaiechi (în *Vestitorul românesc,* XII, 1848, nr. 6) reproduce numai cuvîntul Domnitorului. Despre subvenția votată de Obșteasca Adunare pe seama „guvernului", respectiv a lui Bibescu, din prisosul vămilor, va pomeni totuși *Gazeta de Transilvania* (vezi XI, 1848, nr. 12, p. 48). Răspunsul Adunării la cuvîntul tronului din 18 ianuarie 1848, împreună cu acest cuvînt, s-a publicat în *Anul 1848 in principatele române* I, București, 1902, p. 122—126.

[4] Pricina cu arnăutul criminal va fi relatată în *Gazeta de Transilvania* peste 8 zile (XI, 1848, nr. 12) pe baza altor surse, și anume alte două epistole primite de Bariț: una semnată A.P. și expediată din București, iar a doua de la C. Telegescu din Cîmpina (vezi *Anul 1848 în principatele române,* I, p. 131—132, 135—136). Soarta grecului Iani — așa îl chema pe arnăut — îl va mai interesa pe Bariț în două rînduri: în nr. 14 și 15 ale *Gazetei de Transilvania,* unde anunță că făptașul a fost osîndit la ocnă pe viață. Interesant este faptul că ambele surse pomenite văd în gestul arnăutului o atitudine de dreaptă revoltă împotriva strîmbătaților judecătorești. Bariț va privi și el lucrurile ca atare. De altfel, cazul de la Departamentul dreptății e unui din simptomele timpurii ale frămîntărilor ce vor urma nu peste multă vreme.

[5] Vezi scrisoarea XXI, n. 3.

XXV

București, 18 martie (1)848

Frate Bariț!

Mă grăbesc a vă scrie, nu din altă cauză, decît numai pentru că nu v-am scris demult și pentru că mai avem niște socotele. Moriț mi-a adus o scrisoare a d-tale, dimpreună cu oțdinele pentru abonați. Pîn-acum însă n-am strîns nimica, dară voi îngriji.

Am cerut de la Carcaiechi exemplarul de prisos. N-a putut să-mi dea decît numai niște numere lipsă și mînjite. Nu le-am primit. Așadară, el mi-a plătit trimestru de 6 Zw., și pe viitor să nu i le trimiteți, (adică nu mai mult trei, ci numai două). Lui Solomon [1] trimiteți-i-le regulat. El, după Paști, o să se ducă îa Brăila, așadară, atunci, acolo. *Profesorului Dimitrie Pizo la Brăila* nu i-a venit n-ru 21 (și mi se pare nici 19, nici 20). Vedeți de i le trimiteți. Eu am fost la poștă cînd s-a desfăcut pachetul și am văzut că a lui lipsește.

Pentru *Nichifor,* de care-mi scrieți, vedeți de-i trimiteți de acolo, de vreme ce cu Carcaiechi nu putem face nimica. Carcaiechi mi-a spus că s-a supărat Măria Sa pentru n-ru 17, unde vorbești de înecăciuni, ș-a zis că ar vrea sa știe cine vă este cores/pondentul, ca să-l învețe [2]. 179

Alegerea episcopiîor s-a determinat pe 22 martie. Acum auzim că s-a amînat pînă la 27. O să vedem pe cine o să aleagă. Se vorbește de Nifon, de economul Isaia și de economul Filotei [3].

Astăzi sosesc profesorii francezi cari să ne formeze academie. S-au trimis căruțe după ei la Giurgiu. Ei au văzut trei revoluțiuni: una la Paris, alta la Viena și alta la Pesta [4].

Ei bine, d-v. ați scăpat de censura! [5] Acum trebuie să se sloboază cărțile noastre de la Cluj. Scrieți pentru ele, cînd veți afla de cuviință. Pentru biblioteca de aici, trimiteți prin Romanov orice carte română iese acolo. Acum cere biblioteca *Gramatica* Bălășescului [6].

Trimite Bălășescului *Magazinele.*

Al d-v. sincer, *Laur,* m.pr.

La noi toate merg în pace, deși se par oamenii cam îngrijorați. / 179v

[1] Colonelul Ion Solomon, care și-a legat numele de arestarea Guvernului provizoriu la 19 iulie 1848.

[2] Un lung articol, *Din București, 19 februarie* (vezi *Gazeta de Transilvania* nr. 17, p. 69—70) contabilizează catastrofele de tot felul prin care a trecut Țara Românească în ultimul an: foc, îngheț, lipsă de pîine etc. Tuturor acestora le pun vîrf „înecăciunile apelor, amerințînd mult rău". După care, descrie pustiirile pricinuite de apele revărsate. Supărarea lui Bibescu vine din faptul că acest reportaj contrazice tonul penibil de optimist și lăudăros în care Adunarea Obștească și Domnitorul au prezentat situația țării, cu ocazia deschiderii sesiunii anuale (vezi cele două documente citate în *Anul 1848...* I, p. 122—126). Corespondentul pe care Bibescu ar fi voit „să-l învețe" rămîne deocamdată anonim și pentru noi.

[3] Nu se vor alege episcopi. Vezi scrisoarea următoare.

[4] După V. A. Urechia, *op. cit.,* II, p. 331—335, profesorii francezi sînt: Monty, Juliu Dominique Varaigue, Hyacinte Hurard și Perrot.

[5] în Imperiul austriac, cenzura se desființase în 13 martie 1848 ca urmare a acțiunii maselor revoluționare din Viena. în 15 martie libertatea presei capătă o nouă întărire, figurînd ca prim punct al programului revoluției ungare.

[6] *Gramatica* Bălășescului: *Gramatică română pentru seminarii și clase mai înalte (Gramatica daco-romana). Lucrată de Nicolau Bălășescu, profesor,* Sibiu, 1848

XXVI

București, 29 martie (1)848

Frate Barit!

V-am trimis două scrisori, una joi, alta cu o săptămînă mai înainte, la care nu mi-ati dat nici un răspuns. Știu că veți fi fost ocupat cu multe și grele lucruri/Mi se pare, din *Gazeta* de ieri, că ați venit în neînțelegere

cu braşovenii. In tot modul, s-a făcut rău că nu s-a dat jalba. Dacă o cerea ei mai tare, de ce nu o aţi făcut mai tare?[1] Cît de tare, nu strică, dară tăcerea strică. Românii trebuie să ceară acuma toţi. Păcat că n-avem episcopii Mi se pare că amîndoi sînt c... Ce dracu aşteaptă, porumbii fripţi să le cază în gură?[2] Să ceară, şi trebuie să li să dea, de la magistrat, de la Universitate, de Ia guvern, de la Curte, de la Dietă. Să facă o mie de cereri. Toate pot să folosească, iară nici una să strice.

Aici, încă marţi, în 23, s-a închis Adunarea generală, care estimp n-a fost decît un contoar[3]. Episcopii nu s-au ales. Nu ştim ce se va face după Paşti. Se zice că ar fi venit o depeşă la consulul K[otzebue] de la Petersburg, prin care încuragiază pe prinţ spre ţinerea liniştei, că dacă se va întîmpla vro mică turburare, îndată vor intra oşti roşeşti în ţară, pre sufocarea oricărei mişcări. Ştie Domnul ce va mai fi! Spiritele sînt acum liniştite. Patriotism, ca în palmă; inteligenţă bornată, inimă
180 putredă. /

Acum ascultă:

1 Lui *Demetrie Pizo,* profesor *la Brăila,* nu i-a venit *Gazeta* d-tale de la n-ru 19 încoace nimica (căci pînă la 18 i le-am dat eu de la mine); nu ştiu de ce nu vrei să i le trimiţi.

2 *Sărdarul N, Iliescu,* secretariul Eforiei, a primit numai pînă la n-ru 12 din *Gazetă* şi de atunci nu i-a mai venit nimica; trimite-i-le şi-mi va plăti.

3 Mie să-mi mai trimiţi două exemplare de la 15 încoace (inclusive); şi apoi

4 un esemplar de ia 1 aprilie încolo.

Dară să nu-ţi uiţi.

De la Romanov am primit 40 fl. C.M., însă de la ceilalţi încă nimic. Lui Carcaiechi, să ştii, de la 1 aprilie încolo să-i trimiţi numai două esemplare, supt adresa lui.

Bine că a ieşit odată de la censura tomul IV din *Magazin.* Aşa e că a îeşit şi *Filosofia* lui Krug şi *Prietenul tinerimii ?*

Aici trimit 200 exemplare n-ru 1, 2 şi 3, tom. IV, şi peste puţin voi trimite şi n-rii 4, 5 şi 6. Aşa e că acum nu mai aveţi censura ? Şi, prin urmare, pachetele nu mai umblă pe la Cluj ?

Mie încă nu mi-a venit voie să pui pachetele pe poştă.

Trimit aici 50 exemplare din *Univers,* n-ru 11 şi 12.

180v *Laurian j*

[1] E vorba de unul din episoadele timpurii ale mişcărilor româneşti din Transilvania, în primăvara anului 1848. Bariţ — după cum reiese din propria relatare a faptelor (vezi în ***Gazeta de Transilvania,*** nr. 25, p. 105 — 106 şi ***Adaos la Gazeta de Transilvania nr. 25)*** — considera necesitatea firească de a porni acţiunile în numele şi cu sprijinul tuturor românilor, şi nu al unei singure comunităţi. De altfel, poziţia lui Bariţ este îndreptăţită pentru acele împrejurări: „Rugăm pe toţi cititorii acestei gazete, adăpaţi bine' în ştiinţele politice din 4 — 5 ţări, ca să judece cu frunte curată dacă o adresă în numele unei singure comunităţi de 12 mii suflete, ***iar nu în al unei ţări de 12 milioane*** (subl. ns.) se poate' stiliza cu alţi termeni". Este o invitaţie făţişă la necesitatea unor acţiuni în numele tuturor

îiii

* A ^

iiiiiiliiiiiiiiis^

Ultima scrisoare către Bariț: 23 noiembrie 1875

românilor, din toate principatele. Că Bariț avea dreptate, reiese şi din faptul că peste cîteva zile Simion Bărnuțiu se va interesa de cele petrecute îa Braşov, în-demnînd la acțiuni „în unire cu frații lor". Relatarea largă a evenimentelor, din păcate cu o umbră de îndoială asupra atitudinii lui Bariț, la Silviu Dragomir, ***Studii si documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania, în anii 1848-1849,*** voi. I, Cluj, f. a., p. 124-130.

[2] Calificativul îi priveşte pe episcopii loan Lemeni şi Andrei Şaguna.

[3] Ofisul lui Gheorghe' Bibescu de închedere a lucrărilor Obşteştii Adunări sa publicat în ***Vestitorul românesc,*** XII, 1848, nr. 25.

XXVII

București, 8 aprilie (1)848

Frate Bariț!

Am primit gazetele cu n-ru. 28 şi, pe lîngă cele obicinuite, încă 2 exemplare de la n-ru 20 încoace. Pentru viitor mai faceți o adresă cu 2 exemplare, la d. profesor *loan Codrea la Ploieşti* (încă cu 2 exemplare), alta la d. serdar *Costache Cernovodeanu,* cu 1 exemplar, *la Bucureşti.* Mie îmi trimiteți tot *cîte 6 exemplare.*

Ce mai faceți ? Au început lucrurile a se încurca şi pe acolo! Frate, aveți libertatea de a vorbi, de a scrie şi de a vă aduna, vedeți de vă înțelegeți! Vorbiți, scrieți, cereți!!!

Publicați şi cu gura, şi prin tipariu cererile românilor. Mie mi se par cele de căpetenie acestea:

1° Independență națională. Românii să figueze în numele lor, să-şi aibă reprezentanții lor, să se servească cu limba lor în toate trebile lor.

2° Independență religionară. Românii să-şi aibă religiunea lor română, fără dezbinare în uniți şi neuniți (aşa numita unire cu ungurii catolici să se desființeze); toți românii să fie numai de o lege: românească.

3° Restabilirea Mitropoliei române în Transilvania, supt care să fie episcopii români de la Vîrşeț, Temişoara, Arad, Oradie, Marmureş (sic) şi Bucovina. Pe tot anul să se ştrîngă un sinod general la Mitropolie, din toate episcopatele române. / 181

4° Scoale române în toate satele şi oraşele, dotate din fundurile alodiale;

5° Intrarmare generală a românilor.

6° Ştergerea iobăgismului, fără vreo despăgubire [1].

Publicați acestea şi prin scris şi prin grai, ca să cunoască românii, în general, ce le lipseşte. Fiți mai curagioşi! E slobod fiecăruia a-şi declara părerile sale. Nimene nu vrea revoltă. Mulți se miră de ce d-ta, cu foaia d-tale, eşti acum mai timid decît cînd era censura. Arată că eşti român! Cei de aici te pîrăsc de vîndut străinilor. Dovedeşte că nu, prin faptă!

Aici, toate în linişte, însă şi în temere, fără să ştii pentru ce. De la Iaşi se aud veşti rele. Sturza a făcut o mare neghiobie cu închiderea celor 13 boiari. Astăzi veni vestea că cei ce au scăpat de la Brăila (din

cei 13) ar fi ațîțat răscoală și ar fi omorît pe Sturza[2]. Atunci, rău lucru! Mă tem tare să nu ia străinii prilej de a ne călca.

Nu pot să-ți scriu mai multe.

Laurian. /

[1] Programul propus de Laurian este mai avansat si mai lucid decît programele politice lansate, în aceleași zile, de Pumnu sau Papiu Ilarian si are unele puncte în plus față de Bărnuțiu. Dacă în manifestul lui Bărnuțiu de la sfîrșitul lumi martie (vezi textul acestei „provocațiuni" la Victor -Cheresteșiu, ***Adunarea naționala de la Blaj, 3 — 15 mai 1848,*** București, 1966, p. 211 — 214) se cere ***recunoașterea națiunii române, congres național, limbă națională și ștergerea wbăgiei*** Laurian adaugă în plus ***unirea religioasă a românilor, crearea unei rețele școlare în limba națională, reintegrarea mitropoliei românești din Transilvania*** și, foarte important, ***crearea gărzii naționale.*** La acest nivel nu se va situa nici proclamația iui Pumnu (textul în ***op. cit.,*** p. 218 - 220) si nici programul propus de Papiu Ilarian cu ocazia adunării cancelisților români de la Tîrgu-Mures, în 25 martie (vezi ***Foaie pentru minte...,*** 1848, nr. 13, p. 99—101).

[2] Faptele relatate constituie epilogul mișcării revoluționare din martie 1848 în Moldova (vezi ***Istoria României,*** voi. IV, București, 1964, p. 37-59). Cei 13 arestați erau fruntașii mișcării: Al. I. Guza, A. Moruzi, v! Ganta[cuzino], Em. G. Epureanu, Zaharia Moldovanu, Lascăr, Mitică și Răducanu Rosetti, N. Gatargiu, D. Filipescu, Gr. Romalo, I. Cuza și Sandu Miclescu. Erau căutați în toată tara, spre a fi arestați, Costache Moruzi și Vasile Ghica. Al doilea a reușit să fugă peste graniță. Vestea auzită de Laurian, că cei șase dintre arestați, care au reușit să scape de sub pază în drum spre Brăila, ar fi răsculat poporul și ar fi ucis pe Mihail Sturza, se referă la încercarea de răscoală a lui Costache Moruzi pentru a-i scăpa pe arestați. (Vezi Șt. Pascu ***Contribuții la cunoașterea mișcării revoluționare de la 1848 în Moldova,*** Cluj, 1958, p. 97-98. Aceștia vor părăsi Moldova în mare grabă, îndreptîndu-se spre Transilvania. In legătură cu mișcările din Moldova, Bariț publică în ***Gazeta de Transilvania*** manifestul semnat de Iorgu Sturza si Gheorghe Cantacuzino, comunicat de Gheorghe Sion și Scarlat Vîrnav (XI, nr. 30, p. 124-126), cele două ofisuri „de pacificare" emise de Mihail Sturza (nr. 31, p. 129 — 130) si știrea arestării și transportării la Galați a celor 13 arestați (nr. 34, p. 139-140)! Atitudinea lui Bariț este favorabilă revoluționarilor moldoveni („Nația română nicăiri nu doarme! Iată, el mai strălucit testimoniu ne dau la aceasta locuitorii capitalei moldovene."), în zilele cînd ***Albina românească*** scria: „Liniștea de care capitala noastră neîntrerupt se bucura de la întronarea Prea înălțatului Domn Mihail Gh. Sturza, acum în curs de cîteva zile s-au fost amenințat prin uneltirile a cîțiva tineri dintre boieri, carii, pilduindu-se de cugetări vrednice de osîndă, s-au fost abătut de la datoria ce au către ocîrmuire" (XX, 1848, nr. 27, p. 107). Documentele mișcării moldovene si a reprimării ei s-au publicat în ***Anul 1848...,*** I, p. 176 și urm/

XXVÎÎ1

Sibii, 27 iunie/9 iulie (1)848

Frate Bariț!

Este o săptămînă de cînd ț-am trimis o scrisoare și eu încă n-am primit răspuns de la d-ta. Precum înțeleg din *Gazetă,* d-ta știi urmările deputăciunii a doua la Insbruck[1]. Știi că episcopul Șaguna cu suita sa, întorcîndu-se la Pesta, s-a dus pe la miniștri și au intrat cu dînșii în tractate de condițiuni pentru unirea românilor transilvani. Știi că Dunca[2] încă s-a dus la Pesta, cu propuneri secrete din partea Consistoriului neunit. Știi că și Lemeni &-a dus la Pesta, la deputăciunea regnicolară. Știi că Șaguna ș-a mai ales 9 soți români la deputăciunea regnicolară, carii (precum se zice) s-au și primit de palatinul. Știi că Bran[3] a rămas între aceștia. Mi-ar fi plăcut dacă ai fi fost și d-ta intre dînșii, si încă vreo alți doi, trei români cu înțelegere, ca să nu se facă vreo dandana și să-i poarte ungurii de nas. Dacă a ajuns lucrul acolo, adecă ca să tractăm despre condițiuni prin care să ne asigurăm drepturile, acum ar fi bine ca să ne pătrundem bine interesele, să ni le înțelegem, să ni le espunem cum se cade și să ni le apărăm cu toate puterile. Dară pentru aceasta să avem acolo la comisiune niște oameni cu cap și cu inimă.

Noi ne-am înțeles aici cu Bămuț și cu Maniu[4] și cu alți români ferbinți, ca să scriem d-lor la Pesta să se ție strîns de hotărîrite de la Blaj și de cererile formulate în cele două petițiuni, una la împăratul, și alta la Dietă. Pentru înțelegerea acelor punte să lucrăm un fel de comentariu, / în care să espunem cum înțelegem noi naționalitatea și 182: să spețificăm înțelesul cererilor noastre pînă la cele mai din urmă părți.

Noi am și început a lucra la aceasta. în două, trei zile ți-o vom trimite și d-tale, parte ca să o vezi și să o analizezi mai încolo, parte ca să o publice prin gazete, ca să se lumineze tot românul asupra acestei materii. Pin atunci, gîndește-te și d-ta.

Dară pînă cînd se va pertracta cauza noastră și se va lămuri deplin, să ne rămînem consecenți și să nu ni-o stricăm prin abateri nebune, îmi pare tare rău că cei mai mulți perd din vedere interesele generale ale națiunii și tractează despre căcării[5].

Nu știu de ce românii noștri nu-și formează guardie națională[6], după concesiuni repețite de atîtea ori. Mi-e frică că toată stricăciunea în privințaTaceasta vine de la maimarii noștri, carii i-au admonit tot mereu să nu ia arma. Mai publică prin gazete încă vro cîțiva articuli îndemnători la aceasta[7].

Acum, particulare. Ce ai făcut cu tomul V din *Magazinul istoric?* Deacă l-ai primit tot, trimite aici, la d. prot. Maniu, 30 exemplare. Ai trimis pachetul cu litera T la protopopul Bercianu la Logoj[8]. Deacă nu I-ai trimis, te rog grăbește a-l trimite. Trimite-mi aici, la d. Maniu, toate broșurile nemțești și îranțozești și toate exemplarele din *Univers* cîte ț-au mai rămas, căci aici socotesc că le voi putea desface. însă cît mai curînd. Trimite-mi și un exemplariu din *Gazeta* d-tale. Acum crez că gazetele...[9]/ 1821

[1] Despre „a doua deputăciune", ***Gazeta de Transilvania*** (XI, 1848, nr. 51, p. 210) pomenește foarte pe scurt: „De la Insbruck luarăm știre, cu dată din 23/11 iunie, cum că Mai[estatea] Sa împăratul primi și a doua petițiune a celor 13 deputați români, cîți mai merseră acolo de la Viena, conduși de d. episcop Andrei Șaguna. M. Sa asigură acum românilor naționalitatea lor și toate drepturile politice după dînsa, întemeierea școalelor ș.a. din vistieria statului, ca și la alte națiuni și confesiuni; le recomandă și în viitoriu credință statornică către tron, precum și către coroana Ungariei și viețuirea în pace". După Adunarea din 3/15 mai 1848, delegația desemnată să prezinte doleanțele românești la împărat a luat calea Vienei, după care, în 27 mai, patru membri de frunte — Cipariu, Laurian, Ion Popasu și Ion Bran — au plecat mai departe, spre Insbruck, unde se afla monarhul. Rezultatul a fost descurajant. împăratul a arătat că toate dorințele românilor sînt împlinite prin... unirea Transilvaniei cu Ungaria. Șaguna, aflat la Viena, opinează pentru o nouă audiență la împărat. Noua petiție este redactată de Laurian într-un ton plin de revoltă,' culminînd cu declarația că românii nu vor renunța la cerințele lor. La insistențele lui Șaguna, textul lui Laurian este înlocuit cu un altul, reverențios

şi linguşitor îa adresa suveranului. Laurian, Cipariu, Popasu şi alţii refuză să semneze noul act. El parvine împăratului în ziua de 23 iunie, semnat de 13 membri, în frunte cu Şaguna. Suveranul se pronunţă acum în termeni mai promiţători,' fără a reveni însă asupra unirii Transilvaniei cu Ungaria. Vezi detalii la S i l v i u D r a g o m i r, ***op. cit.,*** V, p. 227 — 241.

[2] Paul Dunca, funcţionar guvernial.

[3] loan Bran, avocat în Braşov, prefect în timpul revoluţiei.

[4] Vasile Maniu, protopop la Sibiu.

[5] Scrisoarea este ecoul unei grave contradicţii între comitetul naţional din Sibiu, în care Bărnuţiu şi grupul tinerilor din „partida naţională" dăduseră problemei româneşti o turnură revoluţionară şi delegaţia română la Comisia regnicolară din Pesta, condusă tot de Şaguna. Bariţ, ataşat Comitetului, publică în ***Gazeta de Transilvania*** (XI, 1848, nr. 54, p. 223) pasajul de bază al scrisorii: „Pînă cînd se va pertracta cauza noastră şi se va lămuri deplin, să ne rămînem consecvenţi si să nu ni-o stricăm prin abateri nebune. îmi pare tare rău că cei mai mulţi perd'din vedere: interesele generale ale naţiunii şi tratează despre ***secături"*** (s. ns. ;'în original ***căcării).*** Dar adresa de rechemare a delegaţiei din Pesta — cf. S i l v i u D r a g o m i r, ***op. cit.,*** V, p. 287 - a fost redactată de Bariţ, nu de cei de la Sibiu. Aceştia îl învinuieşte pe Bariţ de purtare dubioasă, echivocă, în problema naţională — învinuire exagerată, nedreaptă — din dorinţa de a-l absolvi pe Şaguna de orice greşeală. Nu se ştie cu siguranţă dacă scrisoarea de rechemare a fost expediată sau nu. Cert este că delegaţia, informată pe alte căi despre învinuirea ce i se aduce, de a fi trădat interesele româneşti, răspunde public prin apelul lui Iosif Ighian, ***Cătră naţiunea română din Transilvania,*** publicat în ***Foaie pentru minte...,*** 1848, nr. 31, p. 241 — 243. Cf. Al. Papiu Ilarian, ***Istoria românilor din Dacia Superioară,*** t. III, publ. de Şt. Pascu, Sibiu, 1943, p. 19-26. Din fericire, conflictul n-a luat proporţii, Bărnuţiu considerînd că înţelegerea între români este mai importantă decît deosebirile de vederi dintre diferiţii fruntaşi politici.

[6] „Guardia naţională" a românilor se va forma în urma celei de a treia adunări de la Blaj (16-25 septembrie 1848). Vezi infra, scrisoarea XXX, n. 1.

[7] Sfat pe care Bariţ nu-l urmează. Afirmaţia lui Constantin Roman din scrisoarea către Alecu G. Golescu, trimisă din Sibiu în miezul verii 1848, că „Bariţ iară scrie cruciş, de nu ştim ce să mai zicem" (vezi ***Anul 1848...,*** II, 1902, p. 136—139) cuprinde o mare parte de adevăr. Căci dacă acţiunile personale ale redactorului sînt în concordanţă cu linia politicii Comitetului naţional, încît nici Papiu Ilarian, cel mai aspru judecător al faptelor contemporane, nu-i poate aduce vreun reproş, în schimb foile sale manifestă o exagerată prudenţă. ***Organul luminării,*** atît de prudent în primăvară, exprima o poziţie mult mai fermă în problema mişcării naţionale şi sociale româneşti.

[8] loan Barcianu.

[9] Sfîrşitul scrisorii lipseşte.

XXIX

Săbii, 30 iuliu (1)848

Frate Bariţ!

Nu ţi-am scris demult, şi aceasta din cauza pentru că au tot mers oamenii dincoace şi dincolea cari ne-au comunicat ideile cu gura, între alţii Maiorescu, care, venind acolo, vă va fi spus destule.

Scrisorile care mi le-ai trimis adresate cătră Golescu[1] le-am espeduit la Viena una după alta. Urmează tot aşa.

Dară lucrurile românilor din principate se tot mai încurcă. Să le stăm într-ajutoriu cu peptul[2]. Pîriă cînd ei nu-mi vor da de ştire, eu nu poţ să mă mut din puntul acesta.

Mie mi-a venit *Gazeta* de la iulii pînă la nr. 62 inclusive. Pe viitoriu,
183 aceste gazete le trimite supt adresa următoare:/

1 Dumnealui *Aron Chirtop,* paroch la *Fofelde* per *Porumbach* et *Leschkirche.*

Apoi mai trimite încă două esemplare, de la 1 iuliu, pe adresele următoare:

2 Dumnealui *Nicoiae Buxia,* arendator la *Sassaus* per *Porumbach* et *Leschkirche.*

3 Dumnealui *loan Sinai,* paroch la *Illimbach* per *Porumbach* et *Leschkirche.*

Mi-am propus să fac pe săteni să citească gazete, sau să-i ia dracul. Fulea[3] strică mult în privinţa aceasta. In loc de a încuragia pre popi,
el / îi descuragiază. 183*

Rogu-te espeduieşte această scrisoare la Bucureşti. Pentru cele trebuincioase, înştiinţează-mă de cînd în cînd.

De vro trei*zile au sosit aici Villara, Solomon et Iancu Bibescu[4].

Ce mai face Maiorescu ? A plecat la Bucureşti ?[5]

De altă dată mai multe.

Laurian.

N.B. Bălăşescului[6] nu i-a venit nici o gazetă de la n-ru 53 încoace,
De ce nu i le trimiţi? / 184

[1] Alecu Golescu-Albu.

[2] Ideea ajutorării revoluţionarilor din Ţara Românească nu-i aparţine numai lui Laurian, ci constituie o preocupare generală a cărturarilor patrioţi de pe ambele versante ale Carpaţilor. Ea se încadrează eforturilor de realizare a unităţii româneşti în focul revoluţiei, sub stindardul dacoromânismului. Preocupări în sensul amintit au existat în lunile mai-iunie 1848, intensificîndu-se în iulie şi august. într-o scrisoare adresată lui Bariţ la 17/29 iunie (B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 33529), Măria Heliade Rădulescu, aflată la băile Vîlcele de lîngă Braşov, lansează un apel fierbinte către ardeleni: „A sosit minutul, la arme şi uniţi-vă cu fraţii voştri, faceţi o patrie, o glorie!" Curînd, au început negocierile diplomatice şi financiare legate de trecerea ajutoarelor în Ţara Românească, iar în jurul zilei de 5 iulie primii voluntari transilvăneni sînt salutaţi cu entuziasm de fraţii de dincolo de Carpaţi: Nicoiae Găietan, loan Petcu, Gheorghe Roman, loan Petreanu, Irimie Verzea, Vlad Pîrlea, Elisei Armatu, Al. Papiu Ilarian, Aron Pumnul, Alexandru Bătrîneanu, loan Puşcariu, Ion Codru-Drăguşanu, Constantin Romanul Vivu ş.a. Toţi vor sluji în corpul comisarilor de propagandă în judeţe, corp înfiinţat la sugestia lui Nicoiae Bălcescu (vezi C o r n e l i a B o d e a, ***op.' cit.,*** p. 131 — 158) şi Şt. Pascu, ***Mirea Adunare Naţională de la Alba-Iulia,*** Cluj, 1968, p. 82-85.

[3] Este vorba de ***Moise Fulea,*** personalitate de seamă a bisericii din Transilvania, în prima jumătate a secolului al XlX-lea. A fost timp îndelungat director al şcoalelor ortodoxe. Scrieri: ***Bucoavna de normă*** (Sibiu, 1815), ***Cărticica năravurilor bune pentru tinerime*** (Sibiu, 1819), ***Bucoavna de normă cu slove româneşti şi latineşti*** (Sibiu, 1820).

[4] Prin ***Ordinul de zi pe oştire*** nr. 679 din 2 iulie 1848, semnat de cîţiva membri ai Guvernului provizoriu: mitropolitul Neofit, loan Gîmpineanu, C. A. Creţulescu, I. C. Brătianu şi colonelul Voinescu I (vezi ***Anul 1848...,*** I, p. 241), sînt amnestiaţi coloneii Odobescu şi Solomon, cei care „la 19 iulie au vrut să arestuiască unii din mădularii Guvernului". Generozitatea guvernului merge pînă acolo încît „li se dă iarăşi rangurile d-lor, cu toată vechimea, fără a mai rămînea nici un prepus asupra d-lor". Drept mulţumire, cei doi îşi dau demisia din „slujba ostăşească", demisie primită de Guvernul provizoriu în'aceeaşi zi, cu nr. 681. Două rubrici mai jos, la nr. 683, secretarul guvernului înregistrează decretul nr. 158 al Guvernului revoluţionar, prin care se arată că „Domnul colonel Solomon doreşte a merge la Mehadia; se invită d. ministru dinlăuntru să sloboază o poruncă către autorităţi ca să-i înlesnească a d-lui ajungere la numitul loc" ***(ibid.,*** p. 242, 243—244). Elementele contra-

revoluționare își pregăteau fuga cu acte în regulă. Dacă la finele lunii iulie ne Solomon îl găsim ia Sibiu, împreună cu A. G. Villara, fost vornic al Departamentului •dinlăuntru, şi loan Bibescu, fratele domnitorului Gheorghe Bibescu, în 15 august Villara va fi ia Viena, de unde medicinistul loan Ursu îi comunică lui Anastase Fătu impresiile despre fostul ministru român (B.A.R., Fond. coresp., nr. 8/MCLIX; publicată de Cornelia Bodea, ***op. cit.,,*** p. 259—261).

[5] Acțiunea de recrutare a voluntarilor transilvăneni pentru Tara Românească era condusă de loan Maiorescu. Tot el trata cu autoritățile 'habsburgice posibilitatea unui ajutor austriac pentru cei de la București (vezi Cornelia Bodea, *op. cit.,* p. 130-158) şi Şt. Pascu, op. *cit.* p. 83-84. La 30 iulie, stil vechi, 1848, Maiorescu pleacă din Sibiu spre București, prin Braşov, ca să comunice Guvernului provizoriu rezultatele strădaniilor sale.

[6] Prof. Nicoiae Bălăşescu, reîntors din Țara Românească.

XXX

Sibii, 2 octom./22 septem. (1)848

Frate Bariț!

Adunarea de la Blaj a ținut din 3 pînă în 16 septemvrie, cînd a sosit şi fratele Micaş[1]. Eu îți trimit aici protocolul adunării, să aibi bunătate a-l tipări cît mai iute în foile d-tale. L-am format şi în petițiune. Mîine o vom da cu o deputățiune la înaltul General Komando. Am mai formulat una şi către Maiestatea Sa[2]. Crez că ne vom duce cu ea în sus cît mai curînd. Generării ne făgăduiesc toate. Saşii încă ni s-au făcut frați. Toți se bucură de paşii noştri. Şi ei au prochemat Constituțiunea austriacă. Veți citi în gazete'.

S-au rupt lanțurile terorismului! Palatinul a abdicat. *B. Vay* este ohemat a forma un ministeriu nou unguresc[3]. în locul lui se zice că ar fi sosit îa Cluj *Pdlfi.* Nu ştiu cum o va duce! Mi se pare că nu va îndrăzni a se arăta între români.

Duminecă a plecat de aici *Pfersmann*[4] la Cluj. Ungurii o să pățească urît. Se zice de sigur că lui Puchner i-au venit nasuri groase de la Curte, pentru ținerea cu ungurii[5]. El e acum bolnav.

Guardia română s-au format în toată țara. Avem peste 200 mii români înarmați[6]. Formați-o şi acolo! Folosiți-vă de acest drept mare!

La Braşov vor veni patru companii de greniţeri români. Acum poți să tipăreşti ce-ți place! Lucrurile pe față! [...] Nimeni nu va mai putea să-i apese. S-au deşteptat cum se cade.

185 Dară auzi! Se zice că Miklos / cu vro cîțiva unguri, cu Puszto, şi unii români unguriți — Pintea, Mezei, Dunca, Fulea, Moga, Pop[7] — vor mîne să ție o adunare la *Mohu,* în favoarea uniunii şi a ministeriului. Nu ştiu cum vor izbuti, căci acea canalie ş-a perdut tot creditul înaintea poporului. Pe Fulea l-au scos ieri răşinărenii cu hohot din sat. Oamenii au deschis ochii şi au început a-i cunoaşte blăstămățiile.

în Țara Românească merg lucrurile rău, precum ne scrii. Dar poate că iarăşi se vor întoarce spre bine. Noi am făcut petițiune şi către Dieta de la Viena, în sensul cum ne-a zis Golescu. Crez că glasul a 60 mii de oameni cîți au fost la Blaj se va auzi la Viena. Mîine, poimîine îți voi trimite o copie, căci pînă acum n-am avut nici timp de a o face. Dă să o subscrie şi braşovenii, români şi saşi. Am vorbit şi cu saşii de aici, ei încă o vor subscrie, sau vor face alta, tot în acel sens. Dar trebuie ca unul dintre noi să se ducă cu ea la Viena, însă nu sînt parale. Faceți o colectă la Braşov[8].

' Tocmai cu două zile înainte de ce m-au prins[9], dedesem o instanță la Tezaurariat spre a-mi slobozi cărțile din vamă. Nu ştiu încă ce va fi făcut Tezaurariatul. Poate că va sta la îndoială, din pricina că sînt ale mele. Să mai rămîie în vamă încă cîteva vreme!

în Temişoara s-a sculat poporul din cauza recrutării[10]. [...]

Urban a conscris supt steagul împăratului peste 100.000. Toți românii de prin pregiur aleargă la dînsul.

Vale! *Laurian.*

Fratele Dunca veni de la Pesta sîmbătă.

Tu te vei mira de scrisoarea ce ți-o am scris pe frate-to. Aşa era să fie, eram cu multe zeci de mii să venim de la Blaj spre Sibii, cu steagul şi constituțiunea, la Sibiu. Dar tot în ziua aceea, vineri, se repezi gen. Şurter însuşi la Blaj, să ne spuie ca să nu venim în număr aşa mare, ci cu petițiunile numai o deputăție mai mică, şi orice vom cere ni se va da. Aşa am făcut, l-am ascultat, căci Comandoul şi saşii să spăriesără[11]. Iată ce au zis saşii, care s-a primit şi de adunarea scaunului. Rămînă să facă şi alte scaune aşa[12]./ us'

[1] Florian Micaş avocat, arestat în mai, eliberat în timpul adunării de la Blaj din luna septembrie.

[2] Despre „adunarea marțială" de la Blaj, cum o numesc documentele contemporane, sursa de bază rămîne Al. Papiu Ilarian, ***Istoria românilor din Dacia Superioară,*** schița tomului III, publicată de Ştefan Pascu, Sibiu, 1943, p. 58_67. Adunarea începe la 2/13 septembrie 1848 şi caracterizează noua fază a revoluției române transilvănene: dezgustați de neputința autorităților imperiale de a-i apăra de prigoana nobilimii, românii se adună de astă dată înarmați, în număr de 50.000. în fruntea lor era Avram Iancu, de altfel deschizătorul adunării, după descrierea plastică a lui Papiu Ilarian: „...Călare în fruntea oastei sale, Iancu nu se opri pînă în Cîmpia Libertății, unde, suindu-se pe tribună cu un pistol în mînă, zise numai următoarele cuvinte' ponderoase: Pretențiunile noastre sînt sfinte, precum e sfîntă dreptatea, şi noi românii vom fi gata a le apăra cu orice preț!, sloboade pistolul şi se scoboară,de pe tribună, petrecut de salutările cele nesfîrşite ale poporului celui numeros". în 7/19 septembrie adunarea înaintează comisarului imperial, baronul Vay Miklos, o declarație în termeni hotărîți, prin care se respinge acuzația acestuia că adunarea ar fi o provocare şi s-ar datora unor „ațîțători mincinoşi şi înşelători". Adunarea declară că nu se va risipi pînă cînd nu se vor satisface următoarele dorințe minimale ale românilor: a) ***încetarea recrutărilor de români pentru armata maghiară,*** b) ***dobîndirea dreptului de adunare,*** c) ***eliberarea celor prinşi cu ocazia arestărilor din vară,*** d) ***încetarea prigoanelor şi execuțiilor militare în satele româneşti*** e) ***dezarmarea secuilor.*** în 10/22 septembrie, comisarul Vay veni însuşi la Blaj' unde primi declarația din mîna poporului, condus în aceste zile de maiorul Clocaceanu din regimentul'românesc de graniță. Baronul Vay promise românilor unele satisfacții dintre care cea mai repede realizată a fost eliberarea prizonierilor Florian Micas' Simion Balint si alții. La 13/25 septembrie, adunarea ia un curs nou, prin sosirea''bărbaților poporului": Simion Bărnuțiu, A. T. Laurian, Al. Papiu Ilarian petrecuți de'ofițerul Novac de la Orlat. Se redactează o nouă petiție către împărat de data aceasta în termeni categorici: 1. Rezemat pe hotărîrile adunării din 3/15 mai poporul român respinge uniunea Transilvaniei cu Ungaria; 2. nu vrea să recunoască ministerul unguresc; 3. românii vor să stea sub ocîrmuirea directa a împăratului* 4. cer deschiderea unei adunări naționale generale şi repunerea în drepturi a Comitetului National; 5. poporul român cere instituirea unei diete compusă din toate naționalitățile, după proporția numerică etc, etc. ***(ibid.,*** p. 64-65).

O altă consecinţă a acestei importante adunări a fost înfiinţarea gărzilor naţionale româneşti. Comitetul Naţional se va numi de acum înainte Comitetul de pacificaţie. Adunarea a însemnat, în primul rînd, o confirmare a faptului că românii pot trece la apărarea drepturilor lor sociale şi naţionale cu arma în mînă. Bariţ inserează în ***Gazeta de Transilvania*** (XI, nr. 75, p. 310—311) prima ştire despre adunarea românilor în Blaj, iar protocolul trimis de Laurian îl tipăreşte abia în ***Foaie pentru minte...*** (1848, nr. 39, p. 313—315), sub semnătura L. [=Laurian]. Vezi şi ***Organul naţional,*** 1848, nr. 19, p. 76; Teodor V. Păcăţianu, ***Cartea de aur sau luptele poli» tice-naţionale ale românilor de sub coroana ungară,*** voi. I, Sibiu, 1902, p. 426—427; August Treboniu Laurian, ***Die Romänen der Osterreichische Monarchie,*** fasc. I, Viena, 1849, p. 25—35; V. Popescu-Rîmniceanu, ***Luptele românilor din Ardeal, 1848-1849,*** Bucureşti, 1919, p. 41-43.

[3] Ştirea nu se confirmă. La 1 noiembrie 1848 baronul Vay Miklos mai funcţiona la Cluj în calitate de comisar regal (vezi Silviu'" Dragomir, *op. cit.,* III, p. 186—187), unde primeşte din partea Comitetului apărării naţionale de la Pesta, sub numărul H.B. 2031/1848, ordinul să reprime pe orice cale „nenorocita răscoală" a românilor, care a cuprins şi Sătmarul.

[4] General austriac, cu cartierul în Sibiu. Mai tîrziu, în 24 octombrie, generalul Anton Puchner, comandantul general al armatelor austriece din Transilvania, îl numeşte preşedinte al „Comitetului de apărare", care voia să unească eforturile românilor şi saşilor contra nemeşimii maghiare. Din partea românilor comitetul cuprindea patru membri: A. T. Laurian, Gavril Munteanu, loan Bran şi G. Bariţ {vezi V. Popescu-Rîmniceanu, *op. cit.,* p. 49).

[5] Bariţ, mult mai informat în legătură cu subtilităţile politice ale momentului, comentează acest pasaj într-o notă de subsol: „Cum te'mai înşeli!"

[6] Din cauza lipsei armamentului n-au putut fi înarmaţi decît vreo 150.000 de oameni. Vezi Şt. Pascu, ***Avram Iancu,*** p. 120.

[7] Cei doi dintîi, persoane anonime;

[8] După Adunarea de la Blaj din septembrie, Comitetul Naţional alcătuieşte ***Memoriul poporului român din Transilvania adresat parlamentului liberal de la Viena*** (vezi textul german la Cornelia Bodea, *op. cit.,* p. 336—340). Prin acest memoriu, românii cereau, în numele lor şi al „fraţilor din Moldova şi Valahia", intrarea tuturor românilor în cadrul Austriei, transformată într-o „uniune liberă de popoare libere". Pomenirea numelui lui Golescu în această scrisoare atestă că memoriul a fost redactat împreună cu revoluţionarii din Ţara Românească, abundînd de idei pandacice şi constituind unul din documentele de căpătîi ale năzuinţei pentru realizarea unităţii politice a românilor la 1848.

[9] Laurian a fost arestat la Sibiu, în 3/15 august 1848, ca urmare a măsurilor luate de Vay pentru dezmembrarea grupului revoluţionar alcătuit la Sibiu din români de pe ambele versante ale Carpaţilor. în dimineaţa acestei zile, cornițele suprem, Beldi Ferenc, soseşte în Sibiu cu misiunea de a aresta „vreo cîţiva români". Cu arestările e însărcinat Dobokay, vameşul de la Turnu-Roşu. Primul Vizat a fost Bărnuţiu, «care scapă ca prin minune, sărind pe fereastră. Pe Laurian l-au prins în momentul cînd urca în diligentă, ca să plece la Braşov, şi apoi în Ţara Românească. în aceeaşi zi a fost arestat şi Nifon (Nicoiae) Bălăşescu. Cîteva zile mai tîrziu, cei doi sînt eliberaţi, sub presiunea grănicerilor români, care au venit în Sibiu în număr de peste 400, spre a forţa mîna autorităţilor (vezi Al. Papiu 11arian, *op. cit.,* p. 50—53).

[10] Vezi amănunte la I. D. Suciu, ***Revoluția de la 1848—1849 în Banat,*** Bucureşti, 1968, p. 171—184.

[11] Laurian relatează întîmplările legate de trimiterea deputaţiunii româneşti la General-Comandoul militar din Sibiu, cu petiţia formulată la Blaj (vezi n. 1 aci supra). Iniţial s-a hotărît ca petiţia să fie dusă de garda naţională înfiinţată la Blaj •de Axente Sever şi lovian Brad,'alcătuită din 6.000 de români înarmaţi'. Generalul Schurter îi sfătuieşte pe români să renunţe la idee, căci „o aşa mare masă de oameni ar umple de grijă pe cetăţeni" (Al. Papiu 11arian, *op. cit.,* p. 66). Pînă la urmă s-a ales o deputăţie de 22 de inşi, care a înaintat General Comandoului hotărîrile celei de a treia'adunări de la Blaj.

[12] împreună cu scrisoarea (f. 186 r — 187 r) se află următoarea însemnare a lui Laurian:

„Notiţă

Pe îa începutul lunei lui oct. (1)848, veni episcopul Andrei Şaguna de la Pesta la Sibii şi aduse cu sine mulţime de prochiemăciuni kossuthiane, care le împărţi la poporul român pe la Deva, Orăştie şi Săbeş. Tribunii Hossu şi Gerendi, care era prin acele locuri, raportară despre aceasta la Comitetul românesc. Comitetul trimise, îndată după sosirea episcopului, doi deputaţi, pe Laurian şi pe Bălăşescu, ca să-1 întrebe cu cine ţine dînsul. Episcopul le răspunse că ţine cu Ministeriul unguresc, şi împărţi şi acestora prochiemăciuni kossuthiane, cu scop — pre cum socotea dînsul — ca să-i lămurească despre starea lucrurilor. Puţine zile după aceea, sosi la Sibii rescriptul imperial din 30 oct. (1)848, prin care se desfăcu Dieta de la Pesta, şi Ielacici se numi comisariu imperial şi comandante suprem preste trupele din Ungaria, Croaţia şi Transilvania. Comitetul românesc, luînd cunoştinţă despre aceasta, se dechieră îndată că voieşte a se supune preaînaltei ordinăciuni şi a contribui cu puterile sale la punerea în lucrare. Şaguna tergiversa pînă cînd primi, prin Feidmarschall-Lieutenant Pfersmann, dechierăciunea că Comitetul românesc, în înţelegere cu General Commando, au hotărît că dacă dînsul continuă a rămîne în ideile sale kossuthiane, îl va trimite în custodie la Alba Iulie. Atunci Şaguna, văzînd ca pentru dînsul nu e altă mîntuire, de nevoie, subscrise, însă foarte ambiguu, pentru Casa imperială.

Dară şi de aici înainte, la orice lucrare pentru apărarea Casei imperiale, se arătă totdeauna rece şi ceea ce făcu, făcu numai silit.

Se ştie, însă, că el la Pesta îşi dedese cuvîntul cătră Kossuth că va face ca românii să ţie cu ungurii. Din această cauză Kossuth, cînd promise amnestie românilor, dacă ei se vor uni cu ungurii, esceptă pe Şaguna, fiindcă l-au înşelat aşa de tare la Pesta.

Despre aceasta se păstrează documentele în original şi în copie".

XXXI

Viena, 6/18 mai (1)849

Frate Bariţ,

Episcopul a venit alaltăieri de la OlmuzA Abia am vorbit cu dînsul puţine. Astăzi am înţeles că Bologa să duce la Bucureşti, şi eu, fiind ocupat, am rugat pe fratele Maior să-ţi scrie mai pe larg.

Eu însă îţi însemnez că am primit scrisorile d-tale din 12 şi 13 aprile, şi alta mai tîrzie, fără dat, dimpreună cu un exemplariu de *Espatriat*[2].

Pentru fraţii noştri prinşi, am făcut paşii cuveniţi; socotim că în scurt timp vor scăpa. Dară şi toată Tran[silva]nia trebuie să se cureţe în puţine zile. Pe la Pojon au şi intrat ruşii în Ungaria; alţii vor întră prin Galiţia, alţii prin Bucovina, alţii prin Moldova (Oituz?), alţii prin Ţara Românească (Roşava?). Poate că pînă cînd veţi primi aceasta, Bem a şi părăsit Tran[silva]nia[3]. Atunci să grăbiţi toţi a vă întoarce în patrie. Noi pînă atunci vom mai face paşii noştri. Bologa vă va da un esemplariu din petiţiunea şi memoriariul nostru.

Glanz a fost pe aici;Va întors la Graz. Peste 15 zile va veni iarăşi la Viena.

Rămîneţi toţi sănătoşi şi nu desperaţi.

Bun e D-zeu!!

August. I

[Adresa:] Domnului Gheorghe Bariţ la *Cîmpina*[4]

[1] în 28 decembrie 1848 s-a ţinut la Sibiu, la hotelul „împăratul romanilor", o adunare a românilor de amîndouă confesiunile, prezidată de episcopul Şaguna.

Cu această ocazie, Şaguna se erijează drept conducător al românilor transilvăneni, pe Bărnuţiu şi ceilalţi membri ai Comitetului Naţional încercînd să-i treacă într-un plan politic secund. Adunarea este importantă şi prin faptul că a pus capăt animozităţilor dintre Şaguna şi oamenii săi de încredere de la Sibiu de o parte şi Laurian cu cei din „partida naţională" de altă parte. Adunarea, compusă din 250 de membri, a luat, printre altele, hotărîrea de a se întocmi o nouă petiţie naţională, ale cărei principale puncte să fie următoarele: ***sâ se restaureze administraţia Transilvaniei, cu care ocazie românii sâ ocupe posturi conform numărului; să se rezolve situaţia încurcată a ţăranilor, intervenită în urma desfiinţării iobâgiei; sâ se despăgubească românii de daunele suferite cu ocazia războiului civil; să se înarmeze românii mai sistematic; se respinge din nou unirea cu Ungaria; se cere desfiinţarea guvernului maghiar de la Cluj; Comitetul Naţional să fie permanentizat*** etc. Protocolul adunării e semnat de Şaguna, Paul Dunca, George Bariţ şi loan Hannia. La începutul anului 1849, o delegaţie condusă de Şaguna pleacă' fa Olmutz, unde se afla Curtea imperială. Sînt primiţi în 9 februarie, întrevederea cu monarhul fiind foarte afabilă. împărat era Francisc Iosif I, încoronat în urma abdicării lui Ferdinand. Zilele care au urmat, Şaguna era la Viena, unde împreună cu membrii delegaţiei, a întocmit textul petiţiei ce urma să fie prezentată împăratului. Numai că între timp delegaţia română se întregise cu reprezentanţi din toate provinciile româneşti ale Imperiului. Ca atare, petiţia trebuia să se îndepărteze de punctele stabilite la Sibiu în decembrie 1848 şi să formeze o platformă politică pentru toţi românii din fruntariile austriece. Ca atare, se cere acum: ***unirea tuturor românilor din Austria într-o singură naţiune independentă, administraţie naţională independentă, congres naţional, care să hotărască constituirea naţiunii, introducerea limbii^ române în toate actele şi documentele ce-i ating pe români, dietă naţională*** etc. etc. împăratului i se propune titlul de Mare Duce al românilor. Petiţia este semnată de Şaguna, loan Mocioni de Foen, loan Stoica, loan Popasu, A. treb. Laurian, Iosif Pop de Macedonfi, loan Dobran, Eudoxiu Hurmuzachi, Constantin Pomuţiu, Vasile Ciupe, Lucian Mocioni, Iacob Bologa şi Mihai Botnariu. împăratul a dat petiţiei un răspuns pompos şi demagogic, dar revendicările vor rămîne neîmplinite. Căci Constituţia nouă a Imperiului, „octroată" în 4 martie 1849, era cu totul nefavorabilă românilor. în aceste condiţii, situaţia delegaţiei române de la Viena, din care făcea parte şi Laurian, devine deosebit de critică. Totuşi, în 12 martie, se compune o nouă petiţie către împărat, prin care se protestează împotriva schimbării numelui Pămîntului crăiesc în Sachsenland. Laurian relatează despre întoarcerea lui Şaguna la Viena, fără nici un rezultat, în urma înmînării acestei noi cereri. Vezi pentru întreaga problemă A. T. Laurian, ***Die Românen...,*** fasc. III, p. 3—7; Teodor V. Păcăţian, ***op. cit.,*** p. 501—522.

[2] ***Espatriatul*** apărea la Braşov începînd din 25 martie 1849. Curînd, în 10 iunie, Cezar Bolliac va tipări ultimul număr al publicaţiei. Prin programul publicat în fruntea primului număr (reprodus în ***Publicaţiunile periodice româneşti,*** Bucureşti, 1913, p. 243—244) revista se pune în slujba propagandei revoluţionare maghiare. Iată ce scrie Bariţ în 1888 ***(Gazeta Transilvaniei,*** număr festiv, 1 ianuarie 1888, p. 3Ji despre strădania inutilă a lui Bolliac: „După căderea Transilvaniei pe trei luni în potestatea insurgenţilor, ***Gazeta*** şi ***Foaia*** fuseră sugrumate, iară în locul lor răsări, tot în Braşov, ***Espatriatul,*** redactat de Cezar Bolliac, refugiat acolo cu alţi cîţiva bucureşteni. Bolliac, pe lîngă ce purta o ură mare asupra monarchiilor, îşi mai pusese în cap să facă cauză comună cu maghiarii şi, fără a cunoaşte întru nimic trecutul acestor ţări, să împace pe români cu dînşii. După acea domnie de joi pînă mai apoi, Bolliac scăpă cu fuga pe lîngă Bem, ajunse'la Kossuth şi cu acesta la Constantinopole. Austriecii după ce ocupară Ţara au adunat toate exemplariele din ***Espatriatul*** şi le-au nimicit".

[3] Despre înăbuşirea revoluţiei maghiare de către forţele unite ale Austriei şi Rusiei, în iunie-iulie 1849, vezi 'George Bariţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** II, Sibiu, 1890, p. 584—618.

[4] în 11 martie 1849 Bem ocupă Sibiul. împreună cu întregul Comitet românesc, Bariţ fuge în Ţara Românească, în condiţii vitrege. La Cîmpina îşi întîlneşte soţia şi copiii, evacuaţi de Andrei Mure&anu, în urma cuceririi Braşovului de către acelaşi impetuos general. Majoritatea transilvănenilor refugiaţi sînt arestaţi din ordinul caimacanului Constantin Cantacuzino. Bariţ a fost arestat printre cei din urmă, în luna mai — şi nu în iunie, cum greşit crede Garneliu Diaconov/îci în ***George Bariţiu, 12/24 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892,*** Sibiu, 1892, p. 27; data furnizată de Diaconovici este infirmată de această scrisoare, după cum se poate vedea în continuare — şi deţinut la Ploieşti. La sosirea acestei scrisori, Bariţ nu mai era liber. Plicul este deschis de prietenul său, lancra Velizarie, care notează: „Eu, suptiscăîitul, am deschis această scrisoare. Iancu Velisarul".

XXXII

Viena, 19/31 iulie (1)849

Frate Bariţ!

De cînd n-am mai primit scrisori de la d-ta am fost tot cu inima înghieţată pentru soartea d-tale; mai pe urmă, ne veni fatala ştire, atît prin gazeta din Buc[ovina], cît şi prin scrisori de la fratele Horm[uzachi]. îndată ne-am pus şi am făcut paşii cuviniţi la guvern. Duminecă, în 22 ale acesteia, ne spuse ministrul Bach că s-au făcut cele trebuincioase, şi d-ta trebuie să te afli acum în libertate. Dară mai mult ne-am bucurat cînd am primit n-ru 20 din *Bucovina,* din care am înţeles cu hotărîre dorita liberare[1]. Se vede că căile românilor trebuie să fie spinoase, însă ce să facem, să mergem înainte — bun e D-zeu! — sau că vom ieşi la lumină, sau vom peri, cum am înţeles că au perit fraţii noştri Buteanu şi P. Dobra. Kossuth au trimis la dînşii, în munţii Abrudului, pe Dragoş, cu amnestie generală, şi au cerut ca să vie două oăpetenii la ei, supt garanţie personală, ca să se înţeleagă şi să tracteze cu dînşii în numele românilor. Iancu a ţinut aci pe Dragoş şi au trimis la Kossuth pe Buteanu şi pe P. Dobra. Ungurii au spînzurat la Debreţin pe Buteanu şi pe Dobra, care vru să fugă din custodie, l-au împuşcat străjtfe[2]. Atunci şi românii, la Abrud, a tăiat în bucăţi pe renegatul Dragoş* Aşa ne scriu de la Braşov. /

Noi muncim tot mereu, nu mai încetăm cu memoriale, petiţiuni la Imperatorul şi la miniştri, facem vizite neprecurmate şi, cu toate aceste, izbutim puţin. Avem mulţi şi mari vrăjmaşi şi aici, mai vîrtos pe saşi, căci ungurii (afară de fostul român) ş-au perdut creditul. După atîte strigări, veniră duminecă în 22 nişte întrebări de la ministeriu, la care să răspundem în scurt timp. Ţi le va arăta d. Horm[uzachi], Sfătuiţi-vă împreună asupra lor.

Apoi, peste două, trei zile, veni o scrisoare la ep[isco]pul, de la ministru Bach, unde ne spune că prin Gonstptuţie] ne-au dat toate, şi zice că să ne purtăm bine, că ne vor pune şi în slujbe. Noi, fireşte, nu putem să fim mulţămiţi cu atîta. Ieri i-am mai dat o jalbă zisului ministru. Ne-a primit, cam ştii, cu vorbele lui Puchner, zicîndu-ne că di ce n-avem încredere, căci guvernul are cugetele cele mai bune, şi di ce sîntem aşa suspectoşi (verdächt[ig]). Noi încă ne-am spus nedumeririle, după ce le*aşezarăm destul de neted în scrisoare[3].

Veţi fi auzit că s-a completat ministeriul. Noi am fost astăzi la Schmerling[4] şi ne-au primit mai bine decît toţi ceilalţi; ne-a promis

189* patroeinul său. Noi încă pu/nem multă speranţă într-însul. EI e om cunoscut de harnic şi de drept. Noi am hotărît să nu lăsăm cauza românilor nici odată cu capul, să stăruim şi să stăruim. Dară sînt multe cîte am păţit şi am învăţat noi pe aici, şi nu poate omul să ţi le scrie toate, şi poate că nici nu e consult de a o face. Deci, te rugăm cu toţii să faci ce vei face şi să vii încoace. Prin Galiţia e drumul scurt, în 5 zile eşti aici.

Apoi, trebuie să cumpărăm şi o tipografie română şi germană, care să fie a noastră şi să dispunem noi de ea, ca să ne putem folosi de dînsa pentru toate trebile noastre.

Ascultă-ne. Vino! Toţi te aşteaptă: Popasu, Maior[5], fratele Bărnuţiu, precum şi fraţii bănăţeni, carii sînt foarte de treabă.

Nu poci să-ţi scriu mai multe, cu toate că am să-ţi spui o mie. Ceteşte şi scrisoarea ce am adresat către fratele Hormuzache.

Rămîi sănătos,

Laurian

Seizerhof No 427

190 Oktob. 4 [un cuvînt indescifrabil] 32. /

[Adresa:] Domnului *Gheorghe Bariţ* la *Cernăuţi*

[1] După arestarea iui Bariţ la Cîmpina (vezi scrisoarea precedentă, n. 4) acesta este transportat la Cernăuţi, pus în lanţuri şi zvîrlit în închisoare. Se afla pe teritoriu austriac, dar maiorul Barko, şeful poliţiei din localitate, nu se grăbea să înţeleagă eroarea. Un caporal român, originar din Năsăud, loan Chitul, îi anunţă pe fraţii Hurmuzachi despre întemniţarea redactorului braşovean. Gheorghe şi Alexandru Hurmuzachi, redactorii ziarului ***Bucovina,*** publică un protest hotărît împotriva arestării (vezi Virgil Sotropa, ***Maltratarea lui Gh. Bariţ în Cernăuţi în 1849,*** în ***Arhiva somesană,*** 1940, nr. 27, p. 181—185), după care fac intervenţii la oficialităţile austriece pentru eliberarea prizonierului. în numărul său din 8'iulie 1849, ***Bucovina*** anunţă (nr. 20, p. 105) vestea fericită a eliberării: „Cu cea mai vie mulţămire ne grăbim a înştiinţa pe numeroşii amici ai mult preţuitului redactor al ***Gazetei de Transilvania,*** d. G. Bariţ, cum că încrederea noastră în dreptatea guvernului nostru n-au fost deşartă. După o arestare de zece zile, d-lui fu liberat cu garanţie şi, în sfîrşit, încredinţîndu-se autorităţile, atît de aici cît şi cele din Lemberg, de neprihănirea politică a d-sale, i s-au încunoştinţat oficial în zilele trecute, cum că ne înfăţişîndu-se nici o cauză de incviziţie în contra d-sale, d-lui se declară de tot liber. D[omnul] Bariţ, care în toate ţerile româneşti nu are decît amici si pretuitori sinceri a meritelor d-sale, au găsit şi în Bucovina mulţi dintre aceştia, întru a căror mijloc d-lui, spre a lor bucurie, este hotărît de a petrece, pînă ce deplina pacificare a Transilvaniei îi va învoi întoarcerea în patrie şi continuarea mult stimatei sale gazete, pe care noi o aşteptăm cu cea mai vie nerăbdare". „Amicii şi pretuitorii" la care Bariţ va rămîne pînă în octombrie 1849, cînd i se permite reîntoarcerea în Transilvania, sînt boierii Hurmuzăcheşti, la moşia cărora, Cernauca, transilvăneanul în restrişte, găseşte un cămin primitor. Vez'i Corneliu Diaconovici, ***op. cit.,*** p. 29—35; Nicoiae Bănescu, ***Corespondenţa familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Bariţ,*** Vălenii de Munte, 1911; Vasile Netea, ***George Baritiu*** Bucureşti, 1966, p. 223-226.

[2] Veştile primite de Laurian despre moartea prefecţilor Buteanu şi Dobra,, sînt eronate. loan Buteanu a murit spînzurat în marginea' satului Iosaş,'în apropierea Hălmagiului, în ziua de 23 mai 1849, din ordinul maiorului Hatvani, care, după anumite surse, ar fi servit el însuşi de călău (vezi Silviu Dragomirl ***loan Buteanu, prefectul Zarandului în anii 1848—1849,*** Bucureşti, 1928; ***Avram Iancu,*** ed. a Il-a, Bucureşti, 1968, p. 197-204). Petru Dobra a murit cu cîteva zile înaintea tovarăşului său de arme şi\idei, în 11 mai, a doua zi după intrarea lui Hatvani în Abrud. A fost împuşcat din ordinul acestui maior (Silviu Draffomir, ***Avram Iancu,*** p. 179—180).

[3] „Scrisoarea" primită de Şaguna din partea ministrului Bach este, de fapt, răspunsul autorităţilor austriece la ultima mare petiţie adresată de delegaţia română de la Viena, în 18 iulie, împăratului. Autorul ei este loan Maiorescu. Se cere din nou unirea tuturor românilor din Imperiul austriac într-un singur stat. La răspunsul echivoc al lui Bach, delegaţia ripostează cu o replică lămuritoare, redactată de Şaguna şi Petru Mocioni. Textul petiţiei, răspunsul lui Bach şi replica delegaţiei Ia Teodor V. Păcăţian, ***op. cit.,*** I, p. 599—611.

[4] ***Anton von Schmerling*** (1805-1893) era, în 1849, ministru al Justiţiei. Politician cu vederi liberale, Schmerling părăseşte în 1851 cabinetul reacţionar Schwarzenberg-Stadion. E rechemat la minister în 20 octombrie 1860, după publicarea diplomei de „liberalizare". Rămîne ministru pînă la dualismul austro-ungar din

[5] Doctorul ***loan Maior,*** unul dintre mărunţii funcţionari romani dm Viena. O interesantă corespondenţă a acestuia cu Simion Balint, la B.A.R., ms. rom. 4584, p. 1-21.

XXXIII

Sib[iu] 15/3 noiembr. (1)849

Frate Bariţ!

Am primit scrisoarea d-tale din 14/2 noiemvrie. Descrierea despre juvaiere o am trimis la d. *Dimitrie Moldovan*[1], care e Districks -Commisar adjunct la Belgrad, şi l-am rugat să umble în treaba aceasta, şi după 20 noiem. să-ţi trimită răspuns.

Pentru vămile de cărţi am vorbit dăunăzi cu comisariul împărătesc Bach şi mi-a răspuns că sînt slobode cărţile a intra. Astăzi n-am avut timp de a-i înfăţişa treaba aceasta proaspătă; mîine plec la Viena. Deci, ca sa nu se piardă coletele, le retrimit. D-ta vei face bunătate a veni odată la Sibii şi a vorbi mai multe şi cu guvernatoriul şi cu Bach. Poţi să isprăveşti foarte multe lucruri, căci sînt amîndoi oameni tare de ispravă şi foarte aplecaţi a obliga pe români, mai vîrtos în lucruri de felul acesta, căci altele nu crez să le poată nici ei toate.

Iţi trimit aici: a) Famosul memorial al saşilor din luna lui mai. Ar trebui comentat şi totdeodată refutat, apoi publicat ca *memorial al saşilor,* fără numele autoriului, ca să nu compromitem izvorul de unde-1 avem. b) O hartă transilvană cu noua împărţire; c) *Reichsgesetze*[2], tom. I. Foloseşte-te de toate şi ne mai înştiinţează la Viena.

Eu voi umbla şi după o tipografie. Pentru Vasici, mi se pare că am umblat prea tîrziu.

Vaiete!

Laurian.

Începe *Gazeta* cît mai curînd[3]. Guvernatoriul se învoieşte şi aşteaptă să o vază. / 191

[Adresa:] Domnului *Gheorghe Bariţ* la *Braşov.*

[1] ***Dimitrie Moldovan*** (1811-1889), consilier la Cancelaria Transilvaniei. Făcuse studii politehnice si montanistice la Viena şi Schemnitz, de care s-a servit pentru a conduce minele de aur ale tatălui său. în 1848 a fost ales jude primar dingent

în comitatul Hunedoarei, iar la 3/15 martie este unui dintre delegaţii propuşi să înfăţişeze împăratului doleanţele românilor. După 1848 a ocupat diferite funcţii în aparatul administrativ: adjunct la comanda districtului Alba Iulia (1850), comisar la Orăştie (1853), secretar la Cancelariu aulică din Viena (1861), si consilier ai aceleiaşi cancelarii (1863). La B.A.R. (ms. rom. 999, f. 1 — 129) se păstrează o bogată corespondenţă a lui Bariţ, pe care o vom publica într-un volum următor.

După cîte putem înţelege, coroborînd cu alte surse, Bariţ reclamă bijuteriile soţiei sale, pierdute cu ocazia ocupaţiei lui Bem.

[2] ***Reichsgesetze,*** = legile imperiale. De fapt, e titlul ciuntit al publicaţiei oficiale vieneze ***Allgemeines Reicks-Gesetz- und Regierungsblatt fiir dos Kaiserihum Oesterreich,*** care a început să apară din decembrie 1848.

[3] Foile lui Bariţ vor reapare în luna decembrie. Primul număr al gazetei politice poartă data de 1 decembrie 1849, cu titlul schimbat în ***Gazeta Transilvaniei.*** Gîndul iui Bariţ de a schimba numele ziarului nu era de dată recentă: de la 1 ianuarie 1849 şi pînă la încetarea apariţiei, odată cu ocuparea Braşovului de armata lui Bem, publicaţia purtase numele de ***Gazeta transilvană.*** în fruntea numărului din 1 decembrie 1849 Bariţ tipăreşte următoarea explicaţie ***Cătră domnii cititori:*** „După o întrecurmare ce ţinu 9 luni aproape, după suferinţe fără nume prin care trecu şi redactorul acestor foi împreună cu familia sa, după momente fioroase ce-1 aruncaseră între viaţă şi moarte, după robie şi exil niciodată meritat, pe care însă D-zeu îl întoarse spre bine, acum el, văzîndu-se în preahara [= precara] sa patrie şi în sînul amar cercatei sale naţiuni, deşi între greutăţi apăsătoare, şi într-o puseciune critică, totuşi nicidecum înfrînt nici de o fatalitate, nici de un capriţ al soartei, ci rentărit în inimă şi în spirit, nu lipseşte a rencepe publicarea ***Gazetei*** şi a ***Foaiei*** sale, cu cel mai curat cuget de a îndestula, după putinţă, şi deocamdată amăsurat împregiurărilor prezente, trebuinţele publicului nostru' român pe cîmpul politic, soţial şi literariu.

Subscrisul însă nu neagă că ar fi dorit prea mult ca cu începerea nouăi epoce să fie mai apucat şi alţii condeiul de publicist, pentru ca, odată, să fie cine să-i dea testimoniu pînă în cît această cale este netedă sau foarte spinoasă, adeseori şi periculoasă, pînă în cît această pîne este dulce sau prea amară. Acuma însă el sperează că capacităţile năciunei noastre din toate provinţiile şi ţinuturile se vor întrece, ca şi mai nainte, cu publicarea productelor minţei d-lor, cu atît mai vîrtos cu cît de acum înainte pînă şi Torna Necredinciosul are să se convingă, ca niciodată, că noi încă avem un viitoriu, pe care nici o putere şi nici o silă nu mai e în stare a-l abnega sau a-l denega, căci toate probele, cercările, periculele prin care s-ar părea că am avea să mai trecem, pe lîngă cel mai de aproape trecut, sînt numai de a doua mînă. Aceasta e credinţa noastră tare şi neclătită, de la care nici o argumentare şi nici o intimidare nu ne va putea abate. Era cîţiva ani din cei trecuţi în carii ne simţeam foarte îngrijaţi de viitorul năciunei, însă fără să fim desperat nici pe un minut, iară astăzi credem şi sperăm mai vîrtos ca ori cînd de 12 ani încoace. Luptele politice, cu toate cabalele lor şi cu toată satanica manevră de a ne trage în prepusuri, nu ne vor spăria, căci lupta e viaţă şi nouă viaţa ne place. Răpaosul, apatia, timiditatea e moarte; moară carii se tem de luptă, 'noi ne vom lupta. Dechiarăm totodată că cei carii nu stau cu noi sînt în contra noastră".

XXXIV

Viena, 29/17 dechemvrie (1)849

Frate Bariţ;

După ce am primit scrisoarea d-tale pe la mijlocul lui noiemvrie; am scris îndată fratelui D. Moldovan la Alba Iulia pentru sculele soţiei d-tale, trimiţîndu-i totdeodată şi specificăciunea. Totdeodată ţ-am scris şi d-tale, la Braşov, şi în cauza aceasta şi în altele şi ţ-am alăturat nişte cărţi de legi şi nişte documente, şi am plecat îndată'încoace, silit de fratele Bărnuţ, pe care-1 gîrbovise reumatismul şi nu mai putea aştepta.

Aşa, n-am putut să isprăvesc nici măcar lucrurile mele la guvernatoriul, adecă să-mi scoţ cărţile acelea care zac la vama de la Braşov mai bine de un an şi jumătate.

Am auzit că după plecarea mea ai venit la Sibn, dimpreună cu dr. Vasici. Crez că fiind pe la gubernatoriul vei fi vorbit ceva şi pentru acele cărţi d-ta, dacă n-am putut eu. O, bine, bine ai fi făcut!

Boala fratelui Bărnuţ, după ce am ajuns aici, în loc de a se îmmuia, s-a mai înrăutăţit. Deci s-a văzut silit în 16/4 dec. să plece la Garând în Saxonia, la băile de acolo. încă n-am primit pînă acum scrisoare de la dînsul şi mă tem tare să nu-i fie şi mai rău.

In *Lloyd* am citit că d-ta ai început *Gazeta* în 15/3 dec.[1] Bine ai făcuţi Eu ţ-am făcut aici următorii abonaţi:

dr. Ioane Dobran, agent de curte,	la Viena,
Petru Mocioni de Foen	la Viena
Ioane Popasu, protopop	la Viena i
C. Aureliu Macrin	la Viena \ post restant
Ladislaus Csupe, k. Beamter	la Viena j
Vicent Babeş	la Viena
Cafe francais	la Viena
Lucian Mocioni de Foen	la Pesta
Ioane Mocioni de Foen	la Pesta
Petru Cermena, căpitanul oraşului,	la Timişoara / 192
Gregorie Popovici	la Arad
Iova Popovici	la Logoj
Alesandru Atanasievici	la Logoj
Constantin Udrea, judele oraşului	la Logoj
A. Treb. Laurian	la Sibii
Pavel Trifan, paroh,	la Fofelde, prin Nocrih
Ioane Banciu, controlor	la Times (vamă).

La toţi aceştia trimiteţi-le n-rile de la început, adecă de la 15/3 dec. şi urmaţi pe tot anul.

Bine aţi face dacă aţi trimite un esemplariu şi la Pariz. Vă voi trimite mai pe urmă o adresă.

Te rog pune în *Foaie* articulul din *Magazinul istoric (Starea politică şi bisericească a românilor din Tran[silva]nia),* care-1 începuseşi în anul trecut, şi apoi s-a rupt prin încetarea gazetei[2]. Dară pune-1 de la început, căci oamenii au perdut acele foi prin răscoală, şi eu îl socotesc de mare trebuinţă chiar acum, ca să-şi cunoască românii istoria şi apoi să vază şi blăstămaţii cari ne învinuiesc cu tendinţe antiaustriace, să vază cugetele românilor cele loiale încă de pe atunci, cind românii n-avea alt drept decît de a suferi. Puneţi şi cererile românilor tipărite încă aici, puneţi şi memorialele lui Iancu, Asente şi Balint[3], puneţi şi altele din *Românii din Monarchia Austriacă*[4], dară puneţi cît mai curînd articolul lui Palacki din *Ost-Deutsche Post* no. 291. Dacă n-aveţi foaia aceasta, cereţi-o de la fratele Aron[5] de la Sibii. Dară se află şi in *Lloyd* şi în *Wanderer,* însă pe scurt. Primiţi pe *Wanderer?* Citiţi n-rii

346, 347 şi 348 *Morgenblatt*[6]. Necrezînd eă-1 primiţi, eu vă trimit aici cîte un esemplariu. Bine faceţi dacă retipăriţi dintr-însele cele ce ating pe români, puind espres că sînt luate din *Wanderer.*

Vedeţi că acum e de [a] apăra cauza română şi de a face pe români să-şi cunoască drepturile, să şi le pretinză şi să nu se mai lasă să-1...[7] /

[1] Recte: 1 decembrie 1849. Vezi scrisoarea precedentă, n. 4.

[2] înainte de a fi sistată, ***Foaie pentru minte...*** (1849, nr. 6, p. 41—46, nr. 7, p. 49—53, nr. 8, p. 57—62) începuse să reproducă din ***Magazin istoric pentru Dacia*** (tom. II, 1846, p. 95—230) studiul lui Laurian, ***Documente istorice despre starea politică si religioasă a românilor din Transilvania.*** Studiul nu va mai fi continuat, cu tot îndemnul lui Laurian. Acesta, în schimb, şi-1 va retipări la Viena, în 1851, sub formă de volum.

[3] „Memorialele lui Iancu, Axente, Balint" = rapoartele celor trei prefecţi români, redactate la cererea guvernatorului Ludovic Wolgemuth, la sfîrşitul anului 1849. Bariţ ascultă sfatul lui Laurian şi în 9 ianuarie începe să tipărească ***Raportul prefectului Avram Iancu despre faptele cetelor armate româneşti de supt comanda lui, în decursul războiului cetăţean în anii 1848—1849 (Foaie pentru minte...,*** 1850, nr. 2, p. 12—15 ; nr. 3, p. 22-24; nr. 4, p. 28-31; nr. 5, p. 37-40; nr. 6, p. 43-48 ; nr. 7, p. 50—55). Gestul este fatal pentru Bariţ, după cum însuşi relatează: „Fu provocat [redactorul] ca să curme la moment publicarea raportului subşternut la Curte de cătră Avram Iancu, apoi apărut în nemţeşte în ***Die Romänen der Oesterreichischen Monarchie*** [cartea lui Laurian — n.ns.; s-au publicat în nemţeşte toate trei rapoartele, în fascicola II, Viena, 1850, p. 3—68, al lui Iancu, p. 69—97, al lui Balint, şi p. 98—147, al lui Axente Sever]. Se susţinea însă că publicarea în limba noastră ar fi periculoasă! Redactorul, convins în conştiinţa sa că nici nu publicase vreun neadevăr, nici rapoartele prefecţilor nu pot să fie cît de puţin periculoase, nu s-a supus la nici una din acelea măsuri arbitrarie luate asupra lui. Atunci guvernatorul, iritat prin acea nesupunere, ce nu putea să fie nici de cum pe gustul unui soldat şi general, cu decretul din 9 marţiu 1850 închise ***Gazeta*** şi ***Foaia*** (G. B a r i ţ, ***Părţi alese...,*** II, p. 655)". în C. D i a c o n o v i c i, ***op. cit.,*** p. 33 se dau amănunte: într-o zi căpitanul poliţiei din Braşov, un anume Schelker, îi cere lui Bariţ să înceteze tipărirea raportului lui Iancu. Bariţ refuză, pretextînd că este vorba de un act oficial. Poliţaiul a raportat la Sibiu, lui Wolgemuth, de unde se decretează încetarea foilor şi înlăturarea redactorului, pe motivul că este... cerbicos (wegen Halsstarigkeit). ***Gazeta*** şi ***Foaia*** vor reapare la 9 septembrie 1850, avînd în frunte un nou redactor, pe Iacob Mureşanu. Vezi rapoartele celor trei prefecţi, în limba română, la V. P o p e s c u — R î m n i c e a n u, ***op. cit.,*** p. 79—202.

[4] Cartea lui L a u r i a n, ***Die Romänen der Oesterreichischen Monarchie,*** apărută la Viena în trei fascicole, I, 1849, 143 p., II, 1850, 236 p. şi III, 1851, 130 p. Cuprinde documentele intervenţiilor naţiunii române din Transilvania pe lîngă Curtea de la Viena, pentru obţinerea de drepturi sociale şi politice. Publicarea unui astfel de corpus de documente la Viena, în limba germană, avea rostul de a populariza justeţea cauzei româneşti în cercurile influente din Imperiu.

[5] Florian Aron. Vezi în acest volum corespondenţa lui cu Bariţ.

[6] ***Foaie de dimineaţă,*** supliment duminical al ziarului ***Der Wanderer.***

[7] Sfîrşitul scrisorii lipseşte.

XXXV

Viena, 4/16 ianuariu 1850

Frate Bariţ!

In 29/17 dec. ţ-am trimis o scrisoare cu o listă de abonaţi[1]. Nu ştiu dacă o vei fi primit, că din gazetele d-tale n-am putut înţelege. De atunci am primit gazetele de la n. 18—25, însă nu-mi veni n. 23 din *Gazeta* şi **n.** 11 din *Foaie;* se vede că poştariul le-au întors îndărăt, pentru că **nu**-mi ştia cvartiriul. Dară am primit biletele d-tale **cu n**-rii 18 şi 21. De cumva ai pus vrunul în 23, nu l-am primit.

In 4 ian., stil gregorian, te-am prenumerat la *Allg.*[2] pe sem. I, **an.** (1)850. Poate că înainte de primirea acestei scrisori vei fi primit acel jurnal. Ieri, în 15/3, ţ-am trimis un pachet cu deosebite jurnale de aici, din care vei vedea şi te vei folosi de cîte unele. Pentru împrumut **nu** e vorba, că jurnaliştii de aici nu înţeleg nici unul româneşte.

întrebi de ce nu ne folosim de *Allg.* Doamne, nu ştii ce năcaz tragem aici, în loc, pentru ca să putem publica cîte un articlu, cît de simplu şi de nevătămător, pentru români. Trebuie să umbli de cîte zece ori la ei şi mai pe urmă te alegi cu nimica. Toţi sînt ai dracului de interesaţi. Apoi, lucru necrezut, nu e redacţiune la care să nu fie cîte unul sau doi saşi. Apoi, element germîn, nu le place să atingi pe ai lor. Cu toate acestea, noi nu ne vom lăsa. Cît de puţin am putut să facem pînă acum, dar vedem că am închis gurile saşilor. D-ta încă n-ai să te temi de nimica, du-o cum o **ai** început. Acolo numai pe doi să nu atingi, pe buchile *B* şi *S*[3], dară nici să nu-i lauzi; celelalte poţi să le faci toate. La blastematul de căpitan al oraşului[4] să-i spui să-şi caute de treabă şi **nu** să se mai mestece în trebile presei. De va mai îndrăzni, poţi să-1 pîraşti şi **la** Bach, care s-**a** declarat înaintea mea pentru ştergerea censurei. Aici să mira cînd spunem că mai subziste censure în Tran[silva]nia.

Pentru vamă încă n-am putut sa vorbesc, căci am avut să vorbesc pentru lucruri mai importante.

Acum, la altele. **In** 10 ian, st[il] gr[egorian] am dat memoriariul nostru la mi[nistru] pres[ident] Schwarzenberg. Ne-au primit bine şi ne-au făgăduit că să va da la dezbatere în Consiliul ministerial. **In** 12 am fost la min. Bruck şi i-am recomîndat cauza română în genere şi în speţie, după cuprinsul Memoriariului. **în** 13 am fost la Bach şi Ia Schmerling; astăzi am fost la Thun şi mîine vom merge la Krauss[5]. De cumva pui aceasta în *Gazetă,* nu pune colindările una după alta, ci numai atîta că am recomîndat cauza şi miniştrilor în parte. Toţi ne-au primit cu destulă căldură şi ne-au făgăduit patrocinare şi contentare, pe cît se va putea acum, iară şi mai multă în viitor, numai şi românii să aibă încredere în guvern; fraze obicinuite./ 196

Memoriariul e foarte lung. într-însul am arătat cu de-amăruntul nedreptăţile ce ni s-au făcut şi ce ni se fac tot mereu. Şi, mai pe urmă, am cerut „ca, luînd guvernul în băgare de seamă petiţiunea românilor aşternută împăratului la 25/13 febr. (1)849, a căreia dezlegare o aşteaptă naţiunea cu nerăbdare, să facă dispusăciune:

1° Ca împărţirea de acum a ţinutului din monarhie locuit de români să se îndrepteze după principiul egalităţii drepturilor naţiunilor, încă înainte de ce se va aduna Dieta;

2° ca românii, la punerea în dregătorii, să se aplice după proporţiunea împopurăciunii, iară individuele compromise care s-au pus să se depărteze; 3° ca limba română să se introducă în toate trebile vieţii publice şi civile, cum stă în Const, § 71; 4° ca românii, mai ales povăţuitorii poporului şi preoţii, să nu se mai prigonească fără nici o cauză;

5° ca, precum s-au făcut şerbilor şi saşilor, să se facă şi românilor, prăpădiţi şi săraciţi pentru cauza tronului, o ajutorinţă proporţionată nenorocirii lor; 6° ca să li se înfiinţeze o universitate şi alte institute de cultură, dară înainte de toate să se dea o rezoluţiune la petiţiunea din 1° sept. (1)849, pentru deschiderea unei facultăţi de legi la Blaj, ca tinerimea cea numeroasă să aibă unde sa-şi continue studiile cele întrerupte de doi ani[6].

Acum vom vedea ce rezoluţiune ne vor da sau cît timp ne vor mai trăgăna. Memoriariul e făcut într-un ton cît se poate de energic. N-am avut încă timp să-l traduc în româneşte, însă îndată ce-l voi traduce, ţi-l voi trimite spre a-l publica. Dară poţi să-l aştepţi cît mai curînd, cu toate ca eu sînt tare ocupat, fiindcă lucru mai numai singur, căci soţii noştri sînt toţi domni mari.

Altele n-am ce să-ţi mai scriu, căci noutăţi publice vei citi din gazete. Fratele Bărnuţ, care, ducîndu-se în 16 dec. la Garând, în Saxonia, au găsit băile stricate, s-au aşezat la Dresda[7] de unde mi-au scris în 5 ian. scrisoarea alăturată, însă pînă acum nu s-au întors la Viena. îl aştept.

Tipografia va fi gata în luna aceasta, dară unde să o aşezăm? La Braşov nu-mi place, între floandăre; n-ar fi mai bine la Făgăraş?

Aici îţi alătur o listă de abonaţi ce am făcut, 42 la număr. Vro cîţiva îţi însemnasem şi în scrisoarea trecută; poate că pentru unii îţi vor fi scris şi alţii. D-ta vezi bine însemnările d-tale, ca să nu se trimită la unul de două ori. însă mie să nu uiţi a-mi trimite n. 23 din *Gazetă* /
196» n. 11 din *Foaia,* care nu mi-au venit. La care le-am pus titlurile în nemţeşte, pune-li-le şi d-ta în *Gazetă,* căci oamenii sînt deşerţi.

Mi-au scris de la Sibii că în Blaj au secvestrat averile scolastice, dimpreună cu cele bisericeşti. Că au mers acolo un comisariu din Galiţia, anume Slomonec, sau cum îl cheamă? Va să zică, tot mai rău, în loc de mai bine!

Tocmai acum cînd scriu aceasta, veni fratele Ursu şi-mi spuse că ep[isco]pul Ardeii[8], dimpreună cu canonicul Sălăgianu[9] ar fi nimerit aici şi că vineri va servi la St. Barbara. în ce calitate au venit, nu ştiu încă. Să grăbească şi Tipariu şi ceilalţi d[e]p[uta]ţi ardeleni, ca să mai îmboldim cu toţii. Dară stăruiţi să se facă vro colectă pentru deputăciune, căci ni s-au sfîrşit paralele. însă faceţi-o fără zgomot.

Dacă cunoaşteţi tineri carii ar voi să vie la Viena să înveţe legile, spuneţi-le să ne trimită atestatele lor încoace, ca să le scoatem cîte un stipendiu. Spuneţi aceasta şi lui Nichifor şi lui Marin Fontanin de la Bucureşti, căci e pagubă pentru dînşii, în aceste timpuri de lipsă de oameni învăţaţi.

August.

P.S. Am scris lui Iancu şi eu, şi fratele Bărnuţ, ca să vină, cu Axente şi Balint, cît mai curînd încoace. Să rămînă între noi!

Cu traducerea foii de legi în limba română, s-au făcut o blăstămăţie. Puneţi-vă şi-o criticaţi cît de aspru. Spuneţi că noi ne mirăm cum acea foaie a putut să iasă aşa de proastă, de vreme ce noi ştim că în vara trecută, cînd s-au întocmit modul publicării ei, era la Viena deputaţii noştri: Popasu şi Laurian, apoi Bărnuţ şi Maiorescu, pe carii îi numărăm între cei de frunte literaţi români. Dup-aceea, Popasu nu s-a mişcat din loc pînă cînd s-au reîntors la Viena Bărnuţ şi Laurian. Au doară ş-aci s-au vîrît vrăjmaşii naţiunii, ca să preocupe pe ministeriu şi să hotărască publicarea legilor în limba română fără a întreba pe deputaţii românilor? Cum că vreun român să fie putut face vro asemine intrigă, nu credem: în sfîrşit, ori cum va fi lucrul, noi aşteptăm ca legile să iasă într-o limbă clasică, tipărite cu literile strămoşilor noştri romani, carii au dat legi lumii, care să facă onoare naţiunii înaintea popoarelor contimpurane şi pe care să le putem lăsa cu fală te posteritate, ca modele de literatură. Iară acum ne pomenim cu o ticăloşie, în care nu vedem nici limbă curată, nici stil românesc, nici traducere credincioasă, ci numai o schimositură proastă. Noi ştim că ministeriu au chiemat la Viena o soţietate de literaţi slavi, ca să întocmească o terminologie juridică. Oare românii n-au drept de a cere şi ei, ca după ce nu s-au făcut nimica pentru dînşii, încai atîta să se facă: o soţietate de literaţi români carii să formeze şi o terminologie juridică şi o literatură juridică, şi supt a cărora inspecţiune să se publice legile şi actele guvernului. Lucrul acesta nu e mic, de la dînsul atîrnă vaza naţiunii.

Aşa sau altceva asemine pune în *Gazeta,* dară ca de la d-ta, nu ca de la mine. /

[Adresa:] Domnului Georgie Baricz
Redactorul *Gazetei Tran[silva]niei* la *Braşov.*

[1] Vezi scrisoarea precedentă.

[2] ***Allgemeine Osterreichische Zeitung.***

[3] Probabil Bach şi Schwarzenberg.

[4] Căpitanul oraşului Braşov, Schelker.

[5] Miniştri austriaci.

[6] Textul german al memoriului la A. T. Laurian, ***Die Romänen...,*** fasc. **III,** Viena, 1851, p. 73—83. Poartă data 10 ianuarie, st. v., 1850 şi este semnat de loan Popasu, Petru Mocioni, A. T. Laurian, loan Dobran, Petru Cermena, Constantin Poruţiu, Grigoriu Popovici, Vincenţiu Babeş, Alexandru Atanasievici, loan Popovici şi Constantin Udrea. Vezi şi scrisoarea XXXVI, infra, n. 1.

[7] Plecarea lui Bărnuţiu la băile din Garând e anunţată în ***Gazeta de Transilvania,*** XIII, 1850, nr. 3, p.*12. După ce se mută la băile din Dresda şi Kaltenleutgeben, Laurian îi scrie des, informîndu-l despre mersul cauzei româneşti la Viena (B.A.R. Fond. coresp., inv. nr. 24.254—24.257). La Klatenleutgeben, măcinat de boală, Bărnuţiu rememorează evenimentele de la 1848-1849, cîntărind în linişte oamenii Şi faptele. La un moment dat, este preocupat de gîndul că Alexandru Buda, sprijinitor entuziast al revoluţiei maghiare, care a împărtăşit soarta exilului cu Kossuth Lajos n-a fost trădător, cum îl socoteau îndeobşte românii din „partida naţională", îi împărtăşeşte noul gînd lui Al. Papiu Ilarian într-o scrisoare din iunie 1"850 (B.A.R., ms. rom. 4584, p. 52).

[8] loan Orsu, student medicinist; Vasile Erdelyi, episcop greco-catolic la Oradea.

[9] Sălăgianu = ***Iosif Papp Szilâgyi de Illesfalva,*** la acea dată canonic al Capitlului din Oradea. De la 1 noiembrie 1862 este episcop de Oradea. A scris, între altele, o ***Scurtă istorie a credinţei românilor, din sfintele cărţi şi adevărate documente dedusă.*** Blaj, 1845.

XXXVI

Viena, 13/25 ianuarie (1)850

Frate Bariț!

Iacă aici îți trimit memorialul promis care l-am dat la Ministeriu în 10 ian. st. n. Originalul român ți-l voi trimite prin o ocaziune privată. Pune-l în *Gazetă* cît mai curînd[1].

Eu te-am prenumerat la toate gazetele cîte mi-ai scris, la *Allg[emeine] Zeit[tung], Leipziger Mode Z[ei]t[un]g, Wanderer, Punch* şi *Humorist.* Poatecă înainte de primirea acestei scrieri, le vei fi primit toate.

Din numărul 26 al *Gazetei,* numai eu am primit un esemplariu, iară ceilalți n-au primit nici unul. Vezi de li le trimite, că le aşteaptă.

Cred că vei fi primit lista ce ț-am trimis în 4/16 ianuarie[2]. Trimite gazetele la toți acei prenumeranți de-a dreptul supt adresele lor. Mie mi-au venit ieri un pachet cu 10 esemplare de n-ro 1, an. (1)850, însă fără stempălul postii, ca scrisoare şi am trebuit să plătesc 40 cr. CM. Nu le mai pune aşa, ci le pune ca gazete, cu toată rînduiala.

Protopopul Mihali[3] au ajuns aici în 6/18 ianuarie seara. De ce nu grăbeşte şi Tipariu şi Maior ş.a.? Nu strică dacă ar veni cît de mulți, ba cu atît mai bine.

Episcopul de la Urbea Mare a fost vineri 6/18 ian. la audiență la Imperatoriul. Ne-au arătat o petițiune în limba latină, care zice căo ar fi dat înăuntru. Petițiunea e bine făcută; dacă o va fi dat, este om de omenie[4]. El se fereşte de noi, poate că mai are şi ceva ascuns. Sălăşanul[5] e cu dînsul.

Raiacici[6] e tare bolnav, se zice că se va lăsa din demnitatea sa, va resigna. Unii vorbesc că Panta Jivkovici se va denumi mitropolit administratorii!.

Episcopul de la Buda, Atanaşkovici, încă este aici. Nu ştim ca să se dezvinuiască, sau ca să concure şi el la ep[isco]patul din Bacica.

Saşii lucră tare aici în contra lui Şaguna, ei ar vrea să-l depărteze din Transilvania, dară românii trebue să-l ție. Să îngrijim în tot modul să nu se nască intrigă între români în contra lui.

împuternicirile care mai sînt pe acolo să se trimită încoace. La ep[isco]pul sînt mai multe. Maior să le aducă toate încoace.

D-ta trimite-mi un esemplariu sau 2 de tot *Magaz. istor.* în 5 tomuri, şi vro 6 esemplare de broşuri germane şi franceze[7].

Astăzi au sosit şi Costache, fratele Popasului. Să vină şi Iancu şi Asente.

Primiți *Sudslawische Z[ei]t[un]g?* Este bună. Prenumerați pe dînsa.

198

Treboniu./

[Adresa:] Domnului *Georgie Bariț* la Braşov.

[1] Laurian trimite într-adevăr memoriul, dar el nu se va publica în foile braşovene. Se află şi acum în manuscris, alături de această scrisoare, la B.A.R., ms. rom. 996, f. 193 r — 195 v. Vă fi tipărit în cartea lui Laurian, ***Die Romänen...,*** fasc! III, p. 79—83 şi în ***Magazin istoric pentru Dacia,*** VII, 1851, p. 62—70, în traducere românească. Vezi şi scrisoarea precedentă, n. 4.

[2] De fapt, în 17/29 decembrie 1849. Lista cu abonați la foile din Braşov. Vezi scrisoarea XXXIV.

[3] ***Grigore Mihali,*** 1803-1872, protopop de Roşia Montana, mai apoi canonic capitular la Blaj (1862), în fine rector al Seminarului teologic (1864) La B.A.R., ms. rom. 998, f. 195—234 se poate consulta o interesantă corespondența a lui cu Bariț, din anii 1842-1866.

[4] ***Petițiunea românilor din Dieceza Urbei Mari,*** înaintata de Vasile Erdelyi împăratului la începutul lunii ianuarie 1850; textul românesc în ***Magazin istoric...,*** YII p. 54—61, iar în cel german la A. T. Laurian, ***op. cit.,*** III, p. 63—72. Laurian specifică si aici: „Originalul acestui act este în limba latină. Bariț nu publică nici petiția orădenilor, în schimb va elogia în frumoase cuvinte conținutul ei, cîteva decenii mai tîrziu, în volumul II din ***Părți alese...*** (Sibiu, 1890, p. 670): „Era submisă si de la Oradea Mare o petițiune subscrisă din 10 ianuanu 1850, numai decatra episcopul diecezan Vasilie Erdelyi, însă de un coprins atît de național românesc, precum de atunci încoace rar se va fi mai văzut din acea dieceză un act românesc scris cu atîta bărbăție".

[5] Cf. XXXV, n. 9.

[6] ***Iosif Raiacici,*** patriarhul Serbiei.

[7] Adică: ***Schneller Ueberblick der Geschichte der Romänen*** şi ***Coup d oeil sur Vhistoire des Roumains,*** cele două broşuri istorice tipărite de Laurian la Bucureşti, în 1846.

XXXVII

Viena, 24 ianuariu/6 februariu (1)850

Frate Bariț!

Mă folosesc de această ocaziune spre a te înştiința despre mai multe amărunte. în 15 ian. ț-am trimis un plic de gazete spre a te folosi de dînsele. între altele, vei vedea din *R[ei]chsz[ei]t[un]g* cum stau conservativii maghiari înaintea guvernului. în 16 ț-am scris mai multe şi ț-am trimis lista definitivă pentru abonați, la cari te rog şi acum să le trimiți n-rii regulat. Asemine ț-am scris şi în 25 şi ț-am trimis memorialul ce am dat în 10 ian. la Ministeriu \ spre a-l tipări în *Foaia ptr. m.* etc. Crez că pînă acum vei fi primit toate aceste scrisori. Dară aici să nu uităm încă una: dintre abo[na]ții de aici n-a primit nimenea n-ru 26 din an trecut. Vezi de li-l trimite. Apoi fiindcă pe numele meu nu vine nici una, aşa, cînd vei să-mi însemnezi cîte ceva, pune hîrtioara în *Gazetă* pentru K. Aur. Macrin.

Ep[isco]pul Ardeii de la Urbea-Mare a fost aici de la 14 pînă la 29 ian. şi s-a întors prea vesel acasă, ştii cum se întorc toți cei ce nu aşteaptă altceva decît vorbe bune. El a dat în 18/6 ian. o petițiune la împăratul în limba latină[2], din care ne-a lăsat o traducțiune cam întortocată în limba română. O vom mai ciopli şi apoi ți-o vom trimite spre tipărire. Dară *inter nos,* mai întîi trebuie să ne încredințăm dacă a dat într-adevăr originalul aceleia. Cuprinsul este foarte bun şi cu totul potrivit cu cererile generale ale românilor. Ea este dată în numele românilor din Marmoroş, Satmare, Bihar, Arad şi Bănat (uniți). Cum zic, să vedem dacă e aşa originalul. Pînă atunci, să tăcem!

Dară asta să o pui în *Gazetă,* că croații şi sîrbii scriu tot în limba lor la Ministeriu şi nu le pasă de nimica, Ministeriul să-şi țină membri

cari ştiu limbile popoarălor. Asta va să zică Gleichbereehtingung[3]. Oamenii aceştia îşi cunosc drepturile şi au destulă energie spre a le
199 sprijini. Aşa ar trebui să facă şi românii. /

Astăzi am primit o scrisoare de la Maiorescu prin care ne înştiinţează că el cu Fl[orian] vine, şi poate şi cu I[ancu] şi B[alintj. Bine fac că vin odată[4]. Dară Ax[ente] încă să se grăbească şi să nu mai piardă timpul în deşert. [...]

Dară cum stă lucrul cu blăstămăţia inspectorilor de la Orăştie? Ei o tăgăduesc. Vezi să se descurce cauza aceasta şi să se adevereze cum şi ce, căci calumniatorii se folosesc de asemine materii, apoi, spre a face pe români calumniatori. Pune-te în corespondenţă cu toţi comisarii români şi laudă pe cei ce merită ca să se facă cunoscuţi poporului ca acesta să-şi cunoască pe apărătorii săi. [...]

Aici vorbesc unii că ar fi scos pe Grois de la Gluş. Adresa clujanilor către Kossuth. din 26 aprilie, tipărită în *Kozlony* n-ro 97 din 5 mai (1)849, trebuie tipărită în *Gazeta* sau *Foaia* d-tale[5].

Ne-au plăcut tare versurile Murăşanului către fraţii Hormuzache[6]. Spuneţi-i să facă una asemine pentru fraţii Mocioni. Tatăl e un bătrîn de 70 de ani, om cu mari cunoştinţe şi cu multă înţelepciune, vorbeşte bine vro şepte limbi. Fii săi: Petru, Andrei, Antonie, Lucian, Gheorghie sînt tot unul ca unul, români plini de zel şi cu cunoştinţe frumoase. Petru a fost de două ori deputat la Dieta de la Pojon, şi totdeuna au apărat cauza împărătească şi drepturile naţiunilor. Acum lucră ca credinţiariu şi oblegat al naţiunii sale, de un an, aici la Viena, şi cu autoritatea, şi cu cuvîntul, şi cu peana. Familia e curat română, necorcită. Trebuie lăudată ca să lucre şi cu mai mare foc. Ştiţi că pe oamenii simţitori laudele îi împing spre virtute. Spuneţi aşadară fratelui Murăşanu că-l rugăm cu toţii să le facă o odă demnă. (In poezie poate să se folosească şi de numele lor, Mucii Scaevolae, mai întîi eroi,
§,v dup-aceea iurisconsulţi însemnaţi la vechii noştri străbuni.) /

Domnul G. M.[7] te roagă să-i culegi vro cîteva cîntece naţionale mai însemnate, cum este şi al căluşerilor, atît cu testul cit şi cu notele lor, căci a găsit aici pe un artist care poate apoi să le tracteze'după regulele artei, cu variaţiuni etc. Vorbeşte cu Teclu, musicu din Braşov, despre care se zice că are mai multe, să ni le trimită încoace. Ne' va îndatora foarte mult.

Getit-aţi *Vortragu-ul*[8] Ministeriului pentru constituţiunile ţărilor de coroană? Getit-aţi constituţiunile cîte au ieşit pînă acum? Duminecă am văzut şi pe a Boemiei care o aşteptam cu atîta sete. Vom vedea ce vor zice boemii la dînsa. Românii trebuie să-şi ţină ochii pururea ţintiţi la Praga şi la Agram[9]. Primiţi gazetele *Union* de la Praga şi *Sudsl[avisctie] Z[ei]t[un]g* de la Agram? Prenumeraţi pe dînsele, că sînt foarte bune, şi vă folosiţi de articulii ce ies într-însele. Pe cei mai mulţi puteţi să-i traduceţi de verbo şi fără comentare, ca să scăpaţi de orice imputăciune. Abonaţi-vă pe ele, dară de la 1 ian. (1)850, pentru că şi pînă acum au ieşit mulţi articuli carii nu trebuie trecuţi cu vederea.

Pentru ca să putem strica blăstămata de vamă şi de cenzură a cărţilor din Principate, te rog ca să-mi trimiţi datele pe care să întemeiază măsurile acelea, şi poruncile sau orînduielile, sau în original, sau numai datele principale, ca să putem face o mişcare întemeiată la Ministeriu. Crez că prin M[aiores]cu îmi vei fi trimes *Magazinul* şi broşurile în deosebite limbi. De nu le vei fi trimis, grăbeşte, rogu-te, căci am mare trebuinţă de ele.

N.B. Memorialul ce ţ-am trimis[10] să-1 tipăreşti aşa scurtat cum ţi l-am trimis, iară nu pe larg cum I-au trimis P[opasu] la ep[isco]p, căci unele trebuesc arătate numai, iară nu şi publicate. Să mai învăţăm şi noi de la prudenţi şi circumspecţi.

Adeverinţele pentru gazetele abonate pe seama dv. le ţii la mine, ca să mă folosesc de ele cînd îmi veţi scrie că vă lipseşte vreuna, sau în tot sau în parte. Pîn-acum primitu-le-aţi?

P.S. Tipografia e mai gata. Ce să facem cu ea? Unde să o trimitem, unde să o aşezăm? / 200

[Adresa:] Domnului domn *Georgie Bariţ* la *Braşov.*

[1] Vezi scrisoarea precedentă, n. 1.

[2] Vezi ***idem,*** n. 4.

[3] Egală îndreptăţire.

[4] Se simţea nevoia întăririi delegaţiei române de la Viena, căci se cereau noi eforturi pentru a smulge guvernului drepturile politice aşteptate. Drumul lui Iancu spre Viena a fost un adevărat marş triumfal, descris în detalii în Silviu Dragomir, ***Avram Iancu,*** p. 302 şi urm.

[5] Ziarul oficial al guvernului revoluţionar maghiar, ***Kozlony, hivatalos lap,*** 1849, nr. 97, p. 357, publică o adresă a clujenilor către Kossuth Lajos, de adeziune la hotărîrea Adunării Naţionale maghiare din 19 aprilie 1849 (vezi ***ibid.,*** 1849, nr. 85, p. 311—313), prin care dinastia de Habsburg-Lotharingia este alungată de pe tronul Ungariei. Hotărîrea constituie punctul maxim al conflictului dintre Ungaria revoluţionară si Austria. Adresa de la Cluj este semnată de Groisz Gusztâv şi Kenyeres Kâroly. Republicarea ei în foile de la Braşov — lucru care nu s-a realizat - avea ca scop compromitarea lui Groisz, primarul oraşului, duşman neîmpăcat al românilor la 1848-1849.

[6] „Versurile Murăşanului" = poezia intitulată ***Un devotament familiei Hormuzachi, din partea tinerimei române din Transilvania,*** publicată în ***Foaie pentru minte...,*** 1850, nr. 1, p. 105-106, semnată A[ndrei] M[ureşanu]. După un motto destinat bătrînului Hurmuzachi: „Veseleşte-te şi tu bătrînule drepte, văzînd împregiurul mesei tale pre fiii tăi, purtînd stîlpări de fapte bune", poezia se desfăşoară în stanţe aprinse:

„Trecut-a umbra legii", şi darul nu mai vine;
Torenţii groşi de sînge român nevinovat,
Ce-a curs întru speranţă că răul va s-aline
La popului ce pere în foc, pentru 'mpărat,
Cer dreaptă răsplătire, în cer şi pre pămînt,
în faptă, în fiinţă, iar nu-n deşert cuvînt.

Românul ce din secuii a fost gonit de soarte
Să sufere ca vita, ca sclavul maltratat,
Acum vă spune-n faţă că nu-i pasă de moarte,
Cu carea-n mii de cazuri eroic s-a luptat;
Că-n patria sa dulce va şti a se apăra
De orice leu sau tigru ce-ar vrea a-l subjuga.

Românul ce din secuii, prin intrige duşmane,
A fost menit de ***paria*** în ăst pămînt frumos,
Tratat oricînd cu ură de castelele tirane,

Respins de la cultură, resupt pînă la os,
Acum cere dreptate, pe oră şi minut
Zicînd că-a tiraniei dulci visuri au trecut.

Românul ce din secuii stiu păzi credinţă
[.......................................]
Făr-a cerşi diplome la regi, spre adeverinţă
Că-a lui nervoase braţe victorii au produs,
Nici azi nu desperează; căci este sus în cer
Un Domn de-a cărui faţă subjugătorii per.

Resbelul, foamea, morbii şi alte rele urmate
De au ş-adus românimea la starea de suspin,
[.......................................]
Văzîndu-se de-odată în drum, ca pelerin,
Dar simţul bărbăţiei, virtutea de romani,
Şi azi străluce-n faţă la juni şi veterani.

în satele-i frumoase, acum ruini turtite,
Se primblă corbi sălbatici din regiuni pustii,
Servindu-le nutrire, cadavrele strivite,
Ce zac de jumătate afară prin cîmpii.
Şi iată că românul nici azi e desperat
Căci crede în Pronie şi-n cuget nepătat.

Aşa e. Provedinţa la carea el se-nchină
Ia-ntins pururea scutul şi mîna d-ajutoriu.
De n-a perit românul cînd nu vede lumină,
Cînd simţul libertăţii era ucigătoriu,
Acum, cînd tirania'se sbuciumă-n dureri,
Tu, bravule române, mai crezi că o să peri?
[.......................................]
De n-a perit românul cînd trei se oblegară
Prin bule ruşinoase, cu negru jurămînt,
Să-1 sufere-n sclavie a duce viaţă-amară,
Lipsit, precum de drepturi, aşa şi de pămînt,
Acum cînd ***Carta nouă pre*** toţi îi face fraţi
Voi singuri să vă temeţi că veţi fi lepădaţi?

De-i drept că toate-n lume au culme şi cunună
De carea mai departe a trece nu-i iertat,
Atunci şi tu, române, cu fraţi-ţi dimpreună
Inchină-te la soarte, cu spirit de bărbat,
Căci tocma să te-nghiţă balaurul feros,
în scurt, te va rescoate întreg şi sănătos.

Veni-va zi fatală, cînd intriga făţară
Ce ţese la cabale va pune lavra jos,
Cînd pisma, nedreptatea vor fi espuse-afară,
Cînd fulgerul Proniei, ce zboară luminos,
Va nimici demonii ce pururea urzesc
La planuri cum să peară poporul românesc.

Prevăz pre un Alexandru, eroul cel mai mare
Ce-şi tinse tirania din răsărit l-apus
Silind popoară brave la jug de apăsare;
Cînd iată, deodată sună un vers de sus:
„Ajunge!", şi tiranul se-ntoarse în pămînt,
Să stea la tribunalul ceresc, spre a-şi da cuvînt.

Păşiţi dar înainte, voi Grachii românimei,
Bărbaţi în grai şi-n faptă, cu spirit de roman,
Voi fraţii ***Hormuzachi,*** tezaurul tinerimei
Aleşi de Provedinţa să bateţi pe duşman
Cu armele dreptăţii, pe drumul legiuit
Şi credeţi c-al vostru nume în cer va fi mărit".

Este evident că poezia n-a fost concepută ca odă în onoarea Hurmuzăcheştilor, ci adaptată ca atare, prin adaosul titlului, a motto-ului şi a ultimei strofe, probabil la îndemnul la Bariţ, care datora familiei bucovinene recunoştinţă.

7 Probabil Gavril Munteanu.

8 Raportul.

9 Zagreb.

10 Vezi scrisoarea precedentă, n. 1.

XXXVIII

Viena, 16/4 mai 1850

Frate Bariţ I

Demult nu ţi-am scris, şi acum înţeleg că d-ta te-ai supărat pe mine, ca şi cum tăcerea mea de atîta timp ar proveni din vreun motiv culpabil. Aceasta nu stă, nu, ci eu nu ţi-am scris pentru că ştiam că despre lucrurile generale ale românilor îţi scriu alţii, iară despre lucrurile noastre particulare, în speţie despre ale tipografiei, aşteptam să viu în stare de a-ţi putea scrie ceva definitiv, şi minutul acesta abia au sosit acum. Tipografia tocmită de mine la Sallinger este gata. Un teasc cu litere *germane* pentru *două coaie,* litere *latine,* cu toate accentele, pentru *două coaie* (nota bene: cu acentele române, întrebuinţate de la Maior încoace, cu acentele magiare, franceze, italiene, ca aşa să poţi tipări în orice limbă), cu litere cirilice pentru două coaie. Mărimea coaielor e socotită după esemplariul care ţi-1 trimit aici drept mustră într-o jumătate de coală. Va să zică, patru 'jumătăţi de acestea fac două coaie. Apoi, literele sînt *Garmond drept* şi *Garmond cursiv, Petit drept* şi *Petit cursiv,* şi apoi mai multe feluri de litere pentru titluri etc. Forma cum S-au tăiat cele cirilice vei putea să o vezi apriat din esemplariul alăturat. Eu socotesc că sînt şi mai netede decît din alte tipografii şi mai conforme cu cele române,'şi totdeodată şi foarte aproape de forma cirilică, încît prea lesni le va cunoaşte tot dascălul. Apoi ceea ce-mi impuneai odată, înălţimea tuturor literelor germane, latine, cirilice este în toate deopotrivă. Toată această tipografie, după socoteala preliminară, se suie la 1.800 fl.
cm., dară poate că acum la cea / definitivă, care încă nu o am căpătat, **201**
să va sui la 2.000 fl. pentru multele litere ce mi-au tăiat din nou. Aşa cu tipografia aceasta, care e gata. Acum să venim la tocmeala pentru a d-tale. I-am arătat socoteala d-tale. Au ţinut-o mult şi s-a consultat asupra ei; şi mai pe urmă mi-au zis că nu o poate face cu preţul acela. Dar apoi, mai vorbind la altă ocaziune cu dînsul, mi-au zis ca la întîmplare de a-i da toţi banii odată, s-ar însărcina. Eu i-am răspuns că

banii nu poate sa i-i dea odată, dacă el îi pretinde la început, decît atîta aş putea mijloci ca jumătate să i se dea înainte şi jumătate la sfîrşit, la primirea tipografiei. Acuma vezi că lucrul s-ar face, dară noi tot aşteptăm răspunsul lui Hase, după scrisoarea d-tale, şi acum, venind răspunsul, vedem că nici Hase nu poate să se însărcineze după acea socoteală. Aşadară, deacă te învoieşti, să facem tocmeala cu Sallinger. însă voiesc să-ţi desluşesc lucrul puţintel. Tipografia tocmită de mine s-au tocmit cu banii lui Iancu, ca lucrînd cu dînsa, să-i scoatem capitalul. Cauza naţională nu mă iartă ca eu să viu în jos şi să o pui în lucrare. D-tale îţi trebue, precum scrii, o tipografie mai mare. Apoi Orghidan[1] încă au hotărît să-şi aibă tipografia lui. Deci, eu socotesc că să reconciliem lucrul aşa: Orghidan să primească tipografia aceasta care e gata, încît poţi acum îndată să o pui în lucrare şi apoi să mai tocmim încă un teasc cu cantitatea de litere care este să se mai adauge, ca să vină
201 la socoteala d-tale. Ce zici la / aceasta? Eu sînt convins că este mai bine decît oricum alţminterea. Căci: 1° de la Hase nu poate să o capete mai ieftină; 2° trebuie să mai aştepte încă cît am aşteptat eu de cînd am tocmit aceasta; 3° cînd îi va veni tipografia, o să vază că nu poate să o pună în lucrare din lipsa cantităţii unor litere, care nu poate un tipograf străin să o hotărească, fiindcă nu ştie proporţiunea literilor în limba română, care se poate mizloci numai prin esperiinţă. Eu îţi vorbesc din păţite, căci eu am perdut acum o lună de zile numai din cauza aceasta, şi văz acum că dacă n-aş fi făcut aşa, ci aş fi espeduit tipografia îndată, apoi aş fi trebuit acolo să stau pe loc vro două, trei luni de zile, pînă ce voi scrie iarăşi turnătoriului să-mi mai trimită încă atîtea litere de feliul acesta şi atîtea de feliul acesta şi apoi el să le toarne, să le espeduească într-alt rînd etc, etc. Socoteşte-te şi-mi scrie!

Gheorghe Ioa[novici] mai zăboveşte aici pînă la întoarcerea miniştrilor de la Trieste.

Dară unde să se aşeze tipografia, la Braşov? Aţi căpătat voie? Vedeţi, n-ar fi mai bine Ia Făgăraş sau la Bălgrad? Scrieţi-mi şi despre aceasta.

Acum altele: Ministeriul justiţiei au lucrat un proiect de plan pentru organizarea judecătoriilor în Transilvania[2]. Odată m-au chiemat Landrath Somaruga în cancelarie şi mi l-au arătat. Este tot cel publicat pentru Ungaria, *mutatis mutandis.* M-au întrebat că ce români sînt aici cari cunosc trebile acestea. I-am spus. Apoi în 4 mai întocmesc o comisiune compusă din 6 sasi, 3 unguri, 1 armean şi un român (Macedonfi) care să-şi dea părerea despre acest plan. Toţi românii, ba chiar şi ungurii, s-au scîrbit de această nedreptate, cu toate că sfera de lucrare a comisiunii e nimica, însă pentru ce şi aci nedreptate?

August.

Esemplarele de tipariu ţi le trimit extra, supt Kreuzband, pe poştă.

Multă sănătate fratelui Popasu. întrabă-1 di ce nu ne scrie. Ce au
202 făcut pentru deputăciune? D-lui ştie cum trăim noi la Viena. /

Mă dor ochii de vro cîtva timp încoace, scriu fără să mă uit pe hîrtie.

Procesul lui Iancu în contra lui „Voiksbothe"[3] s-au început. Redactorul au dat afară pe corespondent. Acela e Bethlen Lajos de la Bistriţa./ * 201

[Adresa:] An Herrn *Georg. Baritz* Wohlgeborne zu *Kronstadt*

[1] ***Rudolf Orghidan,*** negustorul iubitor de cultură din Braşov, părtaş financiar al lui Barac, mai tîrziu al lui Bariţ, la editarea foilor braşovene ***Foaia duminecii. Gazeta Transilvaniei*** şi ***Foaie pentru minte...*** Orghidan îşi aroga, totuşi, un rol mai mare în viaţa revistelor finanţate şi tipărite de el, după cum reiese din următoarea scrisoare către episcopul Lemeni, păstrată la Arhivele Statului Blaj, fond. Mitropolia greco-catolică, nr. 1071/1838:

„Măria ta prea sfinţite doamne episcoape.
Domn mie prea bun patron!

• Bunătatea prea sfinţii tale, tuturor cunoscută, şi dragostea cea mult lucrătoare, de toţi fii naţii pînă acum simţită, mi-au dat şi mie îndrăsneală, celui mai jos întru fiiască umilinţă iscălit, de a-mi aşterne cu dulce nădejde rugămintea următoare, care purcede singur din dorul de a folosi iubitei mele naţii:

De la zi 1 a anului curgătoriu am întreprins planul de a da cetitorilor din naţia mea, lucrurile şi ştiinţele acelea prea mult folositoare, ce să cuprind în aşa numita carte nemţească ***Sontag Magazin,*** tipărită româneşte sub titulă de ***Foaia Duminecii,*** cu socoteală cum că într-o stare ca aceasta jalnică, întru care la noi atîta de puţine cărţi se afla în limba naţională, vrednice de cetit pentru luminarea şi desvoltarea neamului, să vor afla, dintr-un milion două sute de mii români a patrii noastre, atîţia cetitori pentru numita foaie încît, fără să-mi fie înzădarnice multele chieltueli, pînă în capăt nu va să înceteze eşirea ei. Cu atîta mai vîrtos că eu, din partea mea, am întrebuinţat toate mijloacele mie cunoscute spre a mulţumi pă cititori cu tipărirea cărţii acestiia, iar pe de altă parte am nădăjduit şi încă nădăjduesc cum că toţi cei înţelepţi vor fi ştiind cît de greu este tot începutul, şi cum că noi românii, la lucruri de acestea, sîntem numai începători.

Aşa, fiind la noi gustul şi iubirea de cetanie pînă acum mai mult între statul preoţesc lăţit, de aici aşteptam ajutorinţă mai însămnătoare, la atîtea ostănele şi chieltueli ale mele. Iar dorul mării tale de a ajuta nişte întreprinderi ca acestea cu braţ puternic, mi-au fost totdeauna cunoscut.

Pentru aceasta:

Mă apropii cu adîncă plecăciune fiiască la iubirea şi grija cea părinţască a marii tale, rugîndu-mă ferbinte ca să te milotiveşti a porunci să se facă în diecez, la fiii cei sufleteşti, şi anumit la cinstita preoţime, înştiinţare şi îndemnare, ca de la scaunul arhieresc purcească, pentru ca cei ce voesc şi doresc luminarea naţii sale să binevoiască a să prenumăra la ***Foaia Duminecii,*** făcînd acea jărtfă de 10 Rf. W. 20 pa an, cu cuget că prin aceia, de aci nainte, mai mulţi din fiii naţii noastre vor să se îndemne a face însutite jertfe, şi cu condeiul şi cu chieltuială de bani, pentru darea la lumină de cărţi trebuincioase şi folositoare.

După care a mea rugăminte fiiască şi plină de nădejde, cerînd binecuvîntarea arhierească, fiind întru aşteptarea unui părintesc mîngăios răspuns, sărutînd sfînta dreaptă, sînt al mării tale prea sfinţite prea umilit slugă şi fiu, neguţătoriu şi burghez de Braşov, ***Rudolf Orghidan*** m.p.

Braşov, 1837, 8 martie".

[2] Peste cîteva luni — în august-septembrie 1850 — „proiectul" va deveni Calitate, pe baza lui reorganizîndu-se aparatul juridic al Transilvaniei, în termeni neaşteptat de dezavantajoşi pentru români. Reacţia acestora este imediată: delegaţia de la Viena înaintează împăratului, în ultima zi a anului 1850, o ***Plînsoarie asupra organizaţionei judiciarie celei stricăcioase pentru naţiunea română*** (vezi textul

în ***Magazin istoric pentru Dacia,*** VII, 1851, p. 103—106; textul german la A. T. L a u r i a n, ***Die Romänen...,*** fasc. III, p. 118—123). De data aceasta românii merg atît de departe cu pretenţiile, încît reclamă înfiinţarea unui senat român la Viena, care să apere interesele tuturor românilor din Monarhia austriacă.

[3] Procesul de calomnie intentat de Avram Iancu în 1850 împotriva .ziarului vienez ***Der Oesterreichische Volksbote.*** Vezi ia S i l v i u D r a g o m i r, ***Avram Iancu,*** p. 304—305.

XXXIX

Viena, 2/14 martie (1)851

Frate Bariţ!

Am primit răvaşul d-tale împreună cu scrisoarea lui Popasu şi cu poliţa în care se cuprind cei 35 fl. de pe cărţi. S-au primit şi memorandul. Dară Wolgemuth[1] e tot bolnav la Pesta. Ieri am espeduit o scrisoare la Popasu şi i-am scris să ţi-o comunice şi d-tale. Cetiţi-o bine şi vă consultaţi cu judecată asupra celor ce sînt de făcut. Dară faceţi în tot modul. Timpul de acum este ireparabil, deci trimiteţi om încoace, pînă la sfîrşitul lunei acesteia. Scrieţi la cei vrednici de încredere şi în alte părţi, mai vîrtos în ţara de către miazănoapte, unde eu nu prea am cunoscuţi, ca să facă şi ei asemine. Nu ştiu cum ne-am înţelege cu Gonsistoriul de la Sibii, care va zice că de ce, că sînt acolo oameni de încredere. Dară trebuie să ştie că oamenii de încredere răspund numai la întrebările ce li se fac şi n-au curaj de a stărui cu pieptul, cum este de trebuinţă. (Apoi, între noi zis, nu merită toţi încrederea naţiunei.)

Rucăreanului[2] nu-i poci face ceea ce pofteşti, în împregiurările în care mă aflu; spune-i să mă ierte.

De parale am mare, foarte mare trebuinţă, deci te rog trimite-mi cît mai curînd cele ce vei fi strîns pentru cărţi. Dacă nu se poate altminterea, împrumută-te de la vreun neguţătoriu.

Nu-mi scrii despre primirea pachetului esemplarielor făscioarei III-a. Crez că o ai primit.

Mă tem să nu se nască rivalitate, din cauza mitropoliei[3], între uniţi şi neuniţi. Fraţii neuniţi să nu se supere, ci să stăruiască din toate puterile ca să capete şi ei. Noi încă îi vom ajuta. Dară uniţii încă să nu fălească prea mult cu ea şi să nu supere pe neuniţi, cum au obicei proştii, ca să nu dea motiv la dezbinare în cauza naţională. Ar trebui să scrii la
203 cunoscuţii / uniţi în înţelesul acesta, ba ar trebui publicat un articul frumos şi în *Gazeta.*

Ştirile alăturate pre foaia adnesă pune-le în *Gazetă* aşa tocmai[4].

Cu ce răspuns au venit deputăciunea de la Sibii? Blăstămatul de autoriu al articulului, Schmidt, au fugit la Viena ca să scape de persecuţiunea judecătorească, cum fugisă în primăvara anului trecut, cînd îl trăsese la răspundere Şaguna.

Aici iară au început a scrie despre Sachsenland, cum vei fi văzut din *Ost d. Post* de ieri, unde batjocureşte şi pe Bach şi pe Wolg[emuth]. Vei înţelege că nouă ne este mai greu acum de a publica ceva.

Pune în *Gazetă* scrisoarea regelui din Wirtămberga, cea din *Wanderăr*[5],

Laurian. / 203*

[Adresa:] Domnului *George Bariţ* la *Braşov*

[1] Baronul Wohlgemuth, guvernatorul Transilvaniei.

[2] G. şi N. N. Rucăreanu, bogaţi proprietari de pămînt din Cîmpulung, în Ţara Românească. Corespondenţa lor cu Bariţ la B.A.R. ms. rom. 1001, f. 287—319. N. N. Rucăreanu a avut şi apet'ituri de scriitor (vezi ***Modeste încercări poetice,*** 1873, şi volumul ***Impresiuni d-un viagiu la Constantinopole şi înapoi,*** 1886). L-a ironizat Odobescu în ***Pseudokyneghetikos.*** . . .

[3] Odată cu unirea unei părţi a românilor transilvăneni cu biserica Romei, străvechea mitropolie de Bălgrad' devenise episcopie de Făgăraş. Lupta pentru revenirea la mitropolie a durat un secol şi jumătate. In exoperarea recîştigăru ei un rol important au jucat Cipariu, Laurian, Maiorescu şi Bărnuţiu. împăratul de la Viena a aprobat reînfiinţarea Mitropoliei în decembrie 1850, dar a fost încuviinţată de Papa Pius al IX-lea'abia în 1853 (vezi ***Şematismul veneratului cler al Archidiecezei metropolitane greco-catolice romane de Alba Iulia şi Făgăraş pre anul Domnului 1900...*** Blaj, f.a., p. 44; ***Memoriile arhiepiscopului şi mitropolitului Andrei Şaguna din anii 1846-1871,*** Sibiu, f.a., p. 49-51; N i c o l a e Iorga, ***Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor,*** voi. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 295—296).

[4] '„Ştirile"' se pare a fi cele grupate sub titlul ***Monarchia austriacă. Viena (în Gazeta Transilvaniei,*** 1851, nr. 23, p. 104), pentru că între ele citim şi următoarea: „Deputatul naţiunii române la gubernul Maiestaţei Sale, d. A. Treb. Laurian, este însărcinat de Ministeriul Culturei şi învăţămîntului cu traducerea planului de organizatiune a gimnazielor. Sperăm în cel mai scurt timp să vedem la lumină şi în limba noastră, această carte folositoare şi cu totul trebuincioasă pentru noua reformă a acestor institute de învăţătură. De la hărnicia domnului Laurian avem tot dreptul de a aştepta un lucru desăvîrşit. Dară şi mai tare dorim ca gubernul, recunoscînd cunoştinţele şi meritele acestui bărbat, să-1 puie la direcţiunea şcoalelor române, pentru ca aşa să poată folosi şi mai mult atît naţiunei, care are deplină încredere întrînsul, cît şi statului pentru care s-au jărtfit".

[5] Scrisoarea nu s-a publicat în ***Gazeta Transilvaniei.***

XL

Viena, 23 marţiu/4 aprile 1851

Frate Bariţ!

V-am scris în 2/14 marţiu[1]; ştiu că-mi veţi fi primit acea scrisoare, dară nu ştiu ce veţi fi făcut în urmarea ei. Lucrul, în tot modul, trebuie bine rumegat şi trebuie făcut ceva, de şi mai tîrziu. Pentru timp, puteţi să vă înţelegeţi între d-v. şi cu cei de la Sibii şi cu cei de la Bălgrad etc.

Săracul Wolgemuth e tot bolnav, şi încă foarte bolnav, dară fiindcă i se îndelungă boala, poate că va scăpa, însă va trece timp pînă se va întrema. Imperatoriul se aşteaptă astăzi în Viena; poate că după sosirea sa se vor lua înainte lucrurile Transilvaniei, care au rămas baltă de la începutul încurcărilor cu Germania.

D[omnul] P. Maniu[2] au căpătat poruncă de la Ministeriu să se ducă acasă, ca să fie de faţă la intrarea ţinutului de graniţă în districtul civil,

şi au plecat duminecă în jos. Ceilalţi credinţiari stau tot fără de lucru. Pîn-acum încă nu s-au hotărît nimica.

Am citit cartea care vi-o au trimis un eredinţariu anonum (sic). Bine aţi făcut că n-aţi publicat nimica dintr-însa, ca să nu mai amărîţi şi să mai încurcaţi pe bieţii românii cari şi aşa nu mai ştiu de capul lor. Rogu-vă, fiţi cu multa atenţiune la asemine intrige. Avem lipsă de înţelegere comună generală, iară nu de sfîşieri. Bine aţi fi făcut dacă aţi fi lăsat nepublicată şi scrisoarea lui Suluţ[3]; el numai s-au făcut de rîs cu ea şi au mai încurcat pe bieţii români. Aţi fi făcut foarte bine să-1 faceţi atent la acest efect funest prin o scrisoare privată. El însuşi ar fi văzut atunci că nu face bine şi s-ar fi lăsat. Acum răul este ireparabil.

Dar încă una. Mă tem că episcopatele cele nouă[4], în loc de a ne folosi, numai vor înmulţi vrăjbile între români; apoi dreptul de alegere încă e în pericol. Românii ar trebui luminaţi în privinţa aceasta, ca să nu cază supt un despotism bisericesc necunoscut pîn-acum la dînşii.

N.B. Bran[5] este învinuit deageaba în scrisoarea anonumului. El s-au purtat şi se poartă foarte bine, are inimă de român adevărat, dară — ştiţi — e cam iute. Dară oamenii cari au ţinut cu ungurii ţin şi acum cu ei (numesc această partită antinaţională, *lemeniană);* apoi ei te sfătu-
205 iese şi pe d-ta să nu scrii în contra celor ce preferesc limba ma / ghiară celei române. [...] Dară să-i lăsăm în numele lui D-zeu; numai dacă n-ar face ei intrigi. Alte mijloace de înfrăţire ne trebuie, nu de acelea.

Suciu îmi scrie de la Dresda că el n-a primit *Gazeta* de la n-r. 13, însă zice că deocamdată să vezi unde s-au rătăcit cele de pîn-acum, dară să nu i le mai trimiţi pînă la altă scrisoare, fiindcă el să duce la Bonna, în Prusia, şi de acolo ne va scrie adresa şi cartierul. Dară trimite de la 1 aprilie un esemplar la Paris, *Rue de Bac n-ro 63,* adresată a mr. Michel Marlehac.

Eu te rugasem odată să-mi închiripezi un esemplariu de *Foaie* şi de *Gazetă* din anul 1848, că mi-ar trebui pentru *Istorie*[6]. Rogu-te să nu-ţi uiţi!

Am espeduit un pachet cu 150 esemplarie din *Magaz. istor.,* tomu VII, făscioara 1-a, la d. Gheorghie loan. Primeşte-1, şi 100 es. împarte la braşoveni cu preţul însemnat, iară 50 esemplare trimite la Făgăraş ia Puşcariu[7], sau la Codru[8], ca să le treacă în districtul acela. Nu ştiu ce mai face Codru, cum s-au descurcat de cauza de la Arpaş?

Boala lui Wolgetmuth este, între altele, o piedecă şi pentru pachetele de cărţi de la Braşov. Vreau să vorbesc cu el, dară aşa nu poci mişca lucrul din loc. Nu ne rămîne, aşadară, alta decît să se trimită (după cererea vameşului) toate acele pachete la Sibii la reviziune. Crez că nu vor întîmpina altă piedecă afară de chieltuiala de bani, dară unde au mers mia, să meargă şi suta! Blăstămata de reviziune pentru cărţi străine s-au introdus şi în Viena; escepţiuni obsidionale! Te rog, aşadară să faci punerea la cale ca să se espedească la Sibii.

Nou pe aici nu mai avem nimica, afară de cele ce se scriu prin gazete. Ştiţi că Panta Jivkovici[9] au murit. Românii au scăpat de un mare tiran. Dară acum le vine rîndul să pună acolo ep[isco]p român.

Trebuie să ţie să nu-i mai încalece sîrbii. Trei ep[isco]pii vacante neunite si două unite! Dară toţi, şi uniţi şi neuniţi trebuie să stăruiască pentru dreptul de alegere; numai aşa pot birui şi numai aşa îşi pot ţinea libertatea bisericească.

Sîrbii au dat o broşură germană în contra scrierilor lui Şaguna[10], în contra articulului din *Lloyd* despre mitropolie (15 noiem), trecut şi în *Gazetă,* apoi şi în contra Papii şi a catolicismului. Măgarii, ş-au stricat,

Vei fi citit *Corespondintele* n-r. 85, din 26 martiu. Pune-1 şi d-ta in *Gazetă* şi-i fă nişte reflesiuni. Zice că românii nu se pot întrupa; dară saşii cum se pot? Fă reflesiuni şi la cel din *Reichsz[ei]t[un]g*[11], nu te uita după vorbele anonumului. Acolo ne zic că mai întîi vor să ne cultiveze. Dară di ce nu ne dau scoale ? Aleagă petiţiunile cele multe pentru scoale, începînd cu cea de la Blaj din 15 mai, cea de la Sibii din 28 dec. (1)848, apoi cea de la Olmuz, 25 febr., şi din Viena, 1 sept. 1849. Apoi cea din ianuarie 10, din aprilie, din august, din 29 dec. (1)850 şi din 16 ian. (1)851[12]. Din acestea pot vedea că noi cunoaştem trebuinţa culturei. Dară tot nu credem că drepturile politice sînt legate de gradul culturei. Cel puţin Constituţiunea nu zice nimica despre aceasta. Dar noi nici în starea de acum'nu sîntem aşa de neculţi cum cred ei. Ceteşte *Ost. d. [Post]* n-r. 78 din 2 aprile, cu Bailage. Blăstămaţii de concetăţeni cer tot una cu noi în privinţa legilor, şi apoi tot se scoală în contra noastră. Bate-i! Apoi, ne numesc venetiţi. Răspunde-le. Ceteşte şi pe *Wanderer,* n-r. 156 din 3 aprilie. Nu ştiu, sas e sau ungur. Se pare că e sas [precum e] făcut. Poate tot autoriul articolului] din *Bote.* De vor fi şi acestea minciuni, apoi domnii de la Sibii trebuie să le răspunză gros.

Nu întîrzia a-mi trimite o poliţă pentru cărţile vîndute, că sîntem toţi în mare lipsă. / 206

[Adresa:] Domnului *Georgiu Bariţ* la *Braşov.*

[1] Vezi scrisoarea precedentă.

[2] ***Petru Maniu*** (1800—1879), funcţionar. La 3/15 mai 1848 a fost ales secretar al Comitetului Naţional de la Sibiu. între 1860-1864 îl găsim între membrii Dietei transilvane.

[3] în primul său număr din 1851, p. 4—5, ***Foaie pentru minte...*** a^ publicat ***Cuvîntul gratulatoriu al junimei române din Monarhia austriacă, studioasă la Universitatea din Viena, rostit către prealuminatul şi preasîmţitul arhipăstoriu Alexandru Sterca Sulut, cu ocaziunea denumirei sale.*** în fruntea acestei „tinerimi studioase" se aflau cîţiva'tineri participanţi la evenimentele revoluţionare din 1848—1849: Alexandru Papiu Ilarian, Iosif Hodoş, Ion Raţiu, Petru Misiei, Oprea Moroianu, Vincenţiu Babes, loan Sipotariu s.a. în'anii imediat următori revoluţiei, acest grup compact âe studenţi tinde să influenţeze cursul vieţii politice din Transilvania, erijîndu-se în păzitor al programului stabilit la 3/15 mai 1848. Principalul pericol pentru respectarea întocmai a acestui program era considerat clerul, în special cel greco-catolic. în anul precedent, 1850, cu ocazia celor două sinoade — ortodox, la Sibiu în februarie Şi greco-catolic, la Blaj în septembrie — studenţii români din Viena, în frunte cu Alexandru Papiu Ilarian, înaintează soboarelor două adrese de o mare îndrăzneală politică, în care atrag atenţia asupra obligaţiei de a se păstra neştirbită demnitatea Şi autonomia bisericii româneşti (vezi Vasile Pârvan, ***Anul 1850 şi studenţii români ardeleni din Viena,m Luceafărul,*** II, 1903, nr. 5, p. 89—92; textele celor două adrese, aflate la B.A.R., ms. rom. 1060, f. 284-287, 311-315, la Iosif Per-

vain şi loan Chindriş, ***Corespondenţa lui Al. Papiu Ilarian,*** Cluj, 1972). Ceea ce cereau în primul rînd tinerii era alcătuirea sinoadelor bisericeşti după vechile statute ecleziastice, adică în egală măsură din clerici şi mireni/Această veche aşezare fusese însă încălcată de episcopii greco-catolici din ultima vreme, Bob şi Lemeni, lucru pe care semnatarii adreselor îl considerau extrem de periculos pentru români. Ca să poată influenţa componenţa sinodului de la Blaj, care trebuia să aleagă un nou episcop, Papiii Ilarian ia legătura cu cîţiva protopopi din Transilvania, printre care şi Simion Balint (scrisoarea către acesta, păstrată îa B.A.R., ms. rom. 1060, f. 296 v., se publică ***ibid.),*** cerîndu-le să impună convocarea unui sinod cu adevărat naţional.

„Cuvîntul gratulatoriu" către Şuluţiu, prezentat oral prin studentul Vincenţiu Papinian din Banat, are acelaşi ton de avertizare politică, insistînd mai ales asupra independenţei bisericeşti a românilor. îndrăzneala merge pînă la ameninţare: „Fericit părintele pre care-1 iubesc şi-1 venerează fiii săi, nefericit acela pre care-1 urăsc ai săi!" După stil, cuvîntul pare să fie redactat de Papiu Ilarian. Rostul prezentării lui de către un bănăţean era unul politic, lucru sesizat de redactorii de la Braşov, care subliniază originea studentului Papinian.

întors de la Viena unde fusese numit episcop, Şuluţ s-a oprit la Şimleu, locul unui lung şi rodnic vicariat al său. Aici i-a parvenit ***Foaia...,*** cu „gratulaţia" celor din Viena. Iritat, Şuluţiu trimite la Braşov următoarea rectificare (vezi în ***Foaie pentru minte...,*** 1851, nr. 9, p. 1):

„Şimleu, 25 febr. 1851

Domnule redactor î

în articulul ***Foaiei...*** domnitale din 4 ianuariu a.c, nr. 1, citind cuvîntarea tinerilor noştri din Viena rostit cătră mine, dinpreună cu răspunsul care se zice acolo că l-am dat eu, nu pot tăinui că m-am smintit într-însul, pentru că — durere! — de o parte şi cuvîntul acel al tinerilor, cum se vede în scrisoare, după cum s-au fost rostit prin grai viu, ici colea e mutat şi nădit, şi răspunsul meu încă e schimosit şi mane, pentru că o mare şi interesantă parte a răspunsului meu, care putea şerbi tinerilor spre învăţătură şi dojana părintească, e cu totul lăsat afară.

D-le redactor!, primind aceste în preţuitele d-tale foi, fă cunoscut tinerimei ca, după naturala şi cuviincioasa sa destinăciune, să rămînă ea statorniceşte pe cîmpul învăţăturii, primind svatul salutariu al celor mai bătrîni, şi să nu treacă nematuri peste termenii aceştia, în sfera jurnalisticii, pe cînd au lipsă de mentori mai bătrîni şi cu mai multă esperienţie, compromiţîndu-se şi pe sine şi, ce e mai dureros, şi pe alţii.

Eu preţuiesc tinerimea şi o privesc ca pe nişte fiori pline de bune nădejdi ale naţiunei însă nicidecum nu o socotesc de roduri coapte, şi aşa florile niciodată să nu joace în grădină rola poamelor celor mature. Pentru că'ştim că de multe ori vedem primăvara multe flori şi toamna ne găsim cu puţine roduri bine dulci şi coapte. Fieştecare, după natura lucrului, are timpul şi cîmpul său şi să rămînă toţi între terminii carii îi prescrise timpul şi natura fiecărei etate. Mai încolo, înveţe-se' tinerii a da pace la oamenii cei nenorociţi [se referă la fostul episcop Lemeni, pe care „gratulatorii" de la Viena îl etichetaseră drept trădător, n. ns.] şi a nu le mai înmulţi durerea şi să înveţe că D-zeu nu de aceea au zidit inima în om ca ea să fie cuibul vecinicei uri şi a pismii, ci ca să fie locuinţa dragostii, a milii şi a compătimirii cătră toţi oamenii, iară mai vîrtos cătră cei nenorociţi.

Alexandru St. Şuluţ m.p. N. d. episcop".

[4] Este vorba de episcopatele greco-catolice de Lugoj şi Gherla.

[5] loan Bran, avocat braşovean, prefect în 1848—1849.

[6] Intenţia lui Laurian de a alcătui o istorie a românilor este mai veche, dovadă broşura tipărită în limbile franceză, latină şi germană la Bucureşti, în 1846. Opera sa istorică de căpătîi, ***Istoria românilor din timpurile cele mai vechi pînă în zilele noastre. Distribuită în trei părţi şi preceasă de geografia modernă a Daciei, ca studiu preliminariu la istoria românilor din Dacia,*** se va tipări la Iaşi, în 1853. Succesul este atît de mare încît se scot în scurt timp alte trei ediţii la' Bucureşti, în 1862, 1869 şi 1873. Din scrisoare reiese că autorul voia să acorde luptelor din Transilvania, de la 1848 un spaţiu larg. După apariţia cărţii lui Al. Papiu Ilarian, ***Istoria românilor din Dacia Superioară,*** Viena, voi. I, 1851, 'voi. II, 1852, dedicată exclusiv acestor evenimente, Laurian va restrînge acest capitol ia cîteva file.

[7] ***loan cavaler de Puscariu*** (1824—1917), jurist şi scriitor român din generaţia de la 1848. A studiat la Braşov, Sibiu şi Cluj. La 1848 este ales membru al Cornitetului permanent, iar după revoluţie îl găsim în aparatul administrativ: asesor în districtul Făgăraş (1849—1850), subprefect al Persanilor (1851), concepist la Cancelaria aulică din Viena (1861), administrator al comitatului Cetatea de Baltă (1862),, în fine, căpitan suprem al districtului Făgăraş (1865). Scrieri: ***Comentar la patenta, urbarială din 1854,*** Sibiu, 1858, ***Orele libere,*** Sibiu, 1867, ***Cauza română la 1872,,*** Sibiu, 1872, ***Consideraţii asupra timpului şi spaţiului,*** Budapesta, 1878, ***Date istorice privitoare la familiile'nobile române,*** voi. I—II, Sibiu, 1892—1895, ***Reminiscenţe din anul 1860, de un contemporan,*** Sibiu, 1897, ***Un comentar la Statutul organic bisericesc,*** Braşov, 1899, ***Ugrinus,*** Bucureşti, 1901, ***loan Circa de Gambritz,*** Bucureşti, 1901, ***Fragmente din istoria bisericească a românilor,*** Sibiu, 1903, ***Fragmente istorice despre boierii din Tara Făgăraşului,*** Sibiu, 1904, ***Notiţe despre întîmplările contimporane,*** Sibiu, 1912 s!a. A fost membru al Academiei Române. Despre el: C. Diaconovici, ***Enciclopedia română,*** voi. III, Sibiu, 1904, p. 698; Iacob Negruzzi,, ***Cuvîntare despre I. Puscariu,*** în ***Analele Acad. Rom.,*** 1911—1912, p. 30; loan Lupaş, ***loan cav. de Puscariu,*** în ***Luceafărul,*** XI, 1912, p. 107.

[8] ***Ion Codru Drăguşanu.***

[9] Pantelimon Jivkovici, episcopul Timişoarei.

[10] Broşura, pe care Ion Lupaş ***(Mitropolitul Andrei Şaguna,*** Sibiu, 1911,, p. 102) o atribuie patriarhului Rajacici, se intitulează ***Antwort auf die Angriffe einigen Romänen und der Presse gegen die Einheit der Hierarhie der morgenländischen Kirche,*** Viena, 1851. Autorul polemizează cu Şaguna, care tipărise două cărţulir conţinînd argumente în favoarea emancipării bisericii ortodoxe din Banat şi Transilvania de sub tutela patriarhiei sîrbeşti: ***Promemoria uber das historische Recht der nationalen Kirchen Authonomie der Romänen Kirche,*** Viena, 1849, cu traducerea românească ***Promemoria despre dreptul istoric al autonomiei bisericeşti naţionale a românilor de religie răsăriteană în c. r. provinţii ale Monarchiei austriace,*** Sibiu, 1849,. şi ***Adaus la Promemoria despre dreptul istoric al autonomiei bisericeşti naţionale a românilor,*** Sibiu, 1850. Rajacici îşi încheie broşura cu insinuarea că românii, prin emanciparea religioasă, vor să instaureze „un imperiu daco-român" şi „ce ar zice atunci Austria, Rusia si Turcia?" Ministrul Bach a confiscat broşura imediat după apariţie si l-a întrebat pe Şaguna dacă pretinde satisfacţii pentru insulte. Episcopul răspunde că nu doreşte concursul autorităţilor, zicînd că se va răfui însuşi cu patriarhul sîrb. Se pare că răfuiala a şi avut loc, cu ocazia uneia din nenumăratele şedinţe din cadrul „conferinţelor episcopeşti" ortodoxe, care se desfăşurau la Viena, începînd din octombrie 1850 (vezi şi scrisoarea XLI, n. 5).

[11] ***Osterreichische Reichszeitung.***

[12] Textele tuturor acestora, în A. T. Laurian, ***Die Romänen...,*** fasc. I—III, în l. germană, şi în ***Magazin istoric pentru Dacia,*** VII, Viena, 1851, introducere românească.

XLI

Viena 14/26 aprilie (1)851

Frate Bariţ /.

Am primit scrisorile d-tale din 8, 9 şi 12 aprilie. Jalba I s-au dat în 15, iară a doua în 24 aprilie, precum se vede din aici alăturatele adeverinţe, cu n-r. 8181 şi 8934. Pentru pertractarea şi dezlegarea lor ne vom înştiinţa; păcat că n-avem pe nici un om la ministeriu, care să ne stea într-ajutoriu. Noi n-am făcut şi nici n-avem de gînd să facem vro modificare, ceea ce şi altminterea e peste putinţă la documentele subscrise. Cu toate acestea, după părerea mea, puntul pre care trebuia apăsat tare este că românii din Braşov, neîiind o comunitate constituită de sine, cu organele sale politice, nu poate să recruteze şi nu poate să

îie răspunzătoare pentru nedarea recruților, ci să răspunză organele politice ale cetății în genere, și apoi individuele acelea în speție, pe care cade sau au căzut soartea. Iară românii în solido, nefiind ei constituiți și neavînd organele lor politice, nu pot nici într-un mod să fie răspunzători. Acum fie cum s-au făcut, numai să aibă suces ***K***

Cu a doua scrisoare, din 9 apr., am primit şi suma de 61 fl. C.M., dintre care 48 fl. pentru cărți. Dintr-a treia am văzut blăstămăția pornită din contra *Gazetei* şi totdeodată năcazul d-tale pe mine. Eu frate
:207 mă mir foarte de împutăciunile / ce-mi faci. Eu am fost și sînt de părere că noi trebuie să fim sinceri între noi și fără încolăcituri, căci sînt destui şi de cei încolăciți. Din cauza aceasta ț-am spus totdeauna părerea mea curat, şi cu gura şi în scris, şi cînd nu mi-au plăcut vrun articul, ți-o am spus fără etichetă, dară *trâdătoriu* nu te-am numit niciodată, nici la 1848, nici înainte, nici dup-aceea, şi nu crez că d-ta vei putea să-mi dovedeşti. Dară-mi pare foarte rău că d-ta eşti în părerea aceasta! Dară să lăsăm secăturile, că în zadar ne năcăjim noi unii pe alții, cînd cauzele năcazurilor vin din afară.

Din cele din urmă scrisori către fratele Mai[orescu] am văzut cum s-au isprăvit gîlceava polițiană cenzuristică. Noi am primit şi n-rii 28 şi 29 din *Gazetă,* cel dintîi, tăiat. Foaia osîndită încă nu ne-au venit. Cam aşa umblă acum şi gazetarii pe aici. Testimoniele le-am dat Maiorescului să vi le trimită. Häufler ne-au zis că se vor sistemiza stipendie pentru tran[silvani]; atunci să recurgă fiecare pentru sine în parte.

Maiorescu pătimeşte tare de ochi, de două săptămîni. El n-au primit scrisoarea Munteanului. Mirare! Bran încă au cetit rîndurile adresate lui.

Trebile Tran[silva]niei tot stagnează. Miercuri s-au îngropat Wolgemuth, cu pompă[2]. N-au ieşit încă oficial în gazete, dară s-au orîn-
207v duit, desigur, / în postul lui Wolgemuth principele Karl Schwarzenberg[3], vărul ministrului primariu. Şaguna au fost de i-au gratulat şi el au primit; va să zică nu mai este îndoială că el vine guvernatorii! civil şi militariu, de nu se vor mai schimba lucrurile, căci astfeli de trebi să schimbă aici pe zi şi pe ceas. Să fac multe proiecte, care apoi se răsfac, şi mai pe urmă cine ştie ce iese din ele.

Ce știți acolo de Umlauff, preşedintele Trib. crim. din Trans[silvaj-nia? Aici se ştie că e tras la judecata marțială la Lemberg, pentru nişte lapte din 1848.

Pumnu se însoară[4].

Ep[isco]pii neuniți sînt tot pe puntul pe care au fost în toamna trecută. Nu se pot înțelege. Sîrbii nu vor nici sinoade, nici despărțire de români, nici înaintare în cultură. Şaguna ş-au dat ale sale la ministeriu; bucovineanul asemine[5]. Preconizăciunea lui Şuluț încă n-au venit de la Roma[6]; se zice că acolo aşteaptă anatele de 500 de scuzi, dară el n-are bani.

€5ñ Bine faceți că lăsați cioarălor diatriba studenților. Astfeli de fre- n . u sînt bune nicidecum. Pentru trebile naționale — deputăciunea — sînt şi rămîi de părerea espresă în scrisoarea mea din urmă şi toți *cei de înțelegere* sînt de aceeaşi. Nu credeți că aci e vreo diversitate.' Numai lucrul trebuie făcut bine, deşi mai / cu încetul. Lăsat nu trebuie lucrul, 208r
căci altminterea și ceilalți ne Iasă pe noi unde am fost de sute de ani. Pentru timp, înțelegeți-vă cu sibienii şi cu bălgrădenii. Li s-au scris si lor. Prota Augustin de la Bălgrad[7] se pare că dezvoltează multă energie în trebile oamenilor năcăjiți. Dară săracii vecini ai Zălatnei s-au adus prin terorism ca să primească a plăti 40 fl. CM. despăgubire? la particulari şi încă o parte din paguba erariului. De unde vor scoate ei banii aceştia ? Ce pagubă că nu sînt advocați! Dară ce vor face ei cînd va veni rîndul la descărcarea pămîntului? Cum se vor mai îngropa prin neştiință!

Mi se pare că încă nu v-au venit tomul VII din *Magazin.* Cu pachetele cele de la vamă de acolo nu facem nimica acum, după moartea lui Wolgemuth şi după măsurile care s-au luat şi aici. Trebuie trimise la Sibii. Acolo e Murăşanu[8]. Ştiu că afară de chieltuiele nu vor avea altă piedecă. Dară meargă şi asta, dacă am ajuns unde am fost în anul cînd s-au trimis.

Laur.

Memorandul adresat lui Wolgemuth se înțelege că n-avem cui să-1 mai dăm. Cel adresat către ministeriu în tot aceeaşi cauză şi trimis lui Şaguna eu nu l-am văzut. Maiorescu au fost atunci la dînsul, nu ştiu cum au isprăvit. / 208v

[1] Un an mai tîrziu, în 5 martie 1852, într-o scrisoare către loan Maiorescu (B. A. R., fond. coresp., inv. nr. 24.249), Bariț îşi aminteşte că „pe la începutul anului 1851 se făcea pe aici [la Braşov, n.n.] nelegiuiri eclatante cu recrutam...". Jalbele braşovenilor către minister, pomenite de Laurian, protestau contra acestor „nelegiuiri eclatante". Amestecul lui Bariț în afacerea cu recruții, alături de alte „vinovății" față de autoritățile din Braşov, i-au adus o arestare de 8 zile (vezi aceeaşi scrisoare).

[2] Wolgemuth a murit în 6 aprilie 1851. ***Gazeta Transilvaniei*** publică un necrolog (vezi nr. 30 din 12 aprilie, p. 129).

[3] ***Karl von Schwarzenberg,*** vărul primului ministru austriac, Felix von Sehwarzenberg. Ordinul de numire în funcția de guvernator civil şi militar al Transilvaniei, cu puteri discreționare, este din 29 aprilie 1851. în 13 mai, Schwarzenberg lansează un apel către locuitorii Transilvaniei (textul în ***Gazeta Transilvaniei,*** 1851, nr. 40,. p. 169), în care amenință cu „asprime neîncovăiecioasă" pe cei care „s-ar încerca a împrăştia neîncredere către ordinățiunile gubernului sau — ori sub ce steamăt — a deştepta nemulțumire şi discordie".

[4] Aceeaşi veste i-o împărtăşeşte Iosif Gherendi lui Al. Papiu Ilarian, mtr-o scrisoare din vara anului 1851 (B. A.' R., fond. coresp. 24.383): „Am auzit că Pumnul s-au însurat. Popii dracului, s-au acătat de el cu proces, să-i ieie muierea, cu cuvînt ‛ă lui nu i-ar fi iertat să aibă o soră [călugăriță, n. ns.] muiere", că „asta îi debuia Şi lui, să nu-si fi luat muiere frumoasă, să li se facă şi popilor la ea [...] Sum curios a Şti cum îi stă procesu. O să-i scriu să nu-şi deie muierea popilor din Lemberg".

[5] Episcopii ortodocşi din Austria se aflau la Viena din 25 octombrie 1850, ia aşa-numitele „conferințe episcopeşti" care trebuiau să discute şi să statornicească principiile de organizare ale bisericii ortodoxe din monarhie. Convorbirile au durat Pînă în 2 iulie 1851. Saguna afirmă că „fiecare episcop care a avut conştiință şi simț de ruşine s-a întors acasă nemîngăiat" (loan Lupaş, ***op. cit.,*** p. 103). Cauza eşecului o constituie opoziția înverşunată a ierarhilor sîrbi împotriva tendințelor de emancipare ale ortodocşilor români. Şaguna a ținut un jurnal al acestor şedințe, în limba germană, publicat de Ilarion Puscariu, în ***Documente pentru limbă şi istorie,*** I, Sibiu, 1889, p. 269-313.

[6] Acordul Papei ca Şuluţiu să ocupe scaunul de mitropolit va întîrzia pînă ***în*** noiembrie 1853.

[7] ***Augustin Pop,*** protopop greco-catolic de Alba Iulia, între 1849—1870.

^ [8] Andrei Mureşeanu funcţionează, din 9 mai 1850, ca translator pentru limba română pe lîngă guvernul militar şi civil al Transilvaniei, slujbă pe care o va deţine ipînă în mai 1854.

XLII

Viena, 12/24 iuniu 1851 [1]

Frate Bariţ!

Lipsa de noutăţi, de o parte, de alta o durere de ochi care m-au ţinut mai multe zile, m-au împedecat de a vă scrie de vro cîtva timp încoace. Noi pe aici stăm tot aşa cum am stat de la întîi februariu. Tot aşteptăm statutul, descărcarea pămîntului şi organizarea şcoalelor. Despre cele două dintîi n-am mai putut afla nimica, dară cea din urmă o au dat Imperatoriul la Consiliul imperiului şi poate că va ieşi în scurt timp.

Bulele episco[pu]lui s-au trimis la guberniul ţării, ca să i le admanueze. Credem că în urmarea acestora ep[isco]pul se va consecra numaidecît şi se va duce la Blaj, unde se va instala fără zăbavă.

Ep[isco]pii neuniţi stau tot cu gura căscată; se pare că Ministrul Cultului are de gînd să-i cheme la o conferinţă, supt presidiul său. Despărţirea sau nedespărţirea bisericei române o va decide ministeriul însuşi. Ep[isco]pii sîrbi nici n-au vrut să atingă coarda aceasta. Ep[isco]pul din Bucovina încă nu vrea să auză de despărţire, numai Şaguna ş-au dat elaboratele sale deosebi în privinţa aceasta. Asemine au făcut*şi Ghenadie Popescu, representantele diecesei de la Arad, pre care ep[isco]pii sîrbi nici n-au vrut a-l chiema la conferinţele lor [2].

Am citit cu multă plăcere primirea care au făcut-o românii noului guvernatoriu[3]. Acum s-au deschis concurs; aci au cîmp larg cei ce caută posturi, numai să-şi dea recursele.

Gubernatoriul se întoarce la Viena, poate că este pe drum, ca să se ducă la băi pe opt săptămîni. E mare noroc pe români că Haite s-au
^09 dus la Sibii. Românii să se lipească de dînsul. /

Jălbile braşovenilor[4] le-au trimis ministeriul demult la guberniu, pentru informăciune. Inştiinţaţi-vă de dînsele. Dară mai gîndiţi şi la noi, cei ce ne luptăm cu lipsa. Vedeţi de ne mai trimiteţi ce veţi fi mai putut strînge pentru cărţi. Ce aţi mai făcut cu *Magazinul?* Trimiteţi-l la Sibii, dacă nu e altă mîntuire. Toate scrierile mele la guberniu «înt de prisos în privinţa aceasta, cum stau lucrurile acum. Mulţi mi-au scris pentru tomurile ieşite mai înainte din *Magazin-,* precum se vede, oamenii l-ar cumpăra bucuros şi noi am mai acoperi sărăcia. Deci te rog a grăbi cu facerea paşilor trebuincioşi.

Eu am trimis lui Popasu planurile de şcoală; staţi de oameni spre a-l pune în lucrare, dacă simt trebuinţa şi au şi binevoinţa. Va fi destul deocamdată a zidi partea dinainte, dară cu două caturi, sau precum zic pe acolo, cu trei, adecă unul de jos şi două de sus. Pentru toate întîmplările, o casă a românilor le va fi trebuincioasă şi folositoare. Numai, material bun şi meşteri zdraveni; să se ferească de fuşeri!

Oamenii tot zic că au nevoi şi năcazuri pe acolo, şi apoi nu trimit nici o jalbă la ministeriu. Aceasta strică şi acolo şi aici, căci ministeriul zice că n-are lipsă de dregători români, pentru că nu vin lucruri româneşti în sus. Asemine e şi la Curtea supremă de justiţie. Trebuie ca oamenii'să ia curaj şi să-şi trimită jelbile în sus, şi încă în limba românească, cu litere, cu slove, cum ştiu.

Salutare tuturor!

Lau. I

P.S. Alduleanu au plecat în jos; vă va spune minuni de isprăvile lor. Bran s-au dus pe vro cîteva zile la Veneţia; numai Dunca mai este aici dintre credinţiari[5]; poate că şi el va merge în jos la organizarea judecătoriilor. Se zice că din partea românilor vor fi organizatori Carabeţ şi Dunca, din partea ungurilor, Donat şi Karl Apor, din partea saşilor, Schreiber. Dară nu ştiu cine va fi la organizarea politică. Ar fi bine dacă Dorgo şi Maniu[6] şi Moldovanu[7], ba încă şi alţii, ar rămîne la administrăciune, căci altminterea cade cu totul pe mînile streinilor. Dar apoi cine va fi la descărcarea pămîntului ? Şi aceasta e problema cea de viaţă pentru român.

Am auzit că dregătorii români se cam fudulesc. N-ar trebui săînceapă aşa devreme. Prin purtări nebune, pot să scîrbească pe popor,, şi ei trebuie să ştie că sîngele poporului i-au pus pe ei în posturi. /

[Adresa:] Domnului Georgiu Bariţiu la Braşov.

[1] „Am scris lui Bariţ" va nota Laurian, în aceeaşi zi, în jurnalul său (vezi Vasile Netea, ***însemnările de la Viena ale lui A. T. Laurian,*** în ***Studii,*** 1970, nr. 3, p. 539).

[2] Vezi şi scrisoarea XL, n. 8. în aceste zile se încheiau la Viena „conferinţele episcopeşti" ortodoxe, care începuseră în toamna anului 1850. Aici Şaguna s-a străduit să obţină emanciparea ortodocşilor din Transilvania şi Banat de sub ierarhia sîrbească (vezi ***Memorialul arhiepiscopului si mitropolitului Andrei Şaguna din anii 1846—1871,*** p. 55; loan Lupaş, ***Mitropolitul Andrei Şaguna,*** p. 103). Şaguna părăseşte Viena în 2 iulie 1851, cînd Laurian notează (vezi Vasile Netea, ***Însemnările...,*** p. 539): „Iuli 2. A plecat Şaguna către casă".

[3] Laurian se referă la poezia ***Devotamentul înălţimii Sale Serenisimului Principe Karol de Schwarzenberg, guber notoriului c. r. civil şi militar al Transilvaniei, comendantelui de corpul 12, general-locoţininte-mareşal câmpestru ş.c.l., ş.c.l., cu ocaziunea intrării sale In Sibii, din partea naţiunei române din Transilvania,*** publicată — în chenar de gală — în ***Foaie pentru minte...,*** 1851, nr. 19, p. 152.

Autorul — anonim — al poeziei este Andrei Mureşanu, lucru pe care îl putem deduce din nota de subsol pe care redacţia o înserează cîteva zile mai tîrziu (vezi ***ibid.,*** nr. 21, p. 168), cu ocazia republicării poeziei în traducere germană: „Traductiunea ***Devotamentului*** tipărit în ***Foaie...,*** numărul 19, cu atît mai interesantă, cu cît e în metru constrînsă şi de d. profesor I. Şchuller demnă reputată de a se păstra si în limba germană/Onoarea ***autorului din Sibii*** (s. ns.)". La acea dată Andrei Mureşanu se afla la Sibiu şi era singurul român pe care-l putem considera autor al acestei ditirambe. Vezi şi scrisoarea XLI, n. 18. ***Foaie pentru minte...*** mai publică (nr. 22, p. 169) şi două „adrese de bună venire" către acelaşi Schwarzenberg, una rostită la Sibiu de către Gabriel Dorgo, în 16 mai 1851, şi alta a negustorilor din Braşov.

[4] Vezi scrisoarea precedentă, n. 1.

[5] Ioan Aldulean, **atunci** asesor **la Tribunalul din** Alba **Iulia; Ioan Bran, avocat brașovean, Paul Dunca coneepist la Sibiu.** **avocat**

^ w[6] P°'£° Și Gavril Man. Se pare că Laurian le-a scris si lor în această p. od9), notează: „Iuh 31. Am scris lui Dorgo prin Maior".

[7] Dimitrie Moldovan. Vezi scrisoarea XXXIII, nr. i.

XLIII

Iași, 9 mai 1857

Frate Bariț!

Eu am primit scrisoarea d-tale din 27 februariu a.c. chiar în zilele cînd începuse a **mi** se face la ceafă un blăstemat de buboi, pre care medicii îl numesc carbunculus, și de care numai prin operăciune hirurgică am putut să scap, după 6 săptămîni de dureri înfricoșate. Poti să înțelegi așadară că n-am fost în stare să-ți răspund, cum as fi dorit de atunci. Apoi mai adauge și fatalitățile prin care sîntem siliți să trecem. In cea din urmă giumătate a anului trecut ne-am luptat cu Caimacamul Teodor Balș și cu [...] Asachi[1], pre care-1 pusese directoriu și șef interimal la Depart. Cultului și al învățăturei Publice. [...] Acesta [..J supt nume de referendariu al școalelor au împedecat dezvoltarea tinerimei în curs de 20 de ani, se depărtase cu totul supt Gr. Ghica. Acum, Teod. Balș n-au găsit mai apt individuu în Moldavia, spre a o năduși, decît pe A:sachi. [...] Acesta, ros de invidie că, pre lîngă toate pedecile, se face progres
:213 în scoale, au luat măsuri [...] spre a le / reduce la starea cea ticăloasă în care se aflau pre timpul lui. Noi, nevoind să fim marturi la stricăciunea generală, ne-am retras și l-am lăsat să meargă singur încotro îl împingea spiritul lui [...] Guvernul au fost silit să-1 depărteze. După ce s-au numit ministru Panaiot Balș, acesta ne-au făcut o chemare onorabilă ca să reintrăm în posturile noastre și să conlucrăm la reînființarea școalelor. în adevăr, în 2 luni de zile s-au restabilit ceea ce s-au putut, dară iacă alte încurcături. Teodor Balș moare, se numește caimacam Vogoride. Pan. Balș trece la Secretariatul statului, și se numește Gheorghie Beldiman ministru Cultului. O secătură de mucos, băiat al lui Aslan, care petrecuse vro 5 ani de zile în temnițele Parisului pentru datorii, rămîne director la Departament și în cîteva zile produce nouă încurcări, pînă cînd începu a se deștepta Beldiman. Cînd acesta se deșteptase și eu mă rădicasem din boala mea, iacă că-1 schimbă și pre dînsul (pre Beldiman), fiindcă n-au scos din posturi pre profesori și pre preuți, cari sînt toți pentru unirea principatelor, și n-au făcut anafora pentru scoa-
213* terea mitropolitului, care e asemine pentru unire. / Se numește ministru la Cult și învățătura Publică logofătul Alecu Sturza, firește cu scop ca să puie în lucrare ceea ce nu voise Beldiman. De atunci încoace, nouă încurcări. Pre noi ne-au crutat pînă acum /*doctus priori triști experientia),* dară s-au legat de ceilalți profesori de la ținuturi[2]. Nu știm cum vor mai merge trebile și unde vor ieși, însă se așteaptă, desecur, ca să se schimbe tot guvernul actual, ca unul ce este dechierat în contra unirii și esercitează cea mai grea presiune asupra esprimării voturilor. Țiganul de Istrate[3] este caimacamul cel nevăzut. Agentele austriac am agiuns la o putere mai mare decît era a consulilor ruși. Comisarii puterilor străine s-au întors nemulțămiți cu purtarea guvernului. Cel turcesc este încă aici. Istrate, cu cîțiva de tagma sa, au dat o petițiune la comisariul turc în contra unirei. Aceasta o numește Asache în giurnalul său *întregimea Moldavei și privilegiile ei*[4].

Dară să revenim la ale noastre. Aici îți alătur lista de cărțile primite prin d. Iuniu Armatu[5] și de modul cum le-au împăr / țit domnia 214)
lui. Prețul lor nu-mi este cunoscut. Deci, te rog însemnează-mi prețul, si voi scoate ce voi putea.

Calendariul[6] d-tale pre anul acesta încă nu I-am primit. Dicționare de ale lui Stamate[7] se mai află încă multe la libraria lui Guști și Codrescu. Henning ș-au vîndut librăria sa lui Codrescu și Pop. Acum amîndouă librăriile sînt în starea cea mai ticăloasă, cărțile înfricoșat de scumpe, cataloage tipărite n-au. Cu Asachi poți să înțelegi că stau rău, prin urmare nu pot să tipăresc nimica în gazeta lui[8]. Alte giurnale nu sînt aici. încît pentru cărțile mele cari se află la Brașov, poți să le dai la Nemeth, cu procentele' cari se uzează pre acolo.

Domnul Hormuzachi se află acum la Iași. Sora d-sale e tristă de nici nu mai vorbește cu lumea, de cînd au înțeles despre moartea părintelui său.

Nota bene. Sturzeștii, cari sînt pentru unire, nu stau nici într-o relăciune cu Alecu Sturza și și cu alții cari sînt în contra unirei. Alecu Sturza și Caimacamul nu vor să trimită decretele la profesorii cei chemați din alte țări supt ministeriul lui Pan. Balș. Deci, Emilian[9] și Pop[10] de la Brașov să mai aștepte pînă ce se vor schimba trebile.

Vaiete! ' *Laur. I*

[1] Teodor Balș, caimacamul Moldovei.

[2] Laurian se afla la Iași din 1852, chemat de domnitorul Grigore Al. Ghica, la recomandarea bătrînului ministru Grigore Cuza, în postul de inspector general al școalelor din Moldova. Moldovenii cunoșteau bine valoarea omului, căci î se oferă un salariu de 12.000 de lei anual, față de 10.000 cît primise antecesorul său, G. Săulescu. în 10 ianuarie 1852, Departamentul învățăturilor Publice îi scrie lui Laurian la Viena, cu nr. 52/1852, învitîndu-1 să-și ia în postul în primire. Odată cu venirea acestuia, învătămîntul moldovean ia un avînt deosebit, încît pe bună dreptate poate afirma V. A.' Urechia ***(op. cit.,*** III, p. 54) că „Laurian dete liceului și în general tuturor școalelor din tară o mare impulsiune, și nu întîrzie a readuce liceului o mare autoritate morale" sau ***(ibid.,*** p. 106) că „numirea iui Laurian la postul de inspector general al școalelor si chiemarea ca profesor, în același an [1852-n. ns.] a d-lui N. Ionescu 'și D. Chinezu, cum și îmbunătățirea programelor după planul lui Laurian asigură'școalelor moldovene progrese reale", în fine ***(ibid.,*** p. 55) că „inspectiunea activă a lui Laurian, energia lui, imparțialitatea care o cerea de la toți în împlinirea datoriilor a făcut să se simtă neîntîrziat mari îmbunătățiri și în școalele primare". Un an mai tîrziu, însă, Laurian va veni în conflict cu aristocrația retrogradă din tară, care nu dorea dezvoltarea instrucției naționale. Școlile sînt amenințate, împreună cu conducătorul lor: „Această amenințare vine de la înțelegerea tăcută dintre boierimea nemulțumită cu deșteptarea publică și comandanții oștilor străine" ***(ibid.,*** p. 106). Conflictul va evolua, găsindu-și sfîrșitul odată cu înlăturarea lui Laurian, în legătură cu care vezi scrisoarea XLIV, n. 3

[3] **Nicoiae Istrati, separatist.**

[4] Referință eronată. ***Gazeta de Moldavia,*** scoasă de Asachi, nu pomenește nimic, în 1857/despre o astfel de petiție.

[5] Vezi scrisoarea XV, n. 1.

[6] ***Calendariul pentru poporul românesc,*** editat de Bariț, fără întrerupere între 1852—1865. După înlăturarea de la conducerea foilor braşovene și în condițiile -rigorii de fier a cenzurii absolutiste, cărturarul a făcut din „calendarul" său o adevărată tribună ideologică națională. Publicația era larg răspîndită în toate provinciile româneşti, preluînd rolul de publicație literară panromânească pe care ***Foaie pentru minte...*** îl avusese în anii premergători revoluției. Vezi Ion Muşlea, ***Calendarele lui Barițiu (1857—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipărirea şi difuzarea lor,*** în ***Studii şi cercetări de bibliologie,*** II, 1957, p. 255—260; Vasile Netea, ***George Barițiu. Viața şi activitatea sa,*** Bucureşti, 1966, p. 237—239.

[7] Este vorba de Teodor Stamati, al cărui ***Dicționar de cuvinte tehnice şi altele greu de înțeles*** se tipărise la Iaşi, în a doua ediție, în 1856. Acelaşi este autorul unui ***Vocabulariu de limbă germană şi română, cu adăogirea celor mai obicinuite şi în conversăciune primite cuvinte streine,*** Iaşi, 1852.

[8] ***Gazeta de Moldavia.***

[9] ***Ştefan Emilian*** va ajunge profesor la Iasi, de unde poartă cu Barit o .bogată corespondență, între anii 1864—1881 (B. A. R., ms. rom. 1005, f. 241; 1007, f. 274; 1008, f. 31, 142, 166, 193, 322; 1009, f. 64, 85 159, 312).

[10] ***Iosif Pop,*** profesor braşovean.

XLIV

Iaşi, 3 oct. 1857

Frate Bariț!

In luna lui iuliu, după ce Suşianu au plecat de la Iaşi cătră Braşov, eu m-am dus la Bucureşti ca să pui la cale nişte lucruri ale mele, cari se aflau încurcate încă de la anul 1848. La întoarcerea mea am aflat scrisoarea domniei tale, din care am înțeles că n-ai primit cărțile ce ți le trimisesem. Dară Suşianu m-au asigurat că ar fi făcut dispuseciune la Poiana Sărată ca să ți se trimită. Crez că îți vor fi venit mai în urmă.

Alegerile aici au ieşit bune, cei mai de 'frunte moldoveni s-au ales deputați[1]. Divanul s-au deschis la 22 septemvrie, însă pînă acum de abia s-au constituit. Aşteptăm de la şedințele viitoare lucruri de importanță[2].

Frate, mi se cutremură mîna să-ți comunic o infamie care nu şi-o ar fi putut închipui nici un român din Transilvania, o infamie care n-are nume şi care degradează pre români înaintea lumii întregi. Ceea ce au iăcut Aron cătră Maiorescu nu e decît o ticăloşie proastă, în comparațiune cu cea ce au făcut în zilele acestea domnul Bărnuț cătră Laurian. Nu-ți vei putea închipui. Au format un complot în toată puterea cuvîn-
^17 tului în contra lui Laurian, ca să-1 înfiereze şi să-1 / dărîme. Au tras în partea sa pre simpliculul de Mezei şi pe lipsitul de Suciu[3] si pre cei mai prăpădiți dintre dascălii moldoveni, şi au compus o jalbă cătră Departamentul Cultului, prin care cer absolut depărtarea lui Laurian ‹iin postul de inspectoriu general al şcoalelor, căci ei nu mai pot suferi maltratările lui, desprețuirile şi îngiuriile lui.

Vei crede că acestea sînt ficțiuni. Eu însumi auziam demult că Bărnuț intrigează în contra mea, dară nu vream să cred nimica, pînă ce nu i-am văzut subscris numele pre jalba din 18 septemvrie. Atunci mi-am făcut cruce. Spre a te convinge şi pre d-ta despre autenticitate [...], îti voi trimite o copie întocmai, cînd voi avea timp de a o scrie. Departamentul (în care se află un directoriu fără şef, Dulcescu) aduse acea jalbă la cunoştința Caimacamului. Acesta numi o comisiune dintre boiarii cei mai aleşi ai Moldovei, spre a cerceta lucrul. Bărnuț cu complicii săi dede altă jalbă, dechierînd că nu vrea comisiune, ci cere simplu scoaterea lui Laurian, sau el cu complicii dimpreună se leapădă de servit. Toată lumea se mira de atîta răutate şi de atîta nebunie. Oamenii mă
întreabă dacă Bărnuț e într-adevăr / doctor de legi, precum se subscrie 217°
în jalbă. Eu le răspunz: „Da!" Apoi ei îmi replică: „Unde au învățat el acea procedură: Spînzurați-1, că dacă nu mă spînzur eu pre mine? Au nebunit omul?" Aceia cărora l-am recomandat mă întreabă că cum am putut eu să le propun un astfeli de monstru lipsit de tot sînsul moral, lipsit de buna cuviință, lipsit de ideea celor mai cunoscute norme de procedură la condemnarea acuzatului. Eu nu mai am ce să le răspund, Bărnuț mi-au închis gura.

Comisiunea încă nu s-au strîns, dară sa va strînge mîine sau poimîine. Se înțelege de sine că o asemine infamie, însoțită de cea mai groasă nebunie, va să fie condemnată la cea dintîi şedință[4].

Acum te întreb eu: ce se va alege din un asemine om, care au căzut aşa de adînc prin răutatea şi nărozia sa? Aici în Moldavia nu poate sâ mai şadă, în Transilvania o'să-1 scuipe lumea cînd va auzi de ticăloşiile comise în Moldavia, de vînzările cele mai negre făcute cătră oamenii
cari nu i-au făcut decît bine în toate modurile ce li-au fost prin putință. / 218
[...] Dară eu cu ce obraz o să mai propui moldovenilor pre vreun transilvan? Cu nebunul de Suciu am feştelit-o, cu prostul de Mezei asemine, dară apoi cu Bărnuț m-am prostit cu totul. O să vie un timp cînd moldovenii o să gonească pe transilvani cu mătura, ca pre nişte c... din țara lor afară.

Apoi, cînd ş-au ales Bărnuț momentul ca să facă astfeli de infamii în Moldavia? Acum, cînd face trebuință de cea mai bună armonie între toți românii, acum cînd ochii Europei întregi sînt ațintați asupra românilor! Ruşine preste ruşine, ticăloşie preste ticăloşie!

Frate, iartă-mă că sînt silit a-ți comunica ştiri aşa de triste din țeara aceasta şi despre frații noştri. Dea Domnul ca d-voastră sa vă aflați mai binepre acolo şi să nu aveți de-a face cu astfeli de ticăloşii!

Fiți sănătoşi! Al d-v. sincer,

Laurian.

P.S. Vă trimit aici două esemplare de *Suplement la Istoria rom. Despre măsuri*[5]. Unul pentru d-ta şi altul pentru fratele Iacob[6].

Spune fratelui Iacob că domnului profesor M. Alboteanu nu i-a
venit *Gazeta* de loc pe acest semestru. Să o trimită. / 218*

[1] La începutul anului 1857, Poarta otomană emite firmanul pe baza căruia Țara Românească si Moldova urmau să-şi aleagă Adunările ad-hoc, în conformitate cu prevederile Tratatului de la Paris (vezi B. Boeresco, ***Le firman turc pour la convocation des Divans ad-hoc dans le Principautes de Danube,*** Paris, 1857; Alexandru Gonța, ***Firmanul pentru convocarea Divanurilor ad-hoc şi problema Unirii Principatelor Bomâne,*** în ***Studii privind Unirea Principatelor,*** Bucureşti,

1960). Alegerile au avut ioc în iulie 1857. în Moldova, manevrele boierimii anti-unioniste au dus la falsificarea alegerilor în asemenea măsură încît Poarta fu nevoită să le anuleze. Noile alegeri, care „au ieşit bune", au avut loc în septembrie 1857 şi consemnează prima mare victorie a unioniştilor. într-adevăr, se aleg acum „cei mai de frunte moldoveni", adică fruntaşii unionişti, foşti luptători de la 1848: M. Kogălniceanu, Vasile Mălinescu, Costache'Negri, Alexandru loan Cuza, Anastase Panu (vezi ***Istoria României,*** voi. IV, Bucureşti, 1964, p. 261 — 277).

[2] Viitoarele şedinţe ale Divanului ad-hoc nu vor dezminţi aşteptările lui Laurian: peste cîteva zile, în 7/19 octombrie, deputaţii Moldovei îsi vor da votul pentru unire, în urma propunerii lui Kogălniceanu, purtătorul de cuvînt al partidei naţionale.

[3] Cîmpeanu şi Suciu, profesori ardeleni.

[4] Nararea evenimentelor continuă în scrisorile XLV, XLVI si XLVII. Dar speranţa lui Laurian că revolta profesorilor de la Iaşi în contra sa va eşua, nu s-a împlinit: aceştia reuşesc să-1 înlăture, pînă la urmă, de la conducerea şcoalelor din Moldova.

Penibilul scandal din 1857 — 1858, care a dus la o ruptură între cărturarii transilvăneni aflaţi în capitala Moldovei, rămîne încă o pagină insuficient cercetată a istoriei noastre culturale. V. A. Urechia *(op. cit.,* III, p. 125—127) evocă întîmplările strict documentar, fără a interpreta cauzele şi consecinţele. Mai nou, Valerian Popovici în ***Istoria învăţămîntului în limba naţională pînă la 1860*** (din voi. ***Contribuţii la istoria dezvoltării Universităţii din Iaşi, 1860—1960,*** voi. I, p. 78.) simplifică nepermis lucrurile, acuzîndu-1 pe Laurian: „Din cauza unor nemulţumiri produse în rîndurile corpului didactic, provocate de inspectorul general al şcoalelor, A. T. Laurian, s-a ajuns la o amînare a deschiderii cursurilor. Manifestîndu-şi protestul faţă de atitudinea lui Laurian, la 27 septembrie 1857, S. Bărnuţiu, P. Suciu, urmaţi la 1 octombrie de T. Veisa, îşi dau demisia. Alături de inspectorul general al şcoalelor rămîne numai Al. Papiu Ilarian, care nu după mult timp va pleca în Ţara Românească. Plecarea acestora la Bucureşti face posibilă retragerea demisiilor şi continuarea cursurilor". Pasajul păcătuieşte printr-o gravă paupertate documentară, mai ales un document de mare valoare este consemnat în ***Catalogul manuscriptelor româneşti*** (voi. III, p. 104—105). Documentul, aflat la B. A. R., ms. rom. 878, f. 87-101, este' cunoscut sub numele de ***Polemică violentă,*** după adnotarea pe care Bariţ o face la o copie a documentului (vezi-o la B. A. R., ms. rom. 981, f. 393-414; publicat în Al. Papiu Ilarian, ***Corespondenţă.*** Ediţie îngrijită de I. Pervain si I. Chindris): „Copia ***Polemicii violente*** a lui A. Tr. Laurian şi A. Papiu, purtată către' Bărnuţiu şi alţi profesori în Iaşi, în cauza şcoalelor. Exempl. original l-am dat Academiei Române. Cîteva foi de la pag. 9-24, după original, s-au perdut". ***Polemica violentă,*** de fapt opera lui Papiu Ilarian, este redactată de acesta în 25 martie 1858 şi trimisă în Transilvania, lui Bariţ, Iacob Mureşanu si Gavril Munteanu cu scopul de a-i informa asupra întîmplăriior de la Iaşi.

Cursul întîmplăriior este următorul: după chemarea lui Laurian la conducerea şcoalelor Moldovei, în 1852, acesta găseşte reţeaua didactică dezorganizată: „Profesori mulţi şi netrebnici, învăţătură rău ordinată, ore puţine, clase nefrecventate, spese mari şi treaba nulă". Laurian purcede la o reorganizare rapidă, severă şi intolerantă, care atingea „corpul profesoral" în două puncte sensibile: Comoditatea bine remunerată, şi lipsa lui de pregătire. Sistemul iui Laurian, căruia tînărul coleg si colaborator Papiu Ilarian i se dedică cu tot entuziasmul, trebuia să modernizeze reţeaua didactică de toate gradele din Moldova, pe baza unor programe asemenea celei din Europa apuseană. învăţămînt naţional la înălţimea ţărilor celor mai avansate, acesta era visul redutabilului inspector.

Forţele reacţionare din Moldova nu priveau însă cu ochi buni strădania lui Laurian, încît şicanele împotriva lui încep din primul an al inspectoratului său. Intr-o scrisoare către Al. Papiu Ilarian din 16 decembrie 1852 (B. A. R, ms rom. 4583, f. 34—35 publicată în Al. Papiu Ilarian, nr. XV/II),'Bărnuţiu, acum prieten al lui Laurian, se îngrijorează: „Cauza domnului Laurian cu profesorii de acolo se vede că încă nu e potolită. Profesorii l-au acuzat pe Vodă la consulul rus, care i-au scris lui Vodă pentru ce l-au pus în fruntea şcoalelor, fund aşa periculos". în fruntea complotului este Nicoiae Istrati, conservator

cunoscut, care era director al Departamentului învăţăturilor. împreun
trul său, Nicoiae Suţu, considera că elevii „plebei" din şcoalele Moldove
de cunoştinţele preconizate de Laurian. în complot sînt atraşi profesorii
printre care şi trei transilvăneni: Bărnuţiu, Ştefan Miele şi Petre Suci
care venise în Moldova cu ajutorul lui Laurian, nu se sfiieşte sa-şi păr
tenul şi sprijinitorul, de dragul unor himere promise de partida adversă.

Conflictul se declanşează la 18 septembrie 1857, cînd profesori
autorităţilor o „suplică colectivă" împotriva lui Laurian (o copie a ei, pe
i-o trimite lui Bariţ împreună cu scrisoarea XLV, se afla la B.A.R., în
f. 215—216), semnată de George Ionescu, Anton Velini, N. Măcărescu,
Partenie Antonin, loan Poenariu, N. Turculeţ, Petru Suciu, T. Săvesc
lamb, I. A. Darjeu, Ştefan Miele, Al. Georgiu, D. Pop şi Apostoleanu.
turarea inspectorului general, deoarece „tot cursul funcţionării domn
ca inspector al şcoalelor acestei ţări e o persecutare, o maltratare şi o î
tinuă", acesta ,',fiind învăţat a vedea şi în membrii consiliului, ca şi
numai creaturile şi sclavii săi", lucruri care „au avut şi au influenţă rea
tinerimei scolastice, căci aceasta creşte în scoale cu sentimente de d
despretuitoriu şi despretuiţi". Prin urmare, să fie înlăturat inspectorul,
scrisii vor fi nevoiţi a se retrage din posturile lor". Cererea este binev
reacţiunea moldoveana, al cărei plan, după Papiu Ilarian, era „de a pro
si tulburări cu ocaziunea deschiderii Divanului ad-hoc" ***(Polemica vio***
ms. rom. 981, f. 401). Caimacamul N. Vogoridi-Conachi numeşte o co
din Grigore Cuza, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Anastase Panu
Hurmuzachi, cu misiunea de a cerceta cazul şi a refera asupra lui. Com
neşte la 17 octombrie, dar Caimacamul, pentru a-i îmbuna pe profesori
temporar pe Laurian din postul de inspector general. Profesorii, instr
Bărnuţiu, nu se întorc nici acum la posturi şi refuză să recunoasc
comisiei, pretextînd că „ei n-au ridicat pîră asupra ^inspectorului, ni
ridice, ci cer numai să se depărteze" ***(ibid.,*** f. 405). In aceste condiţ
poate să-şi desfăşoare ancheta şi se autodizolvă, după ce înaintează la
un raport către Căimăcămie, din care reiese nevinovăţia lui Laurian.
profesorii înaintează în primele zile ale lunii noiembrie o nouă plînge
inspectorului, Laurian este reintegrat în slujbă la 9 noiembrie.

Spre sfîrşitul anului încep tulburările în internat, al cărui di
Giuşcă. Se adaugă provocarea lui Laurian la duel de către un vagabo
Dosîade, în care inspectorul vede unealta celor care vor să-1 compromi
brie, pe cînd cauza era cercetată din nou, de către Consiliul administra
suplicanţi demisionează in corpore, după care tipăresc o broşură c
adresa lui Laurian. în jurul acestuia, cercul se strînge tot mai mult. Fideli
doar profesorii Mihail Alboteanu şi Papiu Ilarian, şi directorul intern
Ilarian a ajuns să predea cinci materii. însuşi Laurian „paradosea" c
fesor, trebuind în acelaşi timp să facă faţă presiunilor duşmănoase.
mijlocul lor, pe Bărnuţiu, cu prestigiul său uriaş, profesorii răsculaţi
de izbîndă şi, ca atare, acţionau implacabil.

Inspectorul general ar fi reuşit totuşi să-şi salveze situaţia dacă în
nu s-ar fi răzvrătit elevii din internat. Aceştia, într-o seară, îl bat c
gogul N. Patriciu, după care părăsesc internatul. Consiliul şcolar, de
Papiu si Alboteanu, nu se mai putea susţine. Totul era compromis. L
sionează, după ani de luptă cu o aristocraţie ignorantă, care nu l-a
profesorat şi inspectorat în Moldova au fost pentru Laurian cei mai n
sa. Firea sa rigidă, cu înclinaţii spre autoritarism intolerant, a stîrnit
rală a profesorilor, care au devenit unelte ieftine în mîinile reacţiunii
intenţii n-au găsit înţelegere, căci Moldova nu era pregătită pentru
lare de adîncimea celor preconizate de Laurian.

Odată cu Laurian îşi dau demisia şi ultimii săi susţinători: T. G
rul internatului, Al. Papiu Ilarian şi M. Alboteanu (vezi demisia lor la
rom. 996, f. 25; publicată în Al. Papiu Ilarian, *op. cit.*
martie Papiu redactează ***Polemica violentă,*** cu intenţia de a o pu

mitent, îi informează pe transilvăneni despre cele petrecute: pe Bariţ în 21 martie 1858 (vezi B.A.R., ms. rom. 996, f. 26—28), iar peste cîteva zile mai tîrziu pe Simion Balint (B.A.R., ms. rom. 4585, f. 28—29) şi pe Iacob Mureşanu (B.A.R., ms. rom. 996, f. 29—30), în fine, după mai bine de un an, în 21 octombrie 1859, pe Iosif Hodoş (B.A.R., fond. coresp., nr. 138.607), în epistole care condamnă în termeni foarte gravi pe Bărnuţiu. Iacob Mureşanu nu publică nimic din cele trimise de cei de la Iaşi, căci popularizarea conflictului ar fi compromis definitiv grupul paşoptiştilor transilvăneni, slăbit oricum din risipirea membrilor în toate provinciile româneşti.

Care şi cîtă este vina lui Bărnuţiu în toată această întîmplare? Este greu de presupus că Bărnuţiu n-a înţeles importanţa reformelor şcolare introduse de Laurian. Ca atare, sîntem obligaţi să privim lucrurile prin prisma relaţiilor personale. Din documente reiese clar că' Laurian s-a comportat prea intolerant, aşa cum va face un deceniu mai tîrziu, ca preşedinte al Societăţii Academice Române. Bărnuţiu, care în revoluţia transilvăneană era privit ca primul conducător al românilor, nu putea tolera situaţia de subaltern supus. Nu mai era la vîrsta lui Papiu Ilarian, ca să fie un discipol'fidel al inspectorului, avea aproximativ vîrsta lui Laurian şi ca atare era fatal să ajungă îa resentimente faţă de acesta. Trebuie presupus că o oarecare nemulţumire împotriva lui Laurian exista, bine ascunsă în sufletul acestui Cato al românilor, încă din timpul activităţii în Comitetul de la Sibiu, mai apoi din timpul Delegaţiei 1a Viena, cînd autorul ***Tentamen-ului critic...*** trece, încet-încet, de partea lui Şaguna (vezi supra, scrisorile din anii 1850 — 1851). Pentru firea puţin maleabilă a lui Bărnuţiu, cu reacţii şi gînduri neaşteptate, o răzbunare tardivă este cu totul explicabilă. Se mai pune problema în ce măsură „partida" moldoveana l-a ademenit pe Bărnuţiu cu promisiunea unei situaţii deosebite în aparatul şcolar al ţării? Credem că acest argument a apăsat mult mai puţin în cumpănă decît resentimentele personale, cu toate că după căderea lui Laurian, Bărnuţiu rămîne conducătorul de fapt al învăţămîntului în Moldova, deşi refuză sistematic orice funcţie înaltă.

[5] S-â publicat la Iaşi, în 1857.

[6] Iacob Mureşan.

XLV

Iaşi, 26 dechemvr. 1857

Frate Barit!

Am primit scrisoarea d-tale cu datul din 4 noiemvrie a.c, precum te vei fi încredinţat din *Gazeta de Moldavia,* în care s-au publicat înştiinţarea pentru fabrică, şi anume în n-rii 89, 91 şi 92[1]. încît pentru celalt punt al scrisorii d-tale n-am putut să aflu toate datele necesare spre a vă lămuri, dară nu voi uita a face de aici înainte ce n-am putut deplini pînă acum.

Despre monstruozitatea croită de d. Bărnuţ şi alţi nenorociţi, **veţi** fi auzit multe de toate, însă purcesul lucrului, pre scurt, este acesta: după ce s-au strîns comisiunea numită pentru cercetarea jalbei şi a cauzelor cari au adus pre acei nenorociţi la pasul acela neconsiderat, d. Bărnuţ cu asechii săi au refuzat de a se înfăţoşa la comisiune, zicînd că
219 ei n-au cerut comisiune, ci simpla scoatere a / inspectoriului general din postul său. Deci, văzînd dumnialor că pre drumul acesta nu o scot la cale, au angajat pre un spadasin grec, cu numele Dassiades, ca să-mi trimită o scrisoare înjurătoare şi să mă provoace la duel în numele lor. Eu am trimis acea scrisoare la poliţie şi spadasinul s-au dat supt judecată criminală. Domnul Bărnuţ, văzînd că nici cu modul acesta nu o scoate la cale, au trimis instigatori ca să turbure tinerimea academică. Aceştia s-au prins şi s-au dat afară. După aceea au pus pre părinţii şcolarilor să dea jalbă la guvern în contra inspectoriului general. Caimacamul au străpus tot lucrul la Consiliul administrativ, în care se aflau mai mulţi membri părtinitori cauzei lor. Cu toate acestea, caimacamul au pus
rezoluţiune pre raportul Consiliului administrativ / ca să se facă profe- 219ᵛ
sorilor renitenţi o aspră luare aminte şi să li se ordineze a se întoarce la îndatoririle lor. Domnul Bărnuţ cu ai săi au declarat din nou că ei nu se întorc pînă ce nu se va îndepărta inspectoriul. Deci, în 14 dechemvrie li s-au decretat demisionarea. Acum dumnialor au compus un pamflet anonim şi l-au litografiat; poate că vi l-or trimite şi pre acolo. Dintr-însul veţi vedea pînă la ce grad de infamie se înjosesc acei oameni, pre cari eu îi chemasem la posturi onorifice. Dară ducă-se cu toţi ai lor la locurile acelea cari le meritează. Eu mulţămesc Domnului că au scăpat şcoalele de astfeli de fiinţe vile, în cari m-am înşelat pînă acum şi poate că m-aş fi înşelat mai mult timp, dacă nu ş-ar fi dat ei vilitutea lor pre faţă într-un
/mod aşa de eclatant. Ascunză-se în fundul întunerecului![2] 220

Din scrisorile d-tale, precum şi din articlii din *Gazetă* înţeleg că n-aveţi de gînd să mai publicaţi acea foaie politică[3]. Mie îmi pare rău de această întîmplare, că oricum erau împrejurările, dară o foaie politică ne era neapărată în limba română. Intr-alte cercumstanţe eu aş fi putut să fac ceva mai mult aici pentru susţinerea ei, dară într-acestea e cu greu. îmi pare şi mai rău că fratele Iacob, pre lîngă osteneiele sale, rămîne şi datoriu la tipografie.

Pentru foaia literară[4] ne vom sili cu toţii. Publice-se încai aceea.

Salutare tuturor, şi mai ales fratelui Iacob, căruia acum nu pot să-i scriu în parte, fiindcă pleacă poşta.

Al d-tale sincer,

Laurian / 220ᵛ

Aţi primit cărţile trimise prin Suşianu?/ 220

[1] Iată ***înştiinţarea pentru fabrică:*** „Cesaro-regeasca privilegiată fabrică mehanică de hîrtie de la Zărneşti, lîngă Braşov în Transilvania, întemeiată de o soţietate de români şi înzestrată cu cele mai bune maşinării, să recomandă cu tot feliul de hîrtie de scris, ***conţept*** şi ***canţelai,*** albă şi vînătă, cu hîrtie de tipar, albă, nencleiată şi încleiată, pentru cărţi scolastice şi bisericeşti, şi face după acord şi porunceală orice cătăţime voieşte cineva; iar preţurile, loco Braşov, sînt pe cît să poate mai ieftine. O mică arvonă numărată înainte şi o măsură ce are a se trimite de-a dreptul la ***Direcţia Fabricei mehanice de hîrtie din Zărneşti, la Braşov*** (Strada şcoalelor) e de ajuns pentru ca în cel mai scurt timp să mulţămească orice porunceală" ***(Gazeta de Moldavia,*** 1857, nr. 89, p. 356; nr. 91, p. 364;'nr. 92, p. 968). Anunţul a fost trimis de Bariţ prin intermediul lui Laurian.

[2] Vezi scrisoarea precedentă, n. 3.

[3] în ***Gazeta Transilvaniei*** din noiembrie 1857 (nr. 91, p. 367 — 368; nr. 92, p. 370—371; nr. 93, p. 376), într-un articol scris sub formă de epistolă către Iacob ^Iureşanu, cu data „Zărneşti, 20 noiembrie 1857", Bariţ face o analiză a situaţiei [1] i care se află publicistica braşoveană, respectiv ***Foaie pentru minte...*** şi ***Gazeta Transilvaniei.*** Găsind această situaţie mai mult decît dezolantă, în special din lipsa colaboratorilor, autorul articolului propune să se renunţe la ***Gazetă,*** ca să înceapă altcineva „un alt jurnal, airea undeva", şi să se convingă şi alţii cît de amară este această pîine. La Braşov să iasă numai ***Foaia...*** literară, în jurul căreia să fie strînşi ^i mai buni condeieri din Transilvania. Mureşanu nu va urma sfatul lui Bariţ; l va renunţa la ***Foaie...*** în 1865.

[4] ***Foaie pentru minte...***

XLVI

Iaşi, 5 fevruariu 1858

Frate Bariţ!

In 26 dechemvrie anul trecut[1] te-am încunoştinţat pînă la ce stadiu agiunseseră lucrurile aici, prin intrigile domnului Istrat, Asache şi ale demnilor compatrioţi Bărnuţiu, Suciu, Miele etc. Eu credeam atunci că li s-ar fi pus capăt prin măsurile guvernului nostru cel slab. Insă intriganţii nu se odihnia, pînă cînd noi ne iluzionam. După diversele încercări, ei se apucară să întărite pre şcolari asupra profesorilor şi, în adevăr, şi izbutiră a instiga pre nişte mişei asupra domnului Patriciu, în 21 ianuarie. Prin încercarea făcută asupra lui Patriciu, se răsculă toată Academia. Guvernul se purtă lînged, ca în toate împregiurările. Profesorii actuali, nemulţumiţi cu măsurile guvernului, îşi dederă
221 dimisiunea. Intrigile giucară de toate părţile. In 30 ianuariu / şcolarii interni rupseră zaplazul Academiei şi fugiră în masă. Văzînd atîtea secături, mi-am dat şi eu dimisiunea. în 1 februariu s-au închis Academia. Acum Bărnuţ şi consorţii săi şi-au agiuns scopul cătră care ţintea de vreo zece luni de zile. Eu m-am luptat de un an şi giumătate în contra tuturor intrigilor imaginabile în această ţeară nenorocită, de zece luni încoace cu căpriţele lui Bărnuţ, iară de patru luni cu apearta duşmănie a acestui om pervers, care acum au depus toată ruşinea şi au aruncat masca.

Se zice că guvernul cel slab al lui Vogoride, în încurcăturile produse prin influinţele blăstămaţilor, cărora el sau nu vrea, sau nu poate să le
22î puie frîu, ar fi convocat pre Bărnuţ cu / [...] un franţoz, un grec şi un rus, ca să compună o comisiune pentru restabilirea şcoalelor[3]. Vom vedea ce va mai ieşi şi de aci. Eu unul am hotărît să rămîi retras de la toate trebile publice, pînă la reorganizarea terii şi la înfiinţarea unui guvern stabil.

Fiţi şi d-voastră sănătoşi şi spuneţi închinăciune din partea mea la toţi fraţii noştri cei adevăraţi.

Al d-v. sincer amic,

Laurian m. pr.

P.S. Domnul Hormuzachi cu soru-sa şi cu cumnatul său, Sturza, s-au dus la Cernăuţi la 12 ianuariu. în 17 ianuariu au murit mumă-sa, în 19 o au îngropat. Ei pînă acum încă nu s-au întors la Iaşi.

Ce mai face *Gazeta ?* Mai iese ? Eu n-am văzut nici un număr în anul
222 acesta. /

[1] Vezi scrisoarea precedentă.

[2] Revolta elevilor din internat împotriva pedagogului N. Patriciu.

[3] Comisia era alcătuită din cneazul Alex. Cantacuzino, preşedinte, Anastase Fătu, Simion Bărnuţiu, Ştefan Miele, Petru Suciu, spătarul Ludovic Iordan şi profesorul Frai (vezi V. A. U r e c h i a, *op. cit.,* III, p. 126—127).

XLVII

Iaşi, 22 mart. (1)858

Frate Bariţ!

Vă comunic această scrisoare de la amicul nostru C. Horm[uzachi][1], care se află încă tot în Bucovina, fiindcă cred ca nu poate să nu vă intereseze, din mai multe punte de vedere.

Aici merg lucrurile precum au fost croite de demult, însă numai de la retragerea noastră încoace au putut să se pună în aplicăciune. Ministru Cultului şi al învăţăturei Publice s-au pus cneaz Dimitrie Cantacuzen, sudit mai întîi rusesc, apoi grecesc şi acum nemţesc. Iară director au reintrat / G. Dulcescu, care dimpreună cu Bărnuţ, Aposto- 226
leanu şi consorţii lor croiseră intriga cea ţesută de Istrate.

Din n-ru 23 al *Gaz[etei] de M[oldavia]* veţi vedea cercularele cneazului, în stil de diplomatică fanariotică, din care cetitoriul poate să înţeleagă ce va vrea, însă priceputul zăreşte scopul lui Suţu de a desfiinţa şcoalele, supt pretest de reforme practice. Acum se văd numai unghiele pisicei prin sac, preste curînd se va vedea şi însăşi pisica. Să nu vă înşele mizloacele şarlatanismului care le cetiţi prin gazete, întrebuinţate cu scop de a înşela lumea, pînă cînd va sosi momentul de a strica şcoalele.

Ardelenii noştri deocamdată n-au ce să caute în Moldova, dacă nu vor să se compromită şi să agiungă a servi de vile instrumente ale unor intriganţi mîrşavi, cari preste puţin vor recădea în întunerecul din care au ieşit în aceste timpuri turbide[2].

Cetiţi cu luare aminte cele comunicate de fratele Papiu[3], ca să cunoaşteţi cu de-a măruntul luptele noastre, şi cîte socotiţi că s-ar putea trece, puneţi-le şi în *Foaie.*

Al d-v. sincer,

A..T. Laurian. / 226v

P.S. Eu încă aş fi de părere ca să tipăriţi epistola lui Papiu din 21 mart.[4]. / 226

[1] Laurian îi trimite lui Barit o copie a scrisorii primite de la C. Hurmuzachi fvezi-o la B.A.R., ms. rom. 996,'f. f. 223-225);

Cernauca, în 15/27 mart. (1)858

Amice amicissime !

Am avut onoarea de a accepe prea dorita d-v. scrisoare şi vă multămesc din adîncul inimei pentru cuvintele cele pline de compătimire, amiciţie şi indulginţă cu care aţi binevoit a ne consola şi a alina profunda şi dreapta noastră durere.

Cunoaşteţi simţibilitatea şi duioşia surorii mele şi, prin urmare, puteţi să vă închipuiţi cît au pătimit şi pătimeşte. Şi eu am pătimit, nu numai sufleteşte, ci şi trupeşte! Am pătimit de venin, de mai, de reumatism şi D-zeu mai ştie de ce.'Aceasta au fost şi cauza care m-au şi nevoit a amina pînă după Paşti înturnarea mea în Moldova. De aici vom merge însă de-a dreptul la Dulceşti, căci m-am săturat de Iaşi.

Ştiţi că paşaportul meu s-au vizat numai pe 14 zile şi numai spre petrecere în Cernauca. însă n-apucasem a împlini cea mai tristă din datoriile fieşti, şi iacă că un funcţionariu al preturei din Sadagura vine la Cernauca şi se aşează în sat, sub pretest că ar fi însărcinat cu mai multe cercetări atingătoare de interesele comunale. Dară adevărata lui misiune, pe care nu o putu ascunde, au fost cu totul alta: priveghiarea mea, împedecarea ducerii mele din Cernauca, iară la împlinirea terminului de 14 zile, executarea înturnării mele în Moldova.

încredinţîndu-mă că aceasta au fost adevărata însărcinare a mai sus numitului funcţionariu, am aflat de cuviinţă a trînti trei protesturi trăznitoare, unul către guvernatoriul Ducatului Bucovinei, baronul Schmuck (în locul căruia nu demult au venit un comite, Rothkirck), altul către d. ministru Bach, şi al treile către d. comite Buol. D. Schmuck s-au spariat şi mi-au cerut prin Doxache mii de scuze. Totodată mi-au răspuns prin scrisoare oficială că am voie de a petrece şi în Cernăuţi opt zile. Eu i-am răspuns că starea sănătăţii nu-mi permite de a merge la Cernăuţi şi că-mi rezervez dreptul acesta pentru altă dată, „nach Wiederherstellung meiner Gesundheit, sobaid die gegen mich verhângten, eben so unverdienten als krânkenden Polizeimass regelns aufgehoben sein werden" [După restabilirea sănătăţii mele şi îndată ce măsurile poliţieneşti pe cît de nemeritate pe atît de jignitoare — luate împotriva mea„ vor fi revocate].

De atunci trecură de multe ori 14 zile şi nu numai că nimene nu m-au mai întrebat de ce şed sau de ce nu mă duc, ci încă şi cezaro-regescul înger de pază se făcu nevăzut. O singură dată (sînt acum 2 săptămîni) veni singur pretorul de la Sadagura, în toată uniforma, că să mă întrebe cum mă aflu şi să-mi facă cunoscut că îngerul meu de pază s-au rechiemat întîi în mod oficios, apoi ***formal,*** dar totodată că dacă sînt sănătos, nu pot prelungi petrecerea mea în Bucovina ***fără învoirea guvernului.*** încredinţîndu-se din mărturia doftorilor că starea sănătăţii mele nu-mi permite încă a călători, s-au dus cum au venit şi de atunci nu s-au mai arătat. Dară răspuns n-am primit de la demnii miniştri. Cu toate acestea, terminul de 14 zile au rămas numai pe hîrtie, căci după cum ştiţi eu mă aflu de mai bine de două luni în Cernauca, unde este adunată toată, toată familia mea şi petrecem zile pe care le-am putea număra între cele mai fericite ale vieţii noastre, dacă memoria recentelor şi nerepărabililor perderi ce am suferit în curgere de 10 luni nu le-ar amărî.

Ticăloşiile ce au urmat după ducerea mea, în privinţa şcoalelor, le ştiam mai demult, chiar dintr-o scrisoare a m[ada]mei Vcgoridi către Doxachi şi din foi streine. Triumful profesorilor rebeli, intrigile care au*giucat, ticăloşia guvernului în cestiunea aceasta, m-au revoltat, mi-au împlut inima de indignăciune, de durere, dar totodată şi de greaţă. Eu v-am spus demult, şi nu o dată, că vă înşelaţi dacă aşteptaţi de la oameni, de la guvernul de astăzi, îndreptarea lucrurilor, dreptate, nepărtinire. Ce aşteptaţi de la un gubern în care ocupă loc de ministru un Burchi, un Dulcescu? Ce aşteptaţi, vă întreb, cînd vedeţi că chiar cei mai buni amici ai d-v. şi ai progresului — Negri, V. Sturza, Rallet, Mavrcgheni, Cuza ş.a. —, în starea lucrurilor de faţă, nu pot să facă nimica în contra infamiilor celor mai revoltătoare? Răbdare!

Dacă mi-ar fi permis a yă da un consiliu, v-aş spune să scrieţi istoria învăţăturei publice din Moldova şi să arătaţi ce aţi făcut, cu cîte greutăţi aţi avut a vă lupta şi ce n-aţi putut face, pentru cutare şi cutare cauze. Asemine istorie poate să fie de mare folos şi să prindă loc.

Ce faceţi acum şi unde şedeţi? Ce mai face d-l Papiu? Se năcăjeşte! O cred, şi cu drept cuvînt. Da părintele Dionisie? Aveţi bunătate de a le spune mii de salutări din partea noastră. Cea mai bună dovadă a ticăloşiei din Moldova vă poate da ***Istoria*** părintelui Dionisie. Apoi ce mai este de aşteptat sub acest guvern?

Să ne vedem sănătoşi în curînd, sau ia Iaşi, sau ia Dulceşti. Mii de salutări de la toţi membrii familiei mele, cari compătimesc cu trista stare a şcoalelor.

Al 'd-v.,

[C. ***Hurmuzachi]***

P.S. ***Kolnische Zeitung*** nu o mai ţin, dar în ***Zeit*** de la Berlin am văzut articolul din ***Kolnische Zeitung,*** un articol scurt dar foarte mizerabil, care vă acuză că v-aţi schimbat numele, că voiţi să latinizaţi limba, că aţi introdus calendarul romanilor şi că sînteţi tiran al profesorilor. L-am ţinut mult timp pe scritorul meu ca să-1 trimit d-v. şi chiar acum, cînd îl caut, nu-1 pot afla.

Bietul Pumnu pătimeşte foarte mult de bătaie de inimă, în urma unui defect organic. Medicii zic că are' Herze Beutel Wasserzucht [corect: Herzbeutelwassersucht = pericardită exudativă] şi că zilele lui sînt numărate. Ce păcat!

[2] Vezi scrisoare XLIV, n. 3.

[3] Vezi scrisoarea XLIV, nr. 3. Se referă la ***Polemica violentă*** şi la scrisoarea Iui Papiu către Bariţ din 21 martie 1858.

* Bănuind că Iacob Mureşanu şi Bariţ nu vor înclina să publice lunga ***Polemica-violentă,*** Papiu îi scrie lui Bariţ în martie 1858, spre sfîrşitul lumi (vezi la B.A.R, ms rom. 996, f. 28 v.; Al. Papiu Ilarian, ***Corespondenţa,*** nr. V/1) ca ar & bine să se publice măcar scrisoarea sa din 21 martie, care este un rezumat al ***Polemicii ...*** După cum vedem, Laurian este de aceeaşi părere. Totuşi, cei de Ia Braşov nu vor publica nici un cuvînt.

XLVIII

Bucureşti, 9/21 decemv. (1)868:

Frate Barit!

Am întîrziat cu răspunsul la scrisoarea d-tale din 26 oct. a.c. şi poate că te vei fi supărat pe mine. Insă te rog să iai in consideraţiune multele şi variele mele ocupaţiuni, apoi starea cea precarie a sănătăţii mele — a unui suferiu de un reumatism de vreo şese săptămîni şi de dureri de cap periodice (migraine) foarte intensive, aşa încît lucrez numai cu sila; adauge la acestea tormentaţiunile noastre politice şi, în fine, neputinţa de a răspunde îndată la mai multe punte, dintre cari la unele nici acum nu pot răspunde în mod satisfăcătoriu.

Prin d. Belgazoglu am trămis demult 10 esemplare din *Atlante *,* cred că le vei fi primit deja. Espedeşte-le, rogu-te, la Blaş. / Mîne mai **227;**
dau d-lui Belgazoglu alte 10, pentru Braşov.

Comptul *Magazinelor istorice* nu l-am găsit pînă acum între încurcatele mele hîrtii. Dară d-ta scrie-mi ce broşure îţi trebuie spre a completa exemplariele ce crezi că vei putea desface, şi eu voi vedea ce-ţi mai pot trămite [2].

Cu postul de la şcoala normale acum nu e de făcut nimica, fiindcă s-a numit director Melidon (un greco-armen din Moldavia). Vă mărturisesc că în urmarea purtării unor mişei ca Suciu, T. Maiorescu, I. Circa, Dragomir şi alţii, românii de aici au perdut toată încrederea în ardeleni, şi trebuie să afirmăm că au cuvînt, pînă la un grad oarecare.

Pentru afacerea domnului dr. Gănescu îmi pare rau că n-am putut face nimica. Principele este asaltat de solicitaţiuni din toate părţile. Brătianu [3] nu mai este la putere. Te rog să-i spui / a mea părere de rău, **227^**
că n-am timp de loc a-i scrie şi domniei lui.

Ştii festa care ne-a jucat-o Titu [4]. D. Heliade ameninţă cu darea dimisiunei din preşedenţie; s-a supărat pentru acceptarea elaboratului lui Cipariu, pentru neprimirea propunere! sale cu candidatul său de membru al Academiei şi pentru ortografia lui Massim în publicarea *Analilor.* Acum se adoperă a strînge pe actori, gazetari şi, pe autori, a le recomanda ortografia sa şi — cu modul acesta — a se substitui în locul Academiei. El protestă că nu e scopul substituirea, însă fapta duce acolo [5].

Abia în luna trecută am putut a aduna delegaţiunea spre a desigila biletul manuscriptului lui Cipariu [6] şi a răspunde autoriului, a face publicaţiunile cari le vei fi citit în *Monitoriu* [7] şi a încunoştinţa pe cei trei membri noui aleşi, Papiu, Kogălniceanu, Sion [8]. Multă putere centrifugă, puţină centripetă.

Alesandrescu[9] s-a scos din directoratul Ministerului] cultelor, / în urma unor abuzuri cari le-a descoperit capul diviziunei noului ministru.

Cu Ministeriul Finanţelor încă nu s-au descurcat fondurile Academiei. Cum vor merge lucrurile supt noii miniştri, D-[z]eu ştie. Tare mă tem de complicaţiuni.

Am citit cu multă atenţiune lucrările ungurilor de la Pesta. Naţionalităţile s-au stins, Transilvania s-a şters . Ce altceva se putea aştepta de la Pesta? Dară şi mai greu p[ent]ru români este răspunsul celui ce se numeşte rege al Ungariei[10]. Amar, şi iară amar! Cu toate acestea, să nu perdem curagiul. Bun este D-[z]eu. Şi istoria nu stă pe loc. Numai noi să fim oameni şi să ne facem sacra datorie, supt toate împregiurările. Vor veni şi alte timpuri.

Mă doare inima de adversităţile fratelui Iacob[11]. Spune-i, rogu-te, frăţeştile mele salutări. Cred că ungurii nu vor avea barbaria a merge mai departe.

Vaiete et vos rebus servate secundis.

228 v *Laurian.* /

227 Cartea părintelui Melchisedec n-a ieşit pînă acum[12]. \

[1] ***Atlante geografic, după Bonefont,*** Paris-Bucureşti, 1868. în condiţiile deosebit de grele din acea vreme, Laurian reuşeşte să reproducă aici, în mod remarcabil, 20 de hărţi.

[2] în secolul trecut, cărţile româneşti se desfăceau cu foarte mare greutate. ***Magazinul istoric*** al lui Laurian, cerut de români din toate provinciile, poate fi considerat un caz fericit şi totuşi, după 17 ani mai existau exemplare nevîndute! Corespondenţa oamenilor de cultură din secolul al XIX-lea este plină de astfel de cazuri.

[3] în timpul guvernării liberale din 1867 — 1868, sub preşedinţiile lui CA. Creţulescu, Ştefan Golescu şi Nicoiae Golescu, puterea o deţinea, de fapt, I. C. Brătianu, preşedintele partidului liberal, în calitate de ministru de interne, mai apoi de finanţe, de război şi ad-interim la externe. Prin decretul nr. 1411 din 6/18 septembrie 1868 (vezi ***Monitorul,*** 1868, nr. 202, p. 1135), Carol I îi ia lui I. C. Brătianu interimatul la conducerea Ministerului de externe. Rămîne în guvern ca ministru de finanţe, dar căderea lui era iminentă, datorită presiunilor fracţiunii moderate, în frunte cu Dimitrie Ghica. Curînd, în 16/28 noiembrie 1868, D. Ghica ia conducerea guvernului (vezi decretul lui Carol I nr. 1814, tot acolo, nr. 259, p. 1273). Noul guvern, în care liderul liberal nu va fi cooptat, este format din: Mihail Kogălniceanu, la Interne, G. Golescu, la Finanţe, Vasile Boierescu, la Justiţie, Al. Papadopol-Galimach, la Culte şi Instrucţiune Publică, colonelul Duca, la Război. Vezi şi ***Istoria Romîniei,*** voi. IV, Bucureşti,' 1964, p. 541 şi urm.

[4] ***Titu Maiorescu.*** Acesta fusese numit, la 20 iulie 1867, membru al Societăţii Academice Române, împreună cu Nicoiae lonescu. „spre completarea locurilor ce sînt vacanţi" (vezi ***Analele Societăţii Academice Române,*** tom. I, sesiunea anilor 1867 — 1869, p. 11). în sesiunea 1867, Maiorescu nu participă la nici o şedinţă. Va fi prezent abia în anul următor, 1868, luînd parte la primele două şedinţe, din 16 şi 17 august. în prima zi, din cauza numărului mic de membri (doar 9)', Societatea nu se poate întruni în adunare plenară, pentru a lua hotărîri. Heliade Rădulescu, preşedintele Societăţii, propune să se constituie în secţie filologică, pentru a discuta problemele dicţionarului şi ortografiei. Maiorescu, spre deosebire de ceilalţi membri, se opune acestei propuneri, motivînd că „membrii astăzi adunaţi n-ar putea nici în conferinţă privată a lua concluziuni asupra lucrărilor ce concern Societatea". Academicienii se indignează şi combat patetic poziţia lui Maiorescu. Acesta mai apare odată la şedinţă, **în** 17 august, după care părăseşte sesiunea, plecînd în Moldova^ ***(Idem,*** p. 131 — 134). **în** aceeaşi toamnă îşi dă demisia din Societatea Academică,, lucru pe care Heliade Rădulescu îl comunică oficial membrilor abia în sesiunea 1869,. Ia 2 august ***(Idem,*** p. 201 — 203).

[5] Heliade Rădulescu va demisiona, într-adevăr, nu numai din preşedinţia Societăţii dar şi din calitatea de membru al ei. Motivul, invocat într-o scrisoare către ministrul Cultelor şi al Instrucţiunii publice, datată „Bucureşti, 18 decembrie 1869" (vezi ***Romănul,*** an. XIII, 1869, nr. din 25 decembrie, p. 1030—1031), îl constituie alegerea a trei noi membri „actuali" ai Societăţii: Kogălniceanu, Al. Papiu Ilarian şi Gheorghe Sion (vezi aci infra, n. 8). Gestul său este aspru criticat de G. Petresc în ***Demisiunea d-lui loan Heliade Rădulescu către Delegaţiunea Societăţii Academice (Romănul,*** XIII, 1869, nr. din 31 decembrie, p. 1041 — 1042). Autorul articolului combate mai ales aprehensiunea lui Heliade Rădulescu faţă de Papiu Ilarian, a cărui alegere în Societatea Academică o consideră de bun augur pentru Societate.

[6] Prin decretul nr. 582 din 1 aprilie 1866, semnat de Locotenenta domnească, în persoanele lui N. Haralambie, I. Gatargiu şi generalul Nicoiae Golescu, se hotărăşte înfiinţarea Societăţii Literare Române, care va activa de la început sub numele de Societatea Academică Română (vezi decretul în ***Analele...*** I, ses. an. 1867 — 1869, p. 3 — 4). De la început se stabilesc principalele sarcini ale prospătului for ştiinţific: elaborarea ***gramaticii*** şi ***a dicţionarului*** limbii române. în prima ei sesiune,. 1867, Societatea lansează un concurs pentru elaborarea gramaticii. ***Programa concursului pentru Gramatica română (Idem,*** p. 114—115) privind doar partea primă, „analitică", respectiv ortografia, fonetica şi morfologia, anunţă scadenţa pentru 15 iulie 1868, fixează dimensiunile la 15 coaie tipărite, promite un premiu de 300 galbeni şi reclamă secret absolut din partea concurenţilor. în primele zile ale următoarei! sesiuni, 1868, preşedintele I. Heliade Rădulescu raportează că au sosit, în cadrul concursului, trei manuscrise, unul dintre ele purtînd motto-ul ***„Si consuetudo vicerit,, vetus tex sermonis abolebitur" (Idem,*** p. 134). Dîndu-se manuscrisele în cercetarea, unor membri competenţi din Societate, cel amintit ajunge la I. C. Massim, care, în şedinţa Secţiunii filologice din 1 septembrie, propune să i se acorde premiul de 300 galbeni. Se iscă discuţii contradictorii, pînă cînd, în 16/28 septembrie, adunarea generală votează în unanimitate premierea manuscrisului. După cum reiese din această scrisoare, plicul a fost desigilat abia în luna noiembrie, de către A. T. Laurian, secretarul general al Societăţii, în prezenţa membrilor Delegaţiunii permanente! Cu sau fără surpriză, proaspeţii academici au aflat că lucrarea aparţine: canonicului blăjean Timotei Cipariu. încă în aceeaşi toamnă Laurian ia măsuri pentru tipărirea ***Gramaticii*** lui Cipariu, prin Societate.

[7] A se corabora cu n. 6. în nr. 267 din 1868, p. 1305 — 1307, ***Monitorul*** publică, informaţii privind lucrările Societăţii Academice, în sesiunea 1868. Printre altele, Şi următorul comunicat: „Deschizîndu-se scrisoarea anexată pe lîngă manuscriptul cu motto: ***Si consuetudo vicerit vetus lex abolebitur,*** Delegaţiunea a aflat cu vie plăcere că autorul acestui op premiat de Societatea Academică în şedinţa de la 15/7 [recte: 16/28] septembre trecut este d. canonic T. Cipariu. Delegaţiunea s-a grăbit deci să pervină d-lui Cipariu premiul otărît din fondul donat de răposatul Zappa,, neuitatul donator în favoarea literilor şi limbei române".

[8] Alegerea lui Kogălniceanu, Al. Papiu Ilarian şi Gheorghe Sion ca membri «actuali" ai Societăţii Academice, a avut loc în şedinţa plenară din 16/28 septembrie 1868. Propunerile au venit din partea lui A. T. Laurian, V. A. Urechia, loan Străjescu, N. lonescu, George Bariţ şi Alexandru Roman (vezi ***Analele...,*** I, p. 188).

[9] V. A. Urechia.

[10] De mai bine de un an, principatul Transilvaniei nu mai exista. La 27 mai/^ 8 iunie 1867, împăratul Franz Iosif s-a încoronat ca rege al Ungariei, sancţionînd astfel legea asupra încorporării Transilvaniei la Ungaria, votată de dieta de la Cluf din 1865. Nemulţumirea jui Laurian este provocată de ***Legea naţionalităţilor*** şi ***Legea învăţămîntului*** din 1868. în Ungaria — glăsuiau aceste legi — există o singură naţiune, pea ungară, şi o singură limbă oficială, limba maghiară. Concesiile făcute naţionalităţilor, care formau majoritatea populaţiei Ungariei, erau vagi şi neesenţiale, putînd fi anihilate prin măsuri „legale". Vezi Eugen Brote, ***Gestiunea română în Transilvania şi Ungaria,*** Bucureşti, 1895; Keith Hitchins, ***Studii de istorie modernă a Transilvaniei,*** Cluj, 1970.

[11] „Adversitățile" s-au abătut asupra lui Iacob Mureșanu, redactorul ***Gazetei Transilvaniei,*** ca urmare a ***Pronunciamentului de la Blaj.*** In 1868 românii transilvăneni au sărbătorit — la Blaj, Sibiu, Brașov, Gherla, Cluj, Turda, Năsăud etc. — împlinirea a douăzeci de ani de la Adunarea de pe Cîmpia Libertății. Cei strînși la Blaj au hotărît să redacteze un protest, un ***pronunciament*** împotriva dualismului austro-ungar. Textul pronunciamentului s-a publicat în toate periodicele românești din Imperiu (vezi ***Gazeta de Transilvania,*** XXXI, 1868, nr. 32; ***Federatiunea,*** I, 1868, nr. 73; ***Telegraful român,*** XVI, 1868, nr. 43 etc). Autoritățile ungurești au deschis proces împotriva autorilor principali ai documentului: canonicii Vasile Rațiu, Ilie Vlasa și Grigore Mihali, profesorii Ioan Micu Moldovan, Gavril Pop si Alex. M. Micu, apoi Dimitrie Farago, paroh în Zlatna, Iacob Mureșanu ș.a. Inculpații sînt achitați printr-un rescript împărătesc (vezi T. V. Păcățean, ***Pronunciamentul din Blaj,*** în ***Transilvania,*** LIX, 1928, nr. 1, p. 26—27; un studiu de sinteză a dat Simion Retegan, ***Pronunciamentul de la Blaj (1868),*** în ***Anuarul Institutului de istorie din Cluj,*** IX, 1966, p. 127 și urm.). Totuși, Iacob Mureșanu este înlăturat de la conducerea liceului românesc din Brașov, trebuind să suporte în plus și numeroase șicane din partea autorităților. Bătrînul cărturar își deplînge detaliat „adversitățile" într-o scrisoare către Al. Papiu Ilarian din 6 decembrie 1868 (B.A.R., ms. rom. 4584, f. 84-85; publicată în Al. Papiu Ilarian, ***Corespondență,*** nr. CXLII/II), încheind: „și totuși nu vrui a îngenunchia, ca să nu stric cauzei naționale...".

[12] ***Melchisedec*** (1822—1892), „una din falele episcopatului românesc", cum îl numește ***C. Diaconovici (Enciclopedia română,*** v. III, Sibiu, 1904, p. 241), prelat celebru, scriitor remarcabil și patriot înflăcărat, era la acea dată episcop al Dunării de Jos (Galați). „Cartea" pomenită de Laurian este, probabil, ***Cronica Hușilor și a episcopiei,*** tipărită la București, în 1869. Vezi despre el și C. Diculescu ***Studiu asupra vieții și activității lui Melchisedec,*** București, 1909.

XLIX

București, 17 dec. 1870

Mult stimate frate Bariț!

Din cauza continuelor suferințe de reumatism, de dureri de cap și de altele, n-am putut nici a-ți răspunde pînă acum la epistola d-tele din 9 noiembre. Apoi, preste celelalte necazuri, supărări și ocupațiuni infructuoase, la 1 decembre am fost chemat ca jurat să judec cauzele criminali aduse înaintea Curții, și cu toate atestatele de etate și de valetudine, n-am putut scăpa de la această funcțiune penibile pînă în 15 decembre, seara la 7 oare. Acum tușesc, plin de răceală. Cu toate acestea, ieri am
229 ținut ședință cu Delegațiunea, în cauza tipărirei / lui Tacit [1] și am însărcinat pe Castoriu [2] să-ți trimită banii ceruți.

De la Eliade [...] nu cred să mai putem scoate paralele [3].

Știi că d. Carp [4] nu trecuse în budgetul cultelor subvențiunea Societății; am trebuit să facem memorande, să alergăm pe la d. Epurianu [5], să vorbim cu deputații Camerii noastre legislative. Acum Epurianu a căzut, va trebui să mai colindăm și pe la nouii miniștri; cari vor fi, D-zeu știe.

Dară să ne întoarcem la afacerea mea particularie, tipărirea *Isto-*
229v *rioarei românilor* [6]. Eu am avut în anii aceștia / o perdere la chartele mele geografice preste una mie de galbini și mi-e frică să nu perd și mai mult. Fratele Iacob mă îndeamnă să iau asupra mea editarea *Chartei Monarchiei austriace.* Nici nu i-am răspuns, dară perderea enormă făcută

cu editarea *Chartei Țărilor Române* [7] nu numai că m-a descuragiat, ci m-a speriat. Mișelul nostru de ministeriu nu numai că nu ne încuragiază, ci s-ar bucura deacă ar putea să ne reducă la sapă de lemn. In sensul acesta nu știu cum sunt toți de acord, pare că e un blăstem general preste români. Nici chiar domnitoriul, prin influența sa, n-a putut face 230
nimica pentru scoale, prin blăstemații de miniștri. Aceste triste esperiențe m-au făcut să cuget mult asupra publicării *Istorioarei* în Tra[nsilvajnia. Nesecuranța cenzurei, care, precum zici, poate să oprească cartea după ieșirea de sub tipariu, mă amerință cu o nouă perdere. Căci, de a se aduce apoi în România cartea tipărită în Țran[silva]nia (cînd acolo s-ar opri), este o speculațiune greșită, fiindcă aici s-a făcut o edițiune în tipografia statului, și alta în a lui G. Ioanid. Scopul meu era de a face o edițiune ieftină în Tran[silva]nia, pentru tran[silva]ni, care să se vîndă la românii săraci numai cu prețul tipariului, în interesul lor. / 230*
Eu însă, în momentul de față, nu numai că n-am bani de perdut, puși într-o înterprindere precarie (prin incertitudinea permisiunei cenzurei), dară n-am nici măcar pentru o interprindere însoțită de toate probabilitățile. De 6 luni încoace îmi dau tot salariul meu de profesor la litograful care mi-a tipărit chartele, și voi trebui să-l mai dau încă pe doi ani viitori, ca să mă plătesc cu totul. Deci, dacă crezi d-ta că s-ar putea face ceva cu *Istorioara* prin vreun librariu-editoriu de acolo, ca adecă să o tipărească el în folosul său, bine ar fi. / Eu nu pretind nimica ca 231
autoriu. Numai librariul să nu pună preț mai mare pe esemplariul de vîndut (broșat semplu) decît 20 cr. Dacă crezi d-ta că cartea ar fi folositoarie tinerimei române de acolo, dacă s-ar afla verun editoriu în condițiunile acestea, fă o încercare.

Salutări fratelui Iacob și tutor românilor celor buni, iară d-tale, frățești îmbrățeșări,

Laurian.

Mare mișel s-a făcut colegul nostru Babeș! Ce tot are el cu Societatea, de o tot mușcă, de cîte ori / i se prezentă vero ocaziune? Cît de 231*
urît a însemnat și mai deunăzi despre dînsa, cînd a trecut în *Albina* știrea, luată din *informațiuni,* că Ministeriul i-a refuzat subvențiunea! [8] Ce a făcut domnia lui pentru prosperarea Societății, care a refuzat chiar de a lucra ceva pentru dînsa? Dacă nu-i place, cine-l ține cu forța în Societate? Mă cuprind frigurile cînd văd că Societatea n-are amici nici măcar în sînul său. Trist simptom pentru caracterul român! Cum putem noi, românii, să facem verun progres, cînd suntem așa de seci? / 232

De la fratele Iacob am primit pînă acum *trei numeri din Gazeta,* interrupți. Ce se mai face pre la Blaș? Olteanu de la Lugoș [9] încă joacă un rol minunat. Bravo, români! Tot simptome triste și iară triste, din zi în zi probe mai tari despre corupțiunea românilor. [...] / 232*

[1] Societatea Academică Română luase de la început inițiativa tălmăcirii în românește a principalilor autori greci și latini. Primii vizați erau Iulius Caesar, cu ***De bello galico,*** și Caius Cornelius Tacitus, cu ***Analele.*** Murind în 1869, Gavril Munteanu, profesor la Gimnaziul românesc din Brașov, a lăsat o competentă traducere a ***Analelor.*** Tălmăcirea s-a tipărit la Sibiu în 1871 (vezi ***Opurile lui Caiu Corneliu Tacit,***

draduse de Gavril I. Munteanu. Date în tipariu sub auspiciile Societăţei Academice Române, după decesul din vieaţă a traducătoriului). Cu tipărirea se ocupă Bariţ, care însoţeşte volumul de o biografiea lui Gavril Munteanu.

[2] ***Castor*** = Iosif Hodoş. În tinereţe, Hodoş avusese un frate geamăn, pe Zacheu. Colegii de la Liceul piarist din Cluj, unde au fost elevi între anii 1844—1848, i-au poreclit Castor şi Polux. Polux — Zaheu Hodoş — a murit în 1848.

[3] Pentru clarificarea acestui pasaj, cităm ad literam din *Anale...,* V, ses. an, 1872, p. 61 — 70: „D-n Heliade, membru şi preşedinte al Societăţei Academice, vine în 1869 şi cere de la Societate un împrumut de 2.500 galbeni pentru tipărirea cărţilor sale. Cererea se ia în dezbatere în şedinţa din 1 şi 2 septembre 1869, precum se poate vedea din procesele verbale. D-nu Heliade văzînd, în fine, că propunerea sa n-are probabilitate de a trece, o retrage. Dară d-nu Heliade nu încetează de a se plînge la d-nii membri că n-are cu ce să-şi tipărească cărţile şi că n-are nici cu ce să-şi scoată de îa tipografie cărţile tipărite deja *(Echilibru între antiteze).* La finele sesiunei, d-nu Heliade se adresează din nou la membrii Societăţei, cerînd ca să i se facă un ajutoriu. Mai mulţi membri (între care şi d-nu Kogălniceanu şi d. lonescu) zic ca să se înţeleagă Delegaţiunea cu d-nu Heliade şi să-1 ajute la tipărirea cărţilor sale, pre cît va fi cu putinţă.

Nu se încheie însă nici un proces verbal şi nu se face nici un act în scris. După închiderea sesiunei, d-nu Heliade se prezintă la Delegaţiune şi cere să i se dea 4.000 Jei spre a-şi putea scoate cărţile tipărite de la tipografie/şi vine totdeodată şi depune drept garanţie un număr de 200 exemplarie, promiţînd' că va mai depune încă 200 exemplarie îndată ce se va desface cu tipografia. Afară de acestea, d-nu Heliade care, preşedinte al Societăţei, ales de d-nii membri, era totdeodată şi deputat în Cameră, nu înceta a ameninţa că dacă nu i se vor da bani pentru tipărirea şi scoaterea cărţilor sale, el va face să cadă Societatea. Delegaţiunea, luînd toate acestea ân consideraţiune, şi, mai vîrtos, recomandaţiunea verbale a mai multor membri ai Societăţei, şi depozitul de cărţi făcut de d-nu Heliade, se înduplecă a-i da 2.000 lei noi. D-nu D. larcu, casiarul Societăţei, face greşeala, din nebăgare de seamă, şi-i dă 2.000 napoleoni [galbeni vechi, deci o sumă mult mai mare — n. ns.], pe una poliţă scrisă pe numele său particular, plătibile preste 5 luni de zile. După 5 luni d. Iarcu se prezintă cu poliţa la d-nu Heliade, care zice că n-are cu ce plăti acum, dară propune să prelungească poliţa pre alte 2 luni.

Se deschide sesiunea anului 1870 (Domnul Heliade se retrăsese din Societate). La închiderea compturilor din anul 1869 — 1870, d-nu casiariu D. Iarcu arată banii -cari se aflau în casa Societăţei şi arată şi poliţa d-lui Heliade, sunătoare pre numele d-lui Iarcu, în sumă de 2000 napoleoni/Societatea zice că nu poate ţine compt de acea poliţă, fiind ea sunătoare pre numele privat al d-lui Iarcu, dară d-l Iarcu să se :silească a scoate banii de la d-nu Heliade".

Aşa stăteau lucrurile la sfîrşitul anului 1870, cînd îi scrie Laurian lui Bariţ. Heliade Rădulescu moare în 1872, fără să-şi fi achitat datoria. Dimitrie Iarcu este obligat să plătească din buzunar datoria răposatului, „a cărui memorie aş fi dorit să rămînă scumpă nouă, membrilor acestei Societăţi, ca şi tuturor românilor" — după cum spune Gheorghe Sion, cu ocazia dezbaterii acestei triste moşteniri (vezi *Idem,* p. 63).

[4] ***P. P. Carp*** (1837 — 1918) era în 1870 ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice în cabinetul lui Manolache Costache Iepureanu.

[5] ***Manolache Costache Iepureanu,*** conservator, prim ministru între 20 aprilie — 14 decembrie 1870.

[6] Greu de stabilit despre ce „istorioară" este vorba, întrucît Laurian nu are nici o scriere cu acest titlu. Probabil că voia să scoată o nouă ediţie pentru Transilvania (vezi continuarea scrisorii) din ***Elemente de istoria românilor pentru clasele primare,*** manual apărut la Bucureşti în 11 ediţii, între 1859—1875.

[7] De fapt, ***Charta Daciei moderne,*** atlas'tipărit la Bucureşti în 1868.

[8] Mînia lui Vincenţiu Babeş împotriva Societăţii Academice se trăgea — şi Laurian ştia bine acest lucru! — de la un afront suferit în 10 septembrie, cu ocazia unei şedinţe din sesiunea pe 1870 a Societăţii. La această şedinţă (vezi *Analele...,* I, ses. an. 1870, p. 125), Babeş, „membru actual", reprezentînd românimea din Banat, a propus ridicarea numărului membrilor plini de la 16 la 32. Propunerea e combătută de V. A. Urechia. Pusă la vot, este respinsă. *Analele...* nici măcar nu publică textul moţiunii. Babeş, fire ranchiunoasă, după cum reiese şi din alte documente,, se răzbună peste cîteva săptămîni, publicînd în *Albina* de la Pesta (vezi an. V, 1870, nr. 85) un articol ***Despre şi de la Societatea Academică.*** Dîndu-se drept terţă persoană, critică aspru Societatea Academică pentru respingerea propunerii sale* concluzionînd că „organismul Societăţii noastre erudite este bolnav şji trebuie reparat, reorganizat, dacă este să corespundă chiemărei sale sublime". În anexa acestei critici neobiective se publică textul propunerii făcute de Babeş în 10 septembrie: ***Moţiune pentru întregirea Societăţii Academice, spre scopul unei aptivităţi mai eficace şi a reformărei unor articuli din statute.***

[9] ***Ioan Olteanu*** (1839—1877) a făcut studii teologice îa Viena, după terminarea cărora episcopul Al. Dobra al Lugojului îl numeşte secretar consistorial. Va ajunge episcop al Lugojului în 1870, apoi, trei ani mai tîrziu, al Orăzii.

L

/ Bucureşti, 12 sept. (1)87$

Frate Bariţ!

Am cetit scrisoareafd-tale. Am şi convocat Delegaţiunea pre sîmbăta Mai curînd nu se putea.

Vom lua la dezbatere hîrtia d-tale, şi eu din partea mea voi face tot ce-mi stă prin putinţă. Precum am calculat eu, litera *L* se va tipări în decembrie şi *M* în ianuariu *K*

D-ta faci bine deacă-ţi regulezi lucrul aşa, ca tipografia să nu stea pre loc.

Primeşte salutările mele,

Laurian: \ 233;

[1] Se tipărea, cu mari sacrificii şi cu nesfîrşite certuri în sînul Societăţii Academice, volumul al doilea din ***Dicţionarul limbei romane; după însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect de^A. T. Laurian şi I. C. Massim,*** care va apărea în 1876. La acest volum au colaborat şi Iosif Hodoş (literele I, J, K) şi Bariţ (literele L, M), restul membrilor refuzînd să contribuie îa realizarea unei „opere colective" care reflecta concepţiile filologice' ale unui singur om: Laurian. Volumul I al dicţionarului apăruse în 1871.

LI

Bucureşti, 22 noiembre 1873

Domnule Bariţ 1

Am cetit scrisoarea domniei tele din 17/29 nouembre a.c. şi am trămis-o îndată fiului meu Demetriu. Îmi pare foarte rău de acele încurcături, însă fiul meu Demetriu e *emancipat, liber şi independente,* şi afacerile lui nu mă privesc de loc[1].

Primiţi salutările mele şi mă esouzaţi că nu pot a vă scrie mai multe, fiind foarte indispus,

A. Treb. Laurian[2]. / 235

[1] „încurcăturile" lui Dimitrie A. Laurian, fiul lui Aug. Treboniu Laurian, se lămuresc într-o scrisoare pe care Dimitrie o adresează lui Bariţ la 15/27 februarie

1876 (B.A.R, ms. rom. 1007, f, 19). Este vorba de o datorie de 2000 de lei noi la Fabrica de hîrtie din Zărneşti, pe care fiul cărturarului o făcuse aehiziţionînd hîrtie -de tipar pe credit.

[2] împreună cu această scrisoare, la B.A.R. (ms. rom. 996, f. 253 r.) se află si o telegramă a lui Laurian, datată 2 noiembrie 1874, ora 11, cu următorul text: „Pentru ***Anale...*** trimite-ne imediat ***Istoria unui regiment român.*** Laurian". Este vorba de studiul lui G. Bariţ, ***Fragmente din istoria regimentului al II-lea românesc gră-*niţariu din Transilvania,*** publicat în ***Analele...,*** VII, ses. an. 1874, p. 157—236.

LII

București, 23 novembre 1875

Frate Barit!

S-a primit lada cu cărţile, adresată domnului Adamescu \ S-au număr at cărţile şi s-au aflat precum s-au indicat de d-ta. Pachetele lui Sion[2], Iarcu[3], Massim[4] s-au dat adresaţilor, de la cari s-au primit quitanţie.

D. Hodoş îmi scrie în 15/27 novembre a.c. să-i trămitem m[anuseri]ptul de traducţionea *Imperiului otoman,* ca să-1 coreagă. Noi ştim că d-ta ai luat acel m[anuscr]pt la plecarea d-tele din Bucureşti/ Deci, dacă nu s-a trămis pînă acum, fii bun şi-1 trămite acum, ca să-1 poată per-
238 lucra[5], conforme deciziunei / Societăţei Academice (Secţionei istorice). D. Hodoş zice că acum posede şi traducţionile anglese şi germană.

Noi, graţie Domnului, suntem toţi sănătoşi; de altrăminte, mergem cum a dat Dumnezeu.

Ar fi de dorit ca să se formeze cîte un cabinet de lectură la Braşov, la Făgăraş, la Sabiniu, la Haţăg, la Blaş, la Alba-Iulia, la Abrud, la Turda, la Cluş, la Gherla, la Baia-Mare, la Năsăud etc. Deacă s-ar forma, noi le-am trimite cărţi gratis. Pentru Braşov si Făgăraş cred că ai îngrijit d-ta. Pentru Blaş va fi îngrijit d. Cipariu. Pentru Alba-Iulia,
:238 Abrud, Baia de Criş, va îi îngrijit d. Hodoş. Pentru / Haţăg va fi îngrijit baron Ursu[6]. La Sabiniu (seminariu) am trămis noi şi bucuros am trămite şi la celelalte locuri, numai dacă s-ar forma cabinete de lectură. Rumegaţi această idea.

Mai toate organele române din Dacia Superioară au căzut sau sunt în punctul de a cădea. Nu lăsaţi să cadă şi Tran[silva]nia!

239 Al dv. sincer, *A. Tr. Laurian. /*

[1] ***Alexandru Adamescu,*** tatăl bibliografului Ion Adamescu, originar din Daia, de lîngă Sibiu. Fusese director al Tipografiei Statului, iar în 1875 era casier al Societăţii Academice, în locul lui Dimitrie Iarcu.

[2] **Gheorghe Sion, scriitor moldovean şi fruntaş politic progresist.**

[3] ***Dimitrie Iarcu*** (1817—1879), profesor la şcoala din Golţea, mai tîrziu inspector general al şcoalelor, s-a făcut cunoscut mai ales prin lucrarea ***Bibliografia cronologică română sau catalog general de cărţile imprimate de la adoptarea imprimeririi, jumătate secolul XVI şi pină astăzi,*** Bucureşti, 1866, ed. 2, 1873. Alte scrieri: ***Învăţături trase din Sfînta scriptură,*** 1838, ***Dialogul italo-român,*** 1846, ***Principesa de Pontieu,*** 1851, ***Prietena copiilor,*** 1853—1855, ***Morarul cel bun,*** 1856, ***Măsuri şi greutăţi,*** 1857, ***Românul glumeţ,*** 1857, ***Enciclopedia poporană,*** 1858, ***Istoria naturală,*** 1860, ***Noţiuni istorice,*** 1863, ***Comptabilitatea domestică,*** 1863, ***Despre adevăratul calendar,*** 1864, ***Istoria sacră,*** 1866, ***Mitologia,*** 1867 etc.

[4] ***Ioan Massim*** (1825-1877), lingvist, membru al Societăţii Academice Române de la înfiinţare, în 1867. Scrieri: ***Elemente de gramatică elenică,*** 1850, ***Noul abecedar românesc'sau elementele de lectură şi scriere,*** 1868, ***Elemente de gramatică, română,*** 1870, ***Una mostrăde istorie critică,*** 1874 ş.a. Contribuţia sa cea mai importanta este colaborarea cu Laurian la ***Dicţionarul limbei române*** şi ***Glosariu,*** publicate sub auspiciile Societăţii Academice între 1871-1876.

[5] în şedinţa Secţiunii istorice a Societăţii Academice din 23 august 1874, Iosif Hodos s-a angajat să traducă în româneşte ***Istoria Imperiului otoman*** a lui Dimitrie Cantemir (vezi ***Analele...,*** VII, ses. an. 1875, p. 64). Iniţiativa traducerii operei cantemiriene aparţinea lui Al. Papiu Ilarian, care a pregătit pentru tipar ***Descriptio Moldaviae*** (apărută la Bucureşti în 1872, sub egida Societăţii) şi ainceput traducerea ei în româneşte. După îmbolnăvirea gravă a lui Papiu Ilarian in 1874, vărul său, Iosif Hodoş, continuă traducerea care se publică în 1875: ***Operele principelui Demetriu Cantemir, tipărite de Societatea Academică Română. Tom. II, Descrierea Moldaviei.*** Cea de a doua traducere a lui Hodoş, într-adevăr remarcabila, apare în 1876: ***Istoria Imperiului Otoman, creşterea şi scăderea lui. Cu note foarte instructive, de Demetriu Cantemir, principe de Moldavia. Tradusă de dr. Iosif Hodoş.***

[6] ***David Urs baron de Margina*** (1816-1897), remarcabil om de arme roman, a făcut parte din regimentul I de graniţă românesc din Transilvania. A participat la marile lupte purtate de austrieci la mijlocul secolului trecut, în urma cărora „pentru deosebită vitejie", a fost avansat pînă la gradul de colonel. Nici un alt roman transilvănean n-a reuşit să urce mai sus în armata habsburgilor. A fost pensionat forţat în 1866, din cauza simtămintelor sale naţionale. Baronul „Urs de Marginea , cum îl numesc contemporanii, a fost şi un iubitor al culturii şi educaţiei naţionale^ pentru prăpăsirea cărora a lăsat prin testament o întreagă avere. O interesantă lucrare despre el este a lui F r a n z R i e g e r, ***Oberst David Baron Ursz de Margina bei Solferino und Lissa,*** Sibiu, 1898.

ION MAIORESCU

(13 iunie 1838 — 31 mai 1863)

D ,'in sursele oferite de schimbul epistolar între Ion Maiorescu şi George Bariţ[1], purtat timp de un sfert de veac, se degajă portretul spiritual al întregii perioade cuprinse între anii 1838 — 1863, poate cea mai agitată din secolul al XlX-lea. Cele peste 130 de scrisori, de o mare varietate informativă, adresate de Maiorescu prietenului său de o viaţă, de care este legat prin aspiraţii şi interese comune, scot la lumină nu numai aspecte majore privind istoria ideilor şi a culturii din Transilvania, ci şi din celelalte ţări române, deoarece Maiorescu a fost perindat de împrejurările vitrege în care a trăit şi prin Moldova şi Ţara Românească, participînd aproape la fiecare eveniment mai important din vremea sa; este un spirit solicitat pe aproape toate fronturile de luptă ale epocii: social şi politic, ling-

[1] O parte din corespondenţa primilor zece ani a mai fost publicată de G. Bogdan-Duică (cf. ***Tribuna poporului,*** 1903), sub titlul ***G. Bariţiu şi amicii săi,*** reproducînd însă unele scrisori în extrase, pe altele rezumîndu-le. N. Bănescu şi V. Mihăilescu republică scrisorile de dinainte de 1848 în anexe la ***loan Maiorescu. Scriere comemorativă cu prilejul centenarului naşterii lui, 1811—1911,*** Bucureşti, 1912, cu excepţia scrisorii a XLVI-a, şi rezumă şapte scrisori. Dar omisiunile, inconsecvenţele şi greşelile de transcriere, după un sistem neprecizat, frustrează corespondenţa de o parte a valorii ei. Uneori transcrierea greşită schimbă sensul ideilor corespondentului, producînd confuzii. Astfel, incidental se transcrie ***toate*** pentru ***foile, sistema*** pentru ***estimea, răspuns*** pentru ***prepus, gubernului*** pentru ***jurnalului*** etc.

Pentru exemplificare, dăm mai jos în paralel extrase din f. 151, prima variantă aparţinînd autorilor menţionaţi:

„[...] Editorii foilor critice nu vor putea dobîndi acest merit altfel decît priveghind cu multă grije ca nu cumva supt mantelul nenumităţii (anonimităţii) să se ascunză ***vrăşmaşii personale;*** 'ca nu cumva cărţile cele bune să se apese Şi să se despretuiască ***numai*** din acea pricină pentru că sunt împotriva acestei au acelei paren a veacului; ca nu nici cei mai iubitori de carte din conlucratorii săi, să întrebuinţeze vreun ton mai neomenos decît cu care ne slujim în petrecerea personală [...]".

„[...] Editorii foilor critice nu vor putea dobîndi acest merit altfel decît /priveghiind cu multă grijă ca nu cumva supt mantaua anonimităţei [şters „nenumităţei"] să se ascundă vrăşmaşii personale ca nu cumva cărţile cele bune să se. aPese & se despreţuiască ***numai*** ^ « ^ ^ a ^ f f i ^ S cei mgdiubitori £e certe din conlucrătorii săi să nu întrebuinţeze vreun ton mai neomenos decît cu " care ne slujim în conversaţia [şters „petrecerea"] personală [•••]"•

Corespondenţa de după revoluţie este publicată de Bariţ, în ***Transilvania*** din 1877 Şi 1878 (dar numai un număr de 38 'de scrisori, dintr-un total posibil de 70), de unde am reprodus aceste scrisori, deoarece nu s-a păstrat textul lor originar (vezi şi LXVI, n. 2).

vistic şi estetic, istoric şi didactic, oferind în subsidiar informaţii de atmosferă comună frămîntărilor ei. Corespondenţa primeşte astfel semnificaţii lărgite. însuşi autorul scrisorilor le intuieşte: „Or fi bune pentru urmaşii noştri, să-şi desluşească multe încurcături din tara asta" (XVI)[2].

Susţinător fervent al gazetelor lui Bariţ, corespondent, sfătuitor de taină, mediator în acordarea unui sprijin bănesc din principate, neobosit în recrutarea prenumeranţilor, el este pentru redactorul braşovean un prieten de nădejde, mai ales de cînd acesta a început „a lucra învederat pentru folosul neamului" (XV). „Eu sprijinesc foile tale — îi scrie lui Bariţ în 1845 — ca un organ naţional" (XLVI), motiv pentru care atitudinea lui Maiorescu este una dintre cele mai ferme: „Tu eşti redactorul român şi eşti datoriu a şti unde ne aflăm, şi noi suntem datori a te informa de toate, cel puţin eu aşa-mi înţeleg datoria" (LXXII). în numele acestui principiu fundamental, găseşte în 1849 calde cuvinte de încurajare: „Interesele naţiunei pe care le-ai apărat atîţi ani au şi ele un drept tare de a-ţi cere activitatea. [...] Fii bărbat, ridică-te cu sufletul, seutură-te de întipăriturile cele amărîcioase, culege numai învăţătura ce urmează de aici..., gîndeşte-te că lucruri grele ne mai aşteaptă în cauza naţională, în care nu este iertat a împuţina curagiul şi activitatea niciodată, şi, puind degetul cu nepăsare peste locul cel rănit, scoală-te şi cu puteri nouă şi întinerite reintră în activitate, în drama naţională" (LXV). Dar, din aceleaşi considerente, cuvîntul său devine tăios şi acuzator cînd Bariţ şovăie. Dovadă, printre altele, atitudinea rezervată, pe care o va manifesta şi Cipariu, faţă de conflictul iscat la Blaj între profesorii cu vederi progresiste, în frunte cu Bărnuţiu, şi forurile conducătoare eclesiastice. „Cum de vă bateţi joc — se revoltă Maiorescu — de această sarcină ce aţi luat-o ca să cîrmuiţi un organ naţional?" — conchizînd: „Mie nu-mi ajunse hîrtia ca să închei scrisoarea, căci răsuflarea mea, de atîta nemulţumire de cînd tu nu-ţi păzeşti datoriile unui redactor naţional, avea să fie mare. Eu am căutat singur să te dezvinovăţesc, dar nu pot, n-am găsit cuvinte. Lapădă-te de făţărie, la carea ai fost aplecat de cînd erai în gimnaziu, precum ţi-am mai zis-o. Fugi de arginţi!" (XLVI). Mai tîrziu, referindu-se la aceste cuvinte tari, Maiorescu scrie: „Dacă nu te număram printre amici, nu-ţi făceam nici o împutăciune" (LV).

Bariţ îi solicită permanent sfatul în chestiuni importante, îndeosebi privind atitudinea ***Gazetei de Transilvania*** faţă de principate, informîndu-se prin Maiorescu asupra audienţei foilor braşovene în cercurile conducătoare sau asupra motivelor cenzurării unor numere (XXVIII şi LIX). Bunăoară în 1847, cînd ***Gazeta*** publică necrologul marelui vornic Ştefan Băleanu, acuzînd justiţia din Ţara Românească, fapt care produce nemulţumiri în cercurile conducătoare, recomandă redactorului „să ţină o cumpănă" (LIX), iar în 1855, cînd Andrei Şaguna afuriseşte foile, afirmînd că ***Gazeta*** e obraznică, iar redactorul ei, în special Iacob Mureşanu, „umblă să samene vrajbă şi neîncredere", Maiorescu îndeamnă să nu se dea curs impulsului de a se „bate cu el în presă", pentru a putea menţine publicaţia („O să aveţi perdere or împuţinare de cîştig la început, dar fiţi securi că această va fi trecătoare. Oricum, să nu lăsaţi ***Gazeta")*** şi promite intervenţia sa pentru ajutor financiar în principate (CXVI şi CXVII). De altfel, şi altă dată Maiorescu acţionează în acest scop, ca în 1845, pe cînd se afla la Craiova: „Acum trebuie să-ţi spui că dacă sau Vodă, sau logofătul Bibescu a făcut ceva pentru tine, o mică sprijinire — acest mult-puţin este numai şi numai de la mine!" (XLVI). La înfiinţarea ***Astrei,*** al cărei membru „onorar" nu poate deveni, nefiind confirmat de guvernul austriac (se vede că era considerat încă incomod de autorităţi), îl încurajează şi-1 asigură pe Bariţ de ajutor: „îndată ce mă veţi înştiinţa, încă

[2] Trimiterile din paranteze se referă la scrisorile lui Maiorescu publicate în volumul de faţă.

şi mai înainte, că v-aţi constituit, voi lucra din toate puterile. Nu vă descurajaţi, deşi, poate, începutul va fi greu. Cu tot pronosticul cel rău al fratelui Laurian, veţi reieşi" (CXXIX).

Atît ***Gazeta de Transilvania,*** cît şi ***Foaia pentru minte...*** sînt difuzate peste Carpaţi şi cu ajutorul lui Maiorescu, care se străduieşte permanent în vederea măririi numărului abonaţilor. în 1840 în Craiova erau 50 de abonaţi şi intenţiona să dubleze numărul lor (XXI), deşi intenţia nu se realizează, întrucît în 1841 prenumeranţii scad la 46, iar pînă în 1848 la 33, totuşi cifre deloc neglijabile pentru acea epocă.

Un aspect aparte al importanţei scrisorilor rezidă în faptul că Bariţ excerptează de aici adeseori informaţii, care sînt publicate anonim, de pildă cele referitoare la reforma învăţămîntului moldovean (XXIX) sau la evenimentele craiovene din 1847 (LVI); alteori unele date sau ştiri din corespondenţă sînt folosite de readactor în articole proprii, cum este statistica demografică din scrisoarea a LIX-a, utilizată de Bariţ în articolul ***Numărul românilor (Foaie pentru minte...,*** 1847, nr. 31/ Documentele publicate de Bignon despre principate, reproduse de revista braşoveană în 1844, sînt obţinute de la Maiorescu (XXXI şi XXXIV). Ca atare, acesta ţine să-şi avertizeze prietenul de cîte ori consideră că informaţia epistolară trebuie să rămînă secretă ***(Scrisori tainice, Numai pentru tine, Privatissime),*** Astfel, instrucţiunile imperiale primite de guvernatorul Wohlgemuth şi comisarul E. Bach. în vederea readucerii Transilvaniei „la starea vechilor provincii austriece" (LXVII), sînt însoţite de menţiunea „Numai pentru privata ta ştiinţă şi direcţiune", şi exemplele se pot continua. întregind documentaţia, scrisorile permit reconstituirea unor evenimente politice în datele lor esenţiale,

Acelaşi sprijin dezinteresat îl acordă Maiorescu oriunde s-ar afla, la Viena sau la Bucureşti, calendarelor lui Bariţ, asupra răspîndirii cărora corespondenţa oferă date inedite (CVII, CIX şi CXXVI). Aflăm, de pildă, că prin intermediul lui Maiorescu ele sînt expediate filoromânului italian Vegezzi Ruscalla (CX). De asemenea nu fără importanţă sînt ştirile privitoare la înfiinţarea tipografiei din Braşov, Maiorescu deţinînd un rol important în procurarea utilajului (LXXV şi LXXVIII) de la o firmă pragheză, împrejurare care-i facilitează cunoaşterea unor personalităţi ale vieţii politice şi culturale cehe, cum este marele filolog P. J. Schaffarik, cu care va şi coresponda.

Maiorescu, adept, ca şi Bariţ, al liberalismului, ideologie politică şi economică burgheză care-şi are rădăcinile, după cum se ştie, în filozofia luminilor, dar care reprezintă concepţia unei clase susţinătoare a monarhiei şi a parlamentarismului, a adus incontestabile servicii unităţii noastre naţionale şi, implicit, unităţii culturale şi politice. Corespondenţa reliefează în primul rînd atitudinea sa, dintre cele mai înaintate în revoluţie, fapt puţin comentat de biografi. în perioada vieneză se situează pe poziţii care condamnă politica habsburgică, denotînd a fi şi un observator politic remarcabil: „Sub aceste auspicii s-a dat petiţiunea română şi apoi a slovacilor din Ungaria. Să se dea un răspuns negativ la ele nu venea kine, pentru că răspundeai cu exemplul saşilor, şerbilor şi croaţilor; să-ţi primească tot ce cei, nu le da mîna, căci acum voiau a mai trage din aceea ce au dat. De aici a urmat trăgănarea" (LXV). La Viena — ca reprezentant diplomatic, apoi în calitate de funcţionar ministerial — în afară de faptul că este în centrul activităţii politice, fiind sufletul Deputăţiei române la întocmirea diferitelor memorii, dar are şi posibilitatea să descopere acte referitoare la fruntaşii revoluţiei române din Transilvania, făcîndu-le parte cunoscute lui Bariţ, parte păstrîndu-le în copie, în vederea combateii calomniatorilor (LXXII).

Suportul intelectual al atmosferei spirituale efervescente, specifică generaţiei militante româneşti din Transilvania de la jumătatea secolului trecut, dincolo de inerentele deosebiri datorate împrejurărilor speciale în care a acţionat, se dovedeşte a fi Şcoala arde-

îeană. De la antecesori şi pînă la revoluţie se înregistrează însă o evoluţie firească pe toate-planurile, iar generaţia de la 1848, conturîndu-şi trăsăturile distincte, nu a fost şi nu poate să fie privită ca o generaţie epigonică. Prelungirile, în condiţii schimbate, ale ideologiei înaintaşilor suferă profunde metamorfozări, subordonîndu-se năzuinţelor înnoitoare. Este şi cazul ideii naţionale, dominantă a Şcolii ardelene, care mobilizează şi acum spiritele cele mai avansate. Maiorescu este unul dintre aceste spirite, după cum o dovedesc acţiunile sale culturale şi politice, dar şi filiaţia lor ideatică. Gh. Şincai constituie modelul istoricului (CXIII), dispus să scrie prefaţa la ediţia proiectată de Gherman Vida; el însuşi lingvist reputat, care poate fi situat în apropierea lui Cipariu, reacţionează vehement atunci cînd Gr. Papadopoulos minimalizează ***Lexiconul*** de la Buda.

Ca tovarăşii săi de luptă, Maiorescu priveşte problema naţională sub aspect social şi sub un unghi practic. Pornind de la cerinţa de „espresă recunoaştere a naţiunii române [din Transilvania] ca naţiune cu esistenţă politică" (LXXXVI), pe care încearcă să o introducă argumentat în proiectul noii constituţii a Transilvaniei, Maiorescu depăşeşte faza luptei confesionale şi elimină imixtiunile religioase: „Cine ia de pretest ***unire*** şi ***neunire ca confesiuni relegioase*** sînt toţi sau ipocriţi, draci împeliţaţi, sau fanatici rătăciţi" (CVI). „Eu mor — scrie el — cu conştiinţa ***sîngelui român"*** (ibid.). De aici nu numai continua strădanie pentru drepturile conaţionalilor săi, cum amplu o pune în evidenţă corespondenţa din perioada vieneză (1849—1856), dar şi importantul rol deţinut în lupta pentru unirea principatelor, pentru drepturile cărora militează prin faptă şi cuvînt. La rugămintea lui Constantin Hurmuzache, solicitînd şi părerea lui Bariţ, alcătuieşte conceptul unui memorial care urma „să se subscrie de amîndouă ţările", pentru a fi înaintat înaltelor puteri (CXV). Cu acelaşi Hurmuzache tipăreşte în română şi franceză broşura ***Dezvoltarea drepturilor principatelor moldo-române în urma Tratatului de la Paris din 30 martie 1856*** şi pune cu fermitate problema viitorului domnitor: « Cu toate că Şt.[irbei] crede principatele mai secure sub dinastie străină, eu nu sînt de părerea aceasta. Pe români nu-i poate guberna decît numai român. Astăzi cer străin din motive ***diverse,*** 3 luni după ce vor avea străin vor cere altceva. St. Marc Girardin a nimerit foarte bine cînd a strigat românilor: „învăţaţi a fi gubernaveri!" » (CXXII). Desigur că acţiunile sale sînt răscolitoare, din moment ce — urmînd a fi trimis funcţionar pe lîngă consilierul austriac din Bucureşti,, baronul Koller — autorităţile habsburgice se temeau „să nu agite pentru împreunarea principatelor " (CXXIII)/

După înfăptuirea unirii şi reîntoarcerea sa în Bucureşti, Maiorescu nu uită dezideratele legitime ale românilor transilvăneni, ale căror sacrificii vor continua în lupta pentru cauza naţională. Bariţ, aflat încă în centrul agitaţiilor politice şi al acţiunilor protestatare, continuă schimbul epistolar — sporadic, ce e drept — cu Maiorescu. îngrijorat de o-posibilă neînţelegere confesională în alegerea candidaţilor pentru Dietă, îi scrie lui Bariţ că aceasta „poate să fie fatale, trăgînd după sine răsipirea voturilor române" (CXXXIV) şi argumentează „necesitatea de congrese naţionale pentru toate naţiunile, afară de dietele comune" (LXXXVI). înregistrează cu o nemulţumire îndreptăţită faptul, şi-i atrage atenţia lui Bariţ, că în Congresul naţional din aprilie 1863 nu s-au întocmit listele de candidaţi, cînd era necesar ca aceştia să fie repartizaţi pe ţinuturi şi oraşe.

Corespondenţa se dovedeşte a fi şi o bogată sursă documentară de esenţă biografică, depăşind, evident, cadrul strict particular. Ea oferă informaţii precise şi amănunţite asupra membrilor Deputăţiei trimise la Viena, care erau „tot cu peri de lupi", urmăriţi, mai cu seamă Aron Florian, Laurian şi Maiorescu, ca fiind periculoşi, după cum denotă adresa lui Coronini către Wohlgemuth, prin care se cerea să i se comunice ministrului de Interne austriac „date cît se poate de amănunţite asupra acestor indivizi" (XCIV), ulti-

mul fiind considerat un „Parteigânger" (LXXXII). în paginile scriso
date apreciabile cu privire la mai toate personalităţile epocii: Aron Flo
Bărnuţiu, Cipariu, Avram Iancu, A. T. Laurian, C. Lecca, G. Magh
A. Mureşanu, I. Mureşanu, E. Murgu, Al. Papiu-Ilarian, I. Heliade
V. Pop, P. Vasici, ca să notăm doar numele acelora care sînt cu deosebi
pondentului; se mai aduc interesante amănunte despre Vincenţiu Bab
P. Cîmpeanu, Gh. Cuciureanu, N. Istrati, N. Mânu, R. Orghidan, I

Despre Bariţ, de pildă, se precizează că trimite, la îndemnul lui
la ziarele vieneze ***Wanderer*** şi ***Ostdeutsche — Post,*** recomandîndu-i
dată pe săptămînă noutăţi din Bucureşti şi Iaşi" (CIX), înştiinţîndu-l
şi n-ar fi lipsit de interes ca aceste articole să fie identificate şi studi
îşi asumă pentru o lună prerogativele de redactor al ***Bucovinei,*** întruc
zache se afla la Dulceşti, iar autorul corespondenţelor din Blaj tipărite î
silvania în jurul lui 1845 se dovedeşte a fi T. Cipariu.

Ca şi alţi ardeleni stabiliţi ca profesori în principate (Florian, P. C
Drăguşanu, A. T. Laurian, G. Munteanu, E. Murgu ş.a.), Maiorescu î
de activitate variate şi în convergenţă cu ale celorlalţi, fiind în cele m
mentul înnoitor, cum este reformarea învăţămîntului public, motiv pe
de altfel neplăcerilor de tot felul. Corespondenţa pune şi de data aceast
ţării date insuficient cunoscute. Nu trebuie neglijată nici contribuţi
procesul dezvoltării învăţămîntului transilvănean. Prin petiţiile din
şi 16 ianuarie 1851, adresate Curţii vieneze, se cerea o universitate în
pe care Maiorescu o animă în Braşov, Sibiu, Blaj (XCVII—C), dar
aspiraţie deşartă. Este însă cert faptul că prin mijlocirea sa gimnaziul ro
pentru a cărui înfiinţare militase, obţine o subvenţie din partea statului

Fireşte că, în ceea ce priveşte biografia corespondentului, val
a scrisorilor este şi mai evidentă. Se pot identifica articole aparţinăt
dar nesemnate, cum sînt cele publicate în ***Bucovina*** din 1850 sub titlu
de la 11 mart în gazetele de Viena (LXXVII), sau articolul semnat
Gazeta Transilvaniei din 1863 (CXXXIV). Foile braşovene reproduc
lui Maiorescu din ziarele vieneze, uneori fără ca redacţia să cunoască i
cum denotă grupajele de articole ***Dacă principatele de la Dunăre au dre***
zenta pe sine în conferinţele de la Viena şi ***Mănăstirile închinate,*** publ
extrase sau în rezumat — de ***Gazeta Transilvaniei*** din 1855. Maioresc
lui Avram Iancu, parţial cel al lui Axente-Sever (LXVII şi LXVII
întocmirea statutului „Reuniunii femeilor române" din Braşov (LX
Ştirbei, trimis Conferinţei de la Paris prin fiul domnitorului, este „c
amîndoi", adică şi de Maiorescu, cînd acesta fusese în Bucureşti ch
călătorind sub alt pretext (CXX).

Afirmaţia curentă în istoriografia românească, că cele trei volu
der osterreichischen Monarchie, tipărite la Viena între 1849—1851 c
ciantului aromân S. Sina, sînt opera lui Laurian se dovedeşte a fi con
de bine pot fi atribuite lui Maiorescu, care adunase cea mai mare pa
»cu nervi şi cu spese" (XLXXX). „E adevărat — îi mărturiseşte lui
rian] a redes actele acele şi a stat de s-a tipărit" (LXXX), dar se plîng
însuşit şi voia să vîndă o parte din ele editorului Karl Gerold (LXX

Diversitatea preocupărilor şi primatul acordat acţiunilor nu i-
rescu să scrie şi să tipărească volumele unei opere vaste şi unitare spr

se poate contesta vocația, competența și talentul. N-a fost scutit nici de o situație materială precară: „Eu acasă, fără nici o perspectivă, fără de a fi în stare de a-mi procura o bucățică de pîne pentru copii, nu poci veni" (LXXX). Abia după pensionarea din 1856 datorată unor mașinații politice (CXXIII), încearcă să „mai răsufle"; rigorismul, boala și bătrînețea timpurie sînt stavile finale: „Studiele mele literarie, ce parte le continuu, parte le refac din nou, pierdute fiind mare parte din cele făcute pînă la 1848, acum la bătrînete merg mai greu și nu pot spera că înainte de doi ani voi putea începe darea lor la lumină" (LXXXIV), scrie el cu un an înainte de moarte. Figură morală exemplară, dar și caracter contradictoriu, rămîne constant cu sine cînd, demoralizat, se plînge de inactivitate publică, fiind înlăturat cu discreție: „Cu toată lipsa de oameni capabili într-un period de reorganizațiune, nu numai că mă lasă la o parte, uitînd cîte am făcut și ce aș mai putea face, ci întind surda persecuțiune chiar și asupra fiului meu" (CXXXIII).

în ceea ce-l privește pe Titu Maiorescu, corespondența aduce nu numai amănunte,, unele cunoscute, din perioada studiilor (LXXV și LXXXVII) sau despre ecourile debutului editorial și publicistic (CXXVIII), ci înseamnă cu mult mai mult. Personalitatea acestuia nu s-a putut sustrage nici eredității, nici influențelor spirituale paterne. S-au scris atîtea pagini despre opera lui Titu Maiorescu, cele dintîi cînd părintele său era încă în viață, dar cît de puțin s-a observat una din resursele ei.

Ion Maiorescu pășește în cariera profesorală printr-o polemică negativă răsunătoare, cu repercusiuni personale dureroase, are vocația începutului - de unde spiritul contestatar și, în același timp, constructiv -, este un om al acțiunilor, care nu ocolește însă preocupările intelectuale elevate încearcă a menține trează conștiința istorică și a înlătura lipsa de cunoștințe; pentru el creația în domeniul culturii începe cu limba[3]. Nu-l putem recunoaște aici și pe Titu Maiorescu? E foarte probabil că însuși s-a recunoscut, evitînd să o mărturisească, pentru că din ***însemnări***[4] lipsesc tocmai anii care ar putea confirma presupunerea; lipsa o poate suplini vasta corespondență și opera fragmentară a lui I. Maiorescu, ca și unele din virtualele sale întreprinderi culturale. Se gîndește să întemeieze o ***Soțietate națională,*** al cărei organ de presă să fie condus, desigur, de Bariț: „Aș vrea să ne unim mai mulți, să facem un ce" (IV), dar nu reușește, cum nu va izbuti nici să înființeze o publicație la Craiova (XXXVI), însă ideea nu-l părăsește și are satisfacția de a fi animatorul unei asociații de emici cu veleități „junimiste". Vrea să „edeze" o operă istorică, anulînd însă aproape tot ce s-a scris pînă la el: „Toți istoricii români vechi și cei de acum sunt traducători, copiatori, compilatori custure, afară de Șincai" (nu se putea altfel, firește! CXIII), tot ce-i lipsește pentru reușită este geniul. Simte însă chemare pentru acțiuni fundamentale: „Datoria noastră este să îndreptăm caracterul nației" (XXVIII). „Scopul meu — se destăinuie Maiorescu — este cel princepal, de a învăța pe ***tinerimea română*** și a-i da arme în mînă. Pentru aceasta criticiie mele sînt iuți, ca să mulțumească, să gîdile gustul tinerimei; pentru aceea și titulele voi să fie bombe care să poc-

[3] Semnalăm că valoarea corespondenței se verifică și sub aspectul lingvistic. De exemplu, regionalisme ***(bîrnac, boltă, căpeneag, încătrău, a se tîrîi)*** stau alături de forme oscilante ***(care — cari — carii, către — cătră, Iași — Iașii — Ieși, prilej — prilegiu — prileji, tuturor — tutulor — totulor),*** de neologisme adaptate ***(alegorie, emulațiune, genuit, himeră, tergiversa)*** sau de altele înregistrate în desfășurarea procesului ***(auctoritate, ciarlaîan, a espedui, ofiț, secvestru)*** ori de barbarisme' ***(astut, damnos, estrasament, morbos, aocura),*** oferind surse de investigație în varii compartimente.

[4] Pînă în 1859 puține sînt referirile din ***'însemnările zilnice,*** cele mai multe consemnînd revolta împotriva autorității părintești ori indiferența afișată ostentativ: „Dacă-mi dă ceva de lucru, îl fac; finis; dacă mă ceartă, tac și nu-mi pasă". în fond, ce era pus să facă?' Aflăm din corespondență că trebuia să copieze acte sau scrisori importante, care urmau a fi trimse lui Bariț sau C. Hurmuzache (CX și CXXI).

nească, să scuture letargia, nepăsarea" (LV), „să mai electrizeze publicul"
arderea interioară: „Negreșit, scriu cu trupul și cu sufletul, pentru că scri
care îmi zac pe inimă" (XI). „Spoitura din afară" (IV) și „minunatele ide
noastră în civilizație" (XIV) fac să prindă contur conceptul embrionar al cr
fără fond":'t,Pe nri"> căruia îmi place a cerceta lucrul mai la rădăcină și a
nu mă va înșela forma din afară niciodată" (IV).

Excerptele, care sînt departe de a fi epuizate, ne scutesc de alt coment
că Ion Maiorescu a fost adeseori un pionier pe planul culturii și unul din pr
primului critic de talent din cultura română.

Față de normele generale de transcriere, corespondența lui Maiore
probleme speciale:

— ***e*** din forme de tipul ***electorale, fatale, formale, generale, nățiunale, n***
personale etc. s-a păstrat, întrucît denotă că pronunțarea era ***e*** și nu a;
expresii ca: „manuscrisul originale", „comitet naționale", „codicele penal
gale", „depărtămînt guberniale", „cerc electorale", ca și în altele, în c
feminin singular: „partida nățiunale", „cauza penale", „regulă generale",
„hîrtie originale", „carte cadastrale";

— am păstrat grupul ***pt*** pentru ***ct*** în cuvinte ca: ***aptivitate, coleptiv, d***
faptor, optombre, praptic, proteptorat, tapt, traptat, deoarece însuși Maio
secvent în scris, insistă într-o epistolă asupra păstrării lor: „Lasă și pe
toată limba română nu se află un ***ct*** " (CIV);

— vocalele prevăzute cu diverse semne diacritice din scrisorile în al
transcris interpretativ, ținînd cont de pronunțarea lor reală. Astfel, grafii
după, mentuit, până, rămâne le-am transcris ***făcut, purtare, după, mîntuit, pîn***
rar, acolo unde unele semne apar, arată că am specificat astfel fie o realita
leană ***(pute),*** fie accentul în pronunțare ***(copii) ;***

— am întregit formele pronominale neaccentuate scrise cu apostro
îm[i], îț[i], îș[i];

— cuvintele în care se produce eliziunea, scrise de Maiorescu cu s
de tipul: ***oro, cu'napoierea, de-amdărătelea,*** le-am transcris ***vr-o, cu-napoiere***
Am respectat în transcriere legarea prin cratimă a cuvintelor scrise împreună:
deacum au fost transcrise ***d-altfel, de-atunci, de-acum,*** avînd în vedere și
scrise uneori și cuvintele ***teai, vați, asuprămi.***

I

Craiova, 13 iunie 183$

Nene Bariţ I

Banii pentru gazete văz că au întîrziat destul. Dar deodată cu cei de pe jumătatea Il-a ţi-i voi trimite, că unii din abonaţi au plecat pe la băi. Eu banii nu i-am luat decît de la I. Dar n-avea nice o grije, că ţi-i voi pune la Vasile David cu poliţă, ca să-i primeşti acolo.

Ştii ce? Să îndreptezi greşale[le] de tipar în adresuri: în loc de Gel, pune Tel; în loc de G. Bengescu, pune T. Bengescu. / 135

Apoi Mihăiescu. Mihăiescu nu mai ţine *Gazeta* şi *Foaia,* dar o ţine, în locul lui, altul. Astfel, în loc de Grigorie Mihăiescu, să tipăreşti numele acesta: *Onoratului domn, maior Constând. Fălcoianu, cîrmuitor judeţului Dolj.*

Apoi mai adaugă unul nou: On. d. Dimitrie Filişanu, mădulariu a înaltului Divan, în despărţirea criminală. / 135®

II

[Craiova, iunie-iulie 1838)

Mă Bariţ,

Te va fi mîhnit articolul de retracţie[1]. Lasă, frate, să mai treacăt o să-i potcovesc eu! Articolul acela e cea mai bună dovadă de prostia lor şi înaintea celui ce nu-i cunoaşte. Triumful mieu e sigur. Este mijloc. Dar acum voi tăcea. Lumea rîde de ei. Toţi ştiu că articolul nu e al mieu, şi nu din mine, ci de la alţii au auzit şi craiovenii că acela e al profesorilor. Ah! Să poci vorbi cu voi p-acolo cu gura, într-alt nu am nădejde.

Tu vezi că eu mă gră/besc, că peste vreo cîteva zile începem examenele, şi capul mieu ar trebui să mai aibă un duh şi trunchiul încă o mînă dreaptă. Ce[e]a ce voi scrie împotriva *Sorbonei Bucureştilor* îţi voi da-o ţie prin scrisori regulate, ca la vremea sa, cine şti cînd, să le tipăreşti. **134**

Acum, *pros[ts]kinos* [2]. La ai noştri, *lipon*[3], să le spui că sîntem sănătoşi. Zi[-i] popei *Enache*[4] să scrie mai des. Scrisoarea asta vine pe la Ruşava şi nu se poate plăti cu valeat franco pînă la Braşov. Mă vei ierta,

Maiorescu.

134» [Marginal, stînga, P.S.] Ortografia lui Pope[5] e bună, după părerea mea. Disertaţia[6] o mai schimb, apoi o trimit. /

[1] Intr-un articol, ***Domnule redactori*** din ***Foaia literară,*** 1838, nr. 16 p. 121-123, semnat în calitate de ,,Insp.[ectorul] Scoalei centrale din Craiova si profesor de istoria universală şi de stilul naţional", Maiorescu face o aspră critică vieţii sociale şi culturale din Ţara Românească, atacînd presa, literatura si îndeosebi şcoala: „N-avem profesori învăţaţi sau cel puţin cari şi-ar îndeplini datoriile lor din conştiinţă şi o fierbinţeală patriotică". Eforia îi impune retractarea celor scrise, care se face public, în nr. 24 al ***Foii literare,*** p. 192, după ce este obligat la un alt act de umilinţă, semnarea unei declaraţii în care-şi neagă ideile (cf. V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor de la 1800—1864,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 69). Articolul de „refracţie" se află printre scrisorile către Bariţ:

„Domnule redactor,

De curînd venit în Ţara Românească şi izolat de soţietate, n-am avut pnlegm dmtîiaş dată a cunoaşte de aproape această ţară, ciim si corpul profesoral. Cu toate aceste, am fost dat părerea mea despre amîndouă aceste pujituri, printr-un articul, tipărit în nr. 16 al ***Foii literare,*** după nişte întipăriri neîntemeiate pe starea lucrurilor. Acum dar, după ideile mai lămurite şi mai temeinice ce am luat prin conversaţie şi cercetare de aproape a lucrurilor, încredinţîndu-mă că ştiinţăle cuprinse în acel articul sînt cu totul împotriva fiinţei adevărului, le mărturisesc, prin aceasta, izvorîte din nişte impresii grăbite şi, prin urmare, greşite,

/. Maiorescu./

150" [ ] Domnului redactor al ***Foaiei literare*** G. Bariţ/

[2] Plecăciune.

[3] De altfel.

[4] IoamPopazu, protopop la biserica Sf. Nicoiae din Braşov, mai tîrziu episcop, cumnat cu Maiorescu.

[5] Vasile Pop. într-o scrisoare adresată redactorului ***Foii literare*** si publicată în nr. 18, p. 141-144, nr. 20, p. 157-160 şi nr. 21, p. 164-166, acesta se declarase drept un partizan al adoptării alfabetului latin. Consideraţiile sale au suscitat interesul lui T. Cipariu, I. Rusu, I. Heliade Rădulescu şi I. Maiorescu, servind ca punct de plecare al unor studii filologice. Asupra aportului lui V. Pop în domeniul lingvisticii cf. N. A. Ursu, ***Părerile doctorului Vasilie Popp asupra ortografiei româneşti cu litere latine,*** în ***Studii şi cercetări ştiinţifice,*** Filologie, [Iaşi] VII, 1956, fasc. 2, p. 35-48. Despre viaţa şi opera lui V. Pop cf. I. Muslea j ***Doctorul Vasile Pop (1789-1842),*** în ***Transilvania,*** LXXIII (1942), nr. 6, p. 431-441 (şi în extras).

[6] Este vorba de ***Disertaţia asupra limbii,*** asupra căreia va reveni în alte scrisori către Bariţ. Vezi IV, VI, VII, IX-XIII, XVIII, XXI, XLIX, LVI, LX, n. 1 şi XCVIII, n. 5.

III

No. 2 (Din scrisorile tainice) Craiova, 26 august 1838

Prietine !

Cît de scumpă e petrecerea cu oameni de asemenea simţiminte cunoaşte acela care se lipeşte de dînsa. O soţie bună, cinstită şi harnică, un trai cumpătat, un început de rodul vieţei căsătoreşti, cetania, gîndi-

rile şi lucrul, în urmă mulţumirea cu care mă las seara pe
că mi-am făcut datoria, sînt izvoarăle fericirei mele. La aces
şi altele: dragostea şi preţul din partea tutulor orăşanilor cu c
apoi rodul povetelor mele adaugă la fericire-m[i].

In cuvîntarek de la examenul acesta vorbii împctriva în
particulari frînci, cari se aflau în unele case mai însemnate,
văz că nu mai sînt. Aceste pot să mă mulţumească destul,

Totuşi, cumplinirea fericirei mele lipseşte. N-am un c
uni cu mine în părerile, pornirile şi lucrările mele. Tovarăş
orînduiţii miei cu nimic se îndeletnicesc mai puţin decît cu ce
că unii n-au mai mult decît cartea din care îş[i] fac predania
Să-i unesc la vreun lucru serioz n-am putut, dar asupra prim
de cîte ori a fost trebuinţă, s-au adunat totdeauna în sală.
puţină deosebire o poţi apleca şi la bucureşteni. Ei mi-au
nu-i cunosc. Eu îi cunosc prea bine. De puţine ori am avut p
vedea, dar ca să cunoşti pe oamenii noştri în împlinirea dator
trebuie multă vreme/Apoi prietinii, din soţii lor, m-au încr
mii de ori.

Ştii tu că chiar acela care a scris în foaia ta împotrivă
nume de S.M.[1], este unul care trage pe lună 500 lei şi, de
abia intră în şcoală de 6 ori într-o lună!! Unul din soţii lui, că
şi datorie dea priveghia asupra acestui lucru, m-a încredinţ
şi şcolarii, că au fost lune în care şi de mai puţine ori a făcu

Asta e pricina de s-au sculat asupra mea. Friderih Mu
„Frica de descoperirea şi cunoştinţa adevărului este numai
de îngustimea minţei, au o mărturisire a relei cunoştinţe, c
pe sine" *.

Dar să lăsăm acea ceartă la o parte. De altă dată o să
punctul acesta mai mult. Acum zic numai că oamenii aceia
se aşteaptă o generaţie mai bună vorbesc mult de *renaştere*
tură naţională. La cei mai mulţi sînt aceste numai vînturi, a
goale, cu care ostenesc aerul. Le pronuncie (sic) bucuroşi, pe
că acei oameni cari au lucrat oarecînd în adevăr pentru renaş
unui neam se laudă pretutindenea. Le pronuncie dar şi dînşii
le pronuncie şi nimic mai mult. Că dacă îi priveşti în împr
te lasă să intri în adîncul inimei lor, vezi că duhul le este an
cari lucrează pentru cultura naţională, dar lucrează mai nu
sine, pentru a dobîndi nume de „om de geniu, om cu talen
cel mai mare merit şi-l pun acolo că au putut da românilor, în
vreun lucru însemnat, mare, sublim. Apoi sînt în acea nebună
publicul, de multe ori orb, tocmai aşa ia parte la lucratele
îş[i] închipuiesc dînşii. In publicul acel orb se află şi oame
sănătoşi, cari le zic'că acele lucruri sînt cu adevărat bune,
cere, deocamdată, un *abeţedar* şi un *catehism,* pe care însă n
Ei atunci / răspund îngînfaţi: „că nu scriu pentru de faţă
viitor". „De faţă nu-i înţelege" — aşa mi-a zis mie unul.

Sînt alţii cari doresc din toată inima luminarea nea
într-un chip' euistic. Au o preiubire nemăsurată asupra locu

şi asupra dialectului care se vorbeşte la dînşii. Noi, înaintea unora dintr-aceştia, sîntem *ungureni [...]* Astfel, sfaturile noastre nu se ascultă. Ei singuri vor să fie făclia care să lumineze la tot neamul. Numai măsurele lor să fie drepte şi primite, numai dialectul lor cunoscut de bun. Ei singuri „Fă-tot". Intre toţi este mai cu seamă *Eliad,* patriarhul literaturei noastre, cu care te-ai putea înţelege mai bine. El încă a scris împotriva mea, în *Curier,* atunci cînd îm[i] era tăiate mîinile şi picioarele[2]. A grămădit toate cîte a putut împotriva caracterului mieu personai. N-a scris împotriva scrisoarei mele, ci împotriva persoanei; şi totuş[i] este între aceste o deosebire mare. A dovedit destulă slăbiciune din parteş[i], destulă moştenire de rămasele veacurilor scolastice. O astfel de slăbiciune a arătat şi împotriva Alecsandrescului, în *Curierul de ambe-sexele*[3].

Cu aceste a arătat Eliad că dînsul nu şti ce va să zică *critică.* In celelalte, eu sînt cu mult mai bărbat decît să mă las a mă cîrmui de patima pizmei au a mîniei asupră-i şi să nu cunosc meritele omului aceluia. Crede-mă, că întru nimic nu mi-am schimbat părerea ce o am avut mai înainte de dînsul. Il cinstesc ca pe unul de care aveau trebuinţă românii de aici, ca să nu piară seminţa bietului Lazar şi ca unul care a făcut mult. Dacă Eliad ar rămînea în cercănul său, *ca poet,* noi ne-am bucura în dînsul de un *Gheote au Şiller* (sic) românesc. Cu el te mai poţi înţelege.

Apoi nu crede că aceia cari nu ne văd pe noi cu ochi prietinoşi se unesc între sine. Nicidecum. Pe supt ascuns se rod şi se mînîncă unii pe alţii.

137 Mai adaugă la aceste nestatornicia care ineste / românilor de aici cam fireşte şi care nu s-ar putea goni decît numai prin învăţăminţi serioase şi sănătoase. Dar silinţa în partea aceasta nu se vede nici cît negru supt unghie. Toate merg la o spoitură din afară. lnsaş[i] limba frîncească, oare se învaţă în 4 ani şi pentru care se duc atîţi bani în zădar, o învaţă numai „de bon ton". Ea este aici *sfîrşit,* şi nu *mijloc* împotriva năturei.

Aceste şi altele sînt pricinele de nu ne putem uni. „Soţietatea literală" — nume măreţ — ş-a vestit răsăritul său prin foile publice: că ne place ca să facă lumea zgomot despre noi. Precum a răsărit, aşa a şi spus. Dar nici că putea fi altmintrilea. Pe cînd o vestişi tu în foaie-ţi, ea demult nu mai era[4].

Vezi dar că eu nu sînt mulţumit, nu sînt deplin fericit. Aş vrea să ne unim mai mulţi, să facem un ce. N-am venit pentru mine în pămîntul acesta. Tu ştii bine. Am venit ca să lucrez şi eu pentru renaşterea neamului[5]. Nu gîndi că acele ce le-am scris eu aici sînt scrise din patimă. Mă plînsei odată către prietinul mieu A.[6] Lui trebuie să-i crezi, că este acum mai bine de zece ani de cînd este aici şi a prefirat Bucureştii. Ascultă ce-m[i] răspunde, într-o scrisoare din 7 ianuarie 1838:

„Te plîngi că n-ai cu cine să-ţi împărtăşeşti simtimentele; îţi dau dreptate şi te plîng şi eu. Dar nu socoti că şi eu aici sînt cu mult mai fericit decît tine. Nu crede că în Bucureştii aceşti variaţi poţi găsi un om cu care să te înţelegi. Trebuie să cunoşti, şi ţ-am mai spus şi eu, că aici e o stricăciune care cu atît e mai mare, cu cît sînt molifsiţi de dînsa şi aceia de la cari atîrnă reforma-i generaţiei următoare. Ce bine poţi să aştepţi pentru *zidul* acela de care vorbeşti şi pentru care trebuie cărămidă, dar şi altele".

Vezi, prietine, că aici se vorbeşte încă de un punt pe care trebuie să ţi-1 dezvoltez mîine, apoi mă duc la scopul mieu.

Al tău, *Maiorescu.* j 137*

[1] Simion Marcovici, care publicase în ***Foaie literara,*** 1838, m*. 20, p. 154—157 un articol tăios la adresa criticii făcute de Maiorescu vieţii social-culturale din Ţara Românească, după ce un Rucăreanu din Cîmpulung ripostase în nr. 19, p. 149—151.

**** Allgemeine Revision der Lehren und Meinungen iiber Widerstand, Etnporung etc.,*** Braunschweig, 1832, § 17.

[2] ***Asupra scrisorii d. Maiorescul din Foaia literară nr. 16,*** în ***Curierul românesc^*** IX, 1838, nr. 18, p. 3—4. Heliade Rădulescu, care nu semnase articolul, îl tratează ca pe un necunoscut şi-i combate afirmaţiile, apărînd pe profesori, acuzaţi de incultură, în termeni ce depăşesc măsura.

[3] în periodul I, 1836—1838, p. 238—252, Heliade Rădulescu polemizează cu autorul fabulei ***Vulpea, calul şi lupul,*** publicată în ***România,*** 1838, p. 220. Ruptura survenită între cei doi scriitori a dus la o polemică de decenii. Asupra împrejurărilor care au prilejuit critica la adresă lui Alexandrescu cf. ***însemnare,*** în ***Curier de ambe sexe,*** ed. a II-a, p. 251—253. Amănunte în Grigore Alexandrescu, ***Opere,*** voi. I, ediţie critică de I. Fischer, Bucureşti, 1957 şi G. Călinescu, ***Gr. M. Alecsandrescu,*** Bucureşti, 1962.

[4] în 1836, prin hotărîrea nr. 115 din 9 octombrie, Eforia propune înfiinţarea unei Societăţi literare, anticipînd Societatea Academică, avînd scopul de „a' afla şi a înlesni mijloace prin care ar putea a se introduce cu încetul uniformitatea limbei între români şi prin care ar putea să înainteze cultura limbei româneşti". Bariţ publicase tardiv hotărîrea şi „temeiurile" în ***Foaia literară,*** I, 1838, nr. 4, p. 28—32: ***Reguli după care au a se urma lucrările Soţietăţii literale.*** Iniţial s-au tipărit în ***Muzeul naţional,*** I, 1836, nr. 34, p. 135—136 şi în nr. 36 „suplement". Reproduse în V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor de la 1800—1864,*** I, Bucureşti, 1894, p. 338—340.. în ***Reflexii nepretenzive a unui ardelean asupra regulilor Soţietăţii literale din Bucureşti,*** ms. Bibliotecii Academiei R.S.R., Filiala Cluj, fond* Blaj, nr. 275, Timotei Cipariu face o critică aspră la adresa Societăţii literare, iar un atac camuflat în ***Corespondenţii între doi ardeleni asupra ortografiei,*** în ***Foaia literară,*** I, 1838, nr. 6, p. 354—355: „Iară o soţietate singură şi numai din partea unii ţări, fie aceea din oricare mădulari şi oricît de învăţată, nu poate să nădăjduiască o cuprindere de obşte a hotărîrilor sale mai mult decît o persoană singură." Cf. I. Pervain, ***Timoteî Cipariu şi Foaia literară (1838),*** în ***Cercetări de lingvistică,*** Cluj, VII, 1962, nr. 1^ p. 97—105 (şi în extras).

[5] Asupra demisiei lui Maiorescu din preoţie şi a motivelor care l-au determinat să treacă în principate cf. Goriolan Suciu, ***Din tinereţea lui loan Trifu, alias Maiorescu. De ce a trecut în ţară,*** în ***Societatea de mîine,*** IV, 1927, p. 251—252,. 272-273, 313-315, 336-337/

[6] Aron Florian.

IV

No. 3 (Din scrisorile tainice) Craiova, 27 august 183&

Prietene!

La sfîrşitul scrisoarei de ieri, într-o bucată din scrisoarea prietenului A[ron], văzuşi că s-a vorbit şi de o stricăciune a năravurilor. Aş vrea, după făgăduinţă, să-ţi dezvălui acel punt mai pe larg. Nu ştiu de

unde să-1 apuc. Vremea pentru mine astăzi, precum mai în toate zilele, este foarte scumpă. Mă închid însă în cabinetul mieu, ca să poci petrece cel puţin două ceasuri cu mintea mea.

Stricăciunea năravurilor în ţara asta e mare, grozavă, înfiorătoare şi foarte de temut. Este adevărat că pre cît a purces neamul omenesc în ştiinţe, arte şi meşteşuguri, pre atît a crescut şi stricăciunea năravurilor. Cu (dar nu prin) dezvoltarea minţei, moralul a înapoiat foarte. Cele mai mari şi mai vestite de cultură cetăţi sînt cea mai vie dovadă pentru aceasta. Destul mi-am frecat capul şi nu ştiu ce să zic. Poate gubernele, cu toată iscusinţa lor, încă n-au ştiut găsi mijlocul de a pune stavila acestui părîu al strieăciunei. Poate ne aşteapă o catastrofă, o motocosire rădăcinală; război, ciumă au altcevaşi, ca din rău să învăţăm binele. Dacă asta e, dacă numai de frică şi de necaz este sa ne îndreptăm, atunci, cu toate cîte le zic filozofii în cinstea omenităţei (vredniciei omeneşti), omenimea asta e foarte slaba şi ne face să gîndim de alte fiinţe mai desăvîrşite, care or să lăcuiască după noi pe globul acesta şi în care Domnul o să-şi placă mai bine.

25 septemvrie 1838. Iată că în 27 august nu putui fi măcar o jumătate de ceas nesmintit în cabinetul mieu. De atunci şi pînă astăzi, mai o lună, nu mă iertară trebile ca să poci isprăvi scrisoarea.

Aşa, stricăciunea e mare pretutindenea. Dar în ţara asta e şi mai mare. Âş vrea să-ţi înfir punturile ei, împreună cu izvoarele, în scurt. Cele ce se ivesc mai întîi ochilor sînt:

138 1) Răceala inimei catra lege şi apriata / necredinţă. Intre zidirile obşteşti, cele mai multe sînt biserecele; dar şi cele mai puţin călcate sînt tot ele. în cele mai alese sărbători sînt goale. Şi la cei ce se mai vede cevaş[i] plecare catră lege, ea este numai în semnele din afară. Nu e de mirare. Acasă, nici un părinte nu-şi creşte pruncii în lege, pentru ca nu o ştie. Vei vedea, din *Cuvîntul* mieu de la Cerneţi, că am găsit în şcoală prunci de cîte 14 ani, din familii însemnate, cari n-au ştiut nici „Tatăl nostru". Lipsa creşterei de acasă ar trebui să o împlinească preotul. Dar preoţii sînt cei mai neînvăţaţi. Ei nu ştiu să-şi cetească bine ecteniile. Cei care se zic aici *mai civilizaţi,* în public sînt făţarnici, între sine îş[i] bat joc de lege. Crede-mă că cei mai mulţi acolo îş[i] pun procopsinţa, ca să nu creadă nimic din relege! Am auzit chiar pe cei ce sînt însărcinaţi cu formarea generaţiei de acum, rîzînd de *nemuritatea* sufletului I! Ge e mai mult, chiar şi în şcoalele publice se aud din gura lor de aceste!! S-au întemeiat cu adevărat seminaruri 3, dar nu e nici un profesor harnic. Te vei mira cînd îţi voi spune că chiar unul dintre aceştia mi-a zis că lui *îi sînt o silă dogmele relegei!!*

In celelalte scoale, din lege nici că se învaţă cevaşi. Este, cu adevărat, în şcoalele începătoare un catehism, dar acesta e mai mult al legei naturale decît a celei creştineşti; cu toate că pruncul cel ideal al lui Rous[s]eau nu s-a realizat pînă acum în alte locuri, cu atît mai puţin la noi. în celelalte scoale nici că se mai pomeneşte de relege. Tu ştii că noi învăţăm relegea pînă şi în cursurile de filozofie; dar aici, cînd în anul trecut începui întîiaş[i] dată a vorbi de necredinţa de aici, unii începură sărîză! Gîndeşte tu, acum, că aici şi ce mai este din relege, este numai

in semnele din afară. Cugetă apoi că tinărul, învăţînd în şcoală, se deschide în cîtva şi pricepe că *numai* cu aceea că mă voi mirui în toate zilele şi voi face cruci peste cruci nu mă spăşesc. Astfel, el semnele cele mai din afară, în care stă relegea oamenilor de aici, le socoteşte de prisos şi fiindcă nu cunoaşte osebitatea între dogme/le credinţei şi între cele 138w
€3 nu **S3** ţin de fiinţa lucrului, cu aceste lapădă şi p-acele. Asta e pricina că a fi aici deşteptat prin învăţătură atît însemnează cît a nu avea credinţă. Se ajuta aceasta prin desfrînările cele mai urîte. Tinărul, după ca a ajuns la 16 ani, vine într-o luptă grozavă cu cunştiinţa sa şi cu simţualitatea. Tinărul n-a învăţat nimic din moral, dar tot a auzit că e păoat a **S3** lăsa în dezmierdările cele urîte, aşadar, are ceva ghimpe. Simţualitatea însă, după ce a gustat o dată din paharul lui Cupido, e mai Înfocată. Astfel, în june se naşte o luptă. Care pe care o să biruiască ? Prea lesne e de priceput. Cu toate că-1 roade viermele, el despre adevărul legilor morale niciodată n-a fost încredinţat, că nici nu le-a cunoscut. Cupido îi dă arme pentru sine, în dulceaţa dezmierdăciunei, care e de faţă şi în pilda celorlalţi, chiar şi a preoţilor.

Iată dar că, în sfîrşit, ca să scape de acei ghimpi, socoteşte moralul de neşte năluciri!! Marele*Laibniţie*[1] zice într-un loc: „Eu aflu că astfel de păreri (nerelegioase), fiindcă îş[i] află patroni între cei mai mari, după cari se îndreptează ceilalţi, şi se vîrăsc în cărţile de modă, toate le pregătesc spre o *revoluţie generală,* care amerinţează Europei, şi spre desăvîşita dărăpănare a acelora care au mai rămas încă din nobilele temeiuri ale grecilor şi ale romanilor, cari *iubirea cătră patrie, cătră binele obştesc* şi *grija de viitorime* o preţuiau mai mult decît fericirea şi chiar viaţa sa." Zice dar Laibniţie că aceste din urmă, adică *iubirea patriei* şi *grija de viitorime,* or să înceteze fără temerea de Dumnezeu. Mai la urmă adaugă că, puind din vreme stavilă acestei boale lipicioase, poate să se împiedece şi urmările, iară dacă nu, atunci *„va învăţa Providenţa pe oameni, prin revoluţie,* care o să urmeze". Laibniţie a prezis un lucru mare şi nu s-a înşelat. Revoluţia Franţei de la firşitul veacului trecut, zică cine ce îi place, a fost o împlinire a prorocire! lui *Laibniţ;* altfel nu-mi poci închipui grozăveniile acelei revoluţii, pe care numai oamenii cei pierduţi puteau să le facă[2]. / 139

2) *Moliciunea şi dezmierdările cele mai urîte.* Nu mi-aş fi putut închipui atîta *necredinţă* şi atîtea *fârâ-de-legi* între cei *căsătoriţi* niciodată dacă n-aş avea în toate zilele pilde înaintea ochilor. Şi ce? Chiar între familiile cele mai însemnate. Aici deobşte se crede că nu e nici o ruşine, cel puţin nu e păcat, ca căsătoriţii să aibă amoruri urîte: muierea, spre pildă, să mai aibă şi pe alţi bărbaţi, şi din împotrivă!!

însurătoarea şi măritişul este ca tocmeala cu sluga, pe care le ţii pînă-ţ[i] place, apoi îi dai drumul. Preotul, pentru vreo cîţiva sfanţi, te cunună, dacă nu în oraşul acesta, în celălalt, cu oricine. în Cerneţi, din întîmplare, se vorbea într-un loc de unul care are trei neveste în trei oraşe şi cu toate e cununat, fără a fi despărţit de vreuna! Am auzit apoi că de aceştia sînt mai mulţi. Asta vine din lipsa pravilei politico-bisericeşti, în puntul acesta. Gubernul nostru se vede că nu ştie că puntul acesta este cel mai delicat în stat, pentru că se ţine de împopu-

lație, de creștere, de baiera cea mai trebuincioasă în viața soțială ș.c.l.

Tac *luxul* cel grozav mistuitor, tac *vicleniile* ș.c.l.

Aceste cu atît sînt la noi mai primejdioase, cu cît abia începem a trăi politicește. într-o țară care, prin înflorirea sîrguinței naționale, a ajuns la o bogăție cu prisos, apoi domnește paGea și liniștea, acolo lesne s-a născut, mai la urmă, luxul, apoi moliciunea ș.c.l. Dar la noi toate sînt de-a-ndăretele. Slăbiciunile la care au venit alte neamuri, mai la urmă, din îmbilșugare, noi le avem la început, în cea mai mare sărăcie. Unde o să iasă asta, nu știu. Mie-m[i] e teamă. De la generația ce este acum în mîinele noastre nu știu ce o să așteptăm. Eu însă nu poci aștepta bine, din cele ce sînt pînă acum. Fălească-se cui îi place în civilizația noastră, laude înaintările în literatură, pe mine, căruia îm[i] place a cerceta lucrul mai la rădăcină și a privi în viitor, nu mă va înșela forma din afară niciodată.

*139*v Dar eu văz că am făcut o abatere prea mare. Aș vrea să mă întorc la / scrisoarea din 26 august. Am vorbit acolo despre neunirea și nestatornicia noastră, despre silințele ce se văd aici țintite tot la lucruri ușoare, despre urmatul acestor silințe, care este o spoitură din afară. Acest stat al lucrurilor nu poate să rămîie mult, au de rămîne, atunci nu știu unde o să ieșim. Moldovenii ne întrec și ne-au întrecut. Sînt mai statornici, sînt mai serioși. *Simțul național* nu este așa tocit ca la noi. N-au, cu adevărat, atîte *titule zgomotoase,* dar au minți sănătoase și asemene porniri. Tinerii lor, cari învață în Germania, nu se întorc cu atîte fumuri, cu atîte idei sublime despre sine, ca ai noștri de la Paris, unde toate le-au învățat, numai ce le trebuia, ca unor rumâni, *nu.* Afară de aceea, cursul învățăturelor la ei este întocmit ca să producă oameni învățați, cînd noi necum cursul de filozofie, dar nici logica nu o avem. S-au întocmit patru catedre de drepturi, și cheia lor, „Dreptul năturei", lipsește cu totul. Apucăm lucrurile de *vîrf,* neîngrijind de rădăcină. Adevărat, organizația *din afară* — formalitățile — este mai bună decît în școalele Austriei dar cea dinlăuntru nu este așa. Gel ce îngrijește de aceasta e destul de silitor, dar n-are sistemă, apoi are sfetnici răi. Sfaturile noastre nu se ascultă. A te scula asupra tutulor acestora atît va să zică, cît „a-ți aprinde paie în cap". Scrisoarea mea din foaie-ți, no. 16, a fost destul de tristă dovadă pentru aceasta[3]. Gu toate aceste, românii noștri, cînd ar vrea să se unească, ar face mult. De aceea eu am copiat, în minte-m[i], un plan de a întemeia „o soțietate națională" *nevădită* (unveroffentlich), a căreia măduiări să lucreze neîncetat, fără a fi deobște cunoscuți[4]. Articulii să fie în orice fel de materie, *afară de politică,* însă *naționali,* adecă: sau de lucruri *cu totul naționale,* sau și de streine, numai cu *aplecare la împrejurările noastre.* Materia să fie, precît se va putea, mai serioasă, lucrată într-un *duh pajnic.* Mădulăriile să corespunză între sine, dar numai între sine, asupra acelora ce se ating de lucrurile soțietăței. Articulii se vor trimite la tine, spre tipărire. Atunci foaia ta ar
*Ui*v trebui să primească iarăși o schimbare, atît / în nume, cît și în toată forma din afară. Afară de ace[e]a, ar trebui să iasă mai des; cel puțin de două ori pe săptămînă cîte *o coală,* au o dată cîte *două coaie.* Numele

i l-ai da *Organ național.* Aceasta o împărtășii prietinului **A[ron]** și o **aflã** cu cale. Deocamdată noi doi, al treilea d. **Tipar, apoi** tu – **ca** redactor — am fi de ajuns, pe lîngă alți articuli ce se vor trimite de către alții. Nu știu dacă ț-a scris A[ron] în pricina asta. Vezi tu dincolo. Eu mă voi sili dincoace ca să aibi, înainte de Crăciun, o sumă bună de hîrtii. Un mijloc de a nu lipsi materie va fi și *Desertația* mea despre limba rumânească, care negreșit o să facă cevași mișcare. Cît pentru forma din afară, ar fi bine ca să aveți alte litere, mai frumoase, între care să fie mai multe latinești, precum: m, n, e, d, i, t, a ș.c.l., precum și altă hîrtie. Prețul încă ar crește, firește. Să-m[i] răspunzi, cum ți se pare? Eu, pentru osteneala mea, nu voi nici o răsplată, dar gîndesc că nici ceialalți.

Al tău, *Maiorescu.* / 141

[1] Gottfried Wilhelm Leibniz, filosof german, unul din predecesorii luminismului german.

[2] Maiorescu, la fel ca alți intelectuali din generația sa, oameni cu vederi înaintate, concepeau schimbările pe calea reformelor. Ei nu erau potrivnici revoluției, ci doar exceselor generate de aceasta.

[3] Vezi I, n. 1.

[4] Societatea n-a putut fi întemeiată, deși Aron Florian primise ideea. Maiorescu aștepta consimțămîntul lui T. Cipariu și G. Bariț. Despre relațiile cu Cipariu cf. Șt. M a n c i u l e a, ***Ion Maiorescu si raporturile lui cu Timotei Cipariu,*** în ***Luceafărul,*** Sibiu, II, 1942, nr. 10—11 (și în extras) și Gh. P l a t o n, ***Din corespondența lui Ion Maiorescu cu Timotei Cipariu,*** în ***Analele științifice ale Universității „AL I. Cuza" din Iași,*** Istorie, XIV, 1968, p. 147-150.

V

(Din scrisorile tainice) Craiova, 29 august 1838

Prietine !

Hotărîsem de mult ca scrisorile cele mai serioase să le trec într-un osebit protocol, ca să văz cu vreme cît mă voi schimba. Socotesc că asta ar fi o școală bună pentru orice bărbat. Toată greutatea este că am așa de mult de lucru, încît mi-ar mai trebui două mîini. Cu toate aceste sînt silit să le trec, pentru că, în mulțimea trebilor ce mă impresoară, scriu de multe ori lucruri serioase, fără a zbate materia desăvîrșit, și aceste pot să cadă în mîinile unora și altora, cari or să mă judece. Dar avîndu-le pe toate însemnate, poci, cînd îm[i] prisosește vreme, să împlinesc lipsele și să mă îndreptez. Așa s-a întîmplat și cu scrisorile ce ți le-am scris ție, una în 26 aug. 1838, alta în 27 august și 25 septemvrie. In asta din urmă, pe la fîrșit, fiindcă mă grăbeam, ideile mele nu sîn| în rînd bun, dar tu o să le iai în nume de bine. Acele sînt ce se ating de soțietatea ce voi să o întemeiem. Acum îți mai scriu că eu socotesc mijlocul acela cel mai bun de a dezghieța inimile cele amorțite ale românilor noștri de aicea. Ele cu adevărat sînt așa de amorțite și așa de împietrite în pornirea ce au luat-o, cît s-ar putea omul deznădăjdui că o să izbutească cu un mijloc mai lin. Asta mă hotărîse pe mine să scriu într-un ton mai usturător, precum și făcui, în no. 16 al foaiei tale, semestrul I. Dar am văzut că nici așa nu o scoate cineva la căpătui, cu toate că *Realis de Vienna*[1] a scris despre germanii săi cu mult mai amar

decît mine. Socotesc dar că cu un chip mai blînd tot o să facem cevaşi, cu toate că ştiu şi ace[e]a că aici prea puţin or să se mişte. Din scoale ar trebui să ne iasă mai dezghieţaţi, dar, cum ţ-am mai spus, aici toate merg la o uşurătate, atît din pricina slabilor profesori, cît şi din a sis-
140 temei / învăţăturilor. Că deşi în cuvîntul de la examen am vorbit împrotiva acelora ce zic că cursul învăţăturelor merge rău, n-am vorbit ca cînd aş vrea să zic că *e bun,* ci am vrut numai să arăt că aceia nu înţeleg ce va să zică *curs de învăţătura* Se fac, adevărat, îmbunătăţiri, dar nu unde trebuie. Cele ce le-aş sfătui eu, aici nu se socotesc de trebuinţă, ca acele pe care le pun ei. Astfel, ar trebui să aibă bani de prisos, ca să puie şi o catedră de *filozofie* şi alta de *dreptul naturei.* Dar mijloacele noastre sînt supţiri. Aşa trebuie să-m[i] înţelegi cuvîntul de la examenul anului acestuia, cu toate că am zis şi acolo că *„va avea şi acest aşezămînt scăderile sale, ca orice aşezămînt omenesc^.* Mai mult nu puteam zice, pentru că nu trebuie să dau pe faţă ce este rău, că n-am mai avea pe nimene în şcoală, şi atunci ar fi mai rău. Lunecoasă e poziţia noastră. Ca să te încredinţezi tu de lipsa solidităţei la noi, ascultă ce am aflat ieri de la directorul. I-am zis că de ce nu punem o catedră de filozofie,, cel puţin de logică şi de moral, precum şi de dreptul naturei. Asta, am zis, ar fi mai bună decît catedra de literatura franţozească, pentru care s-a adus acum un profesor, cu 300 galbini împăr.[ăteşti] pe an. Mi-a zis: „Filozofia, au şi numai logica şi dreptul naturei, nu ne sînt de trebuinţă. *Aceste sînt nimicuri,* lumea se bate acum după pozitiv"!! Sînt chiar cuvintele lui. Iţi mărturisesc că am rămas încremenit şi mi-am astupat gura. Socoteşte acum! Ce folos că se sileşte, dacă nu ştie ce să facă.

Tocmai acum primesc o scrisoare de la prietinul A[ron Florian] din Bucureşti, cu dat de la 26 septemvrie. Eu ţi-o trimit acolo ca să vezi ce se face iurisconsulti noştri în Bucureşti şi cu profesorul nostru de
140 literatură franţo/zească. Scrie şi de tine, şi osebit de gazeta ta. Nu te supăra că zice că nu o să folosească. O să folosească ea la cîte unul astăzi, mîne la doi etc, şi tot o să fie cevaşi. Cel puţin prinţul, după cum auz., în anul acesta o să se mai apropie de opoziţie[2].

142 Al tău, *Maiorescu/*

[1] Gabriel Wagner, polemist german din secolul al XVIII-lea, autor al unui eseu, ***Libellus artium liberalium*** ... Sub pseudonimul de Realis de Vienna a publicat: ***Discursus et dubia in Christ. Thomasii introductionem in philosofiam aulicam, Responsum ad Thomasii quaestionem de definitione substantiae, De gravitatis et cohaesionis causa, Examen de VEssai de Thomasius*** etc. (cf. ***Riographie universelle ancienne ei moderne,*** Tom cinquantieme, Paris, 1827, p. 28—9).

[2] Amănunte în ***Istoria României,*** voi. III, Bucureşti, 1964, p. 988 sq.

VI

Craiova, 24 oct. 183S

Frate —Bariţiľ

Iaca, capeţi ceva de la mine: [1°] *Cuvîntul* de la Cerneţi \ tipărit, şi cel din Craiova[2], de la examenul trecut. Dar să nu tipăreşti din ele, ci numai sa le ceteşti. 2° Trei scrisori *tainice,* aşadar numai pentru *tine.*

Să nu cumva să tipăreşti din ele cevaşi. Ţine-le şi mi **le** păstrează cu altele, ce vei mai căpăta de **la** mine. 3° Un răsunet la corespundinţa asupra ortografiei. *Asta o tipăreşte în foaia ta*[3]. Poţi să o tipăreşti în grabă. I-am scris lui **Tipar** că fac băgări de seamă împrotiva lui. 4° Trimit *Desertaţia* asupra limbei. Iţi trimit numai 31 jumătăţi de coaie. Mai sînt vreo zece, care le vei căpăta pe Iordache David, care poate **a** şi plecat aici, apoi, pe la Crăciun, să întoarce. Poţi să începi cu tiparul şi pînă lipsesc celelalte, că negreşit le vei căpăta.

Mă! Cum am zis, tocmeşte-o cu Găt[4] cum vei vrea. Vesteşte-o prin *Foaie* au *Gazetă*[5]. Eu socotesc că va fi bine ca să o slobozi la prenumeraţie. Adevărat, lipsesc vreo cîteva coaie, dar le vei căpăta negreşit. Nu vor fi mai mult de 10 jumătăţi. Poţi să o vinzi la Găt şi ce-ţi va da de-acolo **îm[ij** vei da şi mie cevaşi. In Blaj — **Tipar,** în Sibiu — Mânu[6], au altul, în Bucureşti — Romanov[7], aice — eu, putem primi prenumeranţi. însă la tine stă să numeşti pe cine vei vrea şi cu cine ai curespundinţă. La titulă, cînd va veni vremea, vei pune: „începutul, natura şi principii (nu principii) limbei româneşti" de /. *Maiorescu,* dată afară de fratele Bariţ. / Dintre toate, bagă de seamă: a) să nu fie greşale de 143
tipar; b) să nu schimbi osebităţile mele de scriitorii noştri. Spre pildă, lasă cum scriu eu *principi, cumpatriot* etc, *curespundinţa* etc, *influinţa, -înt, -inte* **ş.c.**l.

Eu o procetii astăzi şi gîndesc că n-or fi greşale de tipar. Dacă cen-sura se va opinti în cevaşi, schimbă înţelepţeşte. Alta nu va fi supărător, aşa crez, în tot tractatul, decît, *poate,* critica asupra „Soţietăţei literare". Dar e blîndă destul. Apoi nu va avea nime prilej de a zbiera, că lucrul e luminat ca soarele. Aşa, de zgomot rău nu mi-e frică. De judecă (sic) sănătoasă nu mă spariu.

Dacă Găt ar pofti cevaşi înainte, atunci oi scrie la Popasu, au veţi trage o poliţă. însă poţi să te tocmeşti cu el ca să mai aştepte. Poţi să-i dai exemplare, în socoteala banilor. Cartea se va cumpăra, ştiu, negreşit, pentru că lucrul e nou şi interesant. Preţul pentru Ardeal fie de *un fiorin* cv.[8], pentru ţările aceste de trei lei. Gîndesc că or să iasă 10 coaie tipărite, apoi atunci nu e scump. însă las în voie-ţi; cum va fi plata la tipar, aşa potriveşte şi preţul exemplarului. Dacă nu o vinzi lui Găt, atunci şi din prenumeranţi, şi din celelalte exemplare om împărţi în două părţi deopotrivă şi frăţeşte, plătind însă mai întîi lui 143
Găt. Exemplare pot să fie ca la 600—1000. Chipzuieşte **tu.** /

Aşadar, pentru tipar ai *Răsunetul,* la *Foaie,* apoi cărticica despre limbă. Ceteşte din *Desertaţie* cevaşi, apoi fă înştiinţarea şi recumîndarea. Ceteşte-o, mai bine, toată. Scrie-mi apoi, ce faci?

Mă, am scris lui **Tipar** că, dacă va avea trebuinţă de neşte fiorini, ce sînt dator pentru frate-mieu, pînă acum 10 f. C.M., să tragi în locul lui poliţă cătră mine, cînd îţi va scrie. Sînt **acum** cam şi prea grăbind (sic).

Ieri prinţul a cercetat şcoala. Ceteşte la Popasu şi-ţi va **spune** taina. El a plecat la *Austria.*

Nu mai am vreme, după atîte scrisori ce am trebuit să isprăvesc. Fii sănătos şi mă iubeşte,

144 *Maiorescu* /

[F. 143 sus, P.S.] Cuvîntul cel tipărit e făcut ca înväliş la celelalte scrisori, ca să nu fie bănuială.

144v [:] Domnului d. Gheorghie Bariţ, la Braşov /

[1] Tipărit în ***Muzeul național,*** nr. 9 din 1838 şi în broşură.

[2] Recomandarea de a nu fi tipărit se datoreşte lui P. Poienaru, în special pentru atacurile pe care le conţinea la adresa profesorilor „frînci".

[3] S-a tipărit ***in Foaie pentru minte...,*** I, 1838, nr. 23—25, cu titlul ***Asupra ortografiei româneşti. Răspuns la cele ce s-au zis în obieptul acesta în Foaia literară nr. 1, 6, 7, 8, 18,'20, 21 şi, în al doilea curs, nr. 2—4 şi 10,*** discutînd pe marginea opiniilor lui G. Bariţ, T. Cipariu, V. Pop, I. Rusu din articolele despre limbă, publicate în numerele specificate. Maiorescu pledează pentru moderaţie în inovaţii: „Astăzi avem mai atîte ortografii cîţi scriitori. Duhul înnoirei a intrat în noi, dar nu ştim cum să înnoim, pentru că, mai întîi, n-am simţit toţi trebuinţa înnoirei, apoi nu cunoaştem principul de unde să pornim. Pe mine nu mă sparie nici numele, nici lucrul noului. Aceasta însă mi-o spune mintea mea. Cînd voieşti să te laşi de cele vechi, trebuie să fii încredinţat că ele nu mai sînt bune, nu mai pot să te ducă la sfîrşitul pentru care erau, acum simţim trebuinţa înnoirei" (p. 177—178). în subsidiar, optează pentru cultivarea regionalismelor şi pentru o ortografie fonetică cu litere latine, îritrucît „literele latineşti au mai mult folos" (p. 197). Despre opera filologică a lui I. Maiorescu cf. N. A. Ursu, ***Preocupările lingvistice ale lui loan Maiorescu,*** în ***Studii şi cercetări ştiinţifice,*** [Iaşi], Filologie, XII, 1961, 2, p. 203—218.

[4] Johann Gott, tipograf sas. Pentru aportul acestuia la editarea periodicelor româneşti cf. V. Netea şi C. G61ner, ***Die Beziechungen zwischen Gheorghe Bariț und den Kronstädter Buchdrucker Johann Gott,*** în ***Forschungen zur Volks-und Landeskunde,*** IX, 1966, nr. 1, p. 75—89.

[5] în această perioadă nu va apare, însă, în gazetele iui Bariţ, anunţul solicitat.

[6] Protopopul Nicolaie Mânu (Maniu) din Sibiu.

[7] Librarul Iosif Romanov din Bucureşti.

[8] Fiorin cv. — fiorin, în monedă convenţională.

VII,

Craiova, 28 oct. 1838

Frate Bariț!

Cu plecarea taicălui mieu nu putui ceti *Gazeta* şi *Foaia.* Dar o cetii în urmă şi, iată, fac vreo cîteva băgări de seamă asupra nefiertului articul al'lui protop.[op] Mânu[1]. Dracul ştie cum scriu oamenii äia. Eu gîndesc că am ţinut destulă măsură în judeca mea asupra lui. Orice se va mişca în puntul limbei, eu voi lua în băgare de seamă. Ştii că, afară de Tipar, oamenii noştri nu ştiu ce va să zică a începe cultura limbei. Desertaţia mea gîndesc să reverse cevaşi lumină. Nu ştiu cum o veţi primi voi, dincolo. Mă! Fă ce-i face şi nu pune nimic în grabă de sfîrşitul călătoriei prinţului! Nu pune, că ăştia ar şti de loc că eu ţ-am scris. Pune numai că a trecut p-aici etc, de şcoală şi ajutor. Dar nimic de politică, pînă ce mai tîrziu se va mai lămuri lucrul. Ştii că articulul de Rusia, din no. 15[2], a făcut mişcare p-aici. Oameni[i] se tem.

Zic unii, aici în Craiova, dar eu nu ştiu ce să crez, că şi Sturza ar/fi plecat cătră Viena. Ar fi prea gros lucru. Tu mai bine vei şti despre el, că eşti mai aproape. Azi am auzit că şi Paşa de la *Vidin* (Diiu) ar fi plecat tot acolo. Dar prea puţin crez din aceste. Poate, dar e greu a crede. 145

Ei! Dar contractul de căsătorie din no. 16? Ăsta a fost şi al mieu. Bun contract ţ-ai alcătuit, au dacă nu tu, atunci 1-a alcătuit Eigreog Ţirab[3]. Dea Dumnezeu să capeţi cum doreşti. Să fie Emilia mea de 10 ani, te-aş face să o aştepţi: seamănă cu tată-său.

Ei, vei fi cetit cevaşi din scrisorile mele. Din *Cuvîntul* tipărit *de la Cerneți* poţi să pui cevaşi în *Foaie.* Dar bagă de seamă, că sînt greşeli de tipar. Din cel scris încă poţi, dar unde vorbesc de dascălii privaţi „frînci", lasă cuvîntul *frînci* afară, că nu place. Ale mele sînt pedagoghice, că eu n-am auzitoriul lui Aron, cu toate că şi dintr-al lui puţini să vor fi folosit.

Mă, scrisorile tainice *să nu le* publicezi, nu! La ai noştri, închinăciune. Aici e soare şi cald ca vara.

Maiorescu / 145*

[1] M.[aniu] N.pcolae], ***Domnule redactor!,*** în ***Foaie pentru minte..., V*** 1838, nr. 14, p. 108—112; ***Corespondenţă,*** nr. 15, p. 119—120.

[2] într-un articol la rubrica ***Rusia*** din ***Gazeta de Transilvania,*** I, 1838, nr. 15, p. 59 se arată că: „Din toate părţile zboară veştile despre gătirile războinice care le face Rusia", comentîndu-se o corespondenţă din Iaşi din 15 septembrie şi alta din Odesa, datată 10 septembrie.

[3] Gheorghe Bariţ. în ***Foaie pentru minte*** I, 1838, nr. 16, p. 121—123, Bariţ tipărise sub titlul ***Contract de căsătorie*** un articol semnat E. Ţ. asupra idealului său matrimonial, rezumat în 15 puncte.

VIII

Craiova, 9 dechemvrie 1838.

Frate Bariți,

Iată deocamdată 31 prenumăranţi. Toţi pe *jumătate de anul 1839.* Ştii de ce? Aici place *Gazeta politică* şi doresc cu toţii să iasă, de la iulie încolo, măcar numai *ea de două ori pe săptămînă.* Place aici tot ce e despre Răsărit. Bagă de seamă că, de cînd sînt eu aici, toţi craiovenii sînt de partea opoziţiei [...] Sînt sătui de gazetele de aici, care sînt întreit scumpe ca a ta. *România*[1] a avut aici numai 15 prenumăraţi, şi tu ai 31. Şi vei avea şi mai mulţi. Ridică preţul şi o dă de două ori pe cea politică.

Ei, ce fac ai noştri? Zi-le să mai scrie, nu ştiu dacă au sosit în pace acolo. De ce nu mi-ai pus articulii? Te-ai temut să nu mă facă Bufon? Pune-i. Ştii ce? Pentru banii *Gazetei* să faci *poliță* la 30 de *ianuarie,* nu mai curînd. Proţentul *nu mi-l trage,* decît gazeta mea să fie *gratis.* \ 146

La ai noştri, sănătate. Sîntem sănătoşi. De ce nu scriu?

Maiorescu / **146v**

[1] Cotidianul ***România,*** Bucureşti, 1838. Redactori Aron Florian şi G. Hill, editor şi tipograf Fr. Walbaun.

IX

Craiova, 20 dechemvrie 1838

Prietine !

Ştii ce? Eliad n-a aşteptat nici urmarea articulului din no. 23 {mie încă nu mi-a venit no. 24 — poimîîie aştept) şi a şi scris o batjocură împrotiva persoanei mele \ şi eu, pre legea mea, n-am atacat pe nimene în parte. Vei vedea de acolo pizma lui asupră-mi, care se teme să nu-i cază cornul în literatură. Dar încă să fi cetit asupra scriisoareî no. 16 al *Foaiei,* din celalalt semestru ? Nu ştiu, ce să fac ? Tăcerea e mai bună. Dar, fiindcă ruşinea e făcută în public, eu trebuie să fac un raport la Eforie, cu atît mai mult că ştiu că eu nu m-am apucat de el. Să fi cetit tu o critică a lui asupra *Alecsândrescului,* apoi asupra mea, astăvară, şi apoi pe asta, ai pntea să judeci mai bine slăbiciunea acestui om, care se socoteşte astfel de autonomos şi mono-nomos, încît să nu cuteze a i se împrotivi nimene.

Eu bag aici numărul 7 al *Curierului,* dar nu ştiu dacă îl vei primi. El s-a înțepat la forma *inţa,* fiindcă a scris oarecînd *provedinţa.* Dar de atunci tot *enţa,* pînă ce, astă-vară, m-am desputat cu el şi l-am încredinţat. De atunci a început, de 4 luni, a scrie *„enţa"* şi e ruşine ca să-1 socotească cineva că de la mine a aflat aceea. Dar, la *analogie,* eu pomenesc *de* asta. Vezi tu acum ce oameni avem noi.

Zi[-le], frate, la ai noştri să scrie cevaşi. Eu am trebuit să auz de la Petrovici că au ajuns acolo în pace taica şi Elena.

147 Iată doi abonaţi încă: /

32 serdarul Grigorie Racoviţă

34 (sic) domnii şcolari din clas al III, de omenioare.

Mă, este între abonaţi un /. *Ciuca Prejbeanu.* Cesta m-a rugat să-ţî scriu ca să nu pui *Ciuca,* dar numai I. Prejbeanu. Dacă încă n-ai tipărit adresele, lasă afară *Ciuca.*

Ce ai făcut cu tractatul mieu ? Eu aş fi isprăvit, dar n-am pe cine să trimit pînă peste o lună. Tipăreşte, nu-ţ[i] pese nimic.

La ai noştri, plecăciune (prostskinos),

-147* ' *I. Maiorescu.* /

[1] H. N., în ***Curierul românesc,*** IX, 1838, nr. 7, (decembrie), p. 25—27. Heliade Rădulescu polemizează cu un filolog, colaborator al ***Foii literare,*** vizîndu-1 pe Ion Maiorescu, fiindcă acesta intervenise în schimbul de păreri referitoare la limbă* purtat în corespondenţa deschisă cu Negruzzi.

Craiova, 25 dechemvrie 1838

Frate Bariţ!

Bine, tu nu mai scrii niciodată? Vei fi avînd lucru, asta o ştiu, dar tot poţi scrie cîte un petec de hîrtie. Astăzi e „Crăciun" şi eu tot îţi scriu. Sînt foarte curios de ai primit scrisoarea mea din 20 dechemvrie. Dar mai mult mă intereseşte no. 7 al *Curierului românesc,* pe care ţi 1-am trimis în acea scrisoare. Aş vrea să-1 fi primit, ca să vezi tu ce fel de oameni sînt chiar aceia pe carii lumea îi are de cei mai buni patrioţi, în no. acela, cu adevărat, e suptînsemnat N. H., dar ştiu eu că e Eliad autorul scrisoarei. Omul ş-a trăit veacul cel *aurit* şi n-ar vrea să-şi ajungă şi pe cel *de argint.* Asta în ide[e]a lui, căci dacă el e adevărat iubitor de binele obştesc, nu se poate supăra, deşi cineva va vedea mai departe decît dînsul. Tocmai asta îl roade. Pe el l-a înţepat *inţa.* Adevărat, cuvîntul *provedinţa* l-a făcut el mult mai bine, dar de atunci încoace a scris tot *enţa,* pînă ce, în vara trecută, am avut cu el o întrevorbire în puntul acesta, şi de atunci scrie *inţa.* Astfel, el de la mine are aceea şi i-ar fi ruşine să o mărturisească. Dar în zădar, că eu, la § despre *analogie,*
pomenesc şi despre intîmplarea asta, şi cu aceasta o să-i tai o bucată 148
din mîndrie. Cu toate aceste, eu cinstesc pe Eliad. Mă! M-aş/despreţui pe mine, dacă aş răspunde la astfel de secături. M-aş despreţui şi dacă aş face ce ţ-am fost scris, adecă să dau un raport la Eforie. Nici una, nici alta. Eu mă ţiu lăudat prin articulul lui înaintea înţelepţilor. Ar fi bine ca vreunul din voi, de acolo, să facă neşte băgări de seamă asupra scrisoarei lui. Eu orice aş face ar fi în zădar. El s-ar înţepa şi mai tare. Domnul Vasici s-ar hotărî la asta, dacă i-ai arăta acel articul. Zi-i să facă cevaşi. Eu gîndesc că am vorbit destul de pajnic. Uite cum ar putea scrie:

„Domnule redactor,

Un prietin din Bucureşti îmi trimisă, într-o scrisoare a sa, şi no. 7 al *Curierului românesc,* în care se cuprinde o scrisoare împrotiva articulului de ortografie din no. 23 al *Foaiei pentru minte, inimă şi literatură.* Am cetit acel număr şi nu m-am putut stăpîni de a nu face puţinele băgări de seamă. Eu nu cunosc de aproape nici pe autorul articulului de ortografie, nici pe autorul scrisoarei din *Curier.* Văz numai că cel dintîi vorbeşte de ortografie cît se poate *de pajnic,* iară celălalt, din *Curier, ocăraşte.* Toată scrisoarea nu e altceva decît o satiră batjocoritoare, nu asupra articulului de ortografie, ci chiar *împrotiva persoanei autorului,* pe care se vede că a cunoscut-o înainte de a-i vedea iscălitura. Criticu-
lui / aceluia se vede că nu-i pare bine a vedea şi pe alţii dîndu-şi părerile 14^
asupra limbei şi de aceea vrea să le taie curajul. Criticul trebuie să aibă cevaşi *deosebit* împrotiva autorului articulului de ortografie, pentru că caută din toate puterile pricină ca să-1 poată ocărî, şi fiindcă nu aflǎ, cu destul de urîtă îndrăzneală îşi închipuie singur greşeli, de care nu se află în acel articol. Aşa, spre pildă, îi aruncă că scrie *voi,* în loc de *voiu* ş. c. 1. Aceasta nu e adevărat. Autorul articulului de ortografie a scris totdeauna *voiu,* precuţn poate vedea oricine la faţa 178, col I, linea 17 şi 20; la faţa 181, col. II, linea 21. *Fâcuiu* şi nu *făcui,* linea 25, *voiu* şi nu *voi,* precum visează criticul, care nici n-a înţeles pe autorul articulului. Spre pildă, domnia-sa aceste cuvinte a autorului: „Se vede că aceşti învăţaţi bărbaţi s-au şi împăcat", le tîlcuieşte împrotiva contextului de corespondenţia între d. *Eliad* şi d. *Negruţi,* cînd autorul vorbeşte de cearta literară între d. Ţ[ipar] şi d. redactor al foaiei de aici. Eu însă nu vreau să mai răspunz nimic criticului aceluia, pentru că

149 autorul/ articulului de ortografie, după cum mă încredinţează prietinii lui, este în stare totdeauna a răspunde pentru sine. Dar, după creşterea sa în Austria, anevoie crez să răspunză la astfel de nimicuri.
Eu zic, pă [?] sfîrşit, că dacă vom avea tot aşa critici ca d. N. H., atunci o să rîză lumea de noi.

Dr. Vasici."

Răspundeţi careva într-acest chip, cu ortografia voastră, nu atît pentru mine, încît pentru ca să se precurme astfel de critice, care ne fac de rîs. D. [omnul] Vasici, ca unul mai neatîrnat, o va face lesne.

Mă! Noi n-am primit no. 24, în care se isprăveşte acel articul. Se vede că Eforia, care a simţit că articulul este al mieu şi nu m-a văzut ocărit de Eliad, a oprit la Aghenţie acei numeri. Tu, după primirea acestei scrisori, să bagi în plicul mieu şi no. 24, auzi? In scrisoarea din 20 dechemvrie, ţi-am pus doi prenumăranţi. Nu ştiu dacă i-ai primit. Iată-i încă o dată:

32 serdar Grigorie Racoviţă

34 (sic) domnii şcolari din clas al III de omenioare.

149' Bagă de seamă să nu-i pui *de două ori!* \

Alţi prenumăranţi.

Dacă ai primit pe cei doi însemnaţi în scrisoarea de astăzi, atunci urmează no. 34:

34 d. căpitan Pavel Lenz	40 d. M. Ciocăzeanu
35 d. Staţie Fişec	41 d. N. Boşogescu
36 d. clucer C. Glogoveanu	42 d. pitar C. Hristescu
37 d. maior I. Ciupagea	43 d. Alecu Budişteanu
38 d. serdar P. Burileanu	44 d. inginer Vîlceleanu
39 d. I. Viişoreanu	45 d. parucic Dragoman —Nedejdeanu.

155 Făcînd la toţi adrese şi plic, precum şi la cei / trimişi mai de mult, să le pui pe toate *într-un plic către mine* totdeauna. Cam osteneală, dar eu nu voi *proţentul.*

Maiorescu

155' [P.S.] Mă! Mai scrie-m[i] vreodată./

XI

Craiova, 9 ianuarie 1839

Prietine,

Doresc a şti ce întipărire a făcut articulul mieu din no. 23—25. Filologhilor din Bucureşti iiu place, pentru că a scris un ungurean, a cărui provincialism e „stricat". Vei fi primit scrisoarea mea, în care ţ-am trimes no. 7 din *Curier.* Eliad a luat acum articulul tot şi l-a tipărit cu litere mai mari, puindu-şi dedesupt, cu litere mai mici', o critică mai omenoasă decît în no. 7, dar tot neomenoasă *K A* schimbat şi ortografia mea. „Fie-i vamele plătite"! Niciodată nu mă voi despreţui pînă într-atîta ca să mă sloboz în replice cu astfel de oameni, „a căror critică — precum zice prietinul Aron — este satiră, şi satira ciomag". Unele, însă, ce se ating de temeiurile mele le voi atinge în prefaţă la cartea ce ţi-o am trimes, au la fîrşit. Tu să-ţi păzeşti *Foaia* de orice vrăşmaşii de aceste. Ţine tonul acel rece, serios şi pacinic, cu care ai început. Dacă nu-ţi vor fi neplăcute sfaturile mele, aş vrea să-ţi traduc neşte cuvinte a unui bărbat zdravăn, pe care ţi l-aş sfătui să-l ceteşti tot, acum şi nu mai tîrziu, von Miillers: *Despre critică.*

„Dacă este ca critica între noi să se curăţă şi literatura germanică cu aceasta să cîştige în adevăr, editorii foilor critice nu vor putea dobîndi acest merit altfel decît / priveghiind cu multă grijă ca nu cumva 151
supt mantaoa anonimităţei[2] să se ascunză vrăşmaşii personale; ca nu cumva cărţile cele bune să se apese şi să se despreţuiască *numai* din acea pricină, pentru că sînt împrotiva acestei au acelei păreri a veacului; ca nici cei mai iubitori de certe din conlucrătorii săi să nu întrebuinţeze vreun ton mai neomenos, decît cu care ne slujim în conversaţia[3] personală; ca nu scriitori tineri — carii s-ar putea încă îndrepta, dacă cineva, cu un chip potrivit, i-ar povăţui la adevărata cale — să se însemneze cu nume de ocară, ca, în urmă (ce pizma adeseori face), nime să nu se zgîndărească[4], *numai de aceea ca să se poată cîrti,* şi altele, pe care le cere o critică temeinică şi omenoasă." *

Dacă mă iubeşti, ţine aceste cuvinte ca un suvenir de la mine. Cine ar avea mai mult drept ca mine să se certe cu vrăşmaşii? Ca mine, a căruia nu scrisele, ci caracterul personal se defăima de către oameni pe carii eu totuşi îi cinstesc ? Dar îi cinstesc şi mă cinstesc şi pe mine, de aceea nu mă sloboz cu ei în desputâ. Dacă şi cărticica ce ţi-o am trimes la tipar va avea, aici, tot asemene critici, atunci nu gîndi că în viaţă o să mai dau cevaşi la lumină şi totuşi aş avea multe de dat. Nici nenumit nu voi tipări nimic, pentru că stilul meu se / cunoaşte acum de 151*
toţi. Negreşit, scriu cu trupul şi cu sufletul, pentru că scriu despre lucruri care îm[i] zac pe inimă. Trebuie să fie un ce deosebit atît în şirul ideilor mele şi în chipul de a mă gîndi, cît şi în forma alcătuirei, pentru că văz că oamenii adăpaţi şi înglodaţi în literatura gustului se înţeapă în stilul mieu. Eu singur nu poci să dau o judecată despre mine. De aceea, ţ-am fost scris odată că o să-mi trec toate scrisorile într-un registru, ca să văz cu vreme cît m-am schimbat. Dar unde am vreme să fac asta totdeauna ? Bine ar fi ca prietinii miei să-m[i] păstreze scrisorile pînă ce le voi cere înapoi. Mulţi îm[i] zic să schimb chipul alcătuirei mele. Eu nu-i înţeleg. Fieşcine, care nu va să fie maimuţă, îşi are insualitatea (individualitatea) sa. Poate că am şi eu a mea, dar încă nu poci să o judec. A mă da după păr, eu nu o înţeleg altfel, decît a mă lăpăda de mine însumi. N-oi să cîştig nume, nu cinste la oamenii aceştia: nu-m[i] trebuie, decît păstrîndu-mfi] caracterul mieu, care niciodată nu-l voi păstra dîndu-mă după păr, în înţelesul lor. *Spinoza,* acel zdravăn filozof, pune şi *silinţa după cinste* între piedecele care nu ne lasă să venim la adevărata cunoştinţă a lucrurilor. „In sfîrşit — zice el — şi *cinstea* e o piedecă mare, pentru că, ca să o dobîndeşti, trebuie neapărat să-ţi

dai viața după ideile altor oameni, să fugi adecă de ce fug ei și să cauți ce caută ei" **.

152 In articulul mieu /, de care am vorbit mai sus, nu se cuprinde nici un atac, și totuși a fost strîmb tîlcuit. Dacă mi-ar arăta cineva că sînt greșit, atunci negreșit m-aș schimba.

Aș vrea ca Tipar să-și dea părerea asupra *Desertăției* mele, cît va ieși. De la acest bărbat nădăjduiesc o critică vrednică de dînsul, din care să pot învăța cevași.

Știi ce? Nu-mi aduc aminte în ce căpețăl, §, este un ce care poate să se tîlcuiască rău. Unde vorbesc, în Gap. II (mi se pare) de streini, carii își bat joc de noi și zic că avem bucăți de poezie care s-ar putea încorda pe lîngă ale lui Gheote și Șiller (sic), adaug: „Dar ce folos? Că le cetim numai noi, *noi carii sînt (sic) mai bucuroși să învățăm o limbă prea depărtată decît a vecinilor de carii sînt încunjurați*". Mă! *Șterge* cuvintele aceste toate și lasă numai aceasta: *„Dar ce folos? Că le cetim numai noi"*. Mai mult să nu fie. Bagă bine de seamă.

De astă-vară n-am primit nici o scrisoare de la tine. Scrie-m[i], dar nu plăti scrisorile.

Iată încă 4 prenumăranți:

46 d. pitar C. Băluță	48 d. paharnic C. Zătreanu
47 d. clucer Coțofeanu	49 d. pitar I. Diculescu.

în scurt va pleca Iordache David și vei căpăta celelalte hîrtii,

152^ /. *Maiorescu.* /

[F. 151, sus, P.S.] Am de gînd să traduc, pentru *Foaia* ta, un dialog între „Critică și satiră" din Herder. Socotesc că o să fie bună.

[1] în suplimentul pe decembrie al *Curierului românesc,* p. 1 — 10, același H. N. [Heliade Rădulescu] publică articolul lui Maiorescu încriminat anterior, de data aceasta cu comentarii sub formă de adnotări.

[2] Șters *nenumităței.*

[3] Șters *petrecerea.*

[4] Șters *zgîndărească.*

* I. Georg von Miiiler, *Briefe uber das Studium der Wissenschaften* etc. Zweite verbesserte und vermehrte Auflage, Ziirich, 1817, S. 43. [S-a tipărit cu titlul *Despre critică* în *Foaie pentru minte* II, 1839, nr. 6, p. 48.]

** *Spinozae, Tractatus de intellectus amendatione.* [Cf. Spinoza, *Tratat despre îndreptarea intelectului,* Tradus din limba latină de S. Katz, Arad, 1928.]

XII

Craiova, 13 ianuarie 1839

Barit![1]

Iată și foile ce mai lipsesc din *Desertația* mea. Nu stiu dacă n-oi fi greșit numerii paragrafilor. Ceteşte-1 și, dacă socotești că este cevasi de dînsa, o pune supt tipar. Mă! *Prefața* îți voi trimite-o mai tîrziu. '

Măi Critica asupra *Soțietăței literale,* dacă socotești că e aspră, mai moaie cevași, fără însă a schimba cevași din ființă. Acolo unde zic: *Dar cine va asculta de dînsa?,* poți să schimbi: „Eu însă mă tem că nu mulți or să asculte" ș.c.l.

N-am vreme să-ți mai scriu,

Maiorescu. / 153:

[F. 153v, o însemnare în germană:]

Wer hat den Wechsel an Romanov ubernommen? Ich habe vergessen.

Wie theuer derselbe?[2]

Fur den Prof. Bălășescu haben sie einem Wechsel gegeben?[3]

[1] Șters *Bariți.*

[2] Cine a preluat polița pentru Romanov? Eu am uitat. Ce valoare are? [Dedesupt, însemnarea lui Bariț:] Demeter Karakasch.

[3] Pentru prof. Bălășescu ați dat vreo poliță? [Dedesupt, răspunsul lui Bariț:] Nein.

XIII

Craiova, 26 febr. 1840*

Frate Bariț!

La 8 ianuarie ț-am răspuns la scrisoare și ț-am trimis lista de abonați, și tu nu răspunzi nici la scrisoare, nici trimiți gazetele! Ce este pricina? N-aș crede că n-ai primit scrisoarea, pentru că secretarul Eforiei școalelor mi-a răspuns că a pus-o pe poștie, la Aghenție. Toți abonații, se află la mirare! Aici nu primește nimeni acea gazetă, decît Crăciun Ioanovici, care ț-a scris înaintea mea, pentru 3 exemplare, fiindcă eu încă nu isprăvisăm învoirea cu epistatul poștiei de aici. Încă o dată zic că nu crez să nu fi primit tu scrisoarea, pentru că Pleșoianul primește *Gazeta,* și el s-a prenumărat prin mine. El nu se află acum aci și nu l-am putut întreba dacă nu cumva s-a prenumărat și prin *Romanov* la București. Bine, apoi de ce nu-m[i] trimiți mie *Gazeta?* Eu ț-am spus că orice carte va ieși la voi, să mă prenumărezi. Ț-aș mai trimite lista, dar acum e tîrziu, căci pînă primești tu scrisoa/rea mea, trec trei luni din anul 154-
acesta. Rămîne dar pentru semestrul de vară, dar atunci să-m[i] scrii particular, cu 1 1/2 lună înainte, ca să-ți poci face prenumărați mai mulți. Orișicum, să-m[i] trimiți mie *Gazeta* și acum, cît de tîrziu.

Răspunde-m[i] în grabă, ca să odihnesc pe abonați.

în scrisoarea de la 8 ianuarie ț-am fost făgăduit că îți voi răspunde în grabă, mai pe larg, dar am tot aștepta[t] foile tale. Acum iară îți făgăduiesc, peste puțin etc.

Pentru Cîmpineanu ar fi bine să însemnezi în foile tale că mincinoasă este acea veste că el ar fi stat în cevaș[i] înțelegere cu răzvrătitorii din Grecia. Asta am citit-o în gazeta grecească[5] AOrjva, și apoi în *Allgemeine [Zeitung],* din altă foaie, dar e minciună.

Murăşenilor, complimentele mele şi tu aşteaptă o scrisoare peste puţin, cînd scriu şi lui Tipar, acum mă grăbesc,

Maiorescu. /

[F. 154, stînga, P.S.] In scrisoarea de la 8 ianuarie m-am abonat la cartea lui Treboniu[1] şi eu şi doctorul Culciar. Te-am rugat să-m[i] spui cine este acel Trebonie (sic). Şi te rog iarăşi.

[1] August Treboniu Laurian, ***Tentamen criticum in originem, derivationem et forniam lingue romanae in utraque Dacia vigentis vulgo valachicae,*** Viena, 1840. Scrisoarea din 8 ian. nu am găsit-o.

XIV

Craiova, 8 martie 1840

Mic inimosule Bariţ!

Fratele Aron, în scrisoarea de la 23 febr., pe care eu, cu alta de la 4 martie, abia o primii ieri, la 7, îm[i] spune de un bilet, pe care se vede că i l-ai implicat în *Gazetă* şi în care tu t3 plîngi de mine, avînd bănuială că aş fi supărat pe tine. Din scrisoarea mea din zilele trecute socotesc că te vei fi deşteptat, înţelegînd că scrisoarea mea, cu lista prenumăraţilor, de la 8 ianuarie trebuie să se fi pierdut. Cumnatul mieu îm[i] dedese odată de înţeles că scrisorile lui către mine şi ale mele către el se cam deschid pe la graniţă. Dacă o fi fost una ca asta în anii trecuţi, în anul acesta, de cînd cu pricina Cimpineanului, care se prea încornora în gazete, putem bănui că gubernul nostru o să fie cu mai multă băgare de seamă la împărtăşirile românilor de aici cu cei de acolo. Cu toate aceste, mai crez că scrisoarea s-a? pierdut la vreo canţelarie de poştie au la lazaret. Eu m-aş grăbi să-ţi răspunz deplin la scrisoarea ta cea din urmă şi, se pare, din noiemvrie. Fiindcă Aron îm[i] trimisă scrisoarea ta către el, ca să o cetesc şi eu, îi trimisei şi eu pe a ta către mine, şi acum nu o am la mînă. Dar îm[i] cam aduc aminte de cele din Viena şi de cererea ta. Nu ştiu cum ai cunoscut tu pe *Nopcea*[1]*,* dar mie mi se pare cam
156 închis şi nu destul de înfocat pentru / neamul său. Eu îl întîlnisem în anul în care mersesem la Viena, în cea după urmă şi am vorbit cu ei destule. Apoi nici nu mi-l descrii tu destul, ca să poci şti ce să judec cu temei despre cele ce-m[i] scrii. Cît pentru noi, aici, îmi pare rău că nu ne-am putut întîlni amîndoi. în miercurea în care tu ai trecut prin Sibii, mă aflam şi eu acolo, încă de marţi, şi joi am plecat la Blaji. Asta o am înţeles dacă am ajuns în Braşov, făcînd socoteala zilelor.

Acum nu ştiu cînd ne vom mai întîlni. Dar tu păzeşte, în relaţiile despre ţara asta, o mijlocie: nici ne lăuda nerozeşte, nici ne frige tirăneşte. Dacă vei face cea dintîi, atunci laşi pe oameni să [se] înrădăcineze în fumuroasele lor idei de minunata noastră înaintare în civilizaţie; dacă vei face a doua, atunci îi faci turbaţi să caute ciomagul să-şi răzbune şi te vor crede de un *cumpărat* vrăşmaş al neamului. Mai ales ce se ţine de politică nu ne prea lăuda, au nu ne lăuda nicidecum, în

duh *opoziţional,* că nu gîndi că cu aceasta ai vătămat pe altul mai în grabă decît pe gubernul tău. Eu ştiu, şi este bine ţie, mai ales de cînd s-au obştit multe minciuni despre Cîmpineanu, să ne laşi mai proşti decît ş-ar putea cineva închipui, din acele veşti, că sîntem. Sîntem cu sute de ani mai înapoi decît să cunoaştem însămnătatea numelui *Dacia veche.* Ţ-am zis şi-ţi mai zic că noi n-avem nimic decît nume zgomotoase. Ajutorul ce ţ-ar trebui ţie îl voi cerca la Neofit[2], după alegerea mitropolitului, şi am nădejde,

*Maiorescu**

[Marginal, stînga. P.S.] S-a mînjit cealaltă parte a hîrtiei şi n-am vreme să-ţi scriu altă scrisoare, de aceea o isprăvii fără voie. /

[F. 156, stînga:] lui Tipar îi scriu în zilele aceste. Scrie-mi şi tu. D-lor Murăşeni, închinăciuni.

[1] Alexe Nopcea de Silvaşul de Sus, prezident la Cancelaria aulică transilvăneană.

[2] Mitropolitul Ţării Româneşti. Probabil că Bariţ avea nevoie de un ajutor bănesc pentru foile sale. în ascuns, ele erau subvenţionate, între alţii, de Al. Ghica şi de Mihalache Ghica.

XV

Craiova, 4 aprilie 1840*

Mă Bariţ!

Scrisoarea ta, din 14 ale trecutei, abia o primii aseară, la 3 aprilie^ trimisă cu o scrisoare de la Aron, cu dat de la 22 martie. Această scrisoare a zăbovit în canţelaria Eforiei, pentru că altfel trebuia să o primesc la 24 martie. Curioasă scrisoare îm[i] trimiţi!! Eu am rămas încremenit şi hotărîsem să ţi-o trimit, pe lîngă aceasta, înapoi, ca să nu uiţi ce mi-ai scris. Dar acum o las, pînă ce te vei trezi din metecire-ţi. Se vede că tu n-ai primit o scrisorică a mea, trimisă prin Aron, drept răspuns la o poftire prietinească ce-m[i] face el, după neşte plîngeri ale tale. Scrisoarea era să fie o repetiţie lungă a celei de la 8 ianuarie, dar, — fiindcă se vărsă neşte cerneală pe o foaie a începutei scrisori, şi vremea nu mă ierta a scrie alta — fui silit a mă mărgini pe o foaie, pe care o trimisei lui Aron, ca să o bage în scrisoare sa şi să ţi-o trimită. Pînă acum negreşit că ai primit-o.

Mă Bariţ! Tu nu mă cunoşti pe mine întru nimic, dacă îţi faci astfel de bănuieli copilăreşti despre caracterul mieu. Să-ţi spui. Eu am puţini prietini. încă cu nici un prietin, pe care l-am avut oarecînd, nu m-am stricat. Prietinia mi-o întemeiez pe nişte funduri asupra cărora porţile iadului nu pot nimic, pînă ce fundurile acele rămîn funduri. M-am păzit totdeauna de interes particular la întemeierea prietiniei, şi de aceea sînt sigur. Eu iubesc, eu am tragere de inimă şi către aceia carii îm[i] fac rău, dacă ei, de altmintrelea, ţintesc acolo unde ţintesc eu. Oricine a vrut să caute în inima mea a putut afla icoana aceasta.

Tu ai aflat-o negreşit şi tocmai de aceea mă mir de tine. Eu te-am cinstit şi te-am iubit de mult, dar tragere de inimă către tine, care se ţine de
157 prietinie, / am avut numai de cînd ai început a-ţi da foile afară şi a lucra învederat pentru folosul neamului. Dragostea către tine am întemeiat-o pe temeiul cel mai tare din lume, pe care stă în inima mea întemeiată dragostea către tot omul. Acest temei este *omenitatea* (digaitas humana), pe care o are şi cel mai stricat om de pe faţa pămîntului. De aceea îndestul m-am pogorît în inimă-m[i] şi n-am putut afla nici un pic de ură asupra vreunui om. Poci să mă sfiesc, să mă înfiorez şi să mă trag de către cîte un om, dar să urăsc nu poci pe nimeni. Cu mărturisirea aceasta stau înaintea Tribunalului celui Preanalt mai sigur decît Russo[1] cu cartea sa. Temeiul de adevărata prietenie cu tine îm[i] este dragostea şi silinţa ta către luminarea neamului nostru. Pînă ce tu vei rămînea acela care eşti acum către neamul tău, eu îţi sînt prietin. Poţi tu să te cerţi cu ceilalţi prietini ai mei, poţi să te strici cu rudele mele, pe mine nu m-ai clătit din temeiul mieu. Dacă poci mijloci pace, bine este, dacă nu, îm[i] pare rău, dar ce ai tu cu alţii, rămîne atunci pe socoteala ta şi a lor. Mă înţelegi? După icoana asta îndreptează-ţi greşalele ce le-ai făcut în scrisoarea din 14 martie, mai cu seamă ruşinătoarea apucătură cu abonaţii, carii zici că este să rămîie pentru cumnatul mieu. Acest fras te-a micşorat mult înaintea mea.

Acum, ce se atinge de pricina cu protopopul, eu nu mă dezvinovăţesc, pentru că n-am de ce. Crezi tu că eu, de cînd am plecat, la 28 august 1839, din Braşov, n-am primit nici măcar o literă de la cumnatul mieu? Dar nici măcar o jumătate de literă? De la socrul mieu am 4 scrisori, de la cumnatul mieu *nimic.* Dar nici cînd mi-ar fi scris, el nu cuteza să-m[i] scrie de cele ce-m[i] spui ta, pentru că totdeauna l-am dojenit. Şi dacă te găseam pe tine în Braşov, negreşit te împăcăm cu el.

157v Unele ce-mi scrii nu le / poci crede, mai ales ce ţ-a zis Cristocian[2], şi mă mir cum tu, în pricină serioasă, pui temei pe provorba fluşturaţilor şcolari; *in vino veritas atque sinceritas?*[3] Tocmai *cuvîntul* acela nu-l poci crede, alcevaşi, *se poate.* Cunoşti tu pe Cristocian ? Negreşit, nu.

Îm[i] înşiri destule despre pricina ta cu cumnatul mieu, după cum zici, *ab ovo.* Eu îţi zic că este *a pullo* şi îţi spui că tu nu ştii pricina de unde vă vin vouă toate acestea. Cunoşti bine pe *Bran*[4]? De acest om, dacă te păziai şi tu şi Popasu, nu era nimic din aceste ce sînt acum între voi. Acest om te-a linguşit pe tine, pe de o parte şi pe departe; pe alta, şi mai de aproape pe Popasu, minţinda-i că orăşanii au bănuială că el *înţelege* una cu *uniţii,* sfătuindu-l să se tragă de către tine. Mult m-am cazinit eu, pînă ce am dat de izvorul acesta. Am văzut că, pînă ce tu nu vei fi de faţă şi pînă ce popa nu se va trage de către Bran, eu n-am să cerc nimic. Am plecat sfătuindu-l să se lasă de Bran si să te primească prietineşte. Cumnată-mea mi-a spus că cu Bran s-a stricat Popasu. Atunci am socotit că toate se vor face bune, mai ales că Popasu te-a primit bine, *bine,* cînd te-ai întors de la Viena. Puteai tu să aştepţi mai mult de la unul pe care îl găseşti bolnav pe pat? Poate că acum Barac va fi început a unelti, în locul lui Bran, altele; eu le auz de la tine, pentru că cumnată-mea, care îm[i] spune de vizita ta la Popasu, după

întoarcere, nu ştie nimic de alianţa cu Bran; chiar eu i-am lăsat streini unul de către altul. Dar mi se pare că şi tu prea dai credet oamenilor. Trebuie să te faci rece. Eu cunosc slăbiciunile protopopului şi de aceea îţi zic că el *nu face* nimic, dar nimic să te strice, însă că va fi *vorbit,* asta se poate. Eu îi scriu şi lui cu acest prileji şi-l spăl de sus pînă jos şi-i zic ca, dacă vei merge la el, să te primească şi să vă/ destăinuiţi unul 158
altuia curat. După 2—3 zile să te şi duci la el.

Disertaţia[5] mea lasă-o să stea în manuscris. Sînt pricine pentru care am hotărît să o mai las. Aşadar, nu o tipări.

Poate ai auzit în ce poziţie critică ne aflăm cu şcoalele. Obşteasca Adunare cere reformă. Vodă a primit cererea ei. Intre efori a intrat duhul neunirei. Banul M. Ghica, poruncit de către Vodă, s-a apucat să reformeze şcoalele *singur* cu *profesorii,* cu 6, fără a vrea să mai ştie [de] ceilalţi efori sau de *director.* Profesorii mai întîi nu voia să lucreze numai după porunca *unui* efor. După ce le-a amerinţat banul, s-au apucat de lucru. D.[omnul] Poienar se află într-o poziţie critică, nime nu-l mai întreabă de nimic. Ştirbei[6] a venit aici necăjit şi, la 22 martie, a cercetat şcoala şi a găsit la franţozeşte măgării mari. S-a făcut foc. Eu am prînzit la el în ziua aceea şi prînzul mieu a fost numai o despută amară cu dînsul. El apără sistema şcoalelor; eu i-am zis că sporul ce-l caută şi nu-l află vine din sistema şcoalelor şi nu din vina profesorilor. L-am poftit p-a doua zi la şcoală, să vază că şcolarii sînt mai buni decum socoteşte, dar n-a vrut să vie, ci mi-a zis să iau vreo cîţiva profesori cu mine şi să viu la dînsul, să ţinem un sfat. Ne-am dus. Dar ce sfat? A spălat pe profesori de sus pînă jos. Profesorii au răspuns cu energie. In urmă mi-a venit rîndul să vorbesc. Ştirbei era necăjit ca dracul. I-am ţinut un cuvînt lung, în 3 sferturi, şi i-am înşirat, în 7 punturi, principiile din care nu sporesc şcoalele. M-a ascultat cu băgare de seamă şi pă urmă a zis că se uneşte cu cele mai multe ce am zis şi că să-i trimit la Bucureşti, în scris, ce i-am zis cu gura şi să-mi dau părerea slobod. Dacă se va uni cu Mihalache Ghica, îi voi trimite planul mieu, iar dacă nu, mă tem a face cevaş[i]. Noi dar aşteptăm lucruri mari cu şcoala.

Gazete n-am primit nici măcar un exemplar de la voi. Un exemplar din no. I am primit pentru mine, de atunci nimic. Ce este pricina, eu n-am putut afla.

Maiorescu / 158v

[F. 157, stînga, marginal, P.S.] Murăşenilor sănătate şi închinăciuni, într-o scrisoare de la Bucureşti cetii astăzi că tinărul sultan ar fi murit. Eu nu chezăşuiesc pentru vestea aceasta. Poate vei afla tu pînă la scrisoarea mea.

[1] J. J. Rousseau.
[2] I. Cristocean, amic al lui Bariţ, din anii petrecerii sale la Blaj (1831—1836).
[3] Transpus liber în româneşte: Omul la beţie este sincer şi spune adevărul pe şleau.
[4] Ioan Bran, jurist, membru al Comitetului naţional român din Transilvania, în 1848-1849.
[5] Vezi LX, n. 1.
[6] Barbu Ştirbei, efor al şcolilor.

XVI

Craiova, 13 mai 1840

Bariț!

Iată o scrisoare la vărul Tipar. In ea sînt şi scrisori acasă. Socotesc că vei avea prileji să o trimiți în grabă, dar în grabă şi sigur. Frate-meu îmfi] scrie că prin tine mi-a trimis scrisoarea pe care o primii acum. Pe semne tu ai fost la Blaji, aşa e ? Mă mir că nu mi-ai scris nimic. Dacă tu ai mers la Paşti la Blaji, negreşit c-ai primit scrisoarea mea, în care îți sfătuiam să te duci să te împaci cu Popasu. Aş dori să aflu dacă v-ați împăcat sau ba. De la Popasu n-am primit nici pînă acum scrisoare, de cînd am venit de la Braşov. Nu cunosc ce poate fi pricina, dacă nu va fi lenea. Dar în Blaji cum stau lucrurile ? Omul care îți aduce această scrisoare zice că i-ai fi spus ceva să-m[i] spuie şi ş-a uitat ce a fost. Tipar ştiu că aşteaptă cu nerăbdare scrisoarea mea. Am tot aşteptat ca să-i poci scrie ceva hotărît în pricina şcoalelor, dar n-am putut şi nici acum nu poci. Tu vei fi auzit negreşit fierberea şi dospirea în Adunarea Obştească şi în adunările profesorilor, la banul Ghica, asupra şcoalelor *K* Mi se pare chiar eu ț-am scris ceva. Planul de noul gimnaziu, în 8 clase, şi de cursurile superioare, l-am primit de la Aron încă la Paşti. Pe alaltăieri, sîmbătă, 11 mai, trebuie să se fi isprăvit şi noul regulament al şcoalelor. In săptămînă asta se va înfățişa în Obşteasca Adunare, ca să se primească şi în viitorul an să se puie în lucrare. Dar ştie D-zeu ce va fi pînă atunci? Mă tem *ne ex parturientibus montibus, prodeant ridiculi muris*[2]. Eu m-am învățat în Țara Românească a nu
159 crede nimic, pînă ce nu voi vedea cu ochii. La toate / lucrurile se face începutul cu zgomot, ferească D-zeu, pe urmă răcesc inimile şi se alege nimic. Asta s-a întîmplat mai totdeauna. Reformă trebuia negreşit la şcoală: asta o doream şi eu şi alții. Dar nu mi-a plăcut că s-a început lucrul cu intrigă şi din patimă de pizmă. In Obşteasca Adunare sînt mulți năcăjiți pe Ştirbei şi pe Poienarul. Acest năcaz şi-l vărsară asupra şcoalelor. *Şcoala nu face spor,* zbierau cu toții. Şi eu ştiu că nu face spor, dar ştiu şi din ce pricină nu face spor, în vreme ce ei latră, fără a şti de ce. Asta plăcu banului Ghica. Ah, Doamne! Tu nu poți şti ce slab om este acesta! Acest om, care după rangul său ar fi mai pe sus de orice trebuință de linguşitorii şi fățării, este în stare de a linguşi pe cei mai mici oameni şi a se tîrîi pe pămînt, numai ca să dobîndească lăudători, va să zică linguşitori. Acest om ar fi vrut de mult să dea peste cap pe Ştirbei. De aici vine că el, în Obşteasca Adunare, a primit în stomahul său toate cîte s-au zis împrotiva şcoalelor, drepte şi nedrepte, adevăruri şi minciuni, fără a răspunde cîtuşi de puțin. O pildă să-ți aduc. Un boier mîndru de aici, vrăşmaş al lui Ştirbei, a scris mai de mult unuia din deputați că Ştirbei, pentru locul pe care lumea crede că l-ar fi dat mai în dar pentru şcoala cea nouă din Craiova, ar fi luat de la şcoală prețul *încincit.* Se facusă în Obşteasca Adunare, unde se ceti acea scrisoare, un zgomot mare şi banul, care trebuia negreşit, ca un efor, să ştie că nu este aşa, *tăcea* şi *asculta.* In sfîrşit, se sculă un deputat craiovean şi strigă că vorbele acele sînt minciuni curate, căci locul acela s-a fost prețuit de cătră Maghistrat în 600 galbini şi Ştirbei s-a mulțumit a lua numai 300 galb., şi aceşti bani nu i s-au dat din Casa şcoalelor, „ci din venitul bisericei S-tu Ilie din Craiova". Atunci se ruşinară clevetitorii. /

Asta numai pe de lături, ca să vezi tu cum merg lucrurile p-aici. Destul că banul nu putea să lasă a se numi şcoala lucrul lui Ştirbei şi al Poienarului, cum se numia pînă acum. Vreo cîteva sute de dramuri de pizmă şi vreo cîteva cîntare de ambiție, de a fi el ziditorul şcoalelor şi nu Ştirbei, îl aduseră să mijlocească la Vodă însărcinarea sa de a reforma sistema şcoalelor. Ştirbei, văzîndu-se dosădit astfel, căci nici el, nici A. Filipescu[3], nici Poienarul n-au fost înştiințați de nimic, s-a uat demisia în mîinele banului, ca presidentului Eforiei. Ce făcu banul? începu cu cele mai ticăloase linguşiri, numai că n-a îngenunchiat înaintea lui Ştirbei, a-l ruga să nu facă un astfel de pas, că toate se vor îndrepta. Ştirbei se lăsă deocamdată şi nu ştiu ce face acum. Banul, cu toată slăbiciunea sa, simția că lucrul s-a început fără cale. Ce a făcut dar ? Ca să-şi îndrepteze (iustificet) urmarea sa, trebuia să arate în lumea mare că şcoalele nu sînt bune, că sistema a fost rea cu totul. Cine putea să o facă aceasta? Nimeni ca Eliad. Aşadar, s-a pus pe acesta ca să trăsnească prin glasul *Curierului* împotriva sistemei ce a domnit pînă acum în scoale. Astfel a ieşit acel articul al lui Eliad[4], pe care tu ştiu că l-ai cetit pînă acum. Ce împrotiviri ale lui Eliad cu sine însuş[i]!! Cîte nu sînt acolo zise de mine mai demult, pentru care Eliad m-a ocărit, precum ştii!! Dar critica asupra acelui articul îți voi trimite-o altădată. Acum să-ți mai spui altcevaşi. Eliad, cu acel articul, a crucifiat pe cei mai mari ai săi făcători de bine. Aron îm[i] scrie fcă, după venirea lui Vodă de la Constantinopol, Eliad, ca prietin al / Cîmpineanului, se stricasă cu Curtea şi căzusă în urgie. Era să piarză cei 1000 galbini — înseamnă bine — *una mie galbini*— care-i ia de la stat pentru *Buletin — N.B. Pentru „Buletin", j* Ce a făcut Ştirbei? Nu numai n-a lăsat să i se ia acei 1000 galbini ai *Buletinului* pe *an,* ci i-a mai dat încă 18.000 lei sau 8000 sfanți pentru mezaturi şi secvestruri, care se obştesc tot în *Buletin.* Cît fac aceşti bani în sumă ? 49.500 lei! sau 22.000 sfanți pe an pentru *Buletin,* pentru 52 coaie pe an!! Cine le primeşte acestea? „Robul patriei degeaba".[5] Nu te-ai face tu *Robul patriei* pentru această sumă? Eu socotesc că ai da nu numai *Buletinul,* ci şi *Curierul* gratis, şi ai trăi şi domneşte cu acea sumă. Apoi tot strigă *Robul patriei degeaba* acela care, pe lîngă acestea, a avut în dar de la patrie monopolul de tipografie pe atîți ani şi a pricinuit scumpetea cărților în țară! Din Casa şcoalelor a luat pînă acum aproape 100.000 lei, pentru cărți tipărite, sau mai bine batjocorite în tipografia lui. Spre pildă, *Geometria* lucrată de d. Poienar este aşa de rău tipărită la Eliad, încît nu s-a putut vinde şi stă acum în cancelaria şcoalei, însă *plătită Robului patriei degeaba.* Ai văzut cum le-a mulțumit Eliad. Destul, că m[i-]e scîrbă! Ştii din scrisorile mele cît de blînd am judecat eu despre Eliad şi după ce mă ocărî în foile sale, dar, din ce trăiesc mai mult, îm[i] pierz respectul cătră acel om.

Aceste scrisori ale mele să nu le pierzi; ce ştii, or fi bune pentru urmaşii noştri, să-ş[i] desluşească multe încurcături din ţara asta, măcar că vezi că eu mă grăbesc totdeauna şi mai cu seamă acum, scriind ce-m[i] vine mai în grabă în cap. Fii însă încredinţat că-ţi scriu adevăruri curate.

Ge face *Gazeta* voastră? Am primit numai treipacheturi de la Aron. Unde sunt celelalte? De ce nu le trimiţi pe la Ruşava? Scrie-[mi] din vreme, ca să-ţi poci face abonaţi pe viitor. Vezi tu că aceste gazete, cum le primesc fără rînd, nu le poci da la nimeni. Fii sănătos, cu Murăşenii şi cu d. Vasici,

160* *Maiorescu. /*

[F. 159, marginal, stînga:] Această scrisoare este scrisă în cea mai mare grabă, căci omul nu mai poate zăbovi.

[1] Vezi XV.

[2] Mă tem ca nu cumva, scremîndu-se munţii, să iasă o nimica toată.

[3] Al. Filipescu Vulpe, caimacan al Olteniei.

[4] Gombătînd organizarea învăţămîntului din Ţara Românească, dar subliniind şi dificultăţile întîmpinate în dezvoltarea acestuia, I. Heliade Rădulescu publică un memoriu, în care-şi expune planul privind reaşezarea şcolii pe temeiuri mai sănătoase. Cf. I. E l i a d, ***Domnului marelui ban M. Ghica, capul Departamentului Dinnăuntru, presidentul Eforiei şcoalelor etc. etc. etc,*** în ***Curierul românesc,*** XI, 1840, nr. 34—37, p. 131—146. Reprodus în ***Dacia literara,*** 1840, ed. I-a, nr. 3—4, p. 222—278 şi apoi ***în.Foaie pentru minte*** III, 1840, nr. 22, p. 169—175, nr. 23, p 177—181 şi nr. 24„ p. 185-191. Vezi şi III, n. 3.

[5] în articolul ***Cheltuielile unei gazete*** (din ***Curierul românesc,*** X, 1839, nr. 33„ p. 129—130), I. Heliade Rădulescu, după ce arată că suma anuală pentru tipărirea ziarului său se ridică la aproximativ 18.000 lei, adaugă: „Redactorul însă trebuie„ intr-un an, să facă articole, să alerge la censura, să ia responsabilitatea asupră-si^ sa citească gazete, să aleagă vestiri şi havadişuri, să se pomenească în răspundere pentru alegerea sa de unde nici nu s-ar gîndi, să traducă, să îngrijească ieşirea şi împărţirea gazetelor, adecă să fie rob un an de zile degeaba, pentru ***patrie"!***

XVII

Craiova, 18 iunie 1840

Frate Bariţ!

Alaltăieri, la 16, seara, am primit, în plicul lui Aron cu *Dacia literară,*^ o scrisoare a ta, fără dat. în pricina ta cu cumnatul mieu nu ştiu ce să-ţi mai £3riu. De la protopopa am primit, în sfîrşit, o scrisoare„ în care zice că el pe tine, încît eşti profesor naţional şi'încît lucrezi în folosul obştesc, te cinsteşte şi te va cinsti totdeauna, dar nu şi încît ai căzut supt bănuiala că te înţelegi cu vrăşmaşii neamului şi că eşti partizan în foaie-ţi. Aşa îm[i] scrie. Tu, de altă parte, te plîngi împrotivă-i. Eu, de aici, nu poci să vă judec, D-zeu să vă aleagă. Amîndoi aveţi minte şi amînduor se cuvine a nu rîde unul de slăbiciunile celuilalt. De ce nu mă asculţi să te duci la Popaso, ca să vă desluşiţi între voi;, ce este adevărata pricină a dezghinărei voastre? înţelegerea aceasta vă va folosi mult, cel puţin veţi cunoaşte cum aţi putea fi vrăşmaşi *înţelepţi,* adecă aşa ca, afară de puntul dezghinărei, să rămîneţi în celelalte fără patimă,' să vă cunoaşteţi şi să mărturisiţi şi altora bunele ce le aveţi, să vă dezvinovăţiţi unul pe altul în adunări.

' Ge fac eu cu Eliad ? Scrisorile mele către tine îţi vor da dovadă cum mă port eu către acela care, unde poate, mă înfiară cu ocară neştearsă.

Ge am făcut cu Aron ? Tu ştii că profesorii se porniră să mă dărăpene, şi Aron a suptscris împreună. însuş[i] Ştirbei, ministrul şi eforul, s-a mirat de aceasta, precum şi Poienarul. Ce am făcut eu? N-am zis nici o vorbă rea, decît aceste cuvinte: „Văz că ţie îţi e frică ca nu cumva oamenii să crează că eşti înţeles cu mine; eu am adus aici scrisoarea ta, ca să le arăt că tu n-aprobezi urmarea mea". Aron s-a ru/şinat şi, din 163
minutul acela, a început a mă preţui îndoit de aceea ce era pînă ^aci. De atunci sîntem o inimă în două trupuri şi nu trece o săptămînă să nu ne scriem unul altuia. El s-a declarat că în toată viaţa a căutat un prietin şi m-a găsit pe mine. Trebuie să ne călcăm pe inimă şi să nu ne folosim nici de dreptul care este netăgăduit în partea noastră. Eu ştiu bine că Popaso este vinovat grozav şi fiindcă îi cunosc toate slăbiciunile, tocmai de aceea te sfătuiesc mai mult pe tine, care ai dreptul în parte-ţi şi care poţi cumpăni mai bine ceea ce zic eu. Cu ce natură bună a dăruit Dumnezeu pe Popaso! Popaso, om cu un talent rar, fiindcă n-a cunoscut în copilăria sa necazurile, care singure freacă pe tinăr, acest Popaso, fiind totdeauna în îndestulare de toate, măcar că cunoaşte atîte limbe, nu s-a dezvoltat pînă acolo, ca să fie *bărbat,* pentru că n-au fost în împrejurări care să-1 silească a căuta des în *cartea vieţei* omeneşti. Numai aceasta ne poate face stăpîni peste natura şi părerile noastre. Te încredinţez şi aş putea jura că, deşi Popaso te goneşte în ceva, el nu e desăvirşit stăpîn pe această părere. Eu îl cunosc pînă acolo pînă unde poate cunoaşte om pe om. Să fiu eu acolo între voi, mă prinz că întru o 1/2 de ceas v-aş împăca. Ascultă-mă, eu şi aşa depărtat de voi nu mi-am perdut nădejdea. Dar tu trebuie să-ţi calci pe bilă şi să nu te încerci a te folosi de descrierea ce ţi-o fac despre caracterul omului care, împotriva naturei sale, vrea să fie'mai rău decît a vrut natura să poată fi. Acum n-am vreme să scriu şi Popasului, dar o să-i scriu peste puţin. Voi întrebuinţa toată puterea mea, şi dacă nu va birui recea filozofie, trebuie să biruiască căldura inimei. Mărturisesc că în scrisoarea trecută, în pricina aceasta, n-am fost nici metafisic, nici psiholog îndestul către el, pentru că nu ştiam că voi aţi ajuns pînă acolo, încît să-m[i] spui că nu vrei să mai calci în casa lui. Asta o faci rău.

Acum la altele. / Mai întîi, negreşit vei dori a şti de pricina şcoa- 163v
lelor. O, Doamne! Tu îm[i] scrii că ne-am apucat cu tot dinadinsul de reforma şcoalelor; mie mi se pare că ţ-am scris că ne-am apucat cu toată patima *pizmei,* nu din partea acelora carii au lucrat, ci din partea acelora carii au dat pricina să se înceapă şi carii, mai la urmă, au şi început. Tu, cetind articulul cel ieşit din condei plătit zici că ţ-ai adus aminte de scrisoarea mea cea batjocorită de autorul acestui articul şi te răcoreşti. „Cum se schimbă vremile!"" Gînd am scris eu acea

scrisorică, eram tocmai de un an şi 6 luni în Ţara Românească. în aşa scurtă vreme eu am cunoscut Ţara Românească în mic şi mare. Simbolul Ţărei Româneşti, dat pe faţă în acea scrisoare a mea şi tălmăcit apoi în alte scrisori ale mele către tine, îl vei afla tu adeverit din literă în literă, cu cît vei cunoaşte mai bine ţara asta. în scrisorile mele ţ-am tîlcuit nestatornicia de care am vorbit în scrisoarea din no. 16[2]. Şi ţ-am spus că aici toate lucrurile se încep cu zgomot şi, mai pe urmă, se alege nimic. Lui Aron i-am scris de la început, în pricina reformei şcoalelor: *Vereor ne de montibus parturientibus prodeat ridiculus mus*[3]*;* asemene bănuieli a avut şi Aron singur. Asemenea, mi se pare că ţ-am scris şi ţie că mie, din capul locului, nu mi-a plăcut cum s-a început această lucrare. De ce m-am temut a şi urmat. Ascultă, Bariţ! Dacă şcoale[le] Ţărei Româneşti ar fi un mijloc de îmbogăţire pentru clasele privilegiate, şi de îmbogăţire pe nedrept şi fără osteneală, tocmai de s-ar propune în ele dogmele lui Belzebub, dogmele nesupunerei, ale necredinţei şi ale desfrînărei, ele — aceste scoale — ar avea nume de *minunate;* dar, fiindcă şcoala e un loc unde omul trebuie să înghită pulberele de dimineaţa pînă seara şi se află pe tocilă, de a-ş[i] cerca gradul răbdărei, afară de aceea, în loc de [a] cîştiga pe lîngă ea *bani,* ţara trebuie să plătească bine, dacă vrea să o aibă în stare bună, din pricina aceasta boierii nu mai vor să ştie de îmbunătăţirea şcoalei. Grozav s-au dat ei pe faţă!

Aron îm[i] scrie că va să-ţi / răspunză la scrisoarea ce i-ai trimis-o odată cu cea către mine. Socotesc că el îţi va spune ce s-a ales din chiotele cele mari, de aceea eu nu mai vorbesc despre *ridiculo mure.*[4] Trebuie să ştii, Bariţ, că boierii noştri vor sta cu tot dinadinsul la întemeierea oricăror ramuri de dregătorii, totdeauna cînd aceste ramuri vor deschide lor şi copiilor lor drumuri la posturi importatoare; asemenea vor primi ei întemeierea aşezămintelor obşteşti, cînd chieltuielele pentru aceste nu se vor întimpina din banii carii trec prin mîinile boierilor celor mari şi cînd aceste aşezăminte le vor făgădui titule de civilizatori, restauratori, fundatori. *Din această din urmă* trăsură de caracter tîlcuieşte-ţi întemeierea şcoalelor în toate satele, care scoale stau în cea mai mare contrazicere cu grija ce o au boierii noştri despre şcoalele publice. Din *cea dintîi* a ieşit proiectul despre facerea tunurilor, care lucru oarecînd, în viitor, poate să fie şi folositor, dar acum nu este altcevaşi decît o dovadă că boierii noştri nu pot suferi prisosul în vistieria ţărei şi, ca să aibă lefi, nu se uită că tunăria aceea poate să fie şi avantgardă Colosului [...]

Treaba Portei este încurcată şi eu nu poci prezice nimic; dar avînd de călăuz istoria veacului trecut şi a acestuia, sînt sigur că muscalul trebuie să iese cîştigat şi atunci cînd celelalte puteri vor pierde. în zădar se sucesc diplomaţii Europei în sus şi jos; în trebile Răsăritului, diplomatica şi politica rusească rămîne pe a Europii. Numai Meternih, printr-o alianţă cu Galia, sau şi singur, dacă gubernul Austriei n-ar fi aşa pacinic, ar putea ţinea în frîu [...]

în Obştească Adunare opoziţia s-a arestuit, cu Cîmpineanul, la Mărgineni. în pricina mitropolitului, se luptă lăcomia boierilor cu dreapta împrotivire a episcopilor. Aceia ar vrea să hotărască o leafă pentru mitropolit, cu urmare şi pentru episcopi, ca ce va prisosi să meargă în pozinarele (sic) lor. Aceştia au toată dreptatea de a nu lăsa să se urnească în lăzile boierilor banii veniturilor, hotărîte de la început pentru mitropolit şi episcopi.

Maiorescu / 164v

[1] Vezi XVI şi XVIII.
[2] Este vorba de articolul lui Maiorescu din ***Foaia literară,*** 1838, nr. 16 (vezi II, n. 1).
[3] Vezi XVI, n.l.
[4] Ibid.

XVIII

Bucureşti, 10 august 1840

Bariţ!

Eu mă aflu de patru zile în Bucureşti, unde am adus pe cumnată-mea, ca de aici să o pornesc la Braşov. Astăzi pleacă dînsa la voi şi mă întorc şi eu la Craiova tot astăzi, după amiaz. Mă, cine te-a pus să tipăreşti şi tu scrisoarea lui Eliad către banul?[1] Ai greşit foarte mult. Bietul Poienar şi noi toţi, carii ţinem cevaşi dregătorii la şcoală, ne-am supărat foarte mult. Eu mă mir de tine, ce dracul faci, de te ţii de Eliad, de acest căţăluş al Curţei, care n-are întru nimic a-ş[i] crucinfige pe cei mai mari ai săi făcători de bine. Eu ţ-am fost dat de înţeles că treaba de reforma şcoalei s-a început cu intrigă. Ţ-am spus că şcoala se zicea pînă acum lucrul lui Ştirbei şi al Poienarului. Banul Ghica ar fi dorit să se numească *lucrul său.* Astfel, după ce vrăşmaşii şcoalelor au început a striga, el care, ca efor, trebuia să-şi apere şcoala, s-a bucurat. Asta n-a fost destul. Trebuia el să-şi iustificeze nepotrivita şi contrazicătoarea sa urmare înaintea publicului. Spre acest sfîrşit nu se găsea altul mai bun decît Eliad. Aşadar, banul a *cumpărat* pe acesta şi aşa ai văzut scrisoarea lui în *Curier.* Tu ai putut vedea numai din scrisoarea aceasta ce slab om este 167
Eliad, care acum mănîncă ce a c... mai dăunăzile. / .

în cele ce se ating de sistema şcoalelor, Eliad vorbeşte ca un măgăruţ. El nu cunoaşte nici o sistemă, dar a vrut ca să se facă el director. Nu vezi tu că tabla lui de învăţătură este o himeră? Paralelismul la 3 limbe, la şcolari de 10—13 ani!![2] Unde s-a mai pomenit asta? Unde este şcolarul în stare să se orienteze cu trei limbe în paralelism totdeodată, şcolarul în clas I şi al II-[lea] de gimnaziu? Apoi învăţătura ştiinţelor în limbe streine? Cum se va cultiva limba dacă nu o vei cerca în toţi ramii? Şcolarii traducînd texturile? O, Doamne! Dar cine nu vede că, dacă eu, spre pildă, voi vrea să traduc cu şcolarii dreptul roman, învăţ latineşte, atunci tot anul n-am nimic de făcut decît să traduc cu şcolarii. Şi asta va să zică a fi profesor de dreptul roman? Asta va să zică a învăţa? O, nerozie! O să-ţi trimit o copie de *Cuvîntul* ce l-am zis eu la examen în pricina aceasta şi vei vedea tu atunci ce este pricina

nesporirei, însă *Cuvîntul* mieu nu se poate tipări, precum nici al Poienarului, tot în pricina asta!

De ce tu, la asemenea întîmplare, nu întrebi pe Aron sau pe mine £ Mă, fereşte-te de Eliad. Pe Cîmpineanu *Eliad l-a vîndut!* Ah! Cîte aş
167v avea acum de a-ţi scrie în pricina aceasta! / ^

Mă! Astăzi vorbii cu Poienarul pentru *Disertaţie.* Mi-a zis sa o tipăresc negreşit. Aşadar, Bariţ, ascultă-mă:

1 *N.B.* Te rog ceteşte la paragraful despre *începutul limbei latineşti şi româneşti.* Acolo mi se pare că eu, unde vorbesc de *Danconschi,* în^loc de *digamma eolilor* am pus *didagma* în vreo două sau trei locuri. Mă, ai grije şi îndreptează, puind în loc de *didagma, digamma,* auzi mă, *digamma.* Apucă-te şi o tipăreşte, scriindu-m[i] ce am să plătesc pentru dînsa şi pe cînd să trimit prefaţa, care este făcută deodată cu *Disertaţia.*

2 Literele să fie cele nouă, din *Foaie,* şi hîrtia bună, albă; 50 exemplare pe velină.

3 Să fie de toate 500 exemplare.

4 Formatul 8°, bun.

5 Ortografia să nu mi-o schimbi. Lasă *principi, cumpâtimire* s.c.L

6 Să-mi bagi, în gazeta care o trimiţi supt numele meu, fieştecare coală tipărită, ca să văz ce errata sînt.

Celelalte la urmă. Aron a plecat cătră Brăila. Greşeli de tipar
168r păzeşte să nu fie,

Maiorescu. /

168v [:] Domnului Ghiorghie Bariţ /

[1] I. Eliad, ***Domnului marelui ban M. Ghica, capul Departamentului Dinnăuntru, presidentul Eforiei şcoalelor,*** în ***Foaie pentru minte*** III, 1840 nr 22 p. 169-175, nr. 23, p. 177-182, ***Şcoalele,*** nr. 24, p. 185-191. Reprodusă după ***Curierul^ românesc,*** XI, 1840, nr. 34—37.

[2] într-o anexă la memoriul adresat banului Ghica, publicată tot în ***Curierul românesc,*** p. 147—149, sub titlul ***Tabla învăţaturilor în cursul sâptămînii,*** I. Heliade Rădulescu dă programa disciplinelor pentru clasele I—IV, care va stîrni protestul lui Maiorescu.

XIX

Craiova, 9 dechemvrie 1840

Mă Bariţ!

Ce dracul de nu mai scrii tu nimic ? Mai vîreai cîte un petec de hîrtie prin gazete, dar acum o fi mai bine de o jumătate de an de cînd nu ţ-am văzut acul. însă de-m[i] vei fi şi vîrît, anevoie s-a putut să o capăt, pentru că unul din exemplarele ce îmi trimeteţi îl dau la directorul poştei neguţătoreşti pentru porto şi are voie să-mi deschiză plicul şi să-şi ia gazeta. Aşadar, se poate ca el să se fi şters pe dinapoi cu asemene petece. Aşadar tu, de aici înainte vei băga scrisorile în gazeta lui *Leca* [x].

încă nu mi-a scris nici Aron, nici Poienarul ce întipărire a făcut *Cuvîntul* tipărit de tine[2]. Eu ţ-am fost scris pe copertă că Poienarul n-are chef să-şi vază *Cuvîntul* tipărit sau, mai bine, obştit. Oare ţ-am scris istoria *Cuvîntului* acestuia? Cînd a zis Poienarul *Cuvîntul,* Mihalache Ghica s-a făcut foc! Şi după cum însuş[i] a mărturisit-o, era să iasă din examen. Dar Vodă a bătut pe Poienarul pe umeri (buchstäblich) şi a zis că e mulţumit. Numaidecît după examen, banul Ghica Mih. a dat poruncă la toate tipografiile ca să nu tipărească acel *Cuvînt!* Socoteşte acum Satan *in sua domo !* Poienarul apucasă de a culege tot *Cuvîntul* în tipar, în tipografia şcoalei şi pe urmă l-a şi tipărit, dar nu l-a împărţit. Eu, cum / am primit acel pachet de la Bucureşti, ca să ţi-1 trimit, am ştiut ce este. Şi l-am deschis. M-am mirat că Poienarul îţi trimite pe cel tipărit şi nu — mai bine — un manuscris. De aceea, am ţinut pachetul la mine, pînă ce a venit în Craiova. L-am întrebat şi a zis că mai bine să nu-1 tipăreşti, şi fiindcă n-aveam vreme de a-ţi scrie, am însemnat pe copertă. însă nu face nimic rău că l-ai tipărit. Al meu cuvînt este tot în pricina asta, dar încă de 3 ori atît cît al Poienarului. Este mai cu foc şi nu cutez a-l tipări. Popasu are un exemplar; cere-1 şi-1 ceteşte. Cum mi se va da vreun prilegiu, îţi voi trimite şi ţie unul, însă să nu te puie dracul să-1 tipăreşti, de nu cumva, schimbîndu-se împregiurările, îţi voi scrie anume. Orişicum, pînă atunci fă un bilet Popasului, dacă nu mergi la el, şi îl cere. Eu am zis şi un cuvinţel scurt la aniversarea întronărei, cînd, aflîndu-se aici înălţimea sa, m-am înfăţişat cu corpul profesoral. De-1 voi găsi în astă seară, ţi-1 voi băga aici. Poienarul a zis de atunci să ţi-1 trimit, dar eu nu prea am chef să-mi 169r
văz toate nimicurile în tipar. Fă ce vei vrea cu el.

Iată că îl găsii, este cu multe porciture. La urmă ţ-am pus eu titula *Cuvîntului.* Dacă vei vrea, îl vei tipări [3], dacă nu, nu. Dar ia seama să nu faci greşeli în cetire. /

Eu lucreaz acum la un plan pentru o sistemă de învăţături în Ţara Românească. Anevoie m-am apucat de el: a) că eu am idei tot cam neobijnuite, b) că aici degeaba îţi vei întrebuinţa toată puterea cuvîntului, că nu poţi îndupleca pe oameni, nici abate din aceea ce ş-au închipuit ei odată.' Ştirbei m-a poftit acum a treia oară să-i împărtăşesc ideile mele asupra mijloacelor de a face ca să sporească şcoalele. Abia am ieşit din coala I sau de la afurisenia sistemei de creştere în Europa. Tu ştii că mie îm[i] place a începe toate lucrurile din fund. Aşa am început şi acum. Dar auz că comisia cu Eforia şi cu 4 profesori se grăbeşte. Cînd aş avea nădejde că o să fiu luat în băgare de seamă m-aş sili mai bine, dar aşa merg cam bărăţeşte.

în adunările ce s-au început pentru pricina şcoalelor şi ce se ţin marţea şi sîmbăta, se ceartă M. Ghica cu Ştirbei şi Poienarul cu Eliad. Să vedem. Din disertaţia mea asupra acestui punt vei primi şi tu un exemplar.

în *Disertaţia* pentru limbă ai îndreptat pe *didagma* în *digamma?* Mă, să nu pui *didagma,* ci *digamma.*

Tentamen criticum? Eu ţ-am scris de mult să-mi trimiţi 2 exemplare. De ce nu-mi trimiţi? Trimite-mi, frate, numaidecît. Poate, făcînd o critică peste el, vei avea materie în foaie-ţi. /

Na şi vreo cîţiva prenumăraţi:

1 clucerul G. Coţofeanu
2 clucerul Titu Bengescu
3 maior şi cîrmuitor Constandin Fălcoianu
4 paharnicul D. Gnezu
5 colonel D. Haralampie
6 sărdarul Grigorie Otetelişanu
7 sărdarul Gheorghie Maghieru
8 sărdarul Nicoiae Chintescu
9 pitarul loan Caragic
10 pitar şi profesor Dimitrie Serghie
11 profesor Chiriţă Barbu
12 profesor Constandin Leca
13 laitenant N. Păianu
14 profesor Gheorghie Călinescu
15 Gheorghie Bengescu
16 Grigorie Lăceanu
17 Ioanovici Crăciun
18 Constandin Braboveanu
19 Hristea Ioanovici
20 Staţie Fisec
21 Ştefan Panait
22 Panait Teodor
23 sărdarul Dimitrie Filişanu
24 loan Severineanu
25 Măria Lenţina
26 sărdarul Radu Fratosticeanu
27 pitarul loan Gigîrtu
28 sărdarul Ghiorghie Zisu
29 Maiorescu, două exemplare.

Ioseph Caeminsky vrea un exemplar din cele *nemţeşti.* Mai trimite tu vreo 2—3 aşa numai, în luna dintîi.

încă o dată pentru *Tentamen criticum linguae daco-romanae.*

170 *I. Maiorescu* l

[F. 169; marginal, stînga, P.S.] Kogălniceanul a păţit-o cu articulul asupra lui Demidoff[4] pe care îl publici tu în numărul de acum[5].

[F. *169,* sus:] Dă scrisoarea cătră cumnată-mea.

[1] Este vorba de cunoscutul pictor Constantin Lecca. A fost şi profesor la Craiova. Maiorescu îl cunoscuse la Buda. Amîndoi au coloaborat la ***Bibliotecă românească,*** scoasă de Z. Carcaiechi, în 1821, 1829—1833 şi 1834. Printre portretele sale reuşite se numără şi al Măriei, soţialuiX. Maiorescu/

[2] ***Cuvînt zis la aceeaş[i] ocazie de d. marele clucer P. Poienarul, directorul obştesc ăl şcoalelor,*** în ***Foaie pentru minte*** III, 1840, nr. 46, p. 361 — 366. „Ocazia" e împărţirea premiilor la Sf. Sava, în 30 iunie 1840, de faţă fiind domnitorul, iar intenţia autorului — prezentarea situaţiei învăţămîntului public muntean în răstimpul 1833-1840.

[3] ***Cuvînt zis de F Maiorescu, în numele corpului profesoral din Craiova, la 14 octomvrie 1840, când s-a înfăîăşat înaintea înălţimei-sale, domnului stăpînitor al Ţărei Româneşti, care la această zi însemnată se află în Craiova,*** în ***Foaie pentru minte*** IV, 1841, nr. 3, p. 19—20. Despre activitatea didactică a lui Maiorescu cf. M a r i n S t o i c a, ***Ion Maiorescu,*** Bucureşti, 1967; O c t a v l o n e s c u, ***Ion Maiorescu,*** în ***Din istoria pedagogiei româneşti,*** voi. III, Bucureşti, 1967, p. 103 — 139.

[4] M. K o g ă l n i c e a n u / ***D.[omnul] A. Demidoff în Banat, Valahia şi Moldavia,*** în ***Dacia literară,*** 1840, ed. I-a, nr. 3 — 4, p. 140 — 196 şi nr. 5 — 6, p. 409 —443. I. Maiorescu se referă, probabil, la nemulţumirea lui Heliade Rădulescu faţă de unele afirmaţii ale lui Demidov referitoare la poporul român, nemulţumire exprimată în comentariile publicate în nr. 65, p. 301 — 302 (recte 201 —202), al ***Curierului românesc*** din 1840. Maiorescu se putea,referi însă şi la presupusele motive ale suspendării revistei: citarea proverbului „Peştele de la cap se-mpute", comentariile critice („tristele noastre înapoieri").

[5] în nr. 50 (8 decembrie) 1840, p. 393 — 395, Bariţ reproduce a treia şi ultima parte din notele de călătorie ale lui Demidov, publicate de revista ieşeană. Dar, cum rezultă din scrisoarea următoare, Maiorescu nu primise la acea dată'decît nr. 48 (24 noiembrie), unde s-a publicat prima parte (p. 380—384).

Craiova, 20 dechemvrie 1840

Bariţ!

încă doi prenumeraţi la gazeta ta, în şirul acesta:

41 paharnicul Nicoiae Piersiceanu

42 clucerul Cost. Glogoveanu, cîrmuitor în Mehedinţi.

Aşadar, îţi făcui 42 prenumeraţi. Tu vorbeşti de aceste 5 judeţe, de toate, în biletul ce l-am primit pe lîngă no. 49 al *Gazetei.* Din partea poştei n-ar fi nici o pedică, căci inspectorul poştei din aceste 5 (cinci) judeţe îm[i] e prietin şi mi-ar trimite gazetele gratis în toate judeţele. Dar tu nu ştii cum sînt oamenii aici. Ei ar vrea mulţi să aibă gazete, dar să mă duc eu pe la toţi să-i îmbii cu dînsele. Aici, în Craiova, o fac cum o poci, dar la judeţe cine o să facă? Eu sînt cunoscut cu toţi profesorii, dar nimeni nu mi-a trimis nici măcar un prenumerant. Eu cunosc şi pe persoanele cele mai de frunte din toată Valahia Mică, dar nu-i poci abona, din mai multe pricine. Să las lucrul ce mi se îngreuiază cu facerea deosebitelor pachete şi cu înaintarea lor la poştie, în deosebite zile, hotărîte pentru fieşcare judeţ, pentru că ştii că de la Ruşava încoace de dreptul vine numai poştia particulară a neguţătorilor. Cea mai mare greutate este cu primirea banilor. De cîte ori am plătit eu din pungă? Aici nu dau banii înainte, ci aşteaptă să-i cerşeşti. Intre abonaţii de acum, sînt 4 streini: 3 din Gorji şi 1 din Mehedinţi. Pe acestii (sic) i-am făcut din întîmplare. Glogoveanu de la Cerneţi mi-a dat ieri şi banii pe un an, dar de la ceilalţi ştie D-zeu cînd îi voi primi. Apoi, întru nimic nu mi-am urît aşa mult viaţa, decît în socoteli de bani. Toate chieltuielele şcoalei şi ale cancelariei, chieltuielele bisericei Obedeanuîui, unde sînt epitrop în locul Eforiei, vînzarea cărţilor trebuincioase pentru scoale, unde eu primesc banii cu paraua, şi Eforia îmi opreşte / lefi întregi, ş.c.l., ş.c.l. pe capul unui om, fără nici un ajutor, 171
dar apoi socotelele clădirei celei cumplite pentru şcoală, unde sînt sute de mii, încheierea contracturilor, priveghierea la lucru, corespundinţa cu Eforia în pricina clădirei etc. etc. Şi toate aceste de pomană, căci ştii că eu am leafă numai pentru inspecţia învăţăturilor şi pentru lecţia de istorie; stilul[1] iar e de pomană.

Socoteşti tu că mai am plăcere să cerşesc şi bani pentru gazete şi să ţin registru deosebit? De cîte ori am hotărît să te închin Iui D-zeu cu gazetă-ţi cu tot! Cu toate aceste, ţ-am făcut 38 prenumăraţi în Craiova şi 4 streini. Aceste nu ţi le zic ca să-mi mulţumeşti, n-am trebuinţă de mulţumită. Să fi trecut prin mînile altora atîţi bani cîţi au trecut prin mîinele mele, bani streini, de cînd sînt în Craiova, ar avea capitaluri, iar eu sînt sărac şi plătesc de multe ori din pungă, mai ales în trebile şcoalei. Către aceste, de vrea cineva să primească pe un strein, de vrea să zică cuvînt la o zi însemnată, de moare vreo persoană însemnată, de are să dea vreo reeomîndaţie, de vrea să mulţumească pentru boierie, de vrea să dea o jalbă la domn sau la miniştri, aleargă numai la Maiorescu: el este hamalul tutulor. Eu n-am primit nici o păra pentru asemene lucruri. Eu sînt sărac, pentru că voi să am caracter, pentru că

sînt bărbat. Asemene bărbaţi sînt săraci în ţara asta. Eu nu mă căiesc nimic, ci mă bucur de caracterul meu, dar mă doare cînd, pe lîngă toate aceste, trebuie să sufer nemulţumiri din afară. Iată, este al 5-le an de cînd sînt profesor aici. Ge am făcut în vremea asta? Nimic, pentru [că] sînt slugă, rob la toţi. Eu aştept acum să văz ce o să iese din multa frămîntătură a şcoalelor sau a oamenilor cu şcoalele. Şi apoi să mă lapăd de inspectorat şi să rămîi numai profesor. Altfel, sînt mort de viu.

Ţ-am umplut o foaie cu ieremiade şi nu ţ-am scris^ nimic. Am primit no. 49. Aici nu s-au adunat acele exemplare, poate nici nu este „ vreo poruncă asemene, afară de capitală. /

în scrisoarea ce ai publicat-o din *Botul* sibian[2] sînt neadevăruri groase. E i ! Ge te plîngi în bilet de mine şi de Aron? Tendenţa ta! Fie oricare va fi asta, alţi oameni sînt la voi, alţii aici. Noi n-avem publicitate decît ciomagul. Care nu se sfieşte a da cu bolovani e învingător, înţeleptul trebuie să se tragă după uşe. Tu vei fi gîndit să dai pricină de dezbateri învăţate şi ai otrăvit numai ciomagul în spinarea celor cu minte. Aron este aproape de tine, întreabă-1 la asemene lucruri.

Fii sănătos şi îndreptează pe *didagma* şi-mi trimite *Tentamen criticum.*

Al tău, *Maiorescu.*

[:] Dem. Herrn Georg Baritz, Redacteur des walachischen Wochenblattes zu Cronstadt in Siebenbiirgen

[1] Maiorescu era profesor de istorie şi de „stilul naţional".
[2] ***Siebenbiirger Bote.***

XXI

Craiova, 2 februarie 1841

Frate Bariţ!

Aron îmi trimisă o scrisoare de la tine, din anul acesta, însoţită de alta, pe care i-ai trimis-o lui. Mă! Nu mai pomeni de împărecherile tale cu Popasu şi cu alţii, aceste sînt lucruri între tine şi între acela cu care nu trăieşti bine; aceste lucruri trebuie să se îngroape acolo unde s-au născut. De scrisoarea necoperită în care te-am înfruntat şi care ţi s-a trimis prin Popasu nu ştiu ca pămîntul. Dacă acea scrisoare ţ-a venit deschisă, atunci trebuie să socoteşti două lucruri: sau eu, din greşală, în loc de a pecetlui pe a ta am pecetluit pe a Popasului, şi a ta a rămas slobodă, sau ţ-am făcut vreo înfruntare uşurică, cu gînd ca să vă împac pe amîndoi. Trebuie să ştii că, dacă e vorba de împăcare, se cuvine a face lucrul pe faţă. Dar şi atunci cînd ar fi fost făcut acest lucru fără vreun scop mai deosebit, tu, văzînd că primeşti o scrisoare deschisă, trimisă prin acela pe care ţi-1 închipuieşti ca pe un vrăşmaş, trebuiai să respectezi în mine pe un bărbat care este şi vrea să fie totdeauna drept şi oblu.

Apoi, adă-ţi aminte de o scrisoare a mea în care ţ-am descris pe Popasu, cu toate însuşităţile lui bune şi rele sau slabe, adă-ţi aminte că această scrisoare este numai ţie cunoscută şi apoi îţi pune întrebarea: „Oare Maiorescu, cînd mi-a scris mie *pe supt ascuns altfel* de lucruri de Popasu, n-a greşit mai mult decît acum cînd, înfruntîndu-mă pe mine, mă înfruntă prin vrăşmaşul mieu (aşa ţi se pare ţie) Popasu ? Oare nu rămîne Popasu înşelat de Maiorescu?" Aceste ţi le zic numai ca să-ţi tai cuvîntul de a te plînge de mine. Dar eu, nu ţ-am spus, nu-mi aduc aminte să-ţi fi trimis acea scrisoare despecetluită. încă una în materia neprietiniei tale cu Popasu. Tu zici că cu el în veci *nu vei* să ai nimic. Mă mir! Oare om, *bărbat,* este acela care *nu va* să se împace cu neprietinul său?

3 februarie. Aseară mă dusei la club şi nu ţ-am mai scris. Azi îmi aduseră poliţa şi o iscălii. Dar ce poliţă este asta ? Eu vă adun banii pe *un an,* pentru *50* prenumeraţi, voi îmi trimiteţi poliţă pentru 40, pe o jumătate de an, şi apoi, proţentul? / Eu ţ-am spus că nu voi să cîştig nimic, dar socoteşte că un exemplar îl dau la poştia neguţătorilor. De Ia Zisu[1] încă nu poci lua nimic pentru gazetă, pentru că am 4 abonaţi de la judeţe, şi el îmi înlesneşte trimiterea. Dacă el de bună voie nu-mi va da, eu nu cer nimic. Aşadar, cînd îmi veţi face, în martie, altă poliţă, pentru restul de la 40 abonaţi pe un an şi pentru ce mai este, pentru alţi abonaţi 10, trimişi în urmă, pe tot anul, trageţi-mi proţentul de 5 exemplare de la 50. Se întîmplă de multe ori de se alege'nimic cu cîte unul sau doi abonaţi. Iar pe anul viitor putem urca numărul la o sută. Dar ştii de ce? Drumul care vine de la Bucureşti la Turnul Roşiu se mută pe la Rîmnic, adecă prin Valahia Mică. De la Rîmnic se face drumul prin munte, pe dincoace de Olt, pînă la vamă sau la lazaret. Acest drum s-a început şi în vara aceasta se săvîrşeşte. Atunci gazetele tale de la Sibii vin la Rîmnic şi de aici drept la Craiova, încît noi le vom primi mai în grabă decît bucureştenii. Atunci voi sta de profesorii din aceste judeţe, ca să se adreseze toţi de-a dreptul la tine, căci toţi vor putea primi gazetele de la Rîmnic cu poştia ţărei sau voi primi tot eu abonaţia, de la toţi. Cu Zisu am vorbit şi aseară şi mi-a făgăduit.

4 februarie. Iată, a treia oară iau condeiul în mînă ca să isprăvesc scrisoarea începută de alaltăieri. Mulţimea trebilor nu m-a lăsat să scriu într-una, apoi este şi un lucru mai delicat, pentru care aş fi vrut să aştept poştia de mîine, de la Bucureşti. Dar fiindcă mîine pleacă un băiat de la Vasile David, trebuie să-ţi scriu astăzi, atît cît ştiu.

Cu poştia de alaltăieri veni aici vestea — ascultă! — că marele logofăt (rang) Manoil Băleanul[2], der Wortfuhrer der Boiarenversammlung nach Campineano's Verbannung[3], s-a *surghiunit la o moşie a sa ! !* Er ist in dem jetzigen Landtage Secretar der Versammlung, und vor einigen Tagen hat hoch die Landtags Adresse zu der Furstlichen Thronrede unterschrieben[4]. Ce o fi pricina, nu ştiu, dar aceste nu sînt semne bune. Deunăzi Cîmpineanul[5], după aceasta complotul, acum izgonirea lui Manolache Băleanul, a celui mai dezghieţat şi învăţat deputat, sînt simptome rău cobitoare. Lucrul a făcut aici o întipărire adîncă, dar încă nimeni nu ştie pricina. De aceea, aş fi mai aşteptat pînă mîine seară,

173" să văz ce ne aduce poştia. Tu te păzeşte de a scrie ceva / în pricina aceasta. Dumnezeu ştie unde ne aflăm şi ce o să fie cu noi. Eu am mare încredere în înţelepciunea prinţului; dea D-zeu ca pricina Băleanului să fie un lucru mai particular. Nu ştiu ce să zic. Poate tu, pînă la priiriirea scrisoarei mele, vei şti mai mult decît noi, craiovenii, în minutul acesta. Acum mă duc să prînzesc la profesorul Ghiriţă[6], după prînz îţi voi mai scrie*

Îmi cei *Cuvîntul* de la examen. Ce vrei cu el? Acest *Cuvînt* nu se poate tipări. Vezi tu bine că încheierea atinge pe gubern, cel puţin aşa se va tîlcui de către public. Eu puteam adăuga acolo că Domnul a fost dat afară un ofiţ, ca să nu se primească tineri în canţelarii decît cu atestat că au trecut cursul învăţăturilor. Dar cine a băgat în seamă acea poruncă? Era dar să arunc vina pe miniştri şi alţii, dar oare de aici nu se putea încheia iar împrotiva Domnului, că nu-şi ştie pune în lucrare poruncile? Va să zică, oricum lucram, atingeam greu pe gubern sau pe Domn. De aceea n-am zis nimic decît, în general, că şcolarii n-au nici o nădejde în viitor. Fireşte, şi aceasta atinge pe gubern, cum am zis mai sus, dar nu aşa de-a dreptul. Cu toate aceste, *nu se poate tipări.* Tu ceteşte-I pentru tine şi-1 pune la o parte. Eu îţi trimit şi pe cel din anul trecut, pune şi pe acesta la o parte şi nu-1 tipări. Ele sînt scrise de şcolari, cu multe greşale, dacă voi putea, voi trece o dată peste ele.

Eu îţi alătur aci şi scrisoarea Poienarului, trimisă mie, după ce a cetit *Cuvîntul mieu.* Vei vedea şi de acolo că nu se poate tipări. Cum n-ar fi vrut Poienarul să se tipărească! Aşadar, să nu te puie vreun înger să-1 tipăreşti, că îmi faci o belea de cele mari. Lasă că-i va veni vremea. Eu am băgat de seamă că unele judecăţi de ale mele au făcut întipărire neplăcută, pe urmă le-au repetit chiar defăimătorii şi le-au propoveduit
174 în gura mare. Lasă, că va fi vreme./

Tocmai în minutul acesta înţeleg de la unul că Băleanu, în Obşteasca Adunare, ar fi înjurat pe unul dintre miniştri, dar nu ştiu dacă pe vornicui cel m[are] (ministru Dinlăuntru), M. Ghica, sau pe A. Ghica, ministru de Finanţe, şi că în urma acestei înjurături s-ar fi izgonit. Dar eu n-aş putea crede aceasta, poate că va fi fost vreo scandală mai mare. Nu ştiu ce să zic. Dacă va fi mai mult decît vreo înjurătură, îţi voi scrie.

Mă! Trimite-mi acele 8 coaie de *Tentamen criticum.* Eu din ele voi vedea duhul disertaţiei întregi şi voi putea scrie ceva pentru foaia ta. Fă-le în 4 plicuri şi le trimite ca pe gazete, între gazete.

Disertaţia mea *nu voi* să se tipărească; de aceea voi să scriu un articul lung în foaia ta, dar să mi se dea prilegiu de aiurea. Aşadar, trimite-mi *Tentamen-ul* lui Laureani. Ce nume întortocheat sau, mai bine, împoţonat (sic)! August Laureani! Trimite-mi-1, să-i pui laura! Dar, după cum zici tu că face astfel de pociture, mai că nu o să-i placă laura sau laureea.

Eşti bine cu Tipar? îmi pare bine! Ce vrei tu, cu profesia aici sau cu profesura? Vom avea vreme să ne înţelegem în lunile următoare. Cu voia de la gubern, pe vreme hotărîtă, n-o nemereşti: aici se tem de streini. Iar de tine a făcut Poienarul vorbă în mai multe rînduri, precum şi de Tipar. De profesori vom avea trebuinţă negreşit, dar ştii tu că într-o adunare a Eforiei, lîngă Crăciun, s-a vorbit că blăjenii sînt *uniţi?* întreabă pe Aron. Dacă Aron va merge la Iaşi, eu mă car după el. Dar tu, dacă vrei să vii, vină cu totul şi este mai bine. Pe tine te cunosc aici. Dar lasă că, peste scurt, ne vom mai înţelege. Oh, dacă ai şti- tu în ce ticăloşie ne aflăm! Eu, dacă se va îmbunătăţi starea profesorilor şi nu voi putea căpăta loc la Iaşi, mă lapăd de inspecţie şi atunci ţi-o poci mijloci ţie, cu limba latină. Peste puţin îţi mai scriu,

Maiorescu.

[F. 173 stînga, P.S.] Nu-ţi trimit *Cuvintele,*•.••nici scrisoarea Poienarului, că am alte lucruri, 'dar peste puţine zile le capeţi.

[1] ⇐ serdarul Gheorghe Zisu.

[2] Emanoil Băleanu, fiul marelui ban Grigore Băleanu. Ocupă posturi însemnate, ca serdar al statului, în 1843, cînd e şi decorat de sultan cu.ordinul „Nişan Iftihar", împreună cu S. Marcovici şi alţii, apoi mare logofăt al Dreptăţii, în 1844. Este şi autor de scrieri în limba greacă. în 1848, după fuga lui Bibescu, semnează, alături de Teodor Văcărescu, proclamaţia din 29 iunie, prin care se anunţa preluarea puterii de către „Găimăcămia prinţipatului". în 30 iunie e mazilit din căimăcămie. A condamnat revoluţia din 1848. Despre viaţa lui cf. ***Gazeta de Transilvania,*** VIII, 1845, p. 322-323.'

[3] Purtătorul de cuvînt al Adunării boiereşti după surghiunirea lui Gîmpineanu.

[4] în Adunarea Obştească de acuma, el este secretar al Adunării; cu cîteva zile înainte, a semnat răspunsul Adunării la ***Cuvîntul,pomnitovulm*** către ea.

[5] I. Cimpineanu, se ştie, a fost implicat în complotul urzit, în 1840, contra lui Alex. D. Ghica.

[6] Barbu (alias Barbovici) Ghiriţă, profesor în Craiova. Cf. N. Bănescu, ***Începuturile şcolii centrale a Craiovii,*** în ***Convorbiri literare,*** XLIV, 1910, nr. 9, p. 999—1001. îl ajută pe Maiorescu în abonarea craiovenilor la foile lui Bariţ.

XXIÎ •

Craiova, 2 iunie 1841

Frate Bariţ l

Dar ce o să fie de nu-mi măi Scrii? Negreşit însurătoarea ta. în braţele unei neveste tinere, un *teolog* anevoie mai gîndeşte departe. Eu zic un *teolog,* si tuJstii mai încolo. Pe semne de aceea îţi împli gazeta cu lucruri mai de aproape, ca de pe da noi, din România şi Moldavia. Apoi tu o făcuşi pe furiş, ba nu, nu: veştisăşi mai an, prin foaie-ţi, condiţiile însurătoarei tale[1] / A i urmat după ele? Eu vă poftesc o viaţă lungă şi fericită; pe orizonul vostru să nu se ridice nici o furtună de acele ale lumei politicoase, nici o temperatură rece; să trăiţi în îrageta dragoste copilărească, în răsfăţul ei, şi să vă vedeţi ţarina împodobită la vremea sa cu cîte un boboc de' trandafir. Iartă stilului — jumătate răsăritean —, din condeiul unui om care înainte de 4 ani era vecin cu turcii şi nici acum nu e departe de ei. Dar, în braţele iubitei, nu uita de prietinii tăi sau, poate, te prea ţine legat? Ia, stai, să mă rog de dumneaiei!

„Coconită!

Deşi n-am rioroeirea de a te cunoaşte, dar, de vreme ce Bariţ te-a ales de nevastă, ştiu prea bine că trebuie să fii bună, virtuoasă şi fru-

moaşă. Aşadar, vei ierta îndrăzneala aceluia ce, cu aceste rînduri, îţi turbură plăcerile pe care, poate, tocmai acum le guşti în braţele preaiubitului soţ. Eu zic *preaiubitului* soţ, pentru că nu este mult de cînd îl ai..., ba, mai bine nu zic, că dacă îţi va fi *preaiubit,* apoi ştiu că nu-l vei supăra cu cererea mea. Să rămîie dar numai *iubitul* soţ — nu pentru inima dumitale, ci pentru cererea mea numai. Cererea mea este cam grea pentru dumneata, pentru că Bariţ ş-a împărţit inima cu dumneata, şi eu cei să-l laşi să o mai împartă şi cu *alt...* Nu te speria, coconită, că încă n-am isprăvit cuvîntul de tct: nu zic cu *alta,* ci cu *altul,* să-l laşi să-şi mai împartă inima şi cu *altul.* Acel altul sînt eu, un om mai bun decît îl socotesc alţii. Dumneata dau cu socoteala că nu vei fi aşa jaluză, încît să nu-l laşi ca să-mi dea şi mie o parte din inima sa. Ca să nu-ţi vie cu greu învoirea, eu nu cei partea aceea pe care a dat-o dumitale, cu schimb, ci o bucată din partea / ce i-a rămas numai lui. Aşa că dumneata primeşti? In nădejde că îmi vei împlini cererea, te rog să nu te superi pe mine de unele ce ţ-am zis, cam după obiceiurile de aici, şi ca soţul dumitale, uitasăm să zic iubitul soţ al d-tale, să nu mă cunoască, eu mă suptînsemnez numai cu două litere.

Al d-tale prea-plecat,

I. M.

P.S. Uitasăm, coconită, să-ţi spui că bărbatul dumitale este cam cosmopolit, adecă om pretutindenea acasă, şi că de aceea trebuie să-l ţii bine de-aproape, mai cu seamă cînd vor veni p-acolo neveste de ale prietinilor lui de p-aici. Ce ştii sau ce ştiu?"

Tu, Bariţ, nu o să te superi dacă, din cînd în cînd, voi trimite cîte două, trei rînduri la nevastă-ta. Mi-a venit astăzi chef de glume, ca odată oarecînd, cu toate că în vreme ce, pe de o parte, îm[i] e urît singur, apoi cu poziţia mea ceealată sînt nemulţumit şi încurcat. Pricina şcoalelor, cum s-a schimbat fără vreme, îţi va [fi] spus Procop, după o'scrisoare a mea din zilele trecute. încă nu ştiu ce va fi făcut Obşteasca Adunare, dar cum se va face ceva te voi înştiinţa eu sau Aron. Spune-i lui Procop ca să-mi scrie în grabă de tatăl lui Leca, după cum l-a rugat şi Leca însuş[i], dar să nu întîrzie, căci, dacă va fi aci tată-său, Leca o să se răpează la Braşov, poate mai în grabă declt mine.

Dă această scrisoare cătră nevastă-mea.

Iată abonaţii. Ei sînt tot carii au fost. Numai vreo cinci să schimbi, de la iulie 1. Numerii unde trebuie să schimbi ţi-i voi însemna, sau mai bine însemnez numai pe aceia carii trebuie să-i schimbi.

Să scrii:

La no. 25, pitarul Băluţă Băcănoiu în locul d-ei Măria Lenţina.

— » — ~ „ — 26, pitarul Ştefan Romaneanu în locul sărd. Radu Fratosticeanu.

— — — „ — 3, căpitan D. Conţescu în locul maiorului Cost. Fălcoianu.

— » — — » — 15, Ştefan Bengescu a fost scris cu greşală, Gheorghe Bengescu.

—- „——— „ — 43, pitarul Dimitrie Nicolaid iar a fost greşală, Dimitrie Cristofi.

— „ — — „ — 41, scrie pitarul Ghiţă Pleniceanu în locul paharnicului *Naie Piersiceanu,* care s-a scris de 2 ori. / ^ 161*

Aceste numere sînt după numerile ce ţi le-am trimis eu. Dar să nu te încurci, că lipsind eu în vacanţie, se face învălmăşeala dracului. Bagă bine de seamă.

La aceştiia mai adaugă noi:

45 pitarul Nicoiae Caradâ, grafier (sic) la Divan. —

46 d. Gr. Canuş, advocat.

Şi aceste numere sînt după şirul mimărilor mele.

N.B. La no. 20, *Staţie Fişec* a murit. In locul lui scrie la no. 20 *loan Cost. Fieraru.* Şi aşa am împlinit numerii acelor ce sau au răposat, sau nu mai vor, şi îţi mai dau doi abonaţi. Mă, să nu greşeşti. Bagă de seamă că la *Naie Piersiceanu* am greşit eu, scriindu-l de două ori, la no. 35 şi 41, dar la no. 41 ţ-am pus altul şi îţi însemnezi ca nu cumva să laşi afară din amîndouă locurile pe Piersiceanu.

Banii îi voi aduce eu, nu mai trageţi poliţă, că nu mă va găsi aici.

Al tău, *Maiorescu.*

[P.S.] Nu poci să mai scriu astăzi nevestei. N.B. O gazetă nemţească din Braşov, *Kronstädter Wochenblatt*[2], sau cum o chiamă, „fur den H. Andreas' Schwab K.K. Agenzie — Staroste, zu Craiowa", să vie de la 1 iulie, prin foaia ta, la mine. / 162

[1] Vezi VII, n. 3.
[2] ***Siebenburgische Wochenblatt.***

Craiova, 20 iunie 1841

Mă Bariţ!

Am primit scrisoarea ta de la 2 iunie. Tîrziu a sosit. Aron mi-o trimisă prin canţelaria Ministeriului Dreptăţei şi, în loc de a o primi la 15 sau 16 iunie, o primii ieri. Deşi viu şi eu, dar tot îţi răspunz mai în grabă. Abonaţii i-am trimis. Punturile din scrisoare nu le întrebuinţa, pînă ce nu voi veni şi eu acolo, căci, zău, nu-mi aduc bine aminte ce cuprind. ... .

Dar mi se pare că nu o să se facă nimic. Boierii s-au speriat de suma cea mare şi nu crez să o voteze[1]. Ţ-am mai zis că lor nu le trebuieşte lumină, le'e frică şi de zarea ei.

Milos?[2] Mi se pare că nu vine de bunăvoie. [...] Insă vorba despre băile de la *Arpatac* [= Vîlcele], / pentru ex-gospodarul, a fost numai o 165 perdea, nici că a gîndit el de acestea. Cum am zis la început, eu încă crez că ieşirea lui din România n-a fost motivată de buna lui voinţă. Zăbava lui în staturile Austriei ne va da ceva lumină. Rogu-te, ardei, usturoi şi ceapă i-aţi găsit destulă? Brînză ştiu că i-aţi dat bună. Fără acele trei, nu sade la masă. Dar pe Gheorgine[3] le-a adus acolo cu sine? Pe una o

ştiu, am văzut-o urmîndu-l de aici la Bucureşti, înainte de doi ani. încai p-aici nu ş-a arătat generositatea; vezi bine că ţara noastră e mică, n-a avut pentru ce să se linguşească. Eu încă i-am fost dat raport cînd m-am înfăţişat cu corpul [profesoral]: aşa era porunca. La masa ce i s-a dat aici nu m-am dus, că nu-mi era bine. Stătusăm înţepenit în uniformă de dimineaţa pînă la 2, după 12, şi m-am bucurat că am scăpat şi atunci. Dar eu, cînd l-am văzut, m-am bucurat mai mult decît atunci cînd vedeam în Viena pe alţi monarşi, pentru că cesta era Milos Obrenovici [...] Dar şi vienezii or să-l aştepte cu mai multă nerăbdare decît pe Colosul de la Neva.

Lui Tipar să-i spui că viu negreşit.

Demisia încă n-am dat-o; mi se pare că o să o trag încă vreo cîtăva vreme. Ofiţurile o sale aduc eu însum[i].

Pînă atunci, fii sănătos, împreună cu Măria ta.

Al tău, *Maiorescu.* /

P.S. După primirea scrisoarei mele să înştiinţezi în grabă pe Tipar că mă duc. Eu îi zisesăm să aducă la Braşov pe frate-meu [4]. Dar, pe de o parte, el nu va avea haine de a se putea înfăţişa vrednic de sine, cu toate că am zis lui Tipar să-i facă, dar mai mare decît asta este că părinţii mei or să bănuiască că voi să-l aduc şi pe el aici. Dacă îl vor lăsa părinţii voioşi, să vie şi el, şi pentru hainele ce îi va face Tipar — un surtuc sau căptit, pantaloni, veste 2 etc. — voi plăti eu lui Tipar. Iată, eu pui aici un bilet.

Uitasăm să scriu coconitei tale; ia, stăi!

„Coconită dragă!

Eu zic „cuconiţă dragă" pentru că mie îmi sînt dragi toate Măriile, chiar şi cele necunoscute, şi fiindcă crez că toate Măriile sînt bune, am nădejde că nici dumneata nu te vei supăra pe mine pentru că îmi eşti dragă. Oh, ce vorbesc eu! Damele ştiu că se bucură cînd sînt drage multora, ca din ei să-şi păstreze cîte unul pe o vreme mai depărtată. Dar să lăsăm gluma, cuconiţă. Nu uita secretul ce ţi l-am încredinţat în scrisoarea de deunăzi şi vezi ca să-l nu-l afle bărbatul dumitale; este o buruiană — o cunoşti — de legat ochii bărbaţilor, ştii dumneata. Mai multe, altădată.

Al dumitale prea bun prietin,

I. Maiorescu."

Ei, Bariţ! Cum îţi place copilăria mea? Ştiu face curte? Ce să fac? Trebuie să caut prilejul de a-mi depărta urîtul./

[1] Referire la soarta proiectului de reorganizare a învăţământului în Ţara Românească. Amănunte la V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor de la 1800—1864,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 212.

[2] Milos Obrenovici, domn al Serbiei (1830—1839), posesor de moşii în Ţara Românească. A fost în relaţii diplomatice şi cordiale cu domnii principatelor, îndeosebi cu Mihail Sturza şi Grigore Dim. Ghica.' Cf. Sava Iancovici, ***Din legăturile lui Milos Obrenovici cu Ţara Românească,*** în ***Romanoslavica,*** 1962, nr. 5, p. 163—178.

[3] Fiicele lui Milos'Obrenovici.

[4] Vasile Maiorescu (sau Maior), atunci de 21 de ani, studia teologia în Seminarul din Blaj.

XXIV

Craiova, 3 noiemvr. 1841

Frate Bariţ,

Am primit scrisoarea ta de la 29 Vll-vrie [= septembrie] prin Aron, dar atunci nu aveam vreme de a-ţi scrie, şi mai tîrziu mi-am fost uitat. Tu însă eşti bun şi ierţi pe cei ce greşesc.

Mai întîi, îţi scriu de gazetă, că stăm rău dacă nu se va face vreo orînduială ca să le primim prin Aghenţia austriacă. Comisionarul negoţitorilor de aici mi-a arătat că nu mai poate primi pachetul cu gazetele de la Ruşava în traista lor, dacă nu i se va plăti de fieşcare ins abonat cîte un fiorin argint. Şi eu l-am mulcomit cu făgăduinţa că pe anul viitor va fi aşa, dar făgăduiala a fost *cum restrictione mentali*[1], ştiind că prenumăraţii nu vor plăti şi nădăjduind că prin Aghenţie vom putea face ceva. Aşadar, la noaua abonaţie sau, dacă se poate, încă mai în grabă, gazetele să nu se mai *trimită pe la Ruşava,* ci pe la Sibii, pe la Aghenţie, care va trimite plicul la starostea de aici. Lucrul să-l faci astfel: Corban (finul Bălăşescului) este feldvebel şi expeditor la Aghenţie. El este român ardelean şi, cu un fras, două, *„laudatoriis a longe petitis* c.g. a *fama pervolante de eius nationalismo* etc."[2], poţi să-l înduPleci să ostenească a face un plic ori, dacă nici aceasta, a pune numai plicul către mine la poştie, să vie la Craiova. Dacă va fi adresat către mine numai, atunci el trebuie să facă singur plicul către starostea de aici, iar dacă tu vei scrie pe gazată „Siebenburger Wochenblatt. An den K. K. Staroste, zu Craiowa", atunci şi pe el, adecă pe Corban, l-ai uşurat de osteneală / şi lucrul l-ai dobîndit mai în grabă. Degiaba vorbeşti tu 175
că românii, cum plătesc pentru gazete franţozeşti preţul întreit, să plătească şi pentru gazetele româneşti cu 3—4 sfanţi mai mult, degiaba, căci, ca să judece ei aşa, ar trebui cel puţin să fie în cea mai de jos traptă a patrioţilor, a cunoştinţei cuvîntului firesc şi a dorinţei de a se folosi din cetitul gazetelor. Dar ei, a) nici că ştiu ce va să zică patrie or naţie, b) sînt cu totul depărtaţi de la natură, c) ţin gazete franţozeşti numai ca să se vorbească despre ei, că cutare, măăăl! are pe *Siecle* pe *Journal de[s] Debats* pe *Temps ! pe National !* — are gazete de Paris! Apoi, vezi bine că Braşovul e numai după cuptor.

De aici vei pricepe tu că pînă ce va lumina şi românilor, *post nubila Phoebus*[3], nu putem aştepta necum generozitate, dar nici cuviinţă, iar acei ce te-ar ajuta şi ar sprijini o întreprindere aşa de folositoare sînt puţini. Aşadar, aflîndu-ne încă în starea copilăriei, trebuie să ne dai toate supt zăhar! Deşi aceasta, cu toate noaăle înlesniri, îţi vine scump.

Aşadar tu, cum vei primi scrisoarea mea, adresează-te la d. Corban[4], feldvebelul şi expeditorul K. K. Aghenţii şi-l roagă să primească gazetele şi pe cele din Craiova şi să le trimită cu poşia Aghenţiei la Craiova. Acum, oricum, tu schimbă adresul şi, puindu-le toate în plicul mieu, scrie deasupra:

„Siebenburger Wochenblatt", durch die K.K. Agenţie zu Bucureşti an den H. K.K. Staroste, in Craiowa.

Iţi zic *oricum,* căci şi eu scriu la Corban, altfel nu e procopeală
(sic). / 175v

Tu poţi să adresezi plicul, prin K.K. Aghenţie, de-a dreptul la H. [errn] Andreas v.[on] Schwab. K.K. Agenzie Staroste in Craiowa, cu care mă voi înţelege. La judeţele aceste 5 mă voi adresa eu la profesori şi voi mijloci trimiterea lor sau le voi trimite însum[i], din canţelaria mea, supt forma officiosa.

Ridică-ţi glasul împrotiva *ridiculi metus Hungaror(um) a Panslavismo.*[5] Dacă ei scriu, de ce nu şi tu?

Altădată, mai mult. Pentru *Gazetă* să faci cum am zis; *sed in omnem casum*[6]. Cocoanei complimente,

176 *Maiorescu.* j

176v [:] Domnului d. Ghiorghie Bariţ, profesor şi redactor, la Braşov /

[1] Cu rezerve.
[2] Tradus liber: privind pe cei care îl laudă de multă vreme pentru sentimentele sale de bun român.
[3] Soarele de după nori.
[4] între paranteze scris cu caractere latine: „(Corban)".
[5] Fricii ridicole a maghiarilor faţă de panslavism.
[6] Dar neapărat.

XXV

Craiova, 3 ianuarie 184[2][1]

Prietine,

Şi eu astăzi a[...] întorc la Braş[ov...] să-ţi mai scriu [...] *[Tenta]men criticum* [...] aş fi avut vrem[e...] *Tentamen* [...] mai lungă asup[ra...] mea ce se aflã [...] încă vreau a[...] putea pişcă *[...Tenta]mene* o am [...]. Doarmă. Era o încercare de copil, care încă [... de]stul ca să poată face o reformă în grămate[ca] româfnească] nu, că temeiele aceste nu ar fi şi acu[ma ale] mele. Eu mă ţii tot de ele, dar *Desertaţia* [...] în istorie şi fiindcă eu acum mă silesc [a] desluşi tocmai istoria popurilor celor vechi [...] şi ai ţărelor vecine. Poate să ies cu vreme [...] deosebit. De aceea doresc să mai scriem [...] nu din îndemnul mieu, ci împins de alţii [...]. Tu cu trimiterea *Tentaminis critici* şi apoi ce este de făcut cu *Desertaţia* mea. Tu ştii [...] critica ce va ieşi din condeiul mieu va putea [...] în foaia ta. Ea nu va judeca pe Aurelie[2] nici [...], ci ideile omului şi mai mult decît acele [...]. Limba românească doresc înainte ca să [...] acea carte şi să mai fac foaia ta cîmpul [...]teri cu minte asupra limbei noastre. Este de mira[re...] împărţiră românii în puntul acesta! Ce se vorbeşte [...] o dată de către Eliad aici n-am trebuincioasă...], apoi omul acesta vorbeşte [mai mult] după cîte o ide[e] înfiptă în creierii lui decît după natura limbei. El, [du]pă ce ne-a franţozit pînă la stomah, vrea acum să ne italizeze. Pe departe aş vrea să bat ideea aceasta şi să viu la temeiul mieu: „o limbă nu se va cultiva bine decît ridicată pe picioarele sale şi îmbrăcată în vestmîntul său". Socotesc că tu vei găsi prilegiu de a-mi trimite ceruta carte, sau dacă nu, dă-o protopopei să
218 mi-o trimită el. /

[...] Bucureşti s-au cules [...] *Gazetei de Transilvania* [î]ncai o vorbă în obşte fără [...] tron la deschiderea Obşt[eştii] [Adun]ări şi aş putea trimite unul [...]. N-am acum nici unul [...] oamenilor de la voi, voi pu[...] ce le-au luat de la mine, o [...as]upra nebunei încercări vorbe [...]. El îşi apără pe români [...] ce om ar fi Domnul nostru [...] că am norocire de a-l cu[noaşte...] aceste vei putea şi tu [...] ce vorbeşte despre două curţi, aşa pofteşte [...] acolo vei vedea starea finanţelor înflorită.

înainte de vreo trei ani era sumă de milioane datoria ţărei, şi un Ghica[3], care era ministrul de Finanţe, a curăţit datoria şi lasă acum, în Casa de reservă, peste un milion pe anul 1841. Acesta e un lucru mare in ţara asta şi dovedeşte că avem *un* slujbaş cum trebuie. Acest Ghica se rudeşte de aproape cu Domnul. Se vorbeşte şi de scoale şi Domnul arată [că] trebuie să se facă o subvenţie instrucţiei publice. Şi asta este de dorit.

Comisia scolastică[4] ce va fi făcut, de la 23 d[eeem]-vrie încoace, nu ştiu, dar pînă aci n-a făcut nimic. Cei mai mulţi mădulari vin cînd le place şi aşa nu se poate săvîrşi nimic. Eliad socotea că va face munţi de aur, acum nu-l mai vede nimeni pe la şcoală, decît cînd are să-şi primească leafa. Aşa sînt lucrurile la noi. Ce va fi îţi voi scrie.

Aron este nemulţumit cu totul. Mai că o să meargă la Iaşii. Aici îl tot poartă cu vorba şi omul este foarte strîmtorat. Aşteaptă să treacă sărbătorile şi apoi să facă cea din urmă hotărîre. De la 19 d[ecem]-vrie n-am nici o scrisoare de la el.

De ce nu-mi mai scrii tu de la Blaji cîte ceva? Eu primii mai dăunăzi o scrisoare de la Iosephus Popp şi de acolo înţeleg că în Blaji sfîşie intriga[5]. De la Tipar n-am scrisori din vara trecută.

încă doi abonaţi:

43 pitarul Dimitrie Cristofi

44 d. Petre Ploaşoreanu[6] /

[1] Foaia 218 e parţial ruptă. Redăm ceea ce se poate citi. Datarea scrisorii, după cuprinsul ei (vezi n. 2 şi 4).
[2] Ardelean Aurelie, pseudonimul profesorului blăjean Iosif Many. Cf. şi I. Breazu, ***Lamennais la românii din Transilvania,*** în ***Studii literare,*** voi. IV, 1948, p. 176-197.
[3] Alexandru Ghica, în mai multe rînduri ministru de Finanţe („mare vistier") în Ţara Românească. Va intra în aceeaşi calitate în componenţa guvernului constituţional al lui Constantin Cantacuzino din 1848 şi — pe timpul domniei lui Barbu Ştirbei — va ocupa portofoliul justiţiei.
[4] Cf. V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor de la 1800—1864,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 195 sq.
[5] Nemulţumirile care vor isca la Blaj conflictul dintre clerici şi episcop se manifestă încă din 1841—1842. Amănunte la G. Bogdan-Duică, ***Viaţa si ideile lui Simion Bârnuţiu,*** Bucureşti, 1924, p. 45 sq. (vezi şi XXXII, n. 9 şi XLVI, n. 57.)
[6] Sfîrşitul scrisorii lipseşte.

XXVI

Socola, 1 februarie 1843

Frate Bariţ,

Trece timpul iernei şi noi, aici, n-am văzut-o cu ochii. De două ori a fost nins puţin, înainte de Crăciun, dar s-a topit îndată. Crez că In mijlocul lui ianuarie mugurii s-au îmflat, miţişorii au ieşit, graurii

au venit şi cocostîrcii? Mai tot ianuarie am avut zile frumoase de vară şi ploi calde pintre ele. Dacă nu va ploua mai mult, oamenii se tem de secetă.

Dar să vorbim de *Antipapadopulul* meu. îţi aduci aminte că, încă fiind în Braşov, mi-a fost scris Aron că Papadopulul, grecul din Bucureşti, proiectat odinioară de *Mihilache* (sic) Ghica, în *Curierul de ambe sexele,* îşi bate joc de Maior, Clain, Şincai[1]? Ştii că mă poftia ca să-l spăl cu oţet şi usturoi, fără nici o grije? în zilele trecute, pusăi mîna pe articulul lui şi-i făcui critica ce, iată, ţi-o trimet, în *trei coaie* scrise **Cam** des. Te rog ca, cu cel dintîi număr, să începi a o publica[2]. Socot că n-am făcut nimic peste cuviinţă, cu toate că, de multe ori, mă îmboldia demonul satirei să-l iau în rîs, de care este vrednic. De cumva îţi va veni vreo *replică* de la el, dacă va fi ocărîtoare şi cu numele meu întreg, vei face cum te va povăţui înţelepciunea şi moralul tău. Grijeşte să nu se facă greşale.

Murăşanul ştiu că ş-a perdut capul, după proverbul romănesc *sînt încă cu capul.* Am cinste a-i cunoaşte pe iubită-sa. Zilele de miere au
177 trecut,/ rogu-te, spune-i să se uite în oglindă... Cu toate aceste, eu sînt dator a da Murăşanului Andrei o găluşcă de cele româneşti, că într-un bilet, ce-mi băgă în gazete, zice că se află cu scumpul nostru prietin, dr. Vasici, şi apoi nu-mi spune cum se află, ce a isprăvit? M-am mirat că şi tu mi-ai băgat o dată ori de două ori bileturi în gazete, fără a-mi scrie ceva despre dumnealui, cînd ştii cît sînt de simţitor pentru starea în care se află[3]. Te rog dar, cu cel dintîi prilegiu, să-mi scrii.

Eu i-aş fi scris de mult, dar am tot aşteptat ca să-i fac o mîngăiere, deşi mică, dar tot nu nefolositoare, în împregiurările sale. De patru ori am fost la Cuciureanu[4] şi numai o dată am găsit pe frate-său[5]. Apoi tu ştii că eu sînt afară de tîrg şi, pe jos, merg un ceas pînă la Academie, căci aproape este şi Cuciureanu. Dar fratele Cîmpeanu (Maler)[6] a fost, i-a dat de atunci scrisoarea pentru mine şi, cum a deschis gura pentru *ceea, ştii,* Cuciureanu a răspuns că de mult avea de gînd, şi l-au însemnat numaidecît în lista celor ce au să se numească mădulari în sesia viitoare. De cînd sînt eu aici, n-a fost nici o sesie, căci s-ar fi numit. Au alte lu-
177v cruri grele şi pe aici... / Dumnezeu... Aşadar, încredinţează-l că, negreşit, se va numi mădular, şi în scurtă vreme. Eu am aşteptat să-l surprinz deodată, dar acum îi spun şi atîta.

Atît domnului Vasici cît şi doamnei complimente de la mine şi nevastă-mea. Nevastă-mea mă tot întreabă ce s-a ales cu pricina, şi eu dau din umere, dacă voi nu-mi scrieţi. Spune d. Vasici că Cuciureanu *se însoară* în zilele aceste. Ia pe fata unui boier, Tufeseul, cu venit de vreo 600 4t P[e a n]- El pute face altă norocire, dar este om cu minte şi nu se înfundă în putrejunile cele de sus. Va trimite domnului Vasici şi *Poeziile* sale şi o carte ce mi se pare că pînă astăzi va fi ieşit de supt tipar, despre spitaluri[7].

Ce face mititica dumitale? Dar ce face şi Marioara[8] ta? Socot că pe la acest februarie sau martie îţi va creşte familia. Nevastă-mea îi pofteşte noroc şi sănătate, se înţelege că şi eu. Tot aceste, de la amîndoi, la amîndoi Murăşenii. Andrei cere ca să vă scriu multe, multe. Cînd aş avea să poci da vreo icoană frumoasă despre cele de aici, negreşit că [cu] bucurie v-aş împărtăşi-o. Cît bine am aflat, vi l-am spus cînd am venit de mi-am luat familia. Aceste două ţări au o stare curioasă şi le poţi asemăna cu neşte coconite, adecă de cele *bune,* care, la cea dintîi înfă/ţişare îşi răsipesc toate graţiile, avînd, pe semne, puţine, încît 178
cine le va judeca după întîia întipărire, care este totdeauna plăcută, se va înşela groaznic. Din cîte v-am spus, ţineţi aceea că şcoala merge mai bine decît cea din Ţara Românească şi profesorii sînt mai vrednici decît acolo, dar stîlpii se clatină mai tare şi aici; într-un *nu* se prefac toate şi să zidesc şi să nimicesc.

M-aş mai înturna la icoana cu coconita, aş mai zice că, după întîia gustare, te desgustezi de ea, dar, ca să bage cineva vina curtezanului care, poate, se dezgustă pentru că îmbla cu mai multe, vasăzică din vina sa — mai bine tac şi-mi mînînc pînea mea, în sudoarea mea. De politică nu vă scriu, căci le ştiţi pe acolo bine. Şi aici... Dar mă grăbesc, că nerăbdarea este mare şi aici, în toată ţara.

Fiţi sănătoşi! Ce face Gott cu gazeta?[9] îmi vine să-i trîntesc de morţi, că foarte rău o primesc pe a lui. Dar şi tu, în loc de n-ro 2 al *Gazetei,* mi-ai trimis n-rul I şi *Foaia* I. Insă am cetit de la Cîmpeanu. Cîmpeanu trimite complimente domnului Vasici şi ţie.

Iertaţi-mă de grabă,

I. Maiorescu

[P-S.] Mi[-i] dor de Ţara Rom.[ânească.] / 178v

[F. 177, sus:], Mălinescu acum *ban,* nu *căminar,* mi-au zis să te întreb: cum ar putea el trimite o sumă mare, ca la 100 exemplare [din] *Istoria* lui P. Maior, ca să le împărţi tu în Ardeal*[10]. El le dă gratis şi lasă la voia ta *cum* să le dai. Vrei să primeşti? Răspunde-i de-a dreptul dumisale, în grabă. Dă şi pentru Ţara Românească.

[1] Grigore Papadopoulos, cărturar grec cu studii făcute în Occident, şi-a permis să critice ***Lesiconul de la Buda*** (vezi ***Desertaţie pregătitoare la „Dixionarul românesc, latinesc si elinesc",*** în ***Curier de ambe sexe,*** periodul IV, 1842—1844, p. 33—37, 50—64 şi 109—113).

[2] Apare, semnat cu iniţiale, în ***Foaie pentru minte...,*** nr. 11, p. 81—85, nr. 12; p. 89—93 şi nr. 13, p.97—101, cu titlul: ***Anti-Papadopulul sau autorii „Dicţionarului, de la Buda" apăraţi în contra domnului Gr. Papadopulu.***

[3] Pentru amănunte, vezi în acest volum corespondenţa Aron Florian către Bariţ, XV, n. 5.

[4] Mihail Cuciureanu, autor a două volume de versuri: ***Poetice cercări*** (1839) şi ***Poezii*** (1840). Cf. ***Istoria literaturii române,*** voi. II, Bucureşti, 1968, p. 586—587.

[5] Gheorghe Cuciureanu, medic primar al Spitalului central din Iaşi, viitor prim-secretar al „Societăţii medico-istorico-naturale" din Moldova. Era membru al „Societăţii politehnice" din Bavaria şi doctor în filozofie al Universităţii din Miinehen. A organizat serviciul sanitar moldovean. Ulterior a fost ministru al Instrucţiunii Publice şi membru al Academiei Române. Asupra activităţii şi vieţii sale cf. Gheorghe Crăiniceanu, ***Literatura medicală românească. Biografii şi bibliografie,*** Bucureşti, 1907; Dan Bădărău, ***O sută de ani de naturalism în România,*** Iaşi,[1930]; ***Contribuţii la istoria medicinei din R.P.R.,*** Bucureşti, 1955.

[6] Petre Cîmpeanu (alias Mahler sau Maller), profesor ardelean stabilit la Iaşi, unde ocupă, între altele, postul de „inspector al şcoalelor publice". Autor de manuale şcolare, articole de popularizare a ştiinţei, dar, mai ales, fecund traducător de schiţe şi nuvele publicate în periodicele ieşene.

[7] Cartea medicului Gheorghe Cuciureanu, *Descrierea celor mai însemnate spitaluri din Germania, Englitera si Franţa, spre introducerea planului pentru urzirea unui spital central în Iaşi,* Iaşi', 1842, avînd însemnătatea ei în acel timp, dar puţin luată în considerare de'urmaşi. Pavel Vasici o recenzează în nr. 50, p. 393—396,'al *Foii pentru minte* ... din 1843.

[8] E vorba de soţia lui Bariţ, Măria Velisar, cu care s-a cununat în 25 ianuarie 1841. „Mititica" este Victoria, fiica lui Barit. Altă fiică, Aurelia, se naşte la 20 martie 1843.

[9] Revista beletristică germană, editată la Braşov de Johann Gott, *Blatter fiir Geist, Gemuth und Vaterlandeskunde.*

[10] Iordache Mălinescu a reeditat, în 1834, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia.* Noua ediţie cuprinde cîteva interesante consideraţii introductive.

XXVII

Iaşii, 1843, april 29

Frate Bariţ,

Te vei fi mirat şi tu că n-am răspuns mai curînd la scrisoarea Popasului, ce mi-a trimis-o cu înţelegerea ta şi a d. Vasici. In scrisorile ce trimit către dînsul, vei afla dezvinovăţirea; el ţi le va ceti.

Mult m-am mîhnit, frate, văzînd grabnica moarte a părintelui Rusu [1]; în adevăr, bieţii români nu prea au noroc de bărbaţi aleşi. Stomahul nostru, orişicum, în climele aceste, s-a făcut mai mistuitor, mai tare. Delicat, cu venirea aici, el, în stîncele îndărătniciei şi ale nestatorniciei din principate, s-a tocit, s-a ferecat. Dar bieţii ardeleni nu se bucură de acel aer schimbător, ca noi. M-am bucurat însă, văzînd că statua lui, după cum încredinţează canonicul Ţ.[ipar], se va deplini.

N.B. Oare Rusu a fost primit prenumăraţia la *Geografie,*[2] din Craiova? 52 de exemplare erau să meargă acolo. Orişicum, mie, cînd vei trimite cărţile la Iaşii, dacă le trimiţi tu, să-mi trimiţi un exemplariu pe velină şi, de nu voi fi pus în lista de la Blaji, pune-mă şi voi plăti aici. Asemenea, scriind lui Tipariu, zi-i să deie un exemplariu la fratemeu şi-1 voi plăti eu.

Tu îmi scrii de 20 f.C.M., că aş avea să-i prinsese! 40 f. C M. am dat d. Vasici, şi aceşti 40 fiorini sînt ai tăi, nu ai mei, pentru gazetele din
181 Craiova, căci socot / că tocmai 120 dozăceri (sic) argint lipsesc la suma ce trebuie să ţi-o trimită Chiriţă; apoi, aşa ne-am înţeles noi. Ţi-a trimis Chiriţă banii? Eu l-am spălat într-o scrisoare urît şi el mi-a răspuns, în duhul lui cel spărios, însă tot prietineşte. Iar nu ştiu dacă ţi-am scris ca, pentru gazete, să te înţelegi cu pitariul loan Diculescu, inspectorul temniţei din Craiova, acela despre care vorbesc în scrisoarea către Popasu, că a vorbit cu Bibescu pentru mine. Eu i-am scris şi mi-a răspuns că bucuros va face tot ce va putea. I-am scris încă în postul Crăciunului trecut.

Nu-mi scrii niciodată cum se simte Tipariu supt brîul roşiu şi dacă, după denumirea sa, s-a uitat în o oglindă, să vadă dacă este tot acel din sara trecută?[3]

Vacanţia se apropie şi noi abia de o săptămînă am început semestrul, căci ne-am tot mînat cu examenul public de la 18 martie, pînă

joi după Paşti, vrînd Vodă ca să vie şi el, precum a şi venit. Dar eu îţi pomenesc de vacanţie : *a)* pentru că noi vorbiserăm să vii tu pe aici, să vezi Iaşii, b) pentru că nu ştiu ce se va alege cu mine, căci, dacă va fi / 181*
să mă mut iar dincolo, apoi din Bucureşti o să mă răped pentru vreo două zile la voi, singur. Aş vrea atunci să se afle şi Tipariu pe acolo, să ne mai înţelegem.

De s-ar întîmpla să vii tu aici, şi poţi veni, apoi eu, şi de voi trece dincolo, pînă pe la mijlocul lunei iunie, avînd a face examene, voi fi tot aici. Prin urmare, tu să te grăbeşti a veni pe atunci. Oricînd vei veni, să tragi la Academie, la fratele Cîmpeanu, fără nici o sfială, dar nesmintit la el şi nu la altul. Noi am vorbit pentru aceasta. Cauza este că tu nu cunoşti oamenii de aici şi cei tineri sînt toţi exaltaţi, mai nici unul cu vreun caracter mai bărbătesc, iar cei bătrîni sînt sfîşiaţi în partide politice. Cîmpeanul trăieşte cu *toţi* bine, fără însă a se ţinea de vreo partidă. Cu toate casele cele mari este bine, asemenea îl respectează şi tinerii. El te va face cu toţi cunoscut şi, îmblînd cu el, te vei recomînda şi oamenilor gubernului, în vreme ce cu cei tineri nu vei fi plăcut la mulţi.

Eu, ca unul ce nu şed în tîrg, nu-ţi pot fi de vreun ajutoriu deosebit; apoi sistema mea de acum, peste tot anul, a fost să rămîi cu totul necunoscut. Dar n-am putut rămînea, căci, cu examenele semestrale, mi-a mers fără voia mea numele şi mulţi boieri mari vor să-mi aibă cunoştinţa. Eu însă nu mă duc pe la ei. Vornicul Alecu Sturza, / cel mai 182
virtuos în toată aristocraţia de aici, a venit el de mi-a făcut vizită şi a întemeiat cu mine un prieteşug strîns. Prin urmare, am fost silit să mă duc să-1 vizitez şi eu. Mai este un Toader Sturza, care asemenea doreşte să mă vadă, şi alţii, dar eu nu o să mă duc pe la ei.

Venind pe la Roman, să nu cumva să laşi nevizitat pe doctorul Teodori[4]. Să tragi la el şi apoi să vezi om! Dar să tragi, că eu n-am făcut-o şi s-a supărat. El îţi va da introducerea pentru Iaşii. La Bacău să cauţi pe *Aslan*[5], cu care te-ai întîlnit la Braşov. La Bacău este profesor *Platou*[6], la Tîrgul-Frumos — *Verdeanu,* prof.[7]

Tu ai cere noutăţi. Eu zic numai că, în săptămînă cea dinainte de a Paştilor, de la 27 martie încoace, pînă la 1 aprilie, cînd s-a închis Adunarea, au fost dezbateri serioase pentru şcoală.

Plînge, frate, că numai cu 2 voturi a biruit estimea şcoalelor româneşti sau, mai adevărat, a Academiei. O sumă de boieri au cerut să se propună toate ştiinţele în limba franţeză!! şi numai în clasele îneep.jatoare] româneşte. Socoteşte că, între acestiia, a fost / şi un epitrop sau 182*
efor, *Grigoriţâ Ghica,* nume cunoscut, ba zi toată epitropia, căci Şutul, ştiind de aceste înainte, nici n-a venit în zilele acele la adunare. Apoi al treilea, Lupu Balş, de cînd e în opoziţie, nici nu se amestecă la şcoală. Vorba veni, cu prilegiul budgetului de anul trecut, să se primească sau ba? De aici atîrnă budgetul şcoalelor pe anul acesta şi fiinţa Academiei. Partida celor ce nu încuviinţa budgetul, pentru că limba românească nu este în stare de a se propune ştiinţe în ea şi trebuieşte cea franţozească („ca copiii noştri să poată intra în slujbe, pe la *Odesa, Petruburg* şi *Viana"* (sic)[8], i aşa ziceau ei), această partidă să fi numărat abia 9

mădulari, a fost sprijinită, la darea votului, de ceealaltă, care nu este mulţemită cu sistema de acum şi cu direcţia. Această din urmă cerea limba românească în altă sistemă, dar ce folos, că voturile se dau pentru primirea budgeturilor şi aici s-au unit toţi. Abia cu 2 voturi a biruit şi a scăpat Academia!! Negruţţi era în partida cea nemulţemită cu sis-
183 tema şi cu direcţia, dar, / cu toate aceste, n-a zis măcar un cuvînt întru apărarea limbei naţionale!! ca să nu se spargă opoziţia. Vornicul Alecu Sturza, de care ţi-am scris, şi hatmanul *AL Aslan,* pe care l-am văzut întîia dată la tine în casă, înainte de plecarea mea — aceşti doi au fost îngerii apărători ai naţionalismului, carii au arătat că blestămul neamului, din generaţie în generaţie, va însoţi pe cei ce vor să gonească limba naţ.[ională] din şcoală. Cea [mai] mare dispută a fost Ia 29 ori 30 martie. Majoritatea, în urmă, a votat mulţumire lui Asache.

Mă! Frige-i puţintel în *Gazetă* şi laudă şi pe cei doi: Alecu *Sturza vornicul* şi *hatmanul AL Aslan,* apărătorii[9].

Asache era de faţă şi a vorbit şi el cu toată puterea cuvîntului, şi aşa abia scăpă şcoala. Trist lucru, frate. Atinge şi de cei ce zicea: „să poată intra copiii noştri în slujbe, pe la Odesa etc, ca franţozii",
183* ca cînd patria n-ar avea nevoie de ei. Atinge că şi un epitrop etc. /

Ce-ţi face fata? Şi cocoana? Mă bucur, dâr m-aş fi bucurat mai mult cînd ai fi avut un voinic, însă nu e tîrziu. Complimente de la nevastă-mea,

/. Maiorescu.

P.S. Primii scrisori, în urmă, din Ţara Românească. După examen viu la Bucureşti şi de acolo la Craiova. Ceteşte scrisorile către Popasu. De la *20 iunie* să numai trimiţi gazetele mele aici, ci să le ţii la tine, căci din Bucureşti eu singur o să mă răpez la voi pentru 2—3 zile. Dar nu uita, că şi în anul trecut mi s-au smintit numerii. Scrie lui Tipariu ca să vie la Braşov, pe la sfîrşitul lui iulie, căci atunci voi fi şi eu la Braşov,
184 ca să vorbim. /

[1] Ioan Rusu.sCu privire la activitatea sa cf. V. Netea, ***Un scriitor transilvănean premodern. Contribuţii şi precizări la cunoaşterea vieţii şi activităţii lui Ioan Rusu,*** în ***Limbă şi literatură,*** XII, 1966, p. 85—97.

[2] ***Icoana pămîntului,*** apărută în 1842.

[3] în 1843 Cipariu a fost făcut canonic.

[4] A. Teodori, medic la spitalul din Roman. în 1825, împreună cu tatăl său, parohul Ioan Teodorpvici, colaborează la ***Lexiconul de Buda,*** începînd cu litera, I, „cu cea mai mare strădanie", după cum se specifică în prefaţă. în teza sa ***Dissertatio inauguralis medica de valetudine literatorum*** (Viena, 1826) se ocupă de maladiile oamenilor celebri care au dus o viaţă sedentară, recomaridind remedii.

[5] Ispravnicul ţinutului, hatmanul Alecu Aslan.

[6] Constantin Platon, profesor la şcoala publică din Bacău. în 1845 tipăreşte, la Iaşi un ***Manual de gramatică română,*** prelucrare „după cei mai buni autori".

[7] Ioan Verdeanu

[8] ***Sic*** pus de I. Maiorescu.

[9] Bariţ publică în ***Gazeta de Transilvania,*** VI, 1843, p. 150 o corespondenţă din Iaşi, datată 30 aprilie, referitoare la dezbaterile din Obşteasca Adunare a Moldovei asupra limbii de predare în şcolile superioare ale ţării, subliniind faptul că a învins părerea partidei naţionale, sprijinită de Alecu Sturza, Alecu Aslan şi Asachi.

XXVIII

Iaşii, 1843 mai 30

Frate Bariţ!

Fiindcă mîne pleacă posta austriacă, eu mă grăbesc de astăzi a-ţi răspunde la scrisoarea de la 13 mai, care totodată va fi răspuns şi la a lui Costache[1], de la 10 mai. Din scrisorile mele veţi fi putut voi vedea că eu mă feresc de orice înjosire ce ar putea cădea pe numele meu. Grijile ce le aveţi despre siguritatea mea le respectez, ca pe unele ce derază numai din dragostea voastră către mine, însă mă veţi ierta să vă spun că sînt fără temei. Nici nu poate fi alăturare între starea în carea se afla Murgu[2] şi între aceea în carea mă aflu eu. Murgu, după ce l-a întrebat Poienarul — *numai l-a întrebat* — nu cumva ar primi catedra de filozofie cu 6.000 lei pe an şi, dacă primeşte, să înştiinţeze, ca să i se trimită de cheltuială, n-a răspuns mai bine de un an nimic, ci s-a dus numai la Bucureşti şi şi acolo după ce Poienarul, făcîndu-i vizită, l-a întrebat dacă primeşte sau ba, el se tot codea, zicînd că este hotărît să meargă acasă. Aceasta o făcea ca să-I roage mai mult, neştiind că oamenii de aici, carii poate sînt cei mai diplomatici de pe lume, niciodată nu te vor lăsa să pricepi că ei te socotesc de trebuincios, ci totdeauna fac ca să îndatoreze pe acela căruia îi fac aşa, ca acesta să socotească fapta lor ca o mare graţie. Eu cunosc pe oamenii cei de aici pînă în măruntaiele lor. Mulţi mi-au arătat că n-aş avea destulă cunoştinţă despre oamenii de aici; şi oare pentru ce? Pentru că eu n-am făcut cum fac ei, eu nu m-am ciocoit niciodată.

Datoria noastră este ca să îndreptăm caracterul naţiei şi dacă noi ne vom face ciocoi, apoi nu numai nu ne ajungem scopul, ci încă îi întărim în părerea lor, că ei fac bine. Înţelepciunea nu cere de la noi ca venind în ţările aceste să ne prefacem cu totul, ci numai să ne acomodăm după slăbiciunile lor, fără a ni le însuşi. Totdeauna, mai ales de 5 ani încoace, am lucrat după temeiul acesta şi de aceea totdeauna am fost iubit de toţi cu cîţi am trăit. Tocmai înţelepciunea aceasta mi-a dat un renume, care pe neşte capete înguste le-a înţepat pînă în ficaţi. / 185
Şi cei ce se prefac cu totul, însuşindu-şi caracterul lor, şi cei ce nu se acomodează cîtuş[i] de puţin, îmbla pe extreme şi nu folosesc nici altora, nici sieşi. în categoria dintîi, ca să-ţi dau şi exemple, stă Bălăşescul[3], în ceealaltă Murgul. Deosebirea este numai că acela, neavînd nici soliditate, nici moral, nu este iubit de nimene, cînd cestalalt, avînd moral şi soliditate, este lăudat de toţi exaltaţii. Eu însă mă îndoiesc de soliditatea lui.

Cît pentru poziţia mea, eu măcar că am prepus că sînt hotărît să mă întorc, totuşi manevrez încă după împregiurările pe care le cunosc, pînă cînd voi putea. O restatornicire solenelă, *dechiarată în public,* nu poţi aştepta de la aceşti oameni şi eu nici n-am ambiţia aceasta şi nici nu-mi foloseşte nimic, dar de înjosire mă feresc. Aşadar, mijlocul va rămînea şi aici. Cea dintîi poate să fie dacă prinţul nu va pleca, cel puţin înainte de 20 iunie, din Bucureşti. De ceealaltă fug şi nu o voi primi niciodată.

Cît pentru siguritate, mai zic o dată să n-aveţi nici o grije, căci chiar să plec numai după acea scrisoare a Poienarului, n-am nici o grije, cînd prinţul a dechiarat că mă va aduce înapoi şi mitropolitului şi craiovenilor. Eu însă mai aştept pînă la 15—20 iunie altceva. Spune Popasului că a veni pe la Oituz acasă, apoi la Bucureşti, apoi înapoi la Braşov şi de acolo la Craiova, nu pot. Dar din Bucureşti pot hotărî.

înainte de a veni la întrebările tale, te mustru pentru ce nu-mi scrii nimic de fratele Vasici, cînd eu te-am rugat să-mi scrii totdeauna. Diploma de mădulariu al „Soţietăţii naturale" de aici, pentru d. Vasici, este la mine împreună cu cartea Cuciureanului despre spitaluri. Cum să i le trimit? Astăzi vine aici Cîmpeanul şi vom hotărî. Socot să-i trimitem diploma prin postă, şi va fi cît mai curînd. Mîngîie-1 cu aceasta. Doamnei,
185 din partea noastră, complimente şi curagiu. /

Eu nu ştiu ce carte aveţi nevoie voi acolo. în *„Arhiva rom. [ânească],* tom. I, pagina 133 sînt cuvintele aceste: «Nu vorbim nimica de dd. jurnalişti, din carii, afară de d. Bariţ, nici unul n-au binevoit a însera, în dosul foilor dumilorsale, măcar o banală înştiinţare a publicărei *Arhivei romkneşti*» etc. Cum înţelegi tu aceste?

Ştiam de atunci că ţi s-au secvestrat neşte numeri în Bucureşti, ba încă Aron îmi scrie: „Din cînd în cînd se secvestrează cîte un număr din gazeta lui Bariţ". întîmplarea nu o voi adscrie Bibescului, ci poruncei lui Ghica[4], date către censura „ca orice va fi despre[...] principate să arate mai întîi Domnului" etc. Dacă nu se arăta, poate, însă numai *poate,* ar fi trecut, căci trebuie să ştii că nu de aici, ci de acolo se priveghează lucrurile noastre. Aici s-a cetit n-rul din mînă în mînă, fără a se face cea mai mică mişcare. Mălinescu era îngrijat, şi l-am odihnit. *Omul* de care mă întrebi este cu trupul şi sufletul a aceluia care-1 *nutreşte,* apoi întîmplarea cu tată-său la 1819, mart 23, la Congres sau mai bine la Manheim, este o rană nevindecată în inima lui.

D[omnul] [...][5] de care îmi scrii, ţie, pentru F[oaie?] îţi este foarte folositor, şi de aceea, îi eşti îndatorat şi, prin urmare, noi toţi. Dar este exaltat, este băgat în relaţiile politice de acum în contra lui V. şi pentru M. şi se ajută cu *omul nutrit.* îi lipseşte mult ca să poată pătrunde prin vălul diplomaţilor. Eu am rară întîlnire cu el. O dată a fost aici la mine numai. Astăzi aud că iar vine. De altmintrilea, între tinerii moldoveni este cel mai bun, numai să se aşeze. M..., pentru care îmbla, este omul cel mai slab din lume şi numai încurcături ar face, cînd ar mai veni
186 înapoi, dar nu cred. /

Noi, oarecarii, însă puţini, am descoperit că V. a triunfat şi ne bucurăm, înţeleseserăm, însă nu este ştiut încă în public, că mitropolia va rămînea vacantă 5 ani, în care răstimp pompoasa biserică şi alte zidiri ce se ţin de ea se va mîntui; asemenea, datoriile se vor plăti. Aşadar, la noi trebile sînt liniştite şi ne bucurăm. Magnatul, pe care o corespondenţie din Iaşii (am înţeles îndată că este de la *Narrateur Identique*[6]) ţi l-a recomîndat, nu este tocmai aşa cum se zice acolo. înştiinţătorul s-a prea grăbit şi, precum ţi-am zis mai sus, nu cunoaşte tainele diplomaticei[7].

Consilierul rusesc de stat, d. Alexandru Sturza[8], de alaltăieri, de la 28, se află aici, în Socola, la palatul cel de vară al Măriei-sale, unde sade împreună cu Măria-sa. Bărbatul acesta are renume europesc de cînd cu cartea sa, carea au înrîurit lucrările mădularilor Congresului de la Karlsbad, de la 1819, şi în urma căreia s-au făcut nevăzut din Germania, ca să nu o păţească, ca Coţebue (sic).[9] Sîmbătă, în ajunul (Rusalelor) * Duminecei mari, au fost împreună cu Măria-sa la priveghiere, în beserica Seminariei de Socola. în Dumineca mare a fost asemene la s[fînta] liturghie, tot acolo, în care zi, din voinţa Măriei-sale, s-au făcut slujba greceşte, pentru că domnul consilier, măcar că este român, nu cunoaşte limba românească. De altmintrilea, Socola este singură aici, în Ieşi, în carea se ţine slujba numai în limba românească şi numai în anul ce trecu, la s[fîntul] Nicolaie, un om oarecare au slugit întîia oară ruseşte! Domnul consilier, după cum se aude, are să viziteze mai multe mănăstiri din ţară, la care poate că va merge şi Măria-sa. Unii zic că ar avea de gînd să meargă d. consilier la Constantinopol şi de acolo la sfîntul mormînt; alţii vor a crede că au venit în trebi diplomatice. Destul că acest înalt oaspet au tras luarea aminte asupra sa. /

[F. 185, stînga, P.S.] Bariţ! Vină, dacă poţi, că nu te vei căi. Pînă la 8—10 iulie' voi fi aici, dar tu vină mai în grabă, ca să petrecem aici mai mult. La Bucureşti vei merge cu mine.

[F. 185v—186, sus:] Monumentul! Nu ştii tu că, pe cînd în cauza Serbiei se mişcasă Europa, fineţa diplomaticei puteri vecine trebuia să ridice în picioare toate elemintele cu care putea împune şi da auctoritate pretinderilor sale înaintea Europei? Şi că, prin urmare, a voit să arate că are simpatii la Dunăre? De aici stăruirea să se ridice statua — o stratagemă[10]. Ce era să facă Bibescu? /

[1] Cumnatul lui I. Maiorescu.

[2] Eftimie Murgu, pînă în 1836 profesor de filozofie la Academia Mihăileană, a fost obligat să plece de aici, datorită ideilor sale revoluţionare. Despre activitatea sa cf. G. Bogdan-Duică, ***Eftimie Murgu,*** Bucureşti, 1937. Asupra operei cf. Eftimie Murgu, ***Scrieri,*** ediţie îngrijită, cu o introducere şi note de I. D. Suciu, Bucureşti, 1969.

[3] Nifon (Nicoiae) Bălăşescu, profesor ardelean stabilit în Ţara Românească, autorul unei gramatici româneşti şi a mai multor dicţionare. în 1848 e arestat la Sibiu, alături de A. T. Laurian, fiind membru al Comitetului naţional.

[4] Mihail Ghica, mare vornic dinlăuntru.

[5] Un cuvînt şters, indescifrabil.

[6] Psedonimul lui N. Istrati.

[7] Omul foarte folositor foii şi „exaltat" este probabil N. Istrate. V = Veniamin Costache, M = mitropolitul Meletie. Alte amănunte în legătură cu disputele la care se referă I. Maiorescu la V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor de la 1800—1864,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 242.

[8] Văr cu domnitorul Moldovei, fervent apărător al ortodoxismului. Asupra vieţii şi activităţii cf. Al. Negrescu, ***Alexandru Sturza,*** în ***Viaţa[...],*** II, p. 27—37.

[9] N. von Kotzebue, Consul rus la Iaşi.

* Aici nu zic Rusale, ci ***Dumineca mare.***

[10] Pasajul se raportează la Milos Obrenovici şi apetiturile sale megalomane.

XXIX

Iaşii, 7 iunie 1843

Frate Bariţ,

Eu ţi-am fost scris că la 28 mai a venit aici consilierul rusesc, Alexandru Sturza, patronul rectorului seminariului de aici. Cu ce inimă să-ţi mai scriu şi cele ce s-au făcut de atunci? încă din ziua în care ţi-am scris, a hotărît Măria-sa să tragă seminariul iarăş[i] de supt Epitropia învăţăturelor publice. Eu simţisem de mult că rectorul a scris pe la mitropolitul de Chiev, pe la numitul Sturza şi pe la alţii, din Rusia, că el nu poate face nimica cu seminariul, şi prin urmare, sau să-i deie lui voie de a se înturna la Rusia, sau să *facă vreo orînduială pentru seminariu.* Aceea ce simţisem eu o mărturiseşte el acum, fără sfială. Pentru ca să vezi mai în grabă ce s-a făcut, iată că Măria-sa, printr-un ofis cu datul de la 2 iunie, numeşte pe Alexandru Sturza epitrop al seminariei *, şi fiindcă el nu sade aici, ci peste vreo cîteva săptămîni se întoarnă la Rusia, îi dă voie ca să-şi numească un locuţiitor, pe care-l va socoti vrednic şi să înştiinţeze pentru aceasta pe Măria-sa. Măria-sa, prin acest decret, se orînduieşte şi *pe sine* epitrop lîngă consilierul! Şi-l roagă ca de acolo, din Rusia, să *înştiinţeze pe Măria-sa* despre măsurele ce le va lua pentru reorganizaţia seminariului!! Măria-sa zice că postul de epi-
189 trop II îl va ţine / Măria-sa pe lîngă consilierul, pînă la alegerea unui nou mitropolit (adecă după 5 ani).

Tot documîntul acesta este vrednic de însemnat, este scris franţozeşte, dar s-a tradus şi în româneşte, şi am şi eu o copie, care acum este la Cîmpeanul. Să vedem dacă d. Istrate nu va fi plecat la tine, apoi îl voi alătura pe lîngă scrisoarea aceasta, ca să ţi-l aducă, împreună cu diploma fratelui Vasici.

Lucrul a făcut o tristă întipărire în toţi; profesorii de aici, cei mai cu caracter, îşi dau demisiile îndată, la 1 iulie. Se înţelege că eu cel dintîi, mai cu seamă că am dechiarat îndată că nu mai şez.

Asache este opărit cu totul. Am avut şi alaltăseară o întrevorbire cu el aici, în grădina lui Vodă, şi apoi la mine acasă, pînă tîrziu, la 10 1/2. Ne temem să nu cumva să vie şi Academia supt o asemenea inspecţie.

Ceteşte la *Burckhardt*[2] despre congresul de la Karlsbad de la 1819. Acolo se vorbeşte de broşura consilierului, în care autorul arată că în războiul de la 1812 Dumnezeu s-a slujit cu Rusia ca cu un mijloc de a îndrepta pe Europa cea stricată şi a o aduce la adevărata credinţă etc.!
189^ Alătură pe lîngă aceste / şi vorbele rectorului, despre care scr[ie ga]-zeta[3] lui Got.

Unde o să ieşim noi, D-zeu ştie!

Asache mă asigurează, la facultate[a] filozofică, de un post cu 8.000 lei pe an: Catedra de istoria universală critică şi a patriei, apoi şi la gimnaziu, retorica. Dar aceste între noi.

Alaltăieri, la 9 şi 1/4 înainte de amiazăzi, a plecat Măria-sa împreună cu noul epitrop [al] seminariei ca să viziteze mai multe mănă[stiri, pe la] care vor zăbovi ca vreo 20 zile şi [se vor în]turna pe la Sîmpetru. Tot în ziu[a] [...] făcut cunoscut atît epitropiei [...] cît şi rectorului formal [...] a lucrurilor.

Se aude că noul epitrop al [seminariei va] fi orîndui
A[lecu Balş]; primeşte postul de epitrop [în] locul lui Gr
[•••]• t: •:. ; : x i , ;
N-ai putea veni aici cu d. Istrate? [...] /
[în] ofis către noul epitrop, Măria-sa se suptscrie: „
voastre *prea plecată* şi *prea ascultătoare* ***sluga,*** *M. Siurz*
Ei, Bariţ, meditaţi şi voi, şi dacă aveţi [...] în ochi.
[Excelenţ]a-sa epitropul rupe cîteva româneşte [...].
o parte a juniei [le-a petrecut] în Moldova, dar apoi au uita
Ş]tie însă bine ruseşte, greceşte, fran[ţuzeşte, n]emţe
aici că Exselen[ţa-sa şi-a c]îştigat merite pentru Rusia [..
[F. 189, sus, P.S..]. D[omnul] Ist[rate] nu pleacă încă.

[1] Pe baza relatărilor lui Maiorescu, Bariţ publică în ***Gazeta d***
VI, 1843, nr. 47, p. 186—187 şi nr. 49, p. 193,*unele ştiri despre A
(numirea ca epitrop, faptul că „aici au făcut impresie" etc).
[2] Eduard Burckhardt, ***Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit.***
der heilingen Allianz bis zum Tode Friedrich Wilhelm's III (181
heilung 1—2, Leipzig, 1841—1842, Verlag von J. J. Weber.
[3] Fila 190 fiind deteriorată, am încercat restabilirea textului,

XXX

Iaşii

Frate Bariţ,

Mă grăbesc a te înştiinţa că eu rămîi profeso
universală, a patriei şi a literaturei elene şi latine, la facult
în Academia Mihăileană şi mădulariu Comitetului acade
professorale), cu leafă de 10.000 lei pe an, adecă 317 galb
1 leu. Neplăcutele relaţii cu rectorul[1], care în urmă se în
mult şi au mers la urechile lui Vodă, au avut rezultatu
slab au căzut în opinia publică atît de mult încît însuş
Alecu Balş (vornic),:s-au dus la Măria-sa şi i-au spus ca
încredere acestui ticălqs. Insă, înainte de aceste, Mavroc
Sturzeştii şi Bălşeştii s-au pus pe lîngă Măria-sa, ca să nu
duc din Moldova etc. încă vineri dimineaţa, la 9 iulie, eram
duc de aici, măcar că din Bucureşti nu-mi veni deplin hot
dar, după ce Alecu Balş mă încredinţa că rectorul nu e
a face nimic prin intervenţii, după ce îmi spusă că cor
nu mai călca în Moldavia şi după ce Măria-sa ş-au arăta
reforma regulamentul Seminariului, făcut de consilierul
etc, eu mă înduplecai cu atît mai mult cu cît, după înrî
are Poienarul la Bibescu, şcoala de acolo nu va merge în
bine. Apoi, din corespodenţile ce ăm cu Poienarul şi cu
omului (Poienarului) nu-i prea este la ficaţi mergerea me
Bibescului îi voi da răspunsul cuvenit, luat din lunga sta
rîre în care m-au aruncat Poienarul, de nu ştiam ce să fac

Alecu Balş nu este un bărbat după cum ne temeam noi de dînsul. El au săvîrşit cursul învăţăturilor la Viena şi este doctor de drepturi, creat la Jena. Mi-a dat regulamentul făcut de consilierul Sturza şi l-am tăiat de sus pînă jos, în observaţii de 6 coaie şi rezultatul este că sistema învăţăturelor Seminariului s-au modificat îndată, şi la iarnă, cu Balş, vom lucra alt regulament. Din lucrarea aceasta au turbat rectorul şi, într-o zi de examen, marţi la 6 iulie, nefiind eu de faţă, au ocărit clasele mele publice împreună cu profesorul lor (eu). Eu încă m-am necăjit şi am cerut satisfacţie etc. şi am declarat că nu mai şed în Moldavia. De aici au urmat că la 9 iulie era să vie o deputăţie din partea boierilor şi, în fruntea lor, Bojinca, ca să rnă înduplece să rămîi, cînd mă pomenesc cu Asache şi Cîmpeanu, carii au alergat, cu decretul formăluit, la mine, arătîndu-mi, din partea epitropiei, starea lucrului şi dorinţa Măriei-sale ca să rămîi etc. Astfel, primind eu decretul, deputăţia au rămas. La aceste îţi mai adaug ca să n-aveţi nici o teamă de înrîurire streină sau la Seminariu, sau la Academie.

Cu intrarea lui Balş la epitropie, eu, fără a fi încă hotărît că rămîi, am fost poftit la seanţele comitetului şi a epitropiei, unde au criticat regulamentul Academiei, şi acum îi facem redacţia. Aşadar, Academia se reorganizează şi aceasta este întîia lucrare în care profesorii au dezbătut împreună cu epitropii, Bariţ! Facem un lucru carele va fi aprobat de toţi românii cei buni. Dar îţi spun şi aceasta că, în seanţe, tot ce s-au
191v lucrat este numai lucrul lui Balş, al / Gîmpeanului ş-al meu, căci Săulescu [2] n-au vorbit nimic. Asache puţin.

Noi am lucrat ca să se proclameze principul: *numai românii vor putea fi mădulari Comitetului academic.* Apoi: „Comitetul va fi sufletul Academiei, în care se concentrează epitropia, profesorii şi — cu un cuvînt — *toată instrucţia publică".* Epitropia nu va putea lucra *nimica* fără comitet, iar comitetul, şi numai cu un epitrop, va încheia jurnaluri pline. N.B. Ne-am folosit pe aici, pe acolo şi de observaţiile consulului purus (sic), Neugebauer [3], pe care, după cererea Măriei-sale, le-au făcut asupra regulamentului, dar trebuie să ştii că ideile lui au fost şi ale noastre, şi mai întîi Cîmpeanul îi dăduse lui Neugebauer ale sale observaţii. Noi am stătut toţi să se facă Ministeriu de Instrucţie; aceasta o voieşte şi Măria-sa. Dar mai sînt oarecare greutăţi şi încă nu se poate acest plan realiza.

Din toate aceste tu vei înştiinţa în *Gazetă* numai atît: „între examenele publice, Epitropia învăţăturelor au ţinut împreună cu Comitetul academic mai multe seanţe, în care s-au chipzuit pentru reorganizaţia Academiei, şi acum Comitetul academic, format din nou, se ocupează cu redacţia noului regulament care, pe la 15 august, va fi gata. Pre cît
192 s-au văzut pînă acum, s-au făcut înseninătoare îmbunătăţiri. / Comitetul academic (consiliul profesorale) va fi de aici înainte sufletul Academiei, în care se va concentra epitropia, profesorii şi toată instrucţia publică a Moldaviei. Dumnealui, vornicul Alecu Balş, noul epitrop, au dezvălit în seanţele academice atît temeinicele sale cunoştinţe, cît şi o energie rară. S-au luat în băgare de seamă şi reflexiile domnului Neugebauer, consulul prusian, pe care le-au făcut poftit de Măria-sa, prea înălţatul nostru Domn" *.

D. Bojinca se face profesor de drepturi şi mădulariu Comitetului academic. Mai la urmă, mai multe despre aceste. Acasă scriu deosebit. Murăşanului mulţumesc pentru aducere aminte. Domnului Vasici îi voi scrie. / 192*

Cred că nevastă-ta, dar ce ştii, poate e mai bine aşa. Sinteţi încă tineri şi nu e tîrziu, n-are să-şi piardă nădejdea.

Să aibi vrăjmaşi foilor tale eu n-am simţit. Ghiar (sic) gubernul pe care l-aţi atacat, cu magnatul acela, cu Balş, n-a făcut nemica. Mi se pare că pe tine rău te informează unii şi alţii.

La articulul despre disputa asupra şcoalelor poţi face şi adaos numind încă pe logofătul *C. Sturza, ministrul* şi pe alt *Cost. Sturza,* fratele vornicului Alecu Sturza, despre care ai scris. Amîndoi au apărat cauza naţională cu căldură. / 386

Grigoriţă Ghica, care a fost pentru limba franţeză, face loc altui epitrop, dar, fiindcă d. Alecu Balş, care, după cum am zis, s-a numit în locu-i epitrop, are să meargă în Germania pentru cîtva timp. Pînă atunci, Grigoriţă Ghica împlineşte postul.

Cocoanei, complimente de la noi. Asemene Murăşenilor şi cocoanelor lor. Spune lui Andrei că între candidaţii morţei a uitat pe inchizitorii politici etc.[4]

Despre mitropolitul Veniamin o să-ţi dau eu informaţia, încît ţi se va scula părul în cap şi vei vedea că bunătatea lui e spre o slăbiciune mai rea decît răutatea. Altădată. / 386*

[F. 191, dreapta, sus:] N.B. Despre reforma lucrurilor în seminarie să nu scrii nimica, peste tot nimica, decît ce ţi-am însemnat despre Academie. Mai la urmă, îţi voi scrie eu.

[F. 191, marginal, stînga:] Mă! M-am spăriat de ceea ce am cetit în *Allgemeine Z[eitung]* de la 23 iunie, supt rubrica *Turciei*!! Vai de noi!

[1] Filaret Scriban, noul rector al Seminariului Veniamin, în locul lui Suhopan, cu care Maiorescu se va gîlcevi mereu.

[2] Profesorul Gheorghe Săulescu, poligraf lipsit de simţul măsurii, a abordat: lingvistica, folcloristica, arheologia, istoria, literatura. Bibliografia operei în tratatul de ***Istoria literaturii române,*** voi. II, Bucureşti, 1968, p. 376. Cf. şi G. Călinescu, ***Gh. Săulescu,*** în voi. ***Studii şi cercetări de istorie literară,*** Bucureşti, 1966, p. 36—42.

[3] J. F. Neigebauer, consul general al Prusiei în principate. Ştiri privitoare la interesul fată de scoală românească în ***Gazeta de Transilvania",*** VI, 1843, p. 202-203.'

* „De dorit ar fi ca, după ce se va săvîrşi lucrarea aceasta, să ni se deie împărtăşiri mai pe larg despre îmbunătăţirile ce se vor face, ba, de s-ar putea trage o paralelă între starea în care se află Academia Mihăileană şi Colegiul din Bucureşti. Dem-nul] Maiorescu ar putea face aceasta. Redacţia".

[4] I. Maiorescu se referă la poezia lui Andrei Mureşanu, ***Moartea şi candidaţii ei,*** publicată în ***Foaie pentru minte*** VI, 1843, nr. 19, p. 151—152. Aici autorul'nu include şi pe „inchizitorii politici" alături de friguri, războaie, ciumă, doctori şi bucătari, ca pe slujitori credincioşi ai morţii. Poezia a fost retipărită în ***Din poeziile lui Andrei Mureşan,*** Braşov, 1862 sub ***Versiuni şi imitări de fabule şi istorioare în metru.***

. . . . .**XXXI.**

Iaşii, 15 iulie 1843

Frate Bariţ,

Hronica lui Şincai se tipăreşte aici de către părintele Gherman *K*
v S-au tipărit pînă acum 25 coaie în 4-to şi omul vrea să steie aici să facă \un tom, cu toate că din manuscris nu este tipărit nici tomul întîi, din — ^le 4 tomuri mari. Omul mă roagă să-i fac o biografie a lui Şincai. Poate îţi aduci aminte că ţi-am pomenit că, între scrisorile episcopului Vulcan[2] cătră mine, este una în care se cuprinde pe scurt toată viaţa lui Şincai şi istoria *Hronicei* lui. Această scrisoare, împreună cu altele de ale lui Vulcan, au rămas la *Olteanu*,* în *Veza.* Deci te rog că, îndată ce vei primi scrisoarea aceasta, să scrii lui Tipariu ca să ieie din scrisorile lui Vulcan, de la Olteanu, pe aceea în care se cuprinde viaţa lui Şincai şi fără cea mai mică zăbavă, puind-o pe poştie, să [se] trimită la'tine, ca tu numaidecît să o îndreptezi, iar prin poştie, la mine. Dar bagă de seamă că este lucru serios, şi tu cam uiţi între multe trebi ce ai.

Mă, din *Arhiva lui Şuller*[4] eu am două sarcini (Heft): I şi II. Zi[-i] lui
193 Nemeth[5] să-mi trimită tot ce va fi mai ieşit şi va mai ieşi. / De cumva va mai veni Istrate la tine — căci el zice că va veni, dar acum se află la mitropolitul — apoi să-mi trimiţi prin el *Arhiva* lui Şuller, cit va fi mai ieşit, sau, avînd prilegiu, să mi-o trimiteţi prin cine veţi putea mai îh grabă.

Scrisoarea din iunie 11, din Iaşi, în *Gazetă*[6] se vede ca este de la unul din aceia carii vorbesc în contra Academiei şi carii la votaţia budgetului, din alte cuvinte, nu ş-au dat voturile 'şi, prin urmare, s-au potrivit cu aceia carii nu ş-au dat votul pentru că cereau limba franţeză. Nu am zis eu că votarea budgetului s-au prezentat ca un plan de a introduce limba franţeză, ci că întîmplarea au adus cu sine, ca fiind două partide nemulţumite, una numai cu sistema, alta şi cu limba românească, la votaţie să se întîlnească nedarea voturilor din îmbe părţile* Lucrul deocamdată era ca să nu se aprobeze budgetul. După ce s-ar fi făcut aceasta, apoi ar fi urmat tractaţia. Ce să facem acum? Să reformăm numai sistema sau să băgăm şi limba franţeză ? Iar că, în adevăr, unii au cerut şi limba franţeză, este ştiut de toţi. Au cerut-o *Mavroeordat, Grigoriţă Ghica,* epitropul învăţăturilor, şi alţii tot dintre cei mari. Dem-nul] Negruţţi, din a căruia însuflare se vede ieşită acea scrisoare, n-au
193» zis nici un cuvînt în contra limbei franţeze. / Tu însă, îndreptînd ce este, de îndreptat, lasă personalităţile.

Din *Buletin* am văzut pe Poienarul director Ministeriului fericesc. Oare fi-va şi director şcoalelor? Voi poate ştiţi mai bin%

Cîmpeanu [trimite] complimente fratelui Vasici* şi ţie, şi vouă*, Asemenea, eu la toţi, şi anume acasă, la ai noştri. Ieri' au prins frigu-
194 rile pe nevastă-mea, în vreme ce pe Titus l-au lăsat.

/. Maiorescu; /

[:] Domnului d. Gheorghie Bariţ, profesor şi redactor foilor romă-
194^ neşti din Braşov[7] /

[1] Gherman Vida, admirator şi adept al corifeilor Şcolii ardelene, a fost profesor la Socola şi primul dascăl al lui M. Kogălniceanu şi V. Alecsandrî. în ,1:843:: era/arhimandrit şi inspector al Tipografiei Mitropoliei din Iaşi. încă din 1833 anunţa că va tipări ***Hronica*** lui Şincai ***{Curierul românesc,*** nr. 66, p. 264). în 1843, ***Foaia pentru minte*** ... (nr. 44, p. 352) ne informează că a apărut primul tom din cele şase programate, cu cheltuiala şi osteneala editorului. S-a publicat în 3 voi. abia între 1853—1854, tot la Iaşi, de o comisie formată din N. Şuţu, Al. Donici, Atanasie Panu, A. Tr. Laurian şi M. Kogălniceanu.

[2] Samuil Vulcan, episcop greco-catolic din Oradea, a fost şi un însemnat om de cultură, motiv pentru care Bariţ îi acordă importanţă în periodicele sale.

[3] loan Olteanu, preot.

[4] „Archiv des Vereins fur siebenburgische Landeskunde", publicaţie editată de J. K. Şchuller în Braşov, la J. Gbtt, începînd din 1843. Maiorescu va combate un articol al redactorului (vezi LIII, n. 2).

[5] Wilhelm Nemeth, librar braşovean.

[6] Vezi ***Gazeta de Transilvania,*** VI, 1843, p. 202.

[7] După adresă însemnarea: „Primită la 19 iulie 1843 şi trimisă prin voia dd. Rudolf Orghidan, la 20 iulie 1843, Bucureşti. Iosif Romanov".

XXXII

Bucureşti, 17 august 1843

Frate Bariţ, .

Eu eram hotărît să mă răped singur la Braşov şi sîmbătă, la 14, aş fi plecat, dar mitropolitul, care mă chiemase pentru ziua aceea la sine, m-a ţinut de dimineaţa, de la 8, pînă [la] 1 1/2 după-miazăzi, şi aşa am rămas de ocazionul ce mergea la Braşov. Acum timpul s-a scurtat şi nu mai am cînd. Peste 4 zile o să plec la Craiova. Aş fi vrut a vorbi cu tine multe, pe care nu le pot încrede hîrtiei, şi anume a-ţi răspunde la unele întrebări ce le puseseşi lui Aron. Acum nu pot să-ţi zic altceva decît tu să nu crezi toate cîte ţi le spun unii şi alţii şi cîte ceteşti în jurnale. Odată pentru totdeauna: progres mare, deplină mulţumire, stînd cele de acum împregiurări în care se află principatele şi stînd şi instituţiile lor cele de acum, nu va fi aici niciodată. Lipsa cea mare de bărbaţi trebuitori nu lasă să se facă nici cît s-ar putea. Cu toate aceste, este o'mare nedreptate de a învinovăţi pe oameni aşa de în grabă.

Măria-sa, în întrevorbirea ce o am avut după venirea mea aici, mi-a zis cuvintele aceste: „Maxima noastră trebuie să fie ca, dacă voim a avea un viitoriu mai fericit al patriei, pe care totuşi mai mult de la D-zeu să-1 aşteptăm decît de la oameni, să facem ce vom face pe supt *ascuns* şi fără zgomot". Comentează-le şi tu.

Pentru gazete eu am cercetat aici destul şi Leca mă încredinţează că poliţa ta a venit aici, adecă la Craiova, mai în grabă decît cele dintîi gazete/ Cauza întîrzierei este că, după cum mi-au spus aici unii, voi nu vreţi să jertfiţi vreo cîteva exemplare la acei ce ţin poştele cu arîndă, şi de aceea nu se trimeteau. Poate nici cu Corban[1] nu te-ai înţeles. Degiaba zici tu că, dacă vor să aibă gazete, să jertfească de la sine, / căci pentru cele streine dau destul. Aşa este, dar socoteşte că acei ce ţin gazete streine sînt foarte puţini. Apoi oamenii noştri n-au ajuns pînă acolo ca să-ţi privească *Gazeta* din interes naţional şi să cunoască că este o datorie a o sprijini. De unde urmează că tu n-ai să te iuţeşti, ci să rabzi, şi eu socot că 5—6 exemplare puteţi voi jertfi pentru ţara aceasta.

Dacă în Moldavia merge mai bine, asta o face singur Savul[2] și Istrate. Cu toate aceste, Nica[3] mi s-a plîns de atîte ori că mai nu este expediție în care să nu lipsească cîte 2—3 exemplare.

Inelul tău din Moldavia, pînă la plecarea mea, era tot la Istrate. Nu știu dacă ți-1 va trimite sau ți-1 va fi trimis, căci el avea de gînd să vie însuș[i] la Brașov[4].

Murășanul primește o scrisoare de la Măria-sa și un ceasornic de sin. Asta tot însemnează ceva, cînd vei socoti că numai Murășanul și Mălinescul au primit asemene semne a mulțumirei lui. Dacă nu Veneam eu să stau să se facă aceea [ce] hotărîse Măria-sa din capul locului la oda Murășanului[5], poate că lucrul se uita cu totul. Adecă îl uitau curtezanii, cărora puțin le pasă de opinia în care pot să aducă pe stăpînul lor; va fi bună sau rea, numai să se ție.

Mălinescul au fost făcut un prezent de 100 exemplare din *Istoria* lui P. Maior și Măria-sa tot acum, după stăruirea mea (eu trimisesem
195v acest prezent), i-au trimis / o scrisoare și un ceasornic de 63#, cu 8 rubinuri, și un lanț. Al Murășanului are 4 rubinuri.

Poți și despre Mălinescul să înștiințezi în *Gazetă,* fără însă a pune prețul ceasornicului. Zi numai o scrisoare și un ceasornic scump. Trebuie să știi că Măria-sa m-a întrebat și de Mălinescu și de Murășanu și așa a aflat că încă nu li s-a trimis nimica și a poruncit a doua' oară, și eu am stat pînă i s-a adus voia întru împlinire.

Gazeta lui Carcaiechi[6] este *semi-oficială ! !* El vrea să se împace cu tine.

Mă, mie mi se pare că la *Nemet* se află *Grisselini*[7]. Întreabă, frate, și mă vei înștiința.

Scrisorile le aduce putoarea la Vasici. Dacă nu va fi Vasici acasă, eu scriu să ți se dea ție scrisorile.

Fiți sănătoși cu toții,

I.. Maiorescu.

[P.S.] Ioanid trimite aici nește scrisori și doi sfanți, pe care îi dau
196 putoarei în mînă. Sau nu, să-i cei de la Lința[8]. Ii scriu eu ei. /

Mă, Laureani a primit o scrisoare de la advocatul Micloș din Sibii, în care i se spune că profesorii și clericii din Blaji ar fi dat jalbă asupra episcopului, care, neprimindu-se la Guberniu, s-ar fi trimis la Curte, și că, în urmarea acestei porniri, 39 de clerici s-ar fi depărtat din Seminariu[9]. Acum pricep eu că Micloș nu este bine înștiințat, dar se poate ca clericii să se fi depărtat pentru *Raț.* Sînt foarte neodihnit dacă nu cumva și frate-meu se află în numărul acestora. Te rog, frate, prin Aron ori prin altcineva înștiințează-mă în grabă. Lucrul mi se pare prea mare și nu-mi vine a crede să fi golit Lemeni Seminariul.

Să dai alăturata scrisoare cătră cumnată-mea.

Măria-sa a plecat la 15 august, la 4 1/2 după amiazi, la Giurgiu
196v de unde, cu vaporul, merge la Constantinopol. /

[1] Vezi XXIV.
[2] Alexandru Savu era funcționar la Agenția austriacă din Iași.
[3] Dimitrie Nica ținea la Iași, „peste drum de Bărăție", o librărie.

[4] Amănunte în legătură cu inelul de aur dăruit lui Bariț de mai mulți moldoveni cf. Ion Breazu, ***Un omagiu al moldovenilor pentru Gheorghe Bariț (1843),*** în ***Transilvania,*** LXXII, 1939, nr. 3, p. 132-134.
[5] Darul și scrisoarea de mulțumire se datorau odei dedicate de Andrei Mureșanu lui G. Bibescu, cu prilejul alegerii acestuia ca domnitor. Cf. ***O scrisoare domnească deschisă,*** în ***Gazeta de Transilvania,*** VI, 1843, nr. 82, p. 328.
[6] ***Vestitorul românesc. Gazetă cuprinzătoare de feluri de științe,*** București 1843—1850. Continuare la ***Cantor de Avis.***
[7] Franz Griselini, ***Versuch einer politischen und natiirlichen Geschicate des temeswaren Banats in Briefen an Standespersonen und Gelehrte, 1*** — II Theil, Wien, 1779, Joh. Paul Krauss. Autorul trăise între 1775—1777 în Banat, dar istoria sa nu e scrisă în spiritul adevărului. Lucrarea s-a tălmăcit și în românește: Francisc Griselini, ***Istoria Banatului timișan,*** traducere din limba germană de Nicoiae Bolocan, București, 1926.
[8] O rudă din Brașov a lui Maiorescu.
[9] Referire la conflictul dintre teologi și rectorul Seminariului teologic din Blaj. Cf. G. Bariț, ***Părți alese din istoria Transilvaniei,*** voi. I, Sibiu, 1889, p. 627 sq., G. Bogdan-Duică, ***Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu,*** București, 1924, p. 191 sq., I. Lupaș, ***Acte relative la procesul dintre episcopul Lemeni și profesorii din Blaj,*** în ***Anuarul Institutului de istorie națională,*** Cluj, voi. III, 1924—1925, p. 573 — 584 si G. Suciu, ***Crîmpeie din procesul dintre profesorii de la Blaj și episcopul Lemeni (1843—1846),*** în ***Cultura creștină,*** Blaj, 1938, p. 27 sq. (și în extras).

XXXIII

Craiova, 27 septemvrie 1843

Frate Bariț,

N-am primit de la tine nici o scrisoare de cînd am ajuns aici. Lucrul cel mai de căpetenie pentru care îți scriu acum sînt gazetele, asupra cărora pînă acum nu s-a putut face nici o punere la cale, pentru că poșta neguțătorească cere 5 galbini portul de la Rușava pînă aici. Cine să dea acei galbini, de vreme ce abia s-au găsit vreo 4 prenumărați ? Cauza este că, după ce s-a stricat lucrul la început, apoi și postea neguțătorească nu le primește la Rușava și așa le aduc unii, alții după întîmplare. De unde a urmat că oamenii, văzînd neregularitatea, nu s-au prenumărat, ori s-au tras înapoi.

Vreo 6 exemplare ai pute trimite pe trimestrul din urmă, însă prin București. Cînd le vei trimite, scrie lui Corban să le ducă la poșta românească eu scriu de aici slugerului Tomiță ca să le primească. Iar pentru anul viitor voi face eu punere la cale, încît nu vei ave nimic, decît să le adresezi prin București. Cunosc paguba ta, dar ce să-ți fac? Insă, cu toate aceste, tu trimite nu 6, ci 10 exemplare, de la 1 octomvrie, pe numele meu, pe pătrar de an.

Banii ce-i ai la Chiriță nădăjduiesc că-i voi descurca și peste puțin îți voi scrie. Mă voi sili ca, prin numărul abonaților, să te despăgubesc în viitoriu.

Pentru cele din Blaji am scris mai pe larg Murășanului.

Tu dar, primind scrisoarea, încetează a mai trimite ceva pe la Rușava, ci pune 10 exemplare prin București.

Al tău, i*. *Maiorescu.* / 197

[P.S.] Frate, dă alăturata scrisoare către Costache [1]. Pe cea către Marcu [2] bagă-o în plicul *Gazetei* lui *Bărnuț,* dar *nu* într-a lui Tipar.
197v Are Marcu *Gazeta?* Atunci în a lui. /

[1] Vezi XXVIII, n. 1.
[2] Nicoiae Marcu, profesor de fizică la Seminarul clerical din Blaj.

XXXIV

Craiova, 29 octomvrie 1843

Frate Bariț,

Primii răspuns de la contractorul poştei drumului către Craiova, că pînă la 1 ianuarie viitor primeşte gazetele către noi fără nici o plată, iar de-aci înainte nu spune nemica. Mi se pare că le iasă contractul. Insă, oricare va fi contractorul, eu voi lucra să ne vie. Dar mă mir de ce nu vin acele 10 exemplare pe triluniul din urmă? Mă, specificează-mi banii ce ai la Chiriță, căci el spune că a pus banii cu poliță, ca să-ți vie.

Măria-sa, precum vei fi ştiind, a venit de la Constantinopol încărcat de onorații, dar şi cu punga goală, precum nici se putea altfel.

Lucrul asupra căruia căzniserăm cu toții gurele era monastirile închinate [1]. N-au luat negoțiațiile nici un sfîrşit. Grecii au ajuns a jurui țărei noastre şi Moldovei 2—2.500.000 lei pe tot anul. Dar Măria-sa s-a ținut bărbăteşte în hotărîrea sa. Măria-sa le-a zis ca, după cuprinsul daniilor, aceste monastiri să rămîie supt administrația statului; veniturele să se împartă în 4 părți, 1/4 să primească monastirele pe tot anul de la stat, 1/4 să intre în punga statului, 2/4 să rămîie tot în țară, pentru îmbunătățirea moşiilor şi pentru aşezăminte făcătoare de bine. Cauza, una din eele de căpetenie, pentru care Măria-sa stăruieşte în hotărîrea sa este că aceste monastiri, la întîmplare cînd nu s-ar mulțumi pe hotărîri domneşti de aici, au privilegiul de a apela la Roşia, fireşte, în contra tractului (sic) de Adrianopol şi a legiuitelor în el orînduieli'pentru principate. Tocmai de acela drept s-au folosit şi acum grecii şi au apelat la ambasada din Constantinopol şi acum aci a rămas lucrul. De aci se aşteaptă hotărîrea! Pînă nu se vor primi bani de la aceste monastiri, n-avem nădejdi de însemnătoare îmbunătățiri în ramul scolastic.

In zilele aceste aşteptăm pe Măria-sa aici, în Craiova. Directorul va veni cu 2 zile mai-nainte.

Dar ce are Carcaiechi cu tine? Într-un număr din zilele trecute, te izbeşte urît [2]. însă toți l-au ocărit pentru aceasta.

Tu cei de la mine documentele atingătoare de învoirea lui Napoleon ca Alexandru să / ocupe Moldavia şi România. Iată-le, dar, fiindcă eu sînt înaintea lecției, nu mai am răgaz ca să mi Ie copiez. Tu însă, dacă le vei tipări, însă cu ortografia ta şi cu modificații în stil, să mi le trimiți înapoi, căci nu am altele. Eu am uitat să însemnez în care an le-a publicat Bignon, istoricul franțez [3], în jurnalul *Constituționel* (sic), dar mi se pare că în 1839. Tu însă zi-i: „Publicate da d. Bignon, în jurnalul *Constituționel* în anii trecuți" [4]. Introducerea, adecă bucata înainte de scrisoarea lui Alexandru, este de Bignon, precum şi observați[...] ea, pînă la răspunsul lui Napoleon. Din acesta vei vedea că Al[...] a cerut modificații în tractatul de la Tilsit, şi în adunarea de [...] a dobîndit să cuprinză Moldova şi România. Pe urmă, zice [...] că Alexandru nici cu această lui prea favoritoare comesie n[...] mulțumit şi ar fi mai cerut etc.

De-ți va fi venit de la Tipar o scrisoare a răposatului Vul[...] mine, de cînd eram la Pesta, asupra lui Şincai, trimite-mi-o[...] nu, mai cere-o să o ia de la Oltean şi să o trimită la tine, tu[...]

Fiti sănătoşi, noi sîntem,

[:] Domnului d. Gheorghie *Bariț,* profesor şi redactor, în B[...]

[1] Despre problema mănăstirilor închinate amănunte la V. A. U[...] *Istoria şcoalelor de la 1800—1864,* voi. II, Bucureşti, 1892; A. I. G o m[...] *Chestia monastirilor închinate pe la sfintele locuri, din principatele unite, M[...] România, tratate din punctul de dreptate şi naționalitate,* Bucureşti, 1859 şi A[...] r e s e u , *Chestia monastirilor închinate,* Paris, 1863.

[2] în *Gazeta de Transilvania,* VII, 1843, nr. 60, G. Bariț critică situ[...] Seminarul teologic din Bucureşti. Criticile lui Bariț provoacă replicile l[...] Carcaiechi şi I. Penescu (cf. *Vestitorul românesc, 1844,* nr. 60 şi 63). Bariț[...] amîndorura în *Gazeta de Transilvania,* 1844, nr. 69, p. 276.

[3] Louis Pierre Edouard Bignon, publicist şi istoric francez, cărui[...] i-a lăsat prin testament o mare sumă de bani, pentru a scrie istoria diplom[...] ceze, apărută în 14 volume: primele 10 antum, 6 purtînd titlul: *Histoire [...] depuis le 18 Brumaire jusqu'a la paix de Tilsitt,* următoarele 4: *Histoire [...] depuis la paix de Tilsitt jusqu'en 1812,* iar ultimele 4 au fost publicate p[...] A. Ernouf.

[4] Cf. *Doua scrisori împărăteşti. (Date de istoricul franțoz Bignon în [...] ționel la 1839),* în *Foaie pentru minte* VII, 1844, nr. 22, p. 170—172.

[5] Vezi XXXI.

[6] Dedesupt însemnarea lui Bariț: „Am primit acum scrisoarea, cu g[...] la Bucureşti. 29 oct[om]vrie".

XXXV

Craiova, 26 noie[...]

Frate Bariț,

Iți scriu lucruri însemnătoare. Măria-sa Domnul a sosi[...] 20, la 7 1/2 ore seara. Cu o cuvîntare salutătoare scurtă se [...] maghistrat, în numele orăşanilor. A doua zi, în 21, s-a înfățiş[...] profesoral de către ministrul Instrucției şi al celor Bisericeşti ş[...] directorul şcoalelor. Ge socoteşti că am făcut eu cu acest pri[...] vreme ce Măriei-sale i s-au zis destule cuvinte pline de cor[...] grețoase şi puturoase, dictate de obicei şi de curtezănie, eu[...] inima în dinți şi, în puține cuvinte, îi arătai în ce epohă a in[...] română şi ce aşteaptă toți românii cei adevărați de la tale[...] bărbat ca Măria-sa. Ştii bine ce faime circulează, de la un timp[...]

despre planurile lui, pe care însă le socotirăm toţi mai mult *pia desideria*[1] ale noastre, decît serioase cugetări ale acestui român mare.

Aşadar, mă însumeţii a mă face organul românilor celor adevăraţi şi a-i stoarce o mărturisire sinceră. Scopul mi-l ajunsei şi cu răspunsul Măriei-sale poate fi toată românimea mulţumită. Iţi trimit cuvîntul meu şi răspunsul Măriei-sale, ca să le tipăreşti în *Foaie.* Socot să-ţi trimit şi cuvîntul din partea maghistratului şi răspunsul, asemenea cuvîntul din partea Alexandrinei Maghieru, în pension[2]. însă toate cuvintele sînt făcute de mine, care, se înţelege, nu trebuie să o spui. Asemenea şi răspunsurile lui Vodă eu l[e]-am înşirat a doua zi şi cît am însemnat este ieşit întreg din gura lui Vodă/ Cu toate aceste, astăzi,
200 cînd d. Poienar i-a arătat răspunsurile, întrebîndu-l da/că vrea să se publice ca ale Măriei-sale, a zis: „Aceste le-am vorbit, dar socotesc că ar fi mai bine să se zică: *Măria-sa a răspuns în înţelesul acesta".* Aceste cuvinte se vor pune în gazeta de aici[3], dar tu să nu le pui, ci să zici curat: *Răspunsul Măriei-sale,* pentru că eu ştiu că aceste sînt cuvintele lui. Să-mi scrii apoi dacă eşti mulţumit atît cu cuvîntul meu, cît şi cu răspunsul Măriei-sale. Cuvîntul e făcut în grabă, sîmbătă seara, după venirea Măriei-sale. Materia este copioasă, dar ştii că asemene cuvinte trebuiesc făcute pe scurt. Ba încă, dacă l-aş fi arătat d-lui Poienar dimineaţa, înainte de a-l zice, ştiu că mi l-ar fi forfecat sau poate nu l-ar fi lăsat nicidecum, căci e fricos şi se teme de asemene expresii îndrăzneţe.

Veni la Vodă vorba de gazeta ta! Poienaru m-am mirat că ţ-a făcut un encomiu mare, lăudînd atît gazetele, cît şi pe redactor. Dar ştii ce a zis Vodă? *Scrieţi-i să nu mă prea laude şi să nu mă puie niciodată în contact, [...] căci îmi face mai mult râu decît bine. Atunci cînd voi face cîte o ispravă bună şi însemnătoare poate să o descrie, numai să nu mă prea înalţe.* Iată o maximă mare, după care ai să te regulezi. Păzeşte-o, căci e bună. De Carcaiechi nu-ţi pese nimic, am vorbit şi cu Poienarul, şi el nu ştia nimic, dar s-a mirat.

200v Mă, Marcovici e tovaroş cu Carcaiechi la gazetă / şi mă tem că se slujeşte cu censura, ca cu un mijloc de a-ţi descredita *Foaia,* zăbovind de multe ori şi făcînd astfel ca să nu se împartă la vreme sau să se şi piarză prin cancelaria Aghenţiei. Mă tem că aşa este. Marcovici e om bun, dar ştiu eu dacă interesul nu-l orbeşte. Apoi dînsul, ca unul ce nu e român de sînge, anevoie va putea privi'gazeta ta din punt naţional. Gazetele tale la Craiova iar nu mai vin. Ce o să-ţi fac? Nu tăinui lui Gătt nimic, ci spune-i şi faceţi ce veţi putea.

Ştii ce am plănuit pentru viitoriu? M-am înţeles cu mai mulţi ca să plătim 4 galbini neguţătorilor, ca gazetele să ne vie iar pe la Ruşava, căci plătind taxa, ne vor veni regulat şi apoi scăpăm de censura. De la Anul Nou aşa vom urma. După întoarcerea Măriei-sale mă voi apuca de lucru şi-ţi voi trimite lista şi chipul trimitere! gazetelor. Astăzi prînzim toţi profesorii la Măria-sa. îţi voi scrie dacă va fi ceva însemnat. Ce face d. Vasici ? Costache mi-a scris că a scăpat. Este adevărat, frate ?

29 noiemvrie. Vineri, la 26, Măria-sa a poftit pe profesori la masă.
201 Sîmbătă a fost strălucitul bal dat din partea oraşului / în cinstea Măriei-sale, în sala cea mare a şcoalei. Această sală, decorată foarte scump şi cu gust, a fost iluminată înlăuntru de 600 luminări de stearin. La toate ferestrile de afară, în catul de sus, au fost transparente cu deosebite alegorii. Măria-sa a fost foarte mulţumit şi a petrecut de la 9—1, după 12. La 12 ceasuri, un foc de artificie, compus de iscusitul spiţer, d. Fribec, a surprins pe toţi privitorii. Această artifiţie ar fi făcut cinste oricărei capitale în Europa.

însă, Bariţ, aceste le vei lua din *Vestitorul românesc.*

Tu să pui cuvîntul meu, răspunsul lui Vodă la el, apoi cuvîntarea cea din urmă a lui Vodă cătră mine şi cuvîntul Maghierinei.

/. Maiorescu

[P.S] Cuvîntul maghistratului şi răspunsul nu ţi le mai trimit. Pe scurt va fi în *Vestitor.* / 20F

[1] Sfinte dorinţe

[2] A trimis numai cuvîntarea Alexandrinei Magheru şi a sa, cu răspunsul domnitorului. Cf. ***Cuvîntul zis de domnişoara Alexandrina Magheru, cînd Măria-sa a cercetat pensionatul de fete din Craiova,*** în ***Foaie pentru minte*** VI, 1843, nr. 51, p. 403—404; ***Cuvîntul zis de I. Maiorescu, inspectorul şcoalelor din Craiova, cînd s-a înfăţişat înaintea Măriei-sale corpul profesoral de acolo, idem,*** p. 401—403. Se reproduc aici şi alocuţiunile lui G. Bibescu. Barit publică ştiri despre vizita acestuia la Craiova si în ***Gazeta de Transilvania,*** VI, 1843, p. 398, dar cu toate că Maiorescu îi recomandă să preia informaţiile din ***Vestitorul românesc,*** ştirile sînt date după o „corespondentă" din Craiova din 28 noiembrie.

[3] Despre primirea făcută, inspecţiile şi cuvîntările lui. G. Bibescu cf. ***Vestitorul românesc,*** VII, 1843, p. 365, 373, 381-384.

XXXVI

Craiova, 13 dechemvrie 1843

Frate Bariţ,

Astăzi mai primii 3 pachete de gazete şi scrisoarea ta de la 1 X-vrie [decemvrie]. Pînă acum nu te poci mulţumi de nimic. Umblu după abonaţi si mă silesc a face o învoire cu poşta negoţătorească. Am pus pe vreo 'cîţiva negoţitori şi mîine trebuie să isprăvim. Craiovenii nu vor să aibă gazete eensurate în Bucureşti, ci vor pe la Ruşava. Apoi vezi tu lucrul naibei. Postelnicul Bibescu[1] va să avem noi jurnal politic aici, supt redacţia mea[2]. A cerut voie şi mi se pare că censura în Craiova or să o arunce pe mine. Atunci, dacă o fi una ca aceasta, ce eu nu voi, gazetele tale vor trebui să vie pe numele altuia. Cînd îţi voi trimite abonaţii, peste vreo 5 zile, îţi voi scrie toate. Dacă ar da numai jurnalul meu supt responzabilitatea mea, atunci ar fi bine, dar mă tem, Vodă să nu arunce toată censura pe mine.

Cu Chiriţă [Barbu] mă sfădesc în toate zilele. Tot ce voi putea [î]ţi voi face. 'De la Ruşava nici pînă acum n-am primit o grămadă de pachete. Numai atunci voi putea tîrgui asupra lor. / 202

Vezi tu bine că am primit hîrtiile trimise. Eu mă silesc acum mai întîi să-ti fac tie abonaţi, pînă nu vine dezlegare pentru jurnalul nostru,

care va fi protectat de fratele lui Vodă. Să-ți fac odată ție abonați, apoi de-al nostru nu-mi pasă. De aceea, eu nu mă poci în zilele aceste ocupa așa serios cu celelalte ale tale. Atîta numai văz că a rămas, ca să încherb trupuri și să le vînz cui voi putea.

Dacă prenumărații vor veni ceva mai tîrziu de 1 ianuarie, tu oprește numerii și nu mai trimite, pînă nu-ți voi da lista pe anul viitor.

De Blaji ne-am spăriat toți. De sinod nu mi-e frică, dar de comisie, căci Lemeni se va arunca în brațele maghiarilor și atunci aceia vor da relații în favorul lui și apoi vai de cler și de nație! In sinod e destul ca profesorii să cîștige pe Șuluț[3], care e cel mai bun orator; dintre cei de afară, Mânu va fi cu ei și alții. Dar, Tipar e un renegat. Cetește pe
202v *Vulpea liberală* de la Alexandrescu. /

Aron îmi scrie că balul dat pentru împăratul Nicolaie a fost atît de fără față și rece, încît nu s-a mai văzut așa bal în București. Bucură-te și nu te amăgi cu bombastele gazetelor oficiale.

Spune Murășanului să n-aibă grije. Eu, în starea în care ne aflăm, nu vreau niciodată să vie, ci numai dacă se va băga noul regulament. Atunci leafa lui aici va fi de 500 lei pe lună, care pe an va face mai bine de 880 fiorini argint. Eu atunci voi mai îngriji și de alte foloase pentru el. Numai pe sigur îl voi trage. In anul acesta nădăjduim ceva. Vodă mi-a spus-o aici, cînd a cercetat pensionul de fete.

Am scris atît de repede, încît nu știu ce am scris. Zici că-mi închizi ce[va][4] în gazetă, pe lîngă scrisoare, și eu [nu] văz nimic. Nu cumva e pascvilul de la Iașii, în contra lui Scriban? Pe acela îl am de p lună și mai bine în mînă. De Suhupan[5] nu știu nimic.

203 Complimente nevestei tale din partea mea și a nevestei mele. /

De fratele Vasici, dacă nu-mi mai puteți scrie bun, răul nu-l mai voi. Costache îmi pricinui o bucurie amăgitoare, căci ar fi scăpat curat și ar fi restatornicit. In bucuria aceea am scris și lui Aron și Cîmpeanului, la Iași. Dar eu tot nu crez să cază. Mîngăiați-l, frate, nu-l lăsați.

De *Macrpviotică* am aflat tîrziu, căci gazetele nu vin regulat[6]. Voi face.

203v *I. Maiorescu*

[1] Iancu Bibescu, cîrmuitor al Olteniei, fratele domnitorului G. Bibescu.

[2] Amănunte despre ziarul proiectat cf. N. Bănescu și V. Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu. Scriere comemorativă cu prilejul nașterii lui, 1811—1911,*** București, 1912, p. 57—59.

[3] Alexandru Sterca-Șuluțiu, vicar foraneu al Silvaniei și paroh al Silvașului, viitor episcop de Făgăraș, ales'în sinodul electoral din 30 septembrie 1850. Despre conflictul dintre profesorii și clericii de la Blaj, vezi scrisoarea XXXII, n. 9.

[4] Fila ruptă.

[5] Arhimandritul Vladimir Suhopan, fostul director al Seminarului veniamin. Gf. Gheorghe Adamescu, ***Istoria Seminarului „Veniamin" din Iași 1803—1903,*** București, 1904 și S. Reli, ***Un călugăr bucovinean reformator al învățămîntului teologic din Moldova (1835—1864),*** în ***Revista de pedagogie,*** IV, 1934, nr. 1—2, p. 65-75.

[6] Referire la anunțul de prenumerație la ***Macrobiotică*** lui Cristoph Wilhelm Hufeland, tradusă în românește de P. Vasici. Cf. Gh. Bariț, ***De la redacție,*** în ***Foaie pentru minte*** VI, 1843, nr. 40, p. 317—318. Totaici, p. 316—317, și în același scop, lansează un apel traducătorul, „doctor în medicină și hirurgie, magistru de obstreticie, chesaro-crăiesc director de carantină și, a învățatei Soțietăți medico-naturale din Iași, mădulariu corespondent". Cartea se va publica în' două volume, ce însumează peste 550 pagini, cu prețioase adausuri din partea lui Vasici referitoare la longevitatea românilor transilvăneni și capitole noi despre plante și animale, sub titlul ***Macrobiotică sau măiestria a lungi viața după Hufeland, tradusă si întocmJtă pentru orice român cultivat,*** Brașov, voi. I, 1844; voi. II, 1845. Asupra operei medicale a lui Vasici cf. V. I. Bologa, ***Ardelenii și începuturile medicinei românești,*** în ***Transilvania,*** LXXIII, 1942, nr. 7—8, p. 9; Emil Pop, ***Doctorul Pavel Vasici,*** în voi. ***Contribuții la istoria medicinei în R.P.R.,*** București, 1955, p. 327—354; idem, ***Cuvinte comemorative despre un medic progresist: dr. Pavel Vasici,*** în ***Istoria medicinei. Studii și cercetări,*** București, 1957, p. 143—150.

XXXVII

Craiova, 4 ianuarie 1844

Frate Bariț,

Nu te vei mira văzînd scrisoarea mea fără nici un abonat ? Vestea, din locuri sigure, că *Gazeta* de Brașov nu se va mai slobozi pe anul 1844 în Țara Românească ne-a speriat pe toți. Asta e cauza că în zilele cele de lîngă Crăciun n-am mai putut aduna prenumăranți. Afară de aceasta, cu poștia negoțitorească de aici n-am putut face nimic. Ei cer 6 # și mai jos nu lasă. Fiind prenumărații prea puțini, abia 12, aceștiia nu vor să mai plătească încă cîte 7 sfanți. Cu toate aceste, *mie* și pitarului I. Diculescu să mi le trimiți *deosebite,* pe adresul fieștecăruia, pe la Rușava, pînă ce, puțind tu ori noi face ceva pe la București, îți voi trimite mai mulți abonați. Eu te-am făcut băgător de seamă la *acela* mai cu seamă care are interes a pune piedeci gazetei tale[1]. De aceea, deși Ioanid[2] îți va scrie ce a vorbit cu el și ce i-a răspuns, tu nu crede toate cîte le aruncă numai pe *celalalt* Și eu am cercetat lucrul și am aflat acum, în urmă, că lucrul cu gazeta ta s-a mai muiat ceva, dar „nu e afară" de tot pericolul. Aceasta mi-o scrie și Aron, de la 31 dechemvrie. Ce să facem, frate ? Lucrurile aici sînt tot posomorite. Și dacă se înseninează, pentru prea puțin timp, acest senin nu ține mult.

Ascultă ce s-a mai întîmplat pe la Crăciun! Știi că în urma turburărilor brăilene[3] s-au făcut cercetări și s-au arestuit și unii din București. Cauza se judeca la Divanul criminal din București. Intr-o zi un divanit, *Buzoianul,* a zis-o în Divan, în public: „Ce mai îmbiați cercetînd, boieri dumneavoastră? Aceste se fac din porunca [...], în înțelegere cu olteanul[4]...!" Și alte vorbe / urîte. Dașcov[5] a slobozit notă 204
cătră gubern și Vodă ofiț, prin care poruncește ca numitul să se judece de către 2 divanuri unite și să i se hotărască osînda! Ieri era lucrul aici cam taină, astăzi se vorbește în public. Doamne, D[oa]mne, nu ne lăsa!

Marcovici a luat gratificație 12.000 lei și 1.000 exemplare din *Condica civilă,* ca să le vlnză cu cîte 3 sfanți, pe socoteala sa. Vasăzică, cu totul 600 #. Carcaiechi încă a luat gratificație. Să trăiască meritul!

In celelalte încurcături ale voastre nu mă mai bag pînă ce nu ţi le voi lămuri.

Avem iarnă grea, ger mare. Sîntem sănătoşi. De Suhupan[6] nu ştiu nimic,

Maiorescu.

[P.S.] M-am bucurat din suflet de Vasici[7]. Arată-i bucuria mea
204v şi închinăciunile. Asemenea Murăşanului Andrei etc. /

[1] Simion Marcovici care se asociase cu Zaharia Carcaiechi pentru a discredita foile lui Bariţ. Vezi XXXIV, n. 2 şi XXXV.

[2] Librarul bucureştean din Lipscani, Gheorghe Ioanid.

[3] La începutul lui iulie 1841 a avut loc la Brăila o răscoală care s-a soldat, în urma intervenţiei polcovnicului Odobescu, cu ciocniri violente. Tulburările s-au repetat în decembrie 1841, februarie 1842 şi septembrie 1843. După cercetarea şi judecarea cauzei, la care se referă Maiorescu, a fost condamnat un mare număr de complotişti. Detalii despre mişcările revoluţionare antiotomane de la Brăila la Constantin N. Velichi, ***Mişcările revoluţionare de la Brăila din 1841 — 1843,*** Bucureşti, 1958 şi ***Istoria Românieі,*** voi. III,' Bucureşti, 1964, p. 992 — 994.

[4] Aluzie la Gh. Bibescu, originar din Craiova.

[5] Iacov Andreievici Dascov, consul general al Rusiei în principate.

[6] Vezi XXXVI, n. 5.

[7] Pavel Vasici fusese ales membru al Societăţii medico-naturale din Iaşi. Vezi şi XXVI, n. 3.

XXXVIII

Craiova, 12 ianuar. 1844

Frate Bariţ,

Iată îţi trimit abonaţi. Ascultă! D.[omnul] Grigorie Lăceanu, unul dintre părtaşii poştei negoţitoreşti, a primit să vie plicul Craiovei supt numele lui. Aşadar, toţi abonaţii, cu adresele lor, se vor pune într-un plic şi plicul nu va veni pe adresul meu, ci pe acesta: *Domnului d. Grigorie Lăceanu, judecător la Tribunalul de comerţ.* Insă pe la *Ruşava.* 4 prenumăraţi sînt de la *Tîrgul Jiului,* carii însă vor veni tot în plicul Craiovei şi le voi expedui eu.

Mie, în loc de proţent, să-mi trimiţi 3 exemplare, ca să dau unul la poştă şi unul să fie rezervă, pentru întîmplări.

Ca să nu se greşască şi să vie cîte o lipsă, spune expeditorului nu numai să se uite în listă, ci pe urmă să numere şi bucăţile — 36, ca să
205 fie mai sigur. Eu, pe *Diculescu* şi pe *mine,* repetez şi acum, să nu greşiţi. /

Prenumăraţi din Craiova la jurnalul de Braşov:

1 d. postelnic I. Bibescu, cavaler şi cîrmuitor
2 d. vornicul Georghie *Oteteleşanu,* prezident Divanului civil
3 d. colonel şi cavaler loan Solomon
4 d. clucer C. Zatreanu, prezident maghistratului
5 d. clucer C. Glagoveanu
6 d. paharnic Gr. Oteteli̇şanu, inginer
7 d. paharnic P. Poienar, prezident de tribunal
8 d. paharnic N. Prisăceanu, judecător la Divanul criminal
9 d. laitenant N. Păianu, judecător de tribunal
10 d. sărdar B. Băicănoiu, judecător la comerţ
11 d. sărdar M. Păriianu, poliţaiul Craiovei
12 d. pitar C. Braboveanu
13 d. pitar I. Caragic, judecător la tribunal
14 d. pitar N. Eliot, grafier la Divanul civil
15 d. pitar St. Romaneanu, judecător la comerţ
16 d. pitar A. Otstelisanu etc.
17 d. pitar C. Leca, profesor
18 d. pitar G. Călinescu, profesor
19 d. pitar G. Miavescu, profesor
20 d. pitar G. Bergescu, profesor
21 d. pitar P. Opran, procuror
22 d. Rudolf Roset
23 d. Al. Dălgeanu
24 d. Teodor Zărăfescu, grafier
25 d. loan Anghelovici, grafier
26 d. Emanoil Cnezu, procuror la comerţ
27 d. Grigorie Lăceanu, judecător la Comerţ
28 d. loan Hagiad
29 d. N. D. Dianu
30 d. Hnstea Ioanovici
31 f Pitar Ioan Diculescu, mspector ete
32 L Mai;rescu 3 ex. Aceşti doi, [Maiorescu şi Ioan Dinulescu], trimişi şi cu, Iordan David.

In Tîrgul Jiului:

33 d. sluger N. *Oteteli̇şanu,* prezidentul tribunalului de Gorji
34 sărdar G. *Maghieru,* judecător la Gorji /
35 d. pitar N. Maldarescu
36 C. Romanescu, grafier la tribunaiul de Gorji. 205v

Eu banii nu i-am luat pînă nu voi primi gazetele. De aceea poliţa să o tragi la 1 martie, cu respectul de 21 zile.

Vrăjmaşii îmblară să te încurce, dar acum auzii că la judecătorii a venit poruncă de la Ministeriul Dreptăţei ca să se prenumere.

/. Maiorescu / 206

[:] Herrn Herrn v[on] Georg Baritz, Redacteur der walachischen Blätter, zu Kronnstadt

Domnului d. *Gheorghie Bariţ,* la Braşov / 206*

XXXIX

Craiova, 16 febr. 1844

Bariţ,

Gazetele no. 10, însă numai no. 10, le-am primit la 14 febr., dar m-am mirat că nu ai trimis şi celelalte pînă la acel no. de la no. 1.

Tu ştii că oamenii aici sînt dezgustaţi pentru că în anul trecut n-au venit regulat şi acum văzînd că n-au primit de la început, au început a bănui. Eu i-am îmbunat, zicînd că mi-ai scris că or să vie cu expederea viitoare. De nu va fi aşa, apoi e rău.

Să nu trageţi poliţă pînă nu se vor împlini şi nu vă voi scrie ca să
trageţi, căci eu pînă acum n-am vrut să primesc de la nimene păra. / 209

Dacă se vor regula, apoi vă voi scrie eu să trageţi poliţa pe tot anul. La mine văz că trimiţi 3 exemplare. Din ele, unele le-am dat şi tu, dacă

ai să împlineşti la toţi, apoi mai fă un adres către d. clucer Gheorghie *Copfeanu,* cîrmuitor în Tîrgul Jiului, şi atunci supt adresa mea vor veni numai 2 exemplare. Iar de cumva, din nenorocire, tu n-ai să trimiţi exemplare de la 1—9 pentru abonaţii de aici, atunci încetează a mai
209v trimite pînă la semestrul II, căci nu le orimeşte nimene. / Eu am găsit şi mie deosebit venite 7 no. din *Gazetă* şi 4 din *Foaie,* însă în alt plic deosebit. Nu încetaţi a-mi trimite şi pe cele nemţeşti.

Costache s-a spăriat auzind că şi noi vrem a da un jurnal şi-mi scrie multe verzi şi uscate. Mi se pare că tu l-ai făcut *vedenclist[?]* şi te-ai temut a-mi scrie însuţi, ca să nu gîndesc că vorbeşte Ciceron pentru casa sa. Aşa mă cunoşti?

210 Ceteşte scrisoarea mea către el. Zi-i să ţi-o dea şi vei vedea acolo. /

Mă, precum văz din scrisoarea lui Costache, voi v-aţi perdut toate nădejdile. Dar de ce ascultaţi toate fleacurile? De ce credeţi toate cîte vi se spun ori cîte cetiţi în *Allgemeine [Zeitung]?* Necazurile sînt mari, în adevăr, dar crede că opoziţia e nebună; strică şi o să ne strice. Cum puteţi aştepta voi să vedeţi lucruri, cînd ea nu primeşte nici un proiect al gubernului. Ori îl strică de tot. Ştiu toate proiectele şi sînt stricte, dar ce folos? De aceea Adunarea se va închide la începutul lui martie. Complimente prietenilor. Cînd îmi trimiţi cărţile? Trimite-mi-le la Aron,

210v *Maiorescu.* /

XL

Craiova, 22 martie 1844

Frate Bariţ,

Ce dracu eşti aşa de fricos? Poţi tu gîndi că aş fi eu aşa de neruşinat ca să-ţi întorc poliţa, ori aşa de fără credit în Craiova, ca să nu-mi dea abonaţii banii şi nefiind exemplarele complete? Nu după 21 zile, ci numaidecît, a 3-a zi, am plătit poliţa şi, spre mîngîierea ta, eram să-ţi trimit poliţă în ziua aceea, ca să primeşti încă 70 f.C.M., ce sînt încă de atunci la mine, dar mă socotii apoi că va fi mai bine să ţi-i trimit odată, după Paşti, cînd voi primi încă de la 4 din Craiova şi de la 4 din Tîrgul Jiului.

1° N.B. *Gazeta* ce vine pe numele sărdarului Băluţă Băicănoiu va fi numai pe 1/2 de an; aşadar, din 140 f.C.M. se vor scădea 12 sfanţi cînd îţi voi trimite banii.

2° N.B. Adresul către *pitar Petr. Eliat* să se schimbe în *d. Grigorie Canuş, advocat,* căci le-am dat acestui din urmă.

211 3° Dar pentru *Coţofeanu* ai trimis ori ai de gînd să trimiţi? /

4° N.B. 1 aga Nicolaie Brăiloiu, president de Divan, cere gazetele din cap, de la no. I, asemenea:

2 paharnic Dimitrie Bibescu, judecător la Divan.

Dacă ai, trimite-le, dacă nu, vor rămînea pre al doilea semestru.

Vinind Linţa la noi, va fi mai bine să trimiţi pentru aceşti doi numerii de la început pînă unde te va apuca scrisoarea, prin ea, căci

altfel plicul se va face prea mare şi nu va încăpea la Ruşava. Prin ea să-mi trimiţi pe Betlen[1]. Dar *Paget*[2], englezul, se găseşte la voi? Dacă nu se va găsi, apoi te rog pe ce-ai mai scump să-mi copiezi bucăţica aceea ce a stat în *Blätter fur Geist* etc. în anul 1842, numai cît se atinge de portul *hâţăganilor.* Numărul acela din exemplarul tău eu l-am fost luat la mine şi acum nu-l găsesc, nu ştiu dacă ţi l-am dat. Bucăţica aceea stă, nu ştiu no. din *Blätter,* / dar ştiu că e în coloana din dreapta, pe 211v
cea dintîi faţă a numărului. Eu aşa gîndesc că a fost anul 1842 cînd venisăm primăvara la voi. Dacă nu poţi tu, apoi pune pe Murăşanul să-mi facă treaba asta. Iar dacă aveţi pe Paget, apoi trimite-l prin Linţa.

Gazetele s-au completat toate şi merg şi vor merge totdeauna regulat. Să nu mai aveţi nici o grije.

Ai căpătat poema *Măceşul şi grădinarul*[3]? La noi, pace, duhurile s-au mai potolit. Vodă, în mai, va merge la Piteşti, apoi la Rîmnic, apoi la Slatina, de acolo la Ruşii de Vede, apoi la Caracal, din Caracal la Craiova, de aici la Tîrgul Jiului, apoi la Cerneţi, de acolo cu vaporul înapoi, va vizita picheturile.

Fiţi sănătoşi, *Maiorescu.* / 212

[:] An. H.H. Georg Baritz, redacteur der walachischen Blätter, zu Cronstadt, in Siebenburgen. Franco / 212v

[1] Se referă, probabil, la cartea lui Elek Bethlen, ***Geschichtliche Darstellung des deutschen Ordens in Siebenburgen*** von Alexis Grafen von Bethlen, Wien — Leipzig, Druck und Verlag von Mart. Chr. Adolph, 1831. Dar şi alţi autori cu acest nume îl puteau interesa pe Maiorescu: Wolfgangi de Bethlen, ***Historia de rebus Transsylvanicis,*** Tomus I—VI, Cibinii, Typis sumptibus Martini Hochmeister, Typogr. & Bibliop. Privilegiaţi, 1782—1793; ***Commentarii de rebus Transsilvanicis proximis ab obitu Gabrielis Bethlenii triginta quatuor annis*** gestis Ioannis com. de Betlen, Editio nova, Pars I—II, Viennae, Typis Iosephi nobilis de Kurzbock, 1779—1780; Johannes Bethlen, ***Historia rerum transsilvanicarum ab a. MDCLXII ad a. MDCLXXIII,*** Pars I—II, Viennae, Typis Iosephi nobilis de Kurzbock, 1782—1783 etc.

[2] John Paget, englez căsătorit cu o contesă maghiară, este autorul unei cărţi despre Ungaria şi Transilvania, din care revista ***Blätter fur Geist, Gemilth und Vaterlandskunde*** publicase în nr. 13—14 din 1842 un „extract". Cartea se intitulează ***Hungari and Transylvania; Whit Remarks on Their Condition social, political and economical.*** With nomerous illustrations from sketsches by Mr. Hering, voi. I—II, Londra, 1839. Ea a fost tradusă curînd în germană, suscitînd interesul lui I. Maiorescu: John Paget, ***TJngarn und Siebenburgen. Politisch, statistich, aeconomisch,*** Aus dem Englischen von C. A. Moriarty, I—II Band, Leipzig, I. I. Weber, 1842. Amănunte despre Paget la Cornelia C. Bodea, ***Revoluţia de la 1848 în Transilvania văzută de John Paget,*** în ***Studii şi materiale de istorie modernă,*** voi. II, Bucureşti, 1960; idem, ***Contribution a Vhistoire de la revolution de 1848—1849 en Transylvanie et en Hongrie: John Paget,*** în ***Nouvelles etudes d'histoire,*** Bucureşti, 1960 (şi în extras).

[3] De fapt fabula lui I. Heliade Rădulescu întitulată ***Măceşul şi florile,*** tipărită în 1844 pe foi volante (vezi şi XLI n. 1). In ***Ateneul român*** din 1866, nr. 6—7, p. 226, unde se anunţă apariţia ***Cursului întreg de poezie generală,*** fabula e întitulată ***Trandafir cu of în coadă sau Mâceaşul.*** Cf. I. Heliade Rădulescu, ***Opere,*** ediţie îngrijită de Vladimir Drimba. Cu un studiu introductiv de Al. Piru, voi. I, ***Poezii,*** Bucureşti, 1967, p. 438.

XLI

Craiova, 5 mai 1844

Frate Bariţ,

Articulul de care ţi-am zis încă nu-ţi vine. Banii pentru *Gazetă* socot că ţi-i voi trimite cu nevastă-mea. Ascultă! *Gazeta* colonelului Ioan Solomon să nu o mai trimiţi *aicL* Şterge-1 din lista Craiovei şi îl treci în a Bucureştilor. El s-a dus cu regimentul său la Bucureşti. Nu uita. Gazetele să-i meargă dar acolo. Apoi mi-a zis să-ţi scriu ca, cît va trăi, să nu aştepţi să se aboneze, ci să-1 aibi prenumărat pentru totdeauna.

Oamenii de aici doresc a vedea în foile tale mai multe despre Ţara Românească. I. Bibescu crede că tu trebuie să fii remunerat din partea lui Sturza, că ce scrii aşa mult despre Moldova? Eu însă i-am zis că Sturza a fost totdeauna mai discret către gazeta ta decît cei de aici, iar
213 ieşenii ţi-au făcut şi prezenturi. Apoi i-am spus că, pe se/mne, bucureştenii sînt leneşi şi nu-ţi scriu. I. Bibescu îţi ceteşte foile regulat. Luni, la 1 mai, a scris Măriei-sale, arătîndu-i cum trebuie să preţuiască *Gazeta de Transilvania* şi spuindu-i că şi articulii din gazeta nemţească de Braşov, în favorul guvernului, ies din condeiul tău. Ţi-a făcut destulă recomendaţie.

Eu nu ştiu cine ţi-a spus că Triandafilov[1] încheie la contracturi. Aici nu ştie nimeni de aceste. Am întrebat pe mulţi şi nu ştiu că ar încheia contracturi. Mi se pare că corespondentul tău a fost înşelat de vorbele răspîndite de opoziţie. Am aflat sigur (chiar şi de la fostul profesor Costache Brăiloiu, deputat în opoziţie) că Triandafilov *şi comp.* n-au nici o împuternicire de la gubernul muscal, nici măcar ştirea acestuia, ci este curat o speculaţie a unor capitalişti particulari. Apoi Vodă şi după încheierea jurnalului *Sfat.[ului] administrativ] estraord[i-nar]* n-a făcut nici un pas mai departe, aşteptînd să facă lucrul cunoscut Adunărei, care însă a apucat înainte. Opoziţia se bucura că are prilegiu
2i3v de a-şi vărsa veninul. Să ştii că şi deputaţii guberniali / de aici spun că la cauza minelor au fost tot de o părere cu opoziţia, ca să nu se primească, decît cu modificaţiile Adunărei, ori să se desfiinţeze. Prin urmare, toată Adunarea a avut acelaş[i] princep, dar spun şi ei că opoziţia a înăsprit raportul, ocărind pe gubern, ce însă era în drepturile sale, şi aşa au supărat pe Vodă care, dacă s-ar fi primit proiectul pentru miliţie, n-ar fi închis Adunarea.

Vorbele ce s-au răspîndit despre venirea comisarilor de la Petruburg şi de la Poartă sînt minciuni. Cel puţin gubernul nu ştie nimic de aceste. Dar este să vie un comisar turc, pentru regularea unor punturi asupra *insulelor Dunărei* şi aceasta după cerere[a] ce a făcut chiar Vodă la Sultanul cu prilegiul aflărei sale acolo.

Pe la 10 mai Vodă pleacă prin ţară. Aici poate să vie pe la 20—25. Bucata din *Paget* să nu o uiţi,

214 *F Maiorescu.* \

214v [•] Domnului d. Ghiorghie Bariţ, profesor şi redactor, în Braşov /

[1] Lui Al. Trandafilov domnitorul Bibescu i-a acordat, în 1843, concesiunea exploatării minelor metalifere din Ţara Românească. în 1844 Obşteasca Adunare anulează însă concesiunea (cf. ***Istoria României,*** voi. III, Bucureşti, 1964, p. 995).

XLII

Craiova, 14 iunie 1844

Frate Bariţ,

Pe semne eşti ocupat şi tu, că nu mai scrii. Aşteptam de la tine o declaraţie, în urma scrisoarei mele către d. Vasici. De ce nu m-ai lămurit? Acum, pre cît ştiu, nu mai vorbeşte nimene de fanfaroane, s-au uitat.

Ai cetit pe *Coconul Drâgan?*[1] Ai văzut cum ne parodiază pe toţi? Ai văzut de numele cu reputaţie istorică şi fără, în *an* (Kogălnicean, Florian) şi în *eseu* (Săulescu, Maiorescu)? Ai văzut de venetici? Eliad se aseamănă unei muieri rele carea, atacată şi supărată de altele mai bărbate decît ea, vine acasă şi-şi varsă focul pe copii nevinovaţi, pe bărbat, pe vecini, pe toată lumea. Fanatic încă este Eliad, ca unul ce ar voi să prefacă deodată toată limba românească după ideea sa. N-are răbdare, ci ar vrea să o vază, încă în viaţă, creată după planul său. Creapă de necaz, de ce toată lumea nu se uneşte cu ideile dumisale. Mi se pare că după aceste semne se cunoaşte fanaticul. Norocirea noastră este că partida lui e mică, compusă numai de puţini tineri.

Multul lucru ce am nu m-a lăsat să poci trimite ceva la *Foaia ştiinţifică şi literară.* Dar socot să dau ceva interesant. O să-mi dezvălesc şi ideile mele asupra limbei. Din toate trebuie să-ţi trimit ceva şi ţie; cu toate aceste, eu aş dori ca din *Foaia ştiinţifică* să retipăreşti articulii mei istorici şi limbistici[2].

Banii? Crezi, frate, că de la Tîrgul Jiului n-am primit nici o păra? / 215

Maghierul a venit din Bucureşti, a trecut p-aici, dar n-avea parale. Aştept în toate zilele şi nu mi-i trimite. Ceilalţi stau gata aici.

Pe al II[-lea] semestru adaugă pe aceşti doi:

1 clucerul Gheorghie Coţofeanu, cîrmuitor în Gorj

2 Alexandru Drăgoiescu, profesor privat.

Ţi-am zis să schimbi adresa către *Eliat* în Grigorie Canuş, advocat. Ţi-am mai zis: gazetele lui *Solomon* să le trimiţi în Bucureşti, unde se află.

Eu, în vacanţie, nu ştiu ce să fac. Sătul de drumuri şi de chieltuieli, aş avea plăcere să mă odihnesc şi să lucrez. Postelnicul Bibescu mă chiamă la Mehadia, ca de acolo să ne răpezim pînă la Pesta, sau şi pînă la Viena. Asta pentru mine ar fi folositoare, aş căuta neşte documinte, m-aş primbla fără cheltuială. Încă nu i-am dat răspuns. Dacă nu voi merge cu dînsul, apoi şez pe coadă-mi, acasă. Banii ţi-i voi trimite cum voi putea, nu vreau să mai trageţi poliţă. Dar bucata din Paget?

Domnilor Vasici, Murăşani şi cocoanelor, complimente.

Al tău, *Maiorescu.* \ 215

[1] Prin fiziologia literară ***Cuconu Drâgan*** (vezi ***Curierul românesc,*** 1844, nr. 44, p. 175—176 şi nr. 45, p. 179—180), I. Heliade Rădulescu urmărea înfierarea unor păcate contemporane care, fireşte, nu au nimic comun cu interpretarea dată de Maiorescu. Muşcătura satirică atinge parvenitismul politic: Cuconu Drăgan, „un fel de bădăran boierit", „scotea lapte din piatră, pupa pe rumân în bot şi-i lua din

pungă tot; sau dacă nu vrea hoţul de român să-i dea, atunci... atunci tîrnuit, scuturat, cu părul vîlvoi ţi-l băga (după limba dumnealui) la obedeală, îi da fum de ardei şi lasă-l apoi...". Eroul său „se făcu un patriot grozav, năbădăios, numai foc şi inimă albastră (însă numai cînd nu e în slujbă, ca să se ştie)", iar cînd are slujbuliţă bună „e numai foc, plin de activitate, un diplomat iscusit; aleargă în sus, în jos; cînd îl cauţi îl vezi cu gazete în mînă, cînd îl cauţi se face că e zăpăcit, capul îi e cît o baniţă". „Cuconu Drăgan zice că ştie şi carte: nemţeşte, franţuzeşte, păsăreşte, afară de româneşte, pentru că, cînd era copil, cartea românească era cartea mojicilor". Se pot depista însă şi aluzii maliţioase la adresa unor personalităţi culturale, printre care şi I. Maiorescu, reflex al polemicii din 1838, bunăoară prin persiflarea tendinţelor acestuia de a înnoi lexicul prin noi foime. Scriitorul promitea că va publica în numerele viitoare alte ipostaze, pentru că „ele sînt foarte folositoare pentru formarea junilor după nişte tipi aşa de progresivi" (p. 180), dar promisiunea nu şi-a ţinut-o. Ideea i-a inspirat însă lui C. Bălăcescu, care debutase sub auspiciile iui Heliade, versuri satirice într-un pitoresc limbaj fanariot, căci eroul său scrie „păsăreşte" şi priveşte cu defetism orice preocupări lingvistice. Heliade publicase însă anterior o altă fiziologie, în ***Curierul românesc*** din 1839, nr. 143, p. 506—508, reprodusă în 1844 în nr. 43, p. 169—172, avînd în ambele cazuri titlul ***Batâ-te Dumnezeu !,*** dar întitulată ulterior ***Cuconiţa Drâgana.*** Cf. Ioan Heliade Rădulescu, ***Scrieri literare,*** ediţie comentată de George Baiculescu, Craiova, 1939; Ion Heliade Rădulescu, ***Opere,*** ediţie critică cu introducere, note şi variante de D. Popovici, voi. II, Bucureşti, 1943.

[2] I. Maiorescu nu avu răgazul să-şi realizeze intenţiile şi pentru că cenzura, care trunchiase titlul revistei lui Kogălniceanu, o suprimă la 10 luni de la apariţie. Cf. N. Cartojan, ***Soarta unei reviste literare în 1844, Propăşirea,*** în ***Convorbiri literare,*** XLI, 1907, nr. 2, p. 197-204; nr. 4, p. 416-429.

XLIII

Craiova, 5 iulie 1844

Bariţ,

Nici eu, nici nevastă-mea nu venim la Braşov. Am primit scrisoarea ta de la mijlocul lunei trecute. Fie cum o fi, gubernul, în mai multe numere, se simte atacat de tine. Aceasta dovedeşte că ei pun oarecare temei pe însemnătatea *Gazetei de Transilvania.* D[omnul] Ştirbei se află aici de la 1 iulie seara. Duminecă seara, la 2 iulie, am mers şi eu la grădina Bibescului, unde era adunată toată nobilimea Graiovii, precum şi negoţitorii, cu cocoanele lor. D[omnul] Ştirbei m-a tras la o parte, printre pomi, şi ce socoteşti că a vorbit? Nu altceva decît de gazeta ta. El a deschis vorba. I-am dat toate cuvenitele esplicaţii, i-am zis că pe semne nu ceteşte *Gazeta* de rînd, ci numai ce-i spun voitorii de rău. I-am esplicat fanfaroanele. Minciună este că el s-ar fi adresat la Curte[1]; nu este adevărat, şi cine ţi-a scris a minţit.

După ce a venit acasă, am luat scrisorile tale, două, şi m-am dus şi i le-am cetit. M-am silit în tot chipul să-l fac să crează că eşti loial către gubern. Aici a intrat şi d. Poienar peste noi. Ştirbei îţi băga numai vină că deTee crezi ce-ţi scrie orişicine. Cu Poienaru vorbisem de mai-nainte şi el a zis că singur ţi se va face corespondent. Aceasta o repeţi acum şi
216 înaintea domnului Ştirbei. Cînd l-am apucat / că este adevărat că s-ar fi adresat şi mi-a răspuns că nu este adevărat şi că nici prin gînd nu i-a trecut, l-a scăpat gura să zică: „Pînă acolo n-am preţuit *Gazeta* ca să ne adresăm pentru ea. Scrie ce-i va plăcea, faptele ne vor arăta dacă sîntem buni sau răi". Eu m-am aprins şi i-am zis că rău destul dacă nu o preţuiţi cît merită. Ea, *Gazeta,* este singurul organ naţional. Gubernul are trebuinţă de opinia românilor, căci românii or să scrie istoria gubernului şi nu streinii. Apoi românii ca să se unească mai bine, ca să mai viseze şi ei de vreun viitor fericit, ca să mai gîndească a trăi ca naţie, au trebuinţă de un punt de centralizaţia dorinţelor şi nădejdelor lor. Acest punt de centralizaţie românii au început a-l privi în Bibescu. A venit dar vremea ca gubernul Ţărei Româneşti să-şi cunoască înalta sa chemare, să pipăie pulsul naţiei şi să şi ţie opinia în românime, atît de trebuincioasă pentru educarea naţiei şi pregătirea ei la epoha in care intră. Numai *Gazeta de Transilvania* poate fi organul acestei renaşteri mari etc. M-a sprijinit şi Diculescu, şi ceilalţi cari mai veniseră. Oricum, tu trebuie să fii discret către gubern. Ştirbei m-a ascultat cu băgare de seamă.

Banii vi-i voi trimite prin Ţenea.

Fii sănătos. *Paget?*

Maiorescu I 216'

[1] Este vorba de Curtea vieneză.

XLIV

Craiova, 22 8-vr. [octombrie] 1844

Bariţ,

Auzind că ai venit în Bucureşti, mă bucurasem că o să faci o vizită şi Craiovei, iar după ce am înţeles că ai avea de gînd să vezi şi pe Moldova, am fost priceput că n-o să poţi veni la noi. Cu atît mai mult m-am mirat aflînd că te-ai întors la Braşov fără a vedea Moldova. Cum ţi-au plăcut Bucureştii? Dar de capul bisericei româneşti de aici ce opinie ai dus cu tine ? Fără a avea cît de puţină plăcere de a vorbi despre cele rele ale oamenilor, aici mă văz silit, deşi *post festa cantando * a-ţi aduce aminte de cele ce ţi-am zis odinioară despre călugărul — necălugărul Bălăşescu.

Oamenii pretutindene au despreţuit pe acei omenaşi carii s-au înjosit a le fi unelte la urîtele lor scopuri. Mai vîrtos oamenii de aici sînt cu mult mai ticăloşi şi mişei decît să nu uite pe acela care, servind interesului lor, s-a făcut jertfă. Intr-o stare ca aceasta se află Bălăşescu către aceia cărora le făcea odinioară cheful. Părăsit de toţi protectorii, fiindcă singur n-a vrut să se întemeieze pe virtute, rătăceşte astăzi fără căpătîi, fără patroni, ba, ce e mai trist, uitat şi părăsit de chiar aceia cărora le-a făcut bine. Tu ai făcut prea rău că ţi l-ai ales de călăuz în Bucureşti. Mai ales puteai gîndi că asupra autorului scrisoarei despre examenul Seminariului mitropolitul nu putea prepune decît pe Bălăşescu!. Deci, în împregiurări ca aceste, cel puţin la mitropolitul trebuiai să mergi singur. El, fără îndoială, avea să-ţi dea oarecare lămuriri asupra Semi-

nariului, lucru ce nu se putea față cu Bălășescul. Cu toate aceste, mă mir că prelatul nostru, care este cunoscut de nemeritor în tactul politic, aici s-a arătat astfel. Dar eu crez că el nici nu știe de aceste, ci cei de pe lîngă el, voind să-ți arate cît sînt de mici la suflet, pe semne nici nu te-au înștiințat prelatului. Cu toate aceste, eu aș disprețui această
217 întîmplare și aș privi-o cu mîndrie. /

Darul ce l-ai primit de la cap[2] este și după stăruirea logofătului I. Bibescu de aici. Tu știi că între aceia de carii se ținea pînă ieri-alaltăieri — (acum e Hil[3]) — privegierea asupra gazetei tale nu era nimeni care să te fi recomîndat. Deci, era bine ca să-i fi făcut omului un cumplemînt.

Polița s-a desfăcut a vista, pentru că banii erau de mult gata și eram să-ți trimit prin cumnata Lința. Dar zău, pentru anul viitor nu știu dacă voi mai putea purta această grijă. Am multe învăluieli. De cumva nu voi putea, apoi voi lăsa grija asupra domnului *Chipa,* care ține posta negoțitorilor. Cu Chiriță eu nu o poci scoate la cale. El zice că prenumărații nu i-au plătit. în adevăr, aceia carii nu apucaseră a-i plăti în grabă, după ducerea mea, văzînd neregularitatea primirei, nu i-au mai plătit. Unii zic că i-au plătit, el deneagă. Cum o să o scot la cale?

De aici ce să-ți scriu ? Tu le-ai aflat toate de la izvor și, prin urmare, fiind cu sacul plin, n-ai ce să mai bagi în el. Pre cît se aude, Cămara (sic) noastră nu o să se deschidă în anul ce vine. Școalele nu știu dacă vor avea vreo prefacere.

Colonelul Solomon îmi spusă că l-ai căutat acasă și nu l-ai găsit. Ce-ți fac ai tăi? Cocoanei, complimente. Spune și domnului Vasici închinăciuni.

217* Al tău, *Maiorescu.* /

[1] Tradus liber: „După ce a trecut baba cu colacii".
[2] Probabil că domnitorul Bibescu i-a dăruit o sumă oarecare de galbeni, pentru acoperirea cheltuielilor reclamate de scoaterea „gazetelor" lui Bariț. Vezi și XLVI.
[3] Gheorghe Hill, profesor de limba latină la Colegiul Sf. Sava, începînd din 1833; autor de gramatici latinești și al unui ***Dicționar franțezo-românesc,*** alcătuit în colaborare cu P. Poienaru [și ***A.***' Florian. Cu ultimul editează în 1838 ziarul ***România.***

XLV

Craiova, 5 febr. 1845

r,' rrate " Barit,

Intr-o scrisoare scrisă de ieri către cumnată-mea,' am băgat un bilet către tine, căruia i-am pus datul de astăzi, 5, în loc de 4 februarie. Aseară cu poștia de la Rușava am primit un pachet de gazete — însă numai către mine! — și o scrisoare de la tine. La 10 ianuarie ti-am pornit lista de prenumărați; lăsîndu-mă în nădejdea lui Chipa, eu am lipsit in sărbători și, întorcîndu-mă, am văzut că n-a făcut nimic. Așadar in grabă ți-am înșirat, mi se pare, 22 ori 23 prenumărați, si la 10 ianuarie ți i-am pornit pe la Rușava. De cumva n-ai primit, trimite acest număr de exemplare, fără adres și poimîine îți mai pornesc o copie după acea listă. De ce nu astăzi?

Eu, de la scrisoarea de la 10 ianuarie, am fost pătimit 8 zile de un buboi la piciorul drept. Abia m-am ridicat și m-a lovit o furie de trînși, încît 5 zile și 5 nopți am zăcut neînchizînd ochii, neputîndu-mă întoarce și în pericul de a mă încuia la ud. După cinci zile a spart umflătura lîngă șezut, dar acum sînt în pericul de a rămînea cu fistulă și de aceea pui / fitiluri în rană. Sînt 2 săptămîni de cînd șed în casă, 207
mai mult în pat. Lista de prenumărați e la cancelarie și eu nu ies afară și altul nu o știe căuta. Poimîine ies afară așa cum sînt, cu fitiluri.

Tu-mi scrii de cărți și numai de Betlen, cînd mai-nainte mi-ai scris și de alții. Ei bine, ai uitat că cartea care acum îmi trebuie mai în grabă și neapărat este Paget despre Ungaria și Ardeal? Tu mi-ai scris că mi-l trimiți. Nu zăbovi, frate, prin omul care duce scrisoarea trimite-mi pe englezul acesta.

Tu știi că eu lucrez despre originea dacilor și că, după multe cercetări, am venit la opinia că ei au fost de viță celți. Paget îmi dă un mare argument, unde vorbește de hățăgani.

Pentru foile tale voi să trimit mai curînd un articul care să cuprinză pe scurt și în oglindă rezultatul cercetărilor mele, că lucrarea întreagă va ieși mai tîrziu.

In biletul din scrisoarea către Lenta ți-am scris despre cumnatul tău că e aici.

Iartă-mă, că-ți scriu în pat,

Maiorescu. / 207*

[:] Domnului d. Gheorghie Bariț, redactor și profesor. Herrn Georg Baritz, la Brașov / 208

XLVI

Crajovae, 20 lunii 1845[1]

Frater Baricz!

Proxime percepi a te epistolam per *Gazetam,* in qua significas mihi[2] quod responderis Bibesco, et cum putarem, quod et iile debuerit percepisse tuas litteras, non defui cum illo loqui, ast vix percepi post septimanam[3] litteras illas ab Arone, quas illico per unum domesticarum meorum ad suum locum promovi, altera die tradidis mihi illas ad legendum.

Heu, Baricz! Nune fateri tibi debeo[4] quod si vel Princeps, vel cancellarius Bibesco quidqiam pro te prostiterunt (exiguum auxilium) hoc multum, exiguum est a me, et tantum per me; ast cur ego tibi hoc revelo ?[5] ut me laudem ? coram te non est cur me laudem, et dein hoc res mihi tantum et tibi et fors etiam Aroni nota est. Notum tibi hoc reddo ideo[6], quia postquam argumenta tibi dedissem, quod ego tuas

Ephemerides tamquam naționale organon[7] foream, imo, quod et te velim animare, advenisse tempus et oecasionem reor, et îors, et jus mihi[8] competit, inter quatuor oculos brevem tibi servare praelectionem. Collige vires tua!

Vidisti, vel potius volo dieere, expertus es, quod a tempore, quo 1842 a vobis discessi, frigidior sim. En ergo eausam! Quum perstringerem te propter opinionem I. Eliad, quam prout Poenarius[9], vir minime levis, mihi îidem[10] faciebat, prodidisti et quod viderit illam per temet ipsum traditam, tu in tui excusationem[11] opinionem Ioannis Eliad ex tuo pulpitu extractam aestate a(nn)i mihi ostendisti; intuitus sum eam, et eonticui obstrupefaetus. Aestate a(nn)i 1842 quum nec propriis in hac re oculis fidere potuerim, rursus petii illam a te, eontemplatus sum illam ad hue semel, tu eaptus extidisti, et ego remansi obstrupefaetus, ast nec verbum dixi, opinionem per L Eliad descriptam videram. apud te in feriis a(nn)i 1839 ast ista, quam tu mihi ostenderes[12] alia erat, et tu dicebas quod haec sit opinio I. Eliad per illum ad te transmissa, res, quae neque cum responso in *Gazeta* dato, neque cum essentia veritatis conciliari poterat; penes haec omnia tamen volebam te nimis damnare, ast quum e Moldavia reverteres, percontatus sum ex vidi illam opinionem quam (1)839 apud te videram heec erat propria opinis I. Eliad ipsius manibis descripta, et tu illam vendidisti (prodidisti). Ego perhorrui quam viderem naționale organon instrumentum esse tam miserabilis speculationis. Sed relinquamus haec.

Gausa cleri uniți e Transsilvania

Per Deos! Redeas in te, et recogites tantum, quam nullius furfuris quam mere illusoria fuit[13] [omnes] illo notificationes, quas tu e litteris Ciparii cum publico valachico communicas[14]! Non te pigeat, require et Andream Marusiam et colligite omnes *Gazetas* anni proteriti de hac causa tra/ctantes usque ad illam proximam de 28 Maii[15]; conferite ambo omnes illas notificationes una cum illis de adventu et operatione episcupi Erdelyi[16], conferite etiam seorsim illas, quae tantum de Erdelyi agunt, et fateamini sincere; an quispiam in his rebus non dum imitatus, possit sibi aliquam de illis ideam formare? An, non ottendendo ad hoc[17], quod illae prorsus falso sint quispiam possit[18] nexum inter illas invenire? An non graviores ex factiore clericali?[19] Ita ego compello illam respectu factionis ep(isco)palis[20], etiam si fuerint temperament! ex toto antidemocratici pro visu suffocabuntur?[21] sed quid quod publicatis illas tantum ex una parte, tantum votis factionis episcopalis consone? Ego perbene scio, quod tu palam non possi[22] contra episcopum factionem inire; scio quod Baricz hoc non possit facere, sed tune deberes in utramque partem aequaliter moderatis esse[23], hoc fuisset tuum officium; ast non tantum non prostas hoc; quiu potius cum gaudio aliquo Schadenfreude[24] ex malo factionis clericalis successu concepta loqueris imo plus, personales etiam ipsis notas inuritis!! quim jus defensionis ipsis concedatis; posibile quod non passis antiepiscopales[25] publicare opiniones, ast tune cur notas inuris alteri factioni, in principalis personis illis?[26] cur illam in abyssum praecipitas? cur verberas infantem si vis ipsi as obturare ne clamet? praeter hoc quod publice illas notes inuratis vos Gorono continuo latratis contra illis[27]. Ego mihi fuisset cum fratre meo[28] in ferriis anni praeteriti necessario debuissem indiquari Murasiano[29], quod clericum quemdam Blasiensem aloquutus fuerit his verbis gaudium quodammodo respirantibus: *Heu! audivisti quod mortus sit Voyvoda clericarum Blasii?* ast părui semper tales debilitates pendens, ego maximum semper pondus pono in illa[30], quo vos publice agitis. Cur ludibrio exponitis sublime munus quod in vos sumsistis, ut gubernetis organum naționale? Non torquet vos conscientia quando[31] decumbitis non mordet vos inspirando, quod profanaveritis pretiosum illum thesaurum? Fors putatis prudentiores viras non scire, quod non possit esse nătionalismus ubi non est virtus? Vos perbene scitis, tu scis certissime, quod ego reprobaverim modum agendi proffessorum et cleri junioris Blasiensis, iili errarunt in forma, et quod ultra limites rem extenderint, scis, quod carri fuerim fratrem meum, ergo non potestis dicere, quod magis in hanc, quam illam partem inclinem, revelări enim tibi ab initio rei notabilitatem, et hoc quod in illa deplorandum est.[32] Cuius reatus ego vos culpo?[33] illius, quod recte tu Baricz millies fassum fueris clerum esse corruptus in capitibus illius, quod factio Ratziana sit plena criminum, quod Ep(isco)pus sit ignava vetula. Non ne recordaris, quomodo conabaris sub Tempe[34] et exiguam adhuc, quam de Lemeny fovebam opinionem debilitare? quid ego dieam de tuo charactere ubi nune cum tanta frigiditate et gaudio loqueris de fratribus nostris, qui defendendo rem quampiam sanctem[35] (nescio bene an male) ad scopum pervenire si[36] protuerunt? Ergo Cipariu, mutatio illius muta/vit et te — sed cur non respicis vitam Ciparii? Cur non ponis ipsi quaestiones has, quas ego ipsi posui?: „Sed non es tu Cipariu! initium et fons[37] factionis clericalis; quam nune proscindis postquam prodidisti illam? non temet ipsum revelasti adhuc[38] annis 1826—1828 dum cum Papfalvi monachicam vitam ampleeti voluisti ex eo, quod antiqua instituta cleri sint pedibus conculcata per Ep(isco)pum et Capitulum, ut restaures monachatum, qui clero unitus quondam decus nationis Valachico erat? non ne prodidisti, aut saltem decepisti Benedictum[39]? non tu es iile qui decrevisti ad scopum tuum pervenire ideas antiepiscopales propalando in clero[40]? an non tu es iile qui in tuas partes pertraxisti[41], omnes ingeniosas juvenes instrumento illos ut studeant historiam cleri, ut cognoscant[42] lapsum illius sub pedibus Ep(isco)pi? Quis informavit de stătu cleri proffesorem Russ post reditum illius Vienna? Quis edocuit Barnutium? Ad quem confugiebant omnes malecontenti sacerdotes et protopopo et cuius nomen pronunciabant? Quis infudit ideas antiepiscopales ipsis etiam pueris? in expertis clericis? quis allciebat illos ad se prout fratrem meum et alias? quis te permavit ut susciperes in confaederationem — contra consilia quae tibi dedit Majoresco. Pappium[43], qui in extremis semper versabatur, et ignavum Marcu? Quis ergo ignem supposuit, accendit, et infra cineres ardere permisit[44]? Tu ipse Cipariu! tu, conquerendo te de corruptione aula episcopalis, et Capituli, et ideas propalando ut formares novum[45] clerum postea indirecte doctum te exhibendo, immo doctissimum et plurisimis

injuriis affeetum, et annuendo, et curando ut intelligant[46] tibi plăcere, quod ita te campellent, et sincerum temet exhibendo omnibus opressis. Decori tibi cedit Cipariu! quod postquam fueris[47] Leno rivalis, et minister improbabissimo cupiditatis Basilii Ratz, servando illius prostituțam, abscondendo illam et transportando ad orphanotrophium postea inimicus maximus et rursus ut convertaris et saltea prouti cântat sceleratus iile homo? sed quod maximum est quomodo potuisti abnegare magnam illam factionem clericalem quam tu ipse formasti? sed quomodo potuisti prodere illam? sed quo animo potuisti deridere eam? publice[48] proscindere? qualis iste character? Tu qui jurabas qoud in toto clero duo tantum sint boni characteris viri: piae memoriae Russ et praesertium Barnutz[49], quomodo potes absque conscientiae morsu[50] haec tua respicere[51] saerificia?"

Tales et similes quaestiones ponite Cipario, et flebit ignavus homo, prouti ad meas litteras flevit[52] motum ab initio, ast non possum ferre injurias, quas exercetis in personas, nec ludibrium in nationem. Convertimini, quia graves coram posteritate rationem reddere debetis, vel putatis quod non sint in prosto calami, qui atriori adhuc atramento describant haec seandala, quam ut descripsit Maior *Historiam* cum Czopa? Ego attonitus sum dum legerem epistolam a cano quodam archidiacono nudis tertius perceptam qui partibus Ep(isco)pi adhaesit, et dein fatetur, quod contra conscientiam, turn describit illegalitates, corruptiones, ignominias / verbo approbium superiorum nostrorum! et dein vos organum et Apostoli approbrii evasistis!! nescitis quod absque virtute non sit nationalismus? agite paenitentiam!

Baricz! Charta mihi non suffecit ut passim concludere epistolam hanc etenim[53] expectoratio mea, contra tantam ingratitudinem a qua tu non adimples officium redactoris nationalis, debebat esse longior. Ego solus volui te excusare, ast non passum verba et rationes non inveni abnega phariseismum ad quam inclinabas adhuc cum eras in Gymnasio prouti cum dixi cave ne sis venalis![54]

Ioannes Majorescu m.p. /[55]

[1] In original la B.A.R., Filiala Cluj, Arhiva istorică, fond T. Cipariu (ms. inventariat sub nr. 3711), copie autografă (ms. 3712) şi o copie de altă mînă a celei autografe (ms. 11008).

[2] Variantele din copia autografă sînt specificate între ghilimele: „Proxime percepi per ***Gazetam*** a te epistolam, in qua mihi semnificas".

[3] „percepi post septimanam".

[4] „Nune debeo tibi fateri".

[5] „ast ego hoc tibi revelo".

[6] „Hoc autem tibi notum reddo ideo".

[7] „organon naționale".

[8] „etiam ius mihi".

[9] „Poienarius".

[10] „fidem mihi".

[11] „executationem".

[12] „ostendisti".

[13] „fuerit".

[14] „communicas cum publico valachico".

[15] „May".

[16] „Basilii".

[17] „non respiciendo hoc".

[18] „possit quispiam". . .

[19] „An non suffocabuntur pro risu prudentiores ex factiore clericali *t*

[20] „Ita ego illam campello reiate ad factionem episcopalem".

[21] Lipsesc ultimele trei cuvinte.

[22] „non possis palam".

[23] „aequaliter moderatus esse in utramque partem".

[24] Cuvîntul „Schadenfreude" trecut între paranteze, după „loqueris .

[25] „quidem esse quod tu non posis antiepiscopales".

[26] „factioni, proscidendo membra illius?"

[27] „ast non tantum publice ipsas proscinditis sed vos Corono privatim etiam contieno contra illas latratis".

[28] „Ego ni frater meus fuisset".

[29] „Marusiano".

[30] „semper pondus dedi illis".

[31] „dum"

[32] „venit".

[33] „Quid putus cuius reatus vos culpo?"

[34] Subliniat „sub Tempe".

[35] „rem sanctum".

[36] „non".

[37] „fons et intium".

[38] „non adaperuisti tu intentionem tuam adhuc .

[39] P. Benedictum".

[40] ",scopum pervenire propalando in clero ideas antiepiscopales?"

[41] „non petraxisti tu in tuas partes".

[42] „cognoscerent".

[43] „Josephum Pap".

[44] „it infra cineres seu abscondito ardere permisit?

[45] „novum formares".

[46] „ut allii intelligant".

[47] „fuesses".

[48] „eam publice".

[49] „Barnutiu".

[50] „morsu conscientiae".

[51] „conspicere".

[52] „ad hue semel dico, ego non approbavi".

[53] „convenienter".

[54] „Ego solus conatus sum te excusare, ast non possum, verba et rationes non inveni, abnega hypocrisim ad quam ad hue cum in Gymnasio eras inclinabas, prouti tibi iam dixi, cave ne sis venalis, fuga argentumi!"

[55] în copia autografă, după semnătură: „Director Scholarum Crajov Len-s113m Vn acelaşi fond se află o traducere a copiei, probabil din aceeaşi perioadă, după cum denotă grafia şi hîrtia:

„Craiova, 20 iunie (1)845

Frate Barit!

Eu prin ***Gazetă*** am primit de la tine mai curînd scrisoarea prin carea mă înştiințezi despre răspunsul ce ai făcut Bibescului, şi socotind că va fi primit şi el scrisoarea ta, i-am vorbit. Dar de abia după o săptămînă îmi trimise Aron aceea scrisoare, pe carea, prin un fecior al meu, o şi înaintai la locul său. A doua zi mi-o dete

de o ^ " g ^ j Acumatrebu ie să-ți spui că dacă sau Vodă, sau logofătul Bibescu a făcut'ceva pentru tine, o mică sprijinire - acest mult-puțm - este numai şi numai de la mine! . . . w

Dar de ce ti-o spui eu tie? Ca să ma laud? înaintea ta n-am trebuința sa ma laud si apoi acest lucru îl ştii numai tu şi eu şi poate şi Aron. Iți spui acest lucru pentru că, după ce ti-am dat dovezi că eu sprijinesc foile tale, ca un organ național,

şi chiar şi pe tine voi să te încoronez, socotesc că au venit prilejul — şi poate că mi se cade şi dreptul — între patru ochi a-ţi da o mică lecţie. Ţine-te bine!

Tu mă vei [fi] văzut pe mine mai rece* mă vei fi simţit — vreau să zic — de cînd am plecat de la voi în anul 1842. Iată dară cauza:

Apucîndu-te pentru opinia lui Eliad[56] — pentru carea chiar Poienariul, om ferit de asemenea lucruri, mă încredinţa că ai vîndut-o şi că au văzut-o cu ochii săi dată de tine — tu în vara anului (1)841 îmi arătaşi spre dezvinovăţirea ta opinia lui Eliad, scoasă din pulpitul (sic) tău. O privii şi tăcui, rămînînd înlemnit. în vara a[nului] (1)842, neîncredinţîndu-mă ochilor mei,'o cerui şi o mai privii o dată. Te prinsei şi rămăsei încremenit, dară n-am zis nimica. Opinia scrisă de mîna lui Eliad am văzut-o la tine în vacanţa afnului] (1)839; dară asta pe care mi-o arătaş[i] -era alta, şi tu ziceai către mine că asta este opinia lui Eliad, trimisă de el, lucru ce nu se potrivea nici cu răspunsul dat în *Gazetă,* nice cu fiinţa adevărului.

Cu toate acestea, nu vreau să te osîndesc aşa greu. Dară, întorcîndu-mă din Moldova, am umblat şi am văzut aceea opinie pe carea în a[nul] (1)1839 am văzut-o la tine. Asta era adevărata opinie scrisă de mîna lui Eliad, şi tu ai vîndut-o. Eu m-am îngrozit văzînd organul naţional mînat de interes atît de mişelesc. Să lăsăm asta.

Cauza clerului unit din Ardeal[57]

Dumnezeule! Pune-ţi mîna pe suflet şi te întreabă: ce trenţe de ştiri, ce batjocuri sînt acelea pe care tu, din scrisorile lui Tipar, le dai publicului românesc? Ia-ţi osteneala, cheamă şi pe Andrei Mureşanu, adunaţi toate gazetele din anul trecut sunătoare despre această cauză, pînă la cea din 28 mai[58], de deunăzi, alăturaţi amîndoi toate acelea ştiri cu acelea trei care sună despre venirea şi sosirea şi lucrarea ep(isco)pului Erdellyi(sic), alăturaţi apoi şi deosebit, între sine, toate /ştirile sunătoare numai despre Erdelyi şi mărturisiţi curat dacă unul neiniţiat în labirintul acelor lucruri poate să-şi facă vreo idee despre acelea întîmplări, dacă — lăsînd că ele nu sînt nicidecît după fiinţa adevărului — poate cineva să găsească o baieră, un nex între ele, dacă cei mai bărbaţi din partida clericală, — aşa o numesc eu, în privinţa către cea ep(isco)pală — chiar să fie de temperament cu totul antidemocratic, nu se vor ţinea de pîntece, înecîndu-se de rîs. Da apoi că le publicaţi numai după o faţă, numai după partida ep(isco)pală?

Eu ştiu că tu nu poţi servi partida pe faţă în contra ep(isco)pului, ştiu că Bariţ nu o poate face, dară atunci să ţii un feli de cumpănă în mijloc, asta era datoria ta. însă nu numai nu faci, ci vorbeşti cu un feli de Schadenfreide[59] de neizbutirea partidei clericale, ba, mai mult, îi înfierezi personal, fără de a le da dreptul de a se apăra!! Poate că nu poţi primi ştiri antiep(isco)pale, dară atunci de ce inferezi partida ceialaltă în capetele sale? De ce o îmbrînceşti pînă la marginea adîncului? De ce baţi copilul, dacă ţi se pare că trebuie să-i astupi gura să nu zbere? Să lăsăm că îi inferaţi atîta în public, apoi voi în Braşov şi cu gura îi lătraţi.

Eu, dacă nu era pentru frate-meu în vacanţa a[nului] tr[ecut] ori în vara aceasta trebuia să mă necăjesc pe Mureşanu că s-au adresat către clericul din Blaş €u acestea cuvinte răsuflătoare de oareşcarea bucurie: ***Ei, ai auzit că au murit voivoda clericilor din Blaş?*** Dară, rădicat totdeauna peste asemenea slăbiciuni, eu privesc mai vîrtos aceea ce voi faceţi în public.

Cum de vă bateţi joc de această înaltă sarcină ce aţi luat-o, ca să cîrmuiţi un organ naţional? Nu vă mustră pe voi cugetul cînd vă puneţi capu pe perină, nu vă mustră spuindu-vă că aţi profanat şi aţi pîngărit acel preţios odor? Credeţi voi oă oamenii cei mai cu cap nu ştiu că nu poate fi naţionalism unde nu este virtute? Voi ştiţi bine — tu ştii anume! — că eu am reprobat urmarea profesorilor şi a tînărului cler din Blaş. Ei au greşit în forma şi întinderea lucrului peste marginile lui. Ştii că am dojenit pe frate-meu, aşadară nu poţi zice că eu sînt cu patimă către vreo una din partide, căci ţi-am arătat de la început însemnătatea lucrului şi aceea ce este de tînguit în el.

Unde vă bag eu vreo vină? Acolo că chiar tu, Bariţ, ai vorbit de o mie de ori că clerul îi stricat în capetele sale, că partida lui Raţ e plină de fărădelegi, că ep(isco)pul e o babă moale. Nu-ţi aduci aminte, sub *Tîmpa,* cînd te sileai să-mi slăbeşti şi puţina opinie ce mai aveam de Lemeny? Ce să zic eu despre caracterul tău, cînd acuma vorbeşti cu atîta nesimţiciune şi mulţemire de fraţii noştri carii, apărînd un scop, un lucru sfînt (nu ştiu, bine sau rău), n-au izbutit? Adecă Tipar, schimbarea tuf Tipar, te-au schimbat şi pe tine! Dar de ce nu priveşti ia viaţa iui Tipar, de ce nu-i pui acestea întrebări, pe carele i le-am pus eu?: „Dar nu eşti tu, Tipar, începutul şi izvodul partidei clericale, pe carea astăzi o inferezi, după ce o vînduşi?! Dar nu te daş[i] tu pe faţă încă în anul 1826 — (1)828, cînd cu Papfalvi[60] voiai să te călugăreşti, cu cuvînt că ve/chile instituţii ale clerului sînt călcate în picioare de ep(isco)p şi de Capitul, ca să restatorniceşti călugăria carea, unită cu clerul, odinioară era fala naţiunii româneşti? Nu vînduşi, au cel puţin înşelaşi, pe Benedict? Nu eşti tu care ai hotărît să ajungi la scop răspîndind idei'antiep(isco)pale în cler? Nu eşti tu care ai tras în partea ta pe toţi tinerii de talent, învăţîndu-i să studieze istoria clerului, ca să cunoască căderea lui supt picioarele ep(isco)pului? Cine au informat pe Rus, după întoarcerea lui de la Viena, despre starea clerului? Cine au iniţiat pe Bărnuţ? La cine alerga toţi popii şi primopopii cei nemulţămiţi şi al cui nume îl pronunţau***T*** Cine au vărsat idei antiep(isco)pale chiar între copii, între nepăţiţii clerici? Cine-r adămînea la sine, precum pe frate-meu şi pe alţii? Cine te-a pus să primeşti în alianţă — împrotiva sfaturilor ce ţi-au dat'Maiorescu — pe Pap, care umbla numai în extremităţi, şi pe slabul Marcu? Cine dară a pus focul, l-au aprins şi l-a lăsat să ardă sub cenuşe? Tu, Tipar, ***de-a dreptul*** plîngîndu-te de stricăciunea curţii ep(isco)pale şi a Capitulului şi răspîndind idei ca să formezi un cler nou, apoi pieziş trecînd de om învăţat, de cel mai învăţat şi mai nedreptăţit şi dînd din înţeles că îţi place să te numească aşa şi deschizi pieptul către toţi năpăstuiţii. Frumos îţi este ţie, Tipar,, ca după ce ai fost ***cutră, Tratomenger,*** pezevenc (sic) iui Raţ, ţiindu-i-o, ascunzîndu-i-o, ducîndu-i-o estrasament, în urmă vrăşmaş cumplit, apoi în urmă iar să te-întorci să-i faci cum cîntă acel nelegiuit om? Dar mai mult decît toate, cum putuşi a te lăpăda de partida cea mai mare clericală, pe care tu o ai format-o? Dar cum putuşi să o vinzi? Dar cum te lasă inima să rîzi de ea, să o inferezi în public? Ce caracter este acesta? Tu, care jurai că în tot cleru sînt doi bărbaţi de caracter: repausatul Rus, şi mai cu seamă Bărnuţ, cum poţi privi fără mustrare de cuget la jertfele tale?!"

Asemenea întrebări puneţi lui Tipar şi va plînge, der Faigemenste[61], cum a plîns la scrisoarea mea.

încă o dată: eu n-am aprobat pornirea de la început, dar nu pot vedea nelegiuirile ce faceţi voi către persoane şi batjocura către naţie.

îndreptaţi-vă, că aveţi a da mare samă înaintea viitorimii. Socotiţi că nu sînt condeie gata pentru a mai descria aceste scandale altfeli de cum a scris Maior istoria cu Ţopa?[62]

Eu m-am înfiorat primind alaltăieri o scrisoare de la un protopop cărunt, care au votat pentru ep(isco)pul şi apoi mărturiseşte că împrotiva cunoştinţii şi-m[i] descrie nelegiuirile, blăstămăţiile, ticăloşiile, cu un cuvînt ruşinea căpăteniilor noastre. Şi apoi voi să faceţi organul/apostolii ruşinei! î Nu ştiţi că fără virtute nu este naţionalism? Pocăiţi-vă!/

Bariţ! Mie nu-mi ajunse hîrtia ca să închei scrisoarea, căci răsuflarea mea — de atîta nemulţumire, de cînd tu nu-ţi păzeşti datoriile unui redactor naţional — avea să fie mai mare. Eu am căutat singur să te dezvinovăţesc, dar nu pot, n-am găsit cuvinte. Lapădă-te de făţărie, la carea ai fost aplecat de cînd erai în gimnaziu, precum ţi-am mai zis-o. Fugi de arginţi!

Al vostru, ***Ioan Maiorescu".f***

[56] Este, cu siguranţă, vorba despre urmările articolului lui Maiorescu, publicat în ***Foaia literară*** nr. 16 (vezi II, n. 1).

[57] în primăvara anului 1843 izbucneşte la Blaj un conflict între seminarişti,, cărora li se adaugă o parte din profesori, şi episcopul Lemeni, încheiat prin îndepărtarea nedreaptă a 4 profesori (Iosif Pop — care se sinucide în aprilie 1845, S. Bărnuţiu, Demetru Boer şi Gr. Moldovan), condamnarea vicarului general Simion Crainic la 3 ani închisoare şi eliminarea celor 12 teologi. în acest diferend Cipariu şi Bariţ au o atitudine rezervată, condamnată de Maiorescu. Amănunte despre proces la G. Bogdan-Duică, ***Viaţa şi ideile lui Simion Bărnuţiu,*** Bucureşti, 1924, p. 61 sq. (vezi şi XXXII. n. 9).

[58] Principalele informaţii referitoare la situaţia din Blaj, publicate de ***Gazeta de Transilvania*** pînă la numărul din data specificată, sînt: ***De la Tirnavă, 24 martie,***

VII, 1844, nr. 27, p. 105-106; ***Blaj, 7/19 aprilie,*** VII, 1844, nr. 32, p. 126; ***Blaj, •aprilie,*** VIII, 1845, nr. 33, p. 129; ***Blaj, 16/28 aprilie,*** VIII, 1845, nr. 34, p. 133; ***Blaj, 19 aprilie,VIll,*** 1845,nr. 35, p. 137 şi ***Blaj, 1 mai 1845,*** VIII, 1845, nr. 39, p. 154.

[59] Corect „Schandenfreude" = bucurie răutăcioasă.

[60] Constantin Papuciu — Papfalvi, atunci parob hirotonit, vicar al Hunedoarei, apoi cononic la Blaj.

[61] Corect „Feige" == laşul.

[62] înlăturat abuziv de episcopul I. Bob din funcţia de vicar al Haţegului şi scos din preoţie, Chirii Ţopa face apel la Scaunul arhiepiscopal al Strigonului şî, cu concursul primatului, este repus în drepturi. Comentînd faptul în favoarea lui Ţopa, Maior consideră că astfel s-a deschis calea ca românii să facă apel la un for străin, ceea ce ar constitui o primejdie naţională. Cf. Petru Maior, ***Istoria besericei românilor atît a acestor dincoace, precum si a celor dincolo de Dunăre,*** Buda, 1813, p. 233.

XLVII

Craiova, 17 x-vrie [decembrie] 1845

Frate Bariţ,

Eu, precum ţi-am spus, nu mai poci însărcina cu adunătura de prenumăranţi la foile voastre, dar pentru mine să vie ca totdeauna cele româneşti. în plicul meu să vîri încă 4 esemplare pentru oarecare amici mai de aproape. îmi este peste putinţă a mai purta această sarcină. Eu sînt ocupat peste măsură, nu mă mai poci da în lături. îmi ajung şi ocupăciunile şi nevoile mele. D-lui Vasici logofătul I. Bibescu îi va trimite un inel de aur. Spune-i că pentru vorbele ce avurăm între noi amîndoi eu am deschis gura şi am căscat-o la d. Ştirbei cînd a fost deunăzi aici, după ce am lucrat prin scris cu alţii. Mi-a dat bune vorbe, dar eu pe toate vorbele lor nu mă razim, pînă nu voi vedea lucrul în palmă, îi voi scrie eu. Spune-i să aştepte puţintel. Noi sîntem grei la toate, îa toate,

Maiorescu.

P.S. D.[omnul] Gavra vrea să mă facă colectant. Spune-i să-şi
219 aleagă pe alţii ***K*** \

[1] Alexandru Gavra, profesor la Preparandia din Arad, se apucase de editarea ***Hronicii*** lui Şincai. I s-a adresat lui I. Maiorescu, pentru a-i cîştiga abonaţi la ***Hronica.*** Amănunte la I. Verbină, ***De la Sincai la Gavra,*** în ***'Studii literare,*** voi. IV, 1948, p. 135 sq.

XLVIII

17 iunie 1846

Prenumeraţii la *Gazeta de Transilvania,* cu *Foaia* ei, au fost pe semestrul trecut:

1 clucerul G. Zătreanu, mădular la Divan şi president al magistratului
2 clucerul Gonst. Glogoveanu
3 sărdarul Ioan Diculescu
4 sărdarul G. Braboveanu
5 parucicul N. Păianu
6 I. Maiorescu.

Pe semestrul II, de la iulie 1, sînt tot acestii de mai sus, dar să se mai adauge şi aceşti 2 noi:

7 d. Teodor Iota
8 d. marele logofăt şi cavaler, I. Bibescu. / 224

Paralele, pentru cei de sus 6, pe anul întreg, pentru ceilalţi doi, pe jumătate de an, le va aduce fratele Leca, cu venirea sa acolo după examen.

După voinţa tutulor, onorabila redacţie este rugată a tipări numele prenumărătorilor şi a le pune supt speciale adresele, însă tot în plic, cătră suptînsemnatul, căci altfel sînt supuse la plată, pe care oamenii nu o dau bucuroşi. Aceşti de-acum abonaţi vor fi perpetui. Suptscrisul va îngriji a găsi pentru anul viitor vreun curespundinte care să se poată încărca [cu] îmblarea după mai mulţi amatori.

/. Maiorescu / 224^

[F. 224, marginal, stînga:] Suptscrisul are cuvintele sale pentru care n-a putut da m[arel]-ui logofăt I. Bibescu, fostul pînă acum, nearătîndu-şi însuş[i] dorinţa de a le avea; acum este însemnat după espresă poftire [1].

M.

[1] Pe f. 224, sus, menţiunea: „Să se dea domnului Bariţ", deci, scrisoarea a fost trimisă ocazional.

XLIX

Craiova, 11 noiemvrie 1846

Bariţ,

Prin dumnealui zidarul ori măiestrul de zidărie Ştefan Gruber, primeşti 12-£, însă 24 sfanţi sînt pentru d. praporcicul I. Miculescu, ca să-i trimiţi şi *Gazeta* şi *Foaia* pe tot anul acesta, 1846. Iaca prenumărătorii trecuţi:

d. aga G. Zătreanu pe un an	sfanţi	24
„ aga C. Glogoveanu „	„	24
„paharnicul Nicoiae Păianu, de[to]	„	24
„ sărdarul I. Diculescu „	„	24
d. marele logofăt şi cavaler /. *Bibescu,* pe o *giumătate de an* (pe semestrul I s-a dat Păianului)	„	12
d. Teodor Iota, pe 1/2 de an	„	12
	suma	144
Trimit şi pentru praporcicul I. Miculescu înainte, pe anul ce *trece*	sfanţi	24
Adecă tocmai 12 # ferecaţi. /	„	168 225

Aşadar, trimite-mi în grabă un esemplar deplin pentru d. *Miculescu,* pe eare-1 vei avea şi în viitor. Ţi-aş trimite şi datoria mea, dar am plătit *3* luni întregi pachetele la posta negoţitorilor cu *dramul* şi am dat 41 sfanţi şi 1/2 din pungă. Acum am făcut ce am făcut şi am scăpat.

Să vie dar iar pe *adresa mea.* Te vei dezclamna din zeciuielile anului viitor, pe care *nu* le vei scădea în favorul meu.

Nu uita a trimite esemplarul cerut pentru Miculescu.

Pînă acum n-am îmbiat după prenumăraţi, dar de aici înainte îţi va merge mai bine. Frate-meu te va ajuta. Eu îţi trimit o listă de 11 prenumăraţi, mai tîrziu îţi voi mai trimite şi alţii.

Iaca şi *Cuvîntul* meu de la examen. Tipăreşte-1, dacă socoteşti că va face vreo impresiune[1]. Fiindcă lucrez un plan de reforma sistemei învăţăturilor, ca să-1 dau lui Vodă, n-am putut prescrie şi formălui pe *Antişuler* despre limba română[2], dar îl vei primi, negreşit, pînă la Crăciun.

Dacă d. Bibescu de aici se va alege deputat in Bucureşti, apoi voi apropia pe Aron de dumnealui, ca să-ţi fie ordinar înştiinţător despre toate ale Adunărei generale, ori ţi-oi scrie eu, de-a dreptul.

Nu sînt sănătos. Fiţi voi,

Maiorescu.

225» Treci tPaSina3! /

Eu pusesem datul scrisoarei de astăzi 11 noiemvrie, socotind că astăzi va pleca Gruber. Aşa gîndeam ieri, cînd am scris. Acum văz că trece 11 noiemvrie şi zidarul meu e tot aici. Mă folosesc de acest prilej de a-ţi răspunde la scrisoarea de la 28 octomvrie, pe care o primii ieri, în pachetul cu gazetele, după ce îţi scrisesem ceea ce vezi aici mai sus.

Chieltuiala pentru pachete nu o opresc, rămîne aşa după cum am scris mai sus. Acum pot să vie gazetele tot pe adresa mea.

Am primit *Visgdlodâs,* dar ea nu mi-e nouă, decît poate că e scrisă ungureşte[3]. Nu ştii tu că eu o am latineşte, din vacanţia trecută, de cînd eram la voi? Boer[4] fostul profesor în Blaj, mi-a fost copiat-o în Sibii şi mi-a trimis-o. Cu toate aceste, îţi mulţumesc. Dar eu aş avea a reflecta la Abatia de la Cherţ, pe care eu am esplicat-o mai bine în articolul meu despre vechimea românilor în Ardeal[5]. Aş mai avea multe să zic, dar, după ce am văzut că Gal[6] a tipărit lucrările sale în puntul acesta, aştept şi eu să vedem ce vor mişca saşii. Mişcă saşii ceva? Vor refuta pe Gal?

Dar care Gal, Ladislaus? Eu am ţinut pe acel Gal care era director, ori un ce asemenea, la liceul din Cluj, şi acesta mi se pare că nu se chema
^226 Ladislaus, ci Dominicus, şi mi se pare că â murit. Aşa am crezut eu. / Eu nu cunosc pe alt Gal Lâszlo, decît pe cel din Bitcerde, care a fost consilier şi mi se pare că tot mai este, Ladislaus Gal de Hilib. Nu este acesta autorul? Bine ar fi să-mi spui. Eu eram să mă folosesc de unele dintr-ale lui, dar băteam mai mult la drepturi politice. Mă întrebi cu oarecare emfas: *voi încă vreţi a refuta?* Apoi, dacă voi, carii aveţi mai multe mijloace, dacă blăjenii şi alţii de pe acolo nu refutaţi, ce dracul să facem? De ruşine, dacă nu de alta, nu putem tăcea. Trimiteţi-mî toate cîte vor ieşi în materia aceasta şi, cu un cuvînt, tot ce va ieşi atingător de români.

Limba? Adevărat, ar fi timpul să ne mai înţelegem în public. Tu ştii că eu deschisesem odată materia aceasta, dar urîtul răspuns din partea lui Eliad m-a dezgustat. Deşi sînt ocupat, dar mi-ar plăcea a mai face foaia ta teatrul disputelor ticnite şi serioase asupra limbei. Ei bine, eu o să încep cu Anul Nou. Dar acum să-mi tipăreşti *Cuvîntul.* Să tipăreşti partea *istorică* şi *filologică* din *Disertaţia,* supt nume de *Antischiaul'.* Asta o scrisesem în sărbătorile Crăciunului trecut, în dechemvrie 1845, invitat de Cîmpeanu. Deşi-mi e urît a lovi în persoană, dar am socotit că este iertat de a demasca şi a ruşina pe un trădător de naţiune. De aici *Antischiaul* a ieşit aşa iute şi personal. Alege din el personalităţile şi tipăreşte ce e bun. Trage cu cerusă roşie, pentru tipograf. Socotesc că am produs ceva *nou* asupra dacilor şi, mai vîrtos, locul lui Dione[8], de unde se vede că dacii au fost *alungaţi.* Asemenea, alăturarea între limba coţovlacă şi a noastră. Adevărat, numai în generalităţi, dar crez că e de mare cumpănitate. Publică dar bucăţi din ea şi fă-i introducere, arată, adecă, că publici numai estract. Dacă laşi afară personalităţile, apoi fireşte că n-ai de ce să-mi taci numele. Tot atunci am făcut /[...][9] 226^

[1] S-a tipărit în ***Foaie pentru minte...,*** IX, 1846, nr. 49, p. 385—389, nr. 50, p. 293—297 şi nr. 51, p. 401—404, sub titlul ***Cuvînt scolastic zis în 29 iunie 1846, cu prilegiul împărţirei premiilor în Şcoală centrală din Craiova, de inspectorul şcoalei, I. Maiorescu.*** Autorul face apologia culturii clasice, în special a celei latine, prilejuită de introducerea limbii latine, ca obicect de studiu, în şcoala craioveană.

[2] Răspuns ia art. luil.K. Şchuller, Entwicklung der wchtigsten Grundsătze fur die Erforschung der rumănischen oder Walachischen Sprache, in ***Archiv des Vereins*** I, 1843, p. 67—108; răspunsul lui Maiorescu a apărut în ***Foaie pentru minte,*** X, 1847 nr. 15-22.

[3] [Gâal Lâszlo], ***Viszgâlcdâs az Erdelyi Kenezsegekrcl; egyszersmind az erdelyi ket olah \puspok igazolasâul felelet Trausch es fckep Şchuller căfalataira,*** Aiud, 1846. Cf. Andrei Veress, ***Bibliografia română ungară,*** voi. III, Bucureşti, 1935, p. 36.

[4] Ştefan Boer, profesor şi canonic blăjan.

[5] Cf. I. Maiorescu, ***Despre vechimea românilor în Ardeal şi deosebit în pămîntul ce se zice „Fundus Begius", adecă „Pămîntul săsesc", Foaie pentru minte...,*** V, 1842, nr. 21—24, în care polemizează cu istoricul sas Martin Schnell, autorul unui articol injurios cu privire la originea şi continuitatea poporului român, publicat sub titlul ***Widerlegung,*** în ***Satelit des Siebenburgens Wochenblattes,*** II, 1842, nr. 40—41; Abaţia de la Cherţ mănăstirea cisterciană de la Cîrţa (Făgăraş).

[6] în nr. 41 al ***Foii pentru minte...,*** e recenzată, probabil de Bariţ, sub titlul ***Literatură istorico-politică,*** broşura lui Gâal Lâszlo, în care autorul pledează în favoarea revendicărilor româneşti în „Pămîntul crăiesc". Cf. şi G. Bariţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** voi. I, Sibiu, 1889, p. 626.

[7] Filaret Scriban, cu care Maiorescu intrase în conflict în 1843, pe cînd se afla în Moldova, va publica în nr. 1 al ***Foii pentru minte...,*** p. 2—6, un bizar articol, nesemnat, intitulat ***O dezvinuire în cauza limbei noastre,*** îndreptat împotriva latinizării, dar pledînd implicit şi în favoarea caracterului „slav" al limbii române şi împrumutării de termeni din limba elină, avînd în vedere motive de ordin bisericesc. Răspunsul va veni curînd din partea lui Maiorescu, întrucît — după cum se vede — Bariţ îi informase asupra articolului primit de la Scriban înainte de noiembrie 1846, precum şi asupra intenţiei de a-l publica. Cf. Un român, ***Antischiaul. Adecă o înfruntătură dată unui român care voieşte a ne face schiai sau sloveni,*** în ***Foaie***

pentru minte..., X, 1847, nr. 2, p. 9—13, nr. 3, p. 17-21, nr. 4, p. 25-29, nr. 5, p. 33—37 şi nr. 6, p. 41—45. Amănunte despre Scriban la G. Erbiceanu, ***Viaţa şi activitatea prea-sfîntului Filaret Scriban,*** Bucureşti, 1888.

[8] Dio Gassius, orator şi scriitor, autorul ***Istoriei romane*** în 80 de cărţi.

[9] Sfîrşitul scrisorii lipseşte.

L

[Craiova], 12 noiembrie 1846

Bariţ,

Şcolarul care mi-a prescris *Cuvîntul* a făcut o mulţime de greşeli. Cît am putut le-am îndreptat.

Antischiaul?[1] L-a[m] cetit astăzi. Nu se poate rupe din el nimic, Ştii ce am cugetat eu? Nu se va găsi între negoţitorii noştri, Orghiadan (sic)[2], Gheorghie Ioan[3] au altul, care să ia asupră-şi spesele tiparului şi apoi să iese în broşură deosebită? Ar fi bine să iese aşa, căci pentru *Foaie,* dacă vei lăsa personalitatea păcătosului, rămîne puţin. Apoi
227 socotesc că *Antischiaul* ar fi bun pentru a mai deştepta / simţul naţionalităţei. Numai supt privinţa aceasta aprob eu o critică aşa iute/fie şi în contra unui trădător.

Fă ce vei face şi o tipăreşte deosebit şi o împarte la voi, la toţi prenumăranţii aici, pe la cei ce mai citesc. Să-mi dai apoi şi mie vreo 30 esemplare. Pe popa[4] nu-l poci îngreuia cu tipărirea, căci ştiu că nu poate. De o va cere popa să o cetească în manuscris, să i-o dai. Mai pe urmă vei putea alege şi pentru *Foaie* ori şi mai înainte.

Aseară a nins aici şi azi-noapte, aşa e clima, dar se topeşte astăzi.

22ī' *Maiorescu /*

[1] Vezi XLIX, n. 8

[2] Rudolf (Radu) Orghidan.

[3] Negustorul braşovean Gh. Ioan, depozitarul fabricii de hîrtie din Orlat.

[4] Cumnatul lui Maiorescu, protopopul I. Popazu.

LI

[Craiova], 17 decemvr. 1846

Bariţ,

Scrisoarea din urmă am trimis-o prin Aron, ca să ţi-o puie pe poştie. Am mai adăugat 4 prenumeranţi. Mai trimite şi pe deasupra. Dar, lucrul dracului, că acum de la Ruşava ne-a împedecat binişor. Sîntem înapoi cu 2 pachete sau cu o săptămînă. De două ori ne-a venit cîte 1 pac numai. Mercuri, adecă mîine, o să mă adresez la Blaj. Văz că aţi pus pe Glatz colectant, fie.

Mă! De Broncus ori Bronchus[1] lui Plaut am rîs şi eu şi frate-meu, de ne-am ţinut de pîntece. Cine este autorul acestei născociri? Genilie[2] ar trebui să fie, căci nu se vede a fi stilul lui Laurian. Dar apoi, cum mi-a scăpat mie din *Univers?* Ori nu e din *Univers?* Fie! Frate-meu tocmai
229 cetea pe Plaut atunci şi era tocmai în *Miles gloriosus,* unde se află / acel cuvînt care, precît ştiu, numai la Plaut şi încă la unul se află. El de atunci zicea că ar vrea să răspimză, însă nu de tot serios, pentru un singur cuvînt, dar cu toate aceste adevărat.

Iată, îţi trimite alăturata scrisoare şi te roagă prin mine să i-o publici ori în *Foaie,* ori în *Gazetă,* dar pentru *Foaie* se vede a fi mai bună. In adevăr, *Broncus* este un om cu gura cam ca Marcu de la Blaj. Dar te rog să-l publici. Este întîiul articul de tipar de la *frate-meu,* or să mai urmeze şi altele. El e un tînăr care o să facă mult: are şi cap bun şi judecată sănătoasă. Studiază pentru sine, pe toată ziua, 6—7 ore. Are şi leafă, deocamdată bunicică: 1518 fiorini CM. pe an. Sade în şcoala şi are toate la mine. Biblioteca mea îi e deschisă. Dar nu o să-l las să iese cu ceva mai mare la tipar, pînă nu va trece de 30 ani. Merge pe 27. Dar să-i publici articulul[3].

Maiorescu / 229'

[F. 229, marginal, stînga, P.S.] Bariţ, aici alătur şi un bilet de la Leca, către d. Vasici. A rămas din scrisoarea mea cătră d. Vasici, atunci era să vie. Dă-i-l!

[1] „Unul din filologii noştri" făcuse o ciudată etimologie: prunc < broncus din Plaut (***Miles gloriosus,*** actul III, scena 1), unde are însă sensul de copil degenerat, hidos, cu gura strîmbă.

[2] I. Genilie, redactorul revistei ***Universu,*** apărută la Bucureşti între anii 1845-1848.

[3] S-a tipărit sub titlul ***Domnule redactor!*** în ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 11, p. 90.

LII

Craiova, 20 ianuarie 1847

Bariţ,

Abia astăzi primirăm gazete din anul nou. Iată încă 5 abonaţi:

no. 15 sărdarul Ioan Cernălescu
16 paharnicul Nicolaie Păianu
17 clucerul Ioan Vlădăianu
18 d[umnea]ei stolniceasa Sevastia Brăiloiu
19 d. Nicolaie Chibar.

Acest număr, fără mine.

Odată avea[i] obicei de a ne trimite numeri şi de prisos, la început. Toate se schimbă. Nu uita a trimite, pentru procurorul *Miculescu Gazeta* şi *Foaia* din tot anul trecut, pentru că în suma banilor ce ţi-am trimis s-a cuprins şi *acea plată.*

Am văzut că începuşi cu Scriban[1]. Bine, însă ascultă: dedesupt să nu-mi pui acele litere din nume ce am scris eu, ci să zici: *Craiova, dechemvrie 1845, Un român* şi nimic alta. Şi să zici că va mai *urma.* In adevăr, banul ori *moneda* cu înscrisul slavon şi român a rămas necriticat. Eu doar aştept să văz ce întipărire va face la Iaşi şi apoi, cînd voi trimite adaosul despre monedă şi altceva, poate să mă suptscriu întreg. Eu ştiu că ei vor şti toţi că eu sînt autorul, mai vîrtos că ei m-au provocat să-i tai nasul, 'dar Scriban, în desperata sa, poate să mişte

ceva. De aceea să n-aibă supt scriptura nume adevărat, numai „Un
231 român" /, ca să n-aibă de ce să se acheţe. Fiindcă articulul acela e fără suptscriptură, consecvent este să fie şi antagonistul nesuptscris.

Tocmai prescrktpe „Şuier despre originea germană a limbei române", îl strîng serios în chingi, dar critica mea e mai mare de 6 colae. După *Antischiaul,* să vie şi cestalalt, îndată. In săptămînă viitoare găsesc prilegiu de a-ţi trimite această critică.

Eu văz că hîrtiile ce circulează din acea batjocură nu se unesc toate. La tine se zice, în urmă, *bască întunecoasă,* într-a mea e „boşcă păinginită"[3] etc. La toată întîmplarea, vine adaosul meu.

Mă! Ştii tu ce am făcut eu? Aron îmi scrisesă că ar fi auzit că la Adunarea de acum se va discuta cauza indigenatului şi că ce bine ar fi să facă ceva pentru românii din statele Austriei. Eu i-am răspuns că nu se va face, de nu vom mişca noi, şi i-am promis un concept de rugăminte. După ce s-a făcut sănătos, i l-am trimis. El a modificat 3 frase, nu însă ideile, ş-apoi a prescris-o şi au iscălit-o ei, apoi noi, craiovenii, de aici s-a dus la Rîmnic etc. Tu vei căpăta şi conceptul meu original şi cel dat lui Vodă. Ba gîndesc să trîntesc şi un articul, mai pe larg, în cauza aceasta, căci e ruşine să fim socotiţi tocmai ca germanii şi francezii şi grecii în privinţa indigenatului. în jalbă eu vorbesc de un princep naţional mare şi de aceea mi-a părut rău că Aron a lăsat afară aceste cuvinte: „Văzînd (că după atîte smăcinături, prin care s-a stră-
231v curat popului lui Traian, / răsăriră deodată două punturi la care, ca după un lung naufragiu), alergînd tot românul" etc... Vei vedea.

232 Al tău, *Maiorescu.* \

[:] Herrn Herrn Georg Baritz, Redacteur der walachischen Blätter,
232* zu Kronstadt, Siebenburgen /

[1] Vezi L, n. 8,

[2] Vezi XLIX, n. 3.

[3] într-o notă la articolul său, Maiorescu menţionează că expresra aparţine lui Scriban, care n-a băgat de seamă că altul nu-l putea batjocori mai bine de cum s-a batjocorit el, numindu-şi capul o boşcă de tot păinginită. „Tot asemenea părere am avut şi eu de opinia lui, dar m-aş fi sfiit să i-o zic" (cf. ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 2, p. 11).

LIII

Craiova, 28 februarie 1847

Bariţ!

Aşa? *Rău la răzbunare?* Vezi, şi noi cetim cîteodată pintre rînduri. Ştiu din ce bubă sare această împutăciune. Dar în loc de mulţumită sau cel puţin tăcere, de ce împutăciune? Şi dacă împutăciune, de ce acum la urmă, şi nu la început? Dacă cu neplăcere, de ce s-a tipărit? M-am îmbulzit eu cu *Antischiaul?* N-a zăcut el un an întreg? Dar de ce *răzbunare?* Ge am avut să-mi răzbun? Ge mi-a făcut mie personal Scriban? *Antischiaul* s-a scris pentru amicii de la Iaşi, pentru profesorii Academiei s-a scris, dapă invitarea şi provocarea lor Curespundentului de la 27 ianuarie[2], care zici că e şi el, e (sic) tot de o părere cu tine şi profesor, să-i răspunzi că numai după no. 1 sau, al *Foaiei,* no. 2, în care a venit numai introducerea personală, nu i se cădea a judeca. Scrisoarea lui e de la 27 ianuarie, tipărită în *Gazetă,* no. 12 şi 13. începutul *Antischiaului* a ieşit din Braşov în 13 ianuarie şi pînă la Iaşii a făcut cel puţin 12 zile, adecă a ajuns acolo la 25 ianuarie, prin urmare, acel bun reflectent n-a putut avea în mînă decît începutul din no. 2 al *Foaiei.* Ce profesor o fi acela, nu ştiu. Stilul e strein de al profesorilor pe care îi cunosc eu acolo. Cu toate aceste, iertat i-a fost a-şi da părerea oricum, iar întipăritura ce a făcut-o în Iaşi, ca manuscris, ce s-a copiat în mai multe esemplare, o ştiu eu.

Antischiaul nu e răzbunare din parte-mi, el este un fiu al împregiurărilor. După ce circula p-aici un răspuns al lui Vilara[3] — aşa se credea — cătră un procuror, pentru cuvintele cele nouă, în care îl trimite la sloveni, anonim, după ce / omul acesta şi alţi grecotei se provoca 2
p-aici, p-acolo la satira lui Scriban, în interesul românimei, mai vîrtos a tinerimei, ca să-i dau ceva arme în mînă, am scris pe *Antischiaul.* Sînt eu atît de sec ca să nu ştiu că mai bine mi-aş întemeia reputăciunea de istoric şi filolog ori limbist, publicînd din foliantele cele mari, ce au ieşit din desele observăciuni făcute de mine şi care stau aruncate fiecum, aşteptînd o mînă liberă şi uşoară? Pe mine nu m-a gîdilat niciodată mîncărimea de a fi scriitor *copios* ori voluminos. Aşadar, rău şi fără cale, tocmai tu priveşti pe *Antischiaul* ca o răzbunare personală! Şi *încă râu* în răzbunare?

Cu buninimitatea (sic) şi cu curăţia cugetului meu, eu în tot minutul sînt în stare de [a] sta înaintea dreptului judecător faţă la faţă, dar sînt mare duşman mincinoşilor, făţarnicilor, ipocriţilor, trădătorilor ori, cel puţin, necredincioşilor. îndată ce am simţit viţiul şi păcatul, îl frig al dracului, iar unde văz greşale însă cugetul curat, eu sînt cel mai blînd critic. *Antischiaul,* la toată întîmplarea, cerea o formă iute, căci, în apatia în care se află publicul nostru, sînt necesarii, din cînd în cînd, cîte **o** bombă, ca să pocnească, să mai electrizeze publicul.

*Contra-Şuller** e născut şi botezat de mult, iacătă-1 şi prescris. Eram să nu ţi-1 mai trimit dar văzînd că prin împutăciunea ce-mi faci negreşit îţi răzbuni tu..., eu îţi răspunz trimiţîndu-ţi pe *Contra-Şuller,* Ia care însă nu-ţi dau voie de a schimba nimic. Să-mi păzeşti ortografia neschimbată. Asta e ortografia mea o dată pentru totdeauna. Eram să **o** motivez cu **o** scrisoare deosebită, dar acum nu putui. Va veni mai tîrziu. Dar pe *Broncus* de ce nu l-ai tipărit? Negreşit eşti ori tu, ori Murăşanul autorul acelei etimologii, dar, odată ce e *anonimă,* ce te opreşte? Aici e vorba să nu lăsăm pe public amăgit. Dacă nu o tipăreşti, apoi frate-meu **o** va trimite la *Organ*[5]*.* \

Cauza episcopiei sibiene mă interesează încît e publică — naţională, iar încît e personală, dacă nu atinge drepturile naţionale, nu-mi pasă. Popasu făcea bine ca să fie încă şi mai leneş şi să nu fi mişcat nimic pe lume de la început. Asta era rola pe care i-am însemnat-o şi nu m-a ascultat, dar bine şi acum să stea ferit.

Pe Verz9şti eu nu-i ţii de oameni periculoşi, ci oameni răi şi fără caracter. Pe asemene oameni să nu-i iconomisească nimeni: făţarnicului să-i arăţi că-1 ştii cine este. Asta îl împuţinează înaintea sa însuş[i]

şi îi micşorează energia. Ceea ce face, face ca desperat. Cînd n-ar iconomisi nimeni pe aceşti ipocriţi şi mincinoşi, ci s-ar privi ca oamini carii îi cunosc pînă la maţe, numărul lor ar scădea mult.

Să-mi trimiţi răspunsul ce se face lui *Gal* de Chiminea[6], dar curînd, pentru că nici eu nu sînt aşa în lipsă de documinte.

Crez că censura nu va opri nimic din *Contra-Suller.* Cele ce se zic la urmă de politica românilor în viitor, care n-are să supere pe nimeni, spune că e contra ruşilor. Ai cetit die *Sprachfrage?*[7]

Maiorescu

[P.S.] Sîntem aşa de învăluiţi, aşa de nesiguri de viitor, încît n-am nici o plăcere de a lucra ceva. Mai că o să căpătăm toţi paspor-
234 turi... Eu unul tot nu crez să fie, după cum se vorbeşte. /

[1] Vezi L, n. 8

[2] într-o corespondenţă datată „Iaşi, 27 ian. 1847" (cf. ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 12, p. 48 şi nr. 13, p. 52) se fac pronosticuri în legătură cu viata social-pohtică şi culturală a Moldovei. „In privinţa limbii se vădeşte din toate părţile o reacţie şi o antipatie asupra esaltaţilor radicalişti, carii croiesc şi introduc cuvinte după plac. Eu sînt de socotinţă să fim ceva mai măsuraţi, să nu ne prea opintim, ci să aşteptăm, că cu vremea tot vom ajunge la scop" (p/52).

[3] Alex. Vilara, boier muntean, grec de origine.

[4] I. Maior, ***Refutarea pârerei d-liii I. K. Şuller despre germana origine a limbei române,*** în ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 15, p. 117—120, nr. 16, p 125-131, nr. 17, p. 133-139, nr. 18, p. 141-143, nr. 19, p. 151-155, nr. 20, p. 162-164, nr. 21, p. 165-168 şi nr. 22, p. 173-178. Autorul reia polemica purtată de G. Bariţ în 1843 cu Johann Karl Şchuller, ***Entwicklung der wichtigsten Grundsâtze fur die Erforschung der rumänischen oder walachischen Sprache,*** în ***Archiv des vereins fiir siebenbiirgische Landeskunde,*** I, 1843, Heft I, p. 67—108. Cf. [G.] B[ariţ], ***Ce limbă este limba românilor?,*** în ***Foaie pentru minte...,*** VI, 1843, nr. 35, p. 273-275.

[5] ***Organul luminărei.*** Gazetă bisericească, politică şi literarie, (Blaj, 1847—1848; redactor responsabil: Timotei Cipariu).

[6] Probabil Kemeny Joszef, reputat istoriograf, pasionat strîngător de documente istorice (cf. Josepho C. Kemeny, ***Notitia Historico-Diplomatica Archivi et Literalium Capituli Albensis Transilvaniae,*** Pars I—II, Cibinii, 1836). Dia vasta sa colecţie, Ştefan Moldovan copiază — din însărcinarea lui Bariţ — documente referitoare la români, din care unele vor fi publicate (cf. ***Documinte vechi pentru istoria naţională transilvană,*** în ***Foaie pentru minte...,*** XIV, 1853, nr. 43—45; XVII, 1854, nr. 1-9, 13-18 şi 20-21). Răspunsul lui Kemeny la broşura lui Gâal, de fapt o recenzie, ş-a publicat în ***Magazin fiir Geschichte, Literatur und alle Denk — und Merkwiirdigkeiien Siebenburgens,*** voi. II, 1847, nr. 3, p. 375—378 (cf. şi ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 7, p. 56).

[7] Franz Pulszky, ***Die Sprachfrage in Ungarn,*** în ***Ungarische Tābletten,*** Leipzig, Druck von J. B. Hirschfeld, 1844.

LVI

Craiova, 3 mart. 184?

Bariţ!

Ai primit pe *Contra-Şuller?* Cum ţi-a plăcut?
Iaca trei prenumeranţi încă:
aga Gheorghie *Coţofeanu,*
maior Barbu Vlădoianu,
d. Ioan Dumitru *Dianu.*

Fii bun şi trimite şi pentru acestii.

Eu am uitat să-ţi spui de greşeala ce ai făcut-o în *Antischiaul,* la început, adecă în numărul **2** al *Foaiei* unde, în nota în care se cere iertăciune de o espresiune, după ce din text ai şters la locul acela „ochii *păinginiţi",* nu mai avea loc *nota.* Apoi, în notă, cum ai zis: „tot această *părere* am avut-o şi eu despre *opinia* lui" ? Eu am avut despre ***căpăţîna*** lui.

Albul a murit, prin intrigile *grecilor.* Aşa crede Aron, dar eu crez că grecii au dat numai un *dorit* prilegiu. Să vedem. Eu voi să-i mai pocnesc o dată. Dar încă nu e sigur de va înceta Albul, iar Rizu, consu-
lul grec, a dat notă. / 235

Dar *lonescu*[1] ce dracul va? Noi, la Academie, îl aveam de cel *copilăros* şi ceea ce cetesc în no. 7 al *Foaiei* arată negreşit un copil prost. Să vedem unde iasă şi apoi iar să ne apucăm de lucru.

Maiorescu \ 235"

[1] I[on] I[onescu de la Brad] într-un articol întitulat ***Prefacerile învăţăturilor din Moldova,*** din ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 7, p. 49—52 şi nr. 8, p. 57—60, comentînd măsurile pentru reforma învăţămîntului moldovean, propune un program de studii bazat pe sistemul lui Michel Chevalier. Autorul face aluzie la propunerile lui Maiorescu (vezi XLIX n. 3), zicînd că prin izgonirea limbilor clasice, a poeziei etc, „cu totul netrebnice societăţilor ce caută a se pune pe calea propăşirei, [...] ***ridiculus mus*** se va nimici" (p. 51), fapt ce-1 va mîhni pe acesta, imputînd redactorilor publicarea articolului.

LV

Craiova, 31 mart. 1847

Bariţ!

Ce să fac cu scrisoarea ta de la **20** ori din altă zi, căci ai îndreptat datul? Nici răgaz, nici plăcere am de a mă certa. Singură espresiunea ta *râu la răzbunare* a fost în care m-am simţit atins şi care a prilegiuit scrisoarea mea şi astă scrisoare a ta, cea de acum, numai lasă îndoiala, că eu bine am'cetit pe supt rînduri, văzînd în aceea împutăciune o răsuflare a vechiului necaz. O spui în scrisoarea aceasta pe faţă. Tot ce se zice pe de lături, nu se ţine de lucru. îmi pasă puţin dacă tu vei crede că eu mi-am răzbunat personal de Scriban. Eu ştiu că nu, şi cugetul îmi ajunge. Iar tu unul, o zic şi acum, n-ai nici un cuvînt de a vorbi de personalităţile articulului: a) pentru că articulul nu era scris pentru tipar, cel puţin nu pentru jurnal, b) am recunoscut însumi şi ţi-am scris-o că e prea personal pentru *Foaie,* c) ţi-am dat *toată voia şi puterea* de a şterge şi de a modifica, *afară de partea istorică.* Nu ţi-am scris aşa? Nu eşti, prin urmare, culpabil că ai ţinut personalităţi, ca să-ţi găseşti prilegiu de răzbunare ori cel puţin de răsuflare? Asta este logica scrisoarei mele la care răspunzi.

De ieşeni am crezut în adevăr — nu de lonescu, căci el e copil şi-mi pasă puţin de judecata lui, mai vîrtos cînd şi el a stat uneori supt protectorat francez, altădată supt cel moscal — că nu-şi vor fi arătat neplăcerea cu articulul acela, în forma în care a ieşit, pentru că, la

primirea manuscrisului meu, au aplaudat şi unii din aceia pe carii mi-i numeşti. Tu însă nu-i cunoşti. După cele ce am primit de atunci încoace, află de la mine că aceia pe carii mi-i numeşti au fost tras cu toţii pe *Scriban* în partea lor, ca să le ajute, cu mijloacele ce are, a surpa pe
236 Cîmpeanul, care / avea cea mai bună opiniune în Academie şi era un spin în ochii pămîntenilor. Cunspirară cu toţii în contra *ungurenilor,* arătîndu-i pe la un consulat... că au înfumurat tinerimea. De aici măsura de a nu se ţinea clas dacă nu vor fi 12 auzitori. Pămîntenilor de la aceste clase li se dederă numaidecît alte chiverniseli, iar acum restatornicire. Dar eu crez că după căderea lui Scriban se va ridica şi Cîmpeanul. Ei au luat pe Scriban de unealtă, *hinc Mae lacrymae !,* lacrăme *verdâchtig*[1]. Dar, cum zic, tu de ce ai lăsat personalităţi, cînd numai partea istorică era de ţinut? Iar eu crez tare că este iertat a omorî pe un trădător, nu ca *om,* ci ca *literat.* In puntul acesta este iertat a arăta toată nimicnicia trădătorului. Cu toate aceste, eu n-am voit a mă folosi de această credinţă a mea. Bine este dacă a ajuns Scriban a fi obieptul cumpătimirei. Asta este moartea aceluia ce a dorit a fi *temut,* nu cumpătimit. Pentru aceasta partea istorică tot cunvinge, şi asta este aceea ce am apăsat eu.

Lasă cauza Blajului, nu o încurca. Tu ştii bine că eu n-am fost de nici o partidă, ştii bine că frate-meu a fost aspru mustrat, pentru că s-a împărtăşit. Supărarea mea a fost că de ce tu, ca român, să nu rămîi neutral? De ce să arăţi un fel de *Schadenfreude*[2], fabricînd ori primind scrisoarea în care se zicea: „Ce au căutat, au aflat"? Cu aceasta eu nu am lăudat pe partea ceealaltă, ci te-am mustrat numai pe tine. Asemenea, m-am supărat pe Tipar că, după ce singur încrimina pe Lemeni, după ce el e corifeul *cel mai vechi* al pornirei, după ce a mărturisit totdeauna că Raţ e cel mai stricat om, cum de s-a aliat cu sacul fărădelegilor şi
236v n-a rămas cel puţin neutral? Aceasta iară nu va / să zică că am aprobat urmările partidei celeilalte, cu atît mai vîrtos cu cît tu ştii că eu am apărat, mai mult decît voi, pe Lemeni.

Adaosul la *Antischiaul* poate să vie de bună voie şi în bună voie[3]. Socoteşti tu că eu nu sînt în stare şi în plăcere de a primi învăţătură? Atlta numai că personalităţile au rămas din pila ta.

Mustrăciunile ce ţi le-am făcut în (1)845 sînt făcute ţie, între 4 ochiA Dacă nu sînt adevărate, ce te mai rod la ficaţi? Uită-le şi-mi dă probe din contra. Tu vezi bine că eu deosebesc între greşalele persoanei şi între binele public. Socotesc că, ca contrariu al tău, în acele ce ţi le-am imputat, m-am purtat omeneşte şi ca bărbat întru toate. Dacă nu te număram între amici, nu-ţi făceam nici o imputăciune.

Nu ştiu cum înţelegi mulţumită, dar, fiindcă zici că în înţelesul *meu* mi-o *denegi,* negreşit n-ai înţeles-o. Las-o să rămîie şi să rămîie şi laudele de talentele ce nu le am şi pe care laude nu le-am căutat niciodată. După toate aceste, zic că nu mă cunoşti ori că lovitura mea de la 1845 nu vrei să o laşi moartă. Lasă-o, că nu-ţi strică nimic, dacă e neîntemeiată.

Cine o să dea adaosul? Crez că *Maniu,* pentru că mi-a imputat-o într-o scrisoare şi zice că ar avea a adăuga ceva.

Contra-Suller[5]. Adevărat, ţi-am zis să nu schimbi nimic, dar n-am înţeles-o de *titulă,* ci de articul. Schimbă-o cum îţi place. Zi[-i]: „Părerea d-lui Şuller despre germana origine a limbei române". Eu nu văz / ce 237
poate supăra acea titulă. Ori *Contra-Şuller,* ori *Şuller,* ori *Pro-Şuller,* eu o socotesc tot una şi nu ştiu de ce să facem curte lui Şuier [...] Nu vezi tu că lucrul nu e la Şuller pentru studiul adevărului, ci curat politic? Dacă schimb titula, nu mai voi a schimba *motto* ori altceva. Manuscrisul meu din vacanţia trecută s-a curăţit, în copia ce o ai, de toate ce puteau supăra. Fă tu, dacă poţi, ca român, mai multă cruţare de cum am făcut eu; aş dori să te văz. După cele ce i le refrîng la călcîiul desertăciunei, va vedea oricine că mult m-am înfrînat, ba poci zice că l-am tratat prea serios. Dar tu vezi bine că în toate criticele mele eu nu răspunz numai antagonistului meu ori al românilor, ci scopul meu este cel principal, de a învăţa pe *tinerimea română* şi de *a-i da arme în mînă.* Pentru aceasta, criticele mele sînt iuţi, ca să mulţumească, să gîdile gustul tinerimei; pentru aceea şi titulele voi să fie *bombe* care să pocnească, să electrizeze, să scuture letargia, nepăsarea. De aceea îmi place şi drumul jurnalistic, cu articuli scurţi, pe care oamenii îi mistuiesc mai uşor şi mai mulţi. Nu ştiu dacă o carte voluminoasă s-ar ceti de o mie de români ca articulii din *Foaie.* Cu un cuvînt, eu scriu pentru împregiurările în care mă aflu, scriu pentru *astăzi.* Şi de ce nu pentru 1900? Pentru că D-zeu ştie ce va mai fi pînă atunci cu noi.

Germanii şi francezii şi englezii, ultra-matori în literatură, se ceartă şi acum şi se muşcă ca clinii, şi mie să nu-mi fie iertat a mă apropia cu iuţeala' nici pînă la 10 graduri de maniera lui *Lessing?* Pe fraţii, pe adevăraţii români, nu-i voi atinge niciodată, să greşească cît de gros. Au nu puteam lovi pe Tipar, unde deosebeşte românătatea limbei de românătatea naţiunei? Cînd îi voi răspunde, vei vedea cît sînt eu de moderat. Rău că n-ai tipărit pînă acum pe *Anti-Şuller.* Era un interes ştiinţific personal, acum, în puntul acesta, nu va izbuti.

Domnului Vasici îi sînt dator cu un răspuns lung. Murăşenii ce fac? Familia ta?

Maiorescu / 237

[F. 236, marginal, stînga, P.S.] Bariţ! Iţi alătur aci şi altă scrisoare pentru *Gazetă,* împreună cu *Chiemarea filantropică*[6]. Tipăreşte şi acea *Chiemare* în *Gazetă.*

[1] De aici lacrimile, „lacrăme" prefăcute.
[2] Bucurie răutăcioasă. Vezi şi XLVI, n. 59.
[3] „Un român din partida stîmpărat propăşitoare" va publica, în ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 13, p. 101—107 şi nr. 14, p. 109—114 un ***Adaos*** la articolul ***Antischiaul,*** în care, situîndu-se pe o poziţie moderată, dar evident în favoarea lui Maiorescu, îşi expune părerea că nu Scriban trebuia atacat, ci ideea exprimată de acesta. N. Bănescu şi V. Mihăilescu, în monografia ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 122—123, atribuie acest articol lui N. Maniu de la Sibiu, întemeindu-se pe presupunerea lui Maiorescu din scrisoarea prezentă şi pe confirmarea ei în alte două scrisori, prima adresată lui Andrei Mureşanu, cealaltă lui P. Vasici ***(ibid.,*** p. 520, 522).
* Vezi XLVI.
[6] Vezi XLIX, n. 3

[6] Cu cîteva zile în urmă, la 23 martie 1847, s-a produs un incendiu pustiitor în Bucureşti, înregistrîndu-se victime omeneşti, arzînd 13 biserici şi aproape 1800 de case. Iancu Bibescu, fratele domnitorului, lansează o ***Chemare filantropică,*** publicată mai întîi în ***Vestitorul românesc,*** nr. 102—103. Bariţ publică această ***Chemare,*** precum şi informaţii amănunţite despre incendiu în mai multe numere din ***Gazeta de Trasilvania,*** începînd cu nr. 26 din 31 martie, p. 104. Vezi şi LVI—LVII.

LVI

Craiova, 28 mart. 1847

Pentru „Gazetă"

Ţara Romanească [1]

Ştirea despre cumplita calamitate ce a lovit capitala noastră, inima ţărei, a ajuns la noi abia marţi, a treia zi de Paşti, şi ca fulgerul s-a răspîndit în toată Craiova. Nu este inimă carea să nu simtă şi să nu cumpătimească adînca întristăciune ce vede şi acum zugrăfită (sic) pe feţele tutulor. Amăruntele fatalei întîmplări ţi le vor fi descris cei ce s-au aflat de faţă, eu mă mărginesc numai a însemna că, după întîiele minute de durere şi spaimă, craiovenii făcură loc simţului lor celui filantropic. Nobilimea şi negoţitorimea fruntaşă, îndemnată mai vîrtos de esemplul fratelui Măriei-sale, d-lui marelui logofăt I. Bibescu, carele, după cunoscuta-i generozitate şi liberalitate, s-a pus în capul listei cu o sumă însemnătoare, în cel mai scurt timp a cuntribuit peste trei mii galbini, carii se trimit în capitală spre întîmpinarea celor dintîi trebuinţe ale fraţilor celor nenorociţi. Mulţi dintre boieri şi negoţitori lipsesc la ţeară. Listele încă nu sînt acoperite, oamenii se înscriu necontenit. Dumnealui marele logofăt I. Bibescu şi nobila dumisale soţie
238 vor da în lotărie scule de mai / multe sute de galbini şi vor deschide la frumoasa dumnealor grădină baluri, cu *intrata* de cîte un galbin. Sumele ce se vor aduna se vor trimite în capitală.

Binevoiţi a publica prin organul *Gazetei* deocamdată aceste, mai
238* tîrziu vă voi trimite liste lămurite de numele şi de sumele cuntribuite.[2] /

[:] Herrn H.[errn] Georg Baritz, redacteur der walachischen Blätten,
239 zu *Kronstadt* Siebenburgen /

[1] Şters „Domnule redactor". S-a tipărit în ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 29, p. 113.

[2] Şterse de către Bariţ următoarele rînduri:

„Bariţ!

în minutele aceste sîntem toţi învăluiţi. Ce faci cu ***Contra-Şuller ? Principia***[3] lui Tipar îmi dă prilegiu de a publica prin ***Foaie*** o părticică din manuscrisul meu despre limba română, şi anume ***despre articul***[4].

Mă grăbesc".

[3] Cipariu publicase în ***Organul luminărei,*** începînd din 25 ianuarie 1847, o parte din seria de articole ce alcătuiesc ***Principia de limbă si scriptură,*** studiu ce va lua sfîrşit, neterminat, în nr. 63 din 1848.

[4] Maiorescu intenţiona să răstoarne „şi oarecare idei ale lui Tipar despre influenţa limbei grece în latină" (cf. scrisoarea către Andrei Mureşanu în monografia cit. a lui N. Bănescu şi V. Mibăilescu, p. 520), dar articolul n-a putut apărea în 1847. Este primul dintre articolele publicate în 1848, sub titlul ***Studii asupra limbii române.*** Vezi LX, n. 1.

LVII

Craiova, 31 mart. 1847[151]

In mijlocul durerilor ce încă tot simţim, gustăm şi dulcea mulţumire de a vedea cum caracterul naţiunei române se desfăşură în toată, gloria sa. Nu-ţi voi vorbi de însemnătoarea sumă de şasă mii galbini, cu care Măria-sa s-a pus în capul listei, nici de cîtimea pănurei, a pînzetelor şi a altor lucruri pentru îmbrăcămintea şi ţinerea nefericiţilor,, care s-au cumpărat şi se cumpără de înaltele persoane şi care, după cum se spune, taie încă pe jumătate din acea sumă, nici de ajutoarele din casele publice şi de pe la particulari, carii se întrec a da tot ce le este prin putinţă. Aceste le vei afla de la alţii. Dar, între altele multe,, îţi însemnez că în consiliul miniştrilor a venit vorba: oare n-ar fi bine să se ceară ajutoriu şi în alte părţi?[2] Asta nu se primi. Unul zisă: „Să. dăm mai bine tot ce avem pe noi decît să cerem. Să lăsăm pe fieştecine la propria bunăvoinţă"[4]. Astfel a şi rămas. Asta este o frumoasă trăsură de caracter.

Nu fără cuvînt a zis dar, cu prilegiul acestei calamităţi, consulul unei puteri luminate: „Mărturisesc că n-am văzut atîta filantropie ca în Bucureşti, cu prilegiul acesta".

Iată, aici vă alătur şi *Chiemarea filantropică* carea s-au făcut de
către suptscrisul către toţi lăcuitorii din România Mică [...][3] / 240

[1] Continuarea articolului. Sus cuvintele „Pentru ***Gazetă",*** tăiate.

[2] Două rînduri şterse. Marginal, însemnarea lui Maiorescu, tăiată de Bariţ: „N. B. Tipăreşte şi ***Chiemarea filantropică.*** Mă! Vezi tu aci unde am şters eu? Vorba în ministeriu, în cabinet, a fost pentru tributul anual de la Poartă şi cerere cătră Rusia. Unul o adusesă, dar Florescu a zis vorbele ce le-am pus, că nu. Şi asta s-a primit de toţi. Am şters despre tribut, ca să nu supere. Şi tu să tipăreşti numai celelalte, ştergînd nota aceasta de pe margine".

[3] Un rînd, care începe cu „Bucureştii capitala şi inima" indescifrabil. S-a publicat în ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 30, p. 119. în continuare, p. 119—120,, ziarul tipăreşte apelul semnat de I. Bibescu, al cărui început este: „Bucureştii, capitala şi inima ţărei noastre, carea din an în an se ridica tot mai măreaţă, în ziua învierei, pe la amiaz, fu izbită de una din cele mai aspre lovituri ale soartei"...

Lvni

Craiova, 19 mai 1847

Mă, Bariţ!

Nu-mi placi. în deşert sînt toate. Eu văz bine, din scrisorile tale, că tu nu eşti împăcat cu cugetul. îţi place a te certa, îţi place a te gîmfa oarecum, că eu şi cu Cîmpeanu ţi-am fi dechiarat război. Zău, îmi vine să zîmbesc! Crede-mă, că nici nu-ţi răspundeam, dacă o rea înţelegere a scrisorilor mele, ce văz la tine, nu mi-ar pune datoria a scăpa numele unor bărbaţi. Tu nu desclineşti personalităţile de cauza naţională. Eu ţi-am zis că Stamate[1] şi Asache şi toţi s-au unit să surpe pe Cîmpeanu, dar nu ţi-am zis că sînt trădători. Asache, deşi armean, nu e [...], nici

'Stamate, care e român. Eu am cea mai înaltă opiniune de Asache. Dar asta nu i-a oprit a se folosi de toate, ca să surpe pe Cîmpeanu, neştiind că, mai pe urmă, se va sparge în capul tutulor, chiar şi a lui Asache. Intriga s-a început în sinul' Academiei şi apoi s-a spart peste toţi. Şi tu nu gîndeşti că lonescu, vorbind de Cîmpeanu, ştia că vorbeşte de un amic cătră altul? Căci, oricum, Cîmpeanul ţi-e sincer —- vezi' o scrisoare a lui cătră mine, la d. Vasici. Dar de unde dracul zice Mură-şanu că Cîmpeanu a scris articulul anonim[2]? Eu nu ştiu cum trăiţi voi în închipuiri. Cîmpeanu nu e autorul, el mi-o spunea dacă era. Apoi, -*de* la Cîmpeanu nu ieşea lucru sec.

Noua nu ne e iertat a vorbi, căci nu ştim de unde vin aceste. în deşert zici că ai avut de gînd să deschizi dispută. Eu ce eram să răspunz? Cuvîntul meu nu e răspuns, cît pentru limbele vechi? Puteai face o băgare de seamă, îndreptînd pe lonescu la cuvîntul meu, ce l-ai tipărit[3]. Să mă tot screm, mai multe cuvinte pentru a apăra clasicitatea n-am.

Alt punt era izolarea adunăciunii aristocraţiei de a mulţimei în Moldavia. Nu putem vorbi că tot acea idee este şi în cauza 'noastră şi în gîndul de a propune toate în limba franceză. în Bucureşti s-a„
^41 şi / dat clasa I, II şi III, de limba latină, francezilor.

Cum putem să o batem noi? Nu e să scoateţi castanele din foc, să vorbiţi ceea ce puteţi. Eu de ce vorbesc pentru toată românimea? Dacă aş şti sigur că veţi publica, supt numele vostru, eu vă dau arguminte, fac lucrarea, voi să o suptscrieţi, căci pînă nu se va alege lucrul la un fel, cum poci ieşi la lumină? Zici că nu stă lucrul rău cu franţozismul! •Eu sînt care m-am tot luptat, atît cu d. Poienar şi Aron, cît şi cu alţii, -carii zicea că se vor propune toate în limbe streine. Mă luptam, pentru *eă am vorbit şi cu I. Bibescu aici (care vorbisă cu Vodă), şi cu d. Ştir-bei, carii, amîndoi, îmi ziseră că nu e adevărată ştirea aceea. Dar acum, *oînd văz începutul chiar de la limba latină, pe care un român transilvan -ori ungurean o poate învăţa totdeauna mai bine decît un francez, ce zici?

4 Cauza Blajului. Poţi gîndi că nu mă interesează? Singurul idol la care mă închin este naţionalitatea. Aici uit eu toate personalităţile. Eu am îmbrăţişat cît am putut *Organul.* Iaca, eu deschiz un cîmp, fac un început ca să ajut *Organul.* Tipăreşte în *Gazetă* alăturata scrisoare ~a mea, suptscrisă. Lasă secăturele vechi, staţi cît puteţi pentru naţio-nalitate. Nu vă zic să fiţi nebuni, dar ce se poate.

Eu am primit aici pînă la no. 37. Dar în Bucureşti s-a oprit no. 38. Aşa-mi scrie Aron.

241* *Maiorescu* \

[F. 241, marginal, stînga, P.S.] în locul lui Leca, care va veni acolo şi se va prenumăra, treceţi la unul din cele din urmă esemplare pe d. Ioan Socoleanu.

Pentru „Gazetă"

Craiova, 19 mai 1847

De cîteva săptămîni se răspîndi pe la noi o ştire foarte întristă-toare, că în Blaş iar a început a clocoti. Se zice — dar cine ar crede? — că chiar din sînul profesorilor s-ar îi sculat unii în contra *Organuluu.* Şi se mai zice că nu din altă cauză, ci pentru că *Organul,* vrînd să răs-punză titulei ce poartă, de *Organ al luminârei,* a sfătuit pe fraţii blăşient ca să-şi mai cioplească limba, să părăsească neşte formaturi streine ridicule, cu un cuvînt, să mai înveţe *româneşte.* Se mai zice că, vrîndl aceia să arate că ştiu *româneşte,* ar fi recurs *departe.* Sînt adevărate aceste? De or fi adevărate, apoi trist lucru şi ruşinător pentru aceia carii, avînd. un stomac atît de îngust, nici capul nu le va fi mai larg, nu putură mistui în tăcere acea frăţească şi naţională sfătuire. După ce sînt duşmani afară, apoi nu mai lipseşte decît să se tot nască înlăuntru şi să roadă, la firul vieţei naţionale! Ah, nefericiţii! Cît de *negre* li se vor scrie numele în cartea naţiunei!

Te rog publică aceste două — trei rînduri cum vei vrea cu numele meu deschis ori cu semnul meu[4], şi lucraţi cu toţii să se întoarcă oile rătă/cite la turmă, 24^5

/.. *Maiorescu*[5]. / **242?**

[1] Teodor Stamate, profesor de fizică ia Academia Mihăileană. Autor de ma-nuale, metereolog şi colaborator la ***Povâţuitorul sânătâţeişi a economiei*** (1844—1845),, şi-a încercat condeiul şi în literatură, mai ales ca traducător.

[2] Cineva „din Iaşi" publică în ***Foaie pentru minte...,*** 1847, nr. 23—25 ***Un răs-puns la prefacerile învăţăturilor din Moldova,*** în care polemizează cu Ion lonescu: de la Brad.

[3] Vezi LIV, n. 1.

[4] Semnul lui Maiorescu era ©. Cu acesta sînt iscălite corespondenţele refe-ritoare la incendiul din Bucureşti, trimise revistei lui Bariţ, precum şi alte mate-riale din ***Foaie*** şi ***Gazetă.***

[5] Marginal', însemnarea lui Bariţ: „1847, mai 19". Nu s-a publicat.

LIX

Craiova, 6 iunie 1847

Barit!

Noul secretar de stat[1] se află aici ori, mai bine, s-a aflat, căci astăzi de dimineaţă a plecat la Bucureşti. Crede-mă, pînă aseară nici n-am ştiut că se află aici. Ştiam că a plecat cu Doamna, dar nu ştiam că merge pînă la Peştea numai. De acolo s-a întors, cu d. I. Bibescu, alaltăieri şi, cum zic, n-am ştiut pînă rară, cînd, venind la mine profesorul de limba elenică, mi-a spus de disputa cr a fost acolo, la masă şi după masă, pentru *Foaia* ta no. 19 şi pentru *Gazetă* no. 42. Grecul zicea că gazetele tale sînt *oprite !* Eu ştiam numai de no. 38, cu *Foaia* 19, căci numărul 42 la noi va veni numai duminecă, poimîine. Prin Bucureşti, însă, s-a primit aici de către familia fostului ministru bisericesc, Florescu[2]. Eu, fireşte, n-am crezut, căci ştiu că ce nu place se opreşte, iar asupra foilor peste tot nu poartă nimeni nici o duşmănie. Crezui insă că, poate, secretarul de stat să aibă necaz mai mult.

întîmplarea cu no. 19 al *Foaiei* este aşa: Hil[3] ca unul ce ştia, pre-cum ştim şi noi, că copilul Drugăniţei este al lui Costache Filipescu^

văr cu postelnicul, i-a arătat descrierea acelui ştrengar[4], pe care tu ai scos-o din scrisoarea lui Aron cătră mine, de la cumnatul meu, şi pentru care Aron s-a cam supărat. Hil a arătat-o, cum zic, pentru că postel-
^43 nicul e unchi băiatului şi pentru că era postelnic nou. Aşa mi-a spus / chiar Hil care, trecînd cu Doamna cătră Paris, a dormit la mine. Ieri dar, primindu-se no. 42, în numita familie s-a iscat acea dispută. D.[omnul] I. Bibescu apăra *Foaia* cu no. 19, zicînd că nu e nimic de oprit, căci mai bine să se ştie acel ştrengar de autorul focului, decît să cadă în prepus alţi oameni. Arătă de probă no. 38 al *Gazetei,* cu cîtă delicateţă te-ai purtat cătră Ghirculescu, pe care lumea îl crede de ucigaş[5]. O mărturisise chiar postelnicul, după cum i-o spusă Ghica, preşedintele Tribunalului criminal. Acesta crede că Chirculescu e vinovat morţei Hui Ţirca. Dar ce faci cînd tatăl omorîtului voieşte să înece lucrul, dacă Chirculescu îi va da lui moşia, tot cu preţul cu care a avut-o fiul său, ^Gheorghie?! Mai-nainte, chiar bătrînul Ţirca zicea, în Bucureşti, că ^ei ce au intrigat să scoată pe Ghiţă de pe moşie sînt socrul său din Săcele şi cumnatul său. Acum bătrînul însuşi dă afară că nu este întemeiată bănuiala asupra Chirculescului, că fiul său era om iute etc.! I JVlişelie!

Dar să venim la *Gazetă.* In numărul 42, frasul: „B[ă]lăceanu a fost *tsingiir* care a cunoscut legile patriei şi a sprijinit *dreptatea"* etc.[6] a supărat pe toţi. Dar eu, cu toate aceste, nu crez că acest număr s-a oprit în Bucureşti. Adevărat, frasul e *aspru* şi nu este adevărat că în Bucureşti numai el a fost *drept.* Deşi stricăciunea judecătorilor e mare, dar nu e mai mare decît la voi şi sînt *mulţi* oameni drepţi. Puteai muia frasele. Tot scopul scrisoarei mele este a-ţi spune că secretarul de stat
143* [a] plecat / de aici mînios pe foile de Braşeu şi cu hotărîre să le oprească, aceea ce nu crez că se va întîmpla. Dar poate să-ţi puie multe piedeci. Eu n-am putut vorbi cu el. De ştiam de ieri, mă duceam la masă la c[o]c[onul] Iancu[7] şi-l muiam. Tu însă păzeşte-te. Bagă de seamă că românii noştri şi cînd laudă, şi cînd ocărăsc trec peste margini. Tu ţine o cumpănă. Alta este cînd curespundintele se suptscrie. Atunci se descarcă pe el.

De la madam Floreasca luai numărul *Foaiei* 21 şi văzui amicabila-ţi ehiemare de a lua parte la disputele limbistice[8]. Se va împlini, nesmintit. Am scris pînă acum, pentru tipar, pentru *Foaie,* 7 1/2 coaie ^despre vechitatea limbei noastre şi articulul ei. Scriu necontenit. Dar acum am lucru mult peste măsură. Scriu nopţile. De nu voi putea puriza nimic, apoi voi puriza de voi pleca îndată la voi, în Braşov, de nu, trimit cu familia. Cu schimbarea în organismul şcoalelor, poate eu să nu poci veni îndată, după esamen. Pînă atunci, fiţi sănătoşi,

Maiorescu.

[P.S.] Mă! Eu pusei pînă acum numărul românilor în Dacia lui Traian numai la 7 milioane. Vorbind dăunăzile cu d. Ştirbei[9] la masă, la d. Bibescu, el m-a încredinţat că trece peste 8 milioane. M-a încredinţat că ştie sigur — şi cum să nu ştie, c-a fost ministru Trebilor Dinlăuntru? [...]/

Suma din dos	5.000.000*
Transilvania	1.250.000*
Bănatul, Ungaria pînă în Tisa, cu Maramurăşul	2.000.000'
	~ 8.250.000;

Aceste daturi despre numărul românilor din Ungaria le am de la locuri sigure şi nu sînt cu iperbolă, ci cu scăzămînt. Fiindcă eu atît în cuvîntul de la esamenul trecut, cît şi în *Antischiaul* am vorbit de 7 milioane, te rog îndreptează, cînd îţi va veni bine ca din partea mea.. Nu pune chiar numele Ştirbei, de unde am datele despre principate, ci *un ministru al Trebilor din Lăuntru, din România.*

Fă tu această îndreptătură[10].

Murgu[11] e advocatul cel osîndit la moarte ? A murit în adevăr cu moarte naturală? Noi nu ştim nimic. / 244

[F. 243, marginal, P.S.] Uitasem să-ţi spui că c[o]c[onu] Iancu ştia de scrisoarea lui Aron, pe care i-o cetisem eu aici, şi a priceput îndată, gîndind *că eu ţi-am scris.* Pe urmă i-am spus cum s-a întîmplat lucrul.

[F. 243, sus:] N.[umărul] 19 al *Foaiei*[12], care s-a oprit, ar fi bine. să-1 trimiţi d-lui Eliade, Laurian şi altora, carii se ocupă cu limba, să-H trimiţi pe de lături. Eu, deşi sînt însărcinat cu censura jurnalelor aici, nu opresc nimic.

[F. 244, marginal:] Şi eu eram să reflectez pentru colonia Drob.,, dar mă scăpă Tipariu. Eu însă nu mă unesc 1a înscrisul acela nici cu; Tipariu, nici cu alţii, adică înscrisul cu *Sfinche*[13].

[1] Logofătul Constantin Filipescu, numit în locul lui Emanoil Băleanu, care trece la Departamentul Dreptăţii. Cf. ***Buletin. Gazetă administrativă,*** XVI, 1847, p. 121.

[2] Emanoil Florescu.

[3] George Hill, profesor de 1. franceză 1a Colegiul Sf. Sava, coredactor, împreună cu A. Florian, a foii ***România.***

[4] în ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 26, p. 104 se specificase că „Focul s-a ivit în casele Drugăneştei din vina unui băiat desfrînat, care de dimineaţa a tot dat cu pistolul". în nr. 19 al ***Foii pentru minte*** din 1847, p. 155, redacţia publică articolul ***Educaţia băiatului care aprinse Bucureştii în ziua de Paşti, 1847.***

[5] într-o ştire datată ***Braşov 10 mai*** din ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, p. 150 se dau amănunte despre omorul lui Gheorghe Ţirca, „prieten", însă de cruce, al „redactorului acestor foi". Crima s-a petrecut la „moşia ce o ţinea în arendă de Ja boierul Chirculescu".

[6] într-o ştire din ***Gazeta de Transilvania,*** X, 1847, nr. 42, p. 166 se anunţă moartea marelui vornic Ştefan Bălăceanu la 16 mai. Fraza exactă este: „El fu singurul boiar care cunoscu legile patriei şi păzi sfînta dreptate cu toată străjnieia".

[7] Iancu Bibescu, fratele domnitorului Gheorghe Bibescu, mare logofăt.

[8] Red., ***Reflexii,*** în ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 21, p. 171. Bariţ strecoară şi o ironie la adresa lingviştilor din Bucureşti, mai cu seamă la adresa lui Heliade Rădulescu: „Să aşteptăm'încheierea Principiilor ***Organului,*** rezultatele unei comisii filologice în Iaşi'şi publicarea cercetărilor limbistice ale prietenului nostru din Craiova, după care fraţii bucureşteni, mai tîrziu, uşuraţi de necazurile lor, vor lua parte nemijlocită la toate cîte se lucrează în folosul limbei, cum au făcut totdeauna"

[9] Barbu Ştirbei viitorul domnitor, fost ministru de interne; Iancu Bibescu.

[10] Datele sînt utilizate de Bariț într-un articol neiscălit, ***Numărul românilor^ lin Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 31, p, 255—256, reprodus de ***Curierul românesc,*** XIX, 1847, nr. 14, p. 54—55 şi de ***Albina românească,*** XIX, 1847, nr. 64, p. 258—260. Maiorescu le va utiliza, cu unele modificați neesențiale, în ***Intîiul memorial dat .ministerului germanic în Frankfort, în 7 septembrie 1848,' din partea agentului România, Ioan Maiorescu.*** Cf. ***Anul 1848 în principatele române. Acte si documente,*** voi. IV, Bucureşti, 1910, p. 415 şi N. Bănescu si V. Mihăilescu, op. *cit..* p. 388.

[11] Cu privire la activitatea revoluționară şi zvonul de osîndire la moarte a lui -Eftimie Murgu, printre altele, cf. I. Boroş, ***Detențiunea a doua a lui Eftimie Murgu,*** în ***Curierul Banatului,*** V, 1929, nr. 1, p. 8—11; G. Bogdan-Duică, ***Eftimie Murgu,*** Bucureşti, 1937; T. Topliceanu, ***Eftimie Murgu,*** Caransebeş, Timişoara, 1948; V. Gheresteşiu, ***Luptătorul revoluționar Eftimie Murgu,*** în ***Studii,*** IX, 1956, nr. 1.

[12] Numărul cuprindea partea a V-a a articolului lui Maiorescu contra lui J. K. Schuller. Vezi LIII, n. 2.

[13] într-un articol despre ***Anticități*** din ***Organul luminarei,*** I, 1847, nr. 20, p. 100, se anunță că: ***„înştințătoriul*** unguresc din Cluj publică o inscripțiune de curund (sic) aflată la Alba Carolina" (cf. ***Erdelyi Hirado,*** 1847, nr. 247, p. 308), în care se întîlnesc cuvintele ***Col. Drob.*** Probabil Cipariu comentează părerea lui Dionys Thalson că sub acest nume trebuie înțeleasă „colonia ***Drobeîae*** sau ***Drobetensis",*** consemnată în multe documente.

La aceeaşi pagină din ***Organul luminarei: „Gazeta ilustrată din Lipsia,*** nr. 200, publică cinci (în adevăr numai patru) încercări diverse de a descifra inscripțiunea enigmatică de pre figura de bronz aflată la Turda, ce seamănă a sphynx și s-adecopiat în foile rom. şi germane din Braşov în anul trecut". (Cf. ***Un ciştig arheologic,*** în ***J?oaie pentru minte...,*** IX, 1846, nr. 46, p. 363—366, reprodus în ***Albina românească,*** XIX, 1847, nr. 6, p. 22—23). Cipariu rezumă aceste păreri aparținătoare lui H. L. Boek din Hamburg, D. Thalson din Belgrad, unui „slavofil nenumit" din Paris şi lui K. N. H. din Gischin, optind pentru cea din urmă, anume că inscripția este gotică.

LX

Craiova, 8 dechembrie 1847

Bariț!

Astăzi, cu căruța pe sanie, plec în reviziunea şcoalelor. Iți trimit începutul studiilor mele asupra limbei române, ca să începi a tipări îndată cu no. 1, anul 1848[1]. Te rog, pentru ortografie, ca să fii mai băgător de seamă. Cătră aceasta:

I Numerii indici şi europeni, apoi paralelismul de declinăciuni şi analisele declinăciunilor latine, umbrice şi române să se tipărească *nu* în cîte o columnă a formatului *Foaiei,* ci peste toată fața *continuo,* cît ajunge şirul meu. De aceea capul II este scris în 2 columne, şi analisele, paralelismul în una, sau *peste toata fața.*

II Să bagi de seamă la nota unde se vorbeşte de *viitorul latin* şi de digamma eolic, în |isvx6co, că acest digamma este chiar F = <D *latin mare.* Aşadar, tipograful să puie un F = **O** mare.

Să nu mi se piarză *manuscrisul.*

Trebuie să primeşti imputarea ce-ți fac, pentru că ai lăsat să mi se zică *literator mare*[2]. Altminte nu mă poci justifica înaintea celor de aici.

245 Al tău, *Maiorescu. j*

Treci!

Din articolul meu să-mi pui mai multe esemplare *(Foaia).* Eu, cu reviziunea, lipsesc tocmai cînd ar trebui să fac prenumerați la foaie-ţL Lăsai vorbă la alții. Dar acestii sînt siguri:

1 m[arele] logofăt I. Bibescu, cavaler
2 aga Const.Zătreanu
3 paharnicul Maghieru, cîrmuitor în Romanați.
4 sărdarul Ioan Diculescu
5 sărdarul Ștefan Romaneanu
6 pitarul Radu Rosetti, cîrmuitor în Gorji
7 clucerul Grigorie Otetelişanu
8 pitarul Grigorie Lăceanu
9 paharnicul Nicol. Păianu
10 stolniceasa Sevastia Brăiloiu
11 clucerul Costache Glogoveanu
12 clucerul Dumitru Filişanu
13 Gavril Munteanu, inspector de seminariu
14 postelnicul şi cavaler Dumitru Bibescu, cîrmuitor în Craiova
15 aga Ghiorghie Coțofeanu
16 Ioan Maiorescu, 2 ex. Germane să nu mi se mai *trimită.*

Ceilalți abonați, carii se vor mai face, se vor trimite în sărbători, după întoarcerea mea. Dar tu trimite / tot numărul anului trecut 245
de 4 ori. Pînă atunci vei primi scrisoarea mea. / 246

[:] Domnului d. Ghiorghie Bariț, redactor, la Braşov[3] / 246

[1] ***Studii asupra limbei române,*** în ***Foaie pentru minte...,*** XI, 1848, nr. 14, p* 107-111, nr. 15, p. 116-119, nr. 16, p. 124-128, nr. 17, p. 134-136, nr. 18, p. 141-143 şi nr. 19, p. 146—149. Reproducere fragmentară în Arune Pumnul, ***Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni,*** voi. IV, partea I, Viena, 1865, p. 304—328.

[2] N. Tincu Velia, entuziasmat de articolele lui Cipariu şi Maiorescu, publicase în revista braşoveană considerații filologice, în care-l numeşte pe Maiorescu „marele nostru literator". Cf. T-u Velia, ***Simțămintele unui bănățean la dezvălirea pricepilor de limbă şi scriptură a Organului luminării şi de curînd publicatele refletâții limbistice ale marelui nostru literator Maiorescu şi încă mai ceva despre limba, scriptura si literatura națională,*** în ***Foaie pentru minte...,*** X, 1847, nr. 43, p. 345—349, nr. 44, p. 353-357, nr. 45, p. 361-364, nr. 46, p. 369-372, nr. 47, p. 377-380, nr. 48, p. 388-390 şi nr. 49, p. 393-394.

[3] în stînga, sus, însemnarea lui Bariț: „1847, dec, 8".

LXI

[Craiova], 26 ianuarie 184&

Barit!

Dar de ce nu trimiți *Gazeta?* Abonații ma pun pe foc. Mi se pare, Costache a făcut întîrzierea toată. Dar tu de ce să nu trimiți, după datină, 2—3 numere şi fără a primi lista? Mai iaca 3 abonați:

pitarul Ștefan Gioroceanu
sărdarul Gheorghie Roşianu
sărdarul Ioan Cernălescu.

Pe Coţofeanu vezi acum că ţi l-am trimis de 2 ori, dar să-1 aibi numai o dată însemnat. Vezi, nu întîrzia cu studiile mele. Ambiţiunea mea era să începi periodul cu ele, dar acum văz că nu s-a putut,*

Maiorescu.

348 [P.S.] Fii bun şi trimite această scrisoare de-a dreptul la Pandelie al cumnatei mele acolo, la profesorul cu care sade. /

LXII

Craiova, 1 mart.Ţl848

Bariţ!

Dar ce faci de nu-ţi trimiţi gazetele pe la Bucureşti, cum am zis ? :Dar de ce nu-mi tipăreşti studiile? Căci aş lucra înainte şi aştept să iese ce ţi-am trimis.

Prin Vasilie [1] ţi-am scris ca la abonaţi să adaugi pe:

d. marele logofăt Dimitrie Haralampie.

Acum adaugă şi pe acestii:

d. pitar Petru Opran

d. Gavriil Chipar şi, în urmă,

d. sărdar G. Zisu, gratis, pentru poştie, dacă N.B. gazetele vin prin Bucureşti, iar de nu, lasă-le.

Şi pentru acestiia s-au primit gazetele pînă la no. 13, aşadar, de aici înainte, cu Zisu cu tot, vin acum 33 adrese.

Revoluţiunea Franciei, dechiararea republicei, fuga familiei regale (avem ştiri din Paris pînă la 25 febr. dimineaţa, la 8 ore), după *Allgemeine [Zeitung],* căci cele francese le avem numai pînă la 23 febr., ne-a lovit ca un trăznit, dar nu ca din senin. Dracul a crezut pe Lud[ovic]
^53 Filip aşa de neînţelept, să ocărască pe reformişti astfel. /

Fără a-mi fi scris d. Vasici, eu am strîns pe loanide [2] în curele, dar omul, într-o scrisoare pe care o voi trimite d-lui Vasici, îmi pune doi termini: unul la S[fîntul] Gheorghie, altul la sept[em]vrie, ca să plătească tot. Eu să zic să primesc. Şi-i răspunz lui loanide că primim. Bine fac? Să vedem şi asta ş-apoi voi găsi eu mijloace, prin cîrmuitorul Radu Roset, care mi-e amic, şi vom desface şi altfel,

CJ53 * */. Maiorescu [3]. /*

[1] Vasile, fratele lui I. Maiorescu.

[2] Gheorghe Ioanid, librar în Bucureşti.

[3] Pe f. 253v, urmează cîteva rînduri de V. Maiorescu:

Bucureşti, 5 martie 1848

^ ^ „Patru pachete cu gazetele de Braşov au zăcut aici, la Aghenţia nemtască pina am aflat de ele. Ieri am făcut ce am făcut şi le-am spedat (sic). Cauza zăcerii lor «era ca impărţitorul nu ştia de la cine să-şi tragă părăluţele, bietul. Am îndreptat *şi* aceasta, acum cred că vor merge la Craiova totdeauna'fără pedecă.

Al d-tale, ***V. Maiorescu".!***

LXIII

[Frankfurt am Mein], 10/22 sept[em]vrie 1848

Frate Bariţ,

Iaca, eu am sigilat raportul cătră gubern, ca să-1 poţi ceti. Trage colţiul din stînga şi apoi lipeşte cu ceară şi espedueşte. Vei vedea că e greu a face pe cineva să-1 doară mai mult de altul decît de sine, dar tot crez că în 10 zile voi face mai mult.

Te rog, îndată ce vei primi aceasta, scrie-mi tu cum stăm cu Poarta, dar îndată, căci pînă îmi vor scrie din Bucureşti, se perde o săptămînă. Scrie-mi pe scurt. Aici hîrtia [...][1] / 254

Adresează scrisoarea simplu:

Herrn Iohann Maiorescu, nach Francfort am Main,

Maiorescu [2]. / 254

[1] Un cuvînt indescifrabil. ***Hirtia*** scris ***charteia.***

[2] Mai jos, următoarea notă a lui Bariţ:

„Als Text, jedoch mit Garmond. [Ca text, însă cu garmond.]

Celelalte corespondenţe ale lui Ioan Maiorescu din a[nul] 1848, cîte nu au fost destinate a se publica în ***Gazetă,*** ci [şters: „pentru acelea timpuri"], trebuia să rămînă rezervate pentru alte zile mai bune, fiind alese şi puse la loc separat, împreună cu ale altora, după căderea Braşovului, în 9/21 marţiu 1849, şi după spoliarea totale a familiei redactorului prin insurgenţi, au fost aruncate în foc de către proprietara caselor unde locuise dînsul, / de frică ca să nu cază în mînile acelora. împregiurările între care se continua corespundenţa între I. Maiorescu şi G. Bariţ se vor arăta mai tîrziu. Astădată vom împlini lacunele anului 1848 cu scrisori de ale altor bărbaţi şi autori tineri, dară distinşi.

Observînd ocasiunea ordines chronologica continuăm cu scrisoarea neuitatului George Pantazi de la Braşov, pre atunci teolog alumn în seminariul de la S-ta Barbara la Viena, trimis din partea Diecesei gr. orientale, mai tîrziu protosingel şi mînă dreaptă — cum se zice — a episcopului său. Pe la 3/15 ianuariu, episcopul încă nu era denumit dintre cei trei candidaţi aleşi în sinodul de la Turda. Locuitorii români de la Braşov avea cauze multe şi grave ca să afle cît mai curînd ceva despre denumire, încît nu era zi în care să nu fie întrebat (sic) cînd unii cînd alţii că ce mai ştie ce a venit de la Viena, de la Sibii şi de la Cluş. Din coprinsul răspunsului venit de la Pantazi lectorul va înţelege mai multe.

Folgt [urmează] no. 6. /

LXIV

Viena, 7/19 mai 1849

Frate Bariţ,

Toate scrisorile tale, atît cele prin postie, cît şi cea prin Pantazi au venit la locul lor*. Ştirile ce ni le dai ne-au interesat. Aveam şi avem multe si de la frate-meu care, după ce a trecut pe la toate lagările prefecţilor români, afară de al lui Balint care, după cum văzurăm în zilele aceste în „Lloyd", amerinţă Cluşul la 5 aprilie, s-a tras din Haţeg la Caransebeş, apoi, la 15 aprilie, la Ruşava [...]

Astăzi am încheiat al 3-lea memorial \ în 8 coaie, la care, fund şi pătimaş si mărginit în casă, lucrez de 5 zile. Petiţiunea, după ce am coneeput-o,' după venirea lor, singur, a mai schimbat-o Laurian în

formă, nu în esinţă, după găsirea cu cale a lui Pop. De aci încolo, fiindcă
260 bietul Laurian e tot bolnăvos, am lucrat ale deputăciunei toate singur./ Am făcut un memorial în care am băgat acele idei politice ce, după voinţa lui Pop, au rămas din petiţiune. Memorialul sprijinitoriu petiţiunei s-a^dat ministeriului şi s-a şi tipărit împreună cu petiţiunea[2].

După ieşirea constituinei, am lucrat o remonstrăciune cătră Imperatorul pentru numirea *Sachsenland* şi am mai făcut şi un alt memorial tot pentru aceasta, cu care am însoţit remonstrăciunea cătră ministeriu. Aceste nu s-au tipărit încă. Pentru episcop am făcut o scrisoare lungă cătră Ielachih[3], energică, dar a subscris-o. Făcusem mai-nainte alta, cătră Puchner[4], dar nu l-a mai găsit în Transilvania.

In zilele trecute a făcut Laurian o hîrtie cătră ministeriu pentru prinşii în România. După ce puserăm mîna pe memorialul lui Redeus[5] şi văzurăm calumniile cele vechi asupra noastră, mă apucai de al 3[-lea] memorial, de care am atins mai sus. Este de 8 coaie, încă nu l-am cetit episcopului şi deputaţilor şi nu ştiu dacă episcopul va voi să-l subscrie, cu toate că nu-l vom lăsa a se codi. In acest memorial, scris în tonul cel mai energic, pre cît mă iartă puterea în limba germană, dezvolt politica naţiunilor, — de la intrarea magyarilor şi a saşilor în contra
260» românilor, pînă la evenimintele din anul trecut. [..'.]/ Arăt purtarea saşilor după ocuparea Ardealului de Bem şi ţinerea celor 5 prefecţi români pînă la 5 aprilie, iar de la 5 încoace, a 4 prefecţi: Balint, Iancu,'Ausentiu şi Buteanu.

Aste sunt ideile principale ale memorialului, în care voiesc, o dată pentru totdeauna, să apăr cauza cu toată virtutea mea de român. Afară de aceste, am mai apărat pe Comitet în *Presă*[6] de calumniile de comunism şi daco-romanism, ieşite de la partida vechie conservativă magyară, în capul căreia stă losica[7].

Un alt articul al aceleiaşi partide l-am refutat şi eu într-un articul
261 lung, Laurian în altul scurt. De o lună stau / amîndouă pe la jurnale şi, cu azi-mîine, încă tot n-au ieşit la lumină. Trebuiesc şi aici bani de uns, aşa merg lucrurile. Cîte fapte frumoase am aflat despre Landsturm, toate le-am publicat în gazete. Cînd am scris dăunăzile în *Presse* despre bătaia de la Sibii şi purtarea lui Puchner şi am arătat că se mai ţin 4 prefecţi români în contra magyarilor, se mirară toţi. Un sas răspunde tot în *Presse* că cum se poate? Dar primi şi *Lloyd* ştire şi o publică, că Iancu amerinţa Cluşul şi magyarii au început a fugi iar la Pesta. Vei şti că saşii au trimis adresa, cu 40.000 suptscripturi, la Kossuth, mulţumindu-i că i-a scăpat de despotismul austriac [...]!![8] Toate le înşir în memorial.

Deşi bietul Laurian e bolnav, dar mie nu-mi lipseşte curagiu şi energie. Acum a venit şi Schmerling[9] aici; de va intra în ministeriu, sper prin el multe.

26i[v] Al tău, /. *Maiorescu*[10]./

* Marginal, nota lui Bariţ: „Aceasta se înţelege aşa, că pre cît timp Ge. Barit se afla refugiat ia Gîmpina, în România, cu familia sa, spoliată prin insurgenţei] de la Braşov de toată mica sa avere de 5.400 fl. M. Conv., adecă de la 25/12 mart pînă pe la 15/ 3 iuniu 1848, cînd fu arestat de boieri [...], el ţinea corespondenta cu deputatiunea de la Viena prin mijlocirea unor comercianţi, via Agrum sau via Leopole, prin teologul G. Pantazi, care se afla tot la Viena, pe lîngă episcopul Andrei. Nota red.".

[1] Tipărit în ***Die Romänen der osterreichischen Monarchie,*** drittes Heft, Wien, Cari Gerold und Sohn, 1851, p. 28-36. înaintat împăratului la 6/18 iulie 1849, s-a publicat în traducere în ***Foaie pentru minte...*** XIII, 1850, nr. 5, p. 33—37, sub titlul ***Ursoriul deputatiunei romane;*** în ***Magazin istoric pentru Dacia,*** VII, 1851, nr. 1, p 24—30 şi de' Teodor V. Păcătean, în ***Cartea de aur sau luptele politice ale românilor de sub coroana ungară,*** voi. I, Sibiu, 1902, p. 599-.605. Amănunte asupra aspiraţiilor naţionale ale românilor din monarchie la Mihail Popescu, ***Documente inedite privitoare la istoria Transilvaniei între 1848—1859,*** Bucureşti, 1929 si Silviu Dragomir, ***Studii si documente privitoare la revoluţia romanilor din Transilvania în anii 1848-1849,*** Sibiu - Cluj, 1944-1946, 3. voi.

[2] Petitiunile românilor adresate Curţii vieneze, cele mai multe redactate de Maiorescu, dar discutate şi modificate de membrii deputăţiei române dm Viena, sînt tipărite în ***Die Romänen der osterreichischen Monarchie,*** III, 1851, traduse şi publicate parţial în ***Magazinul istoric pentru Dacia,*** VI, 1850 - VII, 1851., O inventariere incompletă în ***Lista petitiunilor naţiunii romane subşternute de la a[nul] 164:6 încoace,*** publicată în ***Foaie pentru minte...,*** XIV, 1851, nr. 13, p. 103-104, prima purtînd data de 25 februarie 1849. Cele două personaje amintite: August ireboniu Laurian si Al. Papiu — Ilarian.

[3] Generalul losip baron de Jellacici, în 1848 comandant al trupelor imperiale din Ungaria si comisar plenipotenţiar al împăratului.

[4] Generalul Anton baron de Puchner, comandantul armatei habsburgice din Transilvania la acea dată.

[5] Joseph Bedeus von Scharberg, comisar superior al Transilvaniei. Asupra memoriului cf. George Bariţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Sibiu, 1890, p. 624-626.

[6] Ziarul vienez ***Die Presse.***

[7] Ludovic Josika [citeşte: ***losica].***

[8] Fraza subliniată de Bariţ.

[9] Viitorul ministru de justiţie austriac, Anton de Schmerling, pină in aprilie 1849 comisar plenipotenţiar la Frankfurt. Maiorescu, trecînd în 1848 pe la Olmutz, unde se afla refugiat împăratul Ferdinand cu o parte a guvernului, primeşte de la Schmerling scrisori de recomandatie, cu care se va prezenta la Viena. Cf. ***Memorialul*** lui Maiorescu din 9 februarie 1858, în ms. 997, f. 342-349v; publicat de I. Lupaş în ***Convorbiri literare,*** XLIV, 1911, voi. I, nr. 2, p. 155 sq.

[10] Mai jos, însemnarea: „Publicată în ***Tr[ansilva]nia,*** nr. 16, 1877".

LXV

Viena, 12/24 aug. 1849[1]

Numai pentru tine

Frate Bariţ,

Nu-mi poci esplica tăcerea şi totala ta retragere de lume, ca cînd n-ai mai fi în ea, decît gîndindu-mă la fatala lovitură ce te-a atins. Fără a fi lîngă tine, îmi imaginez urmele sîngeroase ce va fi lăsat în inimă-ţi, în inima unui închinat cu totul intereselor monarhiei, neomenoasa maltractare ce ai avut a suferi. Cred că fiecare din noi a simţit-o profund, şi noi, aici, din minutul ce am auzit, am făcut paşii ce am putut spre eliberarea ta, prin hîrtie din partea Deputăciunei. Vei fi văzut că eu, într-un estras dintr-o scrisoare a lui Vasilie [Maiorescu], din Galaţi, am scris şi în *Presse,* cu toate că n-a tipărit întreg ceea ce am fost scris eu. In *Osideutsche-Post* îngrijirăm a se trece, din cuvînt în cuvînt, ceea ce

262 scrisese *Bucovina*[2] despre tine, pentru că / şi redacţiunea acestui jurnal era să o pată bună (sic). Fireşte, aceste sunt şi din parte-ne mice probe de durerea ce am simţit, şi pentru tine, puţină mîngăiere, după ce ai suferit atîta. Cu toate aceste, eu am dreptul de a apela la bărbăţia ta şi de a pretinde, în puterea ei, ca să nu cazi cu inima, să nu te demoralizezi.

Interesele naţiunei, pe care le-ai apărat atîţi ani, au şi ele un drept tare de a-ţi cere activitatea. Ca să mai facem nefăcutu[l], ceea ce a trecut, nu se poate. Mîngăierea că mai toţi drepţii au pătimit iar nu e prea dulce. însă curagiul tău cel natural şi interesele cele mari ale naţiunei şi afecţiunile amicilor trebuie să te susţină, ca să nu cazi supt dureroasa impresiune a tristei întîmplări. Fii bărbat, ridică-te cu sufletul, scutură-te de întipăririle cele amărîcioase, culege numai învăţătura
262" ce urmează de aici..., gîndeşte-te că lucruri grele ne mai / aşteaptă în cauza naţională, în care nu este iertat a împuţina curagiul şi activitatea niciodată, şi — puind degetul cu nepăsare peste locul cel rănit — scoală-te şi cu puteri nouă şi întinerite reintră în activitate, în drama naţională.

încă o dată: nu îngenunchia supt cercarea soartei. Ridică-te, încinge-te cu bărbăţie şi apucă cărarea întreruptă în Sabiniu şi Coroană [Braşov]. Eu am o idee mai bună despre curagiul tău decît să nu sperez că pînă acum eşti şi vindecat *.

Acum ceva despre cele de aici.

Este un an trecut de cînd mă ocup numai cu diplomatica şi politica. Mă cred în stare de a-ţi da, în puţine cuvinte, o idee dreaptă despre starea lucrurilor aici, pînă la Anul Nou, 1849. Se vede că în ministeriul
263 austriac nu se întruniseră părerile la o politică firmă şi determinată / către populii ori naţiunalităţile cele credincioase ale monarhiei, fireşte, nici asupra unor idei firme şi determinate despre organismul statului întreg, despre unitatea lui şi constituirea naţiunalităţilor în sine şi către puterea centrală. Pînă atunci principiul „egalitatea naţiunilor" se părea a se înţelege de gubern tot cam aşa cum l-au înţeles populii. [...]
2fâ Românul n-a ştiut / a se folosi de ocaziune. El a crezut că faptele cele strălucitoare şi închinamentul lor cauzei celei drepte în Ardeal vor ajunge a-l recomînda şi a-i asecura cauza. Eu însă, de colo de unde mă aflam, muream de necaz văzînd sasi, şerbi, croaţi la Viena, şi nici unul din partea românilor. Am alergat dar la Viena şi lucrurile, în decembrie, stau foarte bine. Oamenii mă întrebau: care sunt cererile românilor? De ce nu vin deputaţi? Eu, chiar din vorbele lor, am tras încredinţarea că uniunea tutulor românilor e practicabilă. Nu numai eu, care mă ocupasem cu această chestiune, dar chiar şi agentul Dobran[3]
264 care, pentru românism, nu de mult, / simte ceva mai bine, s-a convins că miniştrii şi Curtea n-ar primi cu neplăcere această idee. Inimicii noştri cei vechi, [...] aristocraţia magyară, deşi ne muşcaseră, mai ales cei dintîi, căci ceşti din urmă nu prea aveau nas, dar nu se prindeau ale lor aşa în seamă, ca mai tîrziu.

Veni Anul Nou. In Italia merseseră lucrurile peste aşteptare bine, şi Radetzki[4] nu numai [că] nu se temea de un alt rezbel, ci se părea că l-ar dori, atît era de sigur. Intrarea principelui Windischgrätz[5] în capitala Ungariei fără vărsare de sînge şi fuga magyaronilor la Dobriţin dede şi lui Windischgrätz şi gubernului de aici o idee falsă despre estinsitatea şi pătrunderea / spiritului rebelionariu în populul magyar şi despre toată puterea kossuth-ianilor, lucrînd şi aristocraţia cea conservativă de aici spre a convinge pe miniştri despre aceea că rebeliunea în Ungaria este numai a unei minorităţi neînsemnate. Tot cu aceste idei false a intrat altă ilusiune în capul oamenilor: că, adecă, puterea militară a Austriei e neînvingibilă şi în stare, fără scularea *in massa* a populilor credincioşi, a restabili liniştea, că, prin urmare, avînd gubernul o astfel de putere în disponibilitatea sa, ar putea restrînge dorinţele populilor şi a croi o centralizăciune mai strînsă, pe baze *strîns conservative.* Atunci se formă planul de octroiată[6], atunci se vedea, prin cîte un transparent, părerea de rău că s-au făcut prea / multe concesiuni populilor.

Peste tot, s-a determinat a nu se mai da patente imperiale determinate la petiţiunile naţiunalităţilor. Supt aceste auspicii s-a dat petiţiunea română şi, apoi, a slovacilor din Ungaria. Să se dea un răspuns negativ la ele nu venea bine, pentru că răspundeai cu esemplul saşilor, şerbilor şi croaţilor; să-ţi primească tot ce cei, nu le da mîna, căci acum voiau a mai trage din ceea ce au dat. De aici a urmat trăgănarea. Şi, după ieşirea constituţiunei octroiate, minarea la ea, *unde aveţi tot* — după cum zic ei. Slovacii, cu neşte promisiuni generale şi numai orale, plecară acasă. Noi nu. Deşi ep(isco)pul, şi chiar şi Laurian, descuragiaţi, ziceau de multe [ori] să mergem acasă, eu, din contra, să solicităm şi lucram la hîrtii, / şi dumnealor le subscriau şi le dam apoi cu toţii. Duşmanii noştri s-au înmulţit, şi miniştrii unii — unul mai cu seamă — ne tot imputa idei comunistice, propagandism străin şi peste tot Comitetul era rău văzut. Principele Muntenegru **, fiind eu şi Laurian la el odată, l-a numit prowisorische Regierung! Eu, din contra, strigam să păşim cu energie, deşi acum ne băteau şi în foaia ministerială *Lloyd.*

Aşadar, am dat, după cele trei adrese homagiaie către tinărul Imperator, către bătrînul şi către părinţi, cumpuse de mine, am dat petiţiunea, la care am lucrat şi eu şi Laurian, apoi am dat memorialul de la 5 martie, cumpus de mine. /

După ieşirea constituţiunei octroiate, m-am pus şi am făcut altă petiţiune către împăratul, „eine *Art Verwahrung",* în contra numirei *Sachsenland.* O primiră, o subscriseră şi o dederăm, la 12 martie, împeratorului, şi după ce ne întoarserăm iar la Viena, o dederăm ministeriului însoţită de un memorial mic, făcut tot de mine. Vin bănăţianii, dau şi ei, unindu-se cu petiţiunea naţiunei. Intr-aceea vine epoca organizărei. Noi tot calumniaţi şi acum, împumnaţi că n-avem bărbaţi apţi pentru posturi. Deputăciunea, în adunanţie plenarie, mă însărcina să mai cumpun a 3-a petiţiune. Am făcut-o, şi opera de calumnii pe Comitet şi toţi bărbaţii popului arată că avem oameni apţi şi motivez cu arguminte nouă necesitatea împreunărei românilor. Asta s-a dat, adecă am dat-o în corpore toată deputăciunea, la împăratul, în Schobrunn. A fost şi Bărnuţiu / cu noi.

Peste cîteva zile iese de la ministeriu, cătră episcopul, o hîrtie cu promisiuni generale, ca *răspuns* la petițiuni, dar purta datul 18 iulie> ziua în care am dat a 3-a petițiune la Împăratul[7]. Prin urmare, nu putea fi răspuns la asta. Era subscrisă numai de ministrul Bach[8].

Se determină a se face un răspuns energic. Mi-ar fi plăcut să-1 fac tot eu, dar episcopul a însărcinat pe Mocioni[9], eu aveam atunci altă lucrare. S-a făcut acel răspuns şi s-a dat ministeriului. Afară de aceea că eu duceam protocolul, modificam în zilele acele a 3-a oară un memorial, mare ca o apologie, *a națiunei române* în contra tutulor calumniilor din secuii şi în contra politicei saşilor şi magyarilor. Memorialul acesta l-am făcut în primele zile de mai, l-am cetit adunării, de trei ori s-a tot modificat cîte ceva, primindu-se a 3-a oară şi neşte obser-văciuni ale lui Bărnuțiu. După ce ep(isco)pul a tot tergiversat a-l sub-scrie, acum, deodată, află Bărnuțiu şi Laurian că e prea aspru şi o să
267 se supere Puchner. / Cauza acestei schimbări de păreri era că venise ştirea că Puchner, în puține zile, o să vină în Viena. Ei dar n-aveau curagiul de a spune adevărul. M-am supărat tare. Cu toate aceste, fiindcă nici o hîrtie nu lucrasem cu atîta studiu şi plăcere, luai a 4-a oară memorialul şi mai muiai unele locuri. Abia aduserăm pe ep(isco)p să-1 subscrie; denique, în primele zile de aug[ust] se dede ministeriului. De va veni Bărnuțiu cu ceilalți prin Bucovina, primeşti un esemplar impur, adecă cum era a treia oară, şi observăciunile pe hîrtie deosebită. Aceste au semnul lor, care te mînă la acelaşi semn în manuscrisul test.

De la venirea ruşilor tot strig ca toți cei ce n-au nici o treabă aici să meargă acasă; nu-i poci urni. Precum în toamnă, pînă la Crăciun, păcatul era că nu e nimeni aici, alta acum este că nu e nimeni în Transilvania. Bărnuțiu zice că nu va merge fără Lauriani etc. Peste puține zile plec şi eu. Spre revedere.

Eu trimit, prin Pantazi şi ceilalți, giamantanul meu, un giamantan mai mic, cu unele din haine, ca să mă uşurez,

%T *I. Maiorescu*[10]/.

[1] Şters: „Viena, 8/20 aug. (1)849".

[2] în ***Bucovina,*** II, 1849, p. 93 şi 105 se publică ştiri despre ducerea lui Barit la Cernăuți sub excortă militară şi detențiunea pe motiv că este periculos şi, apoi, despre eliberarea lui, Barit rămînînd însă în oraş pînă la deplina pacificare a Transilvaniei. Ulterior, la p. 175 se relatează plecarea lui din Cernăuți, în septembrie 1849.

* Adnotarea lui Bariț nu se află între manuscrise. O reproducem după ***Transilvania,*** X, 1877, nr. 16, p' 186: „Pre cînd scria acestea, Ioan Maiorescu nu ştia că G. Bariț după ce fu dimis din arestul militariu, fu internat în Bucovina şi pus sub suprivigniare polițiană. Nu cunoaştea nici împregiurarea că tocma în august ilustra familie Hormuzache călătorise pe 1 lună întreagă ia Dulceşti, în Moldova, şi aşa redactarea ***Bucovinei*** rămase numai asupra lui Bariț. Acestea sunt cauzele pentru care dînsul curmase deocamdată corespondențele cu deputațiunea națională de la Viena. Se înțelege prea uşor că calamitatea în 'care-i ajunsese'familia şi brutalitatea cu care fusese tractat, anume în Cîmpina, de către [...] polițaiul trădător Negrescu, iară în Bucovina de către maiorul c. r. br. Barko, îl amărîse foarte, fără însă a-l aduce vreodată la desperațiune".

[3] Ioan Dobran, unul din cei 37 membri ai deputăției române din Viena. Cf. George Bariț, ***Părți alese din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Sibiu, 1890, p. 670.

[4] Ioseph Radetzky von Radetz, mareşal austriac, care menține stăpînirea habsburgică în Italia de nord şi, ocupînd Veneția după bătăliile de la Mortara şi Novară, reprimă cu cruzime mişcarea revoluționară.

[5] Prințul Alfred Windischgraetz, comandantul trupelor reacționare care au înfrînt revoluția austriacă. într-un articol din ***Espatriatul,*** I, 1849, p. 35, e numit „instrument infernal al camarilei".

[6] Constituția dată de împărat la 4 martie 1849, nevotată de parlament şi care nu se va aplica niciodată. Cf, ***Constituție pentru împărăția Austriei,*** în ***Bucovina,*** II, 1849, nr. 4, p. 21—31, reprodusă în ***Foaie pentru minte...,*** XII, 1849, nr. 10, p. 73—78 şi nr. 11, p. 81—85; Teodor V. Păcătean, ***în Cartea de aur...,*** voi. I, Sibiu, 1902, p. 523-534.

** „Schwarzemberg, ministrul. Red."

[7] Răspunsul consiliului ministerial austriac, datat 18 iulie 1849, la petiția din 25 februarie 1849 s-a publicat în original şi traducere în ***Foaie pentru minte...,'*** XIII, 1850, nr, 14, p, 110—111. Reprodus de Teodor V. Păcățean în ***Cartea de aur...,*** voi. I, Sibiu, 1902, p. 606—607, ca răspuns la memoriul din 18 iulie.

[8] Alexander Bach, ministru de Interne^şi prim-ministru (1849 — 1860), ostil românilor şi semnatarul unui memoriu către împărat în care afirma printre altele, că acestora le lipsesc „persoane calificate pentru conducere" (apud Silviu Dragomir, ***Studii şi documente...,*** I, p. 334).

[9] Petru Mocioni, de Foen, membru al deputăției române la Viena.

[10] Pe f. 262, însemnarea: „Publicată în ***Tr[ansilva]nia,*** nr. 16, 1877". Paginile 268—269v cuprind memorialul în limba germană, datat 31 august 1849; la sfîrşit, însemnarea lui Bariț: „Conceptul de mîna lui Ioan Maiorescu, din 1849. Vezi şi în ***Die Romänen der oesterr. Monarchie,*** G. B."

LXVI

Viena, 2 sept. 1849

Frate Bariț!

Scrisoarea alăturată ori închisă aici zace de la 24 aug. pe masă, pentru că, din planul de a merge Bărnuț şi cu ceilalți prin Bucovina nu s-a ales nimic. Pantazi[1] cu Alesandru Papiu şi cu tribunul Crişan au plecat ieri săptămînă pe la Agram. Astăzi plec eu cu Bărnuț şi Laurian tot pe acolo, prin urmare, memorialul prin postă nu ți-1 poci trimite, fiind prea mare.

De la scrisoarea alăturată, ascultă ce s-a mai întîmplat. Văzînd prochiemățiunile lui Clam-Gallas[2] numai cătră sasi şi denumirea de comisari în Banat tot din unguri, am mai dus ieri ministeriului altă hîrtie, *grammină.* Am făcut şi în numele Deputațiunei o prochiăinațiune ori adresă cătră românii din comitatele Ungariei, Maramureş^ Szathmâr, Bihar, Arad, ca să aleagă o deputațiune din sînul lor, să vină Ia tron să depună omagiul şi să dechiare petițiunea dată în numele națiunei de petițiune şi a lor! Popazu rămîne aici, numai ca să nu se întrerumpă Deputațiunea. Dar, te jur pe ce ai mai prețios, scoală-te şi vină acasă cu o zi mai-nainte. Unii trebuie să venim iar la Viena, dar mai întîi să ne consultăm cu toții. Să ne vedem curînd. A sosit şi ministrul Bruck, pe care iar îl cunosc de la Francfort. Acesta şi Schmerling ne susțin cauza mai bine,

Maiorescu[3].

[1] Grigore Pantazi, profesor şi secretar episcopal la Sibiu.

[2] Generalul Eduard Clam-Gallas, comandant al vechiului corp de armată al lui Puchner, în vara anului 1849.

[3] între 1877 — 1878 Bariţ publică în ***Transilvania*** aproximativ 40 de scrisori şi fragmente, datate 1849—1853, precum şi documente referitoare la Maiorescu; acestea, împreună cu ale altora, sînt înmănuncheate sub titlul de ***Epistole ale repausaţilor.*** în afară de scrisorile LXIV şi LXV, celelalte nu se află în ms. 997 de la B.A.R care păstrează scrisorile lui Maiorescu către Bariţ. Presupunem că s-au pierdut la tipografie, întrucît la sfîrşitul unui memorial al lui Maiorescu (ms. 997, f. 394v), Bariţ notează: „Peste 90 scrisori originali ale lui I. Maiorescu, mai toate adresate lui G. Bariţ, vreo 70 scrisori ale frate-său, Vasile Maiorescu, şi puţine străine. Sortate din nou'în 1887. Trei aşa-numite scrisori tainice, din 1838, s-ar putea publica mai întregi". în acest număr nu intră şi scrisorile din ***Transilvania.*** Le-am transcris de aici. Redacţia revistei nu pare să fi respectat cu stricteţe particularităţile textului original.

Notele însemnate cu asterisc aparţin redacţiei, iar neindicarea filelor din manuscris denotă că scrisoarea a fost transcrisă după ***Transilvania.***

într-un preambul îa ***Epistole ale repausaţilor,*** Bariţ atrage atenţia asupra importanţei corespondenţei pe care o deţine, dar şi asupra imensităţii ei: „Colecţîunea subscrisului se întinde pe 40 de ani. Conversaţiunile epistolare de înainte de 1848, cîte au putut scăpa de focurile şi devastaţiunile'belului civile, sunt parte mare instructive pentru periodul dezvoltării, cum am zice, preparatoare de emancipare, însă sub tutorat, ***censura,*** poliţie, spionagiu, presiuni directe şi indirecte. Ar trebui să purcedem în ordine cronologică şi să începem de înainte cu 40 de ani, dară acei material este aşa de variat şi vast încît, de ex[emplu], numai punerea în ordine a corespondenţelor rămase de la bărbaţii pe care D-zeu i-a chiemat de mult la sine, apoi însoţirea cu note necesare la multe pasage, pe care descendenţii lor nu mai au cum să le înţeleagă, ar cere un an întreg de lucrare. De altă parte, am crezut necesariu a începe numai de la 1848, cu atît mai vîrtos că s-a observat şi pînă acum foarte bine în generaţiunile mai recente destui oameni carii au apucat a-şi forma opiniuni cît se poate de sinistre şi chiar estravagante, sucite, scâlciate despre faptele din 1848/9, rămase lor de hereditate, pe care însă dînşii nu vor să o accepte nici ***cum beneficio inventării"*** (cf. ***Transilvania,*** X, 1877, nr. 15, p. 172).

LXVII

Sibii, 6/18 nov. 1849

Frate Barit!

Fii bun şi trimite alăturata scrisoare către nevastă-mea. Eu am sosit din munţi[1] joi seara, în 3/15 ale c.[urentei], în munţi am avut multă bătaie de cap, căci românii fac, dar nu se gîndesc ori nu s-au gîndit că străinilor puţin le pasă de faptele lor şi nu vor îmbla după ele. Iancu n-a avut cea mai mică însemnare despre bătăliile din munte. I-am făcut raportul, vreo 22 coaie; acum se copiază aici. Eu traduc acum pe al lui Balint. Pe al lui Axentie îl voi lua cu mine la Braşov şi-1 voi traduce, ori — mai bine — [îl voi] face acolo. Dar mă grăbesc, că e timpul de a alerga iar la Viena. Laurian a plecat ieri cu Bărnuţ, acesta însă pentru căutarea deruptei sale sanităţi. Răspunde-i dn. Hurmuzache, care auz că e supărat pe mine, că mi-a fost peste putinţă a-i împlini cererea, căci n-am stat nici o zi fără lucru. Dar îndată ce voi răsufla o pică, îi voi da materie de a se sătura de ea.

Frate! Ia vezi de faceţi o colectă în Braşov, ca să ne putem răpezi la Viena. în munţi se face şi aştept numai banii, să plec. Iacob a zis Suciului[2] că poate face în grabă, îl provoc dară să înceapă îndată... Preparaţi-vă să putem copia în Braşov rapoartele prefecţilor[3]. Seanţa e tot închisă,

Maiorescu..

Numai pentru privata ta ştiinţă şi direcţiune. Din loc sigur, iată înţelesul, ba mai cuvîntul instrucţiunilor ce au primit aceia de care se ţine, cînd au plecat din Viena la Ardeal*:

„1 In Folge eines Ministerial — Beschlusses werden alle bisher im Lande gestandenen Gomite's oder Ausschiisse aufgehoben.

2 Allgemeine Entwaffnung *der Românen und des romaniscken Landsturmes, mit einziger Ausnahme der in denStädten treu gebliebenen sachsischen Burgerwehr, aber nur in so weit es die militarischen Ruck-sichten erlauben.*

3 *Dahin trachten, Siebenburgen ivo moglich auf den Fuss der alt-osterreichischen Provinzen zuruck zu fiihren."* [4]

Rumegă, înţelegi!

[1] I. Maiorescu călătorise prin Munţii Apuseni aproape două luni, pentru a. aduna date despre acţiunile românilor în timpul revoluţiei.

[2] Petre Suciu, participant la revoluţia munteană, fost profesor la Bacău.

[3] Rapoartele au fost publicate de Maiorescu în ***Die Românen der osterreischischen Monarchie,*** Druck von Cari Geroid und Sohn, Vien, II-tes Heft, 1850; traduse în româneşte de Bariţ, nu integral, în ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Sibiu, 1890. Unul din motivele suspendării ***Foii pentru minte...,*** la începutul anului 1850, este publicarea fragmentară a ***Raportului lui Avram Iancu despre faptele cetelor armate româneşti de supt comanda lui în decursul războiului cetăţean în anii 1848—1849*** în nr. 2—7. S-a retipărit în ***Gazeta de Moldavia,*** XXII, 1850, nr. 8—9,12,14—22 şi 24-25.

* Adecă generalul br. Lud. Wohlgemuth, ca gubernator, şi Eduard Bach,. fratele ministrului, ca comisariu civile ***ad latus.*** Nota red.

[4] "1 în urma unei decizii ministeriale, se vor desfiinţa toate comitetele şi comisiile aflate pînă acum în ţară.

2 Dezarmarea generală a românilor şi a gloatelor româneşti, cu singura excepţie a gărzilor civice săseşti prin oraşe rămase credincioase, dar numai în măsura, în care o permit considerentele militare.

3 încercaţi să readuceţi Transilvania, pe cît posibil, la starea vechilor provincii austriece".

LXVIII

Sibii, 8/20 ian. 1850

Frate Bariţ!

în ziua în care ţi-am scris, joi ce a trecut săptămînă, ochiul meu era binişor inflamat. După scrisoarea către tine, m-am apucat de raportul lui Axentie şi am lucrat pînă la miazăzi. N-am mai putut. Am chiemat un doctor şi m-am pus din ziua ceea în pat. 3 zile şi 3 nopţi am tot asudat în pat, alte 5 zile am şezut mărginit în casă, prin urmare n-am putut fi la masa episcopului dată inteligenţei române. De asta mi-a

părut prea mult rău. La raportul lui Axentie am mai lucrat eu şi bolnav, am mai dictat din pat şi de pe scaun, au mai tradus Cipariu, Aron şi Dunca. Nu e stil uniform, mi-a fost peste putinţă să aduc această uniformitate, căci ar fi trebuit să i-l prescriu mai tot. Acum e copiat, dar Axentiu a plecat aseară răpede, fără a-l subscrie!

Statutele Reuniunei[1] tot din cauza aceasta au întîrziat, dar mi-am esplicat ideile, ce le cunoaşteţi din Braşov, lui Aron, şi el mi le-a formulat, precum vezi, la care am mai cioplit ceva.

Dar eu zisesem să le împartă în capitule, ori articuli, specificînd lucrurile, însă nu face nimic, lucrul s-a pus.

Mai adăugaţi şi voi. Publicaţi statutele. Cereţi voie de la gubernatorul, alăturînd statutele.

Puneţi pe soţia mea cu 10 fl. M. şi-i veţi primi de la Costache; voi ordina eu.

Mîine era să plecăm, dar Axentie ni-o făcu. Dacă nu va veni mîine, plecăm cu altă căruţă, poimîne, la Blas să luăm pe Cipariu, de acolo la Cluş.

Cu gubernatorul am vorbit o oară întreagă, i-am spus pentru ce mă duc, am vorbit tare despre germanism; şi-a făcut multe însemnări pe hîrtie după vorbele mele[2].

Murăşanu s-a spăriat de *[Siebenburger] Bote* pentru dregătorii cu lemnele[3]. Eu n-am cetit, dar L..., căpitanul, mi-a spus aseară că tu nu-i vei rămînea datoriu, căci ce zice *Bote* încă nu e o dovadă că n-ar fi neadevărată corespondenţa sa. Nu te teme. Provocaţi corespondentele să iasă afară *,

LM.

[1] Este vorba despre „Reuniunea femeilor române" de la Braşov.

Proiectul de statut, însoţit de consideraţii despre misiunea asociaţiei şi lista membrilor, s-a publicat în ***Foaie pentru minte...,*** XIII, 1850, nr. 15, p! 116—117 ***(Proiect de statute pentru Reuniunea femeilor române spre ajutoriul creşterei fetiţelor «orfane, sărace şi mai întii a celor fetiţe române ale căror părinţi au căzut în revoluţiunea maghiaro-transilvană din anii 1848 şi 1849)*** şi în broşură.

[2] Despre convorbirea lui Maiorescu cu guvernatorul Ludwig Wohlgcmuth ***cî.*** G. Bariţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Sibiu, 1890, p. 637—638.

[3] Referire la abuzurile unor inspectori saşi din Orăştie, care adunaseră, în numele armatei, 30 de stînjeni de lemne de la români. Descoperiţi şi daţi publicităţii, datorită unei corespondenţe a lui Gavril Munteanu (cf. ***Gazeta Transilvaniei,*** XII, 1849, p. 86), inspectorii sînt obligaţi să restituie lemnele şi să plătească o „însemnată gloabă de bani", nu înainte însă ca aceştia să răspundă prin ***Siebenburger Bote,*** nr. 9, calomniind gazeta lui Bariţ (care — ziceau ei — „se degrada mai de multe ori cu uşurinţă a fi unealtă a minciunei şi a urii naţionale"). Bariţ, care comentase faptul în 1849: „dreptatea administrativă cu nepărtinire, ca aceasta, trebuie să mai prindă odată şi pe la noi rădăcină", demască reaua credinţă a inspectorilor, subliniind că această calomnie atinge şi pe „cei mai de frunte bărbaţi ai naţiunei române". Cf. Ghiorghie Bariţ, ***Gazeta şi inspectorii de la Orăştie,*** în ***Gazeta Transilvaniei,*** XIII, 1850, p. 14 şi ***în cauza noastră cu inspectorii de la Orăştie, Idem.,*** p. 28 şi 30.

* Corespondentele fusese Gavr. Munteanu, dară furtul s-a documentat perfect prin testimonie luate de la deregătorii comunelor de unde s-au liberat lemnele. Nota red.

LXIX

Sibii, 14/26 ianuariu 1850*

Frate Bariţ!

Tocmai primii biletul cătră Munteanu şi, iată, eu şi aruncai pe hîrtie ceva în cauza acelei fatalităţi[1]. Fă ce vei şti cu ea. Am vorbit-alaltăseară cu Popovici, protopopul de la Orăştie, despre acel caz„ şi el zice că ei, în Orăştie, n-au aflat nimic despre acea pretinsă faptă, a inspectorilor, dar va cerceta mai departe. A plecat acasă şi l-am rugat, pentru aceasta. Aron a scris şi lui Sentivani[2]. Mânu[3] a scris şi el. Mi se pare că ţ-am scris cum dracul s-a născut secătura. Mânu nu cunoaşte pe acel cancelist, dar mi se pare e un cumnat de-al lui şi nu va să spuie.. Nu ştiu *.

Pandelie scrie de la 11/23 că ar fi intrat în Braşov 1/2 escadroa cozaci şi se aşteaptă şi infanterie! Adevărat e? Aseară am vorbit mult cu guvernatorul pentru frate-meu Vasilie, căci din inspector îl degradară în adjunct la un sas, Mangesius! M-am plîns de multe. Iaca scrisoarea lui Vasilie, dar numai pentru ştiinţa ta. Ceea ce zice despre deputaţi e esageraţiune.

Iaca, şi Iancu se dechiară în contra monumentului la Cîmpeni[4].. M-a rugat să-i fac eu dechiararea şi-apoi a subscris-o. Deacă socoteşti,, mai adaogă tămîie pentru prelat, ca să nu o ia în nume de rău.

Pentru gazeta ta şi necazul[5], o să mă duc şi la episcopul, căci, cînd i-am spus deunăzi, a zis să te adresezi la el. Eu plec marţi [...]* ianuariu cu Aron, cu diligenta, pe la Cluş.

Guvernatoriul mi-a spus că pe *Grois*[7] îl depărtează. E de sus.

[1] Articolul lui Maiorescu nu s-a publicat, cf. LXVIII n. 4

[2] Deputatul român Nicolaie Szentivâni; în 1849, comisar al guvernului din: Cluj.

[3] Protopopul sibian Nicolaie Mânu (Maniu).

* Ascunderea cancelistului a fost cu totul de prisos, căci, precum se arătă mai sus, furtul s-a constatat şi redactorul scăpă dintr-odată de închisoare şi de un duel. Red. ***Trans.***

[4] Episcopul Andrei Şaguna făcuse demersuri pe lîngă Wohlgemuth, în vederea ridicării unui monument în amintirea eroilor căzuţi în revoluţie. Avram Iancu e de părere ca monumentul să fie aşezat ori pe Cîmpia Libertăţii, ori, mai degrabă,, la Abrud. Cf. Avram Iancu, ***în privinţa monumentului naţional,*** în ***Gazeta Transilvaniei,*** XIII, 1850, p. 23.

, [5] Este vorba de conflictul lui Bariţ cu autorităţile, pentru faptul că publică în ***Foaie pentru minte...*** materiale despre revoluţie, care va duce la suspenarea revistei, între 13 februarie şi 9 septembrie 1850.

[6] între paranteze, nota lui Bariţ: „Aici foaia e spartă".

[7] Gustav Groisz, primarul Clujului în timpul revoluţiei din 1848.

LXX

Sibii, 14/26 ianuariu 1850

Frate Bariţ!

Eu îţi scriu tot de astăzi, pentru că nu ştiu deacă mîine nu mă voi duce pînă la Ocna.

Lucrul dracului! Dineaori m-am grăbit a-ţi scrie, introducînd lucrul într-acolo, că ştirea aceea ar fi fost falsă. După aceea mă dusei la Aron şi îmi spune că Mânu, fiind la el, i-a spus că cancelistul o spune şi acum că ştirea e adevărată, că el singur a copiat acea hîrtie la Tesaurariat, care acum este în archivă. Mai spune Mânu că va trimite pe altul să o caute în archivă şi să o copieze. Deci, tu fă din articulul meu altul, Jiemaivorbind de acest caz special, ci numai ceea ce am scris eu despre ^tiri false şi onoare în genere. Astă-seară mă duc la Mânu să zoresc.

Gînd ar fi una ca asta, atunci pricep eu de ce caută ei după numele autorului!! Ar vrea să ştie cum a ieşit din Tesaurariat! Aşadar, nimic încă de cancelist, mai adastă.

Eu trimit pentru Alexandrina[1] 500 bucăţi douăzeceri argint şi 500 în bancnote, adecă 166 fl. argint în note de bancă. Tu să chiemi pe cocoana Alexandrina singură şi ei să-i dai banii, să o chiemi la tine. în pachetul cu bani pentru d-ra Alexandrina nu e nici o scrisoare.

I.M.

[1] Alexandrina Magheru, fiica generalului Gh. Magheru.

LXXI

[Sibii], 15/27 ianuariu 1850

Frate !

Sunt trei oare dimineaţa. Eu nu pot dormi, dar mi s-a şi cam făcut natura a mă deştepta pe la 3. Mă bucur însă că ochiul, cu care încă tot nu văz bine, mă lasă să nu stau ca un lemn. Aseară nu m-am putut duce la Mânu, dar să nu crezi că doar mi-ar fi răcit zelul în curioasa şi fatala împregiurare, ci cu banii la postă îmi făcură întîrzierea ce mă opri. Apoi să ştii că suntem atît de ocupaţi, încît lucrăm ziua şi noaptea. Am pus mîna pe nişte raporturi din altă parte despre Landsturm[1]. Numai ieri am copiat unul de 18 Halbbogen[2] şi altul mai mic. Astăzi şi mîine mai avem. Sunt, peste aşteptare, bune.

Despre instrucţiuni ce ai primit cu cea de ieri, bine ar fi să informezi şi pe cernăuţeanul[3], dar să nu facă ceva us acum, şi cînd ar fi să facă, să dateze pe Viena de izvor, dar să nu cerce pînă nu-i vom scrie din Viena.

Astăzi mă voi duce şi la Manu. Sunt determinat să sacrific şi din pungă. Tu ştii că ei au şi datina de a repune acte *. Să nu ne stea D-zeu nicăiri într-ajutoriu ?

Pentru banii d-nei Alexandrinei nu voi plăti nimic la postă, să plătească acolo dumneaiei.

Mîine orişicum îţi voi scrie ceva, cea din urmă din Sibii.

în „Wanderer" a trecut ştirea fatală. Ei bine, cauza emigraţilor s-a terminat, dar în „Siidslavische Blătter"[4] n-am cetit, însă m-a încredinţat ieri dr. Schulek de aici. Stă pozitiv că alianţa ce se cocea, şi de care se vorbea, între Anglia, Francia şi Prusia, s-a încheiat şi chiar notele diplomatice în privinţa aceasta s-au estrădat ori „sind bereits, gewechselt!"[4] Asta este, fireşte, în contra Austriei şi Rusiei. Ce o mai aduce ea? [...]

Eu cu scrisoarea cea lungă, de miercuri scrisă, şi pornită joi, în 12/24, am uitat să o fac Retourrecepisse şi mă tem să nu o fi deschis, cineva. Aceea în care îţi scriu de memorialul negoţiatoriior şi de intrevorbiri pentru *Gazetă* **.

La recepisse eu dinadins pui numele Munteanului.

[1] Armată teritorială.
[2] Jumătăţi de coală.
[3] Alexandru Hurmuzache, redactorul ***Bucovinei.*** Amănunte despre revistă şi redacţie apud I. I. N i s t o r, ***Publicaţiunile româneşti din Bucovina,*** în ***Junimea literara,*** X X V , 1936, nr. 1—3.
* A repune, adecă a nimici.
[4] Au fost deja schimbate.
** Red. o dedese la directorii Gremiului corn. levantin, de unde nu i s-a mai restituit. Red. ***Trans.***

LXXII

Viena, 5/17 febr[uarie] 1850*

Frate Bariţ!

A doua zi după ce ţi-am scris din Iaurin *, pe la amiazi, sosiră deputaţii bănăţeni la noi, în întoarcerea lor de la Viena. Ei fură în Hochstrasse deţenuţi 6 zile. Ei plecară spre Pesta, noi spre Viena, la 1 după prînz. Pînă la Hochstrasse am venit tot prin apă pînă în fundul căruţei. De la Hochstrasse n-am mai găsit apă şi încă în seara aceea am venit, pe la 9 oare, la Banndorf, 1/2 oră de la Bruck. Joi dimineaţa am ajuns la 6 1/2 ore la Bruck, la 7 am plecat pe drumul de fer, la 9 am fost în Viena, unde am găsit pe ceilalţi sănătoşi. Bărnuţiu s-a întors din Saxonia şi se află aici, căutându-se cu un doctor, supt care vedem că-i merge mai bine. Adresa mea este:

Herrn I. Maiorescu, Wien, Vorstadt Leimgrube, Nr. 2 Zweiter Stork Thure Nr. 8.

încă astăzi o să mă apuc să compui cătră Maiestate un protest pentru deputaţiune în contra conchizelor Universităţii săseşti[1], pe care ne vom grăbi a-l da curînd. Azi-mîine va sosi şi Iancu cu Balint. Teologii Caian şi Pompiliu au sosit ieri şi ne-au spus că se afla la Oradea cînd au trecut ei p-acolo, dar era noapte, n-au vorbit.

Ştirea telegrafică sosită aseară, de la Paris prin Berlin, aici, că cabinetul de la Temisa n-a primit mijlocirea Franciei în cauza cu Grecia, a produs aici o întipărire profundă. Fără de a avea timp de a mă lăsa în combinaţiuni politice mai departe, însemnez numai că Ludovic Napoleone prin aceasta a venit într-o criză carea, în momentul în care în Francia toate simptomele arată apropierea unui viitoriu furtunos, merită a fi urmată cu cea mai încordată luare-aminte.

L[aurian] ţi-a trimis memorialul ce deputaţiunea a subşternut din nou ministeriului[2]. Toate sunt bune şi â propos. Dar noi tot suntem fără tact diplomatic **. Sunt foarte supărat că n-am ajuns aici mai demult, ca să iau parte la această lucrare, pentru care, aseară, am avut o dispută lungă cu deputaţii. 1 Era oare de lipsă de a mai infera pe nefericitul episcop Lemeni[3] şi numeroasa lui partidă din popime? Să lăsăm că este o mare nesjmtiţate de a mai da cu peatra în cel ucis de alţii, de a mai batjocori o mărime căzută: dar oare este timpul de a mai băga cuţitul în propriele măruntaie şi a le mai oţări? Ce vom cîştiga, pe a cui mînă lucrăm, cînd o mai repetim că episcopul, cu numeroasa lui partidă, o mare parte a inteligenţei române — şi că e mare, se vede din subscripturile pentru ei — nu sunt credincioşi. N-avem exemplu la sasi ? N-avem la orădieni, carii nu-şi dederă de gol pe episcop, ci îl luară sub scutul lor?

Adevărat este că la comisiunea cercetătoare de daune nu e nici un român. Dar gubernatorul, care, fără îndoială, pînă acum are acel memorial în mînă, va răspunde: „Puteam face mai mult pentru români, decît să provoc pe ambele scaune episcopale să-şi arate chiar românii, prin preoţii lor, toate pagubile? De ce nu le-au arătat? " Are dreptate să se razime pe aceasta, că aşa este, şi consistoriile nici pînă acum nu au dat acea relaţiune. Şi oare dacă într-un singur punt le dăm ocasiune de a ne refuta, nu stricăm totul? Ne lipseşte tactul. Dar lasă aceasta.

Aici se îndoiesc tare dacă episcopul Erdeli a dat acea petiţiune ce se vede în *Bucovina**. Apoi şi poartă datul trimiterei la *Bucovina* mai vechi decît chiar sosirea episcopului în Viena. Se îndoiesc deputaţii ardeleni şi de aceea, deacă Dobran va fi dat memorialul cel lung ce l-am lăsat la tine. Căci, într-o zi în care eu lipseam la Schmerling, îl dede episcopul lui Dobran etc.

Acum mă întorc la tine. în scrisoarea către Laurian, deşi ai zis că urma e numai pentru el, zici să-mi spuie că ceea ce am vorbit cu gub[ernatorul] în 5 şi 11 ianuariu, adecă ceea ce mi-a vorbit el, surit iăţării. O înnozi asta cu ideile daco-române, cu care ne tot calumnie JEu mă tot gîndesc pe ce-ţi fundezi reflexiunea, cu ce ţi-am dat ocaziune de dînsa? Părerile mele le ştii. Pesimist n-am fost niciodată, dar nici iluziuni mari nu-mi poci face şi nu mi-am făcut decît numai în decembre 1848, pînă nu se schimbară lucrurile. De temut mă tem, dar speranţa nu o perd, căci, cum am zis şi gubernatorului, chiar deacă acum n-am dobîndi nimic, dar la cea dintîi dietă o să avem pe toţi slavii şi italienii în partea noastră şi vom cîştiga, de va fi vreo dietă vreodată. De nu va fi, atunci tocmai sperez mult de la viitoriu. întrevorbirile cu gubernatorul, ţi-am spus eu ţie că aş fi luat de adevăruri toate cîte mi-a zis el? Oare nu ţi-am dat de înţeles că mă îndoiesc, cînd ţi-am scris despre vorba cu complotul cel născocit, că şi-a însemnat numele a doi oficiari militari: *ca sâ cerceteze, ori ca sâ-i înveţe minte,* adecă altădată să păzească secretele oficiului mai bine? Despre răspunsul la memorialul negoţitorilor, relata retuli, am scris cuvintele lui şi n-am cutezat pe postie, prin scris, a-mi arăta şi îndoielele, dar v-am dat de înţeles *mult* prin aceea că am zis, *pro omni casu,* să mi-1 daţi, să mi-1 trimiteţi, să-1 dau de-a dreptul lui Bruck. Prin ce, dar, ţi-am dat ocaziune să zici să-mi spuie că sunt toate acele *făţării?* Oare nu ţi-am dat părerea mea o dată pentru totdeauna, la Braşov?: „Alles, schein eine ausstudierte Rolle zu sein?"[5] Pe lîngă toate aceste, sunt, şi cuvinte din care nu te poţi îndoi că nu duşmăneşte pe români, ba încă că-i sprijineşte la unele. Ai primit scrisoarea în care ţi-am însemnat instrucţiunile lor?[6]

1) Ai văzut că se zicea să dezarmeze pe *toţi românii,* afară de gvardiile cele credinţioase săseşti, şi dacă era duşman, o putea face, şi n-a făcut-o, ci i-a dezarmat şi pe ei.

2) Pînă a nu veni gubernatorul în Ardeal, comandanteîe cetăţei *Alba* a pus pe Mînzatu şi Ivanovici[7] să dea raporturi despre Landsturm, mai ales despre Iancu, şi ei şi-au şi făcut raporturile, cel dintîi în 15, celălalt în 22 august 1849, în cetate, supt ochii lui Augusti[8], după inspirarea lui, a aceluia la care s-au ţesut toate intrigele asupra românilor. Raportul lui Ivanovici de la 22 aug. este numai o pîră de-a dreptul asupra persoanei Iancului, în 7 puncturi, din care toate sau mai toate, afară de 2, sunt: „man sagt, — es lautet"[9] etc. Mînzatu, în acest raport de la 15, vorbeşte bine de Landsturmul lui [Axente] Sever şi de el însuşi, dar atinge în 2 locuri greu pe Iancu, şi în al doilea loc, şi pe munteni — peste tot — ca periculoşi pentru *monarhie !* Auzi tu! Aceste raporturi, împreună cu relaţiunea lui Augusti, s-au trimis prin comandă generală, la *ministeriu* şi, ca cînd n-ar fi fost de ajuns calumniile şi minciunile, se adaugă la raportul lui Augusti *eine Einleitung*[10], în care se deneagă. Landsturmului meritul pentru monarhie, căci, din contra, Iancu ar fi vrut să ia cetatea pentru naţiunea română, ca, stîrpind pe celelalte naţionalităţi, sasă şi magiară, să domnească ea singură în *Ardeal /* Această introducere, cel puţin ceea ce se află astăzi în arhiva comandei generale şi pe care am avut-o eu în mînă de am copiat-o, este scrisă de mîna proprie a lui *Glantz* ****. Aceste s-au trimis la ministeriu, poate îndată după eliberarea Albei, dar, desigur, în octombre 1849, pe lîngă. raportul comandei generale de acum, cu nr. 269 şi 279. Gubernatorul începe raportul său cu aceasta: „în alăturatele acte ale comandei cetăţei Alba se cuprind mai multe imputaţiuni ori acuze făcute unor prefecţi, asupra cărora eu am hotărît să fac cercetare, dar acum e greu: a) pentru lipsa de auditori, b) pentru întărîtatul spirit al poporului. însă, înainte încă, poci încredinţa pe ministeriu că din acele pîri „manches ubertrieben, andererseits aber meist der Rohheit des Volkes und der *Abwesenheit* der Anîuhrer desselben zuzuschreiben ist"[11].

Acesta e al doilea punct din care eu poci zice că gubernatorul nu numai nu duşmăneşte, ci, precît îl iartă împregiurările, puzeţiunea şi instrucţiunile, ne-ar şi ajuta, căci aceste le-a scris el atunci cînd se întoarse din călătoria de prin munţi şi încă nu avea nici raportul prefecţilor, nici pe cele de mai tîrziu ale oficiarilor. Mai gîndeşte că scrie prin conceptul lui Glantz, care e omorîtoriul nostru.

Cealaltă, că a dat raporturile celelalte toate, afară de cele mai sus atinse, rele, unui român să le lucreze, o tac, căci te poţi teme că

din mîna lui Glantz poate să iasă mai pe urmă schimbat. Dar, cu toată sărăcia şi neesperiinţa mea cu manipulările de acolo, am îngrigit să-l am şi cum va ieşi de la românul, şi cum va ieşi din cancelaria comandei. Altele le tac. De aici însă nu urmează că aş crede totulor vorbelor gubernatorului.

Ei, eu aici îţi dedei o relaţiune despre ceea ce am descoperit. Dar nu gîndi că ţi-o dau numai pentru observarea ta cătră Laurian. Eu eram determinat să-ţi fac cunoscute toate, şi nu cutezam, din Sibii. Tu eşti redactorul român şi eşti datoriu a şti unde ne aflăm şi noi suntem datori toţi a te informa de toate, cel puţin eu aşa-mi înţeleg datoria. Mai ascultă, dar. După toate cîte ţi-am atins, am copie, precum pe scurt ţi-am scris din laurin *****. Intre documentele comandei de la Alba se află şi scrisori de ale lancului, scrise de el în limba română cătră Augusti; aici, în actele comandei Albei, sunt traduse în germăneşte. Dar ce traducere? Iaca o probă. Unde Iancu scrie: „Cu tot Landsturmul ori toată oastea, ori toate puterile de supt comanda mea"[11], ei au tradus *de supt stâpînirea mea,* hoc est: „Die unter meiner *Botmässigkeit* stehende Gebirgsmacht"[12], şi cuvîntul pus de ei, *Botmässigkeit*[13], l-au tras tot ei cu *ceruză roşie,* ca să bată la ochi! Aceste, pînă acum, sunt toate făcute sub influinţa d-lui Augusti, inimicului nostru cel de moarte, şi aceste sunt singurele documente ce ministeriul astăzi, pînă astăzi, are la mînă despre faptele românilor! Te vei mira dar că aici opiniunea este rea despre Landsturmul nostru şi despre noi? Dar gubernatoriul, ieşind prin munţi şi fiind încongiurat şi de români, a văzut că lucrul nu e cum îl spune Ivanovici şi Mînzatu, cît pentru Iancu. Aşadar, provoacă pe toţi oficiarii carii au fost pe lîngă Landsturm ca să-şi dea rapoartele „gewissenhaft und der Wahrheit gemäss"[14]. Deci, oficiarii fac raporturi, Ivanovici şi Mînzatu fac şi ei, a doua oară. Acum nu mai stau sub influinţa lui Augusti. Al lui Ivanovici îl ai, ai văzut că spune faptele Landsturmului bine, numai detrage lancului că a îngrijit numai de siguranţa sa şi că a vorbit cu emigraţii rău de oaste şi Curte, dar hoţ şi tîlhariu nu-l mai face. Ba, fiindcă toţi nu cutează a-şi adscrie sieşi comanda Landsturmului, urmează de sine că Iancu a fost sufletul. Mînzatu face încă două raporturi. Nu mai atinge pe Iancu cu nici o vorbă rea, iar pe Axentie şi Landsturmul lui îl laudă aşa de tare, încît guberniul, la margine, însemnează cu ceruză: „antragen auf *eine allgemeine Belohnung* des ganzen Axente'schen Bataillons"[15], şi de Axente însemnează, la marginea raportului II al lui Mînzatu, ca de cumva s-ar condamna — era tocmai închis — să i se ia meritele în băgare de seamă, spre a i se *ierta. Gratze* face un raport despre mai toţi prefecţii, şi mai vîrtos de Iancu, ca care nici un român n-ar fi putut face. îl laudă pînă în ceriu, taie calumnia de *separatism* şi zice că a avut numai 2 cugete: susţinerea tronului şi scăparea naţiunei sale prin sacrificie pentru întregitatea monarhiei. Iar de Landsturm zice că a avut *„viei edlere Zwecke* als Raub und Pliinderung"[16], şi adaose că n-a jefuit *nimeni!* Raportul lui Gratze este cu atît mai ponderos, cu cît el se escuză la început pentru că a întîrziat cu darea lui, şi motivul întîrzierei îl pune că a cercetat prin căli private despre ceealaltă purtare a lancului de mai tîrziu, adecă

cind a rămas singur, fără oastea imperială. Prin urmare, testimoniul lui este valid pentru toată campania lancului. Despre această purtare din urmă, pe cînd cu Ivanovici, zice Gratze că el este „moralisch uberzeugt"[17], că, cu ştirea lancului nu s-a făcut *la nimeni pe lume vreo nedreptate* ******. Al lui *Alberti* ******* este, asemenea, foarte bun şi onorific. Afară de aceste 4 rapoarte sau 5, fiindcă Mînzatu mai dă două, mai este şi al beţivului Gaspar. Acesta ocăreşte Landsturmul din ţinutul Sibiiului, căci l-a lăsat pe el la Turda, şi zice că *„aus Feigheit"*[18] *s-au resipit de la Turda, dinaintea duşmanului ce era la Huiedin 1* Cuvintele lui! Turda şi Huiedin! De cel săsesc zice că, adevărat, n-a făcut *nimic,* dar cel puţin n-a fugit de duşman la Gânfalău! Aceste hîrtii le am toate copiate. Cu aceste se îndrepteazâ cauza şi ies meritele Landsturmului la lumină. Oricum va raporta gubernatoriul, în mîna mea sunt hîrtii cu care vom goni noi pe calumniatori şi vom arăta meritele. Răul cel mai mare este acum că raportul gubernatorului se întîrzie din cauza lui Axentie, care nu l-a fost subscris pe al său nici la plecarea mea! Mă tem pînă atunci să nu iasă statutul pentru Transilvania.

încă o dată: aceste ţi le-am scris ca unui român şi redactoriu, nu ca să le publici, ci ca să le ştii încît poţi apăra cauza naţiunei precît depinde de meritele oamenilor noştri. Ţi-am scris ca să aibi curagiu a te înfige ţapăn, ştiind acum că avem documente sigure de a zdrobi pe calumniatori, dar *încă sâ nu dai de înţeles că* avem în mînă şi pe dracul şi pe ciocanul cu care sâ-i spargem capul ********. Voi informa şi pe Ormuzache[19], dar informează-l şi tu şi-i scrie şi lui să fie *discret.* Să lăsaţi pe mine, când voi găsi eu cu cale a ieşi la lumină. Trebuie să avem rînză diplomatică, să înghiţim şi să tăcem. De cumva vom mirosi că e aproape să se dea statutul pentru Transilvania, am gata frasul cu care să atingem lucrul, N.B. deacă meritul are drept de a fi considerat la dezlegarea cauzei noastre.

Sînt curios să ştiu ce ai mai descoperit, ce blăstemăţie zici că ai mai aflat? Eşti datoriu să ne informezi şi tu de toate *********. Ideile de daco-români ştiu bine că e aşa, căci ţi-am spus că şi mie mi-aruncă gubernatorul şi-mi zice „Deşteaptă-te române". După ce i-am observat multe, a zis că el, ca soldat, rîde de aceasta, căci treaba ar veni la sabie şi, deacă suntem voinici să batem 3 puteri, bine, atunci şi merităm să o facem! Mi-a zis şi aceea că el personal nu o crede — (D-zeu să-l ştie!), — dar mi-a adăugat să ne curăţim de ea în Viena [...]: Auzi!

Eu sunt şi ocupat şi răguşit (sic) tare, cu căptuşeli reci, ude, la gît, nu poci ieşi din casă. N-am vorbit încă de damele cele protectoare. Mă!! Unii zic că *Raiacici*[20] ar fi aici, sub oarecare pază!! Dracul ştie. Las-o, nu o publica încă. Banul se află în criză cu ai săi cei de acasă. Multe se vorbesc, lasă-mă acum că sunt şi ostenit, şi nesănătos. Salutare d-lor Vasici, Murăşani,

I.M.

[1] Nemţeşte Raab, ung[ureşte] Gyor, cetate în Ungaria de sus. Nota red.

* Este vorba de hotărîrea luată de „dieta săsească" în privinţa „Universităţii naţiunii săseşti", ca să înglobeze şi acele sate româneşti care sînt înconjurate de

așezări săsești. Cf. comentariile din *Gazeta Transilvaniei,* XIII, 1850, p. 2 și 7. Protestul deputațiunii române, redactat de Maiorescu, s-a publicat în *Bucovina,* III, 1850, p. 93-94.

[2] Memoriul a fost înaintat împăratului la 14/26 ianuarie 1850 și deja publicat de Bariț în *Foaie pentru minte...,* XIII, 1850, nr. 3, p. 17—18 (cf.' Petru Mocioni, P. Cermenaşi Ioan Dobran, *Ursoriul oamenilor de încredere ai națiunii române).* Tipărit și în *Die Romänen der osterreischischen Monarchie,* voi. III, 1851, p. 24-27.

** Lipsa tactului diplomatic este și astăzi unul din cele mai mari defecte ale românilor din Transilvania și Ungaria. Noi încă nu am ajuns ca să distingem nici măcar între articulii de ziare și între negoțiațiuni diplomatice. Precum în alte cîteva, așa și în diplomație, am avea să mergem la școala bărbaților de stat ai României. Red. *Trans.*

[3] Cum rezultă și dintr-o corespondență datată *Cluj, 30 ianuarie* din *Gazeta Transilvaniei,* XIII, 1850, p. 34—35, fostul episcop Lemeni, în vîrsta de 73 ani, trăia în mare sărăcie, cu domiciliu forțat la Cluj (de unde „nici că-i iertat a se depărta").

[4] Referire la petițiunea adresată de episcopul Vasile Erdeli împăratului, in numele românilor din Transilvania și Ungaria, prin care se cereau drepturi egale cu celelalte naționalități. Cf. *Bucovina,* III, 1850, p. 19—21, si 23—24; *Gazeta de Moldavia,* XXIII, 1850, p. 55-56, 58 și 70.

*** Inemicii noștri îngrigiseră din capul locului, adecă îndată de la intrarea generariului br. Wohlgemuth în Transilvania în calitate de gubernator, ca să-i împle urechile cu daco-românism și să-i insufle ura și urgia cumplită, mai ales asupra românilor din România, precum o mărturisise chiar dînsul, între alții și către dn. dr. Vasici, șezînd ambii pe una grindă în carantina Temișului, Wohlgemuth era om do caracter, onest și se adopera din răsputeri ca să fie imparțiale și drept, dară nu putea, că-1 influența tare adversarii, pînă ce, văzînd că tot îl scapă din mîni, în 1851 îl denunțară chiar și de „tribun românesc", și așa el muri în martiu, mai mult de supărare, în drum către Viena. Nota red.

[5] Totul pare să fie un rol bine învățat?

[6] Vezi LXVII, n. 4.

[7] Ofițeri din armata austriacă, participanți la luptele de la Alba-Iulia din mai 1849.

[8] C. August, colonel austriac, comandantul militar al cetății Alba-Iulia.

[9] Se spune, se zvonește.

[10] O introducere.

**** Florian Glantz, fost secretariu la comanda generală din Sibii, cu care comitetul românesc din 1848/ 9 avea a face mai în toate zilele, om deștept, însă răuvoitoriu românilor și aplecat a crede la orice denunțianți mizerabili, de care apoi se folosea contra noastră la toate ocasiunile. De cîteva ori fu prins — cum se zice pe românește — cu brînza în mînă. Nota red.

[11] Unele sînt exagerate, pe de altă parte însă, se datoresc în cea mai mare parte brutalității poporului și *absenței* conducătorilor.

***** Acea scrisoare nu o mai avem. Red.

[12] Trupele de munte de sub *stăpînirea* mea.

[13] Autoritate, dependență, stăpînire.

[14] Conștiincios și conform adevărului.

[15] Să se propună o *recompensă generală* pentru întregul batalion al lui Axente.

[16] *Scopuri mult mai nobile* decît tîlhăria și jaful.

[17] Convins din punct de vedere moral.

****** Căpitanul Gratze servise la regimentul I românesc grănițariu, era om imparțial și onest. Red.

******* Cornițele Alberti, pare-mi-se, italian germanizat, căpitan de cavalerie, apoi maior, om drept. Red.

[18] Din lașitate.

******** Tocma în acea lună, februariu, s-au supres *Gazeta* și *Foaia,* prin urmare chiar de ar fi permis interesele noastre, nu se mai putea publica nimic. Red. *Trans.*

[19] Constantin Hurmuzache.

********* Dară scrisorile suspecte se prindea adesea în bibu, pina a mai ajunge la Viena. Această împregiurare o uitase Maiorescu. Red. *Trans.*

[20] Iosif Raiacici, patriarhul sîrbilor.

LXXIII

[Viena, martie-aprilie 1850][1]

Frate Bariț,

Iaca o scrisoare de la d. M.[agheru] către c[ocoana] Alesandrina *. Este foarte supărat că nu-i scrie d-șoara nimic. Spune-i să-i scrie.

Abia dineori plecă Laurian cu comp[u]tul său la turnătoriul de litere, ca să-1 provoace să facă și el un comput, după cele ce vorbise Laurian cu el **.

Ieri am făcut o hîrtie către Ministeriul Cultului ca, lîngă comisariul ministerial ce s-a trimis în Ardeal, să se trimită și un român de-a dreptul de aici, precum s-a trimis Șchuller din partea sașilor (pentru scoale). Astăzi am cetit-o în adunanță și s-a primit, mîne o dăm.

Mai începui astăzi o hîrtie către dn. Haynau, supremul comandante al Ungariei[2], pentru bieții deputați români ce au fost la dieta Ungariei, din Ungaria[3]. Ieri am fost cu Dobran la Escel [ența]-sa și ne-a promis că va avea considerațiune, dar de Murgu *da din cap.* De aceea fac acum hîrtia și vom merge toți la Escel.[ența]-sa. Dar știi ce zicea de Murgu? Că a fost revoluționarul în România! De altminterea, deputații s-au adresat la noi, în specie la mine, căci mă cunosc, unii-mi sunt conșcolari, d[e] e[xemplu] Gozman.

Avem lipsă de toți. De Murășanu[4] mi-a părut foarte bine, spune-i că-i gratutez ***. Asemenea, să trăiască și Iacob a) pentru *Romana,* b) pentru poema relativă[5], c) pentru cererea libertăței de gazetă[6]; am înțeles. Poema lui a plăcut prea mult, Bărnuț o tot lăuda.

 propos! Bărnuț se află în cura doctorului *Nicau,* la institutul „Kaltleutgeben", nu departe de aici. Căutarea este după Prisnitz, cu adaosul de unsori de la Nicau. Adecă, ciarlatanul acesta are o amestecătură de cura lui Prisnitz și de niște *secrete* ale sale, cu care face esperimente. In zilele trecute a fost Bărnuțiu aici, citat pentru banii Seminariului. A șezut la mine 1/2 de zi și o noapte. Cînd a venit era bine, peste noapte iar rău. Tot trupul e plin de bube, așa e cura.

Cipariu încă a fost citat pentru banii de la Capitul *'***.

Spune la dn. Vasici închinăciuni.

Mă! Aron scrie că ai fi avînd ceva cu episc[opul] Ș... [Șaguna][7].

La ai noștri, acasă, sărutare; la toți d[om]nii brașoveni, complimente. Le voi face raport despre toate. Mă grăbesc,

[1] Am datat scrisoarea după referirile din cuprinsul ei (vezi n. 3, 4, 5, 6 și 7).

*' Adecă de la părintele său, generalul George Magieru, care, pe atunci, petrecea oareșicum internat la Viena, iară familia sa rămăsese la Brașov, în grija lui G. Bariț, împreună cu familiile Eâiad, Tell, maior Voinescu II. Alexandrina, mărit. Haralampie, genială damă, repaus[ată] în an[ul] 1877. Red.

** Se lucra pentru înfiinţarea unei tipografii româneşti. Red.

[2] Julius Jacob Haynau.

[3] Deputaţii „pătimitori" erau Sigismund Papp, Alexandru Buda, Mihali, Mânu, Vlad, Bojîncă, Ambruş şi Gozman. Cf. ***Ioan Gozman lui Ioan Maiorescu la Viena. Pesta, 14 mart 1850,*** în ***Convorbiri literare,*** XXXIII, 1899, nr. 7, p. 632.

[4] Din 9 mai 1850, Andrei Mureşanu funcţiona ca translator pentru limba română pe lîngă Guvernul transilvan (cf. I. Lupaş, ***Din activitatea ziaristică a lui Andrei Mureşanu,*** Bucureşti, 1925, p. 9); concursul pentru ocuparea postului l-a dat în martie 1850 (cf. ***Aron Florian lui Ioan Maiorescu la Viena, Sabiniu, 16 martie 1850,*** în ***Convorbiri literare,*** XXXIII, 1899, nr. 7, p. 634).

*** De Andrei, căci se făcuse translator. Red.

[5] Referire la poezia lui Iacob Mureşanu ***Romana. Salt regulat nătiunal*** (în ***Foaie pentru minte...,*** XIII, 1850, nr. 4, p. 32). Poezia are un moto din Cicero.

[6] Iacob Mureşanu a cerut să se aprobe reapariţia ***Gazetei de Transilvania*** în 26 martie 1850.

**** Adecă după devastaţiunile ungureşti. Nota red.

[7] Aron îi scria lui Maiorescu în această problemă din Sibiu, la 18/30 martie 1850. Cf. ***Aron Florian lui Ioan Maiorescu la Viena,*** în ***Convorbiri literare,*** XXXIII, 1899, nr. 8, p. 705.

***** Tocma din contră, pe atunci mă mai aveam de nu se putea mai bine. Mai tîrziu îngrijiseră alţii pentru ca să urmeze cele cunoscute. De altmintrea, nici gubernul nu prea puteasuferi ca literaţii, şi mai ales publiciştii, să fie bine văzuţi de către arhierei. Chiar şi astăzi domină tot acele maxime de stat. Red.

LXXIV

Viena, 1 aprilie st.[il] n.[ou] 1850

Frate !

Bălăşescu, cavaleriu al ordinului St. Stanislav! Facu-mi cruce, dr...[ace]? Uite ce-mi scrie Andrei din Bucureşti, 7/19 martie: „Astăzi îmi făcu o vizită Bălăşescu, cu cavaleria St. Stanislav de gît, dată de generalul Liiders[1]. Îmi spuse că mai sunt încă patru de feliul acesta pentru Iancu, Balint şi Auxenţiu, celelalte sunt pentru a se purta la piept. Toate s-au trimis la guvernatorul Wohlgemuth, pentru a se împărţi românilor din Transilvania"[2].

Scrisoarea aceasta veni către Aron, care nu e aici. O primii alaltăieri. Oare ţi-am fost spus eu ţie că guvernatorul a fost însărcinat pe Timoni[3] să priveghieze asupra Bălăşescului, în ce relaţiuni stă cu ruşii şi să-i rapoarte ? Ei bine, afară de a lui, mai sunt 4 cavalerii tot de feliul acesta, adecă Stanislav, pentru gît. Cine e al 4-lea fericit? Dacă era altul, şi nu Bălăşescu, şi se gîndea la Comitet, care e pretutindenea încă tot cu peri de lupi, făcea ca să ia Bărnuţiu o cavalerie. Lucrul în sine e nimic, dar nu era rău pentru împregiurări; cînd nu te ajută *media directa, solvent adminus indirecta*[4].

Ieri, în 31, am primit şi scrisoarea ta de la 25 mart. Era la 9 oare dimineaţa, încă nu o cetisem toată, cînd veni şi Laurian[5].

[1] Alexandr N. Liiders, general în armata ţaristă.

[2] Cf. ***O scurtă scrisoare, fără subscriere, probabil de la Adamovici din Bucureşti, către Ioan Maiorescu la Viena, 1850, mart 7 stil vechi,*** în ***Convorbiri literare,*** XXXIII, 1899, nr. 6, p. 565.

Despre atitudinea imperialilor, după revoluţie, faţă de conducătorii mişcării româneşti din Transilvania, cf. I. I. Nistor, ***Decorarea lui Avram Iancu şi a camarazilor săi,*** în ***Analele Academiei Române,*** Mem. secţ. ist., seria III, voi. XI, mem. 10, Bucureşti, 1931 si Silviu Dragomir, ***Avram Iancu,*** Bucureşti, 1965, p. 266-273.

[3] Casimir Timoni, consulul Austriei îa Bucureşti, din 1833 pînă în martie 1850, cînd a fost înlocuit cu Anton Laurin.

[4] Căile drepte, o iei pe ocolite.

[5] între paranteze, însemnarea lui Bariţ: „Această scrisoare, deşi lungă, se ocupă mai departe cu înfiinţarea unei tipografii româneşti, pentru care Avram Iancu numărase 2.000 fl. M. C. la mînă unui deputat. Din acel plan însă nu s-a ales nimic şi banii s-au cheltuit în alte trebuinţe, de unde au şi urmat neplăceri, pe care Maiorescu le descrie pe larg, dară valoare istorică nu au. în anul următoriu se înfiinţa aici, în Braşov, una tipografie modestă, cu 6.400 fi., şi totodată cea diecezană în Sibii, şi aşa scrierile româneşti se uşurară mult de vechea monopolizare exercitată de către tipografiile privilegiate din ţară. Red.". Vezi şi LXXV, n. 2.

LXXV

Viena, 2/14 mai [1850][1]

Frate Bariţ!

Ieri veni acest răspuns de la „Gottlieb Haase et Sohne", pe care mă grăbesc a ţi-1 trămite. Vezi bine că, după răspunsul acesta, eu nu pot face nemica, ci cată să aştept alt răspuns de la tine. Puteam să o trimit de ieri, dar am voit să o vază şi d. I. G. Ioanne[2], căruia i-am arătat-o astăzi. Literele cirilice nu sunt urîte, dar, dacă vrei, mai poţi rescrie ca să se mai lase din ele, substituindu-se în locu-le latine, pregum (sic), în locul lui *otc,* numai *J* (iod), în locul lui *u* = g, în locul lui **uţT** =*iyt,* în locul lui ^ numai *f* =*f* etc. Cu toate că şi **UJ,T** ar putea rămînea să fi[e] suplinit cu *s.* însă aceste nu fac mult, şi apoi n-ar trebui să se zică alta, decît că din aceste litere să se verse *antiqua* mai multe[3].

Ce se aţine de semnele ortografice, la ortografia cu litere latine este mâi greu. Ci Comisi /unea terminologică[4] va determina o orto- 277
grafie *provisorie* — nu rîde, *provisorie* —, căci toate sînt provisorii... Noi vocabularul terminologic îl vom tipări cu litere, şi vom face ca şi *Foaia de legi* să iesă tot cu litere. Dar aceste le vom determina peste 2 luni. De aceea, ţie îţi rămîn 2 drumuri: ori să răspunzi lui Hasse ca să-ţi trimită deocamdată semnele ce le are, ori să-i zici ca, cît pentru aceste, să rămînă mai *pe urmă,* pînă îi vom da *forme,* după găsirea cu cale a Comisiunei.

Pentru răspunderea banilor, d. I. G. Ioanne zice că va însărcina pe casa *Scheller,* şi va fi mai bine. Dumnealui va să plece poimîne, însă prin Bucureşti. Pînă va veni d-lui acasă, tu poţi cu omul tău să-ţi faci
calculul după observăciunile lui Haase, însă grăbiţi-vă! / **277®**

Fraţii cundeputaţi din partea Gremiului negoţitoriului[5], fără îndoială, n-au avut cel dintîi scop al venirei dumnealor aici stăruirea pentru cele cuprinse în plenipotinţie. Fratele Teclu abia astăzi se va determina cu copiarea. Abia astăzi veniră de-mi arătară că, în lista în care se enumera „die Industrie — Etablissements der Romänen"[6], unele cer modificăciune. Ei bine, le-am făcut. Dar ministrul de Comerciu

nu e aici. Dumnealor nu mai pot aştepta. Deci mîne vom merge la consiliari şi vom da memorialul, apoi — după reînturnarea d-lui Bruck — rămîn celelalte pe mine. Şi le voi face, căci la acest ministru mă duc mai bucuros.

278 Fii bun, frate, şi arată domnului Rudolf Orgidan (sic) că dacă / nu i-am răspuns pînă acum, asta nu este nici că am uitat cîte am vorbit, nici că n-aş fi preţuit cîte mi-a scris mai pe urmă. Ci institutele la care ar dori să intre fiii dumisale aşteaptă din *zi* în *zi* o reformă radicală. Şi fiindcă pînă la noul an scolastic avem încă mult, nu e de lipsă nici o grabă. Apoi, ceea ce învaţă tinerii acasă, oriunde vor merge, tot cată să le înveţe. Mai spune-i că, spre a se face bărbat de stat, nu se cere în *pregătire* decît studiul ştiinţelor de stat şi drepturi: *Staats — und Rechts Wissenschkaften* [8], sau cursul de drepturi la universitate, şi apoi practică şi activixate, iar ceealaltă carieră, de *Kanzler*[9] la ambasade şi consulate, este diplomatică, care iară cere ştiinţele acele, apoi limba şi practica, iar de va fi spre Oriente, Academia Orientale. Dar eu, cînd îi voi scrie definitiv, îi voi esplica *toate pe larg* şi-mi voi da părerea şi de aşezăminte,
278^ şi de ce este de făcut. Nu va trece mult. /

3 ore după prînz. La şedinţa de astăzi am fost numai cu Laurian. Babeş [10] şi Dobran [11] n-au venit. Sărbătorile, ori păcatul general al... Am fost la bolta de hîrtie a lui Haase şi Sohne. Este răspuns de la Praga numai aşa: *Dem Herrn I. Maiorescu antworten wir diese Tage gewiss*[12]. Este de la 3 mai, prin urmare mîine, poimîine vine răspuns la întrebarea mea: în cît timp poate să ne dea tipografia, după computul său?

Cele ce mi le propui tu, pentru binele meu, să le lăsăm acum[13]. Nu mă trag de la nici o activitate. Dar mai zic o dată: pînă nu vom avea oameni prin ministeriuri, nu putem îndrepta părerile şi altele
279 o mie. Cu toate aceste, eu însumi n-am mişcat nemica./

Litere[le] cele epurate ale lui Laurian nu plac la nimeni, nici tinerilor, nici celor din ţară. I-am tot zis să ţi le facă cunoscute.

279v Eu voi urma după cele ce-mi scrii. [...] /

[F. 277, marginal, stînga, P.S.] Ceteşti tu broşurile politice ce ies p-aici? D[omnul] I. G. Ioanne, după stăruirea mea, aduce ce e mai însemnabil ca să citiţi. Toată lumea e *nemulţumită...*

[Pe aceeaşi filă, sus:] De la Cipariu recepui scrisoare de la Berlin, din 11 mai. In 8 zile va fi aici.

[F. 279, marginal, stînga, ms. fiind rupt, lipseşte o parte din text:] [...] aici. I-a cerut Bach ştiri despre starea biseri[cei] romă[ne]. Ajutăm şi noi. Cipariu pleacă în zille aceste [...] prin Berlin. Am primit o scrisoare de la Fallmereyer [15]. Cîmpeanu e la Munchen [16].

[F. 279, sus:] Am primit banii, 200 fl. C. M., şi voi urma cu ei cum mi-aţi scris. Mulţumită la toţi.

[:] Herrn H.[errn] *Georg Baritz, Kronstadt, in Siebenburgen*[17]

[1] Am datat scrisoarea după referirile din cuprins (vezi n. 2, 3 şi 4)

[2] Negustorul Ioan G. Ioan, „deputat în cauza Bancului naţional", care, alături de loan luga oferă in 1850 capitalul necesar înfiinţării tipografiei româneşti din -Braşov.^ U. A l. Bărbat, ***Lupta românilor pentru înfiinţarea unei tipografii la Braşov m 1850-1851,*** in ***Studii şi articole de istorie,Y,*** 1963, p. 145-159 si Vasile Netea, ***George Bariţiu. Viaţa şi activitatea sa,*** Bucureşti, 1966, p. 234—237.

[3] într-o scrisoare din 29 aprilie 1850, Bariţ îi propune lui Maiorescu colaborarea în vederea înfiinţării unei gazete, care să fie editată într-o tipografie proprie: „Ai văzut bunătatea amicului nostru I. G. Ioan. D-lui vrea să mă ajute a-mi deschide o tipografie bunicică. Fiind aceasta în lucrare, au n-am fi noi în stare a ne cîştiga o pîine în toate zilele? Judecă. O gazetă ***conformă*** trebuinţelor prezente şi viitoare, tu ca redactor, eu ca tipograf şi colaborator sau vice-versa', o mulţime de cărţi scolastice etc. etc. toate aceste dacă n-ai voi nicidecum să primeşti vreun post, precum nu voiesc eu". (Cf. T. Maiorescu, ***Scrisori din anul 1850,*** în ***Convorbiri literare,*** XXXIII, 1899, nr. 11, p. 1027). Maiorescu se ocupă de procurarea celor necesare tipografiei.

[4] Aşa-numita „Comisiune terminologică" a fost înfiinţată de guvernul austriac în martie 1850, cu scopul de a înlătura dificultăţile întîmpinate la traducerea publicaţiilor oficiale în limba română. Din Comisie făceau parte: F. Aron, A. T. Laurian, I. Maiorescu, Eudoxiu Hurmuzache, Vincenţiu Babeş, Petre Mocioni şi Ioan Dobran (cf. ***Vestitorul românesc,*** XIV, 1850, p. 113 şi ***Despre Comisiunea terminologică,*** în ***Foaie pentru minte...,*** XIII, 1850, n. 8, p. 64), dar au lucrat efectiv numai Maiorescu şi Aron.

[5] Asociaţie a negustorilor români din Braşov. Cf. I. Moga, ***Înfiinţarea Gremiului comercial levantin în Braşov,*** în ***Analele Academiei de înalte studii comerciale şi industriale,*** Cluj — Braşov, I, 1930—1940, p. 613—650 şi Al. Bărbat, ***Dezvoltarea şi decăderea ultimei grupări de negustori de intermediere a Braşovului, în secolul alXIX-lea,*** în ***Studii,*** XVI, 1963, nr. 4, p. 921—940.

[6] Fabricile românilor.

[7] Karl Ludwig Bruck, politician austriac, în 1848 deputat în parlamentul de la Frankfurt. Este unul din întemeietorii ziarului ***Lloyd.*** între 1855—1860 e ministru de finanţe. A scris ***Die Aufgasen Oesterreichs*** (1860).

[8] Ştiinţe politice şi juridice.

[9] Cancelist, funcţionar.

[10] Vincenţiu Babeş, fruntaş politic bănăţean. Despre viaţa şi activitatea sa cf. S. Bocu, ***Vinchentie Babeş şi vremea sa,*** Timişoara, 1934.

[11] Ioan Dobran, „agent" ia Curtea din Viena.

[12] Domnului I. Maiorescu îi răspundem cu siguranţă în zilele acestea.

[13] Vezi n. 3.

[14] Manuscrisul este rupt, lipseşte continuarea.

[15] Iacob Philipp Fallmerayer, istoric şi călător german. în compania generalului ţarist Ostermann-Tolstoi, întreprinde între 1831—1834 o lungă călătorie în Egipt, Siria, Turcia. Noi călătorii în 1840 şi 1847 în Orient. în 1848 e profesor ia universitatea din Munchen, dar, din cauza activităţii sale politice, e destituit şi se refugiază în Suedia, pînă la amnistia din 1850. Impresiile din primele călătorii, în cartea ***Fragmente aus dem Orient,*** Stuttgart, 1845. Cu un an înainte ***Augsburger Allgemeine Zeitung,*** nr. 207—210, publică parţial notele de călătorie de unde, sub titlul ***Bucăţi din Răsărit,*** reproduce excerpte ***Gazeta de Transilvania,*** VII, 1844, nr. 71, p. 284, nr. 72, p. 287-288, nr. 73, p. 292, nr. 74, p. 295-296, nr. 76, p. 304 şi nr. 77, p. 307—308. O notă asupra cărţii lui Fallmerayer în acelaşi loc, IX, 1846, nr. 6 p. 24.

[16] Petre Cîmpeanu. Vezi şi XXVI, n. 5.

[17] Pe f. 278v, o însemnare a lui Barit: „Din această scrisoare nu publici nimic. 18 oct. (18)77".

LXXVI

Viena, 19/31 mai 1850

Frate Bariţ!

Nu ţi-am răspuns îndată după receperea computului şi a scrisoarei. Laurian zicea să aştept 2 zile, că tu-i vei scrie şi lui. Acum sunt 3 zile. Văd că vei fi supărat, dar ce să-ţi fac? D[omnul] G. Ioan, pînă la sosirea scrisoarei acesteia, va fi acolo. A plecat de aici fără a ne putea lua ziua

bună. După ieşirea de la ministru de Comerciu, ne-am înţeles să ne întîlnim la cafeneaua grecilor, cătră şepte seara. Eu m-am'dus şi am adăstat de la 6 1/2—7 1/2. N-a venit, va fi avut lucru. Mai-nainte de aceea ne fusese vorba ca să vine acasă şi acolo, înţelegîndu-vă cu toţii, pe temeiul scrisoarei lui Haase, să-mi trimiteţi ultimatul şi, pe lîngă aceasta, să-mi trimită şi plenipotinţa lui Schoeller. Dar, după scrisoarea aceea, dumnealui a mai şezut o săptămînă aici. Intr-aceea îţi trămise şi Laurian prospectul literelor sale. Acum n-am ce face. Deacă'mă puteam întîlni în seara aceea cu dn. I. G. Ioane, eu tot stam să se facă dispuzeţiune la Schoeller. Acum trebuie să aştept cel puţin o săptămînă ori 10 zile ultimatul vostru. Atunci voi urma după comisiunea voastră.

Ge să-ţi mai scriu de aici? Lucrurile merg tot aşa. Aşteaptă toţi să vadă ce va naşte Parisul.

Nuntul. După ce Şuluţiu n-a acceptat denumirea de aici, de vicariu, şi după ce a venit şi de la papa acceptarea resemnaţiunei lemeniane, a scris la Capitul să-şi aleagă vicariu. Peste puţin va ieşi voia de sinod pentru alegere de episcop la Blaş. Şuluţiu a făcut mult. Ge bine ar fi de l-ar alege pe el. Studiţi-vă a-l populariza. Cipariu, care nici n-a dat faţă cu Şuluţiu, încă nu s-a întors de la Lipsia.

Frate! Ce să fac eu cu Titu? A rămas copilul de tot înapoi. Mie nu mi se pare şcoala din Schiai. Oare n-ar fi bine să intre la sasi, să nu mai piardă şi vara asta toată? Te rog fă tu cum vei şti. Am scris nevestei ca să asculte în punctul acesta de tine. Dar la toată întîmplarea, aş dori să se facă ceva cu copilul ca să mai înveţe. La începuturi de germaneşte aş vrea să se mai deprindă, precum şi' la aritmetică şi altele elementare. Fă, frate, ce vei putea.

Eu mă tot mir cum aţi trimis pe Martinovici fără plenipotenţă şi fără documente de a putea lucra ceva în cauza oierilor!! Cu toate că aceste obiecte doar numai cît vor intra în sfera Ministerului de Comerciu, ar putea a se lua în timpul acesta în consideraţiune. Apoi, Comisiunea terminologică ne dă de lucru ce n-aş fi crezut'niciodată!

Bariţ, vorbeşte cu Costache cel mare'sau, de nu va fi cel mare, celălalt, ca să-mi aleagă 2 oca tutun turcesc de cel mai bun, dar să nu-l taie, ci în frunze, cum este, să-l învăluie în ceva şi să mi-l trămită cu cel dintîi om ce va pleca de acolo aici. La vamă să-f arate şi să plătească aducătoriul. I se va întoarce aici. Ne trebuie foarte acel tutun la o persoană aici. Dar nu uita şi curînd.

Eu locuiesc acum în Windmuh'le, Rosengasse Nr. 107, 2-ter Stock, Thvir Nr. 9,

/. Maiorescu.

LXXVII

Viena, 30 iuniu 1850

Frate Bariţ!

Sunt aşa de ocupat, încît mă grăbesc numai a-ţi răspunde, că m-am mirat cînd mi-ai scris că Martinovici ar fi cerut de'la noi de cheltuială! Asta nu e adevărat. Eu n-am scris la nimeni aceea. Dar am avut multe necazuri cu ei, pînă i-am făcut un memorial, pe care l-am dat subscris^ numai de ei, l-am dat eu şi ei. Şi, ca să se legitime la săceleni, i-am scos de la Bruck şi răspuns că hîrtia s-a acceptat şi se vor pune îndată în lucrare cele de cuviinţă *. Ce putem face mai mult? Vei vedea memorialul aşa cum l-am ţesut/ Cu mine s-a purtat Martinovici bine, de ceilalţi nu s-a putut apropia.

Articulii din *Bucovina!* îmi face imputaţiune deacă eu nu înţeleg; pe sasi, popului. Apoi articulul acela e mai mult satiră, că ne vine bine a rîde de ei, că numai aşa le astupăm gura **. Să ştii că traducerea românească din articulul 31—32 nu este a mea \ Pe a mea a perdut-o Hurmuzachi şi l-au tradus ei a doua oară din originalul meu german. Ceilalţi,, din nr. 26, apoi 33, 34, 35, 36[2] sunt în ambe limbele de la mine. Asemenea vor fi şi „In Besprechung der Petition der Romănen vom 11-Mărz in den Wiener. Blâtern" în 2 articuli, amîndouă limbele, ale mele[3].

* în cauza cea vechie, grea şi foarte încurcată a economilor de vite. Red. ^

** Adecă la saşii cei denunţianţi şi intriganţi de carii, pe atunci, era mulţi în Sibii. Red. '

[1] Este vorba despre corespondenţa semnată ***F.*** şi datată ***Viena 6 aprilie,*** din ***Bucovina,*** III, 1850, nr. 26, p. 109-111, în care autorul îşi arată îngrijorarea că „românii nu pot reieşi a se pune înaintea gubernului în lumina cea adevărată, în puseţiunea destinată lor de provedinţa", şi se comentează cauzele acestei situaţii.

'[2] Cf. corespondentele semnate'tot F.: ***Viena 27 aprilie,*** în ***Bucovina,*** III, 1850, nr. 31—32, p. 129-131, ***Viena 1 mai,*** nr. 33-34, p* 133-136 şi ***Viena 3 mai,*** nr. 35—36, p. 137, în care se discută situaţia Mitropoliei Ardealului, în contra părerii susţinute de saşi, că „în sinodul ţinut la Sibii în marţiu s-ar fi decretat întrunirea ambelor beserice româneşti"; de asemenea, se comentează „drepturile" reale ale patriarhului de la Carlowitz.

[3] Cf. ***Petiţiunea română din 11 mart. a.c. în gazetele de Viena,*** în ***Bucovina,*** III, 1850, nr. 41-42, p. 149-151 şi nr. 43-44, p. 153-160, în care Maiorescu, referindu-se la ziarele ***Ostdeutsche Post*** şi ***Reichszeitung,*** îi combate pe saşi.

LXXVIII

Viena, 8 iulie 1850 *

Frate Bariţ!

Scriu de astăzi, deşi văd că de posta de astăzi am rămas. De trei nopţi, de cînd am plecat la Praga, n-am dormit nici 3 oare şi astăzi, la 9 oare, cînd venii acasă şi dedei peste scrisoarea ta de la 30 iuniu, carea venise ieri, am alergat de am adunat pe toţi la Mocioni, ca să ne consultăm despre cele neaşteptate ce vedeam din scrisoare-ţi. Am fost eu, Aron, Laurian, Dobran, Aldulea şi Mocioni. Eu adecă, ca să fac lucru şi iute şi bun, după ce am fost scris lui Haase toate cîte m-am priceput/ însă mai tîrziu decît vei fi crezut tu, căci, cînd venise scrisoarea ta cu cele cătră Schoeller şi Haase, eram atît de ocupat, încît 5 zile am fost nevoit a-ţi da lucrul la o parte, m-am convins că se vor naşte dificultăţi, şi fiindcă tocmai căpătai de la fratele Martinovici 50 fl. CM. de la Pesta,' căci alţi bani n-aveam, a patra zi după scrisoarea mea cătră Haase, adecă vineri seara, în 5 iunie, mă pusei pe drumul ferecat şi

«îmbăta, în 6, la 12 oare, am fost în Pcaga. De la 3 oare pînă la 6 am lucrat cu dr. (de drepturi) Rudolf Haase şi ne înţeleseserăm bine. După aceea am plecat să fac cunoştinţă cu Schafarick, Palaczki, Hanca, Gabler, notabilităţi cechice[1]. Seara am petrecut cu ei pînă la 2 după miezul nopţei, dumineca dimineaţa am fost la Schafarik de la 9 pînă la 10 1/2, apoi la Haase, pînă la 12 1/2, unde am terminat lucrul, după ce mă informasem despre toate. Pînă la 2 oare după prînz am fost la Palaczki, iară apoi am prînzit, m-am preparat de întoarcere, şi la 6 oare aseară am plecat înapoi. Astăzi la 9 oare, am ajuns acasă mulţămit şi de tipografie şi de cunoştinţele făcute şi înnodate cu cei mai renumiţi boemi. Cînd deschisei scrisoarea ta şi aruncai ochiul pe Bescheid[2], mă tulburai şi alergai, cum ţi-am scris suş, de i-am adunat, ca să vedem ce părere au ei. La 2 1/2 după prînz mă înturnai acasă şi mă apucai să scriu lui Haase, şi adormii cu condeiul în mînă. M-am culcat, că nu mai puteam, *şi* aşa a rămas şi scrisoarea către Haase de astăzi şi asta către tine.

Lui Haase scriu arătîndu-i şi rezoluţiunea de *verbo ad verbum*[3], «ca să mai amîne lucrul şi într-aceea să mă înveţe şi el, şi în înţelegere cu alţi cunoscători de acolo, din Praga, cum să apucăm lucrul. Iar dacă Haase, după cum scrie el şi după judecata răi-periţilor cechi, este sigur «că vom cîştiga voia, înceapă, după cum ne-am înţeles.. La toată întîmplarea, fiindcă teascuri şi litere tot ne vor trebui în Blaş şi alte locuri, mai pe urma, el să aibă preparate de toate, ca cîndu-i voi scrie, să poată numai încărca şi espedi, înfeă bani, acum, nu-i pot da! Aşa scriu lui Haase, nu m-am priceput mai bine, nici nu mă pricep. El este om de omenie. Contract n-am făcut, decît ne-am înţeles şi am luat o listă de obiectele tipografice, cum le-am aşezat pe urmă amîndoi. Asta e subscrisă de el. Scăzînd Glättpresse[4] şi împuţinînd *petit cyril et petit fractur* <într-o doua scrisoare zici, cu eroare, garmond!), ne-a ieşit suma de 3.740 fl. 36 cr. Insă noi am mai schimbat: 1) Walzengussmaschine[5] tu ai 40 fl., Haase zice că-ţi ajunge'să fie de Eisenblech, care costă numai *S* fl (sau poţi să iai două de Eisenblech), deci aci am scăzut 32 fl. Apoi, 2) Zierschriften[6] Cyrill m-a făcut să pricep că orişicum, după tipografia ta toate le-ai pus prea-mari la suma punţilor. Deci toate Zierschriften care stau din4*> sau punzi, le-am împuţinat, aşa că, mai dîndu-ţi la «le şi din antiqua, adecă Zierschriften antiqua/pe care nu le ceri', tot capeţi mai multe de cît cere proporţiunea tipografiei şi de cît cer lipsele ce poţi avea de ele. De aici, dar, am mai scăzut 60 fl. 45 cr. Deci, cu totul, din suma de 3.740 fl. 36 cr. am scăzut 92 fl. 45 cr. şi aşa, după cum am lăsaW^aie între noi, taie tipografia 3.647 fl. 31 cr/ Ei', dar aici nu intrăfvignetele. Haase zice că cu 100 fl. poţi lua o cantitate foarte mare, de toate şi frumoase. El îmi va trimite mîne toate formele, ca să,aleg.. Eu însă nu o să iau mai mult decît de 80 fl., pentru ca să ne mai rămînă ceva pentru împachetat în cutii, cu toate că mi-a zis că asta poate să o facă de Ia sine său, şi de va cere ceva, va fi un puţin, ca de 15—20 fl. Denique eu fac toate aşa, ca să mai rămînă ceva din din 3.800 fl., căci *ce* ştii ce se poate ivi pe urmă că-ţi mai trebuie.

Ei, dar Haase n-are Bourgeois Cyril tăiate după forma .celorlalte, ci el, în loc de Bourgeois de aceste, are pe cele cu care a tipărit Kogălniceanu şi, odinioară, Carcaiechi, adecă N = n şi y = u, iată cum, ţi-alătur aici un petec. N.B. în literele din acest petec, în cele mici *V* este v, dar în forma tipărită, ce nu mi-a dat-o, are $ urechiat. Eu nu sunt nicidecum de părere să le iai tu pe aceste, că sunt urîte. Ele, fireşte, sunt mediu, între petit şi garmond. Acest mediu nu e neeesariu absolute. Mai tîrziu va turna Haase şi forme pentru un Bourgeois Cyril după celelalte, şi atunci îţi va trimite. Scrie-ne cum vrei, căci ele, în listă, au rămas, adecă nu s-au şters. Dacă-ţi plac, să rămînă; dar eu aş zice că sunt urîte şi ai mai putea aştepta. Dar cele 42 buchi ce zici să nu lipsească? Care sunt? Eu înţeleg aşa. Nouă ne vine să ne disputăm despre forma cea vechie a literelor şi atunci, de esemplu, caută să aduci şi buchile cum erau. Nu e aşa? Ei bine, Haase n-are forme de acele cum se tipăreau cărţile noastre, dar are de acele ce sunt în tiparul rusesc bisericesc, făcute de Schafarik după manuscrisele vechi. Iaca un petec de esemplu. Eu încă cunosc paleografia aceasta, şi în adevăr forma dată de Schafarik se aseamănă mult cu scriptura greacă din seculii 9—12.. Alte nu are. Eu sunt de părere să ne arunce cîţiva funţi de aceste, căci tu nu o să tipăreşti cărţi cu ele, ci — cum zisei — de esemplu, şi pentru esemplu, sunt prea bune aceste, că reprezenta bine forma antică. Scrie-mi dacă vei aşa! Episcopul a trimis *Apostolul,* ba *Evangelia,* tipărită sub Moga în Sibii şi cere să-i toarne Haase aşa. Dacă episcopul va rămînea in părerea aceasta, care îl va costa mult, atunci din acele îţi va da şi ţie. Doar eu îţi spun că forma ce ţi-o trimit e mai aproape de cea antică cirilică, decît cea din evangelii. Aceste am a-ţi face cunoscut pentru tipografie, adecă ce-am făcut.

încă una: din fractur garmond e puţin 11/2 etr. Haase zice că rău va ajunge de o coală. Să numai luăm 1/2 etr.? Ca culegătoriul să nu se ameţească, să amestece romanica cu antiqua, Haase, la turnat,, în fundul literelor va face la romanische un semn şi la antiqua 2 etc.

Ordinea către Schoeller e tot la mine, nu m-am arătat cu ea, adecă Schoeller nici nu ştie, prin urmare, amicul nostru e fără griji, nu sunt eu copil.

Cum zic, d. I. G. I[oan] poate dispune cu ordinea, că eu nu dau nici o para pînă nu-mi veţi scrie.

* Vreo 6 scrisori din anul 1850 se ocupă mai mult numai cu planul înfiinţărei de tipografie românească, aşa şi aceasta. Delăturăm pe celelalte, publicăm pe aceasta ca material la monografia tipografiilor noastre, ca document, că gubermul nici în a[nul] 1850 nu ne permitea să înfiinţăm tipografia românească, ci căuta preteste ca să scape de insistenţa noastră şi le afla. în fine, tipografia din Braşov se înfiinţa în al"nul] 1851, sub altă numire. Nota red.

"[1] Este vorba de istoricul şi marele filolog Paul Joseph Saffank, şeful partidului naţional ceh, Frantisek Palacky, istoric, om politic şi directorul bibliotecii slave, Vâceslav Hanka, şi de ziaristul G. Gabler.

[2] Hotărîre.

[3] Din cuvînt în cuvînt.

[4] Presa de netezit,

[5] Maşină pentru turnatul valţurilor.

[6] Scriere cu caractere ornamentale.

LXXIX

Viena, 9 iuliu 1850

Mă întrebi de redactorul *Bucovinei.* Mi-a scris o dată, i-am promis ajutoriul meu. Dar redacţiunea aceea nu ştiu cum merge. Las'că gazeta merge greu, tîrziu, dar se vede că oamenii au desperat pretutindene, nu mai au curagiu de lucrat. Mai am eu doi articuli lungi „Besprechung der Petition der Romänen v[om] 11. März in den Wiener Blättern".[1] Este un răspuns la un sas de prioritatea românilor, cam sarcastic ori prea sarcastic, muşcătoriu. Duc pe sasi în absurde. Altul e răspuns lui Glanz, care a cercat a refuta petiţiunea în *Reichszeitung,* şi o apologie pentru gubernatoriul. Dar eu n-am văzut *Bucovina* de 2 săptămîni, adecă de la n-rii. 35—36. Nu ştiu dacă v-au plăcut articulii despre Metropolie, [în nr.] 33—34 şi 35-36[2]. Acest din urmă e numai adaos drept răspuns la *Reichszeitung,* care a numit pe patriarhul sîrbesc patriarh *al bisericei orientale din toată Austria. Vezi că *Reichszeitung* tace, se vede că n-a ştiut ce zice. O să mă duc la Landsteiner, redactoriul, cu care sunt cunoscut personal de la *Presse.* Ei bine, *Bucovina !* Pe semne încetează de la [al] II[-lea] semestru. Rău de tot *. Astăzi zicea Laurian să ne apucăm noi, aici, de o gazetă română! Şi episcopul ne-a provocat tot aşa. Nu ştiu ce să zic. Bine ar fi ca românii să nu mai tipărească nici o iuchie la sasi. Dar episcopul ce va face cu tipografia? El a făcut mai bine. Cînd o va avea în mînă, le va da de ştire. Aşa era să faceţi si voi, să vedem, vă oprea? **

De gimnaziul vostru! Eu am propus mai de multe ori ca să dezbatem obiectul acesta, dar pînă acum nu s-a făcut. Adevărat că nici timp n-avem mult, ba mai n-avem, apoi suntem atît de ameţiţi, încît nu ştim ce să vă zicem! Lucrul nu e uşor. Ştiu ce a scris Laurian Popasului, după înţelegerea ce-a avut cu Bărnuţ. Cînd am plecat la Praga, am lăsat hîrtiile la Aron, ca cum era alaltăieri, duminecă, să se adune cu Mocioni şi ceilalţi, să le cetească, înţeleg pe acele ce le-a adus Ţinţăreanu[3]. Vezi că n-am făcut nimica. Acum, joi ce vine, le voi aduce eu în dezbatere, şi rezultatul vi-l voi spune. Pe Laurian l-am trămis la Mânu şi Aldulea, ca să se facă împărţirea judecătoriilor, după ce întîi ne-am'înţeles cu toţii. Ei nu sunt în stare de a tracta astfeli de lucruri. El lucrează cu ei de 6 zile, eu şi Aron lucrăm singuri la terminologie. Eu am de tot alte idei despre gimnaziul vostru şi văz multe dificultăţi şi în fondul bănesc, •şi în profesori, şi în toată întreprinsura. Ei, dar mine', după prînz, adecă după şedinţa Comisiunei, mă voi mai arunca o dată peste hîrtiile acele, le voi mai rumega, şi joi vom alege ceva. Cu salariele nu mă împac nicidecum. Rea e naţionalitatea flămîndă, dar despre toate altădată.

Schafarik m-a rugat să-i procurăm din archivă bisericei S. Nicolaie două manuscrise vechi bulgăreşti, *Apostolul* şi *Evanghelia.* S-a adresat la patriarchul serbesc mai-nainte. Schafarik nu va alta, decît să le *prescrie, copieze* pentru biblioteca din Praga şi iar le trămite. Înţelegi acum de ce s-a adresat Rajacici cătră braşoveni. Nu el, ci Schafarik le cere, pe onoarea sa, ca să le copieze pentru bibliotecă. Eu nu ştiu acum ce a făcut Popasu. Laurian îmi spune că Popasu le-a trămis'lui

Rajacici şi are adeverinţă. Vă rog, scrie-mi îndată ce este în lucrul acesta,. M-am îndatorat cătră Schafarik că voi face tot ca să le aibă şi să le copieze. Eu nu ştiam ceea ce-mi spune Laurian că, adecă, le-ar fi dat Popasu, nici nu'ştiam să fie manuscrise aşa vechi, de pe la secuiul 13,, cum zice Schafarik că e *Apostolul.* Scrie-mi curînd, să răspund lui Schafarik.

Tocmai îmi veni *Bucovina* 37—38.

Răspunde-mi ce este cu manuscrisele cerute de Schafarik. Dacă. Popasu are adeverinţă, să-mi trămită copia de adeverinţă, ca apoi Schafarik să le scoată de la Rajacici,

1 Vezi LXXVII, n. 3.

2 Vezi LXXVII, n. 2.

* Toată lumea românească lăuda pînă la ceriu ziarul ***Bucovina,*** ce ieşea româneşte şi nemţeşte, mulţămia familiei Hormuzache în termenii cei mai obligatori; cu toate acestea, abonaţi avea relative foarte puţini, spese foarte mari, persecuţiuni necurmate, aşa cît şi familiei Hormuzache a trebuit să i se urască a vărsa spesele cu miile şi a suferi neplăcerile cu ridicata. Nota red.

** Ne oprea, desigur, că şi tipografia diecezană scăpase atunci numai cu condiţiune că va tipări singur cărţi bisericeşti. Red.

3 I. Ţinţăreanu, student medicinist la Viena.

LXXX

Viena, 17 iuliu 1850

Frate Bariţ![1]

Cea ce-ţi scriu să cumineci şi cu prota[2], căci eu, în fatalităţile de astăzi, pentru familia mea n-am nici un ajutoriu decît în el şi frate-meu, Vasilie. Cu tine am stat totdeauna în relaţiuni intime, m-am descoperit totdeauna cu sinceritate, precum şi tu mie. De voi nu ascund nemica. Ascultaţi dar. Eu nu m-am putut apropia niciodată de Belaşcu[3], nu mi-a plăcut omul niciodată. Dar eu nu m-am putut apropia, n-am putut înnoda relaţiuni intime nici cu cei ce au fost în asemene relaţiuni cu acel om. De aici vine că eu nici cu Laurian n-am fost în familiaritate strînsă niciodată, numai în cele năţiunale n-am făcut nici o diferinţă. Dar am aflat în el, încă în ţară, unele pentru care, şi de nu era acăţat de Belaşcu, eu nu puteam intra cu el în nici o intimitate.

Ascultă acum, cum se unesc toate elimintele să-mi pună răbdarea supt probă. Mi se pare că ştii, şi Popasu ştie mai bine, că în anul trecut ne-am învoit ca să recur eu pentru redacţiunea română la *Foaia de legi,* ne-am învoit faţă cu Laurian şi Hurmuzachi. Ţi-am spus că Laurian s-a dus pe supt ascuns şi a dat el recurs în scris pentru acel post. Şi noi n-am fi ştiut nemică, dacă răspunsul ministeriului n-ar fi venit în mîna Popasului. M-am turburat pînă în suflet şi am în/ghiţit. Ţi-am 251
spus, mi se pare, că după ce am venit aici i-am provocat să facem dm banii ce avem casă cumună. L[aurian] n-a voit. Eu şi Aron vedem acum că ei, cu toate aceste, au bani.

Ştii că făseioara 1 [din] „die Romänen" s-a tipărit cu banii lui Sina[4], carele a dat pentru aceasta 500 fl. CM. L.[aurian] spune că i-au mai rămas din ei ca la 100 fl., noi însă ştim că mai mulţi. Nu face nemica. Această cărticică se vinde şi L.[aurian] adună banii pentru sine. Tăcem, fiindcă este adevărat că el a redes actele acele şi a stat de s-a tipărit.

Dar acum, altele.

După venirea mea la Viena, ne-am înţeles să tipărim în *Bucovina* ceva din plenipotinţele ce avem de la cumunităţile române. De aceea am ales 2 care se destingeau mai mult una de alta şi din care el a tradus una, eu alta. Una este a braşovenilor şi bîrsanilor preste tot. Fiindcă in unele vin unii din deputaţi, în altele alţii, ne-am înţeles ca în plenipotinţele ce se vor publica să nu să pună numele celor ce figurează în acele 2, ci să le facem Introducere, şi acolo să vină apoi toţi deputaţii ce ocur în plenipotinţe. Eu am făcut introducerea, am arătat cîte plenipotinţe, de la cîte comunităţi (sunt 278) şi cîte subscripture (2.464) şi cîţi deputaţi vin în ele. Laurian, fără a şti eu ceva, trămite la *Bucovina* o singură plenipotinţă, pe a braşovenilor, fără introducere şi cu numele meu în ea[5]. Zi că îniroducerea se poate face şi acum şi lucrul

282" îndrepta din puntul acesta. Insă, cum a ieşit acum toată / petiţiunea de la 11 mart.[6], se aruncă numai pe grumazii mei înaintea acelora carii s-au simţit vătămaţi printr-însa. Scopul acestei urmări a lui L[aurian] este învederat. Eu l-am şi spălat pentru aceasta, dar lucrul tot rămine în defavoarea mea.

Alta. Voi ştiţi cu ce nervi şi cu spesele mele am alergat prin munţi şi am cules faptele românilor. Şi am cumpilat raporturile prefecţilor, ca să scap onoarea românilor. Aceste raporturi ne-am înţeles ca să le tipărim. Am intrat cu redactoriul *Bucovinei* în vorbă să le tipărim acolo, ca săje putem împărţi la români gratis şi le vindem numai străinilor. Eu m-am mutat din cortelul meu, cum ştii, dar manuscrisele acele le-am fost lăsat acolo, aşteptînd răspunsul definitiv de la Hurmuzache. Într-aceea ne-am înţeles şi cu Bărnuţiu ca Aron să le traducă, să iasă întîi româneşte. L[aurian] se duce duminecă la Aron şi cere, în numele meu, însă fără a şti eu ceva de aceasta, manuscrisele, le ia netraduse şi le vinde lui Gerold[7] pe socoteala sa!! Ieri, după ce mă certasem cu el pentru plenipotinţă din *Bucovina,* am aflat mişelia aceasta, care m-a turburat peste măsură. Aud că el şi schimbă raporturile, adecă nu lasă pe prefecţi ca să vorbească ei, ci vorbeşte un al treilea, adecă el le face istoria altuia, cînd ele erau să rămînă ca documinte, ca fontîni pentru istorie. Sunt foarte confuz şi nu ştiu ce să fac, scandal n-aş vrea să fac.

283 Apoi, / manuscrisul ce cuprinde raportul Iancului, şi care este aici, este plin de erori, era copiat în Sibiu de un nepot al Belaşcului şi discrepa mult de originalul ce e la tine şi de cel ce a ieşit în *Bucovina.* Era să-l îndreptez în zilele aceste. Le făcusem şi introducere lungă, după ce am cetit cartea lui *Schutte*[8] şi a lui *Czecz*[9] despre rezbelul din urmă. Ce să fac? Eu nu credeam că poate fi L[aurian] pînă într-acest grad de rău.

De cînd a terminat lucrul cu trămişii pentru organizăciunea judecătorească, nu mai vine cu noi la Comisiunea terminologică. Lucrez numai eu şi Aron. Dar aceasta nu face nemica. Pe mine mă doare de purtarea lui cea astută şi inimică cătră mine. Cînd mă uit că n-am nici o speranţă pentru mine nicăiri şi cînd mă văz persecutat şi de ai noştri, mă întunec cu totul şi nu ştiu încătrău să apuc, căci eu, acasă, fără nici o perspectivă, fără a fi în stare de a-mi procura o bucătură de pine pentru copii, nu poci veni.

Eu n-am ce să fac, dacă pentru gimnaziul vostru nu-i pot aduce ca să ne consultăm. Zice însă şi Mocioni şi Dobran că era bine a aştepta să vedem statutul Ardealului şi cele ce se vor alege pentru noi acolo şi ceea ce ne dă guberniul, şi apoi să alergăm la ale nostre. Eu încă am fost de la început de părerea aceasta, şi v-aş zice că nu e rea. Cu toate aceste, eu duc astăzi hîrtiile cu mine în şedinţă, să vedem.

Fiţi sănătoşi,

LM. I 238*

[1] Pe f. 282, nota lui Bariţ: „Această scrisoare rămîne în 1877/8 nepublicată, însă rezervată. G.B.". Se menţionează doar în ***Transilvania,*** X, 1878, nr. 1, p. 5—6: „Altă scrisoare a lui I. Maiorescu, din Viena, 17 iuliu, care este plină de plînsori dureroase asupra unui membru al deputăciunei, de aceeaşi etate cu dînsul,, care se mai află în viaţă. Fiindcă această epistolă cuprinde mai multe lucruri private, personali şi familiari, şi prea puţine publice, o dăm la o parte, să o vadă numai cei carii vor trăi, de es[emplu], pe la a. 1900.

Tot ce scoatem din această scrisoare este că deputaţii naţionali români avea la mînă plenipotinţe sau procure de la 278 de comunităţi, cu 2.464 de subscripţiuni. Aşa era reprezentată în an. 1850 naţiunea românească din Imperiu la Viena*. Tot aici Maiorescu se plînge că „N-are ce să facă deacă pentru gimnaziul din Braşov im. poate aduce pe deputaţi ca să se consulte". Cauza acelei rezistenţe pasive era,, între altele, că „Mocioni şi Dobran zicea că era bine să aştepte, ca să'vază ***statutul*** (constituţiunea) Ardealului şi cele ce se vor alege pentru noi acolo, şi ce ne dă gubernul, şi apoi să alergăm la ale noastre".

Aceasta era în an. 1850 iîusiunile deputaţilor, chiar şi ale episcopului Andrei, care însă pe la finea acelui an şi le perduse;iară noi, aici în Braşov, ne adunam cînd la unul, cînd la altul, curat numai spre a ne consulta în cauza înfiinţare! de scoale, însă totdeauna ca pe furiş, pe ascuns, ca nu cumva să dea gendarmii preste noi, căci mai mulţi de cinci indivizi nu era permis asta la un loc, şi de la 10 oare înainte nu puteai să îmbli seara fără pericol de a dormi în localul poliţiei ori în aşa-numitul Stockhaus, la casarme. Desperînd de a cîştiga fonduri de la stat, ba de la un timp înainte chiar temîndu-ne de darurile statului, în fine deschiserăm primele subscripţiuni, din care se adunară vreo 22 mii fiorini m. conv., cu care sumă se începu edificarea şcoalelor, care însă costară succesive preste 74 mii fl. m.c. Nota Red. ***Tr.***

[2] Protopopul era Ioan Popazu.

[3] Nicoiae Bălăşescu.

[4] Simion Sina, comerciant aromân din Viena.

[5] ***Imputerire dată de către comunităţile române din districtul Braşovului,*** în ***Bucovina,*** III, 1850, p. 145—146.

[6] Vezi LXXVII, n. 3.

[7] Karl Gerold, editor vienez, care va tipări între 1849—1851 cele 3 volume din ***Die Romänen der osterreichischen Monarchie.***

[8] A. Schutte, ***Ungarn und der Ungarische Unablângigkeitskrieg nach den besten Quellen und zahlreichen Mittheilungen ungarischer Notabilitäten,*** I—II Band, Dresden, Verlag von Robert Schaefer, 1850.

[9] Johann Czetz, ***Bem's Feldzug in Siebenburgen in den Jahren 1848 und 1849,*** Hamburg, Voigt's Buchdruckerei in Wandsbeck, 1850. Despre autor şi afirmaţiile sale cu privire la visul „Daco-României mari" cf. Al. Papiu Ilarian, ***Istoria românilor din Dacia superioară,*** voi. II, Viena, 1852, p. 177—178.

LXXXI

17 iul. [1850], la 3 ore după amiazi

Frate Barit,

După ce ţ-am terminat scrisoarea, m-am dus la L[aurian]. Nu l-am ^aflat acasă, dar — din norocire — am găsit raporturile, cînd era să plece un băiat cu ele, un băiat lăsat aici de Iancu, căruia noi îi zicem Canova, la Gerold. Le-am luai şi le-am adus la mine. Acum o să intru eu în vorbă, să le tipărim, ca cel puţin 100 esemplare să putem împărţi gratis între români.

Andrei Mocioni, fostul comisariu în Banat, şi acum prezide la Comisiune, a sosit aici, şi astăzi a avut cu frate-său vizite \ De aceea n-am w putut ţinea şedinţa / şi de aceea nici în cauz[a] şcoalei voastre n-am putut vorbi. Mîine o să facem ceva. Fiţi puţintel în răbdare,

[1] Petru Mocioni.

LXXXII

[Viena, iuliu 1850][1]

Eu nu înţeleg ce scrii tu de amicul nostru, Pavel...[Vasici]. Din contra, ne-a părut prea bine de dr. Vasici[2], şi dorinţa noastră a fost si este să rămînă la noi*, şi chiar în sfera scolastică. '

Ne ducem spre jumătatea lunei a 3-a de cînd lucrăm la terminologie^ şi încă n-am văzut nici un cruceriu! Auzii astăzi că vor să ne dea, însă numai 300 fl. o dată pentru totdeauna. Ministru zisese că speră că în 2 luni vom fi gata, însă, unde zise de recompensă, zice curat: *monathche 150 fl. M.C.* [4] A fost peste putinţă a para lucrul în 2 luni, apoi Jiici cechii, cu al lor, încă nu sunt gata şi noi lucrăm de pe foile lor tipărite. Ne-au dat coala a 10-a, noi încă suntem la ea. Dar tu, şi cînd ai fi adunat ceva, nu-mi trămite mie aici nimic, căci, orişicum, de 300 fl. suntem securi că-i vom căpăta. Dar nevastă-mea ştiu că n-are nemica si totul îmi este copila, care e la Sibii şi pentru eare'se împlineşte, în zilele aceste, 1/2 de an de cînd am fost plătit. Eu scriu nevestei să o aducă, că altă putere n-am. Viitoriul nu ne subrîde nicidecum. Nu ştiu ce să fac şi de ce să mă apuc. Noi suntem cei mai cu păr de lup. Stăm tot rău, pretutmdene. Bach, ministrul, zisese în zilele aceste: „Jetzt werden wir auch fiir die Romänen etwas thun" [5]. Dară eu nu aştept cu mult mai mult decît nemica, am pătruns toată politica lor. Noi le suntem un spin în ochi. Nu credeţi că se tem de daco-românism, cum vorbeam cu Palaczki[6], ei ne despreţuiesc, şi numai o temere au, că vom simpatisa cu ruşii. Dar' 43a să ne mulţămească nu le vine, nu vor, pentru că aşa au croit sistema. Ar vrea să ne înece şi le pare rău că românii, bătîndu-se, şi-au făcut nume. Ei ar fi voit să rămînem tot necunoscuţi. Ştii tu că în Grundzuge der Gerichtsorganisation in Siebenburgen[7], pe 'care le-a dat ministeriul la comisiunea compusă din 6 sasi, şi pe urmă din 7, căci a venit în ea şi Schreiber, şi 3 maghiari, 1 armean, 1 român, era un ^ 11 „Bei Besetzung der Stellen im Senate, werden die verschiedenen Nationalitäten beriicksichtigt werden" [8], şi nu era nicăiri vorba de Sachsenland. Acum *k* de naţionalităţi s-a şters în Comisiune! Iar după Comisiune — auzi, după Comisiune — saşii singuri au băgat în 3—4 locuri Sachsenland! Ei, dar las amărăţiunile aceste, nu mai vorbesc de ele.

Eu ilusiuni nu mi-am făcut niciodată, de mult văz şi înţeleg toată politica, dar speranţa mi-am pus-o pe viitoriu! Adecă pe diete şi parlamentul Imperiului **. Eu aş simţi în mine ceva putere parlamentară, cunosc despre stat şi politică[9], ca să poci ieşi în public, şi limba germană, din zi în zi, îmi devine tot mai familiară. Mi-ar mai face de lipsă un studiu de cîteva luni în economia de stat şi în finanţe, aş mai studia pertractaţiuni parlamentare. Toate îmi sînt uşoare. Dar eu deputat nu poci fi', pentru că eu nu sunt nicăiri domiciliat, nu sunt cetăţean! Eu n-am o palmă de loc ori o căscioară să zic că e a mea! Lui Iancu, Balint le-au zis, cînd am plecat, că deacă nu pot colecta, să-mi cumpere o sesiune colonicală undeva, măcar să-şi cumpere pentru ei şi să o treacă pro forma pe numele meu, ca să fiu şi eu înscris în tablele publice ca cive ori proprietariu de o palmă de pămînt. N-au făcut nimica. Ar fi mai rămas un mizloc: amploiat. Nu ne iau nicăiri, fug de noi. La Ministeriul Cultului era odată speranţă, am fost şi eu de 2 ori la Thun[10], a fost şi Mocioni pentru mine. Nu se poate, nu vor! La cel din Lăuntru? Este o lună de cînd gubernatoriul Wohlgemuth, acela pe care eu îl apăr în *Bucovina,* a făcut raport la Ministeriul din Lăuntru, zicînd: „der Parteigänger Johann Maiorescu ist von hier nach Wien mit einem Passe auf vier Monate abgereist; der Passtermin ist bereits abgelaufen, ohne dass etc.!" Eu — Parteigănger! Ministeriul a cercetat prin poliţie despre mine şi ace[a]st[a a] făcut raport lăudabile despre purtarea mea şi arată că sunt ocupat *[a] Ministeriul Justiţiei, la Comisiunea terminologică. Dar numele de „Parteigänger" a rămas în actele publice!! [12]

[1] Despre acest fragment de scrisoare, Barit spune: „Epistola lui Ioan Maiorescu, venită tot în iuliu 1850, însă fără dată. în aceasta mai informează o dată despre stadiul în care ajunsese cauza tipografiei româneşti, iară apoi, trecînd la altele de interes public naţionale, continuă aşa."

[2] între paranteze, nota lui Bariţ: „că fusese denumit referente scolastic, la gubern, în Sibii. R[edactorul]".

* Adecă să nu meargă la Banat. Red.

[3] Vezi LXXV, n. 4.

[4] Lunar, 150 fl., în monedă convenţională.

[5] Acum vom face ceva si pentru români.

[6] Vezi LXXVIII, n.l.

[7] Principiile organizaţiei judecătoreşti din Transilvania.

[8] La ocuparea locurilor în senat vom avea în vedere diferitele naţionalităţi.

** Nu s-au văzut nici statute, nici diete şi parlamente imperiali, ci disoluţiunea lor şi absolutism de zece ani, ceea ce abia se putea altmintrea. Red.

I. Maiorescu colaborează cu partea referitoare la România la ediţia din 1857 a ***Staatslexicon-u\m,*** redactat, începînd din 1834, de Karl Wenceslaus Rodecke von Rotteck şi Karl Theodor Welcker. Cf. G. Bogdan-Duică, ***Viaţa şi ideile lui Simion Bărnuţiu,*** Bucureşti, 1924, p. 165.

[10] Ministrul L. L.' Thun — Hohenstein.

[11] Partizanul Ioan Maiorescu a plecat de aici la Viena, cu un paşaport pe patru luni; termenul paşaportului a expirat, fără ca etc!

[12] între paranteze: „De aici înainte urmează mai mult numai afaceri familiare şi iarăşi tipografia. Destul că în această epistolă sărmanul martir se văzu păcălit şi de Wohlgemuth. Amară durere, amară pîne. Red.".

LXXXHI

Wien den 3. August 1850

Frate Bariț și Muntene !

Am numai o oră ca să vă scriu vouă, la frate-meu și lui Hurmuzache. Sunt 4 ore după amiazi, la 5 ne adunăm cu „Vertrauensmänner" \ cu ai noștri. Ministeriul a făcut întrebațiune bărbaților de încredere a) magiari, b) sasi, c) români, ea să-și dea părerea, cum s-ar putea face 3 teritoriuri naționale în Ardeal. Ce vor răspunde magiarii și sașii nu știu — sașii, firește, vor zice *Ja!* Ai noștri încă stau pe ja/dar eu și Bărnuț, care e sănătos și gras, le-am arătat că asta e întrebațiune captioasă, ca să scape de încurcătura cu Sachsenland, și într-o ședință generală i-am convins că, după ce ne-am dezmidulat în Banatul timișan cu Voivodina, în Bucovina, ce se poartă im Schlepptau de Galiția, și în Ungaria, o domicare ulterioară în Ardeal e peirea noastră. Deci/mă însărcinară, ca din partea bărbaților de încredere români, dn. Bran, Dunca etc, să fac un memorial ca un Gutachten[2]. L-am făcut. După o introducere cam înghimpătoare, în care, arătînd cele ce s-au făcut pînă acum, adaug că această întrebare pusă românilor ne surprinde, und wir werden weder den Sinn denselben fassen, noch deren Tragweite ermessen konnen[3], îmi pui părerea în aceste:

„Die Eintheilung Siebenburgens in drei naționali abgesonderte Territorien entspricht nicht den Wxinschen der Romänen, sondern sie ist vielmehr denselben entgegen gesetzt; sie entspricht nicht einmahl dem allgemeinen Wohle des Landes, und kann weder im Interesse der einzelnen Nationen liegen, noch von hoheren Staats — Rueksichten geboten werden"A Aceste le demustru, apoi, cu o logică la care ministeriul, dacă va voi a fi consecuinte și a nu lucra arbitrariu și fără principiu, n-are decît să se închine și să zică că e a lui! Celelalte altădată.

Deci, eu merg în adunanță la Bran cu acest operat. Mîine de dimineață plec la Munchen. Iaca 2 scrisori de la Cîmpeanu, ca să vedeți de ce merg Ia Munchen. Asta este cauza că la scrisorile voastre din 27 iulie, pe care le recepui acum, vă răspund pe scurt și în fugă. Eu, la Munchen, cu mers, șezut, întors voi face 8 zile, adecă de mîine într-o săptămînă sunt aici. Cu actele ce mi le-ați trimis voi face ceea ce se cade. Dar polița de ce ? Prota să nu scrie lui L[aurian],' că-1 va supăra. Nu mă credeți copil. Nu e nici o diferință între noi. Nu are secătura particularie nimic cu cauza națională, fiți fără grige. L-au spălat Mocioni, și asta ajunge. Noi suntem tot bine și fiindcă el, de 5 săptămîni, nici s-a arătat pe unde lucram noi (lucram numai Aron și eu acasă, iar în Comisiune eu, Aron și Mocioni), am dat lui Laurian manipularea corecturei tipariului și îmblarea pe la tipografie, fiindcă lui aceasta-i place. Și eu n-am timp pentru de aceste. Diferință a ținut pînă l-am înfruntat eu și Mocioni, apoi a trecut. Popa să nu mai scrie.

Și noi suntem înștiințați din Săbii că intriga asupra fratelui Pavel nu e de la Popa *, căci popa și nouă ne-a scris de mult că a recomîndat pe Pavel. Episcopul se înșeală, ori îl înșeală..., ci e pură a sașilor, care nu-1 pot vedea. Nu le trebuie oameni, ci copii... In ziua în care am receput scrisoarea lui Gavrilă[5] despre aceasta, am ținut adunare, și eu m-am cam iuțît cu L[aurian], [care] a fost îmbrățișat, părerea lui Aron că va îi tîrziu a scrie. A scris îndată să se tragă înapoi, a scris în numele nostru, bine a scris. Dacă n-o fi înebunit, apoi cred că se va trage. ** Sunt 4 zile de cînd a purces scrisoarea aceea. Și crezi tu că n-am scris episcopului? Am scris, și ieri am receput răspuns în 9 puncturi. Punctul 2 zice că și cererea lui este însă sub pertractare, dar aude că-i va da voie, adaugă: „Am speranța că și brașovenilor se va da, dar, firește, după împiedecări mai multe, însă ce să facem?" (vorbele episcopului). Punctul 3, secătura cu traducerea metodicei de Mokesch (carte despre modruri!)

In punctul 5 răspunde episcopul: „Sfatul d-tale în privința punctului religionariu îl primesc cu bucurie, căci acesta este un soț credințos al pasului și cugetului meu!" Din rapoarte s-au tipărit pînă acum 4 coaie.

Spune Popasului că nu e gelosie, cînd suntem candidați amîndoi la *nula,* dacă nu la Spielberg, ce gelosie încape?

Pe cînd mă voi întoarce de la Munchen, poate că voi fi k.k. concipist beim Justizministerium[6] și redactor al foilor de legi române[7]. Și eu rîd, dar ce să /ac?

De oieri!! întreabă pe Martinovici, nu i-am prezis-o că așa o să vină? De aceea îl tot descoseam eu și mă luptam cu el. Voi vedea ce voi putea face.

[1] Oamenii de încredere.
[2] Aviz.
[3] Iar noi nu vom înțelege nici sensul acesteia, nici nu ne vom putea da seama de însemnătatea ei.
[4] împărțirea Transilvaniei în trei teritorii deosebite din punct de vedere național nu corespunde dorințelor românilor, ci este mai degrabă contrară acestora; nu corespunde nici măcar binelui obștesc al țării și nici nu poate fi în interesul națiunilor, nici dictată de rațiuni mai înalte de stat.
* Adecă Popasu. Red.
[5] Gavril Munteanu
** Aici este vorba despre un alt individ recomandat la postul de referente, dară nu e numit, căci îl știa toți. Red.
[6] Concepist cezaro-crăiesc la Ministerul de Justiție.
[7] ***Gazeta Transilvaniei,*** XIII, 1850, nr. 6, p. 24 anunță: I. Maiorescu a fost numit „redactor al Foaiei imperiale și gubernamentale de legi pentru textul ei românesc, cu rang de concepist imperial".

LXXXIV

Viena, 12 sept. 1850

Frate Bariț!

Alaltăieri am căpătat hîrtiile voastre de la 3 septembrie. In ziua aceea nu m-am putut duce cu ele, pentru că, după ce văzui că nu-mi pot ținea copie nici de memorial, îmi caută cel puțin să le cetesc, ca să pot vorbi în ministeriu. Ieri la 9 1/2 le-am înmănuat ministrului Bruck, esplicîndu-i cum stă lucrul și arătîndu-i că ceea ce am cam pretins eu în memorialul meu de la 29 aug. se împlini. „Es wundert mich, dass ein so rechtschaffner Mann, wie der Gouverneur von Wohlgemuth, nicht

im Stande ist, diesem Ungewesen ein Ende zu machen!" „Mich wundert es aber gar nicht — răspunsei — denn es ist fast unmdglich, dass der Gouverneur selber alle Eingaben durchlese; er muss aber auch sonsţ jede Eingabe irgend einem Beamten seiner Umgebung zur Bearbeitung und Referirung ubergeben. Nun sind aber alle diese Beamten entweder Sachsen oder mit den Letzteren einverstanden, Deutsche. Unter allen săchsischen Beamten besteht eine solidarische Verbindung, ein geheimes Einverstăndniss mit der săchsischen Universităt, eine wahre Verschworung gegen die Romänen" etc.[1] Bruck, apoi, îmi spuse că celălalt memorial al meu l-a trămis lui Wohlgemuth, cu dispusețiuni nouă.

Aceste le ştiu de la consiliariul Hock. Adecă cauzele industriale să nu se judece de magistrate, ci în prima instanţă, de oficialul de cerc (Bezerksamt), în a 2-a de guberniul ţărei, în a 3-a de ministeriu. Eu, în memorialul meu, vei fi văzut că am cerut, dilematice, sau să se iaie cu totul de la magistrate, sau să se iaie măsure de a nu se putea face abus. De ce am zis eu asta ?[2] Pentru că în Fundul regesc mi se pare că magistratele sunt oficiul de cerc. Nu e aşa? Prin grai am spus-o aceasta lui Hock, la care el mi-a răspuns că va'lăsa la înțelepciunea gubernatoriului, cum ar fi mai bine a le scoate de sub magistrate cauzele aceste sau dîndu-le la prezidinţii magistratelor, ca să se judece împreună cu comandantele militariu, sau — cum am zis eu — să cheme preşedintele bărbaţi esperţi, afară din sînul magistratului, din români şi sasi, carii apoi, sub prezidiul lui ori al comandantelui, să judece cauzele industriali etc.

Nu ştiu acum care din 2 o va fi demîndat guberniul, dar asta ştiu că a doua instanţă va fi guberniul însuşi, a 3-a ministeriul. Mîine mă duc la Hock, căci pînă mîine îi vor fi mers hîrtiile spre relaţiune. Atunci voi afla toate. Le-am spus eu că lucrul inteţitoriu; ei mi-au zis că şi după hîrtia de aici, ce s-a dus împreună cu copia de memorialul meu de la 29 aug., gubernatoriul va fi făcut ori va face ceva în cauza tribunalului comerciale. Lui Br[uck] i-am spus-o verde că, deacă n-or înfrînge cerbicoşia şi violenţele săseşti, o să devină lucrul la vărsare de sînge. Aceste le voi mai comenta mîine şi la Hock. Copia de emisul ministerial din **7** iuniu nu mi se poate da. Hock mi l-a dat de l-am văzut înaintea lui. Vorbeşte în contra privilegielor, zicînd că Maiestatea-sa nu s-a îndetorat nicăiri a respecta privilegiele şi monopolele, din contră, aceste vor cede spiritului lumei. Denique, cele 2 puncturi 1) şi 2) din ordinaţiunea guberniale din Sibii, despre *cine* şi cum să judece cauzele industriali şi comerciali, lipsesc cu totul din emisul ministerial, aceea ce-mi spuse H[ock] şi mai-nainte prin grai. Dar tocma acest adaos funest este cauza pentru care nu se dă emisul din **7** iuniu afară, nu ni se dă copia: „Wir konnen unmoglich die Statthalterei compromittiren, — es wird Aufregung geben, sobald es bekannt sein wiirde etc."[3] Iar mie mi-a zis Hock: „Ich erwarte von Ihnen, als einen Vertrauensiîianne der Regierung (!!), dass Sie Ihren Kommittent[4] in Kronstadt nichts davon sagen werden, dass in unserem Erlasse die Punkte 1 und 2 aus der Gubernial-Verordnung nicht vorkommenl! Wir werden die Sache jetzt anders einleiten" etc.[5] De aceea nici nu v-am mai scris. Acum, după ce ştiţi adevărul, fiţi cu minte. Ziceţi numai: „Unmoglich konnen Verîugungen, wir jene Nr. 1 un 2 in der Gubern. Verordnung in einem und demselben Erlasse mit den ubrigen Bestimmungen sein, denn sie widersprechen sich" etc.[6] Ce bine era de mă ascultaţi şi o cereaţi cu hîrtia de la gubernatoriul![7]

[1] Mă miră faptul că un om atît de leal, cum este guvernatorul v[on] Wohlgemuth, nu e în stare să pună capăt acestei dezordinii Dar pe mine nu mă miră de loc — răspunsei — căci este aproape imposibil ca gubernatorul însuşi să citească toate petiţiile; de altfel, fiecare petiţie trebuie să **o** predea unui funcţionar din anturajul său să o cerceteze şi să facă un referat asupra ei. Insă toţi aceşti funcţionari sînt ori saşi, ori sînt înţeleşi cu aceştia, [fiind] germani. între toţi funcţionarii saşi există o legătură de solidaritate, o înţelegere secretă cu „Universitatea săsească", [...] etc.

[2] în text: „Deci, am zis cu asta?", probabil o eroare de tipar.

[3] Noi nu putem compromite guvernul în nici un caz; lumea se va agita îndată ce va afla etc.

[4] în text: „Comittenten".

[5] Eu aştept de la dumneavoastră, ca de la un om de încredere al stăpînirii (! ij, să nu spuneţi nimic comitenţilor dumneavoastră din Braşov [despre faptul] că în decretul nostru nu figurează punctele 1 şi 2 din ordinaţiunea gubernială!! Acum vom introduce altfel chestiunea etc.

[6] Este imposibil ca dispoziţii* cum sînt cele de la nr. 1 şi 2 din ordinaţiunea gubernială să fie cuprinse în unul şi acelaşi decret cu celelalte hotărîri, deoarece se contrazic etc.

[7] între paranteze, însemnarea: „Nesubscrisă".

LXXXV

[Viena, septembrie 1850][1]

Frate,

Tu ştii că noi am dat o hîrtie la ministeriul întreg în contra conchiemărei vicarului blăşan la sinod numai din preoţi[2]. Recursul era făcut numai latineşte de Cipariu. Am avut noi cuvinte pentru care l-am pus să-1 facă el. Acest recurs se aşternu subscris şi de Cipariu. Pe urmă ne determinarăm a face un protest în contra prezumţiunilor primatelui şi în contra *romano-catol.* şi *jus metropoliticum.* Cipariu a făcut şi protestul tot latineşte, dar cînd *ad fractionem panis*[3]*,* am dat noi mainainte de urme că tot cuprinsul, neştiind cum să-şi răzbune de Comitet şi partida năţiunale, a făcut plîngere în înţelegere cu Erdelyi la Strigoniu[4] că deputaţiunea, sub influinţa episcopului Şaguna, îmbla să strice unirea şi cer aj'utoriul primatelui, ca al unui metropolit al românilor! De aici' prezumţiunea lui Scitovsky *.

După ce gubernatoriul a propus pe Comitet spre remuneraţiune şi s-a determinat a li se da — cine ştie ? — pe semne Josika[5] ori altul din partida lor a făcut pe ministeriu ca să cerceteze în Blaş, la vicariu

şi Capitul, ce oameni sunt cutare ? Capitul se apucă să ne facă pe toti, deşi eu n-am fost în Comitet, revoluţionari, turburători etc. Eu nu doresc acum decît să se deschidă puţintel ori columnele *Bucovinei,* ori ale alteia, şi apoi te uită la mine.

Noi am trimis sinodului copie de ambe hîrtiile date la ministeriu în cauza eclesiastică.

L M.

[1] Am datat scrisoarea după referirile din text. Vezi notele 2 si 4.

[2] Este vorba de sinodul de la Blaj din 30 septembrie 1850. Amănunte despre petiţiile deputaţilor vienezi la G. B a r i ţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei.*** voi. II, Sibiu, 1890, p. 676.

[3] (Dar cînd s-a ajuns) la frîngerea plinii (ia punctul decisiv).

[4] Sinodul episcopilor romano-catoîici si uniţi a început la Strigoniu în 25 august 1850.

* A se vedea [în G. B a r i ţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Sibiu, 1890, p. 788 sq] ticăloasa enciclică a primatului Scitovsky, plină de neadevăruri, în care adică cuteza a zice că românii neuniti au aprins satele românilor uniţi, iară nu magiarii etc. Nota red.

[5] Ludovic Josika, şeful partidei conservatoare maghiare.

LXXXVI

Viena, 15 sept. 1850

Frate Barit!

Astăzi îmi veni şi scrisoarea domnului Rudolf Orgidan, cu atestatele pentru fiul dumisale, Constantin. Arată-i din parte-mi că argumentul acela că un român, după toate împregiurările, ar merita o consideraţie, l-am dezvoltat eu înaintea fml. Ştregen \ dar el e soldat şi se ţine strîns de regulă. Arguminte sunătoare ori urgitoare nu prind aci loc. Ci mîine mă duc cu a doua cerere, să-i înfăţoşez atestatele. Răspunsul ce mi l-a dat prin grai mi l-a trimis şi prin scris şi, ca să se încredinţeze bunul părinte, iată, vi-l trimit în original. Nu ştiu acum unde să'ţîn copiii, deacă vor veni pînă la deschiderea cursului', care acum si la Teresian se va începe tot la 1 octombre *. Eu am numai o odaie, dar voi face eu ceva, ca să nu stea în birt, ori le voi lua o odaie pe cîteva zile etc. De o parte e şi bine, ca să-şi sature curiozitatea înainte de a intra în institut. Cînd voi fi aşezat aici cu familia, atunci va fi uşor, care însă nu cred că va fi pînă la primăvara viitoarie, căci încă n-am în mînă decretul de numire[2] şi, de altă parte, aducerea lucrurilor din ţară nu se va putea face nici în octombre, cînd apoi nu mai poci porni familia pe drum.

Ieri am fost la consiliariul Hock şi am vorbit de m-am săturat **. Şi această hîrtie a bravilor noştri negoţători s-a trimis astăzi ori se trimite mîne la gubernatoriul, cu observaţiuni. Consiliariul mi-a zis că acum l ţ)ei 4er ersten Handelskammer[3], ministeriul şi-a rezervat prea puţină influinţă, pentru că *întărirea* alegerilor a dat-o' cu totul în mîna gubernatorilor, care au numai să facă cunoscut ministeriului rezultatul ! Evenimentele din Fundul regiu fac pe ministeriu să-i pară rău de această măsură şi, dacă s-ar întîmpla ca românii să se nedreptăţească, ministeriul promite că această alegere a tribunalului comercial va fi *numai* pe *un an,* şi apoi se va demînda alta, cu alte instrucţiuni: „Wenn auch die Romänen bei dieser ersten Kammer nicht ein Uebergewicht gewinnen sollten, so schreiben Sie ihnen, dass sie zufrieden sein mogen, wenn sie nur Einige aus dem Schosse der selben wâhlen; in Zukunft wird es besser gehen"[4]. Asta a fost apă pe moară la cele ce mi-ai fost scris, că cîţi să intre dintre români. Deci, am răspuns consiliariului: „Ich kann'Euer Hochwohlgeboren versichern, dass obwohl der inländische Manufaktur und der auswărtige aktive Handel Siebenbiirgens, uberhaupt der grosse Handel und der Handelsverkehr in den Hănden der Romănen ist, mithin liber Handels-Angelegenheiten und Handelsstreitigkeiten nur die Romănen im Stande sind Auskunît zu geben und zu erkennen, dieselben demnach zufrieden wăren, wenn diese erste Handels- und Gewerbekammer aus drei Romănen, drei Sachsen und einem Armenier fiir den Handel, und aus zwei Romănen, zwei Magyaren und 4 Sachsen fiir die Gewerbe zusammengesetzt werden wurde. Berueksiehtigt man die vorwiegende Bedeutenheiţ der Romănen im Handel und Handelsverkehr Siebenburgens, so wie die stark iiberwiegende Mehrzahl derselben in der Bevolkerungsrubrik, so wird ein hohes Ministerium den Wunsch der Romănen, in der ersten aus 15 Mitgliedern zu bestehenden Kammer durch 5 Individuen ihrer Nation vertreten zu werden, gewiss nicht ubermässig finden, da dieser Wunsch noch viei weniger begehrt, als man dem strengen Rechte nach geben miisste"[5]. El îmi zise: „Nein, gewiss nicht, dieser Wunsch ist nicht unbillig, und wir hoîfen, dass der Gouverneur den von uns erhaltenen Instruktionen gemăss, dahin wirken wird"[6].

I-am spus apoi că saşii sunt conjuraţi asupră-ne şi vor da votul numai saşilor şi, deşi românii sunt nevoiţi a da iar numai românilor ..voturile lor, însă, fiindcă saşii în listă sunt mai mulţi, după maioritate din ei se vor alege. La aceasta mi-a răspuns consiliariul că şi voturile minorităţilor se respectează. Şi gubernatoriul are instrucţiuni ca să ajute pe români. Am mai vorbit şi altele cu el despre Ardeal, dar fiinţa se cuprinde în discursul de sus.' Cînd m-am escusat că sunt nevoit a-l tot supăra cu astfel de gravamine escate din animozităţi năţiunale, el, din contră, m-a lăudat că-mi apăr naţiunea şi m-a provocat să nu mă sfiesc a-l informa despre toate.

Ce se va alege din aceste, acum nu ştiu, atîta văz că nimeni nu le-a dat de lucru ca noi din Ardeal. Dacă eu nu mă sfiesc a dezbate lucrul aici cu ei, apoi voi, acolo, nu vă sfiiţi a da proteste peste proteste. îndată ce veţi vedea că alegerea e nedreaptă pentru noi, protest la gubernatoriul'şi, totodată, şi aici, motivînd cu importanţa românilor în negoţ şi cu n'esuficiinţa saşilor de a judeca despre comerciu. Gum zic, trămiteţi îndată protest, dacă va ieşi rău.

Frate, trămiteţi-mi copie din memorialul din urmă, căci nu am avut timp de a-l copia. Voi să tractez cauza noastră comercială în *Union,* la Praga, dacă *Bucovina* ne-a lăsat în noroi.

Bărbaţii de încredere au lucrat în zilele aceste despre urbariu şi proporţiunea desdăunărei. La aceste n-am luat parte, că n-am putut, însă mîne sunt chiemat să iau parte şi la aceasta.

Nu ştiu pînă unde v-am dat relaţiune despre cele ce am lucrat pentru bărbaţii de încredere. Mi se pare că înainte de plecarea mea la Munchen v-am fost spus ce am lucrat la întrebarea ministeriului despre a împărţi Ardealul în trei teritorie naţionali. Am răspuns negativ, dar lucrarea mea, care în adunare s-a receput de bună, fu tare modificată de bărbaţii de încredere. Ei n-avură curagiul de a vorbi cătră ministeriu cu energie, ca să facă impresiune. Ce să fac? Nimeni nu s-a mulţămit cum au dat-o ei, căci au ţînut cu adevărat lucrul, dar argumentele cele ponderoase, care învăluiau în sine şi contrazicerile gubernului, le lăsară afară!

După întoarcerea mea de la Munchen, s-a dat acelor bărbaţi să facă constituţiunea Ardealului! După ce, în adunare publică ne înţeleseserăm ce §§ din celelalte constituţiuni să modificăm şi cum am luat asupra mea introducerea, motivarea celor băgate ori modificate de noi după împregiurări. Am băgat § despre espresă recunoaştere a naţiunei române ca naţiune cu esistenţă politică şi, fiindcă ni s-a tot zis că noi, prin Gleichberechtigung[7], am cîştigat ce nu am mai avut, am arătat cu documente că noi am fost odată gleichberechtigt[8] şi cu esistenţă politică, ca şi celelalte naţiuni, şi am încheiat că cerem *restitutio in integrum*[9]. Iar ne-am dechiarat în contra împărţirei în **3** teritorie, zicînd: „Siebenburgen ist ein einziges untheilbares Kronland"[10]. Am motivat necesitatea de congrese năţiunale pentru toate naţiunile, afară de dietele comune. Representaţiunea am pus-o aşa: 14 representanţi fiir die Hochstbesteuerten[11], 12 pentru opide şi industrie, 94 pentru Landgemeinden[12]. Am arătat cu cuvinte tari că, judecind averea celor hochstbesteuert şi a opidelor şi industria, le-am dat prea multe voturi şi nici atîta n-armerita. *Vulturul* l-am revindecat românilor, căci a fost al lor. Am moti. vat şi micşorarea censului. Astă lucrare am dat-o cum am făcut-oe

Uniţii au dat o hîrtie în contra sinodului compus numai din preoţi; făcută latineşte de *Cipariu* şi a subscris-o şi el![13] El va ajunge în Blaş *după* sinod.

[1] Feldmareşalul-locotenent Felix August Stregen von Glauburg, rectorul Academiei militare din Viena.

* în institutul Teresian se primiseră, conform statutelor sale, numai tinerii de familii fruntaşe şi nobili. Comerciantele Radu, alias Rudolf Orgidan, a fost între cei de întîi români gr[eco-] răsăriteni carele a cercat să-şi bage pe fiul său Radu în Teresian şi, ajutat cu toată energia de Ioan Maiorescu, a reuşit. Acel Radu R. Orgidan e astăzi advocat în Bucureşti. Pe fiul său încă mic, anume Constantin, a voit să-1 aşeze în Academia militară de la W[iener] Neustadt. A reuşit şi cu acela, dară apoi băiatul a părăsit şcoala după un an. Nota red.

[2] Este vorba de numirea lui Maiorescu în postul de redactor al *Foaiei de legi,* cu rang de „concepist imperial". Amănunte la I. Bănescu şi V. Mihăilescu, *Ioan Maiorescu,* Bucureşti, 1912, p. 304—305.

** Adecă în cauza alegerei de români ca membri actuali în Camera comerciale creată de nou. Red.

[3] La prima Cameră de comerţ.

[4] Chiar dacă românii nu vor forma majoritatea în această primă Cameră.., scrieţi-le să fie mulţumiţi şi dacă aleg numai pe cîţiva din sînul lor; în viitor va fi mai *bine.*

[5] Pot să asigur pe domnia-voastră că deşi comerţul manufacturier interior şi comerţul activ exterior al Transilvaniei, în general marele comerţ şi traficuli comercial, se află în mîinile românilor, prin urmare numai românii pot să dea lămuriri asupra chestiunilor comerciale şi să judece litigiile, ei ar fi mulţumiţi dacă în. componenţa acestei prime Camere de comerţ şi industrie ar intra trei români, trei saşi şi un armean — pentru comerţ, şi doi români, doi maghiari şi patru saşi — pentru industrie. Avînd în vedere importanţa predominanţei românilor în comerţul şi în traficul comercial al Transilvaniei, precum şi majoritatea lor covîrşitoare în listele demografice, desigur că înaltul minister nu va considera excesivă dorinţa românilor de a fi reprezentaţi în corpul celor 15 membri ai primei Camere, prin 5 persoane aparţinînd naţiunii lor, de vreme ce prin aceasta ei cer cu mult mai puţin decît ce li se cuvine neîndoielnic.

[6] Nu, desigur că nu; această dorinţă este justă şi sperăm ca guvernatorul va acţiona în acest sens, potrivit instrucţiunilor primite 'de la noi.

[7] Egalitatea în drepturi.

[8] Cu drepturi egale.

[9] Reintegrarea în toate drepturile.

[10] Transilvania este o ţară ereditară, una şi indivizibilă.

[11] Ai celor impuşi la impozite maxime.

[12] Comunele rurale.

[13] Este vorba despre sinodul din 18/30 septembrie 1850 din Blaj.

Protestul în *Die Romänen der osterreichischen Monarchie,* Drittes Heftj,. Wien, 1851, p. 98-102. Vezi şi LXXXV, n. 2 şi 3.

LXXXVII

Viena, 30 sept. 1850

Frate Bariţ!

Oricum, tot ne-am bucurat văzînd *Gazeta.* Eu mai întîi ţi-aş scrie despre familia mea.

M-am turburat tare, aflînd din scrisoarea nevestei mele că copilul meu ar începe a fi nesupus, neascultătoriu şi că nu învaţă nimica. Cînd mă gîndesc că copilul meu, cînd mergea pe şepte ani, cînd a plecat Vasilie la Bucureşti ca profesoriu de istorie, ştia declina şi conjuga latineşte,, şi în 1848 avea şi începuturi bunicele din gramatica germană, iar astăzi e mai pe jos, ştie mai puţin, mi se rupe inima şi mă turbur cu totuL Cu nimica nu m-ai putea îndatora atîta de mult, decît cu o cercetare de-aproape, cu o esaminare a copilului meu, ca să vezi ce este de eL Ştiu bine că acum vei fi şi mai ocupat, dar tot cred că, fiind în stare de a judeca interesul ce poate avea un părinte la educaţiunea copilului său, tu tot îţi vei rupe o oară-două şi-1 vei cerceta. Dacă nu e nici o speranţă de el, apoi iar te voi ruga să-ţi dai părerea la ce meserie de mînă să-1 aşez, căci eu sunt prea determinat în punctul acesta. Iar dacă ai crede că aici în Braşov ar mai putea lua ori la sasi, ori la altă şcoală ceva începuturi bune de latină şi germană, pe lîngă celelalte cunoştinţe elementarie ca [= atunci] la primăvară să-1 pot aşeza aici, într-un gimnaziu. La şcoala din Schiai nu poate învăţa nimica. Sau dacă cunoşti un tînăr care, supt consiliul tău, după ideile tale, ar putea împlini această sarcină privatim, iar ar fi bine.

Eu încă nu am căpătat decretul de numire! Apoi, pînă nu ni se vor bădica lucrurile din ţară şi aşeza în Braşov, chiar şi cînd aş fi denumit aici în postul la care sunt determinat, nu-mi poci mişca familia din Braşov. Fiindcă şi denumirea mea, şi liberarea lucrurilor mele din ţară se amînă, şi acum intrăm în octombre, prin urmare timpul greu este la uşă, nu-mi mai pot pune familia pe drumuri şi sunt nevoit a o lăsa pînă la primăvară în Braşov. Te rog dară, dacă copilul meu promite ceva, însă fii jude strîns, rigoros, drept, atunci dispune cum se va putea mai bine oa copilul, în iarna asta, să capete cunoştinţele elementarie ce se cer de a putea intra în gimnaziu, după planul ministerial şi, pe lîngă aceste, elemente de limba latină şi germană. Dar şi cunoştinţele elementarie să le înveţe tot în limba germană, din carea va fi esaminat cînd va intra în gimnaziu. Iar dacă el nu promite nimica, apoi la o meserie de mînă! Eu sunt tare determinat în punctul acesta. Cunosc că lipsa mea de acasă este cauza principală şi, pot zice, singură a neînaintărei lui, dar n-aş fi crezut să ajungă el într-o stare cum îmi scrie nevastă-mea. Fii bun şi mă îndatorează cu aceasta, însă curînd *.

Cipariu, carele a subscris cu noi hîrtia la ministeriu în contra sinodului numai din eclesiastici, protestul în contra prezumţiunilor primatelui Ungariei şi pentru independinţa bisericei unite din Strigon, deşi l-a compus el latineşte, n-a voit a-l subscrie.

Ne-au acuzat că nu reprezentăm naţiunea şi dorinţele ei, că suntem revoluţionari şi cu Şaguna voim a strica uniunea! Tot aşa şi omul cel *de nemica, Erdeli de la Oradia. Vei vedea ce voi face cu ei în *Bucovina.* Dar Popasu ce caută la Viena? Nu-mi place nicidecum ce face. Judecă copilăreşte.

Mă! Eu şez acum: Landstrasse, Waaggasse Nr. 150. 1. Stock.

Frate! P. n-ar putea a-mi trămite copia de raportul său cătră W.[1] pentru cele din urmă secături din vecinătate? Nu-l voi arăta la suflet de om, dar am mare lipsă de el într-o disertaţiune cu care mă ocup. Ia, zi-i, frate.

Beiul[2] a avut audiinţă la împăratul, l-a salutat Gelobt sei Jesus[3] etc. şi i-a dat o petiţiune de 6 coaie în care, îmboţîtă de citate, arată necesitatea de a se trage şi la orientali campana de 3 ori pe zi pentru „Ave Măria" şi cere să demînde Imperatoriul! Adevărul scriu,

/. M.

* Publicarăm acestea pasage pline de durere sufletească ale unui părinte pentru fiul său de 10 ani numai pentru ca şi de aici să se poată cunoaşte superlativul suferinţelor şi al calamităţilor lui Maiorescu în acea epocă, pre cînd el, lipsit de orice avere, spoliat de ceea ce avuse în Craiova, luptînd zi şi noapte pentru naţiune, departe de familie, o ştia lipsită, era şi preste măsură îngrijat [de] viitorul Titului său, care însă, îndată ce fu dus la Viena, sub conducerea tată-său ajunse între primii eminenţi. Nota red.

[1] ***W.*** trebuie să fie Wohlgemuth, iar P., Pavel Vasici ori Papiu Ilarian.

[2] în text „Baiul". Probabil referire la Andrei Şaguna.

[3] Domnul fie lăudat!

Lxxxvm

[Viena, octombrie 1850]^

Cauza naţiunei în sinodul sîrbesc[2] de aici nu au apărat-o nimeni^ Cît pentru forma administraţiunii ori guberniului eclesiastic, se uniră *toţi* în forma sîrbico-despotică. Episcopul Şaguna mi-a spus-o în faţă că el s-a dechiarat în sinod în contra constituţiunei sinodale, zicînd că e invenţiune protestantică! * Numai popa Genadie au lucrat ca un român adevărat, dar el în sinod n-a avut *loc* **. însă tot sinodul n-au avut nici un rezultat, li-o spune ministrul respectiv, verde. în loc de a mănţînea principiul ca episcopii să se aleagă de cler şi popor, se uniră şi episcopii români cu serbii şă propună, după datina serbică, ei pe fiitorii episcopi,

*/. Maiorescu^*

[1] Am datat scrisoarea după referirile din text. Vezi n. 2.

[2] Sinodul episcopilor de rit răsăritean din Imperiu s-a ţinut la Viena în octombrie 1850. Andrei Şaguna a susţinut ideea deplinei independenţe a bisericii şi a şcolii româneşti faţă de cele sîrbeşti.

* în adevăr, episcopul Andrei fusese în această idee pînă cătră anul 1860,, dară după aceea îşi schimbase cu totul părerile, în urmarea unui studiu mai aprofundat al instituţiuniior vechi. Nota red.

** Genadie Popescu, arhimandrit. Nota red.

LXXXIX

Viena, 31 oct. 1850*

Frate Bariţ!

Dr. Hock, consiliariul, nu era aici. Era în Pesta. Nu ştiu, de trei? zile încoace, dacă nu va fi venit. Nu m-am dus acolo. Astăzi mă duc şi la ministru, şi la el. Dar să nu vă temeţi. Eu cunosc pe Bruck şi Hock.. Hîrtiile ce mi-ai trimis sunt importante. îţi voi scrie rezultatul îndată,, căci de cînd am terminat traducerea nouei legi penale sunt mai uşurat.. Astăzi mă duc pe la ministrul de Comerciu şi Cult, şi apoi, în zilele aceste,, vă voi scrie pe larg. Crede-mă că pînă alaltăieri, marţi, am scris cîte 14—15 ore pe zi * şi de aceea încă nu m-am putut ocupa cu cauza comercială, însă pînă nu venea H[ock] tot nu mă duceam.

Ce ruşine pe Albul **, ori mai bine pe F., cu numele, şi F., cu oficiul. O să fac lucruri bune.

Scrisoarea ta am tradus-o — *traducendo traducenda*[1] — ca să li-o dau im Vertrauen[2].

Şuluţiu e aici! Lemeni, care în urmă era tot pentru Alutan[3], prin stăruinţa mea, a scris la primatele că numai Şuluţiu e omul care poate guberna diecesa. Nunciul e pentru Şuluţiu. Am fost pretutindenea, însă comisariul, fratele Riului ***, e mai mult pentru Alutan, era adecă, căci acum nu-şi mai dă părerea, eu însă am vorbit singur cu Riul. Numai o dată am fost la Şuluţiu de cînd a venit. Deseară mă voi duce. El era

însărcinat de Riul cel mare cu neşte lucrări, le-au adus ****. Peste cîteva zile — multe.

Astăzi mă duc şi la Heufler *****. Cu banii aceia nu se poate nici gimnaziu mic. El zicea ca să cereţi şi ajutoriu de la stat, şi profesorii carii vor fi plătiţi de stat vor fi şi numiţi de stat, ceilalţi de fundatori. Ei, dar astăzi voi vedea. Eu, înainte de a duce lucru la ministerii, m-am consultat cu episcopul ******, ca să îndreptez defectul.

Pav[el Vasici] a venit la Sibiu? Eu fac o intrigă aici pentru el. De va ieşi, nu-i va părea rău.

Dar mă grăbesc.

S-a însurat Gavrilă? [4]

Â propos! Scrisoarea către Teliina ******* nu ştiu cum dracul am băgat-o într-o scrisoare către Mocioni, la Pesta, care, cunoscînd eroarea, :mi-o trămise ieri înapoi. Va să zică scrisoarea o capătă tîrziu,

/. M.

Nota red. * Acea laboare intensivă şi escesivă în cele din urmă îi şi ruinase sănătatea.

** Weis[s] v. Starkenfels, absolutist cumplit. Red.

[1] Tălmăcind (numai) ceea ce trebuia tălmăcit.

[2] Confidenţial.

[3] Constantin Alutan, vicar general al Capitlului din Blaj, ales în locul octogenarului Simion Crainic, în iulie 1850. La alegerile sinodale din septembrie 1850 a obţinut 79 voturi, iar Sulutiu 96. Documentele alegerilor, în *Foaie pentru minte* XIII, 1850, nr. 12, p. 94-96', nr. 13, p. 97-100, nr. 14, p. 105-108, nr. 15, p. 113-116, nr. 16, p. 121-125 şi nr. 17, p. 131.

*** Br. Eduard Bach, comisariu ad latus lui Wohlgemuth.

**** Ministru br. Alexander Bach. Red.

***** în cauze scolastice. Red.

****** Şaguna. Red.

[4] Gavril Munteanu.

******* Soţia generalului Tell. Red.

XC

[Viena, octombrie 1850][1]

Pe episcopul[2] l-am întrebat deseori cînd pleacă. Nu ştie; îl ţîn aici -ameţit, ca pe toţi. Cu bărbaţii de încredere se dezbate acum legea co munală pentru Ardeal. Lucrurile pentru noi nu stau bine. Cum ţi-am scris[3], cădem pe de o parte sub sasi, de alta sub magiari. La asta din urmă sunt vinovaţi nu Bran, care singur între cei patru a lipsit, ci *poate* Dunca, Mânu şi Aldulea[4], carii, în proiectul de a ne băga numai cu magiarii într-o dietă, nu văzură nici un rău, ci se mulţămiră şi înţeleseră cu Kemenyi[5], pînă le-am deschis eu ochii. Apoi, cum ţi-am fost scris, ne-am tăiat şi în 2 părţi. Bărnuţ şi L[aurian] şi o parte a tinerimei ţîn că, dacă nu cîştigăm tot ce am cerut, mai bine să nu cîştigăm nimica. Să fim mai bine toţi rău decît cîţiva mai bine, alţii mai rău. în dezbaterile ce am avut pentru aceste, eu am apărat cu foc să scăpăm cît putem, ca cu ajutoriul acestuia să scăpăm apoi cu încetul şi restul. Se îneacă 10 fraţi: dacă nu pot scăpa pe toţi 10, să nu scape nici pe 8, 6,, 5, 4? Asta e tema mea! Episcopii, deputaţii ce mai sunt şi bărbaţii de încredere au trecut în partea mea.

Dar dezbinarea nu face nici un rău, că bărbaţii de încredere au dat părerea după mine, eu am stilizat-o, dar se vede că nu se uită nimeni, la ea.

în dieta de Cluş (Sachsenland va avea pe a sa), din 72 deputaţi,, 36 fiir die Hochstbesteuerten und die Städte[6], între carii noi nu vom, băga nici un deputat, 36 pentru Landgemeinden[7], unde ne stă compacta masă a secuimei contra. *Summa summarum*: aci subjugaţi magiarismului, ruşinaţi rău... Se vede că se tem de ura românilor asupra saşilor şi vor să o derive iar asupra magiarilor, ca să ne mîncăm unii pe alţii.

Planul lui Heufler — ieşit din conferinţa miniştrilor şi mai bine de o lună la Maiestate [...] [8]

[1] Am datat scrisoarea după referirile din text (vezi n. 2, 3 şi 8) şi după o însemnare din *Transilvania* (X, 1877, nr. 22, p. 259), în care Barit prezintă un grupaj, de fragmente epistolare (vezi LXXIII, LXXXV, LXXXVIirşi XC): „Următoarele schiţe ale lui Maiorescu, străcurate încoace în acelaşi an [1850], însă fără dată*, aruncă ceva lumină preste acelea miserii. Iată-ie!"

[2] Este vorba de Al. Sterca Şuluţiu, care se afla la Viena, unde aştepta „denumirea" sa ca episcop. Vezi şi XCIII.'

[3] Vezi LXXXIII, LXXXIV şi LXXXVI.

[4] Ioan Bran, Paul Dunca, Petru Mânu, Ioan Aldulea (Aldulean) erau membri, ai deputăţiei române de la Viena.

[5] Probabil Francisc Kemenyi, din partida liberală maghiară; în 1848, preşedintele Dietei.

[6] (36 de reprezentanţi) ai celor impuşi la impozite maxime şi ai oraşelor.

[7] Comune rurale.

[8] Vezi XCI. Continuarea scrisorii lipseşte.

XCI

Viena, 3 noiembre 1850*

Bariţ l

Protestul, ori cum să-i zic, al Universitatei săseşti în contra decretului ministerial din 7 septembrie a sosit aici odată cu scrisoarea ta în care-mi trămiseşi actele. Ieri şi alaltăieri am fost pe la Ministeriul de Comerciu. „Protestul" saşilor nu s-a luat sub nici o consideraţiune. I s-a dat răspunsul de aici: „Dem Beschlusse (mi se pare că asta e vorba) der sächsischen Nations — Universität kann keine suspensive Wirkung in Hinsicht des Ministerial Erlasses vom 7. Sept. 1.J. — gegeben werden, sogleich ist der letztere in Vollzug zu bringen"[1]. Aşa mi le-a spus H[ock] memoriter. Dar întîi am fost la Bruck, care nu-mi spuse nimica de protestul Universitatei şi de răspuns, ci mi-a zis să asecur pe negoţătorii români: „Als wir die Verordnung vom 7. Sept. 1850 erliessen, haben

wir zuvor die Sache reiflich uberlegt, und dann erst besehlossen: Das Ministerium kann und wird davon nicht mehr zuruckkommen. Es bleibt dabei"[2]. I-am arătat falsificaţiunile! S-a mirat ca totdeauna şi a zis că ^avem dreptate de a nu ne încrede. Articulul din *Satellit*[3] l-a cetit înaintea mea şi apoi a mai repetit cele de sus, zicînd să asecur pe negoţători că nu se poate retrage decretul. Apoi le-am luat toate şi am mers <ÎU el la Hock. Fiindcă ministrul nu-mi spusese nimic de protestul Universitatei, eu încă nu putui da scrisorilor tale comentariul după împregiurarea aceasta, dar H[ock] îmi spuse, îndată cum intrai, că „Universitatea a protestat şi le-au dat negativă", citind memoriter cuprinsul răspunsului de aici. Atunci mă deşteptai şi-i spusei aceea ce pricepu şi el: că Universitatea, temîndu-se că nu i se va lua recursul în seamă, a făcut semn magistratelor să agite pe popor, ca să dea mai mare ponderaţie pasului său, şi că peste puţin poate să vină vreo Sturmpetition etc. I-am spus toate din scrisoarea ta. El zice să nu ne temem, că Ministeriul de Gomerciu nu numai nu merge înapoi, ci va păşi înainte.

Eu l-am mai făcut atent la oarecare împregiurări şi spioni săseşti, la care mi-a zis că, fiindcă saşii tot strigă că le e garantată constituţiunea lor vechie, bine va fi să informez şi pe ministrul celor Interne despre aceasta. Mă voi duce în zilele aceste. Dar cu adresa de mulţămire ce faceţi? Eu am spus ministrului.

Despre provocarea de aici, ca să vă conscrieţi totul negoţătorilor etc, mi-a zis H[ock] că să se mai gîndească dacă se împacă acest post -cu funcţiunea ori căderile Camerei ce e să se înfiinţeze, şi-mi va spune mai tîrziu.

Mă întrebară toţi de ce întîrzie Camera. Resp. de intrigile saşilor. Şuluţiu e tot aici. Nu s-a mai ales. Riul[4] l-a salutat pentru majoritate. Dar şi Erdelyi a sosit ieri iar aici!! Am făcut un plan de a-l spăria.

Spune, te rog, Popasului că răspunsul la cererea de gimnaziu nu se va da pînă se va întări proiectul lui Heufler de consiliul ministerial şi se vor aşeza autorităţile scolastice!! Heufler zice că braşovenii, pentru cît nu ajunge, să ceară de la stat ajutoriu. Oricum, eu iar vă zic — şi veţi veni la vorbele mele — că cu mizloace mici v-aţi apucat de lucruri mari. Ştiţi cît vor tăia salariele profesorilor la un gimnaziu mic de ale statului in Ardeal? Peste 700 fl. pe an. Nici unul nu va avea de la 700 fl. în sus. Şi voi voiţi să trageţi pe profesorii cei mai buni acolo cu cîte 400!! Eu ştiu ce va să zică profesor bun, plătit rău! 1 Dar eu ştiu că nu mă ascultaţi. Spune aceste Popasului,

/. M.

[1] Hotărîrii (mi se pare că asta e vorba) Universităţii naţiunii săseşti nu i se poate da nici o urmare în raport cu decretul ministerial din 7 septembrie anul curent; acesta trebuie dus la îndeplinire imediat.

[2] Cînd am emis decretul din 7 septembrie 1850, mai întîi am chibzuit temeinic asupra chestiunii şi apoi am hotărît: Ministerul nu poate şi nu va vrea să revină asupra lui. îşi menţine părerea.

[3] Referire la un articol din ***Satellit des Siebenbiirgens Wochenblattes,*** în care se susţinea că saşii trebuie să constituie o ţară separată în Transilvania.

[4] Comisarul Eduard Bach.

xeii

[Viena], 5 noiembre [1850];

Bariţ!

Am lăsat scrisoarea netrămisă ieri. B.[1] a vorbit cu Sal..[2] Acesta e referinţele. S. a întrebat pe B.: ***„Sind Sie fur die Kläger?"*** B.: „Ja, Herr Baron". S.: „Seien Sie sicher, dass ich meine Meinung ***zu Gunsten der Kläger*** abgeben werde; ob ich damit durchdringen werde, weiss ich nicht; ich werde aber gewiss zu Gunsten der Kläger sein"[3].

Lucrul se va referi ***mine ori poimîne,*** deci încă în ***săptărmna voi scrie rezultatul.*** Acum dar nu mai aveţi a face nimic, căci toate sunt, căpeneag după ploaie.

B., deşi nu va fi grafierul zilei, se va duce în şedinţă.

Din discursul de sus vei cunoaşte că S. e do6pi> niojiOBeic*.

[1] Ministrul Bruck.

[2] Francisc Salmen.

[3] ***Sînteţi pentru reclamanţi?*** B: Da, domnule baron! S: Fiţi sigur că îmi voi d& părerea ***în favoarea reclamanţilor ;*** nu ştiu dacă voi răzbi cu ea, dar în mod sigur voi fi în favoarea reclamanţilor.

* De aici înainte pe anul 1851 urmează cîteva scrisori care se ocupă mai mult. numai de procese de ale Gremiului comercianţilor români din Braşov, de procesele celor patru corporaţiuni româneşti, măcelari, cojocari, lemnari, croitori şi de ale altor particulari, carii era constrînşi a-şi căuta drepturile lor la ministeriul din Viena. Fiindcă unele din acestea nu pot avea interes generale, am crezut că nu strică să. trecem preste ele, mai ales că numărul altor acte din trecut, de valoare mai mare,, este aşa de considerabile, încît chiar eernindu-îe prin sită deasă, publicarea lor tot ar mai dura cu anii. Nota red.

XCIII

Viena, 12 noiemv. (1)850*

F[rate] B[arii]!

D[omnul] Orghidan scrisese odată lui Constantin, ca să lase ideea de a ieşi din Academia de geniu. De asta m-am bucurat. In zilele trecute i-a scris prin alţii că după o 1/2 de an îl va scoate!! După ce eu adusesem pe copil ca să rămînă. Eu am stat şi acum, după ce prin alţii aflai debilitatea aceasta, ca să nu se uite la scrisoarea tată-său, ci să şeadă în institut. Mi-a promis copilul, dar nu ştiu ce va fi scris. Scrisoarea e aci, alăturată. Nu-mi plac aceste lucruri\

Alta. Rudolph îmi scrie că tot în acea scrisoare scrie d. Orgidan cătră copii ca să-şi ia bani de la Marcu Nicolici, cînd vor / avea lipsă 284
şi cît vor avea de lipsă!! Asta m-a turburat şi mai rău, mai ales după ce eu numai acum am aflat că copiii, din 80 fl. C.M., pe carii i-au luat de la Liedeman[2], şi din carii au dat 24 fl. pe două paltoane uşoare în Pesta, au bani şi acum. Eu le dau pentru toate cîte sunt necesarie şi, afară de aceste, pentru ***pură*** petrecere cîte 3 fl. CM. pe lună, pentru cînd iese afară. Dacă d. Orghidan le dă voie de a-şi ridica ei bani cît şi cînd vor, apoi nu e bine. Vei şti că în ambele institute copiii trăiesc mai

bine decît acasă, trăiesc domneşte. La aceste mai adaugă că d. Org[hidan] a scris pe la mai mulţi ca să-i ia copiii dumineca pe acasă. Crezi tu, B[ariţ], că oamenii acestii se interesează de copiii domnului Orgidan
-284* ori îi doare? Copiii din / institute nu se lasă afară fără suscriptura mea. Dintre toţi s-a găsit Miller[3] care mi i-a cerut înainte de 2 săptămîni, cînd copiii erau chiemaţi la ep(isco)pul la masă, cu mine. Atunci nu i-am putut da. Mi i-a cerut pentru alaltăieri. Am făcut biletele la institute cu două zile mai-nainte, adecă de vineri a venit un fecior de boltă şi a luat biletele de la mine. Eu le spusesem mai-nainte —• de 2 ori — ce se cuvine să facă. Ei bine, ce au făcut? Biletele, de dus, le-au dus ei de sîmbătă la academii. Eu eram acum secur că copiii mănîncă la Miller, cînd, dumineca seara, vin copiii la mine, plîngîndu-se că de ce nu i-am scos din institut? Ei, adecă Miller, au dus biletele acolo, şi a doua zi
285 nu s-au dus / ca să ieie copiii, după regulă, şi copiii au tot aşteptat, neştiind că sunt chiemaţi undeva, după mine. Către amiazi lăsară pe Rudolf şi singur el merse şi luă pe frate-său şi se duseră de prînzir ă singuri cu studenţii români. Aşa se tîmplă cu prietenia. Pînă astăzi nu ştiu cum de s-a purtat Miller aşa, cînd el ştia cum e regula, căci i-am dat-o şi în scris, după cerere!

Greutate[a] ce am luat-o eu asupră-mi nu e puţină. A merge în toată sîmbătă la îmbe institutele, departe unul de altul, departe şi de mine, amîndouă, cu biletele pentru permisiune, a merge dumineca dimineaţa de a-i scoate, seara de a-i duce înapoi, afară de altele, neprevăzute, pentru mine, care sunt foarte ocupat, nu e lucru puţin. Cu toate aceste l-aş fi făcut, dacă părinţii nu lucrau tot în contra de ce fac eu. Acum îi voi trămite computul, şi dumnealui va însărcina pe altul, fiindcă are
285v destui aici. /

[F. 284, marginal stînga P.S.] Nu va fi rezbel. Aşa cred eu. Acest rezbel ar fi cu mult mai populariu decît să-1 sufere ideile mistieo-obscure ale regelui Prusiei; apoi, s-ar deschide un rezbel universal. Toţi se tem de el. Nu va fi.

[1] însemnarea lui Bariţ:
„Zău, nu, şi cu tot dreptul, dară mulţi părinţi fac ca R.O., cred copiilor orbeşte. Red."
[2] I.S. Liedemann, proprietarul unei Case de comerţ, la Pesta.
[3] I.M. Muller. Vezi şi CUI, n. * şi GVII, n. 2.

XCIV

[Viena, 1850]

Mai doreşti a şti cît se studesc amicii şi de o parte şi de alta de a ne ajuta la guberniu? Iaca aici un *act.* De la Wohlgemuth veniseră mai-nainte de 2 ori de aceste. Dar ce să mai fac vorbe? Iaca, ţi-1 copiez din vorbă în vorbă. Să-1 arăţi şi Popasului:

„An dos Praesidium des k.k. loblichen Landes-Militar-Commando in Siebenburgen

Temesvâr am 17. Aug. 1850

Das Ministerium des Innern hat unterm 8. v. M. den Wunsch der walachischen Regierung mir zur Kenntniss gebracht, die compromittirten *Walachaner,* so [welche] sich auf osterreichischen Gebiete und namentlich in dem Badeorte Mehadia befindem, einer Beobachtung zu unterziehen. Indem ich die Polizeiorgane zur eindringlichsten Beaufsichtigung der ausgewiesenen Walachen im Sinne des Ministeriums angewiesen habe, und bis in jiingster Zeit keine Wahrnehmungen, die den Schein einer besondern Thătigkeit folgern liessen, in Erfahrung bringen konnte, ist mir denn durch das ebenfalls aufgestellte Organ in Mehadia heute die Anzeige angelangt, wie nach es demselben zur Kenntniss gelangt sei, dass sich von den compromittirten Walachen ein gewisser Maiorescu der ăltere, Maiorescu der jiingere, Florian, Urianos (Laurian) der ăltere, Urianos der jiingere und *Aron* in Siebenburgen, und zwar in Hermannstadt aufhalten, deren Dornicii durch *Aron* jedenfalls zu erfahren wăre.

Diese sămmtlichen sollen es durch irgend einem *Einfluss* dahin gebracht haben, dass sie jetzt Anstellungen bekleiden, und vorziiglich mit der Cultur der romanischen Sprache sich beîassen (Comisiunea terminologică, publicată şi în Carcaiechi[1], în Bucureşti, a făcut sînge rău în Bucureşti, hinc.) und in einem lebhaften Verkehr mit der Walachei stehen.

Ich erlaube mit das lobi. Prăsidium hierauf aufmerksam zu machen, und bin gemeint, dass es dem Herrn Minister des Innern, dr. Bach, dem ich unter einem Berichte, wunschenswerth wăre etwaige nähere Daten liber diese Individuen in Erfahrung zu bringen.

Coronini mp.[2] F.M.L.

Poliţia din mandatul ministeriului, cercetează acum, ori a şi cercetat, prin Dobran,

/. M.

[1] Este vorba de ziarul ***Vestitorul românesc,*** al cărui redactor era Zaharie Carcaiechi. Vezi şi LXXV, n. 4.

[2] ***Către Prezidiul Onoratului Comandament militar** chezaro-crăiesc* ***din Transilvania***

Timişoara, 17 august 1850

Ministerul de Interne mi-a adus la cunoştinţă, în 8 ale lunii trecute,^ dorinţa guvernului român de a ţine sub observaţie pe ***românii*** compromişi care se află pe teritoriul austriac, şi anume în staţiunea balneară Mehadia. In timp ce eu anunţam organele poliţieneşti să supravegheze cu cea mai mare străşnicie pe românii aceştia, în sensul indicat de minister, şi cum pînă acum nu am putut afla nimic pentru a putea deduce vreo acţiune deosebită a lor, prin intermediul aceluiaşi organ mi-a sosit azi din Mehadia o înştiinţare, prin care se arată că dintre românii compromişi un anumit Maiorescu senior, Maiorescu junior, Urianos (Laurian) senior, Urianos junior şi ***Aron*** se află în Transilvania, şi anume la Sibiu, şi în tot cazul domiciliul lor ar putea fi aflat prin ***Aron.***

Se pare că toţi aceştia au reuşit, prin vreo ***persoană influentă,*** să intre acum în funcţii şi să se ocupe în primul rînd de cultivarea limbii române (Comisiunea ter-

minologică, publicată şi în Carcaiechi, în Bucureşti, a făcut sînge rău în Bucureşti, hinc...); ei sînt în relaţii strînse cu Ţara Românească.

îmi permit să atrag atenţia Onoratului Prezidiu asupra acestor lucruri şi sînt de părere ca domnului ministru de Interne, dr. Bach, căruia i-am raportat, să i se comunice date cît se poate de amănunţite asupra acestor indivizi,

Coronini m. p. F[eld]m[areşa]l

XCV

Viena, 2 ianuariu 1851

Frate Barit!

Aseară percepui scrisoarea ta şi a domnului Orgidan de la 22 dec- Nu ştiu cine mi le-a adus, nici nu ştiu dacă lucrurile de care scrie dn. Orgidan vor fi sosite aici. Spune domnului Orgidan că-i mulţămesc, dar nu ştiu unde să ne facem mămăligă cu brînză, că eu nu mănînc acasă, ci la ospătărie, unde mănîncă şi copiii, cînd îi scot afară. Insă pe Constantin, de o lună şi mai bine,'mai de două luni, nu-l mai lasă afară, e tot sub pedeapsă, că nu învaţă, mai vîrtos la aritmetică, cînd Rudolf zice că chiar la artimetică era bun. Lucrurile trămise le voi împărţi cum voi putea, numai [că] la Academia militară e cam greu, că nîî Iasă să se dea alumnilor fiece lucruri. Insă le voi duce eu, de mai multe ori, părţi-părţi.

Cărţile de rogăţiuni şi catechismu[l] le-am primit, dar nu ştiam de ele. Spune d-lui Orgidan că eu nu sunt mulţămit de *teologul* ce i-a scris Măria-sa ep(isco)pul că a găsit ca să înveţe pe copii ale legei. Ştii cine e teologul? *Ţînţăreanu,* fost calfă de spiţer în Bucureşti, acum student de chirurgie!!

Mai auzit-ai! Om care singur n-a învăţat niciodată doctrina legei, nici nu are nici o credinţă! Eu nu ştiam că a scris ep(isco)pului ca să găsească el. Nu am voit să iau pe Ţînţăreanu nicidecum, dar, după ce am văzut că dn. Orgidan a dat lucrul acesta episcopului, n-am avut ce să fac. Aşadar, fie; am zis însă episcopului că nu-l voi suferi decît pînă la vacanţă. Sîmbătă-ncepe Ţînţăreanu.

XCVI

Viena, 26/4 [aprilie] 1851

Frate Bariţ!

Vei fi aşteptînd răspuns la mai multe scrisori, dar, precum pătimeam în anul (1)849/50 de ochiul stîng, aşa sufer acum, de la 4 apriliu, de ochiul drept, însă mai rău decît atunci, căci mi s-au inflamat şi înfiat, şi am şezut mai mult de 2 săptămîni în pat. Unflătura s-au tras
286 şi durerea a încetat, dar roşeaţa din el se / trage înapoi atît de încet, încît nici acum nu poci lucra şi sunt tot legat. Asta-i cauza de nu ţi-am scris nice ţie, nice nevestei mele după ce am receput lucrurile ce mi-a trămis. Şi acum dictez fratelui Ursu.

Rău te superi pe mine, că nu vi s-ar îi dat hîrtiile totdeauna la timpul său. Tot ce a venit supt adresa mea s-a dat la locul cuvenit. Numai recursul pentru calumniile lu [„Siebenburger] Bote" nu le-am dat, pentru că cel ce au venit supt numele meu era către gubernatoriul, iară cel
că/tră ministeriu era adresat la episcopul, şi acesta n-au voit să-l dea. 286*
Transformarea recursului în articuli de gazetă s-ar fi făcut de mult, dacă n-aş fi păţit-o cu ochiul. îndată ce voi fi mai bine, mă voi ocupa cu aceasta. Recursul'în cauza de recrutăciune nu era de lipsă să-l dau prin Laurian, pentru că la de-aceste-s mai deprins eu, netrecînd nici o săptămînă în care să nu vie 2 recurse din diferite părţi ale Ardealului adresate
către mine. Pe cel cu recrutăciunea l-am trămis prin / fratele Ursu. 287
A venit în Viena la 14 aprilie şi s-au dat în ministeriu la 15. Am scos şi numărul *praesentati,* pe care l-am dat lui Laurian ca să ţi-l trămită. Cînd a venit al II-le[a] recurs tot în acea cauză, era Laurian la mine şi l-am dat lui, spuindu-i cum şi unde să-l dea. Aseară spunea că l-au dat alaltăieri şi au luat numărul.

Sunt îngrijat pentru scrisoarea Munteanului de la 13, de care-mi scrii şi care nu mi-au venit. Să-mi scrie alta, că doresc de scrisorile lui. Spune nevestei mele că queckerul mi l-au adus sasul rupt în spate.
Bine ar fi de mi-ar trămite şi surtucul şi altele, ca să se uşureze / [...][1] 287*

[1] Continuarea lipseşte.

XCVII

[Viena, iunie 1852][1]

Către Popasu, Bariţ, Munteanu şi Murăşan

Fraţilor!

Din alăturata către fraţii noştri braşoveni[2] veţi vedea ceea ce cugetarăm noi, cugetarăţi d-voastră, cugetară toţi românii cei buni. In asemine înţeles s-a scris la Sibii, Blaş şi în munţi. Puneţi umărul, acum sau niciodată. Lăsaţi toate la o parte, critică, opiniuni, supărări, griji şi altele. Ceea ce se zice de bunăvoinţa împăratului către români nu e'compliment, ci adevăr. Faceţi ca naţiunea română să fie reprezentată cum se cade şi ca să se realizeze cererea pentru voia de a ne face noi ceea ce ne e de lipsă. La Blaş şi Sibii s-a scris cam cum să fie petiţiunea. Tot lucrul e ca să băgăm pe toţi românii cei mai cu influinţă şi pe cei mai ambiţioşi, ca să se deştepte o emulaţiune între toţi. Dar, adunîndu-vă în Sibii, vă rugăm, pe tot ce aveţi mai scump, ca episcopii, carii au destul de lucru cu turma lor, să nu intre în comitet. Aici se cer numai oameni practici.

Alta. înainte de a vă înfăţişa la împăratul, vă veţi înfăţişa la principele gubernatoriu, cerînd ca să vă spriginească la împăratul.

Ceea ce s-a zis de episcop se va observa şi în privinţa preoţilor. Ei vor putea fi pretutindenea, mai ales protopopii, cîte unul, prin comitetele filiali, dar manipularea banilor să nu fie pe mîna lor.

Cînd episcopii ar cere să fie în Comitet, să le răspundeţi că e mai înţelepţeşte a nu intra ei de-a dreptul în Comitet, ci a rămînea numai patronii lui, ca la întîmplare să poată vorbi şi apăra mai liberi pe Comitet.

Cînd s-ar face episcopilor obiecţiuni că sunt academii paritetice în Sibii şi Cluş, arătaţi că, deşi în tesi va fi aşa, în faptă în Cluş academia va fi magiară şi în Sibii nemţească, căci încă de acum cer de la candidaţii de profesori ca drept probă să ţînă cîte o prelecţiune în limba magiară şi cîte una în cea nemţească. Apoi, nu ştiu nici germăneşte, nici ungureşte, şi ce vor face ei pînă vor învăţa mai întîi limbele aceste. Şi de ce [să] îmbeie românii spiritul magiarilor şi nu mai bine al românilor, care în anul 1848—49 ne-au insuflat credinţa cătră tron. Insă întrebarea despre loc să rămînă acum la o parte. Episcopii să apese tare şi cu graiul, că între magia »i, românii se vor creşte în interesul magiar. Românii o ştiu aceasta şi nu se încred ungurilor.

Iar Sibiul e la marginea ţărei şi românii săraci nu pot alerga acolo din toată ţara. Dar aceste se vor dezvolta pe larg episcopilor.

Veţi arăta negoţătorilor că şi pentru dînşii e mai mare folos a avea capitale aşa de mari în administraţiunea lor. Guberniul poate va cere ca să se depună banii la alte case publice. Episcopii însă vor motiva cererea cu temeiul că, avînd braşovenii comerţul lor în principate şi cu principatele, unde interesul legale e de 10%, se obligă a da interese mai mari decît se pot da în Austria. Fiţi cu minte şi legaţi bine pe Comitet. Banii să se deie cu interes şi ipotecă secură numai la români. Pentru academie să fie interesul cel puţin 6 1/2%. Ei să nu-l dea românilor mai sus de 7 1/2%. Dar aceasta veţi şti voi mai bine.

Celelalte le veţi face în Sibii, unde va fi şi *Iancu.* Acolo veţi complecta Comitetul.

/. M.

[1] Am datat scrisoarea după referirile din cuprins. Vezi nota 2.

[2] Este vorba de proclamaţia ***Către românii din Braşov,*** datată 3 iunie 1852 (cf. ***Transilvania,*** XI, 1878, nr. p. 41 — 42), semnată de S. Bărnuţiu şi I. Maiorescu, în care românii sînt sfătuiţi să ceară împăratului Franz Iosif, care va călători în iulie în Transilvania, încuviinţarea de a face colectă pentru întemeierea unei academii româneşti: „Lipsa cea mai mare ce o avem astăzi sunt şcoalele şi, mai presus de toate, o şcoală mare, o academie, în care tinerimea să înveţe în limba maternă ştiinţele, care să o facă folositoare statului, patriei şi naţiunii sale".

XCVIII

[Viena, iunie, 1852]

Frate![1]

Ne-a părut bine că fraţii braşoveni au determkiat o păşire şi singuri cînd nu ar vrea prelatul. Insă nu uitaţi de ceea ce am apăsat' tare, că asta e o reprezentanţă naţionale şi că la toată întîmplarea se cuvine să

meargă deputaţiunea voastră la Sibii. Deşi Şuluţ va merge, precum auzim, la Alba, noi i-am scris că afară de aceasta, la care poate că i s-a demîndat, să meargă şi la Sibii cu Capitulul, inteliginţa, oficiaţi, şi acolo reprezentanţa şi omagiul în numele naţiunei să-l aducă împreună cu voi braşovenii şi Şaguna. Eu cred că Ş[uluţiu], în cele din urmă, văzînd pornirea voastră, se va îndupleca. Deci şi omagiul şi petiţiunea să o daţi împreună, numai cînd nu va fi prin putinţă, atunci n-aveţi ce face şi o veţi da şi singuri.

Cum zic, astăzi scriu lui Şuluţ să nu cufunde cauza naţionale cu omagiul simplice popesc.

In numele naţiunei n-are drept de a vorbire singur nimene.

[1] între paranteze, însemnarea redacţiei: „Fără dată". Am datat scrisoarea după referirile din cuprins. Vezi şi XCVIÎ.

Viena, 1 iulie 1852

Frate Bariţ!

Fiind foarte ocupat cu Codicele penale, pe lîngă lucrurile curinte, nu ţi-am răspuns la scrisoarea din 2 iunie. Timpul ce mi-am putut furare abia l-am aplicat spre a mai scriere cîte ceva în cauza academiei [1].

Ceea ce cugetaţi pentru cererea de judecători români nu e lucru ce nu să poată încercare. Ci şi gubernatorul, din parte-şi, propune pentru Braşeu pe Lampel din Bucureşti, şi pentru Sibii, pe Carabăţ, iar Nadasdi propune tot sasi. Ce va ieşi din aceste, nu ştiu. Eu sunt de părere că voi aţi face bine de a ajutare pe gubernatoriul, însă, zău, nu ştiu: dînd petiţiunea lui acolo, ver îndreptîndu-vă aici. De va să o trămiteţi aici cătră ministru, apoi să o îndreptaţi prin Dobran. Faceţi o scrisoare şi lui şi-l rugaţi ca să vorbească prin grai cu ministrul. Aceasta va fi un mare sprigin pentru gubernatoriu.

Rău m-ai înţeles cu terminologia. Eu am înţeles numai nomenclatura autorităţilor judeţiari şi politice, carea nu e a Comisiunei terminologice [2], pentru că în timpul dezbaterilor s-a conchis ca nomenclatura să se dezbată pe urmă într-o şedinţă ver două, anume. Intr-aceea se desfăcu Comisiunea şi nomenclatura autorităţilor politice şi judeţiari a rămas nedezbătută. Deci, am făcut-o eu de nevoie: Kreis'= prefectură, Kreispräsident = prefect; Bezirk = căpitanat; Bezirkshauptmann = căpitan (poliţie, căpitănie şi, cînd căpitanul cercului politic vine în contact cu cele de cetate, se zice: căpitanul cetatei, căpitanul cercului ş.a.); Oberstgerichtshof = Curtea supremă apelativă; Oberlandsgericht şi Oberi. G.-Präsident = pretura mare, marele pretor, jude de pretură mare; Oberdistrictualgericht în Ungaria, Banaltafel în Croaţia, tot pretură mare; Landesgericht, Landesg.-Präsident =

pretură, pretor; Bezirksgericht şi Bezirkseinzelgericht == tribunal, tribun; Bezirkseollegialgericht = tribunal colegiale.

Laurian şi Bărnuț se învoiră cu ele, zicînd că nici în Comisiune nu se puteau facere mai bine. Numai despre aceasta am voit să vă scriu* Terminologia, cum s-a lucrat, nu se mai poate tipărire. Pe urmă, cînd am venit în practică, am schimbat multe şi am făcut nouă, dar ea tot va ieşi; însă unde e cu putință a mă ocupare eu cu ea, singur ? Ştii tu că redacțiunile sunt ocupate peste măsură cu cele curinte şi, după ce toate limbele au cîte doi redactori, şi acum, la codice, magiarilor s-au dat doi consiliari, de Ia Curtea supremă, în ajutoriu, italienilor — unul, boemilor — comisiune! Eu am lucrat singur-singurel, şi în 21 de zile am dat Codicele tot, împreună cu ordinațiunile provizorie de competență şi cu legea de tipariu, cînd ceilalți abia vor termina la 15 iulie, pe cînd era pus terminul. Eu am început cu 4 iunie şi cu 11 am dat sub tipariu partea I, în 19 partea II, în 26 ordinațiunile provizorie şi regulamentul tipariului, spre mirarea tuturor. Partea primă e tipărită.

Dar voi de ce ați tipărit cu ortografia voastră organizațiunea județiare din *Buletinul* imperiului ? [3] Vă rog faceți o notă în care să dechiarați că organizațiunea, cum a ieşit în *Foaie,* nu e cu ortografia din *Buletin*[4]. Eu nu scriu iț#Hi„ 4KT$ etc. şi mă mir de voi că credeți că românul va zice vreodată ^nKlnm^^Hf, n/UKiațSH*, cînd el rîde de aceste cu grecii etc.

îndată ce va ieşi Codicele tot, vă voi trămite *note* asupra traducțiunei mele, dar să nu cumva să le tipăriți cu ortografia voastră, care nu e română. Voi cere apoi de la ministeriu voia de a da la lumină o edițiune manuale a Codieelui.

Uite, n-am hîrtie de scrisori şi petecii cum putui. Dar tot vezi» doar capeți undeva din studiele mele[5]; vezi la Popasu, că la el tot sunt răspîndite, vezi de-mi află.

[1] Vezi XCVII.

[2] Vezi LXXV, n. 4.

[3] în ***Foaie pentru minte*** XV, 1852, nr. 18—19, p. 69—74, se publicase ***Organizațiunea județelor provizorie în Ardeal,*** traducerea decretului şi dispozițiilor Ministerului de Justiție privind funcționarea tribunalelor şi preturilor în Transilvania. ***Buletinul imperiului,*** din care s-a făcut traducerea, era ***Allgemeines Reich — Gesetz—und Regierungsblatt fiir das Kaiserihum Oesterreick,*** al cărui redactor pentru textul românesc era Maiorescu (vezi şi LXXXIII, n. 7). G. Barit, în biografia lui ***/. Maiorescu (Transilvania,*** X, 1877, nr. 14, p. 153), arată că „Toate legile şi ordinațiunile ieşite pînă în februarie 1853 fuseră traduse numai de Maiorescu, iară de atunci înainte, pînă în 1856, în societate cu dn. Florian Aron, tot ca translator".

[4] Erata nu s-a publicat.

[5] Maiorescu se referă la manuscrisul ***Studii-lor*** sale ***asupra limbii române,*** din care publicase în 1848 (vezi LX, n. 1). în 1850 tipăreşte partea a Il-a (cf. I. Maior[escu], ***Puține cuvinte pregătitoare la studiul limbii româneşti,*** în ***Foaie pentru minte*** XIII, 1850, nr. 8, p. 57-60, nr. 9, p. 65-68, nr. 10, p.' 75-76, nr. 11, p. 81-85 şi nr. 12, p. 89—92. Reprodus în Arune Pumnul, ***Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni,*** voi. IV, partea I, Viena, 1865, p. 328—361). Continuarea nu a mai apărut.

C

Viena, 20 iuliu 1852

Frate Bariț!

Ieri mi-o aduse Teclu [1] scrisoarea ta din 3 iuliu, însă fără documente şi înştiințări. Documentul poate că mi-1 vor da, de-1 vor afla! Dar noi avem acest document, el circulă prin manuscripte în Ardeal şi Ungaria. Ascultă-mă! îndată ce vei percepe scrisoarea mea, să-mi răspunzi în aceeaşi zi: a) dacă acel document e genuit?, b) cam de unde s-a străcurat afară din protocolul conferințelor episcopilor ungureşti? Cauza e că ar fi cea mai bună ocaziune de a se tipări între alte documente ce în zilele aceste vor vedea lumina şi numai teama că nu va fi genuit ver va fi adulterat reține pe scriitor de a nu-1 publica. La toată întîmplarea, tu să-mi răspunzi cu cea dintîi oară tot ce ştii despre el. E de mare importanță a deschide ochii orbilor cu el.

Ce se atinge de celălalt cuprins a! scrisoarei tale, dacă aş fi dispus şi aş avea timp, v-aş face o satiră. Noi n-am cerut să ne copiezi scrisorile lui Aron, care a stricat şi, cum zice B[ărnuț], a vîndut toată cauza academiei[2]. Noi am dorit să ştim opiniunea voastră, a voastră, a braşovenilor carii, pe cînd a trecut L[aurian] pe la voi, vă uniserăți cu toții la acest lucru. De mirare că la un lucru decis în adunarea din 15 mai şi în cea din Sibii, în decembre 1848, şi cerut în 6 petițiuni, dintre care două subscrise de amîndoi episcopii, voi n-ați putut avere opiniunea voastră firmă şi v-ați clătit după scrisorile lui Aron care, preocupat de societatea lui literare (care nu se va realiza niciodată pînă cînd nu vom avea 15—20 bărbați învățați şi literați, adunați la o şcoală mare română şi la care, ca una ce ar lega pe toată inteligența română din toată românimea într-un corp literare, gubernul nu va da concesiune), a întors mințile celor din Sibii. La petițiunea din 29 decembre 1850[3], prin care se cerea facultate filozofică şi juridică, ministrul, față fiind amîndoi episcopii, a dechiarat că statul n-are bani, dar dacă avem noi mizloace, avem voie de a ne întemeiare şi universitate. Tot aşa s-a dechiarat şi la 16 ianuariu 1851[4]. Pe acest temei n-am făcut altceva, decît v-am arătat că acum era ocaziunea. Eu încă am fost la Helfert, că ministrul nu e acasă, şi m-a încredințat că gubernul ne va da voie de a ne face academie, numai să cerem.

Şi iar din capul lui Aron ne imputi lipsa de tapt. Dar nu e toată scrisoarea ta argument că noi n-avem credet la Sibii? însă dacă n-avem noi credet, noi uniții, cugeti tu că l-am trecut cu vederea?

Fiindcă Mocioni plecase chiar atunci şi-1 aşteptăm să se întoarne de la Pesta, acum nu va mai veni, pentru că i s-a luat postul ce avea, am întîrziat ceva. însă, cu cîteva zile în urma noastră, a scris Hurmuzache în numele toturor bucovinenilor, pe temeiul plenipotenței cu care a venit chiar în cauza şcoalelor şi în care se zice că se îmbla să împreune pe toți românii în obiectul acesta. I-a scris şi în numele celorlalți neuniți de aici o scrisoare care ar fi putut îndupleca pe vercine. Se poate mai bun fapt decît acesta? După ce noi ştim cum vorbeşte Sibiul de noi? De ce nu ți-a scris Aron de aceasta, că o ştie?

Cît pentru calumnia lui popa Paisie ver Pachomie, vei căpăta mine ver poimîne — acum mă grăbesc — o dechiaraţiune a mea pentru gazetă, subscrisă de mine[5]. Asta e o minciună efutită (sic) ca să se dezbine inteliginţa română. Nici am auzit de la Şuluţ măcar o vorbă, nici am văzut manuscrisul enciclicei, nici pe cea tipărită pînă acum în foaia voastră[6].

Aceste altă dată. Acum, îndată să-mi răspundeţi despre document.

Minte cine zice că I[ancu] şi Bal[int] au căpătat nas lung. Numai lui lancu i-a imputat pentru limba germană, încolo s-a înţeles bine cu gubernatoriul cum să schimbe marşruta în munţi. Şi astăzi am căpătat scrisoare de la Balint, dar mă tem că comisarii din munţi vor acuza pe lancu[7].

[1] Negustor braşovean.

[2] Vezi XCVII/

[3] Cf. ***Die Romänen der osterreichischen Monarchie,*** Drittes Heft, Wien, 1851„ p. 108-110.

[4] ***Ibid.,*** p. 126-128.

[5] Maiorescu fusese acuzat că participase la alcătuirea „circularei" adresate de AL Sterea Şuluţiu către cler şi popor, la suirea în Scaunul episcopal. Maiorescu dă *o* dezminţire, însă nu imediat. Prima, datată 3 august, nu o trimite spre publicare* şi abia în 21 august 1852 o semnează pe cea de a Il-a şi o trimite lui Bariţ. Cf. I. Maiorescu, ***O dechierâciune personale,*** în ***Gazeta Transilvaniei,*** XV, 1852, nr. 67, p. 260.

[6] Cf. ***Cîteva pasage din cuvîntarea care prealuminatul şi preaosfinţitul domn Alesandru Şterca Şuluţ, episcopul G. C. al Făgăraşului în toată, Tara Ardealului şi părţile împreunate, cavalerul crucei de a III-a clasă a strălucitului Ord. al Împăratului Franţisc Iosif. Cu ocaziunea solemnei suirii sale in Scaunul episcopesc, au slobozit-o cătră tot clerul său si poporul român,*** în ***Foaie pentru minte*** XV, 1852, nr. 22, p. 85-86.

[7] E vorba de vizita împăratului Francisc Iosif in Transilvania, intinerarul căruia a fost schimbat la cererea lui lancu şi Balint, pentru a vizita şi Munţii Apuseni.

CI

Viena, 23 august 1852

Bariţ!

Şi cei de aici au stat de mult de mine ca să nu tac, însă eu, să-ţi spuri drept, nu-mi place a face cauză personale din vorbele ce se răspîndiră cu scop de a băga neîncredere şi dezbinarea în toată inteliginţa română[1]. La 3 august făcusem o dechiaraţiune, şi o uitasem de tot. Alaltăieri făcui alta, aceasta pe care vi-o trămit să o publicaţi în *Gazetă.* Să nu schimbaţi nimic în ea, eu sunt subscris şi răspund. Ceea ce dechiar aici este adevărul curat: că pînă acum n-am văzut pastoralea, nici episcopul nu mi-a spus nimica cît a fost aici. Minciuna aceasta e cu atît mai de mirare, că episcopul ştie mai bine decît noi cine a avut manuscrisul originale în mînă şi cine l-a copiat. Prin urmare, ei ştiu bine că eu n-am avut nici o parte.

Eu public dechiaraţiunea, cu speranţa că se va micşora credetul fîntînei minciunilor celor multe şi mulţi îşi vor deschide [ochii][2].

Tu mi-ai scris puţin, dar alţii din Sibii şi din alte părţi mi-au scris mai multe despre vorbele acele.

Tu iai lucrurile prea uşor. Nu era vorba de fapte urîte, cum zici în scrisoarea din 15 aug., ci de documinte, cum zici în cea din 31 iunie, pe care însă am luat-o de la Nicolici numai alaltăieri. Eu n-am cugetat a face cauză personale. Acele documente vor ieşi la locul lor.

Nu te mira de laudele şi complimentele lui... Hei, hei! De ce nui eşti mai cu pătrundere!?

Şi tu mai întrebi de vînzare în obiectul ştiut! Bunul Moroianu* a ieşit cam supărat de la mine cînd a plecat, pentru că eram supărat pe altele, şi pe urmă mi-am tras calculul, că trebuiam a-i spune multe pentru voi toţi, căci multe sunt pe cari nu le ştiţi. Ce ai scris despre invidia cu semnele e o minciună tot din cunoscuta fîntînă a minciunilor, care s-a legat a face pe toţi să joace după muzica lui şi moare văzînd că oamenii n-au voia a juca după atari melodie sarbede. De aici şi supărarea pe voi. Dar nu uita: Ehrlich dauert am längsten[3].

Cum că cel ce nu voii a se prezenta ar fi lucrat din îndemnul lui Simion bătrînul, m-a împuterit să-ţi scriu că e minciună, precum zic şi eu că e.

Spune lui lacob că el, pentru el, poate avea ortografia sa, dar nu o poate obtrude numănui, şi mai ales ca redactor să nu o facă. Să lase pe oameni să vadă ortografia fiecărui; are el de îndreptat o mulţime de erori de gramatică cu corespundinţele din Ungaria şi Banat, că, Doamne, aşa proastă limbă n-a mai figurat prin *Gazetă* de mult, cum se vede acum în corespondinţele acele. Una iar să nu uite lacob, că pînă scriem cu cirilice, unde sunt litere pentru toate sunetele, e absurd a pune MiSne în loc de *ciune*; apoi nu e consecinţe, că pe *stricăcios, urîcios* nu-1 scrie *stricăţios* etc, cînd aceste au tot o regulă. în ortografia latină va fi apoi regulă generale ca şi în formele *iune, ios* va suna totdeauna ca **m**, iar literele cirilice, de cari voim a scăpa, nu merită reforme.

Nu uita în dicţionariu[4] a reprezenta toată limba, toate cuvintele cele nouă. Italienii ne strigă tare după dicţionarie, şi apoi nu vom afla cuvinte cum ies în *Buletinul legilor,* în *Istoria* lui Alexandru[5] etc.

Pe Pădure nu l-am văzut. Vă voi trămite Codicele penale. Dar am lăsat îngemănarea de litere care mai figura în Codice, îngemîn numai prepuzeţiunile şi diminutivele.

* Noi suntem sănătoşi. Oamenii sunt pe aici mulţumiţi, numai scumpetea e mare.

Fiţi cu luare-aminte în dechiărăciune, să nu se străcure erori.

Principele gub[ernator] a plecat la băi, va şedea cam o lună.

Mocioni e depărtat din post wegen Mangelhoftigkeit in der Dienstsprache und anderweitiger Griinde![6]

[1] în „dechiărăciune" (vezi C, n. 6), Maiorescu afirmă că „detorinţa românilor celor înţelepţi, în împregiurările de faţă, e de a se feri de tot ce o ar putea aducere în cel mai mic raport cu frecăturele relegiunari ce se par a arumpe iară".

[2] întregirea aparţine lui Bariţ.

* Moroianu, fratele văduvei lui Georgie Girca de la Cernat, lingă Braşov.

[3] Gu cinstea ajungi mai departe.

_, [4] Georg Baritz şi Gabriel Munteanu, ***Deutsch - romänisches Worterbuch ... Dicţionariu germano-roman*** voi. I—II, Braşov, 1853—1854.

[5] E vorba de ***Istoria românilor din Dacia superioară*** de Alexandru Papiu-Ilanan.

[6] Din cauza cunoaşterii insuficiente a limbii oficiale şi din alte motive I

Cil

Viena, 12 sept[em]vr[ie] 1852 [1]

Frate Bariţ!

Ieri căpătai scrisoarea ta de la 6/9. Eu nu pricep ce ar fi avînd răspunsul meu la scrisoarea Popescului cu deehierăciunea personale *sâ se tipărească fără nici o grige.* Vercît vă escusaţi, voi sînteţi intimidaţi de Bunavăţ*. Lăsaţi-1 să-şi verse balele, căci'se vor seca/E adevărat că ne-a încusat pe toţi. Spune popei că şi el e°încusat în origine prin Bunăvaţ şi — mediate — prin militari, dar să-şi facă detorinţele acurat, să rămînă cum a fost, credincios imperiului, şi să nu se teamă. Bun e Dumnezeu. Mai curînd, mai tîrziu se vor cunoaşte care sînt amicii tronului, bunăvaţeştii ver cei încusaţi.

Precum Bunăvaţ se legasă guberniului batiani-koşutian — o ştiu din gura lui Batiani, o ştie şi Brăteanul, tot din gura omorîtului Batiani[2] — a lucra ca să se stingă cineva, aşa s-a lăudat şi mai încoace cu popularitatea cea mare, cu care va putea face toate la poporul său. Dar s-a înşelat în 2: a) că poporul român nu se sparie ca sîrbii de titulele şi deehiarăciunile lui Bunăvaţ, b) că acum au început a vedea oamenii că n-are atotputinţa de care se lăuda. *Hinc Mae ire rancores* etc.[3]. Vede că cei nesemnaţi sînt mai bine văzuţi decît cei semnaţi, şi asta-1
288 doare. în cele*fl*alte nu e lucru cu neputinţă ca să-1 cunoască şi cei de sus ce om e şi nu e cu neputinţă a-1 vedea mutat într-alt loc. Cum zic, să-şi împlinească fiecine detorinţe[le] oficiului său cum se cade şi să se poarte şi în viaţa privată ca un credincios, şi nu-i va putea strica Bunăvaţ nemica. Omul furios rar poate strica.

Cele ce se făcură acolo cu scrisorile mele le ştiu şi eu de atunci, dar voi credeţi pe oameni prea proşti, dacă sînteţi în părere că acele lucruri nu era bine rumegate şi că cine trămite o scrisoare în cîte 4—5 c@pie nu ştie prea bine că acele nu pot să nu se afle. Eu cunosc detorinţele oficiului meu şi ce e detoriu cezarului şi ce lui D-zeu. Cugetul e curat, legile sînt drepte şi la ele poate recure fiecine. Nu m-a întrebat nimeni de nemica şi n-are de ce mă întreba. Am zis-o şi o zic că, de se cerea lucrul cum am zis, se cîştiga şi nice acum nu e cu neputinţă. Se mai poate face ceva.

Vă spun una. Cei de-acolo, amăgiţi de bunăvăţani, informă pe cei mai de sus de multe ori altfel de cum e lucrul, şi fiindcă au apucat de au informat odată aşa, cînd se manifestă ce nu curenspunde informăciunilor acestora, se opun, nu pentru că lucrul e rău au neîegale, au şi neplăcut la locurile înalte, ci pentru că nu seamănă cu iniormăciunile ce au apucat a da.

Nu înţelegeţi? Eu ţi-am fost spus odată 3 punturi din instruăciunile lui Wohlgemuth: (a) desfiinţarea Comitetului, b) desarmarea românilor, c) reducerea Ardea[lu]lui la starea provincielor austriace vechi)[4], mai era şi altul, în carele / zicea că în toate să proceadă cercînd (Ver- 288^
suchsweise), şi de rezultatul fiecărei cercături să rapoarte.

Judecă acum aceste cu cele de sus şi vei vedea cum se poate întîmpla ca acolo oamenii informaţi rău şi informatori răi de multe ori să se opună lucrurilor cari aici nu'sînt condemnate. Desecur însă, Bunăvaţ s-a obligat la lucruri ce nu le va putea face. Preoţi şi civili să-şi împlinească detorinţele şi să fie credincios (sic) cesarelui şi Imperiului şi nice un Bunăvaţ nu le va strica. Cu minciuni nu merge omul departe.

Erdeli e demascat, frate-său din *celelalte castre* se va demasca şi el mai curînd, mai tîrziu. Dar, ce-ţi scriu eu ţie nu face publicitate, afară de 2—3 cu care te înţelegi.

Tarifa s-a tipărit de 16 zile, ieri s-a făcut întrebare de la Ministeriul de Comerciu. Tu să o ceteşti şi să o cureţi, comunicîndu-mi erorii.

Noi sîntem sănătoşi. Pădure a plecat fără a şti cînd pleacă. Lui Popasu nu-i mai răspund, decît să-i citeşti asta. Din scrisoarea ta despre Bunăvaţ am trămis copie lui Trebon, tot astăzi. Cipariu va fi acum la Vineţia[5]. A plecat prin Triest,

I. M. **/** 289

[1] Sus, însemnarea lui Bariţ: „Nu e de tipărit acuma (1878), poate mai tîrziu".

* Sub acest nume satiric se înţelegea pe atunci episcopul Andrei Şaguna, dm cauză că în anii de întîi după venirea sa în Transilvania vorbea rău româneşte, cu accente sîrbesti. Nota red. *Transilvaniei].*

[2] Pentru că participase la revoluţie cu rol principal, Ludovic Battyâny a fost împuşcat la 6 octombrie 1849 la Pesta.

[3] De aici acele uri si duşmănii etc.

[4] Vezi LXVII, n. 4.

[5] Timotei Cipariu călătoreşte în cursul anului 1852 în Italia, de unde trimite lui Iacob Mureşanu mai multe scrisori. Prima scrisoare e datată Veneţia, 11 septembrie 1852. Scrisorile au fost publicate în *Gazeta Transilvaniei,* XV, 1852, nr. 75, p. 289, nr. 76, p. 293-294, nr. 85, p. 329-330, nr. 86, p. 333-334, nr. 87, p.337 şi nr. 88, p. 341. Cf. şi Ion Chindriş, *Un memorial de călătorie al lui Timotei Cipariu,*'în *Steaua,* 1970, nr. 5, p. 114-122. t

Cilii

Viena, 14 novembre 1852 *

Frate Bariţ!

Eu puteam trămite alăturatele în ziua în care am sosit aici, ci fiindcă nu-mi spuneai şi de plan, mi se păru că în scrisoarea. % nu va fi şi planul. De aceea o deschisei şi văzui că planul nu e. El şi-a făcut deviz, şi planul şi l-a reţinut! Se'teme, pe semne, că nu vei încheia negoţul cu el. în speranţa însă că scrisoarea ce o băgaşi către el într-a mea, şi pe care eu am trămis-o, va întoarce la I. Miller şi planul, am tot aşteptat pînă aseară, însă văd că nu vine. Ca să nu întîrziu de astăzi, mă văd nevoit a-ti trămite la *Ziirich* numai scrisoarea cu *devizul.* Poate să-ţi fie

de ceva folos. Eu însă planul, să fi fost în locu i-w-l dam din mînă, ci lăsam faţă cu mine să-şi facă însemnările cele de lipsă după situaţiune.

Astăzi veniră copiii lui Orgidan şi-mi arătară o scrisoare de la tatăl-său dm Săbiniu, în carele zice să vină la mine şi să-mi spună ce-ti scriu, că guberniul le-a dat *voie,* pe numele Orgidan et Iuga, şi că decretul era şi făcut şi aştepta în tot minutul subscriptura gubernatorului, ca să plece acasă.

După plecarea ta[1] mă apucară frigurile şi mă copseră două nopţi şi 3 zile necontenit. Am scăpat şi sunt tot beşîcat deznervat rău.

[î]mi pare foarte rău că nu veni planul, dar mă tem că si scrisoarea aceasta o vei căpăta tîrziu, căci la Elveţia vine posta greu.'

Cipariu pleacă astăzi.

Fii sănătos.

Orgidan mai scrie să cumperi machinele în Belgiu, care vei sti tu mai bine acum unde.

I. Maiorescu

* Această scrisoare, primită în Ziirich, venise, însoţită de altele, de la comercianţii dm Braşov, care rugaseră şi pe Maiorescu ca să ceară în numele lor consiliu bun de la renumitele case din Viena, I. M. Miller et Comp. si Alexander Schoeller, pentru înfiinţarea unei fabrice de hîrtie şi alteia de stearină în Braşov, iară a treia de panura (postav) la *Răşinari.* Pe atunci adecă era bani foarte mulţi de hîrtie, dara devalvaţi tare, prin urmare lumea, temîndu-se de falimentul statului, ca cel am 1811, cerca să-şi asigure averea în realităţi şi întreprinderi industriale, la care insa nu pricepea nimic, precum le-a şi spus Schoeller. Nota red.

1 In octombrie 1852, timp de 67 de zile, Bariţ călătoreşte prin Ungaria, Austria, Boemia, Germania, Belgia, Elveţia şi Franţa pentru procurarea maşinilor necesare tabncii de hîrtie de la Zărneşti. Impresiile din călătorie alcătuiesc *Suvenire din călătoria mea* şi smt publicate în *Gazeta Transilvaniei,* 1852, nr. 85-88 si 99-102, iar continuarea în *Foaie pentru minte...,* XVI, 1852, nr. 5 şi 7. Reproduse de Olimpiu Boltoş, *Intîiele călătorii în Apus ale lui George Baritiu,* Sighişoara, 1947, p. 47—82 Amănunte în plus despre călătoriile lui Bariţ în Apus la G. E. Marica, *Notele de călătorie ale lui George Bariţ,* în *Anuarul Institutului de istorie din Cluj,* VI, 1963, p. 123—147 şi Vasile Netea, *George Bariţiu. Viata si activitatea sa,* Bucureşti 1966, p. 242-247.

CIV

[Viena, ianuariu 1853][1]

Tînărul Dimitrie Sturza şi Cîmpeanu şi chiar cocoana Catinca Sturza^* nu-mi dau pace, ca să stau de voi să tipăriţi înştiinţarea despre întrebările de limbă întreagă[2]. în adevăr, noi nu pricepem' de ce nu o tipăriţi, să se înceapă odată lucrul. Cine poate opri pe literaţii români să nu se adune privatim, spre a-şi da părerea despre manuscripte literarie. Cînd va fi să se adune, atunci vom cere şi voia de la gubern, iar numai publicarea că un naţionalist propune nescareva întrebări despre limbă şi literă (sic) şi provoacă pe unii literaţi să-şi deie părerea asupra elaboratelor, nu văz de ce să nu se poată! Iar din introducere, ceea ce ar fi prea cu foc se poate lăsa afară, precum şi numele unor membri. Dar, la toată întîmplarea, publicaţi întrebările şi fiinţa lucrului, precum şi voinţa fundatorului de a censura de către cutării, adăugind r „Carii sunt provocaţi a face la autorităţile locali paşii cuveniţi, spre a se putea aduna şi censura elaboratele". La toată întîmplarea, răspundeţi-mi curînd, ca să răspund şi eu la Sturza,

I. M.

Mă întrebi de analogia limbei. Se înţelege că a trecut timpul de a cocătare (sic) cu formele limbei. Eu nu putui introducere îndată în buletin toată consecinţa analogiei, pentru că l-am găsit fără ortografie, însă am purces gradualminte şi în codice am ţinut analogia mai fără escepţiune. Mi se pare că numai în două locuri mi-a scăpat răspunsabile, încolo e tot *vere* şi *ver,* căci se află în cărţile vechi *aver* = habilis, apoi *ager* = agilis etc. Eu am zis şi *facer* în loc de uşor = facili etc. Papiu încă ne-a ascultat[3], pe mine şi pe Bărnuţ, şi a adoptat formele analogice ale limbei noastre.

Principiul meu a fost că codicele e o carte care va rămînea, prin urmare aici se cere o limbă curată. Tu, cu vocabulariul[4], să te ţîni tot de acest principiu. Fi[i] secur. că analogia limbei va triumfa. D[omnul] Orgidan mi-a scris că a trămis din vocabulariul tău la copii, ca să mi4 arate. Ei nu mi-au adus nimic, decît numai ieri am aflat la Papiu 2 coaie, după ce au tot îmbiat de la unii la alţii trei săptămîne. Dar tu de ce nu faci înştiinţare de vocabulariul tău? Ce te sfieşti? Stamate lucră din pură speculaţiune[5]. Publică înştiinţarea despre al tău. Fără îndoială, va fi mai bun decît toate. Ieşi pe faţă cu el.

a) La *abfahren — abgehen* de ce ai uitat *munecare?* Că în *Gazetă* văd că ziceţi.

b) La *Äalteich* nu jfg/uuvris ci ngCK$Tn-K; *Aasgeier* nu ci &\T$, căci — *$ah* sunt coşurile de albine; *abăsten,* şi mai ales *ausästen* în selbanistică înseamnă *curăţitul arborilor de râmurele, crăci* etc.; *abformen:* eu în *Legea de tipariu* i-am zis *a iconire* ung. *iconitură, modelătură* (italianul *caniazione* = IKOHIVISH*); *Abholz* să îi zis şi *surcele; abmaischen* — eu la *Maisch* i-am zis *muiâtură* etc.; *abrupfen* debuia şi *ciupelesc] Absatz,* şi *desfacere-,* formele în aw$ mai schîmbă-le cu *ariu; Augucken,* de ce *glidesc?* Acesta e pWTi' slavic, de unde vine oXAinAa =OTA-iriAd. Nu era de lipsă.

Anhăngen den Degen — de ce *spadă* şi nu *spatâ?* Mai bine ar fi *ancora* decît *anchira.*

Insă eu aruncai ochii numai acum peste el. Şi-mi place, mergi înainte şi ţine analogia. Lasă şi pe *ct* = *kt* afară, în toată limba română nu se află un *ct.* Cugetă că scrii o carte ce are să rămînă şi în care e cea mai bună ocaziune de introducere cuvinte bune.

Mă! Eu am fost cel dintîi care am fost parat cu tarifa. S-a tipărit acum în toate limbile, numai într-a noastră nu. Gremiul vostru să facă o hîrtie la Ministeriul de Comerciu, în care să arătaţi pe scurt importanţa limbei române în comerciul cu principatele şi pînă la Marea Albă şi că

comerciul acesta îl poartă atîte case comerciale din Braşov. Arătaţi că după italiana, spre mare, e limba română — spre Orii'nte — cea mai importante, cu ea neguţătoriţi pînă la Marea Albă, şi se cere şi în principate, şi să grăbească cu tipărirea ei. Faceţi, frate, pentru onoarea limbei noastre, căci acestii de aici nu pricep. Ea tot se va tipări, însă tîrziu. Dar faceţi cît de curînd. E lucru bun să le tot băgăm în cap importanţa limbei noastre.

Spuneţi că aţi cercetat la redacţiune şi aţi aflat că tarifa în limba română a fost tradusă printre cele dintîi.

Fiţi tari în cererea academiei.

Pentru partea judecătorească şi mestecată

Regierung — guvern, Statthaiterei — guvernămînt, Statthalter — guvernatoriu, Landesregierung (de es. în Cracovia) — *guvern provinciale, Kreisamt, Kreis ~ prefectură* (la *Kreisamt* cîteodată şi *oficiu de prefectură,* iar *prefectură* înseamnă şi *oficiul şi ţinutul sau districtul prefecturei), Kreispräsident, Kreisvorsteher — prefect, Comitat — comitat, Comitatsvorstand — prefect de comitat, Bezirksamt — pretură, Bezirksvorsteher, Bezirksvortand — pretor.* Iar unde *pretura* nu e amestecată, ci este lîngă ea *oficiu speciale* pentru trebi politice şi pentru cele judeciari, se zice, cea d-întîi *pretură politică,* ceialaltă *pretură judeciară,* prin urmare: *Bezirksgericht* (separat de *pretură* peste tot, adecă de *Bezirksamt) — judeţ de pretură* ori şi *pretură judeciare, Bezirk* (simplu) — *cerc* şi se înţelege totdeauna *cercul preturei,* pentru că ale *prefecturei* se numesc *ţinut* sau *district.* (Din terminologie).

Pentru partea judecătorească

Oberster Gerichtsof — înalta curte apelativă sau *şi* suprema curte apelativă,* sau şi numai — simplu — *înalta curte, suprema curte. Obergericht, Oberlandesgericht, Banaltafel* — numai simplu: *curte apelativă, Gerichtshof erster Instanz — curte judecătorească de forul prim.* Dar se zice mai totdeauna, numai simplu, *tribunal.* Acesta e numele propriu pentru toate judecătoriile de forul întîi, prin urmare: *Landesgericht, Kreisgericht, Comitatsgericht* sunt toate *tribunale.* Cu toate aceste, cînd e neapărat de lipsă a distinge pe *Landesgericht* de *Kreisgericht* şi *Comitatsgericht,* adecă cînd vine în lege, de esemplu: Die Gerichtshofe erster Instanz teilen sich in[6] Landesgerichte und Kreis- (ori în Ungaria Comitats-) Gerichte, atunci *Landesgericht* se zice „tribunal urban", iar *Kreisgericht* şi *Comitetsgericht* „tribunal ţînutale". Asemenea, cînd în lege e vorba de atributele proprie ale lui *Landesgericht,* iar se zice *tribunal urban. Landesgericht* se distinge de celelalte tribunale, adecă de celelalte judecătorii de forul prim numai prin aceea că numai lui compete potestatea de a investiga crimele coprinse în § § 58—65 ai Godicelui penale, adecă crima de perduieliune (înaltă trădare), de lesă maiestate, de vătămarea membrilor Casei împărăteşti, de turburarea pacei publice şi de spionărie. Legea dă guvernatorilor influinţă la investigarea acestor crime, de unde urma că tribunalul competinte a investiga aceste crime să aibă scaunul său la scaunul guvernămîntului, adică în capitala provinciei, şi în Ungaria, în capitala despărţămîntului guberniale *(Statthaltereiabtheilung).* Aşa s-a şi făcut de regulă. Drept aceea, de la capitală sau urbe s-a numit *tribunal urban,* care nume vine numai în cele două cazuri indicate aici mai sus.

La aceste cred a îi de lipsă a mai însemna următoarele:

Sprengel (Gerichtssprengel u.s.w.) — cercundariu şcl., *Allerhochste Entschliessung — rescript* sau *rezoluţiune împărătească. Majestât — maiestate,* mai mult: *Măria-sa,* carele e numele cel vechi românesc pentru suveranul ţărei, şi românii n-au lipsă de a profana numele vechi maimuţînd pe *nagyság* unguresc. *Landesfurst — domnul ţârei, principele ţârei, Landesstelle — dicăsteriul ţărei, dicâsteriul politic al ţărei, Finanzlandsstelle — dicâsteriul finanţiare al ţărei, Centralstelle — dicăsteriul centrale, Hofstelle — dicăsteriul de curte, dicăsteriul aulic* (în Ungaria, Banat şcl., românii, în loc de *curte,* zic şi *curia, aula, aulia), Rath (Gerichtsrath)* — de regulă numai *judecătoriu In toate forurile,* pentru că aceasta e vechea însemnare a acestui cuvînt, comparat mai vîrtos cu acelaş[i] nume slavic. Aceasta se înţelege numai la partea judecătorească. Aici nu se dau numai consilie, ci se judecă şi se decide. *Instanz — for, Gerichtsstand — for, Entscheidung — deciziune,' Erkenntniss* şi *Urtheil — sentinţă* şi *judecată, Grundbuch — carte funduarie, carte catastrale* şcl.

Această terminologie nu e a Gomisiunii, ci a subscrisului,

I. Maiorescu.

[1] Poartă titlul: ***Fragmente dintr-o scrisoare de la 1853, ianuariu.***

* Mama d-lui Dim. Sturza.

[2] într-o ***înştiinţare literară*** iscălită A. ***(Foaie pentru minte...*** XIV, 1851, nr. 1, p. 5—6) se fac consideraţii despre importanţa limbii naţionale, propunîndu-se instituirea unui concurs, a cărui tematică se anunţă, menţionîndu-se că lucrarea premiată va fi tipărită cu spesele autorului. Autorul „înştiinţării" este Dimitrie A.Sturza. Cf. A. Banciu, ***Primele cărămizi la temelia Academiei Române,*** în ***Ţara Bîrsei,*** VIII, 1936, nr. 3, p. 203—211. Maiorescu se referă, cu siguranţă, la textul integral al ***înştiinţării,*** nepublicat.

[3] Al. Papiu-Ilarian în ***Istoria Românilor din Dacia superioară.***

[4] E vorba de primul volum al dicţionarului ***Deutsch - romanisches Worterbuch...,*** compus de Bariţ în colaborare cu Gavril Munteanu, careva apărea la Braşov în 1853.

[5] Cf. Teodor Stamati, ***Vocabulariu de limba germană şi română,*** Iaşi, 1852.

[6] Teilen sicii in = se împart în.

CV

Viena, 17 sept. 1854

Frate!

Tu nu-mi scrii de mult. Nu cumva pentru Henop eşti supărat şi pe mine? Numai o dată l-am văzut, înainte de 10 zile, trecînd pe lîngă ministeriul nostru. Deşi eram mai mulţi, m-am pus în cale-i, şi el s-a întors, ca cînd nu m-ar cunoaşte. De l-aş mai încontra o dată, că-1 apuc de surtuc.

Tu te mirai odată că eu n-am încredere în colega meu! Eu am trăit bine cu toţi oamenii pe unde am fost, pentru că nu mi-am făcut iluziuni mari de caracterul omenesc, n-am pretins că e de lipsă să te afli între îngeri aici pe pămînt, ba nice nu mi-am răzbunat cu rău niceodată, ci încă, din contra, am făcut bine pentru rău dacă am putut, şi dacă mă doare ceva, e că nu mi s-a dat ocaziuni să fac binele mai mult celor ce fură totdeauna buni şi către mine şi către alţii, decît celor ce mi-au făcut rău or au cercat să-mi facă. Eu am purces totdeauna din idee[a] că omul din natură e bun şi că numai influinţele rele îl fac rău. Deci, m-am studit uneori ca să smulg pe cei rătăciţi de supt influinţele rele şi să-i cîştig pentru bine, crezînd că bunătatea e cel mai bun mijloc de [a] învinge pe rău.

Intre mine şi Aron ştii tu că a fost cauză de dezbinare cînd cu scrisoarea cea în contra galomaniei şi a profesorilor neînvăţaţi, cînd nu numai [că] se amestecă între cei neînvăţaţi, ci le făcu şi suplica în contra mea şi o subscrise el întîi[1]. Dar eu mi-am răzbunat cu aceea că, fără a şti el, i-am mijlocit la mitropolitul * postul de secretariu la Comisiunea pentru înscrierea actelor şi documintelor monastireşti. El o
310 află pe urmă din întîmplare / la mitropolitul, aruncînd ochii pe scrisoarea mea, şi ce laude de virtute antică îmi făcu atunci! Trec peste supărările ce mi-a mai făcut în ţară şi viu la denumirea lui.

Doi ani şi jumătate m-am forţit singur în acest post, numai ca să răstorn piedecele ce i se rădicară din partea poliţiei din Săbiniu şi să-l smulg de supt influinţa celui ***râu de*** acolo. Pe cît lucram eu în favoarea lui, el îmi tradă lui Bunăvaţ copiele de adresele pentru academie pe cari le-am trimes ca să ştie lucra, şi cu acel adaos ca să nu le deie or să le arate lui Bunăvaţi. Cum că el le-a trădat o ştiu de acolo, pentru eă sînt cele ce le-a copiat Maior[2] pentru el, cari apoi s-au trimis aici ca corpus delicti. Cu toate aceste, n-am încetat din stăruire pentru el şi denique [— în sfîrşit] s-a denumit. însă din ce în ce m-am convins tot mai mult că el s-a stricat de tot, pentru că to&tă curespundinţa lui de un an şi 1/2 nu e despre altceva cu Fantazi [= Pantazi] şi Vasici decît despre uniţii infernali şi de mahiavelişti, cum ne numi şi mai de curînd Bunăvaţ într-o scrisoare către Constantin Hurmuzache. Poţi acum înţelege de unde vine neîncrederea.

Dar ce-ţi voi spune acum tot n-ai fi crezut, măcar că tu crezi în pesimismul omenesc. Ascultă şi-ţi fă cruce! Joi, în 7 septembre, mă chiamă autistele oficiului nostru, cavalerul Hie şi-mi spune cam supărat: „Sie sind wieder angegeben, und zwar formlich und schriftlich,
310* aber anonym, dass sie sich an der / Redaction des „Wanderer" betheiligen und ungemeien scharfe Artikel gegen Russland schreiben, und dass sie sich auch in den Kafeehăusern auf eine sehr auîfallende Weise gegen ders. Maist. ăussern"[3]. Mai mult nu mi-a spus. Eu însă prevenisem pe autistele meu, spuindu-i că redactorii îmi dau mai multe scrisori româneşti din principate ca să le traduc[4]. De ace[e]a nu m-am turburat, pentru că ştiam că nice dracul nu poate demonstra în contra mea mai mult. Iar cealaltă acuză, de cafenele, e minciună pură, pentru [că] cafeneaua în care mă duc eu e cea mai simplă, în care nice eu nu cunosc pe nimene, nice pe mine nu mă cunoaşte nimene decît din vedere, nice vorbesc cu nimene. Iar scrisori din principate i-am dat antistelui meu îndată vr-o 10, zicînd că-i mai pot da. Insă n-a fost de lipsă nice o justificare şi mi le-a şi întors a doua zi înapoi, după ce le-a arătat ministrului. Insă înainte de aceasta, adecă tot joi, în 7 septembre, vorbind cu d. Hie despre denuncia aceasta, scoate el din pulpitul său acest înscris şi se uită în el aşa ca să nu-l văd eu, or mai bine a voit să arunc şi eu ochii în el, pentru că apucase să zică: „Mir kommt diese Schrift bekannt vor, kann mich aber nicht erinnern"[5]. Cum aruncai ochii în acea hîrtie, rămăsei încremenit, apucai pe Hie de mînă şi-i spusei: „Das ist die Handschrift eines Freundes und Amtsgefăhrten"[6]. Atunci se plesni şi autistele meu cu mîinile de cap şi scăpă aceste vorbe: „Na, warte Schuft!"[7] Se chiemă îndată, însă în absenţa mea, cornitele Fuchs din cancelarie şi constatară identitatea scrisoarei. Pe urmă ne uitarăm la scriptura de pe adresă. Gîci a cui e? A lui Pantazi or Fantazi, care trecusă cu cîteva zile mai înainte de la băi prin Viena. Denunciarea aceasta e adresată către ministrul şi pusă pe poşte la *Ipolysăg* (de la Pesta în sus, lîngă Vaţ)! Tot atunci dedei lui Hie memorialul ce am dat comitelui Buol[8] despre starea de faţă a principatelor. Seara-l
cetiră / amîndoi cu ministrul. A doua zi mi-l întoarse împreună cu scriso- 3
rile numite mai sus şi cu aceste vorbe: „Sie haben mit dieser Sache nichts mehr zu thun; es hat Ihnen nicht nur nichts geschadet, sondern Sie haben vielleicht in den Augen des Ministers viei gewonnen; Ihr Amtgefăhrte aber hat seine Zukunft in Oesterreich fur immer verscherzt. Gegen ihn wird jetzt ein disziplinăr Verfahren wegen Verlăumdung angeleitet"[9]. Iar lui Aron, după ce-l chiemară seara, îi zise Hie aceste: „Sie sind von heute an in meinen Augen ein Schurke und auch in den Augen des Ministers; die anonymen Denunciationen sind zwar gesetzlich erlaubt, aber Ihre Denunciation ist eine Schurkerei"[10].

Cu toate aceste, lucrul n-a ieşit nice pentru Aron aşa rău pentru că şi-a dat demisiunea, care s-a şi acceptat ieri, şi nu vor mai proceda în contra lui. El o să se întoarcă la Sibii lîngă acela a cărui unealtă a fost. Insă lucrul trece acum în mîinile altora, pentru că aceştia au intrat în prepus că supt cela ...[Şaguna] se urzi un fel de complot în contra uniţilor, ca să-i aducă în prepus, şi că poate s-a format tot supt acela... [Şaguna] o partidă [...] în Ardeal. Altă cercetare secretă, prin Kempen, poate să scoată lucruri, şi mai că tot lucrul se sparge în capul lui Bunăvaţ.

Ce ţi-am scris eu aici, cu toată sinceritatea nu vei arăta la suflet de om, decît vei chiema la tine pe *lacob* şi pe *Popasu,* prota, şi-i vei *jura întli să tacă,* apoi le vei citi scrisoarea, mai repetîndu-le să ţină cel mai mare secret despre toate aceste, ca din mărturisirea păcatelor la preot. Rugaţi-vă lui Dumnezeu să se descopere hoţii şi mişeii şi să cază toţi în groapa ce o sapă altora, cum căzu Aron, care însă fu numai unealtă, însă proastă. Auzi tu, să scrie el cu mina proprie la un ministeriu unde lucră! Ce măgărie!

Păziţi-vă de vărul său[*], că sînt toţi într-o oală. Tu ai fost cel dintîi sacriffi]ciu al complotului bunăvatian. 0 stiu eu bine. D-zeu **dii** e bun... /

[1] Referire la reacţia stîrnită de articolul lui Maiorescu din ***Foaie literară,*** nr. 16 (vezi II, n. 1). „Suplica" adresată Eforiei e semnată de 15 profesori, în frunte cu S. Marcovici; printre semnatari nu se află şi Aron. Florian. Alte amănunte şi facsimilul petiţiei la V. A. Urechia, ***Istoria şcoalelor de la 1800—1864,*** voi. II, Bucureşti, 1892, p. 65—81.

* „Din Bucureşti". Notă a lui Bariţ.

[2] Ioan Maior, mărunt funcţionar în aparatul birocratic vienez.

[3] Iarăşi aţi fost denunţat, formal şi în scris, dar anonim, că colaboraţi la ***Wanderer,*** că scrieţi articole foarte aspre [...] şi că şi în cafenele va exprimaţi într-un mod foarte bătător la ochi împotriva aceleiaşi' înalte Puteri.

[4] Maiorescu publică însă şi numeroase articole proprii, nesemnate, în ***Ostdeutsche — Post*** şi ***Wanderer;*** chiar Bariţ laudă unele articole de aici, nebănuind că autorul lor e chiar prietenul său. Parţial, articolele lui Maiorescu au fost publicate de I. F. Neigebauer în ***Die Donau Furstenthiimer,*** dritte Abtheilung, Breslau, 1859 (N. Bănescu şi V. Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 309, menţionează şi ei câteva).

[5] Acest scris mi se pare cunoscut, dar nu-mi pot aduce aminte (al cui este).

[6] Acesta este scrisul unui prieten şi coleg.

[7] Ei, aşteaptă, mişelule!

[8] Este vorba de memoriul din 20 august 1854 înaintat ministrului de Externe, contele Buol de Schauenstein (ms. 997, p. 290 — 295), publicat în traducere de N. Bănescu şi V. Mihăilescu, *op. cit.,* p. 405 — 406 şi 313 — 329.

[9] Nu mai ai nimic de a face cu această chestiune; nu numai că ea nu ţi-a adus nici un prejudiciu, dar poate ai cîştigat mult în ochii ministrului, însă colegul dumitale şi-a ratat pentru totdeauna viitorul în Austria. împotriva lui se va lua o măsură disciplinară, pentru calomnie.

[10] De azi înainte eşti un mişel în ochii mei, şi în ochii ministrului de asemenea; denunţurile anonime sînt — ce-i drept — tolerate de lege, însă denunţul dumitale este o'mişelie.

[11] Gavril Munteanu.

CVI

Viena, 10 optombre 1854

Frate Bariţ 1

Oare nu te înşeli tu cînd crezi că M[unteanu] e mai sincer decît cumnatul?[1] Pe mine nu mă orbeşte raportul cumnăţiei, dar ştiu că acel cumnat are numai o convingere, numai *una,* şi aceasta e: că lumea nu se va emancipa politice niceodată pînă nu se va emancipa sufleteşte, adecă de cel de astăzi institut bisericesc şi popesc, cum e la cele două biserice ce se laudă pe sine, în Credeu, de catolice. Cătră aceasta, adoră principiul de năţiunalitate. Tot ce trece peste aceste nu mai e convingere la el. Sînt suflate afară precum au intrat, adecă nerumegate, pentru că nu le putea rumega, fiindcă n-au prins loc în el. In el a fost un început minunat, o ştim noi cei ce am conversat cu el în anii 1835 şi 1836 aici, eu, Constantin Hurmuzache şi alţii. De-atunci n-a mai făcut un progres. Statul lui e o contrazicere perpetuă cu bunul

început ce făcusă în epoca acea. El n-a mai mers înainte ca să afle mijlocul de a-şi crea bine contrazicerea aceasta, sistema de a lucra. Insă cine ştie ce e bun în el face treabă cu el.

Dar la voi, acolo, nu e sinceritate între oameni, nu aleargă oamenii să se esplice îndată despre cele ce se latră in dreapta şi în stînga, ci se comentează pe de lături, *ab una parte,* şi asta nu e bună.

Celalalt e încai sincer, că cel puţin înjură pe faţă unirea ! Şi copilul or pruncul, care cere necontenit zăhar, e sincer cînd cere, e sincer şi cînd plînge, zbiară, se răscacără, dacă nu-i dai. Aceste nu sînt virtuţi, înaintea mea nu / [e] sincer nice unitul care înjură neunirea, nice neu- 312
nitul care înjură unirea. Şi unul şi altul sînt au ipocriţi, au rătăciţi, care nu ştiu ce fac. Alta e vorba cînd m-ar întreba cineva: oare în *unire* e principiul, or în neunire? Adecă: apropiarea unui popor roman de popoară romane e principiu? Or e principiu îndepărtarea unui popor roman de celelalte popoară romane? Aice nu e vorba ce dogme are unul şi ce dogme are altul. Principiul va sta şi atunci cînd românii vor fi toţi ortodocşi, şi celelalte popoară romane toate muhamedane. închine-se unii la Moscva or la Bizanţ, alţii la Capitol or la Vatican, unii la Meca, alţii la Caba, la muntele Garisim or la Ierusalim. Toate aceste sînt lucruri omeneşti, şi cine se caţără de ele, moară cu ele în braţe. Eu ştiu numai una, şi aceasta e românească, principiu românesc: *Sîngele nu se face apă!* Sîngele e de la Dumnezeu, de la natură, celelalte sînt de la oameni. Cine ia de pretest *unire* şi *neunire ca confesiuni religioase* sînt toţi sau ipocriţi, draci împeliţaţi, sau fanatici rătăciţi. Naţiunalist nu e nici unul, român nu e nici unul. Moară de gît unii cu pescarul şerbul şerbilor, alţii cu Papa-Ţarul, alţii cu Patriarhul ecumenic, alţii cu Dalai-Lama, alţii cu Marele Mufti ş.c.l.; eu mor în conştiinţa *sîngelui român,*

Munteanu e o natură închisă, în luptă necontenită cu sine însuşi. Nerădicat la o tărie proprie, s-a tot acăţat cînd de unul, cînd de altul, ca să ajungă ceva. S-a acăţat întîi de vărul său*, care, / nesimţitor, cum 312*
a fost totdeauna, s-a îngrijit numai de sine, fie şi cu pierirea altora, şi prea puţin i-a păsat de Munteanu. Acesta, pe urmă, s-a aruncat în braţele călugărilor, ca să se poată ţinea între călugări, s-a aruncat în braţele unei babe bătrîne. Babele bătrîne pot multul la călugări şi călugării la ele. în Ardeal, după câteva vorbe linguşitoare, s-a aruncat în braţele lui Bunăvaţ, ştiu eu bine cum, pe urmă auzind că Ştirbei[2] e la Baden, iar s-a întors la vărul său. Şi Ştirbei nu ştie ce a făcut Aron aici ? Şi avut-a Aron nas să mai meargă la Ştirbei în zilele din urmă? *Eu am rugat pe Vodă[3] ca să-i dea vrun post în ţară, ca să-l smulgă din Sabiniu, unde poate să strice mult, şi mi-a spus că pînă peste cinci-şese luni nu-i poate da, iar atunci îi va da ceva, poate post administrativ.* Am spus aceste nevestei lui şi abia atunci a cutezat a merge la Vodă, luni, în 25 septembre, seara. însă Vodă nu i-a spus nemic, şi de întîmplarea care o ştia *de la Kraus** nu i-a atins nemic. Se înţelege că nu i-a dat *mina să mai vorbească şi de alţii.* Mai înainte se ducea des pe la Baden, la Vodă.

Eu am văzut pe Ştirbei numai o dată, cînd a vinit aici din ţară, în noiembre anul trecut. M-am dus de l-am vizitat. De atunci nu m-am mai dus la el pînă acum, cînd a vinit din Baden ca / să meargă în ţară. 313

Atunci mi-a zis lancu Bibescu şi nevastă-sa că Vodă voieşte să vorbească cu mine, însă şi eu voiesc să mă duc la el şi fără de aceasta. Aşadar, am fost în 22 septembre de două ori, înainte şi după prînz, apoi sîmbătă, în 23 sept., după ce a vinit de la prînz de la Curte; am şezut amîndoi de la 6 1/2 pînă la 3/4 pe 10, pe urmă în 26. In 28, în ziua plecăm, m-am dus prea tîrziu. Ceea ce am lucrat cu el, vezi din alăturata,

Niţu.

11 optombre. Ieri a vinit Eudoxie Hurmuzachi, adecă cel ce sede în Viena. S-a întîlnit astăzi cu Dobran, care în zilele din urmă, adecă înainte de plecarea lui Aron, îmblase tot cu el. Stii ce cuvînt da Aron lui Dobran pentru purtarea sa? Spunea că eu arn făcut lui Buol[5] un memorial în care dau gubernului consiliul de a introduce în principate *unirea relegioasâ cu Roma şi limba germană!!* De nu se va astîmpăra şi voi mai auzi de aceste, voi cere dezlegare de la ministru si o să-1 dau
m' în public, ca să-1 cunoască toată lumea. Auzi, auzi, *mişelul! j*

[1] Gavril Munteanu.
* Nota lui Bariţ: Florian Aron.
[2] Barbu Ştirbei, Domnul Ţării Româneşti.
[3] Despre relaţiile lui Maiorescu cu Barbu Dimitrie Ştirbei cf. N. Iorga, ***Corespondenţa lui Ştirbei Vodă,*** voi. I, Bucureşti, 1904 si N. Bănescu si V. Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, '**D.** 333—337.
[4] Karl Freiherr von Krauss, ministru al' Justiţiei.
[5] Karl Ferdinand Buol, ministru de externe austriac.

CVII

Viena, 9 decembre 1854

Frate Bariţ!

Voi poate aşteptaţi răspuns de la mine, ce am făcut cu hîrtiele pentru mahine ? Iar eu aştept răspuns de la voi, după scrisoarea lui Gilain ***K*** Aşa am aflat pe acest om şi era mai bine să nu fi întrebat la Miler[2], că nu mă încurcam căutîndu-1. I-am aflat drumul de la ospătăria „Zum goldenen Lamm". Cele ce v-a răspuns el sînt aşa şi, deşi voi da hîrtiele, lucrul tot va vini jos spre cercetare şi tot nu se va face nemicr pînă nu vor trece mahinele prin vamă. Iar atunci fiţi securi că şi el şi eu vom stărui şi nice o intrigă nu va putea greşi în contra întreprinzătorilor fabriceL De ace[e]a eu, după înţelegerea cu Gilain, nu le-am dat. Dar dacă voi stăruiţi cu toate aceste, apoi scrieţi-mi răpede şi le voi da şi voi vorbi. Gilain şede în Leopoldstadt, vis-a-vis de „Russischer Hof", in der Jagerzeit [?]. Numărul l-am uitat de atunci. Comîndati-mi dar ce să fac[3].

Eu nu înţeleg împutăciunea cu memorialul[4], că de ce nu m-am ferit de Aron cu el. Acest memorial nu e secret şi eu nu l-am ascuns de români. Dar apoi, să ştii că Aron *nu-l cunoaşte, nu l-a cetit, nu ştie ce e în el.* Eu
314 i-am spus numai că dau un memorial şi el a / strîmbat din nas. De ace[e]a nu i l-am dat să-1 cetească. Dar pînă la venirea denunciărei lui de la *Ipolysâg* nice nu aveam vro copie disponiveră. El a văzut numai hîrtia cu care am fost la cornițele Buol joi, în 24 august, căce am plecat din cancelarie.

Am scrisori de la Alba, Cluş şi din alte părţi despre vorbele ce mint săbinenii prin Ardeal. Tu ştii bine că cauza aceasta nu se poate publica. Am arătat şefului meu cele ce-mi scrii şi cele ce-mi scriu alţii, şi el mi-a zis că despre cauza lui Aron *proprie* nu poci vorbi, dar despre memorial n-are nemic în contra ca să esplic ce se cuprinde în el. De aceFe]a eu am făcut alăturata dechiărăciune, pe care rog pe Murăşanu să o publice în cel mai aproape număr[5]. Mai blînd şi mai coperit n-am putut vorbi. Omul zice că de cele scrise de tine s-ar putea face folos mai bun cînd te-ai învoi să spun la locul său, adecă să spună el, cine sînt aceia cari mă înştiinţează despre aceste. Eu i-am răspuns că te voi întreba pe tine. Âtîta'poci să-ţi spun că şi cînd ar şti că tu or Augustin Pop[6] etc. mi-ati scris, lucruracesta tot merge în secret, nu se face confrontare or altceva. Cu toate aceste, tu judecă bine; eu tot mă poci folosi şi fără *nume,* încredinţînd că sînt oameni demni de toată încrederea./ Şi aşa ...t>
voi şi face. Cu toate aceste, aştept răspunsul tău. Dar, deşi nu ştiu pînă unde s-a dus cercetarea secretă, nu ştiu pentru că nice nu întreb, doar afcît te poci încredinţa din fîntîna *cea mai secretă,* că Balaurul [...][7] Asta să o stii pentru tine şi Murăşanu. Eu am foarte mare răbdare, dar nu socot'că vor triumfa sobolii. Fii şi tu cu răbdare, că urmările se vor vedea. Dar de Aron îmi pare că s-a băgat în tărîţe şi că nu tace şi nu-şi acopere ruşinea. Fii sigur că şi în principate ştiu întîmplarea, şi la locurile unde cugetă el nu va prinde loc, şi mai ales după deschiărăciunea mea.

Nu poci pricepe de ce să vă fie confiscat numărul cu continuarea despre proteptorat. Din cele ieşite nu ştiu ce va fi urmat neplăcut. Nu cumva a-ţi atins pe domni? Dacă nu e asta, apoi sînt numai două cu putinţă: a) Tu ştii că puntul din denunciarea lui Aron,^*că mă de~chiar în contra* [...], a adus pe oameni în prepus că între românii de aici e partită ["...]. Oare nu vă pune vouă cursă să vă prindă, cum a pus Balaurului cu *Telegraful?* b) Or că ei, poate, ajungînd la proteptorat, vor să facă/ ca muscalii şi de aceea nu vor să fie oamenii deşteptaţi. Alta nu pricep, dacă nu vei'zice că a fost poate numai într-un momînt în care 315
cei de' aici poate stau încă la îndoială. Asta nu o cred, pentru că ştiu secur că aceştia doresc a se bate cu muscalii, şi alianţa din 2 decembre[8] or supune pe Rusia la toate, or se începe bătaia întru austriaci şi ruşi. *Medium non datur*[9]. Eu v-am îndigitat toate cîte se pot omeneşte.

Călindare[10] să-mi trămiţi pînă la 20 esempl[are][11].

Eu am fost o săptămînă la *Pesta* de m-am întîlnit cu mfarele] log[ofăt] Ghiorghieş Sturza, cu cocoana *Eliza* or Saftiţa şi Costant. Hurmuzache. Am şezut cu ei de la 8—14 noiembre, cînd apoi au purces pe Dunăre la Galaţi. Am furat pentru tine o suvenire de acolo^ dar nu stiu cum să ti-o trimit, că nu văz nice un braşovean.

Domnul Ştirbei mi-a răspuns întîi prin Poienarul. Se uneşte cu toate. Apoi, la o scrisoare în care scriam să se ferească de politica germanismului, îmi răspunde Vodă, cu mîna sa, spunîndu-mi că — cu toată politica Germaniei — el speră bine pentru / principate, nu se 315*
teme, dar se plînge că e *amerinţat* de toate părţile. Astă parte a scrisoa-

rei nu o înțeleg bine. Eu cred că acum, de la traptatul din 2 decembre încoace, principatele n-or mai fi teatrul rezbelului. Intrigile boierilor sînt fără nici o putere. Eu cred că puseciunea domnilor e mai tare acum.

Mai încolo se plînge că n-are oameni, mai ales oameni *praptici. Avis au lecteur!* Dar eu nu-mi schimb puseciunea, cît o voi putea ținea, deşi ştie numai D-zeu cît îmi e de greu. Gînd voi vedea că lucrurile se pornesc bine, atunci poate, acum nu cuget să mă mişc de aici, măcar că ştiu că acum e timpul apostolatului, şi în două luni ți-aş întruni toată intelegința principatelor.

Să nu uit. In răspunsul ce Poienariul îmi face din mîndatul lui Vodă, în 29 optombre, (scrisoarea lui Vodă însuşi e din 6 noiembre), se plînge amar de *tindința cea pericoloasă a „Telegrafului român ! !"*[12] şi mă provoacă să fac ceva să le deschid ochii! Eu, frate, astăzi, numai astăzi, pot răspunde la scrisorile aceste, că am fost tot singur şi am şi lipsit 8 zile şi am fost tare ocupat.

Tu nu ştiu cum m-ai înțeles cînd ți-am scris de organu[l] năciunale
316 şi că oamenii-ți vor fi or vă vor fi recunoscători. / Să ferească D-zeu să cuget ca voi să fiți legați de cei mari. Eu recunosc scinza, o înțeleg de la partita năciunale, ce cu întoarcerea lui Constantin Hurmuzfache] e a se reorganiza. Tot prin influința ei să vă vină sprijinirea de la guberne, nu de-a dreptul de la aceste. Nu e îndoială că *Gazeta* a fost totdeuna organ năciunale, ci astăzi se cere o bună înțelegere a principielor după care se poate lucra. De ace[e]a v-am trimis scrisoarea către Ştirbei; moldovenii îmbrățişară aceste principie. Ghica Vodă încă şi-a dus o copie după acea scrisoare, şi cu mergerea lui Constantin Hur[muzache], aştept mai mult. Ghica Vodă a cetit memorialul întreg, poți cugeta că s-a înțepat unde am zis că îl poartă muierile de nas[13], dar i-a trecut şi-i va mai trece.

Voij deocamdată, țineți principiul de a nu bate pe domnii principatelor ştiind bine că domnii au fost numai păpuşi în mîna [...] boierilor. Dar definitiv nu vă poci scrie, pînă nu voi lua răspuns de la frații din Moldova. Ei se vor constitui şi îți vor da impulsul. Adresați-vă şi voi către Constantin Hurmuzache, spunînd că eu v-am îndreptat la el, dar scriu şi din parte-mi tot astăzi.

Ei, vor lua şi ei parte la publicitate. Cred că şi Sion îți va lămuri
316v ideile, că sînt prea / confuze. I-am cunoscut mîna numaidecît în *Gazetă.* V-a scris el ceva despre îmblarea sa la Bucureşti? Cetind voi aceste, nimiciți scrisoarea, nu pentru altele, ci pentru cele despre Balaurul.

Voi cereți părerea despre gramatica lui Cipariu[14], dar apoi de ce ați apucat cu laude aşa de mari înainte şi ați tăiat calea unei critice libere? De multe ori am tot voit să vă zic să țineți un mod, un cumpăt *et in laude, et in vituperio*[15]. Cînd s-ar traduce în alte limbe acele curespundințe multe de prin Bănat, de la Orade etc, pline de laude puturoase despre nimicuri, despre Ivanovici[16] Erdeli etc, ne-ar rîde toată lumea. Dar cugetați că se corumpe judecata publicului, se strică gustul etc.

Dar de Mocioneşti!! O, Dumnezeule, să ne ferească Domnul de aşa români. Tătînu lor, cel mai mare uzurariu [=cămătar] în Ungaria, a lăsat bani numărați 15.000.000, dar a lăsat măcar o păra la o şcoală română? Singur bătrînul[17], pe care l-am tot cicălit, / i-am tot aşteptat 317 ambițiunea etc, mi-a spus de atîte ori că el îşi face diata de două ori pe tot anul, iar feciorii, acum, zic că nu e nici o diată! Vezi bine, de se restaura cornițele românilor de Temeş şi se făcea Petru comite al românilor, atunci era şi ei români. Bătrînul, de cîte ori se întîlnea cu mine, ocăra pe boierii principatelor că risipesc averea lor şi nu fac scoale. Eu îi răspundeam că principatele au fonduri de scoale, dar n-au românii de aici, şi românii aşteaptă de la Mocioni ca să confunde cu *fapta* pe boierii români. Atunci tăcea. Cu toate aceste, de două ori mi-a promis că va face ceva bun, acum am văzut şi asta. Cu toate aceste, în Pesta am fost pe la bărbatul de încredere (!!) şi a fost şi el la noi. Nu sperați în boieri (ca aceştia) şi în fiii oamenilor!

I.M.

[P.S.] Dar voi de ce vă țineți ca scaiul de terminologia vechie, *pretură mare* etc. Tot eu am făcut-o şi ace[e]a, însă nu eram încă în post. Atunci nu puteam apropia judecătorele de cele [din] principate. Dar voi ați văzut organizarea Ardealului.

Ober ster Gerichtschof — înalta Curte apelativă s[au] *înalta Curte, Oberlandesgericht — Curte apelativă, Gerichtshof erstes Instanz (Landesgericht, Kreisgericht) — tribunal, Bezirksamt, Staatrichteramt — pretură.* / 317v

[Pe f. 316, marginal:] De[spre] terminologia politică şi județeare, poate că voi face o scrisoare spațiale, dar Iacob să ieie orgănizăciunea tradusă de mine şi să se zică de ea[18]. Eu v-am trimis-o.

[1] Reprezentantul unei fabrici belgiene, cu care Bariț încheiase la 13 decembrie 1852 un contract pentru furnizarea maşinilor necesare fabricii de hîrtie de la Zărneşti. Cf. Vasile Netea, ***George Barițiu. Viata si activitatea sa,*** Bucureşti, 1966, p. 243.

[2] Casa de comerț „I. M. Miiller" din Viena.

[3] Pînă aici întregul text este tăiat în afară de dată.

[4] Este vorba de memorialul din 20 august 1854. Vezi CV, n. 8.

[5] Nu s-a publicat.

[6] Arhidiacon la Sebeş.

[7] Trei cuvinte în germană, indescifrabile.

[8] Cf. ***Tractat de alianță încheiat între Austria, Galia şi Anglia în 2 decembre 1854 în Viena şi ratificat tot aici de cîtetrele în 14 decembre 1854,*** versiune oficiale română [de] I. Maiorescu, în ***Gazeta Transilvaniei,*** XVII, 1854, nr. 100, p. 403.

[9] ***Altă cale nu există*** sau ***Cale de mijloc nu este.***

[10] Amănunte despre calendarele editate de Bariț la Ion Muşlea, ***Calendarele lui Barițiu (1852—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipărirea şi difuzarea lor,*** în ***Studii şi cercetări de bibliologie,*** II, 1957, p. 255—261.

[11] Propoziție tăiată de Bariț.

[12] ***Telegraful român*** apare din 3 ianuarie 1853 la Sibiu, sub redacția lui Aron Florian. în 1854 redactor responsabil era P. Vasici. Amănunte la D. St. Petruțiu, ***Aron Florian şi orientarea litemrâ a Telegrafului român*** şi ***Telegraful român şi literatura de peste Carpați,*** în ***Gînd românesc,*** I, 1933, p. 17—22, respectiv 167—172.

[13] „Ceea ce i se impută — de altfel cu dreptate — e că nu posedă destulă tărie de caracter şi că se lasă foarte uşor a fi condus de către alții, şi mai cu seamă de către femei" (N. Bănescu si V. Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 318).

[14] ***Elemente de limba română după dialecte şi monumente vechi,*** Blaş, 1854. T. Cipariu, într-un anunț ***Literariu*** (în ***Foaie pentru minte...,*** XIV, 1853, nr. 46—47,

p. 347) își arată intenția de a scrie o gramatică românească; înștiințarea a apărut sub titlul ***Din sfera literaturii române,*** în ***Gazeta Transilvaniei,*** XVI, 1853, nr. 92, p. 359. în ***Foaie pentru minte...,*** XIV, 1854, nr. 10, p. 44 și ***Gazeta Transilvaniei,*** XVII, 1854, nr. 21, p. 84, autorul vestește apariția ***Elementelor gramaticei,*** reproducînd ***Precuvintarea*** în ***Foaie pentru minte...,*** XVII, 1854, nr. 41, p. 213. Asupra operei lingvistice a lui T. Cipariu amănunte la D. Macrea, ***Lingviști și filologi români,*** București, 1959.

[15] Și cînd lăudați și cînd criticați.

[16] Ivanovici, episcop ortodox de Arad.

[17] Petru Mocioni.

[18] „Terminologia" se va publica mai tîrziu, cf. I. Maiorescu, ***Nomenclatura oficielor politice și județiari, după terminologia observată în buletinul Foaiei legilor imperiale,*** în ***Foaie pentru minte...,*** XIX, 1856, nr. 17, p. 63—64.

CVIII

[Viena], 10 decembre 1854

Frate Bariț!

Copia ce mi-ai fost trămis-o de scriptul Balaurului la protopopul de Făgăraș, pentru a se *opune comisarilor* în cauza școalelor mestecate, din eroare am rupt-o în petece, cu alte hîrtie din posinariu. Ce bine ai face de mi-ai trămite *alta;* te rog prea mult.

Să știi că eu cu Const. Hurmuzache sînt unit în toate ideele despre principiele de a lucra, el a probat toate. I-am scris ieri ca să vă înștiințeze pe voi de toate și iar vă repet și vouă să vă adresați și voi către el \ Zilele ce le-am petrecut cu ei în Pesta nu le voi mai uita niciodată; am gustat și eu zile fericite, de cari n-am mai avut de cînd am ieșit din țară. Dar ție ce să-ți spun de aceste, că tu știi bine cum petrce un român între acei oameni rari.

N.B. Petecul de-asupra, către lacob, separă-1 de aceste, că e pentru *legitemarea* lui și pentru a putea da față cu vărul.

[Marginal, P.S.] De la Cîmpul Lat![2] Nu e tot Rucăreanu?[3] Dar
318^ dacă scrie așa, de ce nu se apucă el să dezbată acele *obiepte ? j*

[1] Despre relațiile lui Bariț cu familia Hurmuzache cf. N. Bănescu, ***Corespondența familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Bariț,*** Vălenii de Munte, 1911.

[2] în ***Gazeta Transilvaniei,*** XVII, 1854, se află mai multe articole trimise din „Cîmpul Lat": primul, iscălit I. G., din nr. 92, p. 368 și 93, p. 372, subliniază importanța „publicității " (ziaristicii), următoarele, în nr. 95, p. 380—381, nr. 96, p. 384, nr. 97, p. 388 și'nr. 98, p. 392 au ca temă „chestia" mînăstirilor închinate.

[3] Nicolaie Rucăreanu publicase în 1838, în ***Foaia literară*** (nr. 19, p. 149 — 151) un articol trimis „din Gîmpulung", în care combătea afirmațiile lui Maiorescu din articolul publicat în nr. 16.

CIX

Viena, 29 ianuar. 1855

Frate Barit!

Am fost scris înainte de Crăciunul nostru, ba de Anul Nou, domnului Orghidan, pentru tutun, 30 de funți, cari s-au trimis din București, pentru dumnealui mar[ele] logofăt lancu Bibescu, aici. Am trămis

domnului Orghidan și licința, ca să o prepoteze la vamă să se știe cînd va veni, apoi am rugat pe d. Orghidan ca cu cea dintîi ocaziune, cu Eilwagen, cu Malepost or cu un negoțitor de va pleca în ziua ace[e]a, să-1 trămită de-a dreptul la d-lui, în ospătăria *Erzherzog Cari;* la toată întîmplarea, ca să-1 trămită îndată. Din București s-a răspuns că tutunul s-a *trâmis.* Iar de la D.V. n-am nice un răspuns. Te rog dar vorbește cu domnul Orghidan și-mi scrie cum stă lucrul. Vama se va plăti aici. Stă și tu ca să se trămită curînd.

Am căpătat călindarele. Am vîndut 10 pînă acum. Dar tu nu-mi scrii, dacă să iau și *stigma* de 3 cr. peste 20? Ai calculat tu în 20 cr. stigma de 3 cr. ? Pentru 6 esemplare ce am dat la lancu, am luat cîte 23 de o bucată, așa și de la Moroianu \

L Maiorescu.

Treci! / 319

Scriseseși odată că te provoacă *der Donau*[2] să fii curespundinte; să nu te bagi acolo. Nu vezi tu că el bate la proteptoratul esclusiv? Dacă vei să scrii, scrie la *Wander[er]* or *Ostdeutsche Post,* și ți le vor remunera.

Cînd mi-ai fost trămis tu un articul pentru *Wander[er],* Schwarzer[3] 1-a lăpădat cu vorba: „Es ist zu weit eingeholt, cu un articol. Wăre ein ganzer Cyklus solcher Artikel, dann ginge es"[4]. Tu însă scrie, măcar o dată pe săptămînă, noutăți din București or Iași, lucruri pozitive etc, și n-avea nice o grije. Redaptorul lui *Wander[er]* e acum dr. Vislocki[5], un polon, care se îmbie a apăra cauza principatelor în contra *germanismului.* Nu mai e în *Wand[e]r[er]* spiritul cel vechi, numai *Stift*[6], care e tocmit a da cinci *articuli* întroducători pe săptămînă; numai acesta nu se poate dezbrăca de ideile sale. / 319^

[1] Oprea Moroianu (alias Aprian Moroneanu), tribun în revoluția de la 1848, Decepționat de meschinăriile din perioada postrevoluționară, se sinucide la Viena. în 1855.

[2] Vezi CX.

[3] Ziaristul Ernst Schwarzer, fost ministru în 1848, iar în 1854 redactor la ***Wanderer.***

[4] Adică: Ar fi un noroc orb să intri în ***Wanderer*** cu un singur articol. Dacă era vorba de un ciclu de asemenea articole, mergea (haida de).

[5] Felix Theophil Wislocki, redactor la ***Wanderer*** între 1853—1854.

[6] Andreas Freiherr Stifft.

CX

Viena, 17 faur 1855

Frate Bariț!

Am scris lui Popasu mai multe și le vei putea ceti la dînsul. Hîrtia către Ministeriul de Comerciu am dat-o în ziua în care mi-a venit și am recomîndat-o la referințele. Numărul sub care e intrată (Geschăftszahl) e *3055* an. *1855.* în ziua ace[e]a m-am repezit la Finanțe, acum a treia oară, și tot nu vinise răspuns de la Săbiniu. Să știi dar că nr. hîrtiei date la Ministeriul de Comerciu e 3055.

în minutul acesta capăt scrisoarea ta din faur 9. De tutun, voi arăta Bibescului *K* El a telegrafit Călinescului[2], şi acesta-i scrie des, fără a atinge ceva de a trimes or ba tutunul. Gel dintîi răspuns era numai că a *căpătat însărcinarea,* dar nu că a esecutat-o.

Bine zici de *Donau,* fă ce te pricepi. Henop te-a recomîndat. Cu Henop voi vorbi nesmintit, şi încă serios. Să dea D-zeu să poci scoate de la el. Eu nu voi opri nimic pentru mine.

De călindare. Bine că mi-ai scris de Vegezzi[3], că numai un esempla-
321 riu mai am disponiver, celelalte le-am distribuit, dar încă n-am / luat toţi banii. Ne vom cfita, că-ţi voi trămite adeverinţa de detorie a madamei Vantier, din care are a-mi mai răspunde un rest. Tot atunci mă vei prenumăra şi la *Gazetă,* care nu-mi mai vine de la 1 ianuar. Ştiu că vă sînt detor pe mai mulţi ani. Din scrisoarea către Popasu vei vedea că soarta mea se poate îmbunătăţi în 2 luni.

Ieri, în cărţile lui Popasu, ţi-am trimis portretele lui Constantin Hurmuzachi şi al cocoanei Elizei. Dacă căpătăm ieri scrisoarea ta pentru gramatică, ce bine era, dar fie, că avem cine să o aducă.

Frica de închiderea gurei Dunărei vă e deşeartă. Vei fi văzut că s-a schimbat lucrul şi nu mai aveţi a vă teme. Ce mult aş dori să cunoaşteţi scrisorile mele către Ştirbei! Eu n-am ţinut de a concepe şi a puriza. Dar din două, despre naţionalitate, am pus pe Titu de a copiat unele pasage. însă ele se duseră prin Sion la Iaşi, la Hurmuzache. în una, din 7 faur, mă provoc la vorbele ce a zis unul din fraţi către redactorul de Braşov despre rusolatrie. Scrie lui Constantin Hurmuzachi să pună
32i^ pe Armat[4] să-ţi copieze acele estrapte şi să ţi le trămită. /

Memorialul justificativ al lui Ştirbei în contra acuzelor adunate de Derviş Paşa[5] a făcut mare impresiune aici la cornițele Buol, Westmorland şi Bourqueney[6]. Baronul Koller[7] a luat însărcinare de a arăta Portei că puterile aliate nu pot cunoaşte dreptul Portei de censor asupra domnilor, un abuz pe care, tocmai acum, puterile vor să-1 dezrădăcineze pentru totdeauna, şi că purtarea lui Derviş, care a făcut pe la spatele lui Vodă cauză comună cu intriganţii, a deşteptat aici cea mai mare desplăcere.

Aceste sînt *autentice!* însă şi de la Poartă i-a mers lui Vodă, în 6 faur, un ferman lăudător, tot în urma acelui memorial. Acum a scăpat de intrige şi e secur, pe cît va ţinea provizoriul.

Pentru cele despre *esecuciuni* voi face ce voi putea.

De pace nice vorbă, de principate încă nu se mai lucră Aimic. Dar la 1 marţ se vor începe conferinţele, însă nu mai speră nimene în pace. Manifestul lui Nicolaie[8] de la 11 a făcut sînge rău. Rivalitatea Prusiei a fost de mare bine pentru principate...,

322 *Niţu j*

[1] Marele logofăt Iancu Bibescu, fratele fostului domnitor.
[2] Profesorul Gheorghe Gălinescu, de la Craiova.
[3] Este vorba de învăţatul italian Vegezzi Ruscalla, mare filoromân (cf. A l e x a n d r u Marcu, ***Un fedele amico dei Rumeni: V. G. Ruscalla,*** în ***Giornale di Politica et de Letteratura,*** II, 1926, quad. VIII, p. 1 sq. Despre relaţiile lui cu românii vezi şi A l e x a n d r u Marcu, ***Romanticii italieni şi românii,*** în ***Analele Academiei Române. Memoriile secţiei literare,*** Secţiunea III, tom. II, mem. 2, Bucureşti, 1924).
[4] Elisei Armat, fost membru al Comitetului revoluţionar transilvănean, desfiinţat la 2 iunie 1848, refugiat apoi în Ţara Românească (cf.' Al. Papiu Ilarian, ***Istoria românilor din Dacia superioară,*** voi. III, cu o introducere si note de Ştefan Pascu, Sibiu, 1943, p. 47).
[5] Ibrahim Derviş Paşa, general şi diplomat turc; în 1854 era comisar în principate. Asupra „acuzelor" amănunte la N. Iorga, ***Viaţa şi domnia lui Barbu Dimitrie Ştirbei, domn al Ţării Româneşti (1849—1856),*** Vălenii de Munte, 1910.
[6] Semnatarii tratatului de alianţă dintre Austria, Franţa şi Anglia: ministrul de Externe al Austriei, Buol de Schauenstein, ambasadorul englez la Viena, John Fane Westmoreland, şi ambasadorul Franţei, Francois Adolphe Bourqueney.
[7] Comisar austriac la Bucureşti, membru în comisia europeană în problema principatelor dunărene.
[8] Ţarul Nicoiae al Rusiei.

CXî

Viena, 14 marţ 1855

Bariţ!

Emilu trimete Victoriei, drept desfacerea altei obligaţiuni de suvenire, gramatica lui Gischig \ Cetind prologul, am respins un vai! Vai, cînd vor putea românii să-şi cîştige o reputaţiune! Tot ce zice Gischig am zis eu înaintea lui, dar noi suntem români, vaîachi, şi cine mai ştie dacă au românii oameni.

Cînd vei căpăta scrisoarea mea, se poate ca eu să fiu în Bucureşti. Plec la 18 de aici, am permisiune de absinţă pe 20 zile. De tine n-am secret. *Vodă mă chiamă să ne înţelegem*[2]. Dar parola e: „Casa răposatului Visamont, al căruia copilă e la mine, a ajuns în stare rea şi cere prezintă mea". Ţine-te de asta. De vei voi să-mi scrii în Bucureşti, pune-mi scrisoarea într-a lui Sion. Către Sion să adresezi scrisoarea aşa:

„A monsieur Mr. le comes G. Sion chez Mr. le Maior Mischa Athanasievich, â Boucouresti". /

La *Wanderer* şirul s-a tipărit, se plăteşte cu 2 cr. C M . ; pe deasupra, portul scrisoarei. Tu dar scrie *mult,* fie şi *amplificare.* Eu am făcut şi 50 fl. CM. pe lună. Deci, la fiecare trei luni trămite-mi mimerul, adecă *cîtimea scrisorilor,* la care, pe lîngă honorariul de 2 cr. de şir, tipărit cum e coloana lui, se va adăuga de scrisoare cîte 9 cr. Articulul cu *Donau* nu se putea tipări; o despreţuiesc mai mult decît să se lupte cu ea. Tu dar fă din el variaţiune *generale,* ca cînd n-ar fi *Donau,* ci „Fremde [?] — auswärtige Blätter behandeln die Furstenthumer schon lange als ein herrenloses Ding. Der Eindruck dieser, theils in leitenden Artikeln, theils in von hier aus datirten, oder auch fingirten Correspondenze[n], ist durchwegs ein sehr niederschlagender; ja emporender etc. Wie kann man dies Landes als herrenloses Gut betrachten, da ihre Staatsrechtliche Existenz auf Verträgen basirt ist, die / mehr als 3. Jahrhunderte älter sind als die russischtiirkischen Verträge. Diese letzteren sind durch den gegenwärtigen Krieg selbstverständig aufgehoben, nicht aber die alten[3], von den weisen Regenten dieser Länder mit den

Tiirken zu einer Zeit abgeschlossenen, wo ganz Europa vor den siegreichen Waffen der Sohne Osmans zitterte. Diese sichern den Fiirstenthiimern, nach dem Urtheile der beruhmtesten Rechtslehrer, eine politische Existenz, die nicht antiquirt werden kann. Etc."[4]

328 /. *Maiorescu* /

[1] N-am găsit un autor cu acest nume.

[2] Despre întîlnirea lui Maiorescu cu Ştirbei, amănunte la N. Bănescu şi V. Mihăilescu, ***loan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 335.

[3] Şters ***mit.***

[4] Fremde — ziarele străine tratează principatele, încă de multă vreme, ca pe o ţară fără stăpîn. Impresia pe care o fac articolele lor (pe această temă) — în parte articole de fond, în parte extrase din scrisori datate unele de aici, altele chiar născocite — este aproape întotdeauna foarte rea, revoltîndu-i pe cititori etc. Cum poate cineva să considere această ţară ca a nimănui, atunci cînd existenţa ei de drept o atestă stipulaţii cu peste trei secole mai vechi decît tratatele ruseşti. Fireşte, acestea din urmă sînt anulate din cauza actualului război, dar nu şi cele vechi, încheiate cu turcii de către un înţelept domnitor al acestor ţări, într-o vreme cînd toată Europa tremura în faţa armelor victorioase ale fiilor lui Osman. Aceste convenţii asigură principatelor, după părerea celor mai vestiţi profesori de drept, o existenţă politică ce nu poate fi abrogată etc.

CXîî

Viena, 16 iunie 1855 *

Eu văz că voi traduceţi articulii mei cu toate erorile de tipariu cîte s-au strecurat în *Ostdeutsche Post*[1]. Mă tem că veţi urma şi în capitulaţiuni, apoi mai vîrtos în artic. IV şi V, unde sunt greşeli de tipariu mari, cari strică chiar înţelesul. Deci, de n-ai apucat a tipări articulii IV şi V, te vei regula după aceste îndreptări ce ţi le fac, iar de vei fi făcut greşala şi în capitulaţiuni, vei îndrepta toate[2]. Eu purced în ideea că ai greşit pretutindenea după *Ostdeutsche {Post],* cari mi-a batjocorit articulii şi n-a făcut îndreptările cerute. Deci tu, la întîmplarea de a fi comis toate greşelile din jurnalul german, vei pune următoarea dechiaraţiune întreagă, iar de nu vei fi comis toate, vei îndrepta cît se cuvine[3]. Să zici aşa:

Autorul articulilor din *Ostdeutsche Post* despre dreptul principatelor de a se reprezenta de sine la conferinţele de la Viena^ văzînd că reproducem şi noi acei articuli, ne face luători aminte că în jurnalul german s-au strecurat erori esenţiali, erori de tipariu, cari nu erau în manuscris, şi ne roagă să facem îndreptările cuvenite. Aceasta o facem cu atît mai bucuroşi, cu cît şi la noi s-au străcurat unele din acele erori, după testul german, pe care — fireşte — autorul nu 1-a putut avea spre corectură, dar pe semne pe corectorul german nu 1-a interesat lucru atît de mult ca să fie mai cu luare-aminte. Aşa:

a) în art. I din capitulaţiunea lui Vlad V din anul 1460 a stat cu eroare în jurnalul german „fără de a cere (sultanul) altceva decît supremaţia peste suzeranitatea acestui principat", cînd în manuscris era: supremaţia peste „suveranitatea principatului", „la suprematie sur la souverainete de cette principaute". Peste puterea suzerană nu mai poate fi nici o putere, iar o putere suverană, după dreptul de ginte, nu poate sta sub supremaţia alteia, fără a înceta a fi suverană. Aceste la art. german II.

b) în art. III sunt erorile strecutate, neesenţiali, precum *deuz* în loc de *deux, presto la* fulgida Porta, în loc de *presso* (lîngă).

c) în art. german IV s-a comis, prin lăsarea afară a trei litere: *ent* de lîngă *weder,* o eroare care dă înţeles contrariu manuscrisului, în manuscris era „Nach Vattel nămlich mussen wir die zwei Fiirstenthumer *entweder* zu jenen Staaten zählen... oder etc." Adecă, pe româneşte: „După Vattel, adecă, urmează a renumera pe aceste două principate sau la acele state, cari cu un stat mai putinţe sunt legate printr-o alianţă neecuale ori printr-un tractat de protecţiune, sau la statele tributari. în nici unul din cazurile aceste statul cel mai neputinţe nu-şi pierde suveranitatea, dacă şi-a rezervat dreptul de a se guverna de sine".

d) în art. V a lăsat tipăritoriul german fraze întregi afară, şi în loc de *gerirt** a făcut *geirrt*[5]. După manuscris se cădea a zice:

„Principatele, în curs de şase sute de ani, nu şi-au păstrat numai interna nedependinţă legislativă, ci s-au purtat şi în afară, în faptă, ca state în înţelesul propriu". înainte de acest period a lăsat tipăritoriul german o frază întreagă afară, unde sta: „Cu drept cuvînt, zice Vattel, ca statul care, deşi continua a se bucura de legile sale proprie, însă, în afară, nu se mai înfăţişează ca neatîrnat, adecă nu mai leagă tractate de sine ş.a., nu se mai poate numi stat în înţelesul propriu (kann nicht mehr Staat im eingentlichen Sinne genannt werden)". Acest fras din urmă a rămas afară. Tot în acest art. V, unde se vorbeşte că Poarta a uzurpat mai de curînd şi dreptul de a dispune de banii de esport ai Moldaviei, tipăritorul german a lăsat afară verbul „a uzurpat", „sich anmasste", cu care se încheia periodul **.

Sper că în iulie mă vei vedea cu bombe şi rachete în *Allgemeine Z[eitung] Schweder: Was soli mit den Donau Furstenthiimern werden ?*[6] Şi alţi nemţi se bat acolo, unul pentru interesele Germaniei, şi celălalt pentru ale Austriei. ...utu-le Crăciunul de mixiduţi (sic). Dar aşa se cade dacă atîţi bărbaţi, mai vîrtos din Moldova, nu pune nimene mîna. E ruşine să le apăr eu singur cauza. Văz din complimentele ce faci că tu n-ai ştiut că eu scriu articulii aceia în *Ostdeutsche Post;* fii bun şi lasă acele complimente pentru alţii, cari le caută[7].

* Pe acest timp, ***Ostdeutsche Post*** şi ***Wanderer*** se învoiseră a apăra în coloanele lor cestiunea românească, dară, necunoscînd-o, comitea mulţime de erori. Red.

[1] Este vorba de o serie de cinci articole nesemnate, publicate de Maiorescu în ***Ostdeutsche Post*** din 1855, începînd cu nr. 121. Ele poartă menţiunea: ***„Bucureşti,*** începutul lui mai" şi sînt reproduse, sub titlul ***Dacă principatele de la Dunăre au dreptul de a se reprezintă pe sine înseşi în conferinţele de Viena ?*** în ***Gazeta Transil-***

vaniei, XVIII, 1855, nr. 41, p. 156, nr. 42, p. 162-163, nr. 44, p. 170—171 şi nr. 46, p. 179. Excerpte din articolele lui Maiorescu, tipărite în nr. 42 al ***Gazetei Transilvaniei,*** se publică in ***Foaie pentru minte...,*** XVIII, 1855: ***întîiul tractat al Ţărei Româneşti, încheiat între domnul Valahiei, Mircea I, şi sultanul Baiazet I în anul 1392*** (vezi ***Gazeta,*** nr. 42 a.c), în nr. 22, p. 120—121 şi ***Tractatul Moldovei încheiat între prinţul Moldovei şi sultanul Selim în anul 1513,*** în nr. 22, p. 121.

[2] La data expedierii scrisorii lui Maiorescu apăruse şi cel de al V-lea articol; nr. 46 al ***Gazetei de Transilvania*** fiind din 11 iunie 1855, nu a mai fost posibilă corectura.

[3] îndreptarea nu a apărut.

[4] Girat, administrat.

[5] Greşit.

** Reminiscenţele la acei articuli şi la corecturele lor vin astăzi tocma a proposito, pre cînd cestiunea României este pusă iarăşi la ordinea zilei. Red.

[6] „Ge se va întîmpla cu principatele dunărene?"

[7] într-o notă din ***Gazeta Transilvaniei,*** XVIII, 1855, nr. 42, p. 163 se arată: „Aceşti articoli se întemeiază pe o deplină cunoaştere a istoriei Rusiei şi Turciei, iară adevărul cuprins într-însele e în stare de a sfărma toate ticăloasele sofisme ale acelor bieţi politicastri cari cred că fără ei nu se poate face nici război, nici pace".

cxm

Viena, 4 noiembrie 1855 [1]

Frate Bariţ.

Care aţi făcut estracte din articulii despre monastirile închinate ?[2] Aţi comis multe erori. Eu n-am zis de Cantemir că şi el a trimis pe greci în curele, şi nici nu e adevărat aceasta. Eu încă îl atinsesem aspru, dar mai pe urmă am şters frazele relative. Cantemir a tractat toate cele naţionali ori pămîntene foarte pe uşor. El era un vînător de laude la străini, nu la ai săi. Şi cunoaştea istoria turcilor mai bine decît pe a patriei sale. înaintea mea, toţi istoricii români vechi şi cei de acum sunt traducători, copiatori, compilatori, custure, afară de Şincai. Intre chronografii Moldovei sunt şi buni. Pe chronografi nu-i înţeleg între culture, dar şi între ei numai pe Neculcea şi Miron Costin mai sunt ceva, iar cei noi nu plătesc o ceapă degerată.

Apoi cel din urmă art. de mănăstiri nu e al 7-lea, ci al 8-lea[3].

[1] Poartă menţiunea: ***fragment.***

[2] Este vorba de o serie de articole publicate de Maiorescu în ***Wanderer,*** în august-octombrie 1855, dar nesemnate; au fost traduse integral ori numai rezumate în ***Gazeta Transilvaniei,*** XVIII, 1855: ***Din istoria monastirilor moldo-româneşti stătătoare sub administrăciunea Locurilor Sfinte,*** în nr. 68, p. 263—26^4 si nr. 69, p. 267-268; rezumat în nr. 71, p. 275, nr. 75, p. 290-291 şi nr. 76, p. 295-296; ***Monastirile închinate,*** în nr. 78, p. 303; rezumat în nr. 82, p. 319.

[3] în nr. 82 al ***Gazetei Transilvaniei*** din 18 octombrie 1855, număr în care se publică ultimul „estract" din articolele lui Maiorescu, se menţionează: „Cauza administrăciunei monastirilor închinate se încheie întru un al şepteîea articul din ***Wanderer".***

Cestiunea monastirilor închinate e reluată de T. G. Meledon în ***Gazeta Transilvaniei,*** XVIII, 1855, nr. 89, p. 347, nr. 91, p. 355 şi nr. 92, p. 358-359.

CXIV

Viena, 18 noiembrie 1855

Frate Bariţ!

încă a doua zi după ce ţi-am scris, adecă marţi, în 6 noiembrie, s-a decis procesul vostru, adecă al d. Moşoi[1], şi s-a *confirmat întru toate* sîntinţa din Sibii, adecă a Curţei apelative de la Sibii, adecă Rectifizirung des Vermogens, şi un jurămînt.

S., provocat să-şi motiveze părerea pentru *jurămînt,* n-a putut produce arguminte bune, şi aşa s-a conformat cea din Sibii. Voi dar tot aţi cîştigat.

Dar crede-mă că sînt ocupat peste măsură şi nu ţi-am putut scrie mai curînd, apoi cugetam că voi putea să-ţi trimit şi *sîntinţa însăşi în terminii* proprii, dar n-am putut încă. Bine ar fi să nu uitaţi *de tot* pe *Babeş*[2]. / 329

Graba mea cea mare e şi ca să-mi termin lucrurile, să mă pot răpezi în zilele aceste la *Cracovia,* ca să mă întîlnesc cu Hurmuzachi, cari nu se întorc prin Viena, ci m-au chiemat acolo.

Am tot uitat să te întreb: ai primit tu a) portretul cocoanei Saftiţa şi al lui Const. Hurmuzachi de la popa Popasu în ianuarie trecut, or în februarie ? b) Ai primit pe Gischic (sic)[3], ce l-a trimes Emilia c©-coanei tale?

/. Maiorescu 329*

[P.S.] Vă *trimit mîne concordatul. /*

1 Mărgărit Mosoi, agă în Ţara Românească şi supleant la Curtea apelativă. Procesul la care se raportează Maiorescu a fost provocat de diferende de ordin comercial

[2] Vincenţiu Babeş. Amănunte la S. Bocu, ***Vincenţie Babeş şi vremea sa,*** Timişoara, 1934.

[3] Vezi XCI.

CXV

Viena, 16 decembre 1855[1]

De nu eram supărat pe redacţiune pentru atîta neluare aminte la corectură[2], [î]i trimiteam de mult tractatul lui Petru Şchiopul în original şi în versiune, dar poate cu aceasta ar fi supărat pe amicul Constantin Hurmuzache, care, după ce m-am înturnat de la Craiova, încă de pe cale, din Leopol, mi-a scris ca să-i trimet o versiune română şi să nu public tractatul, căci se cade să-1 publice el în *Zimbrul.* L-am ascultat şi nu vi-1 trimet.

Tot din cauza aceasta am întîrziat cu un comentariu istoric asupra lui. Acest comentariu istoric e de lipsă, pentru că Petru se titulează „Princeps Vallachiae et Moldaviae", cînd el era numai al Moldaviei şi trăia bine cu Mihnea ori Mihai Turcitul, al României.

Eu vă voi trimite în zilele aceste comentariul, poate şi tractatul, în amîndouă limbele, cu toate că Constantin zicea că se cade să iasă în Moldova şi să-1 luaţi voi de acolo[3]. Mie mi-ar plăcea să iasă de-odată la voi şi la ei. Dar acum se poate aceasta? Poate capăt răspunsul de la Cernăuţi în zilele aceste. Amicii se află toţi acolo. Constantin mi-a scris o dată de la Cernăuţi, înştiinţîndu-mă că articulul meu[4] s-a reprodus în *Zimbru* şi *Stela*[5] şi că Kogălniceanu iar a făcut o armă din aceasta în contra Laurianului. Aceasta mă supără prea mult şi nu ştiu ce aş face ca să mizlocesc o reconciliare între Kogălniceanu şi Laurian, acolo.

Eu am mîntuit * Codicele finanţiare. şi mîne mă apuc de un memorial pentru apărarea drepturilor principatelor. Constantin m-a însărcinat cu acesta, să le fac adecă conceptul şi apoi să-1 mai amplifice ei acolo şi să-1 subscrie cît vor putea mai mulţi, ca să dea către poterile cele mari. Eu însă le-am dat planul şi stăruiesc ca să se subscrie în amîndouă ţările şi mă tot frămînt cu capul cum aş putea lucra în Bucureşti ca să se facă un lucru bun din amîndouă părţile. Te rog să-ţi dai şi tu părerea, cum am nimerit-o mai bine? Tu stai, ori voi staţi, în cele mai dese relaţiuni cu bucureştenii. Credeţi că am putea aduna subscripture? Şi prin cine? Mai bine ar fi, fireşte, dacă Sion s-ar duce la Bucureşti anume pentru aceasta.

De ce nu mai iese *Patria?*[6] Scrieţi-mi! La înturnarea din Cracovia am aflat pe bietul Moroianu mort**. înainte de purcederea mea, şi luni şi marţi (19 şi 20 noiembre), a fost la mine în cancelarie şi mai voios decît totdeauna. I-am dat tutun şi am glumit mult cu el. Altădată îl purtam cam aspru, de ce nu lucră cu condeiul, că avea cap bun şi era român înfocat. La purcederea mea nu puteam divina nimic, ba încă i-am zis că de mult nu l-am văzut aşa de voios, pentru că era foarte melancolic şi zile întregi nu vorbea cu amicii săi. Ba de multe ori, în cafenea, lua un jurnal în mînă şi se pierdea cîte 1 oră afundat pe un punct, fără să cetească ori să se uite în lături, ori să ştie ce se face împregiuru-i. De la moartea tată-său s-a făcut mai melancolic, nu-i Jieşea din cap mîhnirea că cei mai de aproape au putut să-1 înşele şi să-1 nedreptăţească în privinţa rămasului. Mie nu mi s-a plîns despre aceasta, dar s-a plîns către colegi. în iarna trecută a început a ţînea jurnal despre toate cîte i se întîmplau peste zi. L-a continuat cîteva zile. într-o zi se afla adnotat (în februariu 1855): „Sunt cu totul desperat, Dumnezeule, dacă nici în cei mai de aproape ai tăi, nici în amici nu te mai poţi încrede!? Apoi, cum să mai trăieşti? Mi s-a urît a mai trăi".

Cea din urmă însemnare e din 23 octombre, aşa stă scris, dară scriptura era atît de proaspătă, încît nu rămîne îndoială că e din 23 noiembre, ziua morţei lui, însă era confuz şi a pus octombre în loc de noiembre. în ziua aceasta, dar, în cea din urmă a vieţei lui, a însemnat aceste: „Afurisit să fie şi numele aceluia la cai*e se închină toată lumea..." Puncturile aceste lasă îndoială ce va fi înţeles: pe D-zeu ori bani s[au] banul? Se vede că banul, că n-avea nici o para. Plătise însă, cu cîteva zile mai înainte, multe datorii, dar mai sunt neplătite.

Acum, după ce combinăm toată purtarea şi vorbele lui din toamna aceasta, cunoaştem că el a fost aplecat tare la monomanie şi că avea

de mult gîndul de a se sinucide, ba se vede că lui însuşi îi era frică de sine şi nu putea şedea singur. E sigur că în minutul faptului era smintit.

Medicii încă au dat opiniunea aceasta după ce l-au spintecat. Opiniunea lor e: „Monomanie şi că ideea de a-şi curma firul vieţei era mai fiptă, şi că, mai curînd ori mai tîrziu, tot cerca să o esecute, şi că numai o boală grea ori altă straformare radicale în organismul lui l-ar fi putut vindeca". De aceea i s-a dat şi secultura uzitată pentru cei morţi de moarte naturale.

Mai adaog atîta, că el numai către soru-sa, văduva răposatului Circa, avea deplină încredere şi pe ea o iubea mai mult.

[1] Scrisoarea poartă menţiunea ***fragmente.***

[2] Vezi CXII, n. 1, 2, 3 'şi **.

[3] E vorba de originalul, în latineşte şi în versiunea românească, a unui ***Tractat de comerţ intre Moldova şi Anglia din anul 1588, 27 august,*** articolul fiind trimis din Iaşi la 9 februarie şi publicat în ***Zimbrul,*** IV, 1856, nr. 29, p. 1; reprodus în ***Foaie pentru minte...,*** XIX, 1856, nr. 9, p. 29—30.

[4] Referire la articolul lui Maiorescu, iscălit M..., ***Manuscriptul părintelui Fâvrilâ la Oxfort şi un alt document mai importante,*** din ***Foaie pentru minte...,*** XVIII, 1855, nr. 45, p. 254—256. Manuscrisul la care se referă autorul este un evangheliar slavon din secolul al XV-lea, descoperit de Laurian la Oxford, în cursul unei călătorii în străinătate din 1855, prin care se demonstrează — în contra părerii lui Dimitrie Gantemir — că românii au scris mai întîi în chirilică. Documentul „mai importante" este tratatul — la care se referă în scrisoare Maiorescu şi care a fost semnalat de Constantin Hurmuzache — încheiat între Petre Şchiopul şi regina Elisabeta a Angliei. Prin tratat se argumentează că suveranitatea principatelor n-a fost anulată de otomani. Documentul e comentat de G. Sion în ***Patria,*** sub titlul ***Un document însemnat,*** de unde articolul e reprodus în ***Foaie pentru minte...,*** XVIII, 1855, nr. 44, p. 245.

[5] = ***Steaua Dunării.***

* Este moldovenism, semnifică ***terminat.***

* ***Patria*** a apărut la Bucureşti în 1855 (februarie-octombrie), sub redacţia lui N. Nenovici.

** Un tînăr din cei mai buni ai timpului său, de origine dintr-o familie fruntaşă de la Gernat (una dintre comunele numite Săcele şi Şepte-Sate, în distr[ictul] Braşovului). Acest caz este unul din multele cazuri triste şi' dureroase de care se mai mtîmplă în epoca noastră. Red.

CXVI

Viena, 22 ianuare 1856

Frate Bariţ!

Fără îndoială, vei fi tot aşteptat răspuns la cele două scrisori relative la batjocura de pamfletul bunăvăţan \ dar crede, frate, că n-am avut nice sărbători, atît sînt de ocupat, şi tu ai făcut rău că nu mi-a[i] trimes o versiune germană, căce atunci o puteam multiplica şi da pe aici, pe acolo. El, adecă pamfletul, a vinit pe urmă şi tipăit la Marţiu. Nu e om care, după ce l-a cetit, să nu zică că a înebunit acel diavol; chiar şi din Moldova mi se scrie că a deşteptat pretutindinea greaţă.

Tu-mi ceri ajutoriul, dar nu-mi spui, în ce mod? La jurnalele de aici, unde am cercat, nu vor să se apuce de lucruri atingătoare de episcopi. Vezi tu că şi cele de concordat le iau numai din jurnale străine.

Cred însă că în privința aceasta voi avea mijloc *afara,* mai aşteaptă puțin. Lasă că n-am timp de a o traduce, dar nice n-aş cuteza, după copia *manuscrisâ,* că mă tem să nu fie erori, şi pe cea tipărită nu poci pune mîna. Vezi de-mi trimite o versiune germană. Cum că lucrul e cunoscut aici, mă convinsei şi ieri, cînd antistul nostru mă întrebă şi ceru
331 o versiune pentru ministrul Justiției. Acesta şi aşa are / opiniune rea de el. Tu, dacă vorbeşti de proces, neapărat vei fi tradus pamfletul şi, iar te rog, trimite-mi o versiune, pe care [o] voi multiplica eu aici, prin jurişti.

^ Alaltăseară tîrziu, am fost la Lemeni[2]. Şi el zice că să-1 dați în judecată, deşi e convins, ca şi mine, că satisfacerea *eclatante* nu vei cîştiga, dar aceasta va contribui a demasca bine pe acel drac. Să ştii, Barit, că gubernatorul vostru cel de acum a apucat odată a zice aici '„că împăratul, în tot Ardealul, n-are om ca pe Ş.faguna]"!! Auzi tu! Deşi de atunci s-au întîmplat multe, care au modificat acea părere, însă rădăcina acelor vorbe *încă nu e ştearsă.* Pamfletul de acum sper că o va şterge.

Voi înțelege-vă-ți cu un advocat bun şi dați acusa de *calumnie. Tu cei date!* Dar, ce date ? Să nu cumva să ieşiți din pamflet afară. Rămîneți în pamflet, că ajunge. Încă o dată: trimite-mi iute o versiune *germană,* întocmai cum va fi ce[e]a ce o veți alătura lîngă suplică. Advocatul să vă fie ungur. întrînd odată cauza în proces formale, atunci jurnalele nu vor recusa publicarea lucrului. Numai să înştiințați de urzirea procesului, fără îndoială în Sibii. Nu vă pierdeți 'cumpătul, fiți reci şi cu răbdare. Către aceasta, *mişcă* pe mitropolitul[3], căruia îi scriu
33F şi eu, poimîne, arătîndu-i ce să facă. /

La întîmplare de a nu alerga la judecată — lucru ce eu tot cred că e de lipsă — atunci să dați suplica or de-a dreptul la împăratul, or la ministrul de Interne, şi una, or alta, să mi le trimeteți mie. La întîmplare de a-ți da *acusa la judecătorie* şi nu v-ar accepta-o, atunci dați *suplica la ministrul Justiției,* cu plînsoare că nu vă acceptă acusa. Se înțelege că şi aceasta mi-o veți *da mie,* adecă să o dau eu.

Eu vă pui azi tot cazuri, că nu ştiu ce ați mai făcut. De ce nu mă înştiințați de toți paşii, de impresiunea făcută în gubernător, în dregători ? Cauza e mare. Numai iară vă rog, în verce paşi veți face, fiți cumpătați în espresiuni, nu vă răpiți, că pamfletul vorbeşte de ajuns pentru sine şi în contra autorului.

Aştept răspuns răpede. La toată întîmplarea, eu, deşi aici, am luat repulsă, nu încet a căuta mijloace de a aduce cauza la publicitate,
332 /. M. I

[1] E vorba de ***Circulara*** lui Şaguna nr. 1090, din 5/17 decembrie 1855, în care îi ***„sfătuieşte şi roagă"*** pe credincioşi să nu cumpere, nici să citească ***Gazeta Transilvaniei*** şi „calendarul lui G. Bariț", afirmînd că gazeta de sub redacția lui Iacob Mureşanu e „obraznică", iar despre redactori, că „umblă să samene vrajbă şi neîncredere". Despre conflictul lui Şaguna cu ***Gazeta Transilvaniei*** şi luptele confesionale cf. N i c o l a e P o p e a, ***Arhiepiscopul şi mitropolitul Andrei baron de Şaguna,*** Sibiu, 1879, p. 103 sq.; G. B a r i ț, ***Părți alese din istoria Transilvaniei,*** voi. II, Sibiu, 1890, p. 728 — 739, I. L u p a ş, ***Mitropolitul Andrei Şaguna. Monografie istorică,*** Sibiu,

1911, p. 118—119 si A n d r e i Ş a g u n a, ***Memorii din anii 1846—1871,*** Sibiu, 1923' p. 85-86. în ***Memorii,*** Saguna îl acuză şi pe Maiorescu, care i-a ajutat lui Raiacici să tipărească în 1851 un pamflet în contra sa: „Raiacici a dat la tipar acest pamflet prin Trifunat, consilier la Ministerul de Finanțe" (p. 56). Asupra felului cum era privit Saguna de românii aflați la Viena vezi şi scrisorile lui A. Moroianu (E ne a H o d o ş, ***Din corespondența lui Simeon Bărnuțiu şi a contemporanilor săi,*** Sibiu, 1944, ,Pp.,^ ,p^* j... Lemeni, obligat să trăiască din 1850 pînă la moarte (1861) în Viena. Vezi şi GXVIII.

[3] Alexandru Sterca - Şuluțiu, urmaşul lui Lemeni la Blaj.

CXVII

Viena, 29 ianuar 1856

Frate Bariț /

Mă grăbesc a te înştiința mai întîi că, punînd mîna pe un esemplariu tipărit al pamfletului, ieri l-am şi tradus şi acum se copiază; prin urmare, n-ai să-mi mai trămiți nice o versiune. Prin cunoscuții mei am agitat, încît nerăbdarea e mare în toate ministeriele de a cunoaşte acea batjocură. Nu e îndoială că el se va fi tradus şi în Sibiniu şi că praesidialiter va fi vinit şi la ministrul de Interne, însă cele ce vin pe calea aceasta nu prea sînt'publice în ministerie. Eu zic numai ca o părere a mea că poate li s-a trămis, dar poate să fie şi din contra. ,Eu însă am ales calea de a mişca de jos în sus. Consiliariul Levinski la suprema autoritate de poliție înainte de 5 zile nu o avea, ci dorea să o aibă. Macedonfi a făcut acolo cele de făcut. Murăşanu * şi Rusu[1] îmi vor aduce sau deseară, sau mîne 2 copie şi apoi voi da versiunea mea lui Macedonfi, ca prin ai săi să o multiplice şi pe urmă să o distribuie pe la toate locurile. Eu voi da mîne un esemplariu consiliariului Hye, care îndată-1 va comunica ministrului nostru şi apoi îmi va face cunoscută opiniunea acestui din urmă. Vă pot încredința pe amîndoi că să fie tot acuzat cineva pe acel Rău nu-1 put3a strica atît cît şi-a stricat însuşi.

Legistul Hye, care a compus procesura penale, zice că nu e bună resoluciunea gubernătorului; adevărat că nu poate împedeca pe episcop de a-şi învăța pe cler şi de a-l feri de învăţăture rele, dar îl poate mărgini a' nu ataca *persoane.* Cu toate aceste, numai după ce va ceti pamfletul or batjocura şi va vorbi cu ministrul, îmi va spune ce e de făcut. Eu însă sînt tot de părere că debe dat în judecată şi mi se pare că *Râului* de aceasta-i e frică. E peste / putință a realiza el probămîntul **333**
cum că voi sînteți înşelători şi turburători, mincinoşi, proseliți etc.

Mai vîrtos Iacob să nu lase nicedecum procesura pe calea legei. Tu zici că pe cînd încheiai scrisoarea intră şi Popasu la tine. Eu parcă văd că vinirea lui e după un semnal din Sibii, dar *tu nu-ți da consiliul niminui,* nice tu, nice Iacob, nice unul nu spuneți ce voiți să faceți.

Tu zici că eşti prea determinat a te bate cu el prin presă, dar fii sigur că el, atunci, *te va trage in judecată.* Rumegă bine.

Lemeni a scris ieri mitropolitului, învățîndu-1 ce să facă. Eu încă scriu astăzi acolo şi la Or[a]die. Ei vin în *marte* toți aici[2]. Din toate

părţile li se va spune ca să aducă cauza de-a dreptul înaintea împăratului. Mitropolitului i-am spus şi eu de atîte ori să lase pe apostoli şi să-şi spună toate păsurile lui *Hs.* La Oradie scriu să o traducă în latineşte şi-i învăţ ce să facă cu ea. Fiţi siguri că lucrul nu va rămînea fără urmări. Dacă cercularea lombardo-vineţiană a aprins pe cei de aici şi î-a dezgustat *peste măsură,* apoi fiţi siguri că cea din Sibii nu va avea mai puţin efept.

Pînă vă voi mai scrie cursul lucrului aici, lacob să se sfătuiască cu un advocat ungur bun, de es[emplu] cu Veres, şi să prepare toate pentru proces.

Sion, în Moldova, face o satiră; mîne îi mai scriu ce are să intre în ea [3].

Am dat însărcinare la tipografia lui *Grund* şi la Mehitaristi pentru tipăritul de care-mi scrii, şi pînă în minutul acesta nu-mi veni calculul[4]. Eu, pînă atunci, voi sondi la Levinski — Oberste Polizeibehorde[5]—
333v Presthurens [?] şi voi vedea. /

Să-mi trâmiţi râpede o copie de cercularea relativă la Moroianu. Tinerimea de aici s-a aprins tare pentru acea împutăciune. Tu ştii că aici, în raportul către magistrat, Moroianu nu e dat de *sinucis,* ci de moarte *am [...]ickfluss*[6], aşa a ieşit în lista morţilor şi în *Wanderer* etc. şi în *Wienerzeitung.* Am însărcinat pe Stoian să-mi copieze *repertul medicilor* să vedem la ce e bun, pentru că, poate, repertul medic, să fie altfel, şi împrotocolarea la magistrat altfel. Se va face şi în cauza aceasta ceva.

Dar m-am mirat, în scrisoarea ta, că tu nu-mi scrii nimic ce face lacob, adecă ce are de gînd. Scrie-mi şi din partea lui. Să nu peardă curagiul. Eu, în mişcarea ce făcui şi fac, le descriu impresiunea în principate din punct de vedere *politic* altfel şi într-un mod ce face impresiune.

Mă întrebi de *Gazetă.* Eu cred că o să aveţi perdere or împuţinare de cîştig la început, dar fiţi securi că această va fi trecătoare[7]. Oricum, să nu lăsaţi *Gazeta.* Răul tocmai aceasta voieşte. Eu vă promit că vă voi mijloci ajutoare în principate, mai ales în Moldova, adecă pentru Murăşanu. Faceţi numai cu Găt, şi dacă nu va ieşi în semestrul acesta nice un cîştig, numai să se ţină *Gazeta.* Pentru dezdamnarea lui lacob şi a ta ca colaborator, fiţi siguri că voi mijloci ceva bun.

Tu n-ai dreptate să te plîngi de Popasu, pentru că s-a cetit *Cercu-lara.* El mai puţin decît orcare poate purta lupta cu Răul, şi apoi e mai
334 bine aşa, că s-a cetit. E bine ca oamenii / să-şi spargă ei capul decît să li-1 spargă alţii. I-am băgat aici un bilet pentru un sigil ce cerea să-i fac şi pentru care a trămis banii pe cel ce veni de acolo la Şcoala comerciale, şi apoi acesta cheltui banii pe drum. De Gerculare îi scriu numai atît că au apucat-o cu toţii pe cale bună de a-şi sparge capul.

Scrieţi-mi des, despre toate,

I. M.

[P.S.] Principatele or să iasă foarte bine. încă o dată, nu vă perdeţi curagiul.

Dar poate aveţi voi lipsă să vă trămit eu o versiune germană a pamfletului ?

Uitam. Dintr-o scrisoare a mea către Const. Hurmuzachi, în care *glumeam* despre disputa ce am avut cu Doxachi, ei au luat lucrul *de serios.* Că eu o să vorbesc în *Foaie* despre aceasta. Ştiu că era să vă telegrafieze şi ştiu că Constant, a scris Murăşanului şi ştiu şi răspunsul lui lacob. Am rîs de frica lor şi i-am şi mustrat de atunci că mă judecă copil. N-am trămis articulul numai ca să nu mai dau cauză ticăloşilor să se apuce de Laurian, că iar venea ceva asemenea, iar de disputa cu Doxachi nice prin gînd nu mi-a trecut să ating ceva. / 33

* [F. 333, marginal, nota lui Maiorescu:] Spune-i lui lacob să facă ceva pentru copil, pînă le va veni stipendiul, să nu-l lase, săracul. E băiat foarte bun, dar e tot flămînd. Spune-i!

[1] loachim Mureşanu şi loan Rusu studiau „legile" la Viena.

[2] Conferinţa episcopilor catolici s-a ţinut în aprilie 1856 la Viena. Amănunte în *Gazeta Transilvaniei,* XÎX, 1856, nr. '28, p. 110.

[3] Satira este, de fapt, o fabulă: *Măgarul decorat* (cf. scrisoarea lui Maiorescu către G. Sion, datată 3 februarie 1856, la Ştefan Meteş, *Din relaţiile şi corespondenţa poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi,* Cluj, 1939, p. 162).

[4] „Apărarea" scrisă de Bariţ n-a mai apărut. Cf. O. Boitoş, *Memoriile lui Gheorghe Bariţiu,* în *Studii literare,* 1942, p. 199.

[5] Poliţia generală.

[6] începutul cuvîntului, indescifrabil.

[7] Bariţ arată că între 1850 — 1861 „numărul abonaţilor *Gazetei* şi al *Foaiei* variase între 450 şi 500; acel umăr însă a fost mult alterat în urmarea Circulariului nr. 1090 din 5 dec. v.[echi] 1855, cu care episcopul Andrei br. de Şaguna afurisise cetirea *Gazetei* si a *Calendariului* meu" (cf. *Părţi alese din istoria Transilvaniei,* voi. III, Sibiu/ 1891, p. 624).

CXVIII

[Viena], 1856, februariu

Cel de la Orade[1], cînd aude pe la cei mari plîngeri despre români în loc de a-i apăra, îi apasă, zicînd: „Apoi cu bine îi svătuiesc, dar nu mă ascultă, că ei sunt cu capetele mari". Acest coşutean zice necontenit că voi toţi, cari aţi fost la Blaş în 3/15 mai şi la Comitet, aţi voit să stricaţi unirea cu Roma şi să faceţi tot Ardealul [...] ortodox", şi că voi aţi pus pe Şaguna în cap. De aceea mă acuză şi pe mine, şi nu fără cuvînt, cît pentru deputaţiunea din Viena, în 1849, că în adevăr eu am stăruit atunci mai mult ca să-1 aducem din Olomuţ, unde mersese din Moldova şi Bucovina. Sunt doi ani de cînd nu m-am mai dus pe la Erdeli, atunci însă m-am certat furcă cu el. Acum doi ani venise aici şi adusese şi pe Teodor Aron de la Buda cu sine. Acesta tot sta de mine să mă duc să fac o vizită Escelenţei-sale, că mă doreşte. Eu i-am spus că ştiu că o să mă cert cu el. Cu toate aceste m-am dus, şi după salutarea de bună venire, el mă şi apucă de nas cu vorba: „Auz că d-ta mă acuzi că vreau să introduc în biserica românilor ritul latin şi limba latină". Eu i-am răspuns:

„Adevărat că vorbesc unii despre aceasta, iar cît pentru mine, aş fi un mare sec cînd aş crede că ai putea face acest lucru, căci, deşi ai cerca, poporul te-ar ucide cu pietre".

De aici s-au iuţit vorbele, iar a acuzat adunarea de la Blaş şi pe Comitet de scopul de a strica uniunea, iar mie mi-a imputat că şi eu am stat să punem pe Şaguna în cap. Ştii ce i-am răspuns? Ascultă! Am zis: „Aşa e, dar ştii de ce?" El: — „Ba, nu ştiu". — „Să-ţi spui eu — adaosei — Comitetul şi noi toţi trecem de democraţi şcl. Pe Hakman[2] nu-l puteai scoate din vizuina lui, episcopul Lemeni sta ca internat în Cluş[3], iar Escel[enţa]-ta te aflai în castrele lui Coşut şi predicai şi agitai în contra dinastiei legitime şi pentru coşutism. Deci, pe cine era să punem în cap?" Cu aceasta m-am sculat, am luat pălăria şi am plecat. De atunci nu m-am mai dus pe la el. Acesta, deci, nu apără pe nici un român persecutat.

Şuluţiu? Nu poate *.

[1] Episcopul Vasile Erdelyi.

[2] Episcopul Bucovinei, Eugeniu Hacman, care făcuse declaraţii de fidelitate faţă de monarhia austriacă (cf. ***Gazeta Transilvaniei,*** XII, 1849, nr. 7, p. 25).

[3] Vezi LXXII, n. 3.

* Nu, că denunţările curgea neîncetat asupra dînsului din toate părţile, nici nu era în stare să se poată apăra de ele în acea epocă fatale, cînd toate cauzele politice şi religioase era tractate la întuneric. Red.

CXIX

Viena, 4 marte 1856

Frate Bariţ!

Joi, în 28, am receput suplica în cauza mahinelor de fabrica de hîrtie[1]. Cătră 2 ore, cînd ieşii din Oficiu, mă dusei să o dau şi cu toate că o cetisem, tocmai acolo, în cancelarie, mă făcură luător aminte că nu e timbrată. Pînă să mă întorc cu bulina de stigmă, trecură 2 ore, şi protocolul de intrate se închise. O dedei dar vineri, în 29, şi mă înscrisei pentru audiinţă pe duminecă, în 2 marte, la ministrul. Am fost şi i-am vorbit; de remisiunea vămei pe 1/2 an nu e nice o îndoială. Mă trămise însă la cavalerul Hock, care acum se află în Ministeriul de Finanţe, cînd, mai înainte, era în cel de Comerciu. Acesta duminică nu vinise la ministeriu. Deci m-am dus ieri. Mi-a obserbat că debea să daţi suplica prin Direptoratul Finanţiare al ţărei, căce, de regulă, ei tot debe să o trămită acolo. I-am arătat însă că, după atîta aşteptare şi pedece şi damn, verce întîrziare e foarte damnoasă. Mi-a promis, dar, că vor decide *de-a dreptul* / Dar zicea că e de lipsă mai întîi ca un pricepător (Sachverständiger) să constate că în adevăr sînt mahine numai pentru fabrică şi mă întrebă dacă în Braşov sînt *scoale reali,* ca un profesor de aceştia să facă constatarea, or să vă aduceţi unul de la Sibii. La aceasta am răspuns că nu ştiu, dar că credeam că pot face această cercetare oficianţii de vamă. Stăruind ca să decidă lucrul curînd, mă trămise la refer, consil. Mohl.

Cînd să ies de la Hock, intră Mohl. Acesta *a zis* că ajunge să adeverească die Zollbeamten[2] şi că deciziunea va merge de aici la Finanzlandesdirection[3], ca să însărcine pe oficianţii de vamă de la Braşov or de la Timiş (resp. Buzău) să cerceteze, şi fiind după cum arătaţi, să vă scadă vama de import pe 1/2. I-am mai rugat să nu întîrzie şi mi-au promis. Nr. pus pe suplică este *7444.* îngrijiţi dar la Sibii, la Finanzlandesdirection /, ca sosind rescriptul acolo, să nu vi-o tină. încă o dată, nr. e 335v
7444, Dep. *II. 15* / Z.K. angelangt am[4] 29 febr. 1856. Biletul îl ţin la mine că mîne, poimîne mă duc să văd cînd se espedeşte resoluciunea in jos. Şi apoi să v-o scriu.

în cauza ta am aşteptat dinadins ca să te mai alinezi din impresiunile cele dintîi, ca să nu faci vreo eroare în espresiuni or în ton. La tipografia lui Grund, unde se tipăresc cărţile scolastice, au cerut de la 17—18 pe coală. Dă-i dracului. La Mehitaristi mi-a făcut faptorul în cancelarie la mine computul de coală 8° n. 2 garmont, 500 esemplare, 16 fl., 12 sv. Aceştia au şi tipariu mai bun. De coală 8° nr. 1 n-am vorbit, că n-am putut. Dar de ce să nu / stai la nr. 2? 336

Zici că Iacob nu va să ştie de proces. Deşi aici sînt toţi de părere că l-ar cîştiga, însă, fără îndoială, e greu a purta proces cu un aşa om şi poate şi celor de sus nu le-ar plăcea... De la Blaj veni ceva, însă alăturară numai originalul. Ministrul a rămas întîi surprins, că nu ştia ce e. Pe urmă capelanul Nagy de la „Barbara" veni şi-mi ceru pentru referint[ele] Simoci o versiune. I-am dat-o. înainte de ace[e]a cu o săptămînă, dedese Macedonfi altă copie lui Meschutar. Acesta a zis: „Mit Sturm konnen wir die Sache nicht angreifen; *aber eine Satisfacti[on] wird geschehen.* Wie und in weîcher Art, kann ich nicht sagen"[5].

Desigur, se va face ceva, pînă acum vă pot spune că să-l fi tot săpat cineva, nu-l putea să-i strice mai mult decît şi-a stricat el însuşi. Mă, frate! Eu vă trimeteam de-atunci cele despre urbariu, dar are corecturi de mînă, că e adaptat din cel pentru Ungaria 1854 şi mă tem că cei de la voi nu înţeleg bine lucrul şi să nu vă apuce să plătiţi ca pentru scrisori. Aici înţeleg aşa, că ce se ţine *ad rem* şi nu e *privat* se poate corege cu mîna şi nu se priveşte ca lucru particularul. Dar ai voştri înţeleg? Eu l-am espedit sîmbătă şi am plătit ca Kreuzband, şi am însemnat deasupra *ce* e, pentru mai mare securitate. / 336

[F. 336v, marginal:] Oare să nu trămit cîte 2 esemplare lui Andrei şi de acolo să vă trămiţă el? Asta înţeleg numai cînd în litografie se află ceva *de mînă.*

[1] Amănunte la O. B o i t o ş, ***Memoriile lui George Bariţiu,*** în ***Studii literare,*** I, 1942, p. 199 şi Al. B ă r b a t, ***Fabrica de hîrtie de la Zărneşti (1852—1878),*** în ***Studii şi articole de istorie,*** IV, 1962.

[2] Vameşii.

[3] Direcţia financiară a statului.

[4] Sosit la.

[5] Cu forţa nu putem trata chestiunea, *dar o satisfacţie se va da.* Cum şi în ce fel, nu pot spune.

(XX

Viena, 23 marte 1856

Lasă să se tipărească deodată Codicile civile şi Codicile financiare, lasă că traduc regulamentul procesului civile, nefiind bun de nimic cel tradus în Sibii, lasă că sunt ocupat şi din partea Ministeriului de Cult, toate acestea pe lîngă lucruri oficiali, apoi e şi corespondinţă cu principatele, deşi văz că toată stăruinţa mea de a mişca [...][1] veni şi de a-i aduce să facă şi ei ceva [...][2] acum, şi acest acum e şi tîrziu, a rămas fără rezultat. Toţi sunt mari în vorbe şi numai în vorbe le stă patriotismul.

Ai văzut afurisitele de rescripte turceşti? Va să zică Ghica domnea numai în înţelegere cu turcii, el supunea toate la aprobarea ministeriului turcesc! De aceea el şi în anul trecut n-a vrut să urmeze lui Ştirbei şi să protesteze şi el în contra rescriptului Porţei relativ la trimiterea deputaţilor la conferinţe[3]. Acum iar nu voieşte a protesta, şi protestul moldovenilor nu l-a primit. Astăzi numai Ştirbei lucră pentru drepturile ţărilor, întocmai cum ne-am înţeles amîndoi în anul trecut. Protestul lui cel de acum la conferinţe, şi dus de fiiul său, face lui Ştirbei toată onoarea şi de patriot, şi de bărbat de stat. Eu am toate operatele lui, atît despre ace[e]a ce a trămis la Paris, înainte de deschiderea conferinţelor, cît şi protestul de acum.

Cel dintîi operat e ca şi cel ce era să-1 dea la conferinţele din Viena» şi pe care l-am compus, în esenţă, amîndoi cînd fusesem la Bucureşti- E un lucru de mirare, cu toate aceste, cum dracul se putu amăgi Europa şi a crede lucrurile cu totul altfeli de cum sunt. Scrisoarea din Bucureşti, ieşită în *Independance* din 19 martie, şi alta din Iaşi, în *Journal de[s\ Debats,* tot din 19 marte, mi-a turburat tot sîngele. Cea din *Independance* e de la clica Ghiculeştilor, unită acum cu Cantacuzineştii. Ei s-au grăbit să strice impresiunea adresei Divanului ad hoc şi au luat coloare de patrioţi, cînd lucrul e cu totul din contră. Dar şi Ştirbei e de culpă, cu secretele lui, că nu va să afle nimene ce face, şi chiar cei din Bucureşti îl judecă rău, pentru că nu ştiu ce lucră.

Să ştii însă că cei de aici sunt supăraţi pentru că Ştirbei, în operatul trămis încă în 12 faur la Paris, a cerut împreunarea principatelor ca o dorinţă universale ş.c.l. Cînd s-a înfăţoşat feciorul lui Ştirbei[4] în trecerea la Paris, joi, în 13 marte la 1 1/2, la împăratul, acesta i-a zis vorbele aceste: „Je connais Fopinion de votre pere, il veut la reunion des deux: principautes, mais je ne crois pas que ce serait dans l'mteret de ces pays"[5]. După ce i-a răspuns omul că românilor în puntul 1 de garanţie şi în 1 propuzăţiune austr. li se promite o reconstituire conform dorinţelor lor (â leurs voeux"), tatăl său era datoriu a se face organul unor dorinţe atît de fierbinţi şi comune. La aceasta i-a răspuns Împăratul: „Mais Ies principautes ne savent pas ce qu'elles demandent!"[6] Dar eu ştiam mai dinainte că la plecarea lui Buol s-a ţinut aici conferinţa în care Riul (Bach) *i-a convins* că unirea principatelor, nu e de interesul Austriei. Werner, care ţine locul lui Buol, i-a spus tot aşa, spunîndu-i curat ceea ce ştiam şi noi, că, în Paris, afară de Poartă, numai Austria se luptă în contra împreunărei; i-a spus-o verde, cu vorbele aceste: „Mais malheureusement, nous sommes seuls"[7]. însă acum auzim că Austria a triumfat, prin urmare am pierdut speranţa de împreunarea principatelor[8]. Măcar dacă Ghica Vodă ar fi spijinit şi el pe Ştirbei, atunci tot însemna altceva cererea acestui din urmă.

[1] între paranteze, nota redacţiei: „Foaia r[uptă]".
[2] între paranteze, nota redacţiei: „Foaia ruptă".
[3] Vezi CXII, n. 1.
[4] Gheorghe Ştirbei (cf. N. Iorga, ***Viaţa şi domnia lui Barbu Dimitrie Ştirbei, domn al Ţării Româneşti (1849—1856),*** Vălenii de Munte, 1910).
[5] Eu cunosc părerea părintelui dumneavoastră: el vrea unirea celor două principate, dar eu nu cred că aceasta va fi în interesul lor.
[6] Dar principatele nu ştiu ceea ce cer.
[7] Dar, din nenorocire, noi sîntem singuri.
[8] După Conferinţa de la Paris, Maiorescu pledează persistent în favoarea unirii. împreună cu Constantin Hurmuzache tipăreşte în română şi franceză broşura ***Dezvoltarea drepturilor principatelor moldo-române în urma Tratatului de Paris din 30 martie 1856.*** Reprodusă de Ghenadie Petrescu, Dimitrie Sturza şi Dimitrie C. Sturza, în ***Acte şi documente relative la istoria renaşterii României,*** voi. III, Bucureşti, 1899, p. 179—259.

CXXI

Viena, 29 marte 1856

Frate Bariţ!

Scrisoarea ta din 23 o recepui acum tocmai. Duminecă, în ziua de Pastile *lor,* ţi-am scris, dar neavînd buline stigmate de scrisori şi fiind toate holdele închise, n-am avut încătrău şi ţi-am împostat-o nefrancată. Atunci ţi-am zis că sînt sărbători, acum, după ce vărul Tipar va fi aici mult pînă la 3 prier, poate şi mai curînd, eu nu fac nimic, ci vom ceti amîndoi împreună tot operatul tău şi ne vom consulta. Se înţelege că mă voi folosi de adaosul ce-mi înaintaşi astăzi.

Altă cauză a întîrzierei: eu ştiu bine de fulminatoriu, dar mi s-a concrezut ca secret şi nu ţi-am putut scrie nimic. La acest fulminatoriu a contribuit o notă a ministrului de Cult *energică,* apoi şi ministrul *meu.* Acest om, care era cam supărat pe mine, că eu şi după ce gubernămîntul a raportat de Aron F[lorian] „man soli ihm nicht unbedingt zutrauen"[1] tot am stăruit să vină aici în anii 1852—53; acum, de cînd a văzut că mişelul va să mă surpe, e plin de bunăvoinţă cătră mine şi nu poate să audă de balaurul din Sib...[iu]. De va fi făcut minist[rul] de Cult şi *altceva,* nu ştiu pînă astăzi.

Dar tocmai esistinţa fulminătoriului cere acum mai multă precauţiune cu broşura. Lasă-mi timp să miros şi să urmec, / fii în pace şi cu 337
puţintică răbdare. Cu Henop iar am vorbit şi-mi zice că-ţi va trimite. Nu-1 las de cîte ori îl văz.

Dar, pentru D-zeu, de ce nu ţineţi terminologia *Buletinului* pentru nomenclatura oficielor politice şi judeţiari!? Nu ştiţi voi că ea a fost combătură de cătră gubernăm. vostru, mai ales numele de prefept şi

prefeptură (Kreispräsident und Kreisamt) şi *pretor* şi *pretură* (Bezirksvorsteher, Bezirksamt)? Mă pusei în vara trecută şi, într-un memorial, apărai terminologia mea cu atît foc şi putere, încît în Ministeriul de Interne rămaseră saşii cu gura căscată, Glanţ a luat parte pentru mine şi însuşi ministrul, căruia i-am recomîndat speţialminte operatul. Urmarea a fost că făcură un răspuns la săbieni, în care trecură motivele mele şi chiar un loc ce era un bîrnac dat oficiaţilor ardeleni, şi înainte de a-l trămite în jos, *mă întrebară dacă sînt mulţămit.* Am răspuns da. Pe urmă primii hîrtie formale prin care mi se spune că terminologia s-a *sancţionat.* Voi pune pe Titu să facă copie din operatul meu şi din hîrtia aprobatoare şi — dată ocaziune — vi le voi trămite. De acolo vei afla apoi cum stă cu terminologia comisiunei ştiute.

Iaca nomenclatura, pune pe Iacob să o copieze[2]. Pentru partea
337v politică şi cea mestecată [...][3] /

[1] Să nu i se dea neapărat crezare.

[2] Cf. I. Maiorescu, ***Nomenclatura ofielelor politice şi judeţiari după terminologia observată în buletinul Foalei legilor imperiale,*** în ***Foaie pentru minte,..,*** XIX, 1856, nr. 17, p. 63-64. Vezi şi CIV.

[3] Lipseşte continuarea.

CXXII

Viena, 6 prier 1856

Frate Barit!

Tocmai primii scrisoarea ta din 31 marte. Tu mi-ai scris la timpul său de întrevorbirea ta cu Răducan[1] însă nu ziceai nimic de *neutralitate,* care nice nu crez să fie ieşit pe-atunci la lumină, pentru că noi toţi am înţeles-o că se cuprinde sub *garanţia coleptivâ,* prin care noi am înţăles garanţia dreptului popoarălor: la garanţie du droit des gens. Dar în dezbaterile ce am avut cu Şt[irbei] în Bucureşti[2] — cu Vattel şi Martens în mînă[3], şi cu traptatul de neutralitatea Belgiului — Ştir-bei] a scos la lumină *neutralitatea,* ca să se dechiare apriat. După întrevorbirea lui Şt[irbei] cu Ghica la Focşani, a adoptat-o şi acesta în operatul său prin stăruirea lui Hurmuzachi, iar împreunarea *nu.* De unde
338 şi vezi tu că în capul lui Ghica nice a fost ide[e]a de neutralitate. /

Ce o fi cugetat Răducan şi ce o fi vorbit şi scris în Stambul, nu ştiu. Ştiu însă că el e bun român, dar cunosc şi memorialul lui Ghica Vvtrimis la Poartă, în septembre 1854, de aici, din Viena, care a scandalizat pe toţi românii şi din care au trecut unele în conclusele din Constantinopol. Cu acest memorial în mînă a stat Aii Paşa în contra lui Walewski, Orloff şi Cavur în Congresul din Paris etc.[4]

Zici că A[lecu] Hurm[uzache] şi K. sînt bine cu Vodă. Cine e acel K.? Kogălniceanu? Acesta e rău, la cuţite cu V[odă]. Insă chiar Hurm[uzache] mi-a scris mişeliile lui Ghica, toate, toate,^în 3 scrisori mari de cît[e] 6—7 coaie!!

Asta pentru tine: Şt[irbei] a trimis operatul său cu cele 4 punt[u]ri şi cu scrisoare cătră Napoleon în faur, apoi în 3 marte, protestul şi refutarea concluselor din Stambul, cu a doua scrisoare cătră însuşi Napo-
leon, în aceasta se lapădă de verce ambiţiune pentru sine / şi pro- 338^
pune domn din dinastie europeană. Adauge însă că de s-ar pune domn din vreo dinastie de ale *vecinilor* (în înţelesul cel mai lat), după ura ce e în contra lor, aceasta ar da numai [...] ocaziune de a începe propagandă relegioasă, ca să încurce lucrurile etc. Aceste numai pentru tine.

Tu crezi că poate Ghica joacă rola de care vorbeşti. Il cunoşti tu? Mai sec şi uşor domn n-au avut principatele. Cînd a auzit că într-o adunare, în Iaşi, s-a vorbit de unirea p(rinci)p(a)telor şi de dinastie străină, a trimis pe ruda sa, Leonida Ghica, de a spart-o, detunînd în contra *împreunării* şi în contra rasei *latine* etc. Aceste sînt fapte posibile.

Ceteşte în *Allglemeine] Z[eitung],* în Hauptblatt[5], din 3 aprilie un articul al meu *lung* şi-1 traduceţi. In *Oesterr[eichische/] Z[eitung]* a ieşit
protestul Kogălniceanului[6] şi cearta între/Ghica şi mitropolitul, 339
precum şi prinderea lui *Holban.*

Cu toate că şi Şt[irbei] crede principatele mai secure sub dinastie străină, eu nu sînt de părerea aceasta. Pe români nu-i poate guberna decît numai român. Astăzi cer străin din motive *diverse,* 3 luni după ce vor avea străin vor cere altceva. St. Marc Girardin[7] a nimerit foarte bine cînd a strigat românilor: „învăţaţi a fi gubernaveri 1"

Tipariu e aici. Dimineaţă îi dau broşura ta[8]. N-am ce-ţi face, nu mă poci ocupa încă cu ea, fii răbdător,

[1] Probabil Răducanu Rosetti, boier moldovean cu concepţii liberale, participant la revoluţia de la 1848.

[2] Vezi CXI, n. 2.

[3] Referire la două tratate de drept internaţional din secolul al XVIII-lea, datorate lui Georg Friedrich von Martens, ***Precis du droit des gens modernes de VEurope,*** Gottingen, 1789 şi Emeric von Vattel, ***Droit des gens, ou principes de la loi naturelle appliques ă la conduite et affaires des nations et des soiwerains,*** Neuchâtel, 1758.

[4] La Congresul de la Paris, ministrul de Externe al Franţei, Walewski, diplomatul rus Alexis Orlov şi premierul Sardiniei, C. B. Cavour au susţinut cauza principatelor în contra părerilor reprezentantului Turciei, MahomedEmin Aii Paşa (cf. ***Din protocoalele Conferinţelor de la Paris,*** în ***Gazeta Transilvaniei,*** XIX, 1856, nr. 37, p. 141—142 şi nr. 38, p. 145; ***Istoria României,*** voi. IV, Bucureşti, 1964, p. 253—255 şi Vasile Maciu, ***Organizarea mişcării pentru unire î?i anii 1855—1857 în Moldova şi Ţara Românească,*** în ***Studii,*** XII, 1959, nr. 1).

[5] Ziarul principal.

[6] Este vorba de protestul întocmit de Kogălniceanu şi subscris de peste 200 de persoane contra încheierilor Conferinţei de la Constantinopol din 30 ianuarie/ 11 februarie 1856, prin care se întărea suzeranitatea Porţii asupra principatelor (cf. I. Vîntu şi G. G. Florescu, ***Unirea principatelor în lumina actelor fundamentale şi constituţionale,*** Bucureşti, 1965, p. 81 sq.).

[7] Francois August Saint-Marc Girardin, publicist şi profesor la Sorbona, cunoscător al principatelor române, pe care le vizitează în 1836, militează pentru unire în coloanele ziarului ***Journal des Debats.*** în 1852—1853 publică ***Souvenirs de voyages et etudes,*** în 2 volume, apoi ***Les voyageurs en Orient et en Turquie depuis le trăite de Paris,*** Paris, 1858.

[8] Broşura cuprindea răspunsul lui Bariţ la atacul mitropolitului Saguna. Vezi şi CXVII, n. 4.

cxxin

Leinz bei Hitzing, 20 iun. 1856

Frate Bariț!

Ți-am pus răbdarea la prea mare prubă. Insă ascultă cîte s-au petrecut de cînd nu ți-am mai scris. Două luni de zile, aprile și mai, am pătimit de durere de ficați. In mijlocul acestei patime, sub care cînd zăcăream, cînd veneam de nevoie la cancelarie, mai ales de am tradus traptatul, au vinit încă două evenimente peste mine: una dureroasă, inflamarea ochiului sting, pentru care m-am și tras aici, la țeară, si care încă nu e de tot limpede; alta... cum eă o numesc? Tristă nu e, dar mai face o epocă în viața mea. Eu sînt *pensiunat!* Va să zică, nu mai sînt în serbițu de stat în Austria. Nice un ministru, afară *poate* numai cel de Esterne, însă numai *poate,* căce alții în ministeriul acesta nu știu, dar nice din partea poliției nimene nu știu care e cauza. Ministrul meu capătă, în 15 mai, un rescript de *cabinet,* datat Luxemburg 14 mai:

„Lieber Freiher v. Krauss!

Der Ministerialconcipist im Ju^tizministerium un zugleich Redacteur des roman[ischen] Textes des ,,R[eichs] — g[esetz]bl[a]tt[e]s" Ioh. Maiorescu ist sogleich normalmässig zu pensioniren" \

D[omnul] Krauss și toți ceilalți înlemniră, neștiind nimic, știind însă că legea sună luminat, că nimene nu se poate pensiona fără a fi judecat. întîi am rămas și eu surprins, pentru că era vorba să mă tră-
340 mită *ad lotus* lui Koller, în principate, deși mai încoace am auzit că se/ temeau să nu agit pentru împreunarea principatelor. De participare la gazeta austriacă n-aveam grije, pentru că aceasta e proprietatea lui Bruc (sic) și știa, ba voia el să știu. Cei din *Allgl[emeine] Z[eitung]* [î]i luase consiliariul dr. Weil din Ministeriul de Esterne sub răspunzătatea sa. Ministrul meu, și și eu cugetam întîi că va fi ceva de la Bunăvaț de-a dreptul către cabinet, adecă pe la spatele ministeriului. Fiindcă <3u la 1 mai am re-nnoit către M[ăria]-s[a] domnul Știrbei suplica de împămîntenire, dată încă în 1838 și repețită în 1846'și 1847, cugetam ^ă, poate, vor fi mirosit de aceasta, însă asta nu se poate, pentru că a unei nu m-ar fi pensiunat, ci mi-ar fi dat pasportul de tot. însă ne veni o știre că arbănașul Ghica Vv. moldoveanul s-ar fi plîns în contra mea la agintele principatelor, baronu Zedlitz[2]. Mergînd la acesta, cu care sînt cunoscut, mi-a mărturisit că, în adevăr, arbănașul s-a plîns de mine, dar mi-a cetit și răspunsul ce a făcut el arbănașului, și din răspuns nu se vedea să fie făcut vreun pas în contra mea. însă pe urmă auzii că Ghica Vv. s-a plîns și către Godl[3] și comîndanții austriaci că *i-am stricat popularitatea și-i paralezez aptivitatea !* Știi că comîndanții «mrespund de-a dreptul cu cesarele. Asta era pe cînd se lucra despre bancă în Moldova[4].

în cabinet se grăbiră să facă plăcere lui Ghica Vv., sperînd că vor reieși cu planul austriac. Acum, după ce tot nu reieșiră, le *pare rău* că mă sacrificară. Așa aud. Că eu nu mă mai interesez. Atunci, îndemnat de ministrul meu, și mai mult ca să las un apt de *protest* în contra urinarei nelegali, am dat suplică la împăratul, / *cerînd o investigare riguroasă* 340?
și judecată după lege. Știam bine că nu-și poate da demenți, dar, cum zisei, am voit să rămînă ca un fel de protest. De ace[e]a, *tot în ziua ace[e]a,* mi se pare 24 mai, am înfățișat ministrului documintele relative la pensiunare și i-am arătat că eu, de regulă, nu pot fi pensiunat, ca unul ce nu am încă 10 ani de serbiț, și că mi se cade leafa întreagă încă pe un an înainte. Ministrul zicea (prin grai) că dacă cesarele a demîndat pensiunarea, mi se va da cea de 10 ani (400 f. CM.) și fără a-i fi împlinit. Eu i-am răspuns că eu, în vacanța ce vine or cel mult în primăvara 1857, tot eram să ies din serbiț și să merg în principate și că-mi vine mai bine să-mi iau leafa pe un an înainte, pentru că pensiunea de 400 fl. tot mi se va trage dacă voi intra în serbiț în principate. Deci s-a învoit și ministrul a făcut adresă la Ministeriul de Finanțe și la 1 iunie mi-am luat leafa pe un an inainte, 1200 f. (200, de cortel, nu se dau la pensiunați). Deci, de la 1 iunie sînt liber și mulțămesc lui D-zeu că de la 1848 încoace mai răsuflu și eu o dată.

Moldovenii, cînd auziră, dederă pe Ghica Vv. și acesta, ca să-și îndrepte răzbunarea albaneză, îmi propune profesura de istorie și filologie la Facultatea filozofică, cu 12.000 lei pe an și dreptu de pensiune. I-am răspuns că *nu primesc.* Din România am încredințare că / postul 241
mă așteaptă, numai să mă duc, și apoi mă vor și naturaliza, însă asta nu se poate pînă nu mă voi afla în țeară. Dar M[ăria]-s[a] domnul zice că mai întîi să merg la Karlsbad, să-mi fac o *bună provisiune de sănătate* (cuvintele sale), și apoi să mă duc în țeară. Tot deodată îmi dă mijloace de a merge la băi. Adevărat că, după ce pătimii în anul trecut două luni de ficați, în acest an iar două luni, mă tem să nu se facă periodică și să mă 'trîntească. Cu toate aceste, eu aș lăsa Karlsbadul și aș merge la Istria, în statul Papei, în Sicilia și în cantonul Granbtmdten, pentru studiul limbei în gura poporului, și apoi aș merge în țeară. Și moldovenii îmi fac colectă pentru aceasta. Se poate ca în săptămâna' viitoare să plec la Karlsbad și apoi la Istria, ca cel puțin să studiez bine limba acestei frînture de români[5]. De nu era cu ochiul, eu, cu 1 iunie, eram în Karlsbad, și peste cîteva zile, întreprindeam călătoria științifică. Te voi înștiința de unde voi fi.

în patima mea, și și în încurcăturele aceste, eu nu m-am putut ocupa cu răspunsul tău. în deșert mă întrebi tu, de se poate tipări. Eu nu sînt D-zeu. Se opresc opere în cari după lege nu e nimic, precum *Istoria* Papiului, numai după stăruirea lui Bunăvaț. Și apoi să nu oprească el pe asta, care e personale ? Și eu și Tipariu credem că e de prisos. Cei de omenie au condamnat pe Bunăvaț. Pe ticăloși tot nu-i vei aduce tu la lumină. Părerea mea e mai mult că aici o vor suprinde a) pentru că ei au făcut oficialminte și presidialiter pașii lor; b) că ei nu vor să se mai redeștepte lucrul. Apoi, *românii uniți n-au pe nimene* cine să-i apere. / 241v

[Pe f. 340, marginal, P.S.] Cele cuprinse aci despre demisiunarea mea sînt *pentru tine și Iacob,* la alții nu mai vorbiți, anume *sâ nu cumva*

sâ spuneţi în lături *că merg in ţeară,* iar de Moldova, eă am recuzat propunerea, puteţi spune. Ce ştii, de ar auzi Bunăvaţ că merg în ţeară, cine ştie ce n-ar mai unelti.

[Pe f. 340v, marginal:] încă o dată: erede-mă că m-am renăscut. Peste puţin vei vedea pe Niţu altfel[6].

[1] Dragă [domnule] baron von Krauss!
Ion Maiorescu, funcţionar în Ministerul Justiţiei şi, în acelaşi timp, redactor al părţii româneşti din ***Foaia de legi,*** va fi pensionat imediat, în mod normal.

2 Joseph Freiherr von Zedlitz. Asupra corespondenţei şi relaţiilor acestuia cu Grigore Ghica Vodă cf. ***Documente privind unirea principatelor,*** voi. III, ***Corespondenţă politică (1855—1859),*** Bucureşti, 1963, p. 103—106.

[3] Oscar von Godel-Lannoy, consul general al Austriei la Iaşi. Despre activitatea sa în principate cf. ***Documente privind unirea principatelor,*** voi. II, ***Rapoartele consulatului Austriei din Iaşi (1856—1859),*** Bucureşti, 1959.

[4] Adică, în prima jumătate a anului 1852. Instrucţiunile cu privire la întemeierea băncii s-au publicat sub titlul ***Actele organizării 'Băncei Naţionale în Moldova. Ofis domnesc cu n. 76 din 26 august 1852 adresate către sfatul cîrmuitoriu,*** Iaşi, 1852, retipărite, printre altele, în ***Foaie pentru minte..., XV,*** 1852, nr. 38, p. 149 şi ***Banca Naţionale din Moldavia,*** în ***Gazeta Transilvaniei,*** XV, 1852, nr. 78—80. în 1856 se republică ***Statutele Bancului Naţional din Iaşi,*** în ***Foaie pentru minte...,*** XIX, 1856, nr. 21, p. 78-80 şi nr. 23-24, p. 92-93, după ***Gazeta de Moldavia,*** XXVÎII, 1856, nr. 38, p. 149-150 şi nr. 43, p. 169-170.

[5] Maiorescu se reîntoarce în ţară probabil în august 1856 (cf. ***Documente privind unirea principatelor,*** voi. I, ***Documente interne (1854—1857),*** Bucureşti, 1961, documentul 386, n. 1, p. 289), iar călătoria o face abia peste un an, între 16 iunie r- 26 iulie 1857, (cf. scrisoarea lui Ioan Maior din 29 iulie 1857 către Simion Balint la Enea Hodoş, ***Din corespondenţa lui Simeon Bârnuţiu şi a contemporanilor săi,*** Sibiu, 1944, p. 58), însemnîndu-şi impresiile, care s-au tipărit postum (cf. Ioan Maiorescu, ***Itinerar în Istria şi vocabular istrio-român. (Din manuscrisele postume),*** Iaşi, 1874; ediţia a II-a se publică la Bucureşti, în 1900).

[6] în continuare, f. 342—349v, memorialul în limba germană, cu următoarea însemnare a lui Bariţ la sfîrşit: „1858. Cauza lui Ioan Maiorescu pre cînd se afla ca translator la Viena şi fusese denunţat în mod infam (copia) şi memorialul", iar apoi nota despre numărul scrisorilor (vezi LXVI, n. 2).

CXXIV

Bucureşti, 3/15 mart. 1860

Amice Barit l

[I]ţi recomand pe d. Const. Racotta, directorul nostru de la Şcoala de agricultură, care vine în Transilvania ca să cumpere boi de jug din speciele cele mai bune ce se aflâ în ţeară. Nimine nu poate să-1 îndrepte mai bine decît tine pe la locurile unde se află vitele cele mai mari, mai tari şi mai bune de jug şi pe la persoanele cari i-ar putea fi de ajutoriu
350 într-aceasta. De ace[e]a te rog cu toată căldura ca să ne stai / într-ajutor şi să faci pentru amicul nostru tot ce cunoştinţa ta despre Transilvania face să aşteptăm de la tine.

Voinţa ministrului în privinţa ta (allusio ad epistolam teanu)[1] e* după dorinţa Munteanului. Lasă-mă să răsuflu budgetului şi-ţi voi scrie.

Salut pe soţia ta şi pe mititei şi mititele.

Al tău amic,

[P.S.] Munteanului voi răspunde odată cu scrisoar tine./

[1] Aluzie la scrisoarea fratelui Munteanu,

CXXY

Bucur[eşti]

Frate Bariţ,

Alesandru Golescu (Arăpilă) veni iar la mine şi mă pun din parte-i următoarele întrebări, la cari te roagă să-i dai răspuns cît s-ar putea mai curînd:

a) Pundul # de potasă cît constă în Sibii?

b) Cît se plăteşte vama de *import* pentru pundul #

c) Nu cumva s-ar găsi în Braşov ori Sibii un om care potasă şi cu ce salariu ar veni aici? /

d) Nu cumva s-ar putea găsi în Sibii *cazanele* ne fabricarea de potasă şi cu ce preţ s-ar putea cumpăra

Vezi tu că vorba e tot de Sibii, pentru că moşia und potasa vine în apropiare de Sibii.

Te rog şi eu, informează-te şi ne răspunde cît mai c

La noi miseriele cresc. După căderea ministeriului crede că va cădea curînd şi cel d-aici[2]. /

Fiţi sănătoşi,

[1] La 16 ianuarie 1861 Kogălniceanu a fost înlăturat de la nului, fiind înlocuit cu Anastasie Panu (cf. ***Monitorul oficial al Mold*** p. 343).

[2] Guvernul condus de Manole Costache Epureanu demisi aprilie 1861. Amănunte asupra componenţei guvernelor la D ***Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859—1866). Lista de miniştr velor,*** II, 1959, nr. 1 (şi în extras).

CXXVI

Bucur[eşti],

Frate Bariţ,

Nu ţ-am răspuns în cauza amicului nostru d. Vasic tot aşteptat să-ţi pot răspunde un ce positiv. Intr-o cau cată, unde se tratează de viitorul a două fiinţe, cineva toate împregiurările cu 4 ochi. Ei bine, cu toată stăruinţ

trul de Răzbel, n-am putut căpăta nici un răspuns positiv. Tot aşa mi s-a întîmplat şi cu fratele lui Crainic \ care a fost aici şi a vorbit însuşi cu cei ce conduc trebile militarie. Confusiunea şi ameţeala ce domneşte la noi în toate ramurile administraţiunei publice are acel rezultat fatal, că nici capii departarnentelor nu surit în stare de a-ţi da răspunsuri definitive.

Specialminte, asupra întrărei de oficiari străini în oastea română şi,
354 mai ales, de oficiari din oastea / unor state vecine, întîmpină în corpul oficiarilor mai tineri şi, specialminte, a celor ce au ieşit din şcoala militarie, o foarte mare antipatie. Chiar francezii, ce-au venit ca instructori, au perdut reputaţiunea. Răspunsul ministrului e: „Să vedem, să vorbesc cu..., poate să vină aci să *cerce /"*

Eu sunt de părere *să nu cerce acum,* în nestabiiitatea lucrurilor noastre, în care nu ştim nimic de azi pînă mîine. Tu ai fost aici, acum e şi mai mare încurcătură şi, ca să te convingi ajunge să-ţi spun că astăzi şi eu, cari cred că mă pricep ceva în ramul instrucţiunei publice, sunt atît de încurcat, încît nu ştiu unde mă aflu cu administraţiunea acestui
354» ram important, care repausă pe umerii mei. / Voi să scap, şi nu-mi primesc dimisiunea[2].

Am primit călindarele, vă mulţumim. *Gazeta* vine foarte neregulat. Din anul acesta am receput numai numer[ii] 2 din *Gazetă* şi 1 din *Foaie.* Cereţi preţul pe acest an de la Costache al mieu.

Facem şi noi colect pentru fondul *Gazetei.* Lista s-a trimis şi pe la ardelenii de afară.

Cauza voastră stă rău, o ştiu şi o prevedeam. Am zis-o în 1848,
355 o zic şi în 1861 [...]/

In epoca războlului ultim oriental, pătrunsesem în sistemul fabricaţiunei noutăţilor pentru diversele ziare politice, dar atîte minciuni cîte aud acum despre principate, în presa germană şi franceză, n-am văzut.

Se poate ca aici să fie un sistem croit cu intenţiuni; orşicum, minciunile sunt prea groase. Auzi, lagăre în paralel cu ale voastre, auzi, capi magiari să vizite aceste lagăre!! Nici umbră de toate aceste lucruri, nici dracul nu se gîndeşte la de aceste. Oamenii sunt atît de încurcaţi şi ocupaţi acasă, încît nici nu se pot gîndi la alţii,

355* *I.M.j*

[1] Gheorghe Crainic, fratele protopopului Nicolau Crainic din Dobra.

[2] Prin Decretul 460 din 14 octombrie 1859, Maiorescu fusese numit director al Eforiei Instrucţiunii publice (cf. ***Monitorul oficial al Ţării Româneşti,*** 1859, nr. 128, p. 510), funcţie în care are de înfruntat multe greutăţi. Demisia, înaintată în mai multe rînduri, ultima dată la 17 iunie 1861 (cf. ms. 997*, f. 362—365), îi e acceptată, dar Maiorescu rămîne în funcţie pînă la încheierea anului şcolar, cînd şi vorbeşte despre ***Starea instrucţiunii publice în România de sus la finitul anului scolastic 1860 — 1861. Discurs pronunţat cu ocazia solemnităţei de împărţirea premiilor în 29 iuniu 1861 de directorul şcoalelor"*** (cf. ***Instrucţiunea publică,*** III, 1861, iulie, p. 193—197 ; raportul s-a retipărit în ***Foaie pentru minte...,*** XXIV, 1861, nr. 38, 297—299 şi nr. 39, p. 305—307 şi în broşură). Amănunte la N. Bănescu şi V. Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 86—90 si Marin Stoica, ***Ion Maiorescu,*** Bucureşti, 1967, p. 16-17.

Bucureşti, 12/2

Frate Bariţ,

Epistola ta cu datele relative la potasă şi cu apendicea
şia Merişiani am receput-o în ziua în care a răposat cumnată-
care în * 25 minute a fost moartă şi pe care am înmorm
săptămînă. Ocupaţiuni de pietate umană şi creştină, pe lîng
ale oficiului, nu-mi permiseră a cerceta îndată de rezultatu
Prea-sînţiei-sale episcopului nostru de Sibii şi a altor repr
clerului român oitodox din Ardeal. Alaltăieri şi ieri mi-a
2 ore şi am cercetat. Iată statul chestiunei:

Cu tot prejudeţiul ce, din cauza resimţimintelor antipa
persist aici, putea să aducă cauzei un pas făcut prin interve
teriului şi consulatului austriac — ceea ce, precum mă aş
s-a şi observat îndată — suveranul Principatelor-Unite a
numaidecît Consiliului Miniştrilor a se ocupa cu această cauz
a însărcinat pe ministrul Cultelor şi Instru/cţiunei Publ
cerceteze despre moşia *Meriţiani,* aşa mi se spuse în minister
numind în actele oficiale venite de dincolo. Ci, fiindcă se
judeţul Argeş, ministeriul a provocat pe prefect ca să-i ara
a răspuns că' *Meriţiani* or, *Mariţiani* nu se află, dar se află
cu nume de *Marişiani,* dintre cari una e moştenească, adec
rilor, cealaltă împărţită între două familie particularie,
fraţii Răteşti, de origine ardeleni, posed o parte. Aici s-a o
de pînă acum a gubernului. Capul secţiunei a III-a a Minis
telor era să facă referatul la Consiliul Miniştrilor, şi eu i-am
adaste.

Noi ştim că moşia de care e vorba şi despre care sună d
rită în *Istoria bisericească* a lui P. Maior e Merişianii \ Dar
ginalul? El nu se mai găseşte la Blaş, precît ştiu eu şi Laur
toate aceste — prima chestiune e de a constata titlul de dr
autentic.

In lipsă de actul original, urmează / a cerceta nu cum
alte acte autentice, prin cari să se încredinţeze autenticita
de la P. Maior. Avem asemini acte? Mi se pare că avem. La
află un act, din care se vede că mitropolia a perceput ven
moşia Merişani. Eu nu l-am văzut, dar Laurian l-a avut
ţiu,' căruia î l-a dat înapoi. Să se adreseze episcopul cătră B
ceară acest act. Astfel am avea asecurată autenticitatea
P. Maior şi, prin urmare, precizat titlul *primitiv* de drep
primitiv, căce acest titlu s-a putut pierde prin titluri cîştigat
modurile recunoscute de toate legile, de esemplu prin
Nu ştiu ce dat poartă actul de la Bărnuţiu, însă, desecur,
trecut. Prin urmare, ar fi de lipsă a căuta, oare în actele
se mai găseşte vreo indicare cam pînă cînd a perceput M
pe urmă, poate, Episcopia Făgăraşului, veniturile moşiei.
fi bine să se mai caute, dar convicţiunea mea e că titlul prin
şi numai acesta se va putea constata prin actul de la Bărn

Atunci rămîne totul la bunăvoința corpurilor legislative române, in cazul cînd ele vor fi în drept a face ceva de la sine. Despre bună voință vă pot asecura că esistă, şi noi, din parte-ne, o vom susținea din toate puterile. Dar care e cazul unde gubernul şi Adunarea Legisl[ativă] ar pute[a] dispune? Atunci cînd Merişianii donați de Brîncoveanu s-ar afla astăzi în posesiunea vreunui institut or a unei eorporațiuni *publice.* Constatarea de pînă acum arată Merişanii în posesiune *privată,* in mîna *particularilor,* şi aici vine dreptul de *prescripțiune,* pe care nu-I poate ataca nimeni.

Prin urmare, pînă să punem, prin intervenirea episcopului mîna pe actul de la Bărnuțiu şi pînă voi da de un esemplariu al *Istoriei biser\icei..J* a lui Maior, ca să vedem cum circumscrie moşia, eu voi sta la ministeriu să mai cercetez după Merişiani şi în vecinul județ Muscel, căci, prin diverse rotunziri de județe, poate să fi căzut în altul, şi pe urmă mă voi sili a face pe gubern ca actualii posesori ai celor duoi Meri-
357^ şiani să-şi arate titlurile de posesiune, dacă vom putea, / fără judecată. Asta e cauza pentru care am stat la ministeriu să nu se facă încă referatul.

Cînd acei Merişiani ar fi la vreun institut public, atunci gubernul şi adunarea ar putea dispune altfel. Totul e acum să se capete actul de la Bărnuțiu, iar, pe de altă parte, să mai cercetăm aici după alți Merişiani ş.c.l.

Eu, din parte-mi, voi lucra cu toată energia, cum am lucrat pentru gimnasiul din Braşov, căce tu ştii că rezultatul cel bun e cîştigat prin activitatea mea. Braşovenii s-au adresat cătră mine, eu am luat lucrul pe cale oficiale în numele Eforiei, fără a mai întreba pe efori, şi, după ce Consiliul Miniştrilor d-aici a găsit cu cale a se adresa mai întîi la Moldova, eu am stăruit la miniştri de-acolo, dîndu-le memorande şi motive, şi pe urmă aici, la Boierescu [2].

Tu mă cunoşti, Barit, şi fii secur că tot ce se va putea voi face ca, în orce caz, să secîştige un rezultat bun într-un mod sau altul*-Mă grăbesc,
358 /. Maiorescu. /

[1] Prin dania lui Constantin Brîncoveanu, din 15 iunie 1700, mitropolia din Alba lulia capătă moşia Merişani din Țara Românească (cf. Petru Maior, ***Istoria beserecei românilor atît acestor dincoace, precum şi a celor dincolo de Dunăre,*** Buda, 1813, p. 149).

[2] Prin mijlocirea lui Maiorescu şi cu sprijinul lui Vasile Boierescu, ministru al Instrucțiunii Publice, gimnaziul românesc din Braşov obține o subvenție din partea statului român (cf. G. Bariț, ***Părți alese din istoria Transilvaniei,*** voi. III, Sibiu, 1891, p. 34 şi N. Bănescu şi V. Mihăileseu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p'. 90).

CXXVIII

Bucur[eşti], 4/16 oct. 1861

Frate Barit,

Te rog trămite-mi din colecțiunea *Foaiei pentru minte* anii 1842, 1848 şi 1849. Oare articulul în contra lui Schuler în 1842 e? [1] Mi-ar trebui şi acela. Trămite-mi-le şi ți le voi înapoia, dar nu întîrzia.

Eu am trămis Titului refutațiunea articul[ului] lui Ludvigh din *Nord* [2], dar — precum văz dintr-o scrisoare a Titului [3] —- el, înainte «de a primi răspunsul meu, a fost primit notele de la Babeş [4] şi a făcut răspunsul după datele lui [5]. Sper însă că se va folosi şi de operatul meu. Ştii de ce? / 368

Vorbind despre unirea Transilvaniei cu Ungaria, zic că Ungaria de aceea insistă atît de mult pentru a-şi incorpora pe Transilvania, ca să *şteargă* constituțiunea acestei țări, fiindu-să pe egalitate de naționalități, pentru că pe cît timp esistă constituțiunea transilvană, pe atît timp chestiunea naționalităților e *dezlegată.* Scoțînd din constituția] Transilvaniei partea ce[a] injurioasă pentru români şi recunoscînd *naționalitatea* română, această constituțiune, cu totul singularie, cuprinde în sine metoda cea mai practică de împăcarea naționalităților în Ungaria. / f...] 368*

Observ aceasta, pentru că noi, cînd vorbirăm în zilele trecute, am zis că de se vor învoi cu toții, să nu mai fie naționalități diverse. Nu, nu e bine. Vezi că şi Murăşanu, în *Gazeta* no. 77, zice: „Lăsați-vă şi voi de autonomia consti[tu]țiunei cei[i] cu 3 naționalități" etc.[6]. Asta nu e bună. Peste două-trei zile vă / trămit eu un articul în acest înțeles [7]. 369

Tu ai scris dacă între 30—35 transilvani numiț[i] în rangul instrucțiunei, numai 4 s-au găsit netrebnici, 2 beți şi doi grobiani. Asta nu e adevărat. Nici unul n-a ieşit bețiv, nici unul grobian. Cine ți-a spus ție una ca asta? Eu am întrebat în cancelaria Eforiei şi nimene nu ştie nimic despre aceste vițiuri.

Ai răspuns lui Pop Vas.[ile] la Viena ? [8] Oare nu vor scoate pe Mico ?• Scrieți mitropolitului să țină bine. Sănătate,

/. *Maiorescu.*

[Marginal, P.S.] Îndată ce vei primi de Ia Cipariu ce i-am cerut, trămite-mi încoace. / 369v

[1] Articolul s-a publicat în 1847 (vezi LIII, n. 2).

[2] Intrînd în legătură cu Ubicini, Titu Maiorescu trimite cîteva articole la .ziarul francez *Le Nord.* Unul dintre ele apare în 20 august 1861, fiind adresat din Sibiu. îi răspunde un maghiar, care semnează Ludvigh (cf. George Juvara, *Din corespondența lui Titu Maiorescu,* Iaşi, 1942, p. 19—22).

[3] Scrisoarea, reprodusă fragmentar de George Juvara, *op. cit.,* p. 22, poartă data de 2 septembrie 1861.

[4] Vincențiu Babeş, cu care Titu Maiorescu se află în bune relații din perioada studenției, îi împărtăşeşte argumente pentru combaterea lui Ludvigh.

[5] Cf. George Juvara, *op. cit.,* p. 20—22.

[6] Cf. *Neşte întrebări negioabe malițioase,* în *Gazeta Transilvaniei,* XXIV, 1861, nr. 77, p. 323.

[7] Maiorescu nu a mai trimis articolul (vezi CXXX).

[8] Ladislau Vasile Pop, fost consilier la Curtea apelativă din Sibiu, din 1859 înalt funcționar la Ministerul Justiției din Viena. în 1861 e vicepreşedinte al guvernului Transilvaniei, iar între 1867 — 1875, preşedinte al *Astrei.*

[9] Cornițele Mikd Imre, prim preşedinte al guvernului transilvan în 1861, înlocuit după cîteva luni cu feldmareşaluî Folliot de Crenneville (cf. *Din istoria Transilvaniei,* voi. II, ediția a II-a, Bucureşti, 1963, p. 189).

CXXIX

Bucur[ești], 20 octomb./l noiembre 1861

Frate,

Iată aici o epistolă pentru „Asociațiune" \ Eu n-am fixat suma contribuţiunei, care însă va fi mai mare decît taxa de 5 fl. N-am fixat-o: a) că nu ştiu de-mi veţi face mie şi fiului meu, care, precum ştii, e şi autor, această onoare şi dacă, în conformitate cu clauzu (sic) adusă la § 5, gubernul va da consimţimîntul său; b) eu voiesc a lăsa Titului
370 libera voință în defigerea sumei pe persoana lui. /

Eu sper că o să vă fac mai mulţi membri fundatori şi onorari.. Constituiţi-vă numai. îndată ce mă veţi înştiinţa, încă şi mai înainte,, că v-aţi constituit, voi lucra din toate puterile!

Nu vă descuragiaţi, deşi, poate, începutul va fi greu. Cu tot prognosticul cel rău al fratelui Laurian, veţi reieşi. De aceea, eu vă dau consiliul ca această adunaţie de acum 'să fie' numai *preliminarie* sau constitutivă[2]. Voi vă defigeţi un termin pînă la adunarea generală,,
370v ca să aibă oamenii timp de a se înscrie, / şi voi de a lucra aici.

Aici voiră să ne adunăm şi să ne consultăm. Eu n-am fost de această părere. Ne cunoaştem. E mai bine să facă fiecare în parte. Ei voiră unii ca să trămitem or să mergem să fim faţă la deschidere! D.[omnuTJ Măcelăriu[3] o cere espres în scrisorile cătră Aron. Dar ce impresiune ar face aceasta? Oh! Oh! Apoi clauza de la § 5. Lasă să ne primească mai întîi.

Frate! Măcelariul denunţa pe *Abdul*[4] în privinţa casinului. Şi
371 cui îl denunţa? Lui Aron! Sunt sigur că Aron[5] a / scris-o lui AbduL

^ Mă, aici se vorbeşte tare că Eliade şi Neagoie[6] stau de Şaguna să se unească cu ei în reînviarea discordieîor între uniţi şi neuniţi. Eu nu ştiu dacă s-au înţeles întru sine sau ba, dar fiţi cu laure aminte.

Salută pe d. Vasici şi pe toţi.

Voi veţi alege preşedinte pe Cipariu, aşa sper[7].

Tuşesc rău,

371v *NUu.f*

[1] „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român" ***(Astra).*** Asupra istoricului şi activităţii „Astrei" cf. ***Acte privitoare la urzirea şi înfiinţarea „Asociaţiunei transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român",*** Sibiu, 1862; G. Bariț, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** Sibiu, 1891; I. Lupaş, ***Înfiinţarea „Asociaţiunii" şi conducătorii ei,*** în ***Transilvania, Xhlî,*** 1911, nr. 4; ***George Bariţiu şi „Asociaţiunea",*** în ***Luceafărul,*** XI, 1912, nr. 29 f Eugen Hulea, ***„Astra" — istoric, organizare, activitate, statute si regulamente,*** Sibiu, 1944; V. Curticăpeanu, ***Întemeierea societăţii „Astra" si rolul ei în cultura poporului român (1861),*** în ***Studii,*** XIV, 1961, nr. 6 (şi în extras); Ioan Holhoş şi Nicolaie Nistor, ***Contribuţia „Astrei" la realizarea unităţii naţionale,*** în ***Revista arhivelor,*** XI, 1968, nr. 2.

[2] Adunarea de constituire a „Astrei" are loc la Sibiu, în 23 octombrie — 4 noiembrie 1861.

[3] Ilie Măcelariu, consilier de tribunal, unul din întemeietorii Partidului Național Român.

[4] Una dintre poreclele cu care apare în corespondenţe Andrei Şaguna.

[5] Cu acoladă marginală, nota lui Maiorescu: „Privatissime".

[6] Ştefan Neagoie.

[7] Cipariu, care întocmise unul din proiectele de statut (cf. ***Proiect de statute pe seama „Asociaţiunii transilvane", întocmit de T. Cipariu la 12/24 oct. 1860, Blaj, în limbile română şi maghiară,*** la B.A.R., Filiala Cluj, ms. 1221-1222, Arhiva istorică, fond T. Cipariu), a fost ales vicepreşedinte, preşedinte fiind Andrei Şaguna, iar secretar Barit (cf. ***Acte privitoare la urzirea şi înfiinţarea Asociaţiunei transilvane...,*** Sibiu, 1862, p. 15 si discursul ţinut la inaugurarea „Astrei", în ***Telegraful român,*** IX, 1861, nr. 44, p. 171—172 şi ***în Foaie pentru minte...,*** XXIV, 1861, nr. 41, p. 319—320). Asupra activităţii lui Cipariu în cadrul „Asociaţiei" cf. Şt. Manciulea, ***Timotei Cipariu*** şi ***„Astra",*** Blaj, 1943.

CXXX

Bucur[ești], 6/18 decemb. 1861

Frate Bariț,

Nu ţi-am scris de mult, nu ţi-am răspuns nici la notificarea despre denumirea de membru onorariu[1], la care eu n-am aspirat. Cu toate aceste, şi eu şi fiul meu vom contribui pe tot anul. Aştept: a) notificarea dacă guberniul imperiale ne primeşte, spre a şti dacă putem proeede în public; b) formarea unui gubern aici[2], să vedem cu ce oameni avem a face, şi aceasta se va mai amîna, precum se vede. Ales[andru] Golescu Arăpilă nici n-a venit încă aici. Apatia e mare aici, mai mare, poate, decît altădată.

Dar voi de ce n-aţi numit şi pe Sion între membrii onorari?/ E 372
adevărat că şi Sion face cîte o necălitură, precum cu programa nouă a studielor gimnaziali, pe care [o] numi *cam germană,* fără a cugeta că aceasta e apă pe moara inimicilor noştri, precum şi cu ocaziunea recensiunei opului fiului meu, „Etwas Philosophisches in gemeinfasslicher Form"[3], şi a discursului ce a ţinut în Berlin despre muzica viitorului a lui Wagner şi tragedia franceză[4], în beneficiul statuei lui Lessing, şi în Paris în reuniunea savanţilor Sorbonei, esprimîndu-şi temerea că Titu prea se va fi cufundat îri *ideele germane*[5]. In toate aceste, Sion vorbeşte despre lucruri ce nu le înţelege. Aceasta e un defect comun mai tuturor literaţilor de aici, de a-şi da opiniunea despre toate, chiar şi
despre cele ce nu înţeleg. / 372v

însă Sion e un om bun şi unul din cei mai fierbinţi apărători ai ardelenilor. Bine ar fi la anul să nu se treacă cu vederea, aseminea Eudoxiu Hurmuzache, care a cules preţioase documinte relative la istoria românilor.

Tu-mi scrii că dacă mi-ai trămite tomuri din *Foaie,* din anii unde (sic) 1842, 1848—1849, nu le-ai mai putea recepe înapoi. însă tu vei şti că niciodată nu ni s-a pus la vamă piedecă de a duce în Austria 10—12 tomuri de cărţi tipărite în Austria. Apoi, spre a te asecura mai bine, cere la vamă să le pună sigilul şi atunci nu mai ai de ce să te temi. Te
rog prea mult trămite-m[i] anii arătaţi mai sus. / Nu-mi mai aduc aminte 373
dacă articulul în care răspund lui Schuler, în privinţa originei limbei, şi în care se cuprinde etimologia unei mari sume de vorbe, se află în anul 1842 sau în altul. Te rog caută şi-mi trămite şi tomul unde e acest articul[6].

Te mai rog trămite-mi din călindariul tău anii înainte de 1860, aceia unde ai numirea plantelor. Anii 1860 et 1861 îi am, asemenea *Organul luminărei,* cu vocabulariul botanic[7].

Cipariu de ce nu-mi răspunde oare?

Babeş a desperat de cauza naţionalităţilor. El zice că gubernul s-a dat cu totul în mîna vechilor conservativi, cari tirănesc mai rău
373ᵛ naţionalită/ţile decît democraţii. Oare aşa e?

Copiii mei au sosit acasă. Titu s-a întors din Paris cu gradele de licenţiat în litere şi drepturi. Esaminarea disertaţiunilor pentru doctoratul în litere încă nu s-a terminat cu Sorbona. Nu ştiu dacă voi ştiţi că opul lui filozofic, precum şi discursul menţionat mai sus, a făcut mare impresiune în Germania. O mulţime de recensiuni foarte favorabile au ieşit prin Germania şi chiar în Paris, în *Jurnalul instrucţiuneî publice*[8]. Aici au ieşit recensiuni în *Romånul* şi *Revista Carpaţilor*[9].
374 Pantelie a luat de la mine toate recen/siunile, ca să facă un estras pentru foaia voastră, dar văd că e leneş.

Eu socot că nu e rău să cunoască şi românii din statele Austriei opiniunile streinilor despre ai noştri. Aminteşte pe Pantelie, cînd îi vei scrie.

Al tău sincer amic, /. *Maiorescu*

[P.S.] Despre constituţiunea Transilvaniei, fundată pe sistemul
374ᵛ de egalitate de naţionalităţi, vom scrie cînd va fi aproape Dieta. /[10]

[1] Lista „membrilor onorari" ai „Astrei" în ***Gazeta Transilvaniei,*** XXIV, 1861 nr. 86, p. 359—360. Alegerea lui Maiorescu n-a fost însă confirmată de guvernul austriac. Vezi şi CXXXIV.

[2] Domnitorul Alexandru Ioan Cuza anunţă Adunării, la 11 decembrie 1861, odată cu unirea administrativă, demisia guvernului lui Dimitrie Ghica, dar retragerea se produce practic la 22 ianuarie 1862, cînd se formează primul guvern unit al României, sub preşedinţia lui Barbu Catargiu (cf. Dan Berindei, ***Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859—1866). Lista de miniştri,*** în ***Revista arhivelor,*** II, 1959, nr. 1, p. 157—158 şi ***Istoria României,*** voi. IV, Bucureşti, 1964, p. 342—344).

[3] ***Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form,*** Nicolaische Verlagsbuchhandîung, Berlin, 1861. Data reală a apariţiei cărţii este însă 1860 (cf. Mircea Fiorian, ***începuturile filozofice ale lui Titu Maiorescu,*** în ***Convorbiri literare,*** LXX, 1937, nr. 5, p. 132).

[4] Este vorba de conferinţa ***Die alte franzosische Tragodie und die Wagnersche Musik,*** publicată în rezumat în ***Der Gedanke,*** II, 1861, p. 112 sq. şi în traducere de Tudor Vianu, în ***Influenţa lui Hegel în cultura română,*** Bucureşti, 1933, p. 58 sq„

[5] Cf. G. Sion, ***Un studine romtân în Germania,*** în ***Revista Carpaţilor,*** II, 1861, p. 709-727.

[6] Vezi CXXVIII, n. 1.

[7] Cf. ***Vocabulariu de numele plantelor transilvane, românesc, latinesc (după sistema lui Linne L.), nemţesc şi unguresc,*** în ***Organul luminărei,*** I, 1847, nr. 30—35.

[8] Recenziile s-au publicat de A. Stahr în ***National Zeitung,*** 1860, 10 ianuarie şi 25 martie (ultima, despre conferinţă, reprodusă în traducere în ***Convorbiri literare,*** LXXII, 1939, p. 109), de L. Rellstab în ***Berlinische Zeitung,*** 1860, nr. 26 şi de br. Coserta în ***Revue de l Instruction publique,*** 1860, nr. 36.

[9] Cf. Iulius Baraş, ***O recensiune filosofică,*** în ***Românul,*** V, 1861, nr. 112, p. 371. Autorul aminteşte sumar şi despre ecoul stîrnit de cartea lui Titu Maiorescu în presa germană şi franceză; G. Sion, în ***art. cit.*** din ***Revista Carpaţilor,*** dă excerpte din recenzia lui Baraş. Ambele articole sînt republicate în E. Lovinescu, ***T Maiorescu,*** voi. I ***(1840-1876),*** Bucureşti, 1940, anexele 4 şi 5, p. 42o-429. O altă recenzie, semnalată de G. Bogdan-Duică, de unde preia informaţia Lovmescu, este a lui M. Creţeanu, ***Mişcarea literară,*** în ***Revista romana pentru ştiinţe, luere si arta,*** J » ^ ^ ^ ^ anie işi ***Foaia pentru minte*** nu se află nici un articol al lui I. Maiorescu privind această problemă.

CXXXI

[Bucureşti, ianuarie 1862]

Frate,

Trămiteţi-mi *Gazeta* de la 1 ianuar. Eu am uitat să mă prenumăr. Banii ţi-i voi'da aici. Te rog adă-mi colecţiunile de *Foaia literarie, întregi,* ca să-mi copiez articulii. Nu poci face nimic cu numeri rupţi. Cînd vei trece la vamă, pune să le pună sigilul, ca să ţi le poţi întoarce înapoi. Nu stii cît mă împiedecă pe mine, în lucrările mele, lipsa articulilor mei. Te rog fă aşa

La revedere, /. *Maiorescu.* / 367

CXXXII

Bucur[eşti], 23 febr. 1862

Frate Bariţ,

Am întîrziat cu răspunsul, dar dacă era necesariu a-ţi scrie mai curînd, eu tot îţi scriam. Adunarea noastră electivă abia şi-a votat în săptămînă trecută regulamentul său interior, în parte, luni ce a trecut, în total. Marţi şi miercuri s-a constituit, iar apoi s-a provocat pe luni ce vine, pe 26 febr. s[til] v[echi]. Atunci va începe cu neşte proiecte de urgenţă, relative toate la cele mai neapărate punturi de organizaţiunea internă.

Aici sunt atît de multe de făcut, încît — D-zeu! — nu ştiu dacă în sesiunea aceasta vom / veni la drumurile ferate. Către aceasta, minis- 373
teriul nu e încă consolidat, se clatină în interiorul său şi in cîteva zile se pot face modificaţiuni în personalul său. In general, situaţiunea n-a ieşit încă din viţiosul cerc în care ne învîrtim de 4 ani. Prin urmare, în momentul de faţă nu putem prezice nimic.

Dar, orişicum, chestiunea căilor ferate n>i se poate amîna mult, ea va veni la dezbatere şi e bine a prepara pe oameni de timpuriu. Iată ce ştiu eu în privinţa aceasta. Din timpurile lui Ştirbei a rămas ideea predominante de a trage o linie de la Ruşava prin mijlocul ţărei, prin Craiova, Piteşti, Bucureşti etc. şi a îmbina / această linie cu Dunărea 378
pe la mai multe punturi, mai înxîi în România Mare, şi între punturi, mai întîi de toate cu cel din dreptul Cernavodă, spre a se împreuna cu drumul de-acoîo la Varna[1]. Astă idee a rămas şi acum predominante, cu acel adaos că acum se cere întinderea drumului de la Bucureşti la

Focşani sau cu preferinţă de punturile de la Dunăre sau totdeodată îa Focşani şi la Cernavodă. Legătura cu Ardealul stă în a doua linie, adecă s-a crezut şi se crede de a doua importanţă. Ştirbei intrase în negoţiaţiuni cu Sina[2] şi Rotschild[3]. Insă cînd societatea francezo-aus-
379 triacă va apuca înainte, la Sibii, planul primitiv de aici / se va modifica de sine, şi atunci vine întrebarea: ce e mai folositor şi pentru societatea fr. — austriacă şi pentru România? E uşor a convinge şi pe unii, şi pe alţii că e mai folositoarie intrarea de la Braşov în România. Descărcarea industriei sibienilor în România e nulă pe lîngă a Braşovului, şi consumul productelor de aici în partea despre Sibii nu se poate compara cu acela spre Braşov etc. Prin urmare, linia pe la Turnul-Roşu nu se va renta nici în 15 ani etc.

Tu poţi să vii aici ca peste o săptămînă. Pînă atunci vom vedea
379^ mai luminat şi, în tot cazul, nu strică de a iniţia lucrurile. /

[1] Chestiunea l-a preocupat pe Bariţ (cf. ***Memorial pentru cel dintîi drum de fier în România*** *unita,* Braşov, 1862).
[2] Simion Sina. Vezi' şi LXXX, n. 4.
[3] Casa Rothschild, cu sediul la Frankfurt am Main, era condusă de Karl şi Wilhelm Karl şi avea sucursale în marile capitale apusene (cf. De Scherb, ***Geschichte des Hauses Rotschild,*** Berlin, 1892).

CXXXHI

Bucur[eşti], 22 iun. 1862

Amice Bariţ,

Cu multă părere de rău sunt constrîns a-ţi răspunde că n-am speranţă de a putea veni eu cu fie-mea şi poate nici eu singur la adunarea „Reuniunei" or a „Societăţei"[1]. Aş fi fericit dacă aş putea zice ca tine.» că şi eu consacru binelui public toate orele mele, însă acest an, de cînd am ieşit de la directorat, e unul din cei mai sterili ani ai vieţei mele. Afară de orele prelecţiunilor la Academie[2] şi de acele în cari m-am preparat, puţine am putut consacra interesului public. Puseţiunea mea., după ce am rămas simplu profesor, a devenit atît de demoralizatoare,
380 încît tot anul n-am fost bun mai de nimic. /

După o activitate atît de gigantică ca director al Instrucţiune^ văzînd cum gubernele ce şi-au succes, cu toată lipsa de oameni capabili într-un period de reorganizaţiune, nu numai că mă lasă la o parte, uitînd cîte am făcut şi ce aş mai putea face, ci întind surda persecuţiune chiar şi asupra fiului meu, am căzut într-o confuziune şi din ea într-o inerţie care nu m-a lăsat să mă pot reculege şi să mă scutur de demonii paraliziei. Afară de ocupaţiunile strîns profesorali şi de oarecari adunări de nouă materiali pentru *Istoria dacilor şi a românilor* în epocele cele obscure, mai n-am făcut nimic decît am stat pe gînduri, contemplînd la mizerabilitatea situaţiunei noastre, ce merge complicîndu-se din
380^ în ce în ce tot mai mult. /

Astăzi (căce nu ştiu dacă mîine sau poimîne nu va fi mai bine) mă aflu şi în neputinţa materiale de a veni cu fie-mea la Braşov. Către aceasta, fiul meu pleacă la Berlin să facă acel pas importante în viaţa omului, în privinţa căruia nu m-a consultat la timp şi în privinţa căruia eu n-am dreptul de a-l reţinea. Şi, cu toate aceste, puseţiunea lui e departe de a fi oportună unui asemine pas. Ce greutăţi nouă nu cad asupra mea din acest punt de vedere![3] Dar mai sunt şi altele, pe cari nu je pot scrie. M-aş simţi, prin urmare, fericit de aş putea veni singur. Dar, rogu-te, venit-a de la Curte confirmarea noastră?

Pentru espoziţiune, Emilia lucrează cu mumă-sa ceva. Lecca din primăvară a fost tot morbos pînă mai ieri-alaltăieri. /

Pe la finitul lunei [î]ţi voi mai scrie. Dar, rogu-te, trămite-mi *Foaia* cu articulii ceruţi.

Fiţi sănătoşi încai voi şi voioşi,

/. Maiorescu. / 381

[1] Este vorba de a doua adunare generală a „Astrei", ţinută în iulie 1862 la Braşov, la care participă şi reprezentanţi de seamă ai intelectualităţii din Bucureşti, în frunte cu C. A. Rosetti şi Al. Odobescu (cf. ***A doua adunare generala a „Asociaţiunii" transilvane,*** Sibiu, 1862 şi ***Conspectul conferinţelor ţinute la adunările generale ale „Asociaţiunii" de la 1862 pînă la 1910,*** în ***Transilvania,*** XLII, 1911, nr. 4, p. 386 sq.)
[2] Din 11 octombrie 1859 Maiorescu a fost profesor de istorie la Colegiul bucureştean. în 1863 este printre primii profesori ai Universităţii din Bucureşti (cf. E. Pangrati, ***Ce-au făcut universităţile noastre ?,*** în ***Convorbiri literare,*** XXXVIII, 1904, p. 361; N. Bănescu şi V, Mihăilescu, ***Ioan Maiorescu,*** Bucureşti, 1912, p. 93 si St. Pascu, ***Cărturari ardeleni la Universitatea din Bucureşti,*** în ***Tribuna,*** VIII, 1964, nr. 52).
[3] „Pasul important" = logodna şi căsătoria lui Titu cu Clara Kremnitz.

CXXXIV

Bucur[eşti], 1863, mai 31

Frate Bariţ,

Nu ţi-am răspuns la epistola din Săptămînă luminată şi nu ţi-am împlinit cererea. Cauza e foarte simplă, pentru că eu de Paşti am fost în Iaşii, unde am lăsat pe Emilia la frate-său şi de unde întorcîndu-mă, găsii epistola ta într-un timp cînd tu vei fi fost în Sibii, la Congres[1]. Dar nici tu n-ai plinit promisiunea de a-mi trămite *Foaia* or numerii din an. 1842, unde am scris despre *vechimea românilor în Ardeal*[2], şi din 1845 or [18]46, cînd am scris, în contra lui Sehuler, despre etimologia unui înseninător număr de cuvinte, ce le deducea parte din greacă, parte
din germană[3]. / Aceşti articuli, şi mai ales cel din urmă, [î]mi sunt de 382
cea mai mare necesitate în studiele mele, şi dacă nu te-am mai interpelat, cauza e că Papiu, venind peste 2 săptămîne în Ardeal, zice că-şi va aduce colecţiunea de *Foaia pentru minte* etc. ce o are lăsată acolo, şi atunci nu te mai supăr pe tine. în caz contrariu, eu mă voi ţinea tot de gîtul tău.

Eu sunt foarte îngrijat pentru trebile noastre de acolo. De la început
încă, eu nu mi-am făcut ilusiuni. Îndată ce a ieşit în *Gazeta de Silezia*
legea electorale, am calculat şi am scos că vom fi norociţi de vom putea
382v alege deputaţi români de la 36—40[4]. Şi cu toate că a / mai venit pe
urmă Deva, Mociul etc, nu aflai motive de a-mi modifica calculul.
Astăzi mă tem nu cumva să iasă calculul meu prea esagerat, pentru că
vă văz dezorganizaţi, or mai bine neorganizaţi, rău-organizaţi. Eu speram,
eram cert, că voi, cu ocaziunea congresului, în adunanţe particularie,
veţi fi întocmit lista de candidaţi şi repartirea lor pe ţinuturi şi oraşe
şi că, prin membrii Congresului, veţi fi trămis în parte listele pe la
fiecare ţinut şi oraş, ca să ştie românimea asupra cui să concentre voturile
în fiecare cerc electorale. încă o dată: nice prin gînd nu mi-a trecut
că voi vă veţi despărţi fără această operaţiune preliminarie, absolut
383 necesarie. Văz însă că m-am înşelat / şi că ai noştri nu sunt iniţiaţi
nici în elementele manoperelor parlamentarie. Rău!

Aron, întorcîndu-se din Braşov, a început a lăuda pe baroanele Şaguna că ar fi dat o cercularie cătră popii săi, oprindu-i aspru de a vota ortodocşi pentru vreun *unit!* Aşa e? Te rog luminează-mă în privinţa aceasta. Ştiu că, după vechile datini, propunerea pentru oficiele cardinali etc. se făcea şi după confesiuni etc. Cu toate aceste, o asemene cercularie, fără coînţelegerea prealabile despre candidaţi, cum zisei mai sus, poate să fie fatale, trăgînd după sine răsipirea voturilor române[5].

Tur, în *Românul* de astăzi, face apel cătră voi să nu trămiteţi Ia
383v Reichsrath[6]. El, aici în / Bucureşti, prin terţă mînă, mă cercase şi
pe mine. Eu i-am răspuns că românii ardeleni cunosc interesele lor şi
n-au nici o nevoie de consiliele magiarilor; ei şi-au cunoscut interesele lor
în 1848, şi le cunosc şi acum. Consiliul or Dieta imperiului, lor, românilor, nu le poate aduce nice un rău, din contra, mult bine. Magiarii,
după toate esperiinţele seculilor şi mai ales după cele de 15 ani încoace,
n-au meritat nimic pentru români spre a-i ţinea de remulc T?] pe urma
lor, spre a-i avea de gardie posterioare etc. Şi acum mă simţ împins
de a-i răspunde printr-o epistolă deschisă, dar ştiu eu că esprim ideiele
voastre? N-aş vrea să zic ceva ce n-ar fi în deplină armonie cu ideiele
334 voastre. Să vedem, poate veţi răspunde voi / mai întîi şi apoi voi veni
şi eu, pe urmă[7].

De multe ori mi-a venit să vă întreb ce poate îi cauza că gubernul
austriac nu m-a întărit şi pe mine de membru onorariu al „Asociaţiunei
româno-ardelene pentru literatură" etc. ? M-am sfiit însă, ca să nu vă
dau ocaziune de a crede că m-am crezut vreodată a avea meritele ce se
cer de la cei ce se pot onora cu titlu de membri onorari. Eu am voit
să fiu simplu membru şi să răspund taxa cuvenită. Cu ştirea că m-aţi
numit membru onorariu m-aţi îndus în confuziune, şi adăstînd să primesc diploma, nu m-am regulat nicidecum în raportul cătră „Asocia-
384* ţiune". Cum zic, eu nici nu m-am gîndit vreodată la acea onoare, pentru
că studiele mele literarie / ce parte le continuu, parte le refac din nou,
pierdute fiind mare parte din cele făcute pînă la 1848, acum la bătrîneţe merg mai greu şi nu pot spera că înainte de doi ani voi putea începe
darea lor la lumină. Prin urmare, nu m-am crezut demn de acea onoare,
însă pentru regularea mea ca membru ordinariu, dorind a răspunde şi
cu taxă cuvenită, mi-a venit astăzi să te întreb ce poate fi cauza că
numai pe mine nu mă întăriră la locurile de sus? Ceilalţi aud că şi-au
primit toţi diplomele, prin urmare s-au întărit de sus. Orcum, eu vă
voi trămite taxa pe 3 ani trecuţi, voi însă să scriu poimîne Titului ca să
o trămită şi el, pentru că eu am dechiărat voinţa pentru amîndoi.

Asemenea, te rog zi Mureşanului / să continuie *Gazeta* şi de la 385-
iuliu; peste puţine zile îi trămit plata pe anul întreg. Nu mă acuzaţi
de lene. Veţi şti că, afară de oarele de prelecţiune, trăiesc numai
între 4 păreţi, înfundat în studiele mele.

Cu toate acestea, observ că gazeta voastră e foarte rătăcită în privinţa stărei lucrurilor din principate. E un scandal, e o ruşine să trataţi voi astfel lucrurile de aici, deşi ştiu prin cine sînteţi informaţi.

De ce ne ţineţi pe Nică acolo ? Lăsaţi-1 să vină, ne e de lipsă spre a sparge odată clica [...] grecilor şi nemţilor.

Complimente la toţi,

/. Maiorescu. / 3351?

[1] Congresul naţional român, a cărui convocare o propune Bariţ, a fost fixat pentru 7/19 aprilie 1863. Amănunte la G. Bariţ, ***Părţi alese din istoria Transilvaniei,*** voi. III, Sibiu, 1891, p. 158 sq., Vaier Moldovan, ***Dieta Ardealului din 1863—1864,*** Cluj, 1932 şi Keitli Hitchins, ***The Roumanians of Transylvania and constituţional experiment in the Habsburg Monarchy 1860—1865,*** în ***Balkan Studies,*** V, 1964, nr. 1.

[2] Vezi XLIX, n. 3.

[3] Vezi LIII, n. 2, CXXVIII şi CXXX.

[4] După dizolvarea Dietei din Pesta în 1861, i se acordă Transilvaniei o lege electorală provizorie care, cu toate limitele sale, oferea românilor posibilitatea unei reprezentări mai largi în Dieta care urma să-şi deschidă lucrările în iulie 1863. în urma alegerilor, pentru prima dată, românii obţin majoritatea. Amănunte şi bibliografia problemei în ***Din istoria Transilvaniei,*** voi. II, ediţia a II-a, Bucureşti, 1963, p. 188—198.

[5] Fixarea membrilor Congresului a dat naştere unui conflict, Şaguna urmărind propunerea lor pe criterii confesionale, iar Şuluţiu alegerea de către cler şi mirenii fruntaşi. Ecoul conflictului s-a extins şi în alegerile pentru Dietă.

[6] Cf. S. Ttirr, ***Apel,*** în ***Românul,*** VII, 1863, 31 mai, p. 478. Autorul arată că „dezbinările noastre fac puterea Austriei, să ne unim dar frăţeşte şi vom vedea Casa Austriei căzînd în neputinţă" şi propune o colaborare armată cu legiunea maghiară şi „garibaldienii". Despre viaţa lui Jănos Turr cf. J. Ko1tay-Kastner, ***A Kossuth-emigrăcio Olaszorszâgban,*** Budapesta, 1960.

[7] Cf. articolul semnat „Un român bun" şi datat „Bucureşti, 28 mai v[echi] 1863" ăin***Gazeta Transilvaniei,*** XXVI, 1863, nr. 42, p. 167—168 şi nr. 43, p. 171—172. Autorul, prohabsburg, care se afla „la Pesta în 1848", îl combate pe „faimosul aventurariu Tur", care „petrecea de 9 zile în capitala României, aşteptînd — precum zicea — pe domnitorul de la Iaşi, cu care şi avuse d. Tur întîlnire".

INDICI*

* Indicii au fost întocmiți de Konrad Giindisch, Avram Andea și Ioan Chindriș.

INDICE DE NUME

A

B

C

F

H

I

J

K

L

M

N

O

P

E

S

Ş

T

Ţ

U

V

W

INDICE DE MATERII

(Instituții, scrieri, periodice, evenimente istorice)

A

C

E

F

O

E

S

Ș

T

U

w

CUPRINS